

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BAHAEDDİN ÖZKİŞİ SÖZLÜĞÜ

Mustafa YILDIRIM

TOKAT 2017

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BAHAEDDİN ÖZKİŞİ SÖZLÜĞÜ

Mustafa YILDIRIM

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Sami BASKIN

TOKAT 2017

T.C. GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Lisansüstü Tez Çalışması Etik Sözleşmesi

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplandığını, hazırlandığı ve raporlaştırıldığını, iş bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programından taradığımı bana ait olmayan tüm bilgi, veri, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

30/11/2017

Mustafa YILDIRIM

Jüri İmza Onay Sayfası

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne, Mustafa YILDIRIM'ın *Bahaeddin Özkışı Sözlüğü* adlı çalışması 22.12.2017 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan:

.....

Üye :

.....

Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr.Sami BASKIN

.....

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2017

Doç. Dr. Nail YILDIRIM

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Yazıyla gerçekleştirilmiş eğitim tarihinin en eski ve uzun geçmişe sahip eğitim materyallerinden biri olan sözlük, kil tabletlerden papirüse, kağıttan sanal ortama geçiş süreçlerinin hepsine uyum sağlayabilmiş, her daim kendini güncelleyebilmiş bir eğitim aracıdır. Özellikle günümüzde bilgi teknolojilerinin gelişimine paralel olarak oldukça fazla sayıda çeşitlenebilmiş ve her durum için ayrı bir sözlük biçimine dönüşmüştür. Bugün kitabevlerinin raflarında tıp terimleri sözlüğü, eczacılık sözlüğü, İngilizce-Türkçe Sözlük, yeni okumaya başlayanlar için sözlük, okul öncesi resimli sözlük, eğitim sözlüğü, psikoloji sözlüğü gibi pek çok sözlüğe rastlamak mümkündür. Bu, sözlüğün gücünden yararlanmak isteyenlerin hedef seçtikleri durum için uygun kaynak eser üretmeleri demektir. Doğal olarak dil eğitimi söz konusu olduğunda sözlükler, özellikle bilinmeyen kelimeler konusunda ilk akla gelen kaynaklardır. Hatta Türkçe eğitimi için sözlük kullanımı Türkçe Dersi Öğretimi Programında açıkça önerilmiş, bir sözlük kültürünün oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır.

Türkçe eğitiminde kullanılacak çok sayıda sözlük bulmak mümkündür. Ancak bu sözlüklerin çoğu öğrencilerin gereksinimini karşılamaktan uzaktır. Çünkü ihtiyaçlarını ya da belli bir becerinin geliştirilmesini esas almamışlardır. Bu çalışmada özellikle okuma becerisinin geliştirilmesi ve öğrencilerin söz dağarcığının artırılması konusunda son zamanlarda gelişmekte olan ama Türkiye’de çok fazla gelişmemiş bir tür olarak yazar sözlükleri için bir örnek hazırlanması amaçlanmıştır. Amacı gerçekleştirmek için Türk edebiyatının önemli bir şahsiyeti ve Sokakta romanı 100 Temel Eser arasında bulunan Bahaeddin Özkişi örnekleme olarak seçilmiştir. Yazarın hikâyeleri, öğrencilerin okuma edinimini kolaylaştıracak biçimde sözlükleştirilmiştir. Bunun gerekçeleri birinci bölümde, kuramsal kısmı ikinci bölümde, yöntemi üçüncü bölümde, bulguları dördüncü bölümde, tartışma ve diğer çalışmalarla ilişki beşinci bölümde, sonuç kısmı da altıncı bölümde anlatılmıştır.

TEŞEKKÜR

Tez alıőmamım hazırlık sűresince bilgilerini benimle paylaőan, tecrűbelerini benden esirgemeyen, kıymetli zamanını ayırıp ilgiyle destek olan yeri geldiđinde bir hoca vasfın yanında bu stresli çalıőma aőamasında bana psikolojik bir uzman olan çok deđerli danıőman hocam Yrd. Doç. Dr. Sami Baskın'a; yűksek lisans űđrenimim boyunca akademik bilgileriyle ilmi bir seviyeye ulaőmama vesile olan Sayın Doç. Dr. Adem İőcan'a ve lisans eđitimimde ise akademik bir dűnyaya eriőimimdeki yolda beni ilmi bilgileriyle dolduran Yrd. Doç. Dr. Hikmet Yılmaz, Yrd. Doç. Dr. Őzkan Aydođdu ve diđer kıymetli hocalarıma; hayatım boyunca olduđu gibi bu aőamada da beni yalnız bırakmayıp destekleyen canım anneme, babama, sevgili ablam Arő. Gűr. Zehra Yıldırım'a ve aileme; manevi yűnden desteđini benden esirgemeyen çok deđerli őair Elif Nuray hanımefendiye sonsuz teőekkűrlerimi sunarım.

Mustafa YILDIRIM

ÖZET

Dil öğretiminin asıl amacı bireylerin konuşma, dinleme, okuma ve yazma ile bağlantılı olarak dildeki yetkinliği geliştirmektir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için ders kitapları, dil bilgisi alıştırmaları, oyunlar, canlandırmalar, çeviriler, ses kayıtları, videobantları, yaratıcı yazma ve sözlükler gibi birçok araç kullanılabilir. Sözlükler bu araçlar arasında en eski ve en yaygın olanlardandır. Yakın bir geçmişe kadar da dil eğitiminin yegâne aracı olarak görülmüşlerdir. Ancak bilgi teknolojilerinin gelişmesi ve eğitim anlayışının değişmesine paralel olarak temel araç olmaktan çıkmış, eğitim-öğretim faaliyetlerinin destekleyicisi ve tamamlayıcısı olmaya başlamıştır. Hâlihazırdaki Türkçe Dersi Öğretim Programı başta olmak üzere sözlüklerin dil eğitiminde kullanılması gerektiğini vurgulayan pek çok durum bulunmaktadır. Hem en kadim öğrenme araçlarından biri olması hem de modern zamandaki öğretim programlarında tavsiye edilmesi sözlük kavramının gelişmesine ve çeşitlenmesine neden olmuştur. Günümüzde eğitim amacıyla kullanılmakta olan pek çok sözlük çeşidi bulunmaktadır: okul sözlükleri, resimli sözlükler, iki dilli sözlükler, atasözleri sözlükleri, deyim sözlükleri, eş anlamlılar sözlükleri, benzer yazılışlı kelimeler sözlükleri... Yazar sözlükleri de bu kapsamda değerlendirilebilecek sözlüklerdendir. Özellikle metin çözümlemelerinde ve öğrencilerin yeni kelime ve anlamları öğrenmelerinde oldukça işlevseldirler. Bu çalışmada da Türk edebiyatının önemli yazarlarından olan ve kitapları 100 temel eser kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilere tavsiye edilen Bahaeddin Özkişi'nin sözlüğü hazırlanmıştır.

Bahaeddin Özkişi, 19 Haziran 1928'de Manisa'nın Demirci ilçesinde dünyaya gelmiştir. Ömer Lütfü Efendi ve Azize Hanımın dört çocuğundan biridir. Ehli tasavvuf bir çevrenin içinde büyüyen Özkişi'nin çocukluğu İstanbul Fatih Karagümrük'te geçmiştir. Doğu ve Batı kültürüne vakıftır. "Dünya dahi bütün maddi değerlerin üstünde tutan, titiz, coşkulu, gelenekten beslenen hassasiyetiyle; tarihe, dile, dine kısacası bütün manevi değerlere hayatı ve yaşam şekli ile sembolleştirilen sanatçı bir kişiliğe sahiptir." (Yardım, 2004, s. 9). Bu yüzden Milli Eğitim Bakanlığının öngördüğü pek çok değere ait metinleri bulunmaktadır. Bunların başında da 100 temel eser arasında sayılan *Sokakta* romanı ve *Göç Zamanı* adıyla bir araya getirilmiş hikâyeleri gelmektedir. *Göç Zamanı*'nında kültürel ve manevi değerler ustalıkla işlenmiştir. Zaman zaman şiirsel ifadeler, mısra güzelliğinde cümleler, kesik ve devrik cümle kullanımı eserde göze

çarpan unsurlardır. Konu olarak insanın geleceği, sahip olduğu kültürel değeri koruma, milletçe değerlere sahip çıkma işlenmiştir. Bu yüzden Türkçe ders kitaplarındaki pek çok temayı destekleyecek hikâyeler içermektedir. Üstelik bu hikâyeler genellikle küçürek öykü türünde olduğundan okuması kolay ve kısa sürede gerçekleştirilebilir niteliktedir. Bu, söz konusu metinlerin sınıf ortamında veya dışında bir eğitim materyali olarak kullanılmasını kolaylaştıran bir durumdur. Hem içerik açısından öğrencilerin öğrenmesi gereken durumlarına, hem de dil açısından onların öğrenmesi gereken hedef söz varlığına bir bağlam oluşturması *Göç Zamanı* öykülerini değerli kılmaktadır. Bu yüzden *Göç Zamanı* öykülerinin okuma eğitiminde ve söz varlığının zenginleştirilmesinde kullanımını sağlayacak, öğrencilerin gerek okulda gerekse okul dışında kendi kendilerine öğrenmeler yapabilmelerinin önünü açacak bir araca ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç, hikâyelerin içerdiği söz varlığını esas alan bir sözlük olarak tasarlanmıştır. Zira sözlükler piyasada var olan ve bireysel öğrenmeleri sağlayan en ucuz ve yaygın öğrenme kaynaklarıdır.

Bahaeddin Özkışi Sözlüğü, yazarın hikâyeleri öğrencilerin okuma edinimlerini kolaylaştıracak biçimde ve sözlük biliminin temel ilkeleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bunun için Göç Zamanı adlı kitap belge tarama yoluyla ele alınmış, sözcüklerine ayrıştırılmış, sonra bu sözcüklerin kullanıldıkları anlamlar tespit edilmiş ve her bir farklı anlam ayrı bir anlam biricik olarak işaretlenmiş, kaç kez tekrar ettiği belirtilmiş, aynı anlamın bulunduğu sayfa numaraları gösterilmiş, türü belirtilmiş, kökeni yazılmış, tanımlanmış ve örneklendirilmiştir. Sonra madde başları yaygın sözlük anlayışına uygun olarak alfabetik olarak dizilmiştir.

Bahaeddin Özkışi Sözlüğü, başta ortaokul olmak üzere Türkçe eğitimi alan herkesin okuyabileceği, özellikle metinleri okurken karşılaşacakları yeni anlam ve kelimelerin çözümlemesinde yararlanabileceği bir eser olarak toplam 232'si özel olmak üzere 2564 isim, 1301 fiil, 1001 sıfat, 417 zarf, 32 bağlaç, 43 ünlem, 205 deyim, 26 atasözü içermektedir. Bu zengin söz varlığının önemli bir kısmı Türkçenin en kapsamlı sözlüğü olan Türkçe Sözlük'te bulunmamaktadır. Doğal olarak Türkçe Sözlük'ü kullanan bireyler metinlerde geçen bazı kelimeleri veya anlamları bulamazlar. Bu durum da Bahaeddin Özkışi Sözlüğü'nü değerli kılan bir başka özelliğdir.

Anahtar Kelimeler: sözlük türleri, Bahaeddin Özkışi, Türkçe eğitimi

ABSTRACT

The main purpose of language teaching is to develop the competence of the individuals in connection with speaking, listening, reading and writing. Many tools can be used to accomplish this aim, such as textbooks, grammar exercises, games, animations, translations, sound recordings, videotapes, creative writing and dictionaries. Dictionaries are the oldest and most common of these tools. Until recently, they were regarded as the only means of language education. However, in parallel with the development of information technology and the change of educational attitude, it has become a basic tool and has become a supporter and complement of educational activities. There are many situations that emphasize that dictionaries should be used in language education, especially the current Turkish Language Teaching Program. Both being one of the old learning tools and being recommended in modern teaching programs has led to the development and diversification of the dictionary concept. Today, there are many dictionary types that are used for education, such as: school dictionaries, pictorial dictionaries, bilingual dictionaries, proverbs dictionaries, dictionaries, synonyms dictionaries, similar spellings dictionaries... Author dictionaries are dictionaries that can be evaluated in this context. They are especially useful for students in text analysis and in learning new vocabulary and meanings of the words. In this study, the dictionary of Bahaeddin Özkişi is prepared. Bahaeddin Özkişi's books are recommended by the Ministry of National Education to the students, is prepared from the important authors of Turkish literature and books in 100 basic works.

Bahaeddin Özkişi was born on June 19, 1928 in Demirci, Manisa. He is one of the children of Ömer Lütfü Efendi and Azize Hanim. The childhood of Özkişi, who grew up in a sufi circle of people, passed through İstanbul Fatih Karagümruk. He knows eastern and western cultures very well. "With the precision, enthusiasm, and nourishment that keeps the world above all material values, language, religion, in short, all spiritual values have an artist personality symbolized by the way of life and life" (Help 2004, s. 9). Therefore, there are many texts belonging to the values prescribed by the Ministry of National Education. Among them are the novels "Sokakta", which is among the 100 basic works, and the stories brought together in the name of "Göç Zamanı". Cultural and spiritual values are masterfully handled in "Göç Zamanı". From time to time, poetic expressions, poetical sentiments, truncated and overturned sentence usage are factors that multiply on the work. The subject is the protection of the cultural value that is possessed the value of the nation has been processed. Therefore, it

contains stories to support many of the topics which are in Turkish textbooks. Moreover, since these stories are usually short stories, they are easy to read. This makes easy to usage of the texts as an educational material both inside and outside the classroom. It makes the “Göç Zamanı” stories valuable both in terms of content and in terms of the situations that learners must learn, as well as creating a context for the target vocabulary that they need to learn from the language perspective. Therefore, necessary to provide a way for the students to use the “Göç Zamanı” stories in the reading and enrichment of their vocabulary, and to make their own learning both at school and out of school. This need was designed as a dictionary based on the existence of the words contained in the stories. Because dictionaries are the cheapest and most common learning resources available on the market and providing individual learning.

The Bahaeddin Özkişi Sözlüğü is prepared by taking the basic principles of the dictionary science into account so that the author's stories will facilitate the acquisition of the students' reading. For this, the book “Göç Zamanı” is handled by scanning the document, separated into words, and then the meanings of these words are determined, and each different meaning is marked with a separate meaning, number of repetitions, number of pages with the same meaning, the root is written, defined and exemplified. Substance headings are then sorted alphabetically according to the common dictionary conception.

Bahaeddin Özkişi Sözlüğü is a collection of 2564 names of which 232 are special, 1301 verbs, 1001 adjectives, 417 adverbs, 36 conjunctions, 205 phrases, 26 proverbs. as a work that can be read by everyone who is educated in Turkish, especially middle school, and can especially benefit from the solution of new meanings and words exclamation, An important part of this rich vocabulary is not found in the Turkish Dictionary, which is the most comprehensive dictionary of Turkic languages. Naturally, individuals who use the Turkish Dictionary cannot find certain words or meanings in texts. This is another characteristic of the Bahaeddin Özkişi Sözlüğü.

Key Words: dictionary types, Bahaeddin Özkişi, Turkish education

KISALTMALAR

Alm. :Almanca

Ar. :Arapça

Bk. :Bakınız

Bul. :Bulgarca

coğ. :Coğrafya

din b. :Din bilgisi

Fars. :Farsça

Fr. :Fransızca

Lat. :Latince

Mac. :Macarca

MBTS :Misalli Büyük Türkçe Sözlük

mec. :Mecaz

Moğol. :Moğolca

nsz :Nesne almayan fiil

Rum. :Rumca

Rus. :Rusça

s.f. :Sıfat fiil

Tr. :Türkçe

İng. :İngilizce

İsp. :İspanyolca

İt. :İtalyanca

y.f. :Yardımcı fiil

z.f. :Zarf fiil

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	viii
BÖLÜM I:	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	3
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi	3
Sayıtlar	4
Sınırlılıklar	4
BÖLÜM II	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
BÖLÜM III	14
YÖNTEM	14
Araştırma Modeli	14
Evren ve Örneklem	14
Ölçme Araçları	14
Veri Toplama Süreci	14
Verilerin Çözümlemesi	14
BÖLÜM IV	15
BULGULAR	15
A HARFİ	15
B HARFİ	74
C HARFİ	137
Ç HARFİ	148
D HARFİ	173
E HARFİ	224
F HARFİ	248
G HARFİ	260
H HARFİ	303
I HARFİ	345
İ HARFİ	347
J HARFİ	386
K HARFİ	386
L HARFİ	469
M HARFİ	477
N HARFİ	517
O HARFİ	532

Ö HARFİ.....	548
P HARFİ.....	560
R HARFİ.....	580
S HARFİ.....	592
Ş HARFİ.....	658
T HARFİ.....	670
U HARFİ.....	721
Ü HARFİ.....	735
V HARFİ.....	742
Y HARFİ.....	751
Z HARFİ.....	803
BÖLÜM V.....	814
TARTIŞMA.....	814
BÖLÜM VI.....	816
SONUÇ.....	816
KAYNAKÇA.....	877

BÖLÜM I

GİRİŞ

Söz varlığı (söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu), “bir bireyin kullandığı sözcüklerin tümü” (Vardar, 1998, s. 190), “bir kişinin yahut bir topluluğun söz evreninde yer alan kelimelerin toplamı” (Korkmaz, 1992, s. 100) veya “bir dildeki sözlerin bütünü” (Güncel Türkçe Sözlük) biçiminde tanımlanabilmektedir. Bireylerin dili etkili, güzel ve doğru biçimde kullanması kelime servetinin gelişmişliğine bağlıdır. Bu yüzden eğitim-öğretimin temel gayesi bireylerin okuduğunu ve dinlediğini anlama, yazdıklarıyla ve konuştuklarıyla kendilerini veya bildiklerini anlatmayı sağlayacak söz dağarcıklarıyla donanmasını sağlamaktır. Örneğin 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda Türkçe öğretiminin amaçları dikkatle incelendiğinde tümüyle söz dağarcığıyla ilgilidir. Bu amaçlar şöyledir:

Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin;

- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- Okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
- Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
- Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması gibi amaçlar yer almaktadır (MEB 2017, s. 10).

Türkçe Öğretim Programlarında da bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan kazanımlar listesinde öğrencilerin söz dağarcığının geliştirilmesi için çok sayıda kazanım bulunmaktadır. Örneğin 2017 yılında yayımlanan Türkçe Öğretim Programında şu kazanımlar öğrencilerin söz dağarcığıyla ilgilidir:

- Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.
- Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.
- Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

- Kelimelerin zıt anlamlılarını tahmin eder.
- Kelimelerin eş anlamlılarını tahmin eder
- Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.
- Okuduğu metindeki gerçek, mecaz ve terim anlamlı sözcükleri belirler.
- Deyim ve atasözlerinin metnin anlamına katkısını kavrar.
- Bağlamdan hareketle bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.

- Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.
- İsim ve sıfatların metnin anlamına olan katkısını açıklar.
- İsim ve sıfat tamlamalarının metnin anlamına olan katkısını açıklar.
- Edat, bağlaç ve ünlemlerin metnin anlamına olan katkısını açıklar.
- Zamirlerin metnin anlamına olan katkısını açıklar.
- Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısını değerlendirir.

- Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.

- Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.

- Geçiş ve bağlantı ifadelerinin metnin anlamına olan katkısını değerlendirir.
- Yazılarında eş sesli kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.
- Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini

- Yazılarında kelimeleri gerçek, mecaz ve terim anlamları ile kullanır.
- Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.
- Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır vb. kazanımlar yer almaktadır (MEB, 2017, s. 24-66).

Bu amaç ve kazanımlarda da görüldüğü gibi Türkçe dersinde kelimelerin anlamlandırılması, kullanılması, türlerinin bilinmesi eğitimin önemli bir parçasını

oluşturmaktadır. İşte bu noktada kelimelerin birden çok özelliğinin bir arada bulunduran kaynaklar olarak sözlükler, söz dağarcığının geliştirilmesinde oldukça büyük bir katkı sağlayabilirler. Çünkü “metnin düşünce yapısını oluşturan kelimelerin asıl anlamının sözün gelişiminden eksiksiz ve iyi anlaşılmadığı durumlarda sözlük gibi kaynak eserlerden yararlanma yoluna gidilmektedir (Yaman: 737, Sağır 2002, s. 47).

Problem Durumu

Türkçe eğitimi son on yılda büyük bir değişim süreci geçirmektedir. Bu süreçte üç defa Türkçe Dersi Öğretimi Programı değişti. Bu değişimin en büyük sebebi şüphesiz öğrenci merkezli eğitimin yerleştirilmeye çalışılmasıdır. Öğrenci merkezli eğitim anlayışında öğrenci odak noktası olduğu gibi, öğrenmeyi öğrenen ve kendi kendine bunu gerçekleştirebilen kişidir. Sınıfta öğretmen, sınıf dışında ise kendisine verilen materyaller onun bu öğrenme sürecinde rehberidir. Sürecin istedik sonuçlar doğurması için öğrenciye verilen materyaller sınıftaki öğretmen kadar değerlidir. Sözlükler ders içi olduğu kadar ders dışı kullanılan eğitim materyalleridir. Bu eserler, bireylerin bağımsız hareket etmelerine ve kendi kendilerine öğrenmeler gerçekleştirmelerine olanak tanır. Öğrenciler kelime ile ilgili bir bilinmeyenle karşılaştıklarında öğretmenin olmadığı ortamlarda başvurabilecekleri en güvenilir eserlerdir. Ancak Türkiyede okul sözlükleri öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmamıştır ve çoğu zaman kendilerine başvuran öğrencileri hayal kırıklığına uğratabilecek niteliktedir. Bu yüzden öğrencilerin bağımsız öğrenmeler gerçekleştirebilecekleri, öğretmen olduğunda veya olmadığında kendi kendilerine bir bilgiyi arayıp bulabilecekleri eserlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada okuma eğitiminde kullanılabilecek ve öğrencilerin okudukları eserde karşılarına çıkabilecek olan her türlü dil bilimsel bilgiyi bulabilecekleri bir sözlük türü hazırlanmıştır. Bu sözlük hazırlanırken cevap aranılan temel problem cümlesi ise şu şekildedir: “Bahaeddin Özkışı'nın metinleri özelinde öğrencilerin okuma eğitiminde kullanılabilecek kişi sözlükleri nasıl olmalıdır?”.

Araştırmanın Amacı

Türkçe eğitiminde, özellikle okuma eğitiminde ve öğrencilerin sözcük dağarcıklarının geliştirilmesinde kullanılabilecek, öğrencilerin kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan kolay bir biçimde kullanılabileceği, hızlı bir şekilde aradığı bilgiyi ve onun benzerlerini bulabileceği bir sözlük tasarlamak bu çalışmanın temel amacıdır.

Araştırmanın Önemi

Türkiye’de bir yazara ya da bir metne dayalı sözlük yazma geleneği pek gelişmemiştir. Daha çok eski metinlerin çeviri yazıları ile yeniden üretilmiş metinlerin sonuna eklenen dizinler mevcuttur. Dizinler bir çeşit metin sözlüğü olsa da bunlar çoğu zaman kullanışsızdır ve eğitim öğretimde pek kullanılamazlar. Metin sözlükleri, dizinlerden çok daha gelişmiş eserlerdir. Türkiye’de bu türe İlker Şaguj’un hazırlamış olduğu *Metin Eloğlu Sözlüğü*, *Mustafa Irgat Sonu Zor Sözlüğü*, Ali Püsküllüoğlu’nun *Yaşar Kemal Sözlüğü* gibi çalışmalar örnek olarak gösterilebilir. Bu çalışmaların temel özelliği daha çok anlaşılması güç kelimeleri yahut yazarın özel olarak kullandığı kelimeleri esas almalarıdır. Yani kapsamaları sınırlıdır. Furkan Öztürk’ün *Bâki Divanı Sözlüğü*, Özer Şenödeyici’nin *Nâili Divânı Sözlüğü*, Eda Tuncer’in *Sükkerî Divanı Sözlüğü* gibi akademik çalışmalar da doğrudan eğitim amaçlı değildir. Bu çalışmanın önemi doğrudan Türkçe okuma becerisinin geliştirilmesi için tasarlanmış olmasından ve söz konu metinler içinde geçen tüm sözcükleri kapsamasından doğmaktadır.

Sayıtlar

Bahaeddin Özkişi’nin pek çok eseri bulunmaktadır. Ama yazarın sözlüğü hazırlanırken sadece hikâye türünde yazdığı metinler esas alınmıştır. Bu metinlerden elde edilecek olan veriler, yazarın dilini yansıtacak yeterlilikte sayılmıştır. Ayrıca hikâye metinleri kısadır. Türkçe eğitiminde oldukça kullanışlı metinlerdir. Bu metinler ortaokul öğrencilerinin okuma becerisinin geliştirilmesi için kullanılacak eserlerden sayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bahaeddin Özkişi’nin sözlüğü hazırlanırken çalışma yazarın sadece hikâye türünde yazdığı metinlerle sınırlandırılmıştır. Bu metinlerin tüm sözcükleri incelenmiş, sözlük biçimine getirilmiş ve herhangi bir sınırlandırmaya gidilmemiştir.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sözlükler, kelimeler hakkındaki en güvenilir ve en detaylı bilgiyi veren kaynaklardır. Bu yüzden dil öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Sözlükler en çok, herhangi bir kelimenin anlamına bakmak veya onun doğru telaffuzunu öğrenmek için kullanılır. İleri düzey kullanımlarda ise kelimenin eş anlamlısını veya kökenini bulmak veya farklı metinlerdeki kullanımlarını öğrenmek için tercih edilir. Bu bağlamda, dil öğrenmek isteyen ve dil öğreten bütün herkes bir sözlüğe ihtiyaç duyar (Baskın, 2014, s.445).

Sözlük ise, “büyük ölçüde alfabetik düzene göre ama aynı zamanda konu türüne göre de sıralanmış, genel olduğu kadar özel, kelimelerle ilgili tek dilli, iki dilli veya çok dilli bir başvuru kaynağıdır” (Hartmann ve James, 2002, s.4). Bu tanım sözlük türlerini göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Farklı bakış açıları sözlüğün tanımında da değişiklikler görülmesine neden olur. Örneğin Cabre’ye göre sözlük, seçilmiş kelimeleri veya diğer dilsel öğeleri bir araya getiren ve onlar hakkında bilgi veren dil bilimsel bir üründür (Cabre, 1992. s.31). Türk Dil Kurumunun Güncel Türkçe Sözlük’ünde sözlük, “bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat”tir (“Sözlük.” Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, e.t. 20.10. 2016). Aksan “sözlük” kavramını, "Bir dilin (ya da birden çok dilin) sözvarlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren, bağımsız biçimbirimleri temel alarak bunların, başka öğelerle kurdukları söz öğeleriyle birlikte anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren bir sözvarlığı kitabı..." (Aksan, 1996, s.77) olarak tanımlamıştır. Akalın’a göre sözlük, “bir dilin bütün veya belli bir dönemdeki sözcüklerini yazılışları, türleri, söylenişleri, temel ve yan anlamları, kullanım özellikleri bakımından açıklayan, edebi metinlerden seçilen cümlelerle örneklendiren, alıntı sözcüklerin hangi dilden geçtiğini bildiren başvuru kaynağıdır (Akalın, 2010, s.268). Eminoğlu da sözlüğü, “dillerin söz varlığını içine alma, dilin yapısı ve işleyişi hakkında bilgiverme, toplumun eğitim ve bilgi düzeyinin sonuçlarını ortaya koyma, diğer dil ve toplumlarla kurulmuş ilişkileri gösterme gibi pek çok konuda, ulusların kültürü içinde önemli bir yere sahip bilgileri içermesi bakımından, bilimsel araştırmaların temelini oluşturan kaynaklardır” (Eminoğlu, 2010, s.3) biçiminde görmüştür. Bu tanımları daha da arttırmak mümkündür.

Zira sözlüğün tarihi kadar tarifi eskidir ve çoktur. Bu uzun geçmişe rağmen sözlükler iki tür faaliyet için hizmet etmişlerdir. Bunlar, başta dil olmak üzer kültürel varlıkların korunması ve eğitim öğretim faaliyetlerinin sağlanmasıdır.

“Sözlük bir dilin kelime deposudur” (Jackson, 2002, s. 1) tanımı bir genel sözlük göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Ancak tüm bir dili kapsamayan, daha az söz varlığı içeren veya sadece bir alana özgü kelime listelerinden ibaret olan eserler de mevcuttur. Ayrıca sözlüklerde ele alınan söz varlığını farklı düzenlemek, farkı yönlerini ön plana çıkarmak veya görmezden gelmek mümkündür. Bu yüzde günümüzde yüzlerce sözlük çeşidi ortaya çıkmıştır. Örneğin Aksan, içerdikleri söz varlığını göz önünde bulundurarak genel ve ansiklopedik iki tür sözlükten bahsetmiştir. Ona göre genel sözlükler, özel teknik terimlere yer vermez. Tıp alanında atardamar anlamına gelen arter sözcüğünün anlamı genel sözlükte verildiği hâlde atardamara bağlı bir hastalık olan arteriosclerosis’e yer verilmez. Yine özel adlar, tarihî olaylar da genel sözlüklerde bulunmaz. Bu gibi terimler, özel alanlarla ilgili sözcüklerin ikinci bir tür olan ansiklopedik sözlüklerde kendine yer bulmaktadır. Larousse, Oxford, Webster’s gibi sözlüklerde özel ve terim anlamlı sözcüklere yer verilmektedir (Aksan 2014, s. 15-16).

Özcan, dilin temel sözvarlığını içeren üç türlü sözlük çeşidi bulunduğunu bildirmektedir: dizinsel, düzensel ve bağlamsal sözlükler. Üç sözlük türü içinde en çok bilinen ve kullanılan dizinsel sözlük tipidir. Bu sözlük türü, sözcüklerin alfabetik bir sıra içinde dizilmesi ve anlamlarının verilmesiyle oluşturulur. Düzensel sözlükler, aralarında kavramsal bağ olan sözcüklerin bir araya getirilmesiyle meydana getirilir. Bu sözlük türüne örnek olarak ‘Eş ve Karşıt Anlamlılar Sözlükleri ve Terim Sözlükleri’ verilebilir. Bağlamsal sözlüklerde ise sözcüklerin anlamları verilmeyip kullanıldıkları cümle veya dizelerin tamamı yahut yeterli olan bir kısmı ile yetinilir (Başkan 2003, s. 149-151). Özcan’ın sınıflandırması, ele alınan söz varlığının sözlük biçimine dönüştürülmesi ile ilgilidir. Sözlük yazarları ele aldıkları söz varlığını çeşitli biçimlerde sözlükleştirebilirler. Burada dikkat edecekleri en temel şey, sözlüklerinin hedef kitleye uygunluğudur. Bu çalışmada yukarıda Aksan’ın tasnifinde geçen metin sözlükleridir. Bu sözlük türünün de birçok biçimi bulunmaktadır. Metin sonu sözlüğü, metne özgü sözcükler sözlüğü vb.

Metin sözlüklerinin Doğu dünyasındaki atası kutsal metinlerin anlaşılmasını sağlamak üzere hazırlanmış olan kaynaklardır. Bu kaynaklar, aynı zamanda ilk sözlük

örnekleridir. Araplar, Hz. Muhammed'in vefatından sonra Kur'an-ı Kerim'de geçen ve açıklanması gereken sözcüklerin anlamlarına ilişkin sözlükler hazırlamışlardır. Örneğin İbn Abbas'tan yapılan rivayetlerin toplanmasıyla oluşturulan *Garibü'l Kur'an*, Nafi' b. el-Ezrak ile Necde b. Amir'in iki yüz kelime civarında olan sorulara dair açıklamaların yer aldığı İbn Abbas'ın *Mesa'ilü Nafi' b. el-Ezrak* gibi eserler, birer metin sözlüğüdür ve Arapların sözlük geleneğinin başlangıç noktalarını teşkil ederler. Yine Kur'an-ı Kerim'de yer alıp Kureyş dışındaki lehçe ve ağızlardan gelen kelimelerin açıklanması için *El-Luğât fi'l-Kuran* gibi sözlükler de yapılmıştır. Zamanla bu tür yaygınlaşmış *Garibü'l-Kur'an*, *Garibü'l-Hadis*, *Meanü'l-Kur'an*, *Mecazü'l-Kur'an* gibi isimlerle çeşitlendirilmiştir (Durmuş, 2010, s. 335). Batı'da da bazı yazarların veya birçok yazarın metinlerini ele alan ve farklı biçimlerde düzenlenmiş eserler mevcuttur. Örneğin Jayasi'nin *Padmaavata Kosa* eserini veya Tulasi'nin *Maanasakosa*'sını ele alan sözlükler, bir yazarın belirli bir eserine dayanmaktadır. Daha kapsamlı ve bir yazara ait tüm eserleri içeren metin sözlükleri de bulunmaktadır. Örneğin *Dictionary of Shakespeare* (Shakespeare Sözlüğü), *The Dictionary of Pushkin* (Puşkin Sözlüğü) bunlardan sadece birkaçıdır (<http://www.ciil-ebooks.net/html/lexico/link5.htm>, erişim tarihi: 01.10.2017).

Türkiye'de bir yazara ya da bir metne dayalı sözlük yazma geleneği pek gelişmemiştir. Daha çok eski metinlerin çeviri yazıları ile üretilmiş yeni biçimlerinde metin sonuna eklenen dizinler mevcuttur. Ama burada söz konusu edilen şey dizin değildir. Metin sözlükleri, dizinlerden çok daha gelişmiş eserlerdir. Türkiye'de bu türe İlker Şaguj'un hazırlamış olduğu *Metin Eloğlu Sözlüğü*, Mustafa Irgat Sonu Zor *Sözlüğü*, Ali Püsküllüoğlu'nun *Yaşar Kemal Sözlüğü* gibi çalışmalar örnek olarak gösterilebilir. Bu çalışmaların temel özelliği daha çok anlaşılması güç kelimeler yahut yazarın özel olarak kullandığı kelimeler üzerine odaklanmış olmasıdır. Keza Ali Püsküllüoğlu, *Yaşar Kemal Sözlüğü*'nün ön sözünde çalışmanın sınırlılığına değinmiş ve daha detaylı bir çalışmanın gerekliliğine işaret etmiştir. Şaguj da *Metin Eloğlu Sözlüğü*'nün ön sözünde yazarın halk dilini kullanımına ve bilinmeyen kelimelerin çok oluşuna dikkat çekmiş, okuyucunun bilinmeyen kelimelerin varlığından hareketle şairi okumama kolaylığına kaçtığını ifade etmiştir. Bu yüzden sözlük genellikle Eloğlu'nun halk dilinden ödünçlediği sözcüklerden oluşturulmuştur. Yani sınırlı bir söz varlığına dayanmaktadır. Bu eserlerin dışında akademik düzeyde yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Furkan Öztürk'ün *Bâki Divanı Sözlüğü*, Özer Şenödeyici'nin *Nâili Divânı Sözlüğü* gibi doktora çalışmaları, Eda Tuncer'in yüksek lisans tezi *Sükkerî*

Divanı Sözlüğü gibi eserler metin sözlüklerinin Türkçedeki önemli örnekleridir.

Tarihî süreçleri ve özellikleri göz önünde bulundurulduğunda bu sözlüklerin özellikle metin çözme konusunda çaba sarf eden bireylere oldukça mühim derecede yardımcı oldukları söylenebilir. Bu yüzden dil becerileri yeterince gelişmemiş, yeni öğrendiği dilin inceliklerine hâkim olmayan ve o dilin sözlüklerinde gezinme becerisi edinmemiş bireylerin söz varlığının artırılması ve okuma başta olmak üzere metin çözme süreçlerinde ihtiyaç duydukları sözlüksel özellikleri doğrudan ve diğer çeldirici durumlardan soyutlayarak vermek gerekir. Bu, bireylerin aradıkları bilgiye hızlı erişimi ve diğer bilgi yığınları arasında vakit kaybetmemesi demektir. Bu yüzden okuma eğitiminde ders dışı etkinlik olarak yapılan okumalarda öğrencilerin öğretmenlere ihtiyaç duymadan, bireysel öğrenmeler gerçekleştirebilmeleri ve kendi söz dağarcıklarını geliştirebilmeleri için metin sözlüklerinin sayısı artırılmalıdır. Örneğin Millî Eğitim Bakanlığı 5. sınıf düzeyinde öğrencilerin öğrenmesi gereken kelimeler listesi yayımlamalı, bu kelimelerin öğrenilmesine yardımcı olabilecek, bağlam oluşturabilecek kitaplar hazırlatmalı ve bu kitapların sözlüklerini sözlük bilimin ilkeleri ve öğrencilerin hedef öğrenmelerini (kazanımlar) göz önünde bulundurarak yazılmasına öncülük etmelidir. Millî Eğitim Bakanlığının veya bireysel olarak öğretmenlerin hazırlayacağı bu metinler için eserleri 100 temel arasında gösterilen Bahaeddin Özkişi'den yararlanılabilir.

Mehmet Bahaeddin Özkişi'nin Sözlüğü

Bahaeddin Özkişi, 19 Haziran 1928'de Manisa'nın Demirci ilçesinde dünyaya gelmiştir. Ömer Lütfü Efendi ve Azize Hanımın dört çocuğundan biridir. Ehli tasavvuf bir çevrenin içinde büyüyen Özkişi'nin çocukluğu İstanbul Fatih Karagümrük'te geçmiştir. Daha beş yaşında bugünkü Ahmet Rasim İlkokulu olan 20. İlkokulu'na yazdırılmış, sonra 40. İlkokulu'na kaydı alınarak burada eğitim-öğretim hayatına devam ettirilmiştir. Ortaokulu Fatih'te bulunan Karagümrük Ortaokulu'nda 1942 yılında tamamladıktan sonran Özkişi, Sultan Ahmet Sanat Enstitüsüne kaydolmuştur. El becerileri gelişmiş olduğu için burada başarılı olmuştur ancak döküm atölyesinde yaşanan bir patlama olayı onu derinden etkilemiş ve ilk roman denemesini yazmasına neden olmuştur. Ablasının edebiyata düşkün oluşu da Özkişi'yi derinden etkilemiş, derslere karşı ilgisizleşirken kitaba, edebiyata ilişkin ilgisi gelişmiştir.

Sultan Ahmet Sanat Enstitüsünden 1945–1946 eğitim öğretim yılının sonunda “Özel Tesviyecilik Şubesi”nden 15.08.1946 tarih ve 1913 sayılı diplomasını alarak

mezun olmuştur. Aynı yıl içinde Devlet Denizyollarında işe başlamış ve 1948 yılına kadar bu kurumda “Fabrika Havuzları”nda, denizaltı gemilerinde ve istim makinelerinde deniz tesviyecisi ustası olarak çalışmıştır. Özkişi, 1948’de istifa ederek “Evren Çivi Fabrikası”nda kalıpcı olarak çalışmaya başlamıştır.

Özkişi, vatani görevini 10.08.1948 – 09.09.1950 tarihleri arasında Erzurum’un Aşkale ilçesinde “Doğu Bölgesi Emniyet Baş Müfettişliği”nde yapmıştır. 01.10.1950’de onbaşı rütbesi ile askerden terhis olmuştur. Erzurum’da yaşadıkları hayatına ve eserlerine sirayet etmiştir.

Özkişi, askerlik dönüşü babası Halit Efendi’yi kaybetmiştir. İş olarak ticarete atılmış ama cam ve halı üzerine açtığı dükkânda başarılı olamamıştır. Daha sonra 1951 – 1955 yılları arasından dört yıl dört ay Yeşilköy Hava Meydanında oto makinisti olarak çalışmıştır. Bu sırada edebiyatçılarla da hemhâl olmaya, tanışmaya ve çevrelerinde bulunmaya özen göstermiştir. Türk Edebiyatının en önemli isimlerinden Ahmet Hamdi Tanpınar ile tanışan Özkişi, Tanpınar’dan övgü ve teşvik dolu cümleler duymuştur. Bu, Özkişi’yi daha da heyecanlandırmış ve şevk vermiştir Hava meydanındaki görevinden sonra 1956’da tekrar ticarete atılmayı deneyen yazar, tesisatçı dükkânı açmıştır. Fakat bu dükkânı aynı yıl içerisinde 27.08.1956’da kapatmıştır. Aynı gün İstanbul Teknik Üniversitesinde Makine Fakültesi “Malzeme ve İkmal Usulleri Enstitüsü Müdürlüğünde açık kadro olarak bulunan “kaynakçı ustalığı”na talip olduğunu belirtmiş ve 19.09.1956 tarihinde İTÜ’de göreve başlamıştır. Burada aldığı eğitimle (Kaynakçılık ve Kaynak Tekâmül Kurslarını bitirerek) *Kaynak Öğretmeni* unvanını almıştır. Daha sonra görevli olarak 23.09.1960 – 04.03.1962 tarihleri arasında Almanya’ya gönderilmiştir. Almanya’nın Mannheim şehrinde “Mannheim Kaynak Tekniği Öğretim ve Mukayese Merkezi” ile “Alman Kaynak Cemiyeti Müşterek Enstitüsü” içerisinde yer alan “Elektrik Ark Kaynağı Öğretmenli”nde eğitim görmüş ve 15.03.1962’de buradaki eğitimini tamamlayarak mezun olmuştur. (Özkişi 2007, s. 17-19). Almanya’da geçirdiği iki yıllık dönem onun hikâyelerine de yansımış ve kültür farklarını gösteren ironi, mizah yüklü hikâyeleri ortaya çıkmıştır.

Özkişi, matematik öğretmeni olan Fatma Özden Hanım ile 1969 taşınmış ve evlenmiştir. Bu evlilikten 1971 yılında Zeynep adlı bir kızları dünyaya gelmiştir. Fakat Zeynep daha dört yaşında iken yazar beyin kanaması geçirerek 10 Kasım 1975’te vefat etmiştir. Özkişi eşine bir gün “...İnsan denen varlık fani olarak yaratılmıştır. Sayılı nefesleri bitecek, gidenler er geç unutulacaktır. İnsanoğlu öyle bir günde ölümü tatmalı

ki onu bütün cihanı unutmazın” der. Ölüm tarihi önemli bir güne denk gelen yazarın sözleri âdeta ilahi tecellide kabul olunmuştur. Arkasında birçok sevenini bırakan yazar, İstanbul Edirnekapı Mezarlığı Sakızağacı Şehitliği’nde anne ve babasının yanına defnedilmiştir.

Edebî Kişiliği ve Hikâyeciliği

Özkişi’nin sanatla olan ilişkisinde evdeki manevi havanın etkisi büyüktür. Çünkü babasının konuğu çoktur ve tasavvufî sohbetler içinde büyümüştür. Çocukluktan itibaren her şeyi kaydetmiştir. Bu onun kişilik ve sanatçı tarafının gelişiminde etkili olmuştur.

Doğu ve Batı kültürüne vakıftır. “Dünya dahi bütün maddi değerlerin üstünde tutan, titiz, coşkulu, gelenekten beslenen hassasiyetiyle; tarihe, dile, dine kısacası bütün manevi değerlere hayatı ve yaşam şekli ile sembolleştirilen sanatçı bir kişiliğe sahiptir.” (Yardım 2004, s. 9).

Sanat Enstitüsü’nde okurken hikâyeye yazmaya başlayan Özkişi, okulun dökümhanesinde gerçekleşen patlamayı da roman konusu yapmıştır. Haliç Tersanesindeki kişiler tip olarak zihninde yer etmiştir. Toplumun her tabakasından insanı gözlemler ve bunlara yapıtlarında ustaca yer vermiştir. Yazarın amacı insanı insanla anlatmaktır. Hikâyelerinde sıradan insana yer veren yazar, onları kendine özgü dilini kullanırken farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Dil olarak karakterlere göre yer yer halkın dilini kullanmış, yer yer sanatlı söyleyişe yer vermiştir.

Hikâyelerinde insana, topluma, millî ve manevi değerlere ve sanata bakış açısını yansıtan yazar, kendi hayatına akseden simaları, hayatları ustaca anlatmıştır. Türk Edebiyatında durum öykücülüğü denen Sait Faik hikâyeciliği çizgisinde kendi sesini bulmuştur. Sembolik, dolaylı anlatımlara yer veren yazar, sanatlı söyleyişte teşhis sanatını çokça kullanmıştır.

Eserleri

Mehmet Bahaeddin Özkişi’nin hikâyelerinden oluşan 51 sayfalık ilk eseri *Bir Çınar Vardı* 1959’da Vakit Matbaası tarafında basılmıştır. Yılların birikiminin ilk yansıması olan *Bir Çınar Vardı* eserinde yer alan hikâyeler kısa biçimde yazılmış ve bazıları ise deneme türünün özelliklerine sahiptir. Bunlar “Küçürek Öykü” denilen hikâyeye tarzını hatırlatmaktadır. Öykü, dünya yazınında “flash fiction, short-short story, anlık kurmaca” adlarıyla anılan bizde işlevsel bir ifade olarak küçürek denen bu öykü türü yoğun ve özgün yaşantıları yaklaşık 100 sözcüğü geçmeyecek kelime ekonomisiyle

sembolik bir dille anlatır (Yumuşak 2012, s. 288). Özkişi'nin öykülerinin ilk metinlerden itibaren ekonomik sözcük kullanımı ve şiirsel bir anlamda sembolik kullanım minimal öykü türünü hatırlatmaktadır. Bu hikâyeler yazarın üslubunun ilk verilerini sağlaması bakımında bu ilk eser önemlidir.

Araştırmacı bir edebiyat kazıcısı olan yazar, ilk eseri ve diğer eserleri arasında bilgi birikimini güçlendirmiştir. 1970'lerde üç roman ve bir hikâye kitabı ile çalışmalarını tamamlamıştır. Martalı Matyas adıyla yazmış olduğu fakat daha sonra *Köse Kadi*'ya dönüştürülen ilk tarihî romanı 1974 yılında yayımlanmıştır (Yardım 2012, s. 46). Bundan bir sene sonra bu romanın devamı niteliğindeki *Uçtaki Adam* romanı çıkacaktır. Uzun bir araştırmanın mahsulü olan bu eserler Osmanlı Devleti dönemindeki sınır boylarında geçen mücadeleleri anlatan Türk edebiyatının emsalsiz eserlerindedir. Akıcı bir üslup ile yazılan eserler yazarın uzun araştırmalarının ürünüdür. Bu eserlerde “Devlet ebed müddet mefkûresi” çerçevesinde yazarın tarihe bakış açısını görmek mümkündür.

Türk milletinin Doğu–Batı arasında kalmışlığını, bir anlamda arafta kalışını, kültürel çatışmaları, eski ve yeniyi anlatan *Sokakta* romanı 1975 yılında “Peyami Safa Roman Yarışması”nda ödülü almıştır. Türk edebiyatının nitelikli eserlerinden olan eser 2004 yılında fark edilerek Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Talim Terbiye Kurulu aracılığıyla “100 Temel Eser” arasında ortaöğretim düzeyinde okutulması gereken eserler arasında gösterilmiştir. Bu dönemde yazar hakkında farkındalık da oluşmaya başlamıştır. Gazeteci Ahmet Hakan'ın 29 Ağustos 2004 tarihli Sabah gazetesindeki köşesine taşıdığı “Kim Bu Bahaeddin Özkişi?” başlık yazısı ve Mehmet Nuri Yardım, Ahmet Kekeç, Emre Aköz gibi yazar ve gazetecilerin cevaplarıyla yazar gündem olmuştur (Yardım 2012, s. 33).

Yazarın vefatından sonra çıkan *Göç Zamanı* adlı hikâye kitabı 1975 yılında “Türkiye Millî Kültür Vakfı” ödülünü almıştır. Ödül eşi Fatma Özden Özkişi'ye 19 Mayıs 1977'de takdim edilmiştir. Bu eser, yazarın Türk hikâyeciliğinde önemli bir yerde olduğunu kanıtlayacak niteliktedir. Eserde kültürel ve manevi değerler ustalıkla işlenmiştir. Zaman zaman şiirsel ifadeler, mısra güzelliğinde cümleler, kesik ve devrik cümle kullanımı eserde göze çarpan unsurlardır. Konu olarak insanın geleceği, sahip olduğu kültürel değeri koruma, milletçe değerlere sahip çıkma işlenmiştir. Yine maddeye düşkünlük, içinde bulunulan ortama eleştiri, hayat ve insana dair şikâyetlere hikâyelerde yer verilmiştir. Anlatımda soyut, sembolik bir dil kullanılmıştır. Sanatlı bir

söyleyiş de söz konusudur.

Yazarın üzerinde çalıştığı son romanı vefatından dolayı bitirilememiştir. Bu romanın yazılmış kısmı ile eşi Fatma Özden Özkişi'ni kaleminden yazara dair anıları ve hayatı, kişiliği, eserleri hakkında birçok bilgiyi içinde barındıran “Anılarla Bahaeddin Özkişi'yi Anmak” adlı eser Ötüken Yayınevi'nden 2007 yılında yayımlanmıştır. Bu eserde yazarın yapmış olduğu el sanatları ürünlerinin görselleri de yer almaktadır (Özkişi 2007, s. 85-159).

Göç Zamanı

Özkişi'nin hikâyeleri Ötüken Yayınevi tarafından *Göç Zamanı* adıyla bir araya getirilmiş ve yayımlanmıştır. *Göç Zamanı*, iki yayımlanmış kitap (Bir Çınar Vardı, Göç Zamanı) ve yayımlanmamış bir bölümden (Papağan Dedi ki) oluşmaktadır. Göç Zamanı'nın ilk bölümü, 1959 yılında Vakıf Matbaası'nda basılan ve içinde yirmi dokuz hikâyenin yer aldığı Bir Çınar Vardı kitabıdır. Bu kitapta şu hikâyeler yer almaktadır: *Bir Sebilden, Asıl Sebep, Misafir Geldi, Helallik, Vermekten Ölümsüzlük, Şoför Aziz, Telsiz Memuresi, Erkeklik Özentisi, Yeni Gün, Çatal, Nedamet, Dua, Terhis, Borç, Talebe, Hepimiz Gibi, Olgun Adam, İnsan Hamal, Mektup, Deli İmam, Bilinmeyen Kahramanlar, Küçük Anneme, Serhoş, Erzurum'da Akşam, İstasyondan, Tereke, Göç, Yeni Gelen, Taşındığım Ev*. Bu hikâyelerin temel özelliği kısa olmaları ve bazılarının deneme özelliği gösterleridir. Yazarın kelime dünyasının zengin oluşu daha bu ilk eserde göze çarpmaktadır.

Yazarın ölümden sonra basılan ve Türkiye Millî Kültür Vakfı'nın 1975 Yılı Başarı Ödülü verdiği *Göç Zamanı* kitabın ikinci kısmını oluşturur. Bu kısımda toplam yirmi sekiz kısa öykü yer almaktadır: *Doğuş, Kurşun Dünyasından, Göç Zamanı, Hayal Ülkelerinden, Köriün Gördükleri, Suç, Kırkinci Yıl, Soyтары Olmak, Nedenlerim, Elli Liralık Teşhis, Sınır, Koltuk Değnekleri, Rilke'nin Dişiliği Hakkında, İnsanlar ve Saatler, Yeni Okul, Vermek ve Ötesi, Üçü Çeyrek Geçe, Okuyamadığım Mektup, Palto, Kırkinci Adam, Beşinci Karl Hikâyesi, Cümbüş, Odamdaki Cinayet, Değişme, Bekleyenler, Açmadığım Kapı, Napolyon'un Ümidi, Possionya Bulutları*. Bu bölümdeki hikâyelerin konusu belirli bir çevreyle sınırlandırılmamıştır. Değişik çevrelerden insan tipleri, söyleyiş özellikleri ile derinliğe ulaşmıştır (Güneş 2006, s. 21).

Yazarın ayrı olarak kitaplaşmamış fakat *Göç Zamanı*'nın üçüncü bölümünde yer verilen *Papağan Dedi Ki* kısmı, yazarın on üç öyküsünden oluşmaktadır: *Düşünmek, Papağan Dedi Ki, Koyun Olmak, Zebra-Son-Animo, Sesli Ansiklopedi, Almanya*

Notları, Bitler, Bir Eşek Karşısında, Bir Heykel Öldürüldü, Fikirci, Isırmak, Nöbet, Yorgunluk Hakkında. Öykülerin temel özelliği ironi barındırmasıdır. Diğer öykülerine nazaran daha uzun olan bu öyküler güçlü eleştiriler barındırmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırma Modeli

“Bu çalışma betimsel bir araştırma modeline dayanmaktadır. Betimsel araştırma modeli ilgili mevcut durumu saptamayı, olayı tasvir ederek problemi anlamayı amaçlar.” (Arıkan, 2013, s. 27). Bu modelin taramaya dayalı biçimi kullanılmıştır.

Tarama modelleri iki türdür: genel tarama ve örnek olay tarama. Burada genel tarama biçimi tercih edilmiştir. “Bu tarama biçimi, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir.” (Karasar, 2012, s. 79).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Bahaeddin Özkişi'nin bütün eserleridir. Ancak bu eserler çoktur. Bunlar arasından hikâye türüne ait olanları seçilmiş ve diğerleri kapsam dışında tutulmuştur. Göç Zamanı adı ile yayımlanan ve yazarın tüm hikâyelerini barındıran eser, bu çalışmanın örneklemidir. Eserin tüm sözcükleri incelenmiştir.

Ölçme Araçları

Sözlük biliminin temel ilkeleri ve modern eğitim anlayışı göz önünde bulundurularak Göç Zamanı'nda yer alan tüm sözcükler alfabetik olarak listelenmiş ve sıklıkları, türleri, kökenleri, anlamları, aynı anlamın geçtiği sayfalar, örnek cümleler ölçütlerine uygun olarak sözlükleştirilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Veriler Göç Zamanı hikâyelerinin çözümlenmesinden el edildiğinden önce hikâyeler kitaptan word belgeye aktarılmış, sonra kelimelerine ayrıştırılmış, her bir kelimenin metin içindeki anlamı tespit edilmiş ve alfabetik dizin içinde uygun biçimde bu anlam biricikler işlenmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Bu çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli, nicel bir araştırma çeşididir. Bu nedenle tarama sonucunda ortaya çıkan veriler, evrensel sözlük bilimi ilkeleri doğrultusunda sözlükleştirilmiştir. Göç Zamanı hikâyelerinde tespit edilen tüm kelimeler ve anlamlar eksiksiz bir biçimde değerlendirilmiş, betimlenmiş ve öğrencilerin gerek okulda gerekse okul dışında kullanabileceği biçime getirilmiştir.

BÖLÜM IV
BULGULAR
A HARFİ

a (t.4), s.75(2), 118(2)

ünlem Şaşma, hatırlama, sevinme, acıma, üzüme, kızma vb. duyguların anlatımına güç kazandıran söz

Kahkahalarla güldü, görseler bile “A.” diye haykıracaklar, “A.. bak bu bizim Ahmet yahu” (Taşındığım Ev, s.75).

Abab (t.1)

özel, isim Passionya Buluntuları adlı hikâyede geçen Azaplar Ülkesi kralı, yöneticisi

*Krallarına **ABAB** derlerdi (Passionya Buluntuları, s.155).*

abanmak (t.1)

-e Eğilerek bir şeyin, bir kimsenin üzerine kapanmak

*Bir nefeste ulaştım çit’e, **abandım** (Bir Eşek Karşısında, s.191)*

abdest almak (t.3), s.36, 117, 147

isim Fars. āb + dest + y.f. Tr. almak Müslümanların belli ibadetleri yapabilmek için bir düzen içerisinde bazı organları yıkayıp bazılarını mesh ederek temizlemesi

*Haliya oturmadan evvel âdetti, **abdest alınırdı** (Vermek ve Ötesi, s.117).*

abdestlik (t.1)

isim Abdest alınacak yer

*Şişeyi, **abdestliğin** kenarına itinayla koydu (Vermek ve Ötesi, s.117).*

abe (t.1)

ünlem Seslenmek ve dikkati çekmek için özellikle Rumeli’de kullanılan bir söz

***Abe**, alıver şu kızcazı (Borç, s.44).*

abi (t.3), s.26, 74, 174

isim Saygı ve sevgi göstermek üzere yaşça büyük olan erkeklere söylenen bir seslenme sözü, ağabey

*“Müsaade var mı **abi**.” Dedi (Taşındığım Ev, s.74).*

ablak (t.2)

1.stfat Yayvan ve dolgun (yüz)

*Dostum **ablak** yüzünde geniş bir gülümseme arkasına yaslandı, “Nasıl?” dedi (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

2.sıfat, halk ağzında Şişman, hantal ve genç irisi olan kişi.

Ablak çocuk yüzünde, derin bir istifham belirdi (İstasyondan, s.66).

acaba (t.6), s.41, 66, 111, 145, 206, 207

zarf Ar. Merak, kararsızlık ve kuşku anlatan bir söz, acep

Acaba yanılıyor muydu, burnuna yanmış tezek kokusu gelmişti de (Nöbet, s.206).

acayıplık (t.1)

isim Acayip olma durumu, yabansılık, gariplik, tuhafılık

Kararındaki *acayıplığe* dikkatimi çekebilmek için “Halbuki” dedi, “Yeni de almıştım.” (Palto, s.125).

acele (t.8)

1.isim, Ar. ‘acele Tez davranma gerekliliği (s.40, 84, 103, 177, 181)

Beceriksiz bir acele ile, söyleyeceğim kelimeleri, zihnimde bir sıraya sokmaya çalışıyordum (Sınır, s.103).

2.zarf Vakit geçirmeden, tez olarak (s.167, 199, 204)

Acele giyindi, birkaç lokma bir şey yedi ve sokağa fırladı (Fikirci, s.199).

acele etmek (t.3), s.85, 91, 114

isim Ar. ‘acele + y.f. Tr. etmek çabuk davranmak, ivmek

Onlar, buruşuk, bol ya da dar elbiseleri içinde acele etmeden geçiyorlardı (Suç, s.91).

aceleci (t.1)

sıfat Tez iş gören, çabuk davranan, canı tez, FarsFarsa, fırtına gibi, içi tez, iveren, iveren, kıvrak, sabırsız, tez canlı, telaşlı acul

Gözden uzak, sazlıkların arasında, çimenden bir yatağım vardı, üstümde alâisema kanatlı gelin böcekleri, yerde ciddî ve aceleci karıncalar, ince ayakları üzerinde sarhoş su örümcekleri dolaşırdı (Erkeklik Özentisi, s.32).

acemi (t.1)

sıfat Ar. ‘acemi Bir şeyin veya bir sanatın inceliklerini henüz öğrenmemiş, işinde, mesleğinde yeni olan, toy

Tuhaf bir kıskançlık duydu acemi erata karşı (Terhis, s.43).

acemilik (t.1)

isim, askerlik Askerliğin inceliklerini öğrenmek için geçirilen süre

Acemiliği çetin olmuştu garibin, hele gemiye alışması (Terhis, 42).

acı duymak (t.1)

isim acı + y.f. duymak üzülmek, üzüntü içinde kalmak

Gurbetin hissi törpüleyen acısını duymamış kaç gönül var (Bir Eşek Karşısında, s.194).

acı (t.25)

1.*isim* Herhangi bir dış etken dolayısıyla duyulan rahatsızlık, ızdırap (s.35, 87, 106, 107, 131, 132(1.), 135(2), 153, 158, 162, 165(2), 167, 195, 197, 207)

Sana verdikleri acı benimdir (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

2. *sıfat* Kırıcı, üzücü, incitici, dokunaklı, kötü (s.22, 38, 48, 64, 129, 132(2.), 192, 204)

Bu hürriyette acı olan bir taraf var (Misafir Geldi, s.22).

acı vermek (t.2), s.98, 155

d. isim acı + y.f. vermek birinin üzülmesine sebep olmak, incitmek

Derin bir iç sıkıntısının ciğerlerimi dolduran soluklar halinde acı verdiği anlarda, her şeyi anlatabileceğimin kanısındayım (Nedenlerim, s.98).

acıklı (t.1)

sıfat Acındırarak, acı verecek nitelikte olan, dokunaklı, üzücü, koygun

Acıklı telaşına bakıyor, doğrusu üzüliüyordum (Almanya Notları, s.185).

acılaştırmak (t.1)

-i Bazı maddelerin duyu organlarını yakması durumu

Sıcak, havayı kurutmuş, kekik ve yabanî nane kokuları, yoğunlaştırmış, acılaştırmıştı (Kırkıncı Adam, s.131).

acılık (t.3), s.20, 23, 39

isim Bazı maddelerin duyu organlarında bıraktığı yakıcı his

Ağzında, sabahtanberi yapışakalmış acılık, olduğu gibi duruyordu (Dua, s.39).

acımak (t.7)

1.*i.f.* Birine zarar gelmesine üzülüp önleme isteği duymak, merhamet etmek (s.56, 89, 106, 126(2))

Dirseğiyle dürttü erkeği, çenesiyle beni gösterdi ve ilgisiz bir acımayla, esnermiş gibi, “Malade” dedi (Koltuk Değnekleri s.106).

2.*z.f.* Başkasının uğradığı veya uğrayacağı kötü bir duruma üzülmek (s.56, 59)

Hıdır’ın ufak siyah gözleri bir yaş tabakasıyla buğulu, acıyarak yeğenine baktı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

3.*s.f.* Acılı, ağrılı olmak

Sanki eli göğsümün acıyan yeri üzerindeydi (Palto, s.128).

acımsı (t.1)

sıfat Acıyı andıran, acıya benzeyen, acı gibi, acımtırak
Ağzımda acımsı bir tat vardı (Sesli Ansiklopedi, s.181).

acıtmak (t.5)

1. *s.f.* Acılık vermek (s.132, 138)

Günün rengini solduran, insanın ağzını acıtan bir tat vardı bu ayrılıkta (Kırkıncı Adam, s.132).

2. *-i* Ağrı, sızı duyulmasına sebep olmak (s.97, 128, 150)

Bir ezme, bir eziyet hissi çene kaslarımı acıtıyordu (Palto, s.128).

âciz (t.3)

1.*sıfat*, *Ar.* âciz Aşağı olan, düşük

Ama bir türlü hazmedemedi düştüğü âciz mevkii (İnsan Hamal, s.52).

2.*isim* Alçak gönüllülük gösteren kimsenin kendisinden söz ederken söylediği söz (s.23, 53)

“Tanrım”, demişti mektubunda, “senin meslek saflarına mademki münasip gördün benim küçük Aliş’imi al, çünkü veren sendin, çünkü Mevlâm, hikmetlerini takdimden âciziz (Mektup, s.53).

aciz (t.1)

isim, *Ar.* ‘aciz Gücü bir işe yetmez olanın durumu, güçsüzlük

Ne kadar zavallıyız diye düşünüyorum, ağlamak istiyorum aziz sebilci, acizimden, utancımından ve hayranlığımdan ağlamak istiyorum (Bir Sebilciden, s.15).

aç (t.3)

1.*isim* Yemek yemesi gereken, tok karşıtı

Ne kadar aç olsam öten kuşu öldüremem ben, onu öldürmek; bana para verdiği için, sadaka vereni öldürmek gibidir bu (Vermekten Ölümsüzlük, s.26)

2.*sıfat*, *meç.* Çok istekli, hevesli (s.121, 191)

Her şeyini aç bir ilgiyle izledi (Üç’ü Çeyrek Geçe, s.120)

açar açmaz (t.2), s.140, 199

zarf Aniden, hemen o anda

Daha gözlerini açar açmaz, peki ama diye düşündü, neden eldeki malı hemen satışa çıkarmamalı? (Fikirci, s.199).

açı (t.1)

isim Görüş, bakım, yön, anlayış biçimi

*Yazılarını hep bu **açıldan** okumuş, bu yönden değerlendirmiştim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108)*

açık kalplilik (t.2), s.71, 100

isim Düşündüğünü olduğu gibi söyleyen, içi temiz, gizli yönü olmayan (kimse), samimi, açık yürekli

*Düşücesi bir **açık kalplilikle** masanın çatlak mermeri üzerine döküverdiklerim bizden uzaklaşmış ve yabancılaşmış gibi (Yeni Gelen, s.71).*

açık (t.4)

1.*sıfat Aralığı çok, genişliği alışıldandan veya gerektiğinden fazla olan (s.21, 72, 100).*

*Misafirimin küçük gözleri, yelpaze gibi **açık** dağınık kaşları altından hiddet ve küçümsemeye parlıyor (Misafir Geldi, s.21).*

2.*zarf Çalışır durumda olan*

*Loş caddede cılız ağaçlar **açık** bırakılan vitrin ışıklarıyla daha zavallı gözüküyor (Yeni Gelen, s.72).*

3.*sıfat Rengi koyu olmayan, koyu karşıtı*

*Tatlı, **açık** kahverengi ensesini siyah saçları gölgeliyordu (Dua, s.40).*

açıkça (t.1)

*zarf Gizli bir yönü kalmaksızın, kolay anlaşılır bir biçimde, alenen, aşikâre Zeyneb'i **açıkça** hatırlıyordu (Nöbet, s.206).*

açıkgöz (t.1)

sıfat Uyanık davranarak çıkar sağlayan, imkânlardan kurnazca yararlanmasını bilen, cingöz, uyanık, kurnaz (kimse)

*İcabında **açıkgöz**, icabında namuslu oldu (Olgun Adam, s.50).*

açılış konuşması (t.1)

isim Herhangi bir kurum, kuruluş, mağaza vb.nin açılması sırasında yapılan konuşma

***Açılış konuşması**, parçalar hâlinde kulaklarımda, bir isim, İsviçre, düşüncemde yapışıp kalmıştı (Yeni Okul, s. 115).*

açılmak (t.13)

1.*nsz Kapalı, örtülü, kilitli, bağlı, toplu veya katlı durumdan çıkarılmak, açık hâle getirilmek (s.22, 55, 57, 65, 98, 103, 104, 148, 149, 150(2))*

*Daha **açılmadan**, torbadan köy kokusu, ana kokusu, bacı kokusu, yavuklu kokusu taşıyordu (İstasyondan, s.65).*

2.s.f. Sıkılması, çekinmesi, tutukluğu kalmamak

Yanımdaki yolcu biraz daha açılmış gibi (Şoför Aziz, s.27).

3.-e Sırrını, üzüntüsünü, sorunlarını birine söylemek

Konuşmayı pek sevmememe rağmen epeyce açıldım (Yeni Gelen, s.71).

açıvermek (t.1)

-i Ansızın veya çabucak açmak

Aylardır içimde sakladıklarımı şöyle açıvermiştim; içinden hoş şeyler çıkan hediye kutular gibi (Erkeklik Özentisi, s.32).

açlık (t.2), s.38, 101

isim Midedeki besinlerin tükenmesi durumu

Midesi açlıktan gurulduyordu (Nedamet, s.38).

açmak (t.22)

1.-i Kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı (kapı vb.) durumdan çıkarmak (s.33, 59, 79, 83, 115, 120, 140(2), 141, 148(3), 149(3), 150, 157, 198(2))

Kırk kapıyı zor ya da kolay açmıştı Keloğlan (Açmadığım Kapı, s.148).

2.-i Sarılmış, katlanmış, örtülmüş veya iliklenmiş olan şeyleri (bohça, çuval vb.) bu durumdan kurtarmak (s.66, 175, 179)

Açtığı gibi, torbasını ağır ağır kapadı (İstasyondan, s.66).

ada (t.1)

isim Deniz veya göl suları ile çevrilmiş küçük kara parçası.

Napolyon Bonapart her şeyini yitirmiş, belinde kılıcı, Elbe isimli adaya sürüldü (Napolyon'un Ümidi, s.153).

Adalar (t.1)

özel, isim İstanbul'un Anadolu Yakası'nın güney kıyılarındaki açıklarında, Marmara Denizi'nin kuzeydoğu kesiminde yer alan takımada

Bir yandan, ta Yeşilköy'ü, diğer yandan Adalar'ı görüyordu (Kırkıncı Yıl, s.93).

adak adamak (t.1)

isim adak + y.f. adamak Bir dileğin gerçekleşmesi amacıyla kurban kesip yoksullara dağıtmak veya kutsal olduğuna inanılan bir güce niyette bulunmak
Ben, adına adaklar adanan, kurbanlar kesilen, yaratan olduğu iddia edilen ben (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

Adalet Bakanlığı (t.1)

özel, isim Bir ülkede adalet işlerini yapmakla görevli yürütme organı

Sahi Adalet Bakanlığında da bir kıpırdanma var (Fikirci, s.201-202).

adalet (t.1)

isim Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk
Adalet mi ulan seninki (Bitler, s.188).

adam boyu (t.1)

sıfat Yaklaşık bir adam boyunda olan
*Bunlar, mevsim beklemeden, **adam boyu** yükselen ekindi (Sınır, s.104).*

adam (t.119)

1.*isim İnsan (s.28, 39(2), 42, 103, 106(2), 115, 116, 126(2), 128(2), 129, 130, 137(3), 140, 180, 195(2.), 196(2), 197(7), 206, 208, 209)*
*Neden, o, masaya doğru yürürken benim olmayan bir bakışı taklide yeltenmiş, gözlerimi kaçırmış, bir kahvehanede oturabilecek herhangi bir **adamın** ilgisizliğiyle süzmüştüm çevremi?(Cümbüş, s.137).*

2.*isim Erkek kişi (s.21, 50, 55(2), 56, 74, 75(2), 76 (6), 81, 85, 86, 89, 90, 91, 93(2), 94(2), 96, 107(2), 131(4), 132(3), 133(4), 134, 138(3), 141, 143, 144(2), 146, 147(3), 152, 159, 167, 175, 183(2), 185(4), 187(2), 188(2), 189(2), 194(2), 195(1.), 200, 203(4), 204, 205)*

***Adam**, korkuma inat, yüzüzlüğe varan bir gurur yoksunluğuyla karşımdaki boş yere oturdu (Cümbüş, s.138).*

3. *isim Görevli kimse (s.135(2), 172, 176, 184, 192(2), 198)*

*Kralın katilleri, asiller, saray **adamları**, politikacılar aynı suç çerçevesinde toplanmışlardı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

adam olmak (t.4)

1.*d. isim, Ar. âdem + y.f. Tr. olmak iyi yetişmek, iyi bir duruma gelmek (s.83(2), 136)*

*Yarı at, yarı kuşu andırır bir parça, benim büyük **adam olacağıma** işaretti (Kurşun Dünyasından, s.83).*

2.*toplum kurallarına uyuyor olmak*

*Aylak, diyordun, **adam olmaz** hergele, diyordun (Sınır, 104).*

adamlık (t.1)

sıfat Herhangi bir sayıda kişiden oluşan

*Kara Hasan'ın malı, davarı, hem de Fıstık Tepe'de, on **adamlık** toprağı vardı (Nöbet, s.206).*

âdet olmak (t.1)

isim Ar. 'âdet adet + y.f. Tr. olmak Öteden beri yapılıp olmak

Âdet olmuş, bu saatte beklemek (Bekleyenler, s.146).

âdet (t.3), s.117, 175, 191

isim Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre

Portalyalı bilgin, âdetlerimizi öğrendiğini gösteren bir jestle dıştan içe doğru sümküriüp yutkundu ve “Röportaj öyle mi?” dedi (Zebra-Son-Animo, s. 175).

adet (t.2), s.159, 171

isim, Ar. ‘aded Sayı

Resim ve formüllerin bolluğu söylenegeldiği gibi sahife adedini artırmak kaygısından olmayıp, kitabı biraz daha anlaşılır hale getirmek içindir (Koyun Olmak, s. 171).

âdeta (t.8), s.79, 125, 180, 183, 184, 185, 187, 196

zarf, Ar. ‘âdetā Hemen hemen, sanki

“Siz ne zannediyorsunuz.” diye âdeta haykırdım (Almanya Notları, 184).

ad (t.2), s.116, 137

isim Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam

Birkaç yıl önce öğrendim bunun bir memleket adı olduğunu (Yeni Okul, s.116).

adım adım (t.1)

zarf Yavaş yavaş, ağır ağır hareket etmek

O, yaşadığını duyduğumuz hayatın sırrına adım adım, dudaklarımızda bir gurbet türküsü, ilerliyorduk (Kırkıncı Adam, s. 131).

adım atmak (t.2), s.109, 200

isim adım + y.f. atmak Yürümek için ayağını öne doğru uzatıp basmak

Fikir piyasasının merkezlerinden en yakınına, Babîâli’ye doğru birkaç adım attı (Fikirci, s.200).

adım (t.7)

1.*isim* Yürümek için yapılan ayak atışlarının her biri (s.22, 37, 131, 207(2))

Bir müddet sert adımlarla gitti; geldi, sonra durdu, kütüklüğünü düzeltti, adımları yumuşadı (Nöbet, s.207).

2.*isim* Girişim, hamle (s.72, 145)

Ama belki de sizin sorunuz kıvamında bir hareket, ete kana dönüşmüş bir adım, bir aksiyon beklenen (Bekleyenler, s.145).

adımbaş (t.1)

zarf Birbirlerine yakın yerlerde, sık aralıklarla olmak

*Bunun burası İstanbul, **adımbaşında** saldırıya uğrayabilir insan (Bitler, s.187)*

adına (t.1)

zarf Bir şeyin veya bir kimsenin namına, hesabına, yerine, uğruna.

*Ben, **adına** adaklar adanan, kurbanlar kesilen, yaratan olduğu iddia edilen ben (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

adi (t.3)

1.*sıfat*, Ar. ‘*ādī* Değersiz, kötü, sıradan, hiçbir özelliği olmayan, bayağı

*Bu kuş bu sabaha kadar bu **adi** sözleri bilmiyordu (Papağan Dedi Ki, s.168).*

2. *sıfat* Aşağılık, alçak (s.21, 167)

***Adi** hayvan, elimi gagalamağa kalkmaz mı? (Papağan Dedi Ki, s.167).*

âdilik (t.1)

isim Bayağılık, düşüklük, aşağılık

Âdilik var hatıralarımda (Misafir Geldi, s.20).

aforoz etmek (t.1)

isim, Rum. *aforoz* + *y.f. Tr. etmek* Darılıp biriyle konuşmamak, ilgiyi kesip kendinden uzaklaştırmak, toplum dışılamak

*Ben, İmam Ömer Efendi'nin oğlu, ben öğretmenin etkisinde kalmış kırk çocuk gözünde **aforoz edilmiş** yapayalnız öğrenci, sevilmek ihtiyacıyla onların safına geçmiştim (Nedenlerim, s.99).*

affetmek (t.2), s.157, 177

-i, Ar. ‘*afv* + *Tr. etmek* Bağışlamak

*Telaşla, “**Affedin** nolur.” dedi (Zebra-Son-Animo, s.177).*

ağabey (t.2), s.92, 204

ünlem Saygı ve sevgi göstermek üzere yaşça büyük olan erkeklere söylenen bir seslenme sözü

*Ah **ağabey**, işte sen bunu anlamıyorsun (Isırmak, s.204).*

ağaç (t.10)

1.*isim*, *bitki bilimi* Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki (s.25, 26, 37, 72, 80, 89, 94, 131, 194)

*Şairdi Ahmet Haşim yurdundan uzak düşmüş bir **ağaç** karşısında duygulandı ve bize güzel bir eser bıraktı (Bir Eşek Karşısında, s.194).*

2. *sıfat* Bu gibi bitkilerin gövdesinden ve dallarından yapılan

***Ağaçtan** bir duvara karşıydı yönü (Yeni Okul, s.114).*

ağır (t.26)

1. sıfat, mec. Tartıda çok çeken, hafif karşıtı (s.146, 157, 168, 200, 204)

Ağır bir yorgan gibi üstümüze çökmüştü hava (Bekleyenler, s.146).

2. sıfat Yavaş (s.103, 107(2), 122)

Ağır hareket eden bir adam, merdivenleri iniyordu (Sınır, s.103).

3. sıfat Yoğun (s.22, 39, 68, 76, 96, 139, 211)

Odaya **ağır** bir karanlık basmak üzere (Misafir Geldi, s.22).

4. sıfat Keskin, boğucu (koku) (s.39, 74, 178)

Ekşi ve **ağır** kokuyu, hissetmeden içine çekti ve sineklerin zayıf vızıltularına kulak verdi (Dua, s.39).

5. sıfat Çetin, güç (s.22, 135, 139, 207)

Ağır bir suçluluk hissiyle başım önümdeydi (Cümbüş, s.139).

6. zarf Yavaş bir biçimde

Ağır duyduğundan diyorum kendi kendime (Fikirci, s.201).

ağır ağır (t.13)

1. zarf Yavaş yavaş (s.18, 40, 43, 66, 82, 112, 153, 171)

Karşıyaka'dan Suat vapuru **ağır ağır** yaklaşmaktadır belki (Asıl Sebep, s.18).

2. zarf Dikkatli ve özenli bir biçimde (s.65(3), 85, 127)

Dede, her kelimenin tadına baka baka, **ağır ağır**: "Bir gece," derdi, "Sabaha karşı Münâdi, Göç zamanıdır diye bağırarak." (Göç Zamanı, s.85).

ağır gelmek (t.1)

d. isim mec. Ağır + y.f. gelmek Gücüne gitmek, onuruna dokunmak

Bana **ağır gelen** bu yoldan yürümeyi akıl edememem (Misafir Geldi, s.22).

ağırca (t.10), s.83, 94, 97, 107, 120, 121, 122, 139, 144, 191, 199

zarf Oldukça ağır bir biçimde

Yorganı **ağırca** kaldırdı annem, ellerini alnımda gezdirdi (Kurşun Dünyasından, s.83).

ağırkanlı (t.1)

sıfat, mec. Ağırkanlı

Bu **ağırkanlı** adamlarla, hissin parmak uçlarından ta derinlere çekildiği bu yaratıklarda beklemek bir gocuk sıcaklığında ve olgun ekin rengindeydi (Bekleyenler, s.147).

ağırlaşmak (t.1)

nsz Yavaşlamak

Saat, bir başka tarzda **ağırlaşmıştı** sanki (İnsanlar ve Saatler, s.112).

ağırlaştırmak (t.1)

-i Bir şeyin ağırlaşmasına yol açmak

*Hayvana doğru yürürken, pişmanlık ve mecburiyetin **ağırlaştırdığı** adımları müteredditti (Nedamet, s.37).*

ağırlık (t.15)

1.isim, mec. Bir cismin tartıdaki büyüklüğü (s.105, 115, 152, 158(2), 167)

*Uzun oturmaktan yorgun, çaresizliğin kaya **ağırlığı** göğsümde eve dönerdim (Sınır, s.105).*

2. isim Yük, külfet (s.37, 107, 138, 147, 165, 178)

*Taşınmaz bir **ağırlık** vardı omuzlarımda (Koltuk Değnekleri, s.107).*

3. isim Sıkıcı, bunaltıcı, iç karartıcı durum (s.32, 98, 126)

*Aynı yılan mavisini bir çift gözüün **ağırlığını**, üzerimde hissederek bunaltıyorum (Nedenlerim, s.98).*

ağız ağıza (t.1)

zarf Ağıza kadar, tamamen

*Tevekkül ve rahavet güneşin yakıcı ışıklarıyla caddeyi doldurur **ağız ağıza** (Borç, s.44).*

ağız (t.19)

1.isim, anatomi Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başladığı organ (s.23, 39, 94, 104, 112, 132, 181)

*Odada karım ve ben yalnız, odam fakir ve zelil, **ağzımda** bir acılık var; ıstırap veriyor (Misafir Geldi, s.23).*

2. isim Sindirim borusunun giriş deliği olan boşluğun dudaklarla olan dış kısmı (s.51, 59, 81, 96, 101, 106, 114, 117, 125, 140, 184)

*Normalden büyüktü **ağzı** ve ses, renkler hâlinde arkadaki ormana yayılıyordu (Yeni Okul, s.114).*

ağız dolusu (t.1)

sıfat, mec. Birçok, birbiri ardınca olan

*İri iri sardığımız sigaralardan duman, **ağızlar dolusu** etrafa yayılıyordu (Bekleyenler, s.146).*

ağlamak (t.16), s.34, 36, 38, 43, 62, 64, 74, 76, 92, 104, 105, 143, 149, 155, 184, 208

nsz Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek

*Bilirim bensiz olamazsın, benim için **ağladığını**, akşamları eve geldikçe*

inanmayan gözlerinin üzerimde dolaştığını görürüm (Yeni Gün, s.34).

ağlamaklı (t.2), s.53, 178

sıfat Ağlar gibi olan, üzüntülü, ağlak, ağlamalı, ağlamsı

Küçük torun gözyaşından yol yol olmuş yanaklarını elinin tersiyle sildi, ağlamaklı sesle çekinerek (Mektup, s.53).

ağlatmak (t.2), s.66, 143

-i Ağlamasına yol açmak

Goca hasret kovuşturan, kimbilir, kaç anayı ağlatmış, nice tepeler aşmış, ne kardeşler kavuşturmuştu (İstasyondan, s.66)

ağrı (t.2), s.118, 184

isim Vücudun herhangi bir yerinde duyulan şiddetli acı

Baş, diz, nezle, grip ağrularına, hanımların muayyen zamanlar için ya da romatizmal hallerde kullanılan şifalı bir kapsüldür (Almanya Notları, s.184).

ah (t.19), s.17, 18, 33, 42, 56, 96, 125, 133, 149, 156, 166, 168, 181, 189, 192, 193, 197, 204, 210

ünlem Sesin tonuna göre pişmanlık, öfke, özlem, beğenme, sevgi vb. duygular anlatan bir söz

Ah hanımefendi, biliyorum, bu sözleri anlamakta güçlük çekiyorsunuz (Passionya Buluntuları, s.156).

aha (t.1)

ünlem, halk ağzında İşte, işte burada, işte şurada

Ağzını iri iri açtı- aha, diye yalvardı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

ahali (t.1)

isim, Ar. ahālī Aralarında aynı yerde bulunmaktan başka hiçbir ortak özellik bulunmayan kişilerden oluşan topluluk, halk

Çıplak yumuşak kavisli tepeler, sipsivri başını göğe kaldırmış dağlar, ahalisinin en kısa anlatılışıdır denebilir (Erzurum'da Akşam, s.64).

ahbap (t.1)

isim, Ar. aḥbāb Kendisiyle yakın ilişki kurulup sevilen, sayılan kimse

Bu, onyedinci yıllık ahbaba şöyle bir alıcı gözüyle baktı (İnsanlar ve Saatler, s.111).

ahdetmek (t.1)

-e isim Ar. 'ahd + y.f. Tr. etmek Bir şeyi yapmak için kendi kendine söz vermek

Köye şeritleri takmadan gitmeyeceğine ahdetmişti (Nöbet, s.207).

ahenk (t.7)

1. *isim Fars. Uyum (s.21, 124, 135)*

Sesinde mutlu bir ahenk vardı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

2. *isim Ezgi (s.84, 85, 117, 164)*

Bedenime verdiğim şekle paralel, içim bir başka tarzda gelişiyor, sesimde derin bir ahenk belirliyordu (Düşünmek, s.164).

ahenkli (t.2), s.19, 51

sıfat Uyumlu, düzenli

Odun yanıyordu sobada, ahenkli çıtırtı hoş bir sıcakla vücudumu sarıyordu (Misafir Geldi, s.19).

âhır zaman (t.1)

isim Dünyanın sonunun yaklaştığı, kıyametin kopmasının yakın olduğu zaman bölümü Hey yeğen, hey âhır zaman dölü, emmine inanmırsen he! (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

Ahmed (t.2)

1. *özel, isim Yeni Gün adlı hikâyede yer alan ölmüş olan çocuk karakteri*

Ahmed'imiz de öldü, yalnız kaldın Nazanım (Yeni Gün, s.34).

2. *özel, isim Sınır adlı hikâyede yer alan baba karakteri*

Ahmed'in piçi diyordun yüzüme (Sınır, s.104).

Ahmet bey (t.2), s.189(2)

özel, isim Sınır adlı hikâyede yer alan karakterlerden biri

Mesela: içmiştik hâkim bey, bana Ahmet bey diyeceğine Ahmet efendi dedi (Bitler, s.189).

Ahmet Haşim (t.1)

özel, isim 1884 yılında Bağdat'ta doğa 1933 yılında İstanbul'da vefat eden Türk edebiyatına hem şiir hem de düz yazı türünde birbirinde değerli eserler kazandırmış şâir ve yazardır.

Şairdi Ahmet Haşim yurdundan uzak düşmüş bir ağaç karşısına duyulandı ve bize güzel bir eser bıraktı (Bir Eşek Karşısında, s.194).

Ahmet (t.2), s.75, 76

özel, isim Taşındığım Ev adlı hikâyede yer alan karakter

Ya., diye haykırırcasına konuşuyor, ya... yahu bu bizim Ahmetmiş diye sevinecekler (Taşındığım Ev, s.76).

Ahmet Usta (t.2), s.119, 120

özel, isim Üçü Çeyrek Geçe adlı hikâyede yer alan usta karakteri

Buna nedense dikkat etti **Ahmet Usta**; çalıştığı tezgâhın arkasında yere çömeldi ve sırtını duvara dayadı (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).

ahşap (t.1)

sıfat, Ar *ahşāb* Ağaçtan, tahtadan yapılmış

Ahşap kapının aralık verdiği yerlerden serin ve rutubetli bir hava geliyordu (Sınır, s.103).

aile (t.3), s.156, 182, 210

isim, Ar. 'a' ile Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü

Asrımızda yaşamış olsalardı tabii ki onlar da kiliselerin duvarlarını yastı **aile** tablolarıyla süslerler, ya da ineklere, otomobillere, altına, şöyle veya böyle fikirlere taparlardı (Passionya Buluntuları, s.156).

akıbet (t.1)

isim, Ar. 'ākıbet Bir iş veya durumun sonu, sonuç

Be yavrum, Kennedilerin **akıbetini** gördünüz (Bitler, s.187).

akıl (t.7)

1.isim Ar. 'aql Kavramlar ve olaylar arasındaki ilişkileri idrâk etme yeteneği
Diğerlerinin **aklını** meşgul eden miktardı (Tereke, s.67).

2. isim, ruh bilimi Bellek (s.30, 45, 51, 158)

Zayıf **akılının** olanca muhafazakârlığıyla her gözden uzak tutmayı, sadece kendi sahip olmayı kurar ileride evleneceği kadına (Borç, s.45).

3. isim Ögüt, salık verilen yol

Sadece, istenmemesi gerekeni istemeyecek kadar **akıl** istiyorlardı, insaflı düşünülürse... (Passionya Buluntuları, s. 156).

akıl almamak (t.1)

zf. İnanılacak gibi olmayan, inanılmaz

Onun, bana işkenceye hazırlanan kadına yardıma çalışması, **akıl almaz** görünüyordu ve artık beni ölümden hiç bir şeyin kurtaramıyacağı kanısı yerleşiyordu içime (Kurşun Dünyasından, s.83).

akıl etmek (t.3), s.22, 112, 113

isim Ar. 'aql + y.f. Tr. etmek herhangi bir önlem veya çareyi zamanında düşünmek

Nedense, evin dışında bir yerde olmayı **akıl edemedi** (İnsanlar ve Saatler,

s.112).

akıl vermek (t.1)

isim Ar. 'aql + y.f. Tr. vermek Ne yapması gerektiğini söylemek, yol göstermek
*Ey Yaratanımız, ürünlerimize bereket, insanlarımıza, istenmemesi gereken şeyleri istemeyecek **akıl ver** (Passionya Buluntuları, s.156)*

akış (t.1)

isim Belirlenen biçimde, kurallarına ve doğasına uygun olarak gerçekleşme
Konuştuğumuz, daha doğrusu, onun konuştuğu, benim tasvip ettiğim muhavereye mânasından ziyade ahengine ehemmiyet verdiğim bir akış var (Misafir Geldi, s.21).

akıtmak (t.1)

s.f. -i, -e Akmasını sağlamak, akmasına yol açmak, dökmek
*Benim değil miydi azaplarımı **akıtan** göz yaşları?(Değişme, s.142)*

akla gelmek (t.7), s.37, 75, 154(2), 181, 207(2)

isim Ar. 'aql + y.f. Tr. gelmek Düşünülme, düşünülebilir olmak
*Bulanmak hassasının, öğrenmek şıkkının **akla gelmeyeceği** bir hissizlikle kabul edilecek bunlar, şu sürü tarafından (Taşındığım Ev, s.75).*

aklı sıra (t.1)

zarf Akılca, düşüncesine göre
*Toz kalsiyum karbonat (tebeşir tozu diyecek **aklı sıra**) ve nişasta (Almanya Notları, s.184).*

aklına düşmek (t.1)

isim Ar. 'aql + y.f. Tr. düşmek hatırlamak
*Gerçi vatan **aklına düştükçe**, bütün akrabalarımın kanlı sonucunu hatırlayıp bağruma taş bastıyorum ama (Bir Eşek Karşısında, s.192).*

aklına gelmek (t.6), s.20, 40, 51, 60, 119, 201

isim Ar. 'aql + y.f. Tr. gelmek Hatırlamak, anımsamak
*Sonra gittiği yer **aklına geldi**, suratı asıldı (Dua, s.40).*

akılca (t.1)

zarf Sandığına göre, düşüncesine göre, umduğuna göre, akli sıra
Bir delikanlı olurdum akılca, sınırı bir lahzada onarırdım (Sınır, s.105).

aklında tutmak (t.1)

isim Ar. 'aql + y.f. Tr. tutmak unutmamak
*Annesinin; namazda okurken **aklında tutabildiklerini** huşu ile, inanarak*

tekrar etti (Nedamet, s.38).

aklını (tüm) oynatmak (t.1)

d. isim Ar. 'aql + y.f. Tr. oynatmak çıldırmak

*O lafları yememiştım, ben **aklını** tüm oynatmadım, içmiştım (Isırmak, s.203)*

akmak (t.12), s.43(2), 69, 72, 80, 88, 91, 104, 132, 138, 141, 159

-den Sıvı maddeler veya çok ince taneli katı maddeler bir yerden başka bir yere doğru gitmek

*Hani bir dere **akardı** evler arasından., hani sana renkli çakıllar buluverdiğim bülüllü dere (Göç, s.69).*

akraba (t.2), s.156, 192

isim, hukuk Ar. akribā Kan bağıyla birbirine bağı olan kimseler

*Doğrusu bu milleti yadırgamadım, bir **akraba** evine gelmiş hissettim kendimi (Bir Eşek Karşısında, s.192).*

akrep (t.1)

isim, Ar. 'akreb Saatin iki ibresinden küçüğü

***Akrep** ve yelkovan delice bir hızla, bir solukta 19.05'i gösterdiler (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

aksi (t.6)

1.sıfat Ters, zıt, karşıt, olumsuz, menfi (s.107, 171, 177, 197)

*Ağır ama kararlı, Gümrük bölümünün **aksi** yönüne sürüklendim (Koltuk Değnekleri, s.107).*

2. sıfat İnatçı, hırçın, huysuz (s.93, 115)

*Bir serçe sürüsü, birden havalandı, ürperdi kadın, hafif bir çığlık attı ve **aksi** bir sesle "Müz'ic hayvanlar." dedi (Kırkinci Yıl, s.93).*

aksileşmek (t.1)

nsz Huysuzlanmak, huysuzluk etmek, ters davranmak, inatçılık etmek

*Durdu, değiştir birden, **aksileşti** (Yeni Okul, s.116).*

aksilik (t.1)

isim Bir işin yolunda gitmemesi durumu, elverişsizlik

*Bu son kontrolü de atlattıktan sonra kısa bir yol daha geçmem lâzımdı, eğer o menhus **aksilik** olmasaydı (Almanya Notları, s.182).*

aksine (t.1)

zarf Tersine

*Vardığım bu hüküm inanın hiç de tesadüfi değil, **aksine** ilmî sentezin sonucu*

(*Passionya Buluntuları*, s.154).

aksiseda (t.2), s.15, 52

isim Yankı

Kalın erkek sesli sebilci, alın, alın diye haykıran asıl arkadaş, şereflerin gizlendiği maziden gelen gür aksiseda (Bir Sebilciden, s.15).

aksiyon (t.1)

isim Fr. action İnsan etkinliğinin veya iradesinin açığa çıkması

Ama belki de sizin sorunuz kıvamında bir hareket, ete kana dönüşmüş bir adım, bir aksiyon beklenen (Bekleyenler, s.145).

akşam (t.13)

1.*isim* Güneşin batmasına yakın zamandan gecenin başlamasına kadar olan vakit, akşam vakti, akşamleyin (s.33, 34, 85, 99, 101, 105, 115)

Genişçe yer yatağının diğer ucunda güzel karısı, akşam münakaşasını yaptıkları yeni eve taşınma meselesini unutmuş gibiydi (Yeni Gün, s.33).

2. *isim* Gece (s.35, 88, 121, 126, 142, 198)

Bu hülyalı İstanbul akşamındaki mânâlı serinlik içimi hafifçe ürpertti (Çatal, s.35).

akşam saati (t.1)

zarf Akşamleyin

Yüzlerce tepenin kızılığa boyandığı akşam saatlerinde, kurtların acı ulumaları duyulur (Erzurum'da Akşam, s.64).

akşam yemeği (t.2), s.35, 84

isim Akşam vakti yenilen yemek

Geniş taşlıkta annem akşam yemeğini hazırlamakla meşguldü (Çatal, s.35).

akşamdan akşama (t.1)

zarf Nadir olarak yapılan, sürekli olmayan

Otur anasını satım, akşamdan akşama bi ufak (Dua, s.40).

aktarmak (t.1)

-i Bir şeyin yolunu, yönünü değiştirmek

Konuşma süresince birkaç esnedi, ceketinin kolundaki bir lekeyi derin derin tetkik etti, ayak değiştirip ağırlığını bir yana aktardı (Napolyon'un Ümidi, s.152).

al (t.1)

sıfat Kanın rengi, kızıl, kırmızı renginde olan (at)

Al atının yeri eşeledği duyuluyordu (Doğuş, s.79).

alabilmek (t.2)

1. *nsz, -i Alma ihtimali veya imkânı bulunmak*

*Erkek arkadaşını yatak odasına **alabilir** (Bitler, s.189).*

2. *Almaya gücü yetmek*

*Ne eşyalarını, ne eski hırkasını **alabilmişti** giderken (Göç Zamanı, s.85).*

alaimisema (t.1)

sıfat, meteoroloji Ar. 'alā'im + semā Gökkuşağı

*Gözden uzak, sazlıkların arasında, çimenden bir yatağım vardı, üstümde **alâimisema** kanatlı gelin böcekleri, yerde ciddî ve aceleci karıncalar, ince ayakları üzerinde sarhoş su örümcekleri dolaşırdı (Erkeklik Özentisi, s.32).*

alâkadar olmak (t.1)

isim Arapça 'alāka + Fars. -dār alakadar + y.f. Tr. olmak ilgilenmek

Ben alâkadar olmuyordum (Şoför Aziz, s.28).

alan (t.2)

1. *isim Düz, açık ve geniş yer, meydan, saha*

Alanı iyice görebilecek bir koltuk seçtim (Koltuk Değnekleri, s.106).

2. *isim, mec. Bir uzmanlık ve çalışma konusunu içine alan çevre*

*"İnsanlar" dedi Pek çok **alanda** bize benzerler (Koyun Olmak, s.172).*

alay etmek (t.6), s.48, 96, 107, 128, 175, 197

isim Rum. alay + y.f. Tr. etmek bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun, gülünç, kusurlu, eksik vb. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapmak

"Biraz bolca almaya dikkat ettiniz değil mi?" diye alay ettim (Palto, s.128).

alay (t.4), s.122, 151, 184, 200

isim, Rum. Bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun, gülünç, kusurlu, eksik vb. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapma

*Yüz çizgilerinde, utanma, hiddet, tereddüt, **alay** ve anlatılması güç bâzı şeyler vardı (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

alaycı (t.2), s.48, 144

sıfat Alay eden, küçümseyen (tutum)

*Yüzünü kaplayan **alaycı** tebessüm, acı bir kahkaha olarak döküldü dudaklarından (Talebe, s.48).*

alçak (t.1)

sıfat Yerden uzaklığı az olan, yüksek karşıtı

*Hemen ilişiverdiği iğri kaldırım, ayakkabısını ayağından fırlattığı **alçak** evin karşısındaydı (Nedamet, s.37).*

alçak gönüllü (t.1)

sıfat Kendi değerini olduğundan aşağı gösteren, başkalarını küçük görmeyen, büyülenmeyen (kimse), engin gönüllü, mütevazı, tevazulu

*Sarı, Sarı, biraz **alçak gönüllü** ol ve insan hayatına eğil (Koyun Olmak, s.174).*

alçak gönüllülük (t.2), s.140, 200

isim Alçak gönüllü olma durumu, tevazu, mahviyet, mütevazilik

*Mayk, küllüstürüne (Bu, onun öğrenmek için gösterdiği bir çeşit **alçak gönüllülüğün** etkisiyle otomobiline verdiği isim; yoksa yepyeni ve lüks bir araba) atladı ve güzel sekreteri Velda'ya doğru volla aldı (Odamdaki Cinayet, s.140).*

alçaklık (t.1)

isim Alçak olma durumu, denaet, pespayelik

*Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin mucidi benmişim gibi, **alçaklık**, insan sıhhatini sabote, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu...(Sesli Ansiklopedi, s.179).*

alçalmak (t.2), s.17, 181

nsz İnsanın değeri azalmak

*Biliyor musun ki, mutlak samimiyetin o gösterişli kumaş parçası altında cazibesini kaybedecek ve sen nişanlın için sevgini bununla takviye alélâdeliğini gösterecek kadar **alçalacaksın** (Asıl Sebep, s.17).*

alçaltmak (t.1)

-i Değerini azaltmak

***Alçaltıyor** ve iyileşme isteğimizi sömürüyordun (Yeni Okul, s.116).*

aldatılmak (t.2), s.71, 84

nsz Aldatma işine konu olmak

*İçim bir tuhaf **aldatılmış** gibiyim (Yeni Gelen, s.71).*

aldatmak (t.1)

-i Yalan söylemek

*Hanımfendi, **aldattım** sizi (Passionya Buluntuları, s.157).*

aldırış (bile) etmemek (t.2), s.89, 189

-e önem vermemek, aldırılmamak, umursamamak

***Aldırış bile etmedi** düşünceme, yürüdü (Körün Gördükleri, s.89).*

aldırmak (t.3), s.117, 119, 192

-e Önem vermek, değer vermek

*Küçük Musa, ağzının kenarında dolaşan sineğe **aldırmaksızın** uyuyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).*

alelacele (t.1)

zarf Ar. 'alā'l- 'acele Çabucak

*Geç de olsa **alelacele** bir prenses düşünmeye çalışırsınız oda önünde (Açmadığım Kapı, s.149).*

alelade (t.2), s.22, 115

sıfat Ar. 'alā'l- 'āde Her zaman görülen, olağan

*Bir cam kırığı, şekilsiz, bayağı ama gözümde birden esrarlı bir şeymiş hissini alan **alelade** bir cam parçasıydı bu (Yeni Okul, s.115).*

alelâdelik (t.1)

isim Alelâde olma durumu

*Biliyor musun ki, mutlak samimiyetin o gösterişli kumaş parçası altında cazibesini kaybedecek ve sen nişanlın için sevgini bununla takkiye **alelâdeliğini** gösterecek kadar alçalacaksın (Asıl Sebep, s.17)*

âlem (t.2), s.87, 142

isim, mec. Ar. 'âlem Dünya, cihan

*Aynı düşünceler değil miydi **âlemde âlemler** yaratan? (Değişme, s.142)*

aleni (t.1)

sıfat Ar. 'alenī Açık, ortada, meydanda, herkesin içinde yapılan

*Bir millet, bugünkü flört durumundan yarın **aleni** metres durumuna geçecek, yemek pişirecek ve bulaşık yıkayacaktır (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

âlet (t.5), s.36, 137, 179, 181, 185

isim Ar. *âlet* Bir el işini veya mekanik bir işi gerçekleştirmek için özel olarak yapılmış nesne

*Geniş ceket cebinden küçük bir motor, kablolar, bazı **âletler** çıkardı, "Cereyan var mı?" diye sordu (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

alev (t.2), s.80, 146

isim Yanan maddelerin veya gazların türlü biçimlerdeki ışıklı uzantısı, yalım, yalaz, alaz, şule

*Gaz lambası **alevinde** titreşiyordu şekiller (Bekleyenler, s.146).*

alev alev (t.2), s.69, 142

sıfat Aşırı bir biçimde tutuşmuş olan
Alev alevdi saçların o zaman (Göç, s.69).

alevlenmek (t.1)

nsz Şiddeti artmak

İkinci delikten başımı uzatır uzatmaz evham zannettiğim tehlike hissi alevlendi
birden(Soytarı Olmak, s.96).

aleyh (t.1)

isim Ar. 'aleyh Bir şeyin veya bir kimsenin karşısında olma, leh karşıtı

İkinci celsede, bir kişi hariç aleyhime döndüler (Almanya Notları, s.184)

aleyhine olmak (t.1)

isim Ar. 'aleyh + y.f. Tr. olmak bir iş, birinin zararına olmak, onun için iyi
olmamak

Bizim susmakta ısrarımız, aleyhimize oluyor (Yeni Gelen, s.72).

algı (t.1)

isim, ruh bilimi Bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma, idrak

İğreniyor, korkuyor, bunalıyor, bu arada delice bir panik içinde, algılarımı,
düzensiz, gelişi güzel idrakime tışıktırıyordum (Körün Gördükleri, s.90).

alıcı gözüyle bakmak (t.1)

d. isim alıcı gözü + y.f. bakmak inceden inceye gözden geçirmek

Bu, onyediyıllık ahbaba şöyle bir alıcı gözüyle baktı (İnsanlar ve Saatler,
s.111).

alikoymak (t.2), s.88, 174

-i, -den Mâni olmak, engel olmak

Biliyordu ki, sürünün gelişmesi ve sürü içindeki nizam, semiren vücut ve
düşünmekten alakonan kafayla mümkündür (Koyun Olmak, s.174).

alın (t.9), s.36, 38, 65, 80, 83, 84, 91, 139, 141

isim Yüzün, kaşlarla saçlar arasındaki bölümü

Ama en kıyağı, Şükran beyin gözlerinden yaşlar aka aka Hüseyinin alından
öpüşü olmuştu (Terhis, s.38).

alın yazısı (t.1)

isim Yazgı

E, alın yazısı! Diye çekinerek mırıldanıyor (Misafir Geldi, s.22)

alınmak (t.4)

1.-e, -den Bir sözün, bir davranışın kendisine söylediğini veya yapıldığını

sanarak incinmek, kırılmak

*Ne de olsa öğretimle uğraştığım için **alınmışım** doğrusu (Sesli Ansiklopedi, s.181).*

2. –den Örnek alınıp uygulanmak

*Okulun modeli İsviçre'den **alınmıştı**, seninki de Avrupa'dan (Yeni Okul, s.116).*

3. –i Belirlenmek, tespit edilmek

*El koydular yiyeceklere, tahlil raporu **alınmadan** sınırdan geçiremezsin dediler (Almanya Notları, s.183).*

4.nsz, -e Alma işi yapılmak

“Bunlar; satılmış, değiştirilmiş, ya da hayvanlardan alınmıştır.” (Zebra-Son-Animo, s. 176).

alışık (t.2), s.33, 80

sıfat Herhangi bir duruma alışmış olan

*Kalktı karanlığa **alışık** gözlerini çevrede gezdirdi (Doğuş, s.80).*

alışılmış (t.2), s.119, 131

sıfat Her zamanki, mutad

*Omuz omuza kırk yiğit, evin, kadının, çocuğun ve **alışılmış** her şeyin geri çağrısına direniyorduk (Kırkıncı Adam, s.131).*

alışkanlık (t.4), s.119, 131, 137, 182

isim Bir şeye alışmış olma durumu, alışkanlık, alışmışlık, alışkı, itiyat, huy, meleke, ünsiyet, yordam

*Hayal gücüm marazı bir **alışkanlıkla** zihnime, belki de onunla gerçekte ilgisi olmayan bir çehre ve en alta düşmüş bir sefalet çiziyordu (Cümbüş, s. 137).*

alışkın (t.1)

sıfat Bir şeye veya bir şey yapmaya alışmış olan, alışkan, alışmış

*Parmağı titrek ama **alışkındı** (Kurşun Dünyasından, s.83).*

alışmak (t.9)

1.-e Yadırgamaz duruma gelmek (s.20, 28, 72, 116, 122, 186)

*Beni rahatsız eden, zannederim, misafirim **alışamadığım** rahatı (Misafir Geldi, s.20).*

2.-e Uyar duruma gelmek, intibak etmek (s.42, 185, 192)

*Acemiliği çetin olmuştu garibin, hele gemiye **alışması** (Terhis, s.42).*

alışveriş (t.1)

isim İlişki, münasebet

*Bu beraber oturmada, konuşup anlamaktan daha fazla bir şey, bir bilinmeyen biçimde **alışveriş** var gibiydi (Bekleyenler, s.146).*

alıvermek (t.1)

nsz, -e Çabucak veya ansızın almak

*Abe **aliver** şu kızcazı (Borç, s.44).*

Ali Ağa (t.1)

özel, isim Vermek ve Ötesi adlı hikâyede yer alan Zöhre kadının eşi

***Ali Ağan** küneşin annında ıscak su içeken, guru ekmek yirken (Vermek ve Ötesi, s.118).*

Ali Ağabey (t.1)

özel, isim Isırmak adlı hikâyede yer alan karakter

***Ali Ağabey**, dedi, laf yok ki ısıracak? (Isırmak, s.203).*

Ali çavuş (t.1)

özel, isim İstasyondan adlı hikâyede yer alan karakter

*Gahah **Ali çavuş**, gahah, diye söylendi (İstasyondan, s.66).*

Ali Efendi (t.3)

1. *özel, isim Borç adlı hikâyede yer alan kahvehane sahibi*

*Abe Romanyalı, der; kahveci **Ali Efendi** (Borç, s.44).*

2. *özel, isim Napolyon'un Ümidi adlı hikâyede yer alan odacı (s.151, 152)*

*Odacı, kahvemi neden sonra getirdiğinde, hırsla, "**Ali Efendi**" dedim, "Ben, 'kahveyi her sabah 9'da içtiğimi kaç defa söyledim sana." (Napolyon'un Ümidi, s.151).*

Ali (t.4)

1. *özel, isim İslam Devleti'nin 656-661 yılları arasındaki halifesi ve Hz. Muhammed'in yiğeni.*

*İşte Hüseyin'in rakik kalbine gizlenmiş sinsilikleri, işte Emin'deki hâkimiyet arzusu, işte **Ali'nin** bakışlarındaki âdi ihtirası ben de görüyorum (Misafir Geldi, s.21).*

2. *özel, isim Erkeklik Özentisi adlı hikâyede yer alan asker*

*Bunlar da bizim gibi, Allah bunlara da can vermiş, günah be çavuşum. Ha **Ali** diil mi? (Erkeklik Özentisi, s.31).*

3. *özel, isim Suç adlı hikâyede yer alan karakter*

*Daha bir haftalık gelindi yengen, **Ali** diye sordu, kuzum neren sakat senin? (Suç, s.92).*

4. *özel, isim* Kırkıncı Adam adlı hikâyede yer alan karakter

Ali, onların gidişinden bir yıl sonra, güzün evlendi (Kırkıncı Adam, s.132).

alil (t.1)

sıfat Hastalıklı, sakat

*Beni şu kadar senedir avutan basit saadet çürüyor, **âlil** ve manasızlaşıyor (Misafir Geldi, s.22).*

Aliler (t.1)

özel, isim İslam Devleti'nin dört halifesinden biri ve İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in yiğeni.

*Hüseyinler, Eminler, **Aliler.**, yüzlerini hâtıralarıma gömdüğüm bu mazideki adamlar gözümde bambaşka mânalar alıyorlar (Misafir Geldi, s.21).*

âlim (t.1)

isim Ar. 'âlim Bilgin

*Bu gayretli **âlimin** istifade ettiği eserlerden biri 1845 tarihli Geschihte des Pfluges idi (Koyun Olmak, s.171).*

Aliş (t.5), s.53(3), 54(2)

özel, isim Mektup adlı hikâyede yer alan bebek

*Ama özenmek lâzımdı, bu, küçük **Aliş'in** Allahın huzuruna götüreceği mektuptu çünkü (Mektup, s.53).*

Allah aşkına (t.1)

ünlem Ant vermek veya yalvarmak için "Allah'ımı seversen" anlamında kullanılan bir söz

*Verin, verin iniltileri arasında, ruhunun nüfuz edemediğim derinliklerinden kopup gelen (sebilullâh) alın, **Allah aşkına** alın, biraz daha alın, biraz daha alın diyen mert yalvarışı (Bir Sebilciden, s.15).*

Allah eksik etmesin (t.1)

birinin yaptığı hizmet anılırken ona teşekkür yollu söylenen bir söz

***Allah eksik etmesin** başımızdan, onun varlığının hatırlanması nasıl mutlu kılar bizleri bilirsiniz (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

Allah rahatlık versin (t.1)

genellikle yatmaya gidilirken söylenen bir iyi dilek sözü

*Yatmalı artık, diyor ve **Allah rahatlık versin** sözünün son heceleriyle, ayak sesleri kayboluyor (Yeni Gelen, s.73).*

Allah (t.14), s.16, 31, 37, 38, 40, 41, 53, 54, 56, 57, 99, 134, 156, 207

özel, isim Ar. Kâinata var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık, Tanrı

*Sesinde, **Allah** için, **Allah** için diyen insan sesinde, her şeyin, hiçten daha fazla bir hiç olduğunu dehşetle seziyorum (Bir Sebilciden, s.16).*

Allasen (t.3), s.31, 69, 204

ünlem “Allah’ını seversen” sözünün halk ağzında ve günlük konuşmadaki bir şekli

*Bir melemeyi veya bir rengi dişlerinde hissetmek, ısırarak kırmızıyı doyasıya, söyle **Allahsen** kırmızının ruhuna giden başka yol var mı? (Isırmak, s.204).*

almak (t.54), s.15(2), 17, 20, 37, 38, 51, 53, 54, 58, 61, 65, 80, 81, 82, 88, 92, 96, 101, 107, 115(2), 122(2), 125, 126, 127-128, 128, 132, 133, 135, 139, 140, 141, 147, 155, 157, 169, 173(3), 176, 177, 179, 180(2), 183, 188(2), 189(2), 198, 201, 206

-i Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak

*Verin, verin iniltileri arasında, ruhunun nüfuz edemediğim derinliklerinden kopup gelen (sebilullâh) alın, Allah aşkına **alın**, biraz daha **alın** diyen mert yalvarışı (Bir Sebilciden, s.15).*

Alman Hukuku (t.1)

isim Almanya Fedaral Cumhuriyeti’nde uygulanan yasalar, tüze

*Böylece hâkimin bu hareketinin **Alman Hukukunda** on dakika ara demek olduğunu öğrenmiş olduk (Almanya Notları, s.184).*

Alman (t.10), s.95, 96, 121, 182, 183, 185, 186, 192, 193(2)

özel, isim Fr. allemand Cermen soyundan olan halktan olan kimse

*Arkadaşlardan biri, **Alman** postacıyı taklid ederek, “Post” diye bağırdı (Okuyamadığım Mektup, s.121).*

Almanca (t.3)

1.özel, isim Hint-Avrupa dillerinin Cermence kolundan, Almanya, Avusturya ile İsviçre'nin bir bölümünde kullanılan dil (s.182, 183)

*Arkadaşıma mahalli **Almanca** ile bir şeyler söyledi (Almanya Notları, s.183).*

2. özel, sıfat Bu dille yazılmış olan

*Bir saat evvel, hastanenin lizol kokulu atmosferinde söylenmiş hastalık ismi, gerek Latince söylenişi gerekse **Almanca** karşılığı ile yuvarlanıyor, yer değiştiriyor, zihin boşluğunda türlü geometrik şekiller alıyordu (Palto, s.124).*

Almanya (t.2), s.182(2)

özel, isim Orta Avrupa'da bulunan federal cumhuriyet

Almanya sınırına geldiğimde, yorgundum (Almanya Notları, s.182).

alnından öpmek (t.1)

isim alın + y.f. öpmek beğenmek, taktir etmek

*Ama en kıyağı, Şükran beyin gözlerinden yaşlar aka aka Hüseyinin **alnından öpüşü** olmuştu (Terhis, s.43).*

alt çene (t.2), s.154, 183

isim, anatomi İnsan ve hayvanlarda yiyecekleri çiğnemeye yarayan, oynayabilen çene

*Bir arkeologun bir kırık çömlekten, ya da bir **alt çene** kemiğinden bulup çıkardığı gerçekler yanında, benim bulduklarım daha az değerli olmazdı (Passionya Buluntuları, s. 154).*

alt kat (t.2), s.87, 200

isim Bir yapının veya aracın katlarından altta olanı

***Alt kat** parmaklıklarında, kararlı ve hain bir gülümseme, güneş ışığıyla belirirdi (Hayâl Ülkelerinden, s.87-88).*

alt (t.27)

1.isim Bir şeyin yere bakan yanı, zir, üst karşıtı (s.17, 21, 22, 26, 45, 51, 58, 64, 74, 84, 114, 131, 135, 140, 148, 156, 166, 167, 184, 194, 196)

*İngrid: "Von der Rosen şöyle söyledi." dedi: "Asil efendim; sana pelerininim **altında** asanı ve gönlümdeki sevgini getirdim. Sana verdikleri acı benimdir (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

2.sıfat Birkaç şeyden aşağıda olan (s.87, 104, 137, 156, 166, 201)

*Eski sınır taşları tarlanın **alt** ve üst ucunda artık sizin taraftaydı (Sınır, s.104).*

altıgen (t.1)

isim, matematik Altı kenarlı çokgen, müseddes

*Fobi **altıgen**, anguaz dikdörtgendi (Palto, s.124).*

altın rengi (t.1)

isim Altın sarısı, dore

*Bu mu güneşin **altın rengini** taşıyan su? (Değişme, s.142).*

altın (t.3)

1.isim, kimya Atom sayısı 79, atom ağırlığı 196,9 olan, 1064 °C'de eriyen, kolay işlenen, yüksek değerli, paslanmaz element, zer (simgesi Au) (s.154, 204)

Asrımızda yaşamış olsalardı, tabii ki onlar da kiliselerin duvarlarını yaşlı aile

tablolarıyla süslerler, ya da ineklere, otomobillere, **altına**, şöyle veya böyle fikirlere taparlardı (*Passionya Buluntuları*, s.154).

2.sıfat Bu elementten yapılmış

Babamın mutluluk içinde oluşu, yakut kayalar ve altın saraylar önünden geçişi, köpük köpük gazoz akan derelerden (babam şerbet derdi ama, ben gazozu böyle bir dere için daha uygun bulurdum) eğilip kana kana içişi bile yüreğimdeki korkuyu azaltmaz, hafifletmezdi (Hayâl Ülkemden, s.88).

altın sarısı (t.1)

sıfat Altının rengi, altuni, altın renginde olan

Altın sarısı pestili elinde, küçük siyah gözleri nemli, bir müddet duraladı (İstasyondan, s.66).

altınlaşmak (t.2), s.64, 203

s.f. Altın durumu veya görünümü almak

Altınlaşan tepeleri, beyaz dünyanın muazzam sınırları gibi görürsünüz (Erzurum'da Akşam, s.64).

altmış (t.1)

sıfat Altı kere on, elli dokuzdan bir artık

Odama altmış mumluk bir lâmba aydınlatıyor, şaşkın ve kararsızım (Misafir Geldi, s.23).

alüminyum (t.2), s.138, 184

isim, kimya Fr. aluminium Atom numarası 13, atom ağırlığı 26,98 olan, 660 °C'de eriyen, gümüş parlaklığında, beyaz, hafif bir element (simgesi Al)

Rabbim, o metal âletin nasıl sefil olduğunu, düştüğünü, alüminyumun nasıl asıl rengini inkârla sahibinin bir parçası hâline nasıl geldiğini ben o zaman gördüm (Cümbüş, s.137-138)

ama (t.88), s.20, 28, 29, 34, 40, 41, 42, 43, 51, 52, 53, 54, 56, 60, 63, 72, 79, 80, 82, 83, 88, 90, 92, 94, 99, 101, 103, 105, 106, 107, 109, 110, 113, 114, 115, 116, 118, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 141, 142, 145, 146, 148, 149, 151, 153, 158, 163, 164, 166, 168, 170, 172, 173, 176, 177, 181, 183, 185, 186, 187, 188, 189, 192, 193, 194, 196, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 210, 211

bağlaç, Ar. ammā Çelişkili ve tutarsız iki cümleyi birbirine bağlamaya yarayan bir söz, amma, lakin, velakin

Muhakkak ki, Ford veya Austin olmuş, bu benim kadar onları da ilgilendirmezdi, ama bir şeyler söylemek, bu sükûtî kalabalık arasından

sivrilmek, çıkmak lâzımdı (Şoför Aziz, s.28).

aman (t.3)

1.ünlem Ar. *amān* Şaşma anlatan bir söz (s.108, 188)

Aman Rabbim nasıl bütünümlle Rilke'nin kadın olduğuna inanmıştım (Rilke'nin *Dişiliği Hakkında*, s.108).

2. ünlem Usanç ve öfke anlatan bir söz

Yaşlı tezgâhtar sabırla yüzüne bakarken, birkaç kere arkası arkasıya, "Gül için, gül şeyi için, amannn şey, gül canım gül" dedim (Bitler, s.187).

Amasya (t.1)

özel, isim Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

Aziz efendi be, dedi, Amasya yolu gene kapalıymış, ama maşallahı var senin Fordun (Şoför Aziz, s. 27).

ambalaj (t.1)

isim Fr. *emballage* Eşyayı sarmaya yarayan mukavva, kâğıt, tahta, plastik vb. malzeme

Ambalaj zeytinyağı, içindikiler ay çiçeği, long life motor yağı (yanık yağdan filtre edilmiş) yer fıstığı yağı, yüzde doksan sekiz safiyette alüminyum ve St.42 karbonlu çelik tozları (Almanya Notları, s.184).

ambulans (t.1)

isim Fr. *ambulance* Cankurtaran

Bir ambulans gelene kadar bu göreve devam etti (Fikirci, s.201).

amca (t.2), s.103, 105

isim Babanın erkek kardeşi, baba yarısı, emmi

Kalbim sıkışarak, amcam olmalı diye düşündüm (Sınır, s.103).

amcazade (t.1)

isim Amcanın oğlu

9 yıl önce amcazademim kesilip sucuk yapıldığı günden bir süre sonra yola çıkarıldım (Bir Eşek Karşısında, s.192).

amele (t.3), s.58, 58, 59

isim Ar. 'amele Gündelikle çalışan işçi

Lâmbanın sarı ışığı genç amelenin hüznünlü yüzünü yarı aydınlatıyordu (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

Amerika (t.5)

1.özel, isim Dünya üzerinde yer alan bir kıta

Tabiû, Avrupa ve Amerika'nın çizdiği yoldan gideceğim ben de (Zebra-Son-Animo, s.176).

2.özel, isim Kuzey Amerika'da yer alan elli eyalet ve bir federal bölgeden oluşan federal anayasal cumhuriyet, Amerika Birleşik Devletleri (s.179, 188, 197, 210)

Mısır'ın namılı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nun gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).

Amerikalı (t.1)

özel, isim Amerika Birleşik Devletleri halkından olan kimse

Ben, dedim, yeniyim, Avrupalıyım, Amerikalıyım, Coniyim.(Serhoş, s.62).

Amerikan (t.4), s.63, 65, 68, 187

özel, sıfat Fr. *américain* Amerikalılara özgü olan

Vücutlar, geniş bir şişmanlık içinde zayıf, yüzler, menşei bir Fransız veya Amerikan ismiyle gösterilmiş boyalarla kat kat (Tereke, s.68).

amirane (t.1)

zarf Amirce, emir verir gibi

"Dinle." dedi amirane (Koyun Olmak, s.173).

amma (t.4)

1.bağlaç, Ar. *ammā* Ama (s.92, 116)

Onlar ne oldular bilmem amma, köye dönmediler (Yeni Okul, s.116).

2.bağlaç Yanına getirildiği kelimenin anlamına aşırılık katarak şaşma veya hayranlık anlatan bir söz (s.43, 61)

Amma sabırsız beklemişlerdi bu günü (Terhis, s.43).

an (t.30), s.17, 20, 23, 24, 30, 56, 62, 69, 71, 97, 98, 112, 113, 120, 124, 125, 126, 135, 138, 157, 158(2), 159, 164, 168(2), 188, 199, 208, 210

isim Ar. *ān* Zamanın bölünemeyecek kadar kısa olan parçası, lahza, dakika

Nuri Bey, anlatılması güç bir korkuyla, içinde bulunduğu âni kaybettiğini gördü (İnsanlar ve Saatler, s.113).

ana (t.23)

1.isim Anne (s.24, 26, 29, 47, 65, 66, 80(2), 83, 92(2), 104, 105(2), 115, 132, 148, 154, 163, 173(2), 207)

Anamı seccadede, kınalı ellerini duada bulurdum (Sınır, s.105).

2.isim Yavrusu olan dişi hayvan

Sana **anasından** süt meleyen kuzu gibi, susayan toprak gibi yalvarırım (Doğuş, s.80).

anacık (t.1)

isim Annelere sevgiyle yaklaşıldığını belirten bir söz

Anacığı gençtir daha, ne kadar olsa zor olur Aliş'imizden ayrılması, senin sabır hazinenden ona da bir parça ihsan etmen için yalvarıyorum (Mektup, s.54).

Anadolu (t.4), s.47, 47, 94, 210

özel, isim Ön Asya'nın bir parçası olarak Türkiye'nin Asya kıtasında bulunan toprağı, Rum

Komşunun radyosundan gelen Anadolu sesi, İstanbullaşmış **Anadolu** sesi, Sokoni markalı, gazyağı tenekesi bozması saksının ve siyah, rutubetli toprak içine gömülü, veremli edasını taşıyan, yeşili sarıya çalan karanfil dalları arasında odaya süzülüyordu (Talebe, s.47).

Anadolulu (t.1)

özel, isim Anadolu halkından olan kimse

Karşımda oturan; "Sevkiyat" dedi. "**Anadolulu** bunlar." (Suç, s.91).

anahtar (t.3), s.148, 148, 150

isim Rum. Kilidi açıp kapamak için kullanılan araç, açar, açkı, miftah, dil

Ben elimde **anahtar** dikilir dururken, Keloğlan'dan başka bir iç durumuna sahiptim (Açmadığım Kapı, s.148).

anahk duygusu (t.1)

isim Anne olma, anne gibi davranma duygusu

Hani güzel yüzünü çepçevre ihata ediveren **anahk duygusu** (Göç, s.70).

anarşist (t.1)

isim Kargaşacı

"**Anarşist**." diye yalancıktan azarladı beni ve "Heh, heh, heh, heh." diye güldü (Sesli Ansiklopedi, s.179-180).

anasını satayım! (t.1)

"önem verme (vermem), aldırma (aldırmam), umursama (umursamam)!" anlamında kullanılan bir söz

-Turgut be, derdi, **anasını satım**, biraz dişimizi sıksak, ha ne dersin (Dua, s.40).

anasız (t.1)

zarf Anası olmadan

Anasız büyüdüüm ben (Passionya Buluntuları, s.157).

anayasa (t.1)

isim, hukuk Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu haklarını bildiren temel yasa, kanunuesasi

Çirkine güzel demenin ne ağır suç olduğu, Anayasa'nın, "İnsan ve Ülke güzel var olduğunca vardır." maddesiyle sarih olarak belirtilmişti (Passionya Buluntuları, s.157).

anbean (t.1)

zarf Giderek

Anbean çoğalan bir sıkıntıyla boğuluyordum (Taşındığım Ev, s.76).

ancak (t.15)

1.zarf "Yalnızca" anlamında, sınırlama bildiren bir söz, bir (s.107, 122, 155, 164, 173, 175, 185, 192, 195, 205)

Bu ancak romanlarda bulunabilecek renkli ilişki bile bana ümit etmemek gerektiğini unutturamamıştı (Koltuk Değnekleri, s.107).

2. zarf En erken (s.115, 179, 186)

Vakit öğleyle ikindi arası olduğu için, belediyenin ancak bu saatlerde, ışığa lüzum olmayan bu zamanlarda cereyan verdiğini bilememesine şaşım (Sesli Ansiklopedi, s.179).

3.bağlaç "Lakin, ama, fakat, yalnız" sözleri gibi bir düşünceye karşıt ikinci bir düşünceyi anlatan bir söz (s.119, 135)

Ancak, bu ortama ilk defa giren bir insan ne hissederse, onu duyuyordu Ahmet Usta (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).

andırmak (t.2), s.83, 133

-i Benzer yanları bulunmak, çağrıştırmak

Hasreti andırır bir his beni oralara çağırıyordu (Kırkinci Adam, s.133).

anguaz (t.1)

isim, tıp Karın üstü kaslarının veya boğazın kasılmasına yol açan, ruhsal ve fiziksel bir rahatsızlık

Fobi altıgen, anguaz dikdörtgendi (Palto, s.124).

anı (t.1)

isim Geçmişte yaşanmış çeşitli olaylardan belleğin sakladığı her türlü iz, hatıra

*İçimde bu yüzyıllar ötesine uzanan **anılara** sahip bölümler vardı (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

anılmak (t.1)

nsz Anma işine konu olmak, hatırlanmak

*Allah'ın binbir güzel isminin **anıldığı** kehribar tesbihi de karıştırmıştım bu çirkin oyuna (Nedenlerim, s.99).*

ani (t.2), s.191, 198

sıfat Ar. ānī Ansızın yapılan

*İlhan, o kadar **ani** ve o kadar eksiksizdi ki, şaştı kaldı (Fikirci, s.198).*

Ankara (t.3), s.192, 193, 201

özel, isim Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan illerinden biri, Türkiye'nin başkenti

*“Ben armudun ve eşeğin bol olduğu şehirden, **Ankara'danım.**” dedi (Bir Eşek Karşısında, s.192).*

anlam (t.15), s.80, 91, 96, 101, 122, 141, 145, 149, 153, 154, 180(2), 182, 188, 189

isim, dil bilimi Bir kelimeden, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey, bunların hatırlattığı düşünce veya nesne, mana, meal, fehva, deme, mazmun, medlul, valör

*Bilen, çok şey bilen baba, kabilenin önderi, bilgini, hastaları tımar eden, ölülere kutsal sözler söyleyen, saygı uyandıran, güçlü baba; yüzünde buruşuk bir gülüş, gözlerinde bir haz izi, cevap vermedi, yüzünün **anlamına** sözle bir şeyler eklemedi (Doğuş, s.80).*

anlam kazanmak (t.2), s.83, 180

isim anlam + y.f. kazanmak bir anlam bildirmek

*Nasil **anlam kazanıyordu** şekiller ve komşuların hakkımızdaki düşüncelerini bu şekillerden nasıl da kolayca okuyordu kadın (Kurşun Dünyasından, s.83).*

anlam vermek (t.1)

isim anlam + y.f. vermek kendince bir yargıya varmak, yorumlamak

*Sesime özel bir **anlam verdim** (Napolyon'un Ümidi, s.153).*

anlamak (t.45)

1. -i Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak (s.19, 20, 23, 26, 29, 36, 48, 60, 71, 98, 114, 115, 125(2), 127, 129(3), 140, 153(3), 156, 159, 171, 173, 182, 187, 190, 200, 201, 204(2))

*Mısraı, mânasını **anlamadan** birkaç kere tekrar etti, sonra durdu, aynaya baktı*

(Talebe, s.48).

2. Birinin duygularını, istek ve düşüncelerini sezebilmek (s.28, 32, 40, 58, 63, 82, 126, 132, 147, 149, 205)

“**Anladık,**” diyordu, “**anladık işte, sen bizden yükseksin, ama bizi de düşün**”
(Şoför Aziz, s.28).

3. Bir şey hakkında bilgisi bulunmak

*Bak yeğen emmine bak, ben **anlaram** hastalıktan (Bilinmeyen Kahramanlar, s.52).*

anlamlı (t.4)

1. sıfat Anlamı olan, manalı (s.98, 100)

*Bir insan önünde, duygularımın çırıl çıplak çirkinliği ve anlatabilmek isteğinin bulup çıkardığı, söylemek istediğimden uzak **anlamlı** kelimeler, bunaltıyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

2. sıfat Gizli bir anlamı olan, düşündürücü, manidar (s.79, 198)

*Bir güzel koku gibi, bir yıldızın gökyüzünden kayıp gidişi gibi, dağdan dağa atlıyan suda, bir an görülüp kayboluveren binbir renk gibi, bütün bunlar gibi, ama bütün bunlardan daha **anlamlı** bir güzelliğin oluşu (Doğuş, s.79).*

anlamsız (t.1)

sıfat Anlamı olmayan, önemli bir şey anlatmayan, manasız, beyhude, boş, içsiz, yersiz, gıcırı bükme, ipsiz sapsız

*Sonuncusu da ilki gibi **anlamsız** ve bayağıdır (Açmadığım Kapı, s.150).*

anlaşabilmek (t.1)

nsz Anlaşma ihtimali veya imkânı bulunmak

*Konuştuğu “Dilograf” Türkçesi olmasaydı, çok daha iyi **anlaşabilirdik** zannediyorum (Zebra-Son-Animo, s.175).*

anlaşılabilir (t.1)

nsz Anlaşılma ihtimali veya imkânı bulunmak

*Bu konunun daha iyi **anlaşılabilmesi** için bir karşıt örnek verebiliriz (Sesli Ansiklopedi, s.181).*

anlaşılan (t.4), s.38, 56, 145, 158

zarf Anlaşıldığına göre, galiba, muhtemelen

*Düşüncesini yeni buldu ki **anlaşılan**, sesi titredi (Beyleyenler, s.145).*

anlaşılma (t.3), s.80, 174, 175

nsz Belli olmak, ortaya çıkmak

*Bilmiyor musun ki, her koyun fikir sahibi olsa değer birimleri değişir ve kafatası kalınlığının, iri boynuzlu olmanın bir meziyet olmadığı **anlaşıldı** (Koyun Olmak, s.174).*

anlaşılmaz (t.3), s.41, 80, 204

*sıfat Anlaşılmaması güç olan, bir anlam verilemeyen, karışık, muğlak, tuhaf
Bu **anlaşılmaz** bekleyişin nedenini öğrenmeye çalıştı (Doğuş, s.80)*

anlaşma (t.1)

isim Anlaşmak durumu

*Tören bitmiş, kısa süreli **anlaşmamız** da, törenle birlikte sona ermişti
(Nedenlerim, s.99)*

anlaşmak (t.2), s.146, 171

nsz Düşünce, duygu, amaç bakımından birleşmek, antant kalmak

*Bu beraber oturmada, konuşup **anlaşmaktan** daha fazla bir şey, bir bilinmeyen alış-veriş var gibiydi (Bekleyenler, s.146).*

anlaşmaya varmak (t.1)

isim anlaşma + y.f. varmak bir konuda birisiyle anlaşmak

*Avcı kıyafeti, doğunun bütün belirtilerine sahip yüzümle, bir **anlaşmaya varmış** görünüyordum (Soytarı Olmak, s.96).*

anlatabilmek (t.3), s.98, 100, 101

-i, -e Anlatma ihtimali veya imkânı bulunmak

*Bir insan önünde, duygularımın çırıl çiplak çirkinliği ve **anlatabilmek** isteğinin bulup çıkardığı, söylemek isteğimden uzak anlamlı kelimeler, bunaltıyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

anlatılabilmek (t.1)

nsz Anlatılma ihtimali veya imkânı bulunmak

*Hissettiklerim, henüz bilmediğim ama varlığından emin olduğum bir zengin ve uçsuz bucaksız lisanla **anlatılabilirdi** (Düşünmek, s.163).*

anlatılış (t.1)

isim Anlatılma işi

*Çıplak yumuşak kavisli tepeler, sipsivri başını göğe kaldırmış dağlar, ahalesinin en kısa **anlatılışıdır** denebilir (Erzurum'da Akşam, s.64).*

anlatılmak (t.9), s.21, 85, 109, 112, 122, 138, 140, 153, 191

nsz Tasvir ve hikâye edilmek, bildirilmek

*Bir perde açılıyor yine beş sene evvelden, **anlatılanları** harfiyen hatırlıyorum*

(*Misafir Geldi, s.21*).

anlatıvermek (t.1)

-i, -e Çabucak anlatmak

Anlatıver binlerce defa gördükleri, bir defa dahi hatırlarına getirmediikleri ekmeği ve vitrinden eksilen 3 ekmeğin için telsizci kızın böyle giyindiğini (Telsiz Memuresi, s.29).

anlatma (t.1)

isim Anlatmak işi, ifham, ilam, tefhim

*Hastalığımı **anlatmaya** çalışıyordum (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

anlatmak (t.19), s.21, 40, 71, 74, 83, 85, 92, 106, 126, 132, 134, 142, 152, 171, 172, 185, 188, 205, 207

1.-i, -e Bilgi vermek, izah etmek, açıklama yapmak (s.21, 40, 71, 74, 106, 126, 132, 134, 142, 152, 172, 185, 188, 205, 207)

*Sanki kendisi pek hırlı bir matahmış gibi ya karabaşı çekiştirir ya da dili bir karış dışarda bizim bir gün nasıl mezbahaya gideceğimizi eylenecek **anlatırdı** (Koyun Olmak, s.172).*

2.nsz Nakletmek (s.83, 85, 92, 171)

*Belki de diye düşünürdüm, Dede sırtında yepyeni bir hırka, çağırıldığı yerdeki çocuklara hikâyeler **anlatmaktadır** (Göç Zamanı, s.85).*

anlayabilmek (t.1)

-i Anlama ihtimali veya imkânı bulunmak

*O gece, sebebini ancak bugün **anlayabildiğim** sıkıntılarla döndüm durdum (Yeni Okul, s.115).*

anlayış (t.1)

isim Hoş görme, hâlden anlama

***Anlayışla** yüzü aydınlandı adamın (Bitler, s.187).*

anlayışlı (t.1)

sıfat Anlayışlı olan, ferasetli, izanlı, zeki

*Okuduğum ve düşündüğüm anların, en **anlayışlı** arkadaşıydı (Palto, s.126).*

anlayışsız (t.1)

sıfat Anlayışlı kıt olan, kafasız, kavrayışsız, vurdumduymaz, kalın kafalı, izansız, ferasetsiz, gabi

***Anlayışsız** adam, neden sorusunu bir daha sormaz mı? (Almanya Notları, s.183).*

anlayıvermek (t.1)

-i Çabucak anlamak

*O Cermen ırkına has intikal sür'atiyle, üç tekrarda **anlayıverdi** ne demek istediğimi (Almanya Notları, s.182).*

anne (t.12)

1.isim Çocuğu olan kadın, ana, valide, kocakarı, mader, nene, aba (s.35, 36, 38, 41, 60, 80, 81, 82, 83, 142, 157, 164)

*Çocukken **annesinin** ezberlettiği âyetlerden kala kala bismillâh kelimesi kalmıştı (Dua, s.41)*

2. isim Yavrusu olan dişi hayvan

*Ta.. ilk gün **annemin** ıslak tüylerimi yalarken kulağıma fısıldadığı sözü, babam otlarmış gibi yanıma yaklaşarak tekrar etti, "Dikkatli ol" (Koyun Olmak, s.170).*

annesiz (t.1)

sıfat Annesi ölmüş olan

*Bana hep **annesiz** bir evin korkutan yalnızlığı kalırdı (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

ansiklopedi (t.2), s.179, 180

isim Fr. *encyclopédie* Belli bir yönetime göre düzenlenen, bilim, sanat ve uğraş dallarının tüm bilgilerini ayrıntılı olarak bir arada bulunduran, genellikle birkaç ciltten oluşan kitap, bilgilik

*Gülmesine devam ederek "Bu" dedi "Bir nevi sesli **ansiklopedi**" (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

antika (t.1)

sıfat İt. *antico* Genele, olağana, geleneğe aykırı, acayip, tuhaf, çarliston marka

*Soyu tükenmiş iki **antika** yaratık (Zebra-Son-Animo, s.177).*

apartman (t.3), s.39, 58, 68

isim Fr. *appartement* Birkaç katlı ve her katında bir veya birkaç daire bulunan yapı

*Kızgın güneşe gözlerini kısarak bir müddet baktı ve **apartmanların** bodur gölgelerine doğru yürüdü (Dua, s.39).*

aptalca (t.1)

sıfat Biraz aptal, alık salık

*Onun bir an için kazandığı üstünlük kayboluyor, **aptalca** bir telâşla örtünmeye*

çalışıyordu (Palto, s.129).

aptallık (t.1)

isim Aptal olma durumu

*Anlayamadı, yüzünde zaten mevcut **aptallık** ifadesi, büsbütün derinleşti (İnsan Hamal, s.52).*

ara (t.54)

1.*isim* İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, aralık, boşluk, mesafe (s.18, 28, 37, 63, 69, 74, 81, 82(2), 89(2), 95, 96, 112, 115, 116, 125, 127, 134, 135, 138, 147, 149, 166, 172, 173, 174, 184, 185, 186, 188, 201, 208)

*Havza-Tokat **arasında** saçının teli kadar gidip gelmişti (Şoför Aziz, s.28).*

2. *isim* İç (s.15, 24, 27, 32 (2), 35, 45, 47, 59, 72, 79, 84, 87, 107, 109, 122, 132, 150, 155, 168, 171)

*Verin, verin diye inleyen insanlar **arasında** geçen 35 yıllık ömrüm, senden öğreniyorum (Bir Sebilciden, s.15).*

ara bulucu (t.1)

isim, mec. Bir anlaşmazlıkta tarafları uzlaştıran kimse, aracı, uzlaştırıcı

*Gerçi, her beyin biraz **ara bulucudur** ama, soysuz fikirlerin birleştirilmesinde kullanılırsa, çıkan yine soysuz olur tabî... sahtelerinden de sakınmak lazım (Fikirci, s.201).*

ara sıra (t.3), s.45, 72, 176

zarf Seyrek olarak, arada bir, arada sırada, bazen, bazı bazı, kimi vakit, kimi zaman, zaman zaman, anbean

*Sığındığımız gölgelik, fırın gibiydi, **ara sıra** geçen otomobillerin kaldırdığı tozla hava daha ağırdı (Borç, s.45)*

ara vermek (t.1)

isim ara + y.f. vermek yeniden başlamak için bir işi bir süre bırakmak, durmak

Mübaşir kılıklı bir adam celseye ara verildiğini söyledi (Almanya Notları, s.184).

araba (t.8), s.22, 28, 69, 70, 85, 87, 140, 183

isim Tekerlekli, motorlu veya motorsuz her türlü kara taşıtı

*Yaz; çayırlardan, çıplak tepelerden, uzun eğri yollardan bizim **arabayı** sade benzin götürür sanırsın (Şoför Aziz, s.28).*

arada bir (t.2), s.109, 195

zarf Ara sıra

Düşüncem arada bir konuşmayla kesiliyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

aralanmak (t.1)

-den Biraz açılmak, aralık olmak

Gerçi zaman zaman gözlerimiz aralanır (Yorgunluk Hakkında, s.209).

aralık (t.8)

1.isim Ara (s.95, 117, 126, 165)

Sonra tekrar sürüklendik, nasıl oldu bilmiyorum, kendimi duvara eşit aralıklarla asılmış kıyafetlerin karşısında buldum (Soytarı Olmak, s.95).

2.sıfat Yarı açık, tam kapanmamış (s.33, 79, 82, 170)

Soluk basma perdelerin aralıklarından yeni günün müjdecisi odaya ümitleriyle, heyecanlarıyla, getirdiği sıkıntı ve sevinçlerle doldu (Yeni Gün, s.33).

aralık vermek (t.3), s.32, 103, 105

isim aralık + y.f. vermek yeniden başlamak üzere bir işi kısa süre bırakmak

Ahşap kapının aralık verdiği yerlerden serin ve rutubetli bir hava geliyordu (Sınır, s.103).

aralıksız (t.1)

zarf Sürekli, ara vermeden, kesintisiz

Bunu satın alabilmek için iki ay aralıksız çalıştım (Palto, s.125).

arama (t.1)

isim Aramak işi, taharri

O kadar emindim ki, iki yıllık iznimi O'nu aramaya vermiştim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

aramak (t.14)

1.-i Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak (s.109, 116, 126, 141, 146, 148, 149, 150, 164, 180)

O kadar emindim ki, iki yıllık iznimi O'nu aramaya vermiştim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

2.-e Araştırmak, yoklamak (s.153, 188)

Gözlerinde boşuna aradım beğenilmeyi, kılı bile kıpırdamadı (Napolyon'un Ümidi, s.153).

3.-i Bir şeyin yokluğunu duyarak geri gelmesini istemek, özlemek (s.18)

Onun karanlık ve ümitsiz gözlerinde eskiden bulduklarını arayacaksın uzun müddet (Asıl Sebep, s.18).

aranmak (t.3)

1.nsz İsteklisi bulunmak

*Gerçi, ara sıra insan gibi davranmağa özenir ve sahibini gülünç yapar ama, yine de çok **aranır** (Zebra-Son-Animo, s.176).*

2.s.f. Eksikliği duyulmak (s.150, 192)

*Belki de geçen her olayda, kırmızıda, güzelde, ya da bir çiğ taneciğindeydi **aranan** (Açmadığım Kapı, s.150).*

Arapça (t.1)

*özel, isim Sami dilleri ailesine giren ve Arap ülkelerinde kullanılan dil, Arabi İmam ayınları çatlatmadı, imam **Arapça** söylemekten vazgeçti (Deli İmam, s.56).*

arayıp taramak (t.1)

z.f. arayıp + y.f. taramak dikkatle aramak, çok aramak

***Arayıp taradı**, kadını buldu nihayet (Sesli Ansiklopedi, s.181).*

arazi (t.1)

isim, coğrafya Ar. arāzī Yer

*Sessizlik önünüzdeki **arazi** kadar sonsuzdur (Erzurum'da Akşam, s.64).*

arınmak (t.1)

nsz Katışksız, arı duruma gelmek

*Ama sen gerçeği bulmuş, gülünç inançlardan **arınmışsın** (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

arıza (t.1)

isim Ar. 'ārīza Aksama, aksaklık, bozulma

*Duyduklarıyla, düşündüklerini dengeleyen iç düzende belirli bir **arıza** var gibiydi (Üç'ü Çeyrek Geçe, s.119).*

arife (t.1)

isim Ar. 'arefe Belirli bir günün, olayın bir önceki günü veya ona yakın günler, ön gün

*Bir hüküm **arifesindeydiler** (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

arka (t.21)

1.isim Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı, ön karşıtı (46, 88, 96, 97, 206)

*Delikanlılar Âşık Garip kitabını okurlar, o da misafir evinin **arka** tarafındaki çatlaktan dinlerdi (Nöbet, s.206).*

2. isim Art, peş (s.26, 46, 116, 167)

Ölmemiş olsam bir tebessüm verirdim sana., diye haykıramadım **arkasından** (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

3. isim Otururken sırtın dayandığı yer (s.27, 180, 200)

Dostum ablak yüzünde geniş bir gülümseme **arkasına** yaslandı, “Nasıl?” dedi (Sesli Ansiklopedi, s.180).

4. isim İnsanın vücudu, bedeni (s.60, 122)

İki küçücük el **arkadan** gözlerimi kapasa; eskiden, çok eskiden olduğu gibi (Küçük Anneme, s.60).

5.sıfat Arkada olan, arkada bulunan (s.27, 84, 114, 119, 124)

Normalden büyüktü ağzı ve ses, renkler hâlinde **arkadaki** ormana yayılıyordu (Yeni Okul, s.114).

6. isim Geçmiş, geride kalmış zaman (s.24, 88)

Korkular **arkamda**, yolun sonundaki ışık noktacıklarında umut, babamın getireceklerini, Eldorado'nun bir çağla erikte ısırılabilir buruk ve hoş lezzetini beklerdim (Hayal Ülkelerinden, s.88).

arka arkaya (t.1)

zarf Birbirinin arkasından, peş peşe, art arda

Yaşlı tezgâhtar sabırla yüzüme bakarken, birkaç kere **arkası arkasıya**, “Gül için, gül şeyi için, amannn şey, gül canım gül” dedim (Bitler, s.187).

arkada kalmak (t.1)

isim arka + y.f. kalmak geriden gelmek, geride kalmak

Arkamda kalan her hâdise ve her his maniasında beni teşyi eden bir şey var (Misafir Geldi, s.23).

arkadaş (t.25)

1.isim Birbirlerine karşı sevgi ve anlayış gösteren kimselerden her biri, bacanak, eş, yâren, yoldaş (15, 22, 26, 51, 71, 72, 73, 96(2), 108, 126(3), 163, 183(2), 189, 200)

Arkadaşım, konuşmamızı unutmuş görünüyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

2. isim Bir ortamda birlikte bulunanlardan her biri, hempa, refik (s.50, 73, 92, 99, 121, 163, 183)

Arkadaşlarından küfür etmesini, babasından işe gitmesini öğrendi (Olgun Adam, 50).

arkadaşlık (t.1)

isim Arkadaş olma durumu, arkadaşça yakışır davranış, omuzdaşlık, ünsiyet
Mütereddit görünmeme; arkadaşlığından sıkılmam ihtimaline rağmen oturduğum çimenliğe serildi (Vermekten Ölümsüz, s.25).

arkalık (t.1)

isim Sırt dayamaya yarayan yer
*Gün ağarırken yorgun ama mutlu sandalyasının **arkalığına** yaslandı (Fikirici, 199).*

arkasına bakmadan ayrılmak (doğ. arkasına(bile) bakmadan gitmek(kaçmak))
(t.1)

d. arkada kalanlarla ilgilenmeden bir yerden hızlıca ayrılmak
*İlk ben isyan ettim ve bir gün doğumunda, **arkama bakmadan ayrıldım** köyden (Yeni Okul, s.116).*

arkeolog (t.1)

isim Fr. archéologue Kazı bilimci
*Bir **arkeologun** bir kırık çömlekten, ya da bir alt çene kemiğinden bulup çıkardığı gerçekler yanında, benim bulduklarım daha az değerli olmazdı (Passionya Buluntuları, s. 154).*

armut (t.1)

isim, bitki bilimi Fars. emrūd Gülgillerden, çiçekleri beyaz, Türkiye'nin her yerinde yetişen bir ağacın(Pirus communis) tatlı ve sulu, yumuşak, ufak çekirdekli meyvesi
*Ben **armudun** ve eşeğin bol olduğu şehirden, Ankara'danım, dedi (Bir Eşek Karşısında, s.192).*

arpa (t.1)

isim, bitki bilimi Buğdaygillerden bir bitki (Hordeum vulgare)
***Arpam**, samanım bol (Bir Eşek Karşısında, s.192).*

arsa (t.1)

isim Ar. arşa Üzerine yapı yapılmak için ayrılmış yer
*Ne istiyorsun yani komşunun **arsasından**, ver, be adam (Deli İmam, s.56).*

arşınlamak (t.1)

-i Amaçsız, geniş adımlarla dolaşmak
*Elleri arkasında, baklava biçimli odayı **arşınlarken** bir an aynanın karşısında tevafuk etti (Talebe, s.47).*

arşiv (t.1)

isim Fr. archives Belgelik

Arşivler karıştırmış, telefonlar etmiş, okuyucu karşısında türlü taklalar atmış, saklabanlıklar yapmış, tek tek bütün meyhanelerde, kadeh kadeh konular toplamış, yarın bunları rengârenk çıkarmağa hazır bir gazete yazarıdır gelen (Yorgunluk Hakkında, s.208-209).

art (t.12), s.80, 89, 114, 121, 137, 144, 148, 149(2), 150, 191, 196

isim Arka, geri

*İnsan zannediyordu ki, bir dişi hemen orada, koyu yeşilin **ardındadır** ve bir iç titremesiyle bu sesi dinlemektedir (Yeni Okul, s.114).*

artık (t.30), s.56, 73, 80, 83(2), 87, 96, 98(2), 99(2), 104, 106, 112, 126, 128, 133, 137, 148, 149, 157, 159, 169, 170, 197, 200, 203, 205(3)

zarf Bundan böyle, bundan sonra

*Tıraş sabunu kokardı yanakları ve ben **artık** dayanamazdım (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

artırmak (t.3), s.28, 127, 171

-i Artmasını sağlamak, çoğaltmak

*Resim ve formüllerin bolluğu söylenegeldiği gibi sahife adedini **artırmak** kaygısından olmayıp, kitabı biraz anlaşılır hale getirmek içindir (Koyun Olmak, s.171).*

artistik (t.1)

sıfat Fr. artistique Güzel sanatların gerektirdiği niteliğe uygun

*O **artistik** pozu bugün, parmaklıkların arasından hâlâ görür gibiyim (Almanya Notları, s.185).*

artmak (t.1)

nsz Çoğalmak

*Saf yüzündeki ciddiyet bir kat daha **artar** (Borç, s.44).*

arzu etmek (t.1)

isim Fars. ārzū + y.f. Tr. etmek yürekten istemek

*Hissine indirdiğim her darbe, çoktan **arzu ettiği** bir ceza gibiydi (Palto, s.127).*

arzu (t.7)

1.isim Fars. ārzū İstek, dilek (s.21, 27, 127, 141, 155)

*İşte Hüseyin'in rakik kalbine gizlenmiş sinsilikleri, işte Emin'deki hâkimiyet **arzusu**, işte Ali'nin bakışlarındaki âdi ihtirası ben de görüyorum (Misafir Geldi,*

s.21).

2. isim Heves (s.23, 101)

Samimî bir arzuyla ona atılıyorum (Misafir Geldi, s.23).

asa (t.1)

isim Ar. 'aşā Bazı ülkelerde, hükümdarların, mareşallerin, din adamlarının güç sembolü olarak törenlerde taşıdıkları bir tür ağaç veya metalden değnek
Oysa kral, tac'ı, asası ve ümitlerinden koparılmışlığıyla yapayalnızdı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

asabî (t.1)

sıfat Ar. 'aşabî Sinirli
Yorgun ve asabî "Sonra" dedi (Yeni Okul, s.116).

asabiyet (t.1)

isim Ar. 'aşabiyyet Sinirlilik
Huzursuzluğumuz onda tuhaf bir asabiyet yaratıyordu (Isırmak, s.205).

asal (t.1)

sıfat Esasla ilgili, asıl ve temel olanla ilgili, esasi
Halbuki eşek, tam hudutları içine oturmuş bir asal yaratık olduğu için hiçbir zaman bir öğrenci gibi davranmaz (Sesli Ansiklopedi, s.180).

asalak (t.1)

sıfat Başkalarının sırtından geçinen (kimse), abacı, ekti, otlakçı, parazit, tufeyli
Aynada görülen, içimde yıllarca bir asalak olarak beslenmiş, büyümüş gelişmiş bir soytarı vardı (Soytarı Olmak, s.96).

asalet (t.1)

isim Ar. aşālet Soyluluk
Yirmi beş senelik müvelles hayatımın, kaytan bıyıklı mürşidi, aydınlanan ufkunda, asaletin erişilmez yüksekliğini idrâk edebiliyorum (Bir Sebilciden, s.15).

asap bozmak (t.1)

sıfat çok sinirlenmek, ne yapıp edeceğini bilmeden şaşkın, karmaşık bir duruma düşmek, sinirlerini bozmak
Bu asap bozucu sükût, alışamadığım bir mücadele tarzı (Yeni Gelen, s.72).

asfalt (t.1)

sıfat Fr. asphalte Ana maddesi katran olan ve yolların kaplanmasında kullanılan karışımla kaplanmış

Asfalt değildi bu yol (Kırkınıcı Yol, s.63).

asıl (t.12)

1.sıfat Ar. aşl Gerçek, esas (s.17, 18, 85, 92, 138, 157, 204)

*Ah bilseler **asıl** sebebi! (Asıl Sebep, s.18).*

2.sıfat Bir şeyin temelini oluşturan, ana (s.154, 168)

*Yedi **asıl** renk, nüanslarıyla resmigeçit yaptı Müdür Beyin yüzünde (Papağan Dedi Ki, s.168).*

3.zarf Gerçekten, gerçek olarak (s.28, 105)

*Ben alâkadar olmuyordum, **asıl** benim, kravatlı, ütülü pantolonlu benim, onlardan başka, sinek kaydı tıraşlı, kol saatli benim alâkadar olmam lâzımdı (Şoför Aziz, s.28).*

asılı (t.3)

1.sıfat Asılmış olan, asma, asık, muallak

*Sanyordum ki, lifler halinde, boşlukta **asılı** his uçları, beni sarıyor, şeklimi tesbit ederek, beynine iletiyorlar (Körün Gördükleri, s.90)*

2.zarf Asılmış bir biçimde (s.96, 125)

*Yapmam gereken; kıyafetlerin **asılı** olduğu paravananın arkasına geçmek, ellerimi kollara sokmak ve yüzümü boş bırakılmış delikten göstermek (Soytarı Olmak, s.96)*

asılmak (t.4)

1.nsz, -e Asma işi yapılmak veya asma işine konu olmak(s.95, 194)

*Sonra tekrar sürüklendik, nasıl oldu bilmiyorum, kendimi duvara eşit aralıklarla **asılmış** kıyafetlerin karşısında buldum (Soytarı Olmak, s.95).*

2.-e, mec. Bir yere tutunup sarmak

*Bırak, bulutlarına **asılayım** ve güneşinde kanat açayım (Odamdaki Cinayet, s.141).*

3.-den Boynuna ip geçirip sallandırılarak öldürülmek, idam edilmek

*Ben hırsızlık suçundan **asılacakken** tesadüfen rastladığınız ve kurtardığınız haydutum (Passionya Buluntuları, s.157).*

asır (t.10), s.95, 141(2), 152(2), 156, 171(2), 180, 197

isim Ar. 'aşr Yüzyıl

*Beni bulunca da, **asırlar** kadar uzun ve derin arzularının uçuşan saçlarımda, dudaklarımda, gözlerimde ve nazlı dilimde tam sükûna kavuştuğu doğru mu? (Odamdaki Cinayet, s.141).*

asil (t.8), s.15(2), 22, 62, 135(2), 141, 155

sıfat Ar. aşıl Soylu

Kaytan bıyıklı asil sebilci; senden öğreniyorum, hayatı, maksadı ve ulviyeti (Bir Sebilciden, s.15).

asker (t.10)

1. *isim Ar. asker Orduda görev yapan erden generale kadar herkes (s.62, 92, 155)*

Caddeden askerler geçiyordu ve hâlâ yağmur, bardaktan boşanırcasına yağıyordu (Suç, s.91).

2. *isim Askerlik görevi veya ödevi (s.91, 152)*

Eğildi, iki elini masaya dayadı, fena bir ışıkla yandı yüzü, gizli bir şey söylemişçesine; "Gençken askerden kaçmış da." dedi (Suç, s.91).

3. *isim Er (s.43, 90)*

Bir asker dalış ibresi keşfetti diye koskoca Yüzbaşının ağlaması tuhaf gelmişti Dursun'a (Terhis, s.43).

aslansütü (t.1)

isim Rakı

İhtiyara dikkatle baktım, kaldırdığı rakı kadehine baktım, aslan südü ha diye takıldım (Serhoş, s.63).

aslında (t.5), s.67, 68, 158, 178, 185

zarf Asıl olarak, esasen, esasta, haddizatında

Sahip olduğumuz cüz'î iradeyi -İlâhi iradeye göre cüz'î, aslında bize yetecek kadar muhakkak- derin bir lâkaydı ile uyutmaktayız (Tereke, s.68).

asma (t.1)

isim Belirli bir tür üzüm veren bitki (Vitis)

Güzellik Boğaziçinde olduğu kadar asma yaprağında da var (Deli İmam, s.57).

asmak (t.3), s.58, 117, 118

-i, -e Bir şeyi aşağıya sarkacak bir biçimde bir yere iliştip sarkıtmak

Tenekeden çıkardığı ekmekten irice bir dilim kesti, büyük bir mendille bağladı, sonra suyu ve ekmeği, evin en fazla güneş tutan yerine astı (Vermek ve Ötesi, s.117).

aspretör (doğ. aspiratör) (t.1)

isim Fr. aspirateur Havadaki duman, is, koku vb. yabancı maddeleri emerek dışarı atan aygıt, emmeç

İkinci bir düğmeye basarak **aspretörü** çalıştırdı ve ruhtan yayılan ağır bir kokudan bulunduğumuz yeri süratle temizledi (Zebra-Son-Animo, s.178).

astronom (t.1)

isim Fr. astronome Gök bilimci

Zavallı fikirlerin, kimyacıların mikroskoplarında, **astronomların** teleskoplarında incelendiğini, matematikçilerin rakam ve denklerini iki büküm yüklediğini, tıbbın distürüsüyle etlerinin lime lime edildiğini, en kötüsü hazımsız öğrenci düşüncesinde alayla karşılanacağını düşündü ve vazgeçti (Fikirci, s.200).

aşağı (t.5)

1.sıfat Bayağı, adi (s.82, 188)

Bu bana bir insanın yapabileceği en **aşağı** savaşmış gibi geldi (Bitler, s.188).

2.zarf Aşağıya, yere doğru (s.32, 40, 111)

Uyku olanca ağırlığı ile göz kapaklarımı **aşağıya** iterken sazların aralık verdiği yerden Suat'ı gördüm (Erkeklik Özentisi, s.32).

aşağı yukarı (t.3), s.39, 67, 179

zarf Tama yakın, yaklaşık olarak

Aşağı yukarı Turgut öleli beri (Dua, s.39).

aşağılamak (t.1)

-i Küçültücü davranışlarda bulunmak, hor görmek

Uzun süre böyle **aşağılayarak** süzdü beni (Bitler, s.188).

aşağılık hissi (t.1)

isim, ruh bilimi Aşağılık duygusu

Yüzümde ilgisiz bir maskeyle, "Saçma." dedim. "Bir **aşağılık hissi**..." (Palto, s.129).

Âşık Garip (t.1)

özel, isim 16. yüzyılda Tebriz yöresinde yaşayan, eserlerini yalın bir Türkçeye yazmış, **Âşık Garip** Hikâyesi adlı eseri bulunan halk şâiri

Delikanlılar **Âşık Garip** kitabını okurlar, o da misafir evinin arka tarafındaki çatlaktan dinlerdi (Nöbet, s.206).

âşık olmak (t.3), s.50, 56, 177

isim Ar. 'âşık + y.f. Tr. olmak sevmek, tutulmak

Gerçekten ve karşılık beklemeden insanı sevmek, vermek ve **âşık olmak** (Zebra-Son-Animo, s.177).

âşık (t.2), s.49, 56

isim Ar. 'âşîk Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyan, vurgun, tutkun kimse

Âşık olun, âşık (Deli İmam, s.56).

aşılmak (t.1)

nsz Aşma işine konu olmak

*Maymun-insan arası mesafe **aşılalı** bir hayli olmuş, ancak 3-4 santim kadar kalmıştı kuyrukları (Passionya Buluntuları, s.155).*

aşınma (t.1)

isim Aşınmak işi

*Bu bilemediğimiz hayatın, kıyasıya kullandığı yüzlerin bâzılarında **aşınma** öylesine fazlaydı ki, insan et'i görüyorum zannediyordu (Kırkinci Adam, s.132).*

aşınmak (t.2), s.137, 176

nsz Eskimek, yıpranmak

*Bir zamanlar yaşamış, ama şimdi artık var olmayan bir adamın yüz çizgilerine ve yer yer buharlaşarak yok olmuş bir insan vücudunun silik, belirsiz, **aşınmış** kalıntısına sahipti (Cümbüş, s.137).*

aşınmaz (t.2), s.166(2)

sıfat Kolaylıkla yıpranmayan, aşınmayan

*Bu arada "El öpmekle dudak **aşınmaz.**" hikmetini de tekrarı ihmal etmedi tabii (Papağan Dedi Ki, s. 166).*

aşırmak (t.2)

1.-i, -den Yüksek veya geçilmesi güç bir yerin üstünden diğer yanına geçirmek

*Bakışlarımı hızla vitrin camından dışarı **aşırdım** (Cümbüş, s.138).*

2.-i Çalmak, çalıp götürmek, araklamak

*Babamın sandıktan **aşırdığım** sarığı başımdaydı, naftalin kokuyordu (Nedenlerim, s.99).*

aşikâr (t.1)

sıfat Fars. âşikâr Açık, apaçık, belli, meydanda

*Ey sevgilim, ey gizlenen **aşikâr** güzel, senin kırkbirinci kapı ardında olduğunu düşünmek istiyorum, ey varlığımın sebebi (Açmadığım Kapı, s.150).*

aşına (t.1)

sıfat Fars. âşinā Bildik, tanıdık

*Gaddar hayatın kıysıya vurduğu tokatlara **aşına** yüzünde hayallerle gelen,*

rüzgârın lâtif okşammasını duymaktasın muhakkak (Asıl Sebep, s.18).

aşk (t.12), s.49, 141, 149, 152, 157, 164, 166, 174, 187(2), 188, 197

isim Ar. Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi, sevda, amor

Aşk da, merak da, heyecan da, mânâ da prenses çünkü (Açmadığım Kapı, s.149).

aşk-ı ilâhi (t.1)

isim İlâhi aşk, Allah'a duyulan aşk derecesindeki sevgi hâli

Aşk-ı İlâhi kan yerine deveren etse damarlarınızda (Deli İmam, s.55).

aşmak (t.2), s.66, 192

-den Yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek

Goca hasret kovuşturan, kimbilir, kaç anayı ağlatmış, nice tepeler aşmış, ne kardeşler kavuşturmuştu (İstasyondan, s.66).

at (t.12), s.39, 60, 70(2), 79, 80, 83(2), 85, 145, 183, 184

isim Atgillerden, binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek turnaklı hayvan, beygir, düldül

Yarı at, yarı kuşu andırır bir parça, benim büyük adam olacağıma işaretti (Kurşun Dünyasından, s.83).

ata (t.4) **s.80(4)**

isim Baba

Ata, bir haber ver, yoluna tutsak olayım (Doğuş, s.80).

atabilmek (t.1)

-e Atma becerisi bulunmak

Bükebiliyorum ve atabiliyorum diye düşündü (Üç'ü Çeyrek Geçe, s.120).

ateş ateş (t.2), s.70(2)

sıfat Çok etkili biçimde

Ateş ateşti saçların, ateş ateşti gözlerinden fışkıran ziya (Göç, s.70)

ateş içinde kıvranmak (t.1)

d. hasta çok ateşli bir durumda olmak

Ben ateş içinde kıvranırken Eleni; ben bağdadî duvarlar arasında mahsur (Helâllik, s.25).

ateş (t.3)

1.isim, Fars. Yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık, od, nâr

Eski çağlardan arta kalmış bir put kalıntısıyla bir tencere, nice ateşler görmüş bir mangalla maşrapa iç içe geçiyor ve benim en son şeklimi hazırlıyorlardı (Bir

Heykel Öldürüldü, s.196).

2. isim Coşkunculuk

*Güzel ama hangi sevmek, yaşamak **ateşiyle** yanan gönül vardır ki, korkmamış, korkuyu yaşamamış, onu bir elbise gibi eskitmemiş olsun (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

3.sıfat Büyük üzüntü, acı

*Onun uluyuşlarında vahşetten ziyade **ateşten** bir özleyişin haykırışını hissedersiniz (Erzurum'da Akşam, s.64).*

ateşlemek (t.1)

-i Kışkırtmak, kızıştırmak

*Her taş parçacığında canlı gibi, bana yalvarır gibi, kanımı **ateşler** gibi bir şey haykırır dururdu (Sınır, s.104).*

atılmak (t.7)

1.-e Saldırmak, hücum etmek

***Atıldım**, yakasından tutup kaldırdım (Odamdaki Cinayet, s.140).*

2.nsz Bir şeye doğru birden gitmek, birden bir davranışta bulunmak (s.23, 27, 153, 185, 200, 203)

*Samimî bir arzuyla ona **atılıyorum** (Misafir Geldi, s.23).*

atış (t.4), s.22, 80(2), 103

isim Kalp veya nabzın vuruşu, çarpışı

*Yaklaşan ayak sesinin temposuyla, kalbimin **atışı** sıklaşıyor, sonra duracak gibi oluyordu (Sınır, s.103).*

atlamak (t.4)

1.-den Bir engeli sıçrayarak veya fırlayarak aşmak (s.79, 123)

*Bir güzel koku gibi, bir yıldızın gökyüzünden kayışı gibi, dağdan dağa **atlıyan** suda, bir an görülüp kayboluveren binbir renk gibi, bütün bunlar gibi, ama bütün bunlardan daha anlamlı bir güzelliğin oluşu (Doğuş, s.79).*

2.-e Binmek

*Mayk, külüstürüne (Bu, onun öğünmek için gösterdiği bir çeşit alçak gönüllülüğün etkisiyle otomobiline verdiği isim; yoksa yepyeni ve lüks bir araba) **atladı** ve güzel sekreteri Velda'ya doğru volla aldı (Odamdaki Cinayet, s.140).*

3.-de Geçmek

*Hissediyordu ki; bu reform his ve düşüncelerinde **atlayacak**, böylece yeni yüz*

yeni düşüncelerle dengeli hale gelecekti (Fikirci, s.198).

atlatmak (t.1)

-de Kötü bir durumu geçiştirmek, savmak

*Bu son kontrolü de **atlattuktan** sonra kısa bir yol daha geçmem lâzımdı, eğer o menhus aksilik olmasaydı (Almanya Notları, s.182).*

atlı (t.1)

sıfat Atı olan

*Tırısa kalkmış çift **atlı** bir kızak yanınızdan sessizce geçiverir (Erzurum'da Akşam, s.64).*

atmak (t.19)

1.-i, -e Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak (s.22, 38, 72, 90, 105, 109, 120, 124, 128, 131, 199)

*Bugün daha kuvvetli **attığı** anlaşılın ayakkabı dama kaçtı (Nedamet, s.38).*

2.-e, nsz Koymak (s.45, 46, 125, 140)

*Yine dükkânın önüne iskemleleri **attığımız** bir gündü, esneye esneye parti münakaşaları yaptığımız bir gün (Borç, s.45).*

3.nsz Göndermek, yollamak

*Yazan postaya vermemiş, bizzat götürüp karısının başına **atmış** anlaşılın (Passionya Buluntuları, s.158).*

4.-e, nsz Geri bırakmak, ertelemek

*Geçen seferki düşme numarası, bir bayram daha ileri **atmıştı** ziyaretimi ama buradaydım işte (Papağan Dedi Ki, s.171).*

atom (t.1)

isim, kimya Fr. Birkaç türü birleştiğinde çeşitli molekülleri, bir tek türü ise bir kimyasal ögeyi oluşturan parçacık

Atomlarımda elektronların deli rakısıyla mağrur meydana bakıyordum (Bir Heykel Öldürüldü, s.196)

Austin (t.2), s.27(2)

özel, isim İngiliz otomobil markası

*Bey, bu **Avustin** mi? diye sordu (Şoför Aziz, s.27).*

avaz avaz (t.1)

zarf Fars. āvāz Yüksek ses, nara, avaze

*O zaman muhalefet partileri ve hükümet görev başına koşar, **avaz avaz** ninniler söyler, uyuturlar bizi (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

avaze (t.1)

isim Fars. āvāze Avaz

Gölgelerin iğri kaldırımlara düştüğü, çocukların “Evli evine” avazeleriyle sokağı çınlattıkları, küçük yaralarının delice uçtuğları saatti (Çatal, s.35).

avcı kıyafeti (t.1)

isim Avcıların giymiş oldukları bir çeşit giysi

Avcı kıyafeti, doğunun bütün belirtilerine sahip yüzümlerle, bir anlaşmaya varmış görünüyordu (Soytarı Olmak, s.96)

avcı kostümü s.95

isim Avcıların giymiş oldukları bir çeşit giysi

Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soytarı, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir onsekizinci asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soytarı Olmak, s.95).

avlu (t.3), s.117(2), 147

isim Rum. Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan

Avludan gelen seslere kulak verdi bir müddet (Vermek ve Ötesi, s.117).

Avni Bey (t.1)

özel, isim Koltuk Değnekleri adlı hikâyede yer alan karakter

Üniformalı tanımadığım bir adam “Avni Bey?” diye sordu (Koltuk Değnekleri, s.107).

avrat (t.1)

isim Ar. ‘avret Karı, eş

Rahmetlikte, kendisi gibi, ne at vardı, ne avrat (Dua, s.39).

Avrupa (t.6), s.116, 156, 176, 192, 197, 209

özel, isim İtalyanca Dünya üzerinde yer alan kıtalardan biri

Okulun modeli İsviçre’den alınmıştı, seninki de Avrupa’dan (Yeni Okul, s.116).

Avrupalı (t.2)

1. *özel, isim Avrupa’da yaşayan, Avrupa halkından olan kimse*

Ben, dedim, yeniyim, Avrupalıyım, Amerikalıyım, Coniyim (Serhoş, s.62).

2. *özel, sıfat Avrupa’ya özgü, Avrupa ile ilgili olan*

Ben, bir Alman gözünde, bizzat kendi gözümde bir Avrupalı kıyafetine bürünmüş soytarı ben, nefes alamıyordum, havanın ciğerlerime girmek

istemediği son tahammül noktasındaydım (Soytarı Olmak, s.96).

avuç (t.9), s.83, 117, 122, 137, 147, 150, 199(3)

isim Elin parmak uçlarıyla bilek arasındaki iç bölümü, apaz, hapaz, koşam

Benim, büyük adam olacağımlı gösteren parça da, boynu kırılmış, avucundaydı (Kurşun Dünyasından, s.83)

avuçlamak (t.1)

s.f. -i Avuçla kavramak, avuçla almak, apazlamak, hapazlamak

Toprağı avuçlayan ellerin, bu dünyada sersemce tutunmaya çalışacaklardı (Sınır, s.104)

avunmak (t.1)

nsz Bir şeyle uğraşarak acısını unutmak, sıkıntılardan uzaklaşmak, teselli bulmak, müteselli olmak

Böylece kendilerini görmezseniz de benzerleriyle avunacaksınız bildiklerinizin (Bir Eşek Karşısında, s.194).

avurt (t.1)

isim Yanağın ağız boşluğu hizasına gelen bölümü

Aldığı yudumlarla, zayıf avurtları önce tuhaf bir şekilde şişiyor, sonra gırtlak kemiğinin ağır ağır yukarı ve hızla aşağı hareketiyle, yanaklarını şişiren doluluk kuru bir sesle kayboluyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).

avutmak (t.1)

-i Oyalamak

Beni şu kadar senedir avutan basit saadet çürüyor, âlil ve mânasızlaşıyor (Misafir Geldi, s.22)

ay ay (t.1)

zarf Her otuz günde bir yapılan

Önce gün gün, sonra ay ay, sonra da yıllarca evveline gittiler (İnsanlar ve Saatler, s.112)

ay (t.9)

1.*isim* Art arda gelen iki yeni ay arasında geçen süre

Bir ay sonra tanıyamazsın hiç birini! dedi (Suç, s.91).

2. *isim* Bir ayın herhangi bir gününden ertesi ayın aynı gününe kadar geçen veya yaklaşık otuz gün olarak kabul edilen süre (s.32, 39, 111, 125, 170)

Bunu satın alabilmek için iki ay aralıksız çalıştım (Palto, s.125).

3.*özel, isim, gök bilimi* Dünya'nın uydusu olan gök cismi, kamer, mah, meh

(s.80, 206)

Yine böyle **ayın** rengârenk kuşağıyla süslü olduğu bir geceydi (Nöbet, s.206).

ayağa kalkmak (t.3)

1.*isim* ayak + *y.f.* kalkmak saygı göstermek için oturma durumundan ayaküzeri durumuna geçmek

Müdür Bey odaya girdiğinde, ayağa kalkarak karşıladım (Papağan Dedi Ki, s.168).

2.-*de* telaşlanmak, telaşa kapılmak, heyecanlanmak

Aynı anda ayağa kalktık (Papağan Dedi Ki, s.168).

3. –*e* Telâş ve hiddetle davranmak, harekete geçmek

Uğuldu ile ayağa kalktı salon (Almanya Notları, s.185).

ayak altı (t.1)

isim, mec. Ortalık

Şehir ayak altındadır güverteden bakınca (Asıl Sebep, s.17)

ayak (t.37)

1.*isim*, anatomi Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü (s.19, 37, 38, 51, 58, 60, 64, 68, 73, 84, 89, 103, 104, 108, 137, 140, 144, 165(2), 167(2), 183, 185, 196, 197(2), 207, 208(2))

Ayaklarımın ve ellerimin büyüklüğü, çatlaklığı, çoraplarımın rengi, ezilen parmağımın feci manzarasının ilk defa Farskına varıyordum (Misafir Geldi, s.19)

2. *isim* Birtakım şeylerin yerden yüksekçe durmasını sağlayan dayak, destek veya bunlardan her biri (s.68, 76)

Masa ayaklarında boş sigara paketleri tozlu, çıkan her adamla dışardan içeri soğuk bir hava tabakası giriyor (Taşındığım Ev, s.76).

3. *isim* Vücudun belden aşağı bölümü, bacak (s.32, 82, 106, 152)

27 yıldır hareket etmeyen ayaklarımın verdiği acıyla hissim doymuştu (Koltuk Değnekleri, s.106).

ayak uydurmak (t.1)

d. kendi gidiş ve davranışını başkasınıninkine benzetmek

Bu dürtülme, bu itilmeye mecburen ayak uyduruyorum (Misafir Geldi, s.22).

ayakkabı (t.8), s.37, 38(3), 67, 108, 115, 166

isim Genellikle sokakta giyilen ve altı kösele, lastik vb. dayanıklı maddelerden yapılan giyecek, başmak, pabuç

*Hoşuna giderdi, ne yapsındı, **ayakkabıyı** ayağından fırlatmaya bayılırdı (Nedamet, s.38).*

ayakta tutmak (t.1)

d. bozulmasına, yıkılmasına, çökmesine engel olmak

*Soytari Von der Rosen, yiğitçe bağlılığı ile hikâyede beraberce yaşıyor, hatta insan zannediyordu ki; kralın soytarısı, umulmaz bir kap içinden çıkan bir iyi dev gibi, kralı, hikâyesini ve ızdıraplarını sırtına yüklemiş, **ayakta tutuyordu** (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

ayaküstü (t.1)

zarf Kısa sürede, acele olarak, ayaküzeri

*Çok yorgun olmama rağmen hemen **ayaküstü** bir kahvaltı edip sokağa fırladım (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

ayar (t.2)

1.isim Ar. iyār Bir aygıtın gereken işi yapabilmesi durumu

*Bu ruhu **ayar** için kullanıyorum, dedi (Zebra-Son-Animo, s.177).*

2. isim Saatler için belli bir yere göre kabul edilmiş olan ölçü

*Yaşanmış veya yaşanacak bölümleri, **ayar** vidasının tırtulunda elliyordu (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

ayaz (t.1)

isim Çok soğuk hava

*Yağmur tanelerinin içine tıka basa doldurulmuş **ayaz**, kalın siyah paltolu delikanlının da, 10 yaşındaki hamalın da yüzüne aynı insafsız tokadını indirdi (İnsan Hamal, s.51).*

ayçiçeği (t.1)

isim, bitki bilimi Birleşikgillerden, sarı renkli çiçeği çok iri olan, yurdumuzda çok yetiştirilen bir bitki, günçiçeği, günebakan, gündöndü, günâşık (Helianthus annuus)

*Ambalaj zeytinyağı, içindikiler **ay çiçeği**, long life motor yağı (yanık yağdan filtre edilmiş) yer fıstığı yağı, yüzde doksan sekiz safiyette alüminyum ve St.42 karbonlu çelik tozları (Almanya Notları, s.184)*

aydınlanıvermek (t.1)

nsz Çabucak aydınlanmak

***Aydınlanıverdi** kafasının için (Fikirci, s.199).*

aydınlanmak (t.6)

1.s.f. Aydınlık olmak (s.15, 84 118, 187)

*İnce patika, belli belirsiz bir ışıkla yarı **aydınlanmış** kulübeye kadar uzanıyordu (Göç Zamanı, s.84).*

2.nsz Bir sorun üzerine gereği kadar bilgi edinmek, tenevvür etmek (s.101, 200)
*Birden ruh halime uygun bir fikirle düşüncem **aydınlandı** (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

aydınlattılmak (t.1)

s.f. Aydınlatma işine konu olmak

*Yazı **aydınlattılmış** Erzurum'un eğri kaldırımlarında, yürüyüşümüzde sürükleniyoruz hissini veren bir çekilme var (Yeni Gelen, s.71)*

aydınlattmak (t.3), s.23, 30, 58

-i Karanlığı giderip görünür duruma getirmek, ışıklandırmak

*Lâmbanın sarı ışığı genç amelenin hüznü yüzünü yarı **aydınlattıyordu** (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).*

aydınlık (t.1)

isim Bir yeri aydınlatan güç, ışık

*Soğuk mektapla tepelerin bazı tarafları **aydınlık** (Yeni Gelen, s.72).*

ayet (t.2), s.41, 204

isim, din b. Ar. *āyet* Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri

*Makul olmalı, sana kalk seccadeyi ye demiyorum, ama **âyetler**; şöyle harf harf çiğnenmezler mi? (Isırmak, s.204).*

ayı (t.1)

isim, hayvan bilimi Memelilerin etobur takımından, beş parmaklı, tabanlarına basarak yürüyen, yurdumuzda boz türü bulunan, iri gövdeli hayvan, kocaoğlan (Ursus arctos)

*Muhakkak ki nurdan, billurdan oyuncaklar onu, bize bir hatıra olarak bıraktığı, küçük, tüylü **ayıdan**, siyah boyalı mantar tabancasından daha fazla memnun edecektir (Mektup, s.53).*

ayın (t.1)

isim Ar. *‘ayn* Arap alfabesinin on sekizinci harfinin adı

*İmam **ayınları** çatlatmadı, imam Arapça söylemekten vazgeçti (Deli İmam, s.56).*

ayıplama s.151

isim Kınama

Sıkıntılı bir ayıplama kapladı yüzünü (Napolyon'un Ümidi, s.151).

ayıplamak (t.1)

-i Kınamak

Beni ayıpladı besbelli, "İyi yurttaş" dedi, "Başbakanın güldüğüne gülerdir bir bakıma (Zebra-Son-Animo, s.177).

ayırarak (t.8)

1. -den Birbirinden uzaklaştırmak (s.67, 92, 125, 138, 204)

Aslında hiç de cinayet değil o eşyaları birbirinden ayırarak; en titiz itinayla silinmiş taşlığı çamurlu ayakkabılarla kirletmek, konağın bakir havasının yabancı ve tecavüzkâr seslerle rencide etmek (Tereke, s.67).

2. -i Nitelik değişikliğini anlamak, Farsk etmek

Bir yalancı bilezik, elinin koyu esmerliğini kolunun beyazlığından ayırıyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).

3. Bir şey veya yeri, bir şey veya kimse için kullanmayı belirlemek, tahsis etmek (s.159, 199)

Bulduğum boncuklardan en iri ve en renklisini sizin için ayırdım (Passionya Buluntuları, s.159).

aylak (t.1)

sıfat İşsiz, boş gezen, avare (kimse)

Aylak, diyordun, adam olmaz hergele, diyordun (Sınır, s.104).

aylarca (t.2), s.55, 129

zarf Çok uzun bir süre

Günlerce, aylarca sahip olduğu şeylere bakmadı, sahip olamadıkları için ızdırap çekti (Deli İmam, s.55).

aylık (t.1)

sıfat Belirli aydan beri var olan

Geçen yıl geldiğinde (ki ben henüz üç aylıktım) bana baktı ve "Bu keçi de nereden çıktı?" diye sordu (Koyun Olmak, s.171).

ayna (t.10)

1.isim Fars. āyīne Işığı yansıtan, varlıkların görüntüsünü veren, cilalı ve sırlı cam, gözgülü, mirat (s.47, 48, 96(4), 198(2))

Elleri arkasında, baklava biçimli odayı arşınlarken bir an aynanın karşısında tevakkuf etti (Talebe, s.47).

2.isim Doğramacılık ve yapıcılıkta çerçeve içine geçirilen tahta veya taş levha

(s.120(2))

Tornanın aynası, dönüyor ve içinden yakaladığı bir sinir ucunu kavramış, sararak çekiyordu (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).

aynı (t.45)

1.sıfat Benzer (s.22, 51, 61, 62(2), 64, 71, 98, 106, 138, 142, 181, 184, 208)

Aynı tehlikeye maruz kalmamız dolayısıyla mutad hilâfına bir yakınlık, bir kardeşlik var etrafta (Misafir Geldi, s.22).

2. sıfat Aralarında ayırım olmayan (s.23(2), 33, 49, 51, 64, 71, 87, 90, 109, 118, 135, 146, 158(2), 159, 168 (2), 174(2), 183, 192, 194(2), 197, 201, 204, 208(2), 211)

Bunlar zıt mânalarına rağmen aynı şeyin devamıymışçasına geçiyor (Misafir Geldi, s.23).

aynı zamanda (t.1)

zarf Hem de, bununla birlikte

Uysal, çanak yalayıcı sürünge, aynı zamanda zayıflar karşısında kudurmağa elverişli (Zebra-Son-Animo, s.176).

ayrı ayrı (t.2), s.106, 125

zarf Her biri ayrı olarak

Sanmıştım ki, ah, buna sahip olunca zannediyordum ki..." sustu, boş masaları ayrı ayrı inceledi (Palto, s.125).

ayrı (t.14), s.29, 56, 103, 119, 131(3), 133, 157, 164, 196, 198, 201, 204

sıfat Başka, başka türlü

Yatak ve sedir, kilim üzerine yerleştirilmiş semaver, itina ile temizlenmiş odada ayrı birer mâna taşırdı (Deli İmam, s.56).

ayrılık (t.4)

1.isim Birinden uzak düşme, firak, firkat (s.131, 132)

Tanıdık her ağaç, her taş, herşey önünde, bir ayrılık öpücüğüünün tuzlu tadını hatırlıyorduk (Kırkinci Adam, s.131).

2. isim Düşünce, görüş veya duygu arasındaki uymazlık, mübâyenet (114, 172)

Böylece, büyüklele aramıza ilk defa ayrılık girdi (Yeni Okul, s.114).

ayrılış (t.1)

isim Ayrılmak işi

Şu ayrılış gününde, bir gariplik çökmüştü çocukların üzerine (Terhis, s.43)

ayrılmak (t.21), s.54, 68, 73, 83, 106, 112, 114, 116, 119, 120, 122, 123, 131, 132, 153, 170, 172, 176, 178, 188, 201

-den Bir yerden, bir kimseden, bir şeyden uzaklaşmak

*Anacığı gençtir daha, ne kadar olsa zor olur Aliş'imizden **ayrılması**, senin sabır hâzinenden ona da bir parça ihsan etmen için yalvarıyorum (Mektup, s.54).*

Ayşe (t.2)

1. özel, isim Nedamet adlı hikâyede geçen karakter

*Şimdiye kadar yaptığı fenalıklar, kardeşinden zorla aldığı çikolata parçası, taşıdığı köpekler, **Ayşe'nin** saçını çekişi (Nedamet, s.37).*

2. özel, isim İstasyondan adlı hikâyede geçen karakter

***Ayşe** kokulu bir dut pestilini öper gibi ağır ağır ısırdı, derin bir iç çekişle başını iğdi (İstasyondan, s.65).*

ay yıldızlı (t.1)

sıfat Türk bayrağındaki ayça ve beş ışıklı yıldızdan oluşmuş simgeli olan

*Sırtında, bir zamanlar ceket olarak imal edildiğine dair izler bulunan bir giysi vardı ve yakasında kocaman **ay yıldızlı** bir rozet (Bir Eşek Karşısında, s.194)*

az (t.4), s.74, 138, 154, 193

sıfat Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik, çok karşıtı

"Az evvelki masa komşumun anlattıklarından olacak" diyorum kendi kendime (Taşındığım Ev, s.74)

azaba sokmak (t.1)

isim Ar. 'azāb + y.f. Tr. sokmak acı çektirmek, üzme

*Kendimi **azaba sokmak**, ve sonra da bunun için doktora para vermek mantıksız geliyordu bana (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

azalmak (t.1)

nsz Eskisinden az bir duruma gelmek

*Işık **azaldıkça**, gölge kendi fırçasıyla değiştiriyordu şekilleri (Bekleyenler, s.145).*

azaltmak (t.1)

-i Etkisini yitirmesine sebep olmak, hafifletmek

*Babamın mutluluk içinde oluşu, yakut kayalar ve altın saraylar önünden geçişi, köpük köpük gazoz akan derelerden (babam şerbet derdi ama, ben gazozu böyle bir dere için daha uygun bulurdum) eğilip kana kana içişi bile yüreğimdeki korkuyu **azaltmaz**, hafifletmezdi (Hayâl Ülkelerinden, s.88).*

azap (t.6), s.82, 88, 127, 129(2), 142

isim Ar. 'azāb Büyük sıkıntı, eziyet, ezinç

*Taşlığın en karanlık köşesindeki o kapı, o beni gönlümce düşünmeden alıkoyan karanlık dehliz önünde, gözlerimi yere indirip en zorlu **azapları** beklerdim (Hayal Ülkelerinden, s.82).*

azap vermek (t.1)

isim Ar. 'azāb + y.f. Tr. vermek acı çektirmek, üzmek

*Yapayalnız odamda, benimle hiç bir ilgisi olmayan yeni elbisemin, bana **azab verışı** nedendi? (Palto, s.129).*

Azaplar Ülkesi (t.1)

özel, isim Passionya adlı ülke

*Passionya dilimize kısaca “**Azaplar Ülkesi**” olarak çevrilebilir hanımefendi (Passionya Buluntuları, s.154).*

azar (t.1)

isim Fars. āzār Paylama

*Sarı, bütün bu **azarlar** senin yüzünden başıma geldi der gibi yüzüme baktı, kuyruğu bacaklarının arasında uzaklaştı (Koyun Olmak, s.174).*

azarlama (t.1)

isim Azarlamak işi, paylama

*Evlenmemizden, çocuklarımızdan, onları **azarlamamdan**, sevmemden, sıkıntı ve sevinçlerimden (Misafir Geldi, s.20).*

azarlamak (t.1)

-den Kırıcı ve sert söz söylemek, paylamak, takdir etmek

*“Anarşist.” diye yalancılıktan **azarladı** beni ve “Heh, heh, heh, heh.” diye güldü (Sesli Ansiklopedi, s.179-180).*

azarlayabilmek (t.1)

-i Azarlama ihtimali veya imkânı bulunmak

*Beni ne kovabiliyor, ne de **azarlayabiliyordu** (Sınır, s.105).*

azat olmak (t.1)

isim Fars. āzād + y.f. Tr. olmak özgür kalmak

*Sebeb-i saadetimiz buzdolabı ve değişik markalı otomobillerin biz **azad olmaz** köleleri, motorla motorlaşmış biz zavallılar (Tereke, s.68).*

aziz (t.3), s.15, 176, 180

sıfat Ar. 'azīz Sevgide üstün tutulan, muazzez

Ne kadar zavalliyiz diye düşünüyorum, ağlamak istiyorum aziz sebirci, aczimden, utancımdan ve hayranlığımdan ağlamak istiyorum (Bir Sebirciden, s.15).

Aziz (t.3), s.27, 28(3)

özel, isim Şoför Aziz adlı hikâyedeki şoför sürücüsü

Aziz efendi be, dedi, Amasya yolu gene kapalıymış, ama maşallahı var senin Fordun (Şoför Aziz, s.28).

Azize (t.1)

özel, isim Çatal adlı hikâyede yer alan karakter

Ellerimiz, bu âletleri kullanmamızı icap ettirecek kadar pis, Azize, dedi (Çatal, s.36).

B HARFİ

baba adam (t.1)

isim Yaşlı, ağırbaşlı, iyi yürekli, olgun adam

Baba adamdı Şükran Bey (Terhis, s.43).

baba (t.47) s.24(2), 35(2), 36(5), 38, 50, 65, 80(5), 81, 83, 87(5), 88(4), 99(2), 101, 115, 133, 155, 163, 167, 168, 170(3), 171, 172(2), 174(3), 188

isim Çocuğu olan erkek, peder

Sirkeli bezi değiştirirken babamı sor istersen (Helallik, s.24).

babacan (t.1)

sıfat, mec. Tr baba + Fars. cān Olgun, hoşgörülü, iyi kalpli, güvenilir (erkek)

Dost eli sırtımda dolaşırken, aynı yavaşlık, aynı babacan sesiyle, Bir hayal arıyorum evlât, dedi (Serhoş, s.62).

babalık (t.1)

ünlem Yaşlı veya küçümsenen adamlara söylenen bir seslenme sözü

Ya babalık dedim, sen bir fıçı hayali arıyorsun, fitilini içine daldırıp, kana kana yakabileceğin bir dolu fıçı (Serhoş, s.62).

bâb-ı sır (t.1)

isim Ar. bâb + sîrr Aklın erişemediği, açıklanamayan veya çözülemeyen şey, giz, gizem konusu, hususu

Ben yok olsa, açılrsa Bâb-ı sır (Deli İmam, s.55).

Babîâli (t.1)

özel, isim Ar. bâb + 'âlî İstanbul'da bu çevredeki basın

*Fikir piyasasının merkezlerinden en yakınına, **Babiâli**'ye doğru birkaç adım attı (Fikirci, s.200).*

Babil (t.1)

özel, isim Babil, Mezopotamya'da adını aldığı Babil kenti etrafında M.Ö. 1894 yılında kurulmuş, Sümer ve Akad topraklarını kapsayan bir imparatorluk
*Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin mucidi benmişim gibi, alçaklık, insan sıhhatini sabote, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu, Mısır'ın namlı firavun sülaleleri, **Babil** hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hazinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

Baca (t.3), s.64, 121, 146

isim Fars. bāce Dumanı ocaktan çekip havaya vermeye yarayan yol
*İnce ve yüksek **bacadan** dağılan duman, görünmeyen güneşin cılız ışıklarını emiyor, Ruhr göklerine akşam yayılıyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).*

bacak (t.1)

isim, anatomi Hayvanlarda yürümeye veya atlamaya yarayan organ
*Sarı, bütün bu azarlar senin yüzünden başıma geldi der gibi yüzüme baktı, kuyruğu **bacaklarının** arasında uzaklaştı (Koyun Olmak, s.174).*

bacı (t.1)

isim Kız kardeş
*Daha açılmadan, torbadan köy kokusu, ana kokusu, **bacı** kokusu, yavuklu kokusu taşıyordu (İstasyondan, s.65).*

bağ (t.1)

isim, mec. Bir şeyi başka bir şeye veya birçok şeyi topluca birbirine tutturmak için kullanılan ip, sicim, şerit, tel vb. düğümlenebilir nesne
*Görülmeyen **bağlarla**, masaya sıkıca bağlı gibiydim (Palto, s.127).*

bağdadî (t.2), s.24(2)

sıfat Ar. baġdādī Ağaç direkler üzerine çakılmış çitalara sıva vurularak yapılan (duvar veya tavan)
*Ben ateş içinde kıvrılırken Eleni; ben **baġdadî** duvarlar arasında mahsur (Helallik, s.24).*

bağdaş kurmak (t.2), s.19, 59

isim bağdaş + y.f. kurmak sağ ayağı sol uyluğun, sol ayağı sağ uyluğun altına alarak oturmak

Sedire **bağdaş kurarak** oturdu (Misafir Geldi, s.19).

bağımsız (t.1)

zarf Davranışlarını, tutumunu, girişimlerini herhangi bir gücün etkisinde kalmadan düzenleyebilen, özgür, hür

Panayır kendini var eden insan elini itmiş, canlanmış, **bağımsız** tepiniyordu (Soytarı Olmak, s.95).

bağımsızlık (t.1)

isim Bağımsız olma durumu, istiklal

Evlilik komedileri, eşitlik, **bağımsızlık** gibi fanteziler, dürüstlük ve şeref dramları, politik orta oyunları (Passionya Buluntuları, s.158).

bağır (t.1)

isim Göğüs

Toprağın **bağrında** bir koca kalbin atışı kendini hissettiriyordu (Doğuş, s.80).

bağırış (t.1)

isim Bağırma işi

Satıcıların ahenkli **bağırışları**, muhtelif ağızlarından çıkan kaç para, kaç para kalıbına dökülüveren uğultu, delik pazarıcı tenteleri altında uzayıp gidiyordu (İnsan Hamal, s.51).

bağırarak (t.11)

1.nsz İnsan yüksek ve gür ses çıkarmak (s.30, 36, 85, 121, 177, 194, 201)

Dede, her kelimenin tadına baka baka, ağır ağır: “Bir gece,” derdi, “Sabaha karşı Münâdi, Göç zamanıdır diye **bağırarak**.” (Göç Zamanı, s.85).

2.-e Yüksek sesle azarlamak (s.52, 167, 174, 188)

Cevap vermeme fırsat kalmadan, tezgâhtan uzanıp yakama yapıştı ve “Utan, utan!” diye **bağırıldı** (Bitler, s.188).

bağışlamak (t.3)

1.-i, -e Bir mal veya hakkı karşılık beklemeden birine vermek, teberru etmek

Ve Elenim, Elenim; veda anında kiranı, borcumu, yün fanılanı gülererek temelli **bağışla** emi (Helâllik, s.24)

2.-i Herhangi bir kötü davranış için ceza vermekten vazgeçmek, affetmek

“Ama” diye atıldım, “Onu da başarılı bir general olduğu için düşmanları **bağışladı**, yoksa...” (Napolyon’un Ümidi, s.153).

3.Hoşgörmek

Bağışla be evlât, dedi (Serhoş, s.63).

bağışlanmak (t.1)

nsz Bağışlama işine konu olmak, affa uğramak, affedilmek, affolunmak
İnsan bilir ki cadı, bütün gücüne rağmen sonunda taş kesilecek, üvey ana
bağışlanacaktır (Açmadığım Kapı, s.148).

bağlamak (t.5)

1.-i, -e Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak (s.116, 153)

Gözleri gözlerimin içinde, “Eh canım” dedi, Düşmanları zincirle bağlamadılar
ya beline herifin kılıcı (Napolyon’un Ümidi, s.153).

2.-e Dügümlemek

Tenekeden çıkardığı ekmekten irice bir dilim kesti, büyük bir mendile bağladı,
sonra suyu ve ekmeği, evin en fazla güneş tutan yerine astı (Vermek ve Ötesi,
s.117).

3.-i Sona erdirmek, bitirmek, tamamlamak

Ağır ağır “İşte” diye bağladım konuşmamı, “Napolyon Bonapart her şeyini
ytirmiş, belinde kılıcı, Elbe isimli adaya sürüldü.” (Napolyon’un Ümidi, s.153).

4.-i, -e Ekleme, bir araya getirmek, birleştirmek

Sonra da ellerini arkasına bağlayıp döndü ve “Ne iş yaparsınız” diye sordu
(Fikirci, s.200)

bağlı (t.2)

1.sıfat Bir bağ ile tutturulmuş olan

Görülmeven bağlarla, masaya sıkıca bağlı gibiydim (Palto, s.127).

2.sıfat Bir kimseye, bir düşünceye, bir hatıraya saygı, aşk vb. duygularla
bağlanan, sadık, tutkun

Oh, şimdiden küçücük nişanlı, sana bütün benliği ile bağlı o zavallıyı görür
gibi oluyorum (Asıl Sebep, s.18).

bağlı olmak (t.4), s.100, 124, 168, 185

isim bağlı + y.f. olmak tabi bulunmak

Bir yandan, düşüncelerimin bağlı olduğu kökleri zorlarken, beri yandan beni
vardığı peşin hükme itiyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).

bağlılık (t.1)

isim Bağlı olma durumu, merbutiyet

Soytarı Von der Rosen, yiğitçe bağlılığı ile hikâyede beraberce yaşıyor, hatta
insan zannediyordu ki; kralın soytarısı, umulmaz bir kap içinden çıkan bir iyi
dev gibi, kralı, hikâyesini ve ızdıraplarını sırtına yüklemiş, ayakta tutuyordu

(*Beşinci Karl Hikâyesi, s.134*).

bağrına taş basmak (t.1)

d. sesini çıkarmaksızın her türlü acıya katlanmak

*Gerçi vatan aklıma düştükçe, bütüün akrabalarımın kanlı sonucunu hatırlayıp **bağrıma taş basıyorum** ama... yine de başkadır benim vatanım (Bir Eşek Karşısında, s.192)*

bağrıışmak (t.1)

nsz, -le Birlikte veya karşılıklı bağırma

*Topluluk, elbiseyle aramdaki uyumu gerektiği kadar gülinç bulamamış olacak ki, “Ötekine, ötekine” diye **bağrışıyorlardı** (Soytarı Olmak, s.96).*

bahane (t.3), s.45, 98, 135

isim Fars. bahâne Bir şeyin gerçek sebebi gizlenerek ileri sürülen uydurma sebep

*Uydurduğum **bahanelerle** örtmeğe çalıştığım ve böylelikle hatırlamaktan kaçındığım şeyler için bile, bunu yapmam gerekiyor (Nedenlerim, s.98).*

bahane bulmak. (t.1)

isim Fars. bahâne + y.f. bulmak bir işi yapmak veya yapmamak için sözde sebep göstermek

*Sen söylesen çünkü, seksen türlü **bahane bulurlar** (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

bahar (t.3), s.132, 154, 206

isim, gök bilimi Fars. bahār İlkbahar

*Geçen **bahar** nişanlanmışlardı Zeynep'le (Nöbet, s.206).*

baharatlı (t.1)

sıfat İçinde karabiber, karanfil, tarçın vb. maddeler bulunan, baharlı

*Lâf olacak, bizim imamın lâfları gibi kıvrık kıvrık ve **baharatlı** (Isırmak, s.203).*

bahçe (t.4), s.84(2), 142, 191

isim Fars. bāğçe Sebze, meyve, çiçek veya ağaç yetiştirilen yer

*Gece, **bahçeyi** tanınmayacak kadar değiştirmişti (Göç Zamanı, s.84).*

bahriye (t.1)

isim Ar. bahriyye Bir devletin deniz güçlerinin ve kuruluşlarının bütünü

*Baş taraftan bir şarkı yükseliverdi, “Yaz gelince **bahriye**” (Terhis, s.43).*

bahsedilmek (t.1)

nsz Bahsetme işine konu olmak

*Hey Allahım, nelerden **bahsedilmezdi** ki (Erkeklik Özentisi, s.31).*

bahsedivermek (t.1)

nsz Ansızın bahsetmek

Bahsediver onlara telsiz memuresinden (Telsiz Memuresi, s.29).

bahsetmek (t.13), s.20, 21(2), 22, 23, 24, 51, 71, 151, 152(2), 169, 203

-den Bir konu üzerinde söz söylemek, konuşmak

Tanıştığı bir kızla selâmlaştı, aynı mektepten bir arkadaşla soğuktan ve Leman'dan bahsettiler (İnsan Hamal, s.51).

baka baka (t.2), s.85, 104

zarf Her bir şeyi teker teker incelemek, tetkik etmek

Dede, her kelimenin tadına baka baka, ağır ağır: "Bir gece," derdi, "Sabaha karşı Münâdi, Göç zamanıdır diye bağırarak." (Göç Zamanı, s.85).

bakanlık (t.1)

isim Bakanın yönetimi altındaki kuruluşların bütünü, nezaret, vekâlet, nazırlık
Millî Eğitim Bakanlığı bazı kararlar alıyor. Diğer bakanlıklar da... (Fikirci, s.201).

bakınmak (t.4), s.32, 40, 95, 111

-e Çevreye göz gezdirmek, araştırmak

Böceği uzun uzun seyretti, yüzündeki mes'ut ifade, etrafa seri ve endişeli bakışlarıyla bir ara kayboldu, yalnız olduğunu anlayınca memnun ve müsterih otlar arasında hızlı hızlı yürümeğe çalışan böceği bir müddet takip etti, tekrar etrafına bakındı ve serin zemine sırtüstü uzandı (Erkeklik Özentisi, s.32).

bakır (t.1)

isim, kimya Atom numarası 29, yoğunluğu 8,95 olan, 1084 °C'ye doğru eriyen, doğada serbest veya birleşik olarak bulunan, ısı ve elektriği iyi ileten, kolay dövülür ve işlenir olduğundan eski çağlardan beri türlü işlerde kullanılan, kırmızı renkli element (simgesi Cu)

Bileşiminde bakır, kalay, çinko bulunan düpedüz bir tunç (Bir Heykel Öldürüldü, s.32).

bakış (t.21), s.21, 32, 59, 73, 80, 81, 82, 99, 106, 116, 127, 137, 138(2), 139(2), 141, 144, 167, 168, 183

isim Bakma işi, bakma tarzı ve biçimi

İşte Hüseyin'in rakik kalbine gizlenmiş sinsilikleri, işte Emin'deki hâkimiyet arzusu, işte Ali'nin bakışlarındaki âdi ihtirası ben de görüyorum (Misafir Geldi, s.21).

bakışlı (t.1)

sıfat Herhangi bir biçimde bakışı olan

*Masa komşum yaşlı **bakışlı** bi gençti (Palto, s.124).*

bakışmak (t.7)

1.nsz, -le İki veya daha çok kimse birbirine bakmak (s.25, 26, 181)

*Karşılıklı bir müddet **bakıştık** (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

2.-e Kaçamak ve gizli olarak birbirine bakmak (s.94, 118, 138,169)

*Bir süre **bakıştılar**, kadının yüzü bir iç ışıkla yandı (Kırkinci Yıl, s.94)*

bakir (t.1)

sıfat Ar. *bākīr* El değmemiş, kullanılmamış

*Aslında hiç de cinayet değil o eşyaları birbirinden ayırmak; en titiz itinayla silinmiş taşıdığı çamurlu ayakkabılarla kirletmek, konağın **bakir** havasını yabancı ve tecavüzkâr seslerle rencide etmek (Tereke, s.67-68).*

bakkal (t.2), s.57, 155

isim Ar. *bakkāl* Yiyecek, içecek vb. maddeleri perakende olarak satan kimse

***Bakkal** teşhisi koydu: İflâh olmaz dedi (Deli İmam, s.57).*

baklava (t.1)

isim Eşkenar dörtgen biçiminde olan nesne

*Elleri arkasında, **baklava** biçimli odayı arşınlarken bir an aynanın karşısında tevafuk etti (Talebe, s.47).*

bakmak (t.118)

1.-e Bakışı bir şey üzerine çevirmek (s.17, 18, 23, 24, 25, 29, 36(2), 38, 39(3), 44, 46, 48, 50, 52, 53(2), 58(2), 59, 63, 65(2), 71, 73, 75, 79, 80, 84, 88(2), 91, 92, 93, 94, 103, 104, 109, 111, 113, 115, 116(2), 118(2), 120(2), 121, 122(3), 123, 130, 131, 132(2), 133(3), 138, 139, 140, 141, 145, 151, 152, 155, 156, 165, 167, 168, 171, 172(2), 173, 174, 175, 177, 178, 181, 185, 187(2), 188, 191(2), 192, 193, 194, 195, 196, 197(3), 198, 199, 203, 206(2), 207(2))

*Yaz, diyordu, insanlar her **baktıklarını** görürler mi zannediyorsun (Telsiz Memuresi, s.29).*

2.nsz İlgilenmek (s.31, 55, 144)

*Günlerce, aylarca sahip olduğu şeylere **bakmadı**, sahip olamadıkları için ızdırap çekti (Deli İmam, s.55).*

3.Hastayı muayene etmek

*Şubede sadece bir doktor **bakardı** (Suç, s.91).*

bal gibi (t.1)

sıfat şüpheye yer bırakmadan, çok iyi, adamakıllı

***Bal gibi** Chevre bu işte (Koyun Olmak, s.171).*

baldır (t.1)

isim Bacağın dizden ayak bileğine kadar olan bölümü, incik

*Atın zayıf **baldırlarında** kaslar zorlanmaktan şekillenirken, anlatılması zor incecik bir hüznün içimi kaplardı (Göç Zamanı, s.85).*

balık (t.3), s.31, 42, 108

isim, hayvan bilimi Omurgalılarından, suda yaşayan, solungaçla nefes alan ve yumurtadan üreyen hayvanların genel adı

*Gümüş karınlı **balıklar** oynaşır, kurbağalar kuşlarla bir şeyler söyleşir, biz de boğazına kadar memleket ve teskere hasretiyle tıkabasa dolu düşünür, şakalaşır, türkü söyler veya uyurduk (Erkeklik Özentisi, s.31).*

balıkçı (t.1)

isim Balık tutan veya satan kimse

*Dursun, gelmezden evvel **balıkçıydı**, gittikten sonra da eski yelkenleri tamir edecek (Terhis, s.42)*

Balıkçı Mehmet (t.1)

özel, isim Helâllik adlı hikâyede geçen karakter

***Balıkçı Mehmet'ten** bahset gözlerin yaşlı (Helâllik, s.24).*

Bali (t.1)

özel, isim Çorap imalatçısı marka

*Eskinin son kalıntıları, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında muhteris gözlerin, Recî'de 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına muhatap olmak bahasına elde edilmiş **Bali** markalı çorapların resm-i geçidine istihfafla seyirci (Tereke, s.68).*

balkon (t.1)

isim Fr. balcon Bir yapının genellikle dışarıya doğru çıkmış, çevresi duvar veya parmaklıkla çevrili bölümü

*Ben değil miydim ülkeler fetheden, **balkonumuzda**? (Değişme, s.143)*

balon (t.2), s.150(2)

isim Fr. ballon Hava veya gazla doldurulmuş, kauçuktan yapılan çocuk oyuncağı

*Kaçan **balonunuzun** ardından döktüğünüz göz yaşı tuzlu tuzludur (Açmadığım*

Kapı, s.150).

baloncuk (t.1)

isim Küçük balon

*O zaman, kurşuncu kadınla aramdaki boşluk, renkli ve küçücük **baloncuklarla** doluyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).*

balyoz (t.2), s.197(2)

isim Rum. Taş kırma, kazık çakma, duvar yıkma vb. işlerde kullanılan, çok iri, ağır çekiç, varyos

*Ben, bana ömür boyu tapmış insanların, yine **balyozu** tepeme indirdikleri güne kadar söyledikleri, inanılmaması imkânsız yalanlara bir madenî safiyetle inanmaktan suçluyum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

bambaşka (t.3), s.21, 43, 163

sıfat Büsbütün başka, apayrı, değişik, farklı

*Ben, onların özlediği evlat ve arkadaş sınırlarını aşıyor; yabancı, **bambaşka** bir vücutta yeniden var oluyordum (Düşünmek, s.163).*

bambu (t.1)

isim, bitki bilimi Fr. bambou Buğdaygillerden, sıcak ülkelerde yetişen, boyu 25 metre kadar olabilen, mobilya, merdiven, baston vb. birçok eşyanın yapımında kullanılan bir tür kamış, Hint kamışı, hezaren (*Bambusa vulgaris*)

***Bambu** şekli, tarçın kokusu ve Hindistan güneşi sinmişti mısralarına (Odamdaki Cinayet, s.141).*

bana (t.93), s.22, 23, 26(2), 28, 32(2), 34, 45, 59, 63(2), 67, 73, 80, 82, 83, 85(2), 87(2), 92(3), 69(2), 100, 101, 103, 104, 106(3), 107(2), 109, 115, 119, 122(4), 123, 125, 126, 127, 128, 129(2), 130, 131, 134, 137, 138(2), 139(4), 142, 144(2), 145(2), 146, 149, 152(3), 158, 168, 170, 171(2), 174, 175(2), 178, 183, 184, 186, 188, 189, 191, 192(2), 193, 195, 196, 197, 204, 208, 210

zamir Ben zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi

***Bana** ağır gelen bu yoldan yürümeyi akıl edememem (Misafir Geldi, s.22).*

bandaj (t.1)

isim Fr. bandage Bağ, sargı

*Eline aldığı sucuğun **bandajında**, gözleri yaşlı bir yaratığın renkli bir resmi vardı (Almanya Notları, s.183).*

bank (t.2), s.89(2)

isim Fr. banc Çoğunlukla parklarda ve bahçelerde oturulacak sıra

*Son yağmurdan arta kalan su damlacıkları, oturduğum **banka** yarım küreler halinde parıldıyordu (Körün Gördükleri s. 89).*

baraka (t.1)

*isim İt. baracca Tahta, çinko vb. hafif şeylerden yapılmış, temelsiz, eğreti yapı
Meşrute vardı mescidin yanında, tek odalı küçük **baraka** yarıya kadar kitap doluydu (Deli İmam, s.56).*

bardak (t.1)

*isim Su vb. şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılan kap
Pırıl pırıl **bardaklarınla**, yalvararak verdiğin su kadar aziz ol (Bir Sebilciden, s.16).*

bardaktan boşanırcasına yağmak (t.2), s.91, 92

*d. yağmur çok şiddetli yağmak
Caddeden askerler geçiyordu ve hâlâ yağmur, **bardaktan boşanırcasına yağıyordu** (Suç, s.92).*

barınmak (t.1)

*nsz Yerleşmek, yaşamak için uygun şartlar bularak oturmak
Kaç hayvan tay girdi, binek atı çıktı, kaç mekkâre katırı **barındı** alt katta (Fikirci, s.200).*

bari (t.2), s.46, 66

*zarf Fars. bārī Hiç olmazsa, hiç değilse, o hâlde, öyleyse
Bare bir cıvara yahah (İstasyondan, s.66).*

bariz (t.1)

*sıfat Ar. bārız Açık, göze çarpan, belirgin
Benden evvel şoför atıldı, sesindeki **bârız** “Ben varken, yanımdaki herife sormanın mânası ne?” şeklindeki şiddetli istifhamla (Şoför Aziz, s.27).*

basa basa (t.1)

*zarf Bâzı harf, hece ve kelimeleri sesi yükseltmek veya vurgusunu değiştirip belirterek söylemek
Kelimelerin üstüne **basa basa**, tane tane, “Suçlusunuz.” dedim (Palto, s.130).*

basbayağı (t.1)

*sıfat Alışıldandan, bilinenden hiçbir Farskı olmayan, bilindiği gibi
Büyüsü erimiş, çekiciliği erimiş, **basbayağı** olmuş bir palto (Palto, s.129).*

basım (t.1)

isim Bası işi, tipografi

*Faydalı olmak isteği içlerine öylesine işlemiştir ki, ilmin menbaını bulabilmek için yararlandıkları eserlerin **basım** tarihi asrın başlarına, hatta geçen asra kadar iner (Koyun Olmak, s.171).*

basınç (t.1)

isim, fizik Bir yüzey üzerine etkide bulunan gücün yüz ölçümü birimine düşen miktarı, tazyik

*Gözler, mavi ve rahatsızlık verici gözler, camlı bir gözlüğün **basıncıyla** derine gömülmüşler; parıldıyorlar (Nedenlerim, s.98).*

basınçlı hava (t.2), s.180(2)

isim Kompresör tarafından bir yere basılan tazyikli hava

*Önde takılı hortumun görülür görülmez incelikteki deliğinden **basınçlı hava** çıkmaya başladı (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

basil (t.1)

isim, biyoloji Fr. bacille Bakterilerin çomak biçiminde ince uzun olan türü
*Yiyecekler daha evvel biterdi ama, hayır sahibi pek çok kurum sabah kahvaltısı için gres yağı, yemek arasında içmek için muhtelif **basilli** su, alıştığımız tarzda hazırlanmış sucuklar, içinden paslı çivi çıkan ekmekler gönderiyorlar (Almanya Notları, s.186).*

basit (t.2)

1.*sıfat Ar. basîf Her zaman rastlanan, özelliği olmayan, olağan*

*Beni şu kadar senedir avutan **basit** saadet çürüyor, âlil ve mânasızlaşıyor (Misafir Geldi, s.22).*

2. *sıfat Bilgi ve görgüsü sınırlı olan, bayağı, görgüsüz*

*Şiirler söylemiş, misâller vermiş, ruhu ve eti birbirine karıştıran **basit** insan davranışıyla alay etmiş, “Ben” demişti “Hiç elmas bir küpeyi mahfazasıyla takan bir kulak görmedim.” (Koltuk Değnekleri, s.107).*

baskı (t.1)

isim, ruh bilimi Belirli ruhsal etkinlik ve süreçleri, kişinin isteği dışında bilinçaltına itmesi veya bu itilenlerin bilince çıkmasını önleme durumu

*Böyle yaparsam, beni omuzlarımdan eğilmeye iten **baskıya** dayanabilirim, belki de başımı dimdik tutabilirim diyorum (Nedenlerim, s.98).*

baskın vermek (t.1)

d. ani ve habersiz girmek

*Kendimi pek güçsüz hissettiğim anlarda **baskın veriyor** hep (Nedenlerim, s.98).*

basma (t.1)

sıfat Üzerinde bası ile yapılmış renkli biçimler bulunan pamuklu kumaştan yapılmış olan

*Soluk **basma** perdelerin aralıklarından yeni günün müjdecisi odaya ümitleriyle, heyecanlarıyla, getirdiği sıkıntı ve sevinçlerle doldu (Yeni Gün, s.33).*

basmak (t.3)

1.-e Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak

*Bütün ağırlığı bir çift ayakta toplanmış göğsüme **basıyordu** sanki (Düşünmek, s.165).*

2. -e Bir şeyi, üzerine kuvvet vererek itmek

*İkinci bir düğmeye **basarak** aspretörü çalıştırdı ve ruhtan yayılan ağır bir kokudan bulunduğumuz yeri süratle temizledi (Zebra-Son-Animo, s.178).*

3.-i, nsz Örtmek, bürümek, kaplamak

*Ve bütün insanlar gece **basınca** uyurlar (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

bastırmak (t.4)

1.-i Basma işini yaptırmak (s.88, 150, 184)

*Avucunuzu sıcak bir yaz günü bir mermerin esrarlı soğuşuna **bastırmışsınızdır** (Açmadığım Kapı, s.150).*

2. -e Durdurmak

*Çıkmaya davranan hıçkırığımı, bir yutkunmayla **bastırdım** (Palto, s.129).*

Bastil Meydanı (t.1)

özel, isim Paris'te bulunan, Fransız İhtilâli ile sembolleşmiş meydan, Bastille Meydanı

*Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla Paris'te, **Bastil Meydanı** civarında, ya da Köln'ün zarif Dom'u önünde, güvercinlere ekmek kırığı atan insanlar arasında rastlayacağımdan emindim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

baş döndürücü (t.1)

sıfat Şaşkına, serseme çevirici

***Baş döndürücü** galibiyetler, yükseltici mağlûbiyetler var (Misafir Geldi, s.22).*

baş dönmek (t.1)

d. görkemli bir şey karşısında hayranlık duymak

*Sanki bana koca yurdlar, ovaların alamıyacağı sürüler vermişler, deli bir sevinçle **başım dönüyor** (Doğuş, s.81).*

baş kaldırmak (t.1)

d. Kendini göstermek, ortaya çıkmak

*Bende koltukçu olmayan taraf, bu gün yine **baş kaldırmış** durumda (Tereke, s.67)*

baş (t.38)

1.*isim, anatomi* İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa (s.24, 25, 45, 63(2), 65(2), 80, 92, 95, 96, 97, 98, 99, 110, 114(2), 116, 122, 125, 131, 134, 139, 144, 153, 158, 163, 170, 184, 195, 196, 206, 207, 209)

***Başımızın** üzerinde ağaçlardan kuş civıltıları ve güneş huzmeleri dökülüyordu (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

2. *isim* Başlangıç (s.43, 114, 171)

*Faydalı olmak isteği içlerine öylesine işlemiştir ki, ilmin menbaını bulabilmek için yararlandıkları eserlerin basım tarihi asrın **başlarına**, hatta geçen asra kadar iner (Koyun Olmak, s.171).*

3. *isim* Arazide en yüksek nokta

*Çıplak yumuşak kavisli tepeler, sipsivri **başını** göğe kaldırmış dağlar, ahalisinin en kısa anlatılışıdır denebilir (Erzurum'da Akşam, s.64).*

baş ucu (t.1)

isim Yatılan bir yerin baş konulan yönü veya yakını

*Ben, bin nazla mektubu alırken o, gözlerini yatağının **baş ucundaki** resme dikecek, yüz resimde canlanacak, ılık bir yaşayışla odayı dolduracak (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

başa gelmek (t.2), s.87, 174

d. kötü bir durumla karşı karşıya kalmak

*Büyük taşlığın serinliğine, çaresiz, **başuma geleceklere** razı, girerdim (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

başarı (t.1)

isim Başarma işi, muvaffakiyet

***Başarıyla** o kadar mutluymuş ki, ellerini neşeyle uğuştururken “Kelaj yeşşe.” diye bağırdı (Zebra-Son-Animo, s.177).*

başarı kazanmak (t.2), s.163, 185

isim başarı + y.f. kazanmak başarmak

*Kâh üstünde yattığım denizaltının süvarisi oluyor, türlü **başarılar***

kazanıyordum, kâh Hüseyin çavuş olup, terhisi yaşıyordum (Düşünmek, s.163).

başarılı (t.2) s.128, 153

sıfat Başarı gösteren, muvaffakiyetli

*“Ama” diye atıldım, “Onu da **başarılı** bir general olduğu için düşmanları bağışladı, yoksa...” (Napolyon’un Ümidi, s.153).*

başbakan (t.1)

isim Hükûmetin ve Bakanlar Kurulunun başı, kabinenin başı, başvekil

*Beni ayıpladı besbelli, “İyi yurttaş” dedi, “**Başbakanın** güldüğüne gülerdir bir bakıma. Aksi davranış onu istihfaf olur ki bu..” (Zebra-Son-Animo, s.177).*

başefendi (t.1)

isim Devlet dairelerinde kıdemli memur

*Teskere terk etse, **Başefendi** derlerdi ona (Terhis, s.43).*

başımı sallamak (t.5), s.28, 91, 125, 144, 200

isim baş + y.f. sallamak Tasdik etmek, evet demek

*Memleket İstanbul mu, diye sordu, hafif bir **baş sallamayla** cevap verdim (Şoför Aziz, s.28).*

başka başka (t.1)

sıfat Her biri değişik, farklı

*Hepimiz **başka başka** maksatlarla huzursuzduk (Tereke, s.67).*

başka (t.39)

sıfat Bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge

*Pardösüm iblisane icraatına devamla senden **başka** kadınlara bakmak için bir hak dahi tanıtacak (Asıl Sebep, s.18).*

başkan (t.1)

isim Bir topluluğun, bir toplantının veya bir derneğin başında bulunan kimse, reis, reis bey

*Onların da **başkanları** vardır (Koyun Olmak, s.172).*

başkası (t.3), s.19, 23, 128, 129

zamir Diğer bir kişi, herhangi bir kimse, diğeri, ötekisi

*Görecekler ki bir yanakta pespembe tüllenmiş hicap vardır, yeryüzünde teneffüs edilmemiş hava, kendilerinden evvel **başkası** tarafından çiğnenmemiş toprak vardır (Taşındığım Ev, s.75).*

başlamak (t.26)

1. -e Görünmek

*Kahve kurulur, müşteriler dolar, taşar, belediye memuruna “Mamafi beyim zatınız” filân diye fiyakalı birkaç lâf söylerler, hülyaların ve kadehlerin dibi gözükmeye **başlarken** bekâr odalarına doğrulurlardı (Dua, s.40).*

2. -e Bir işe girişmek, harekete geçmek (s.27, 38, 40, 41, 65, 82, 106, 118, 128, 141, 164, 174, 177, 178, 180, 181(2), 192, 196, 207, 208)

*Ter tanecikleriyle dolu alnını, kolunun yeni ile sildi ve çul uçkurlu Amerikan torbasını ağır ağır çözmeye **başladı** (İstasyondan, s.65).*

3. -sz Çalışır, işler, yürür duruma girmek (s.119, 173, 180)

*Alışılmış uğultu, tek tek ayrılmaya **başlamış** ve çevredeki her makina bir ayrı tarzda ses çıkarır olmuştu (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).*

başlangıç noktası (t.1)

isim Bir işin veya şeyin başladığı yer

*Bu bir **başlangıç noktası**, bir dayanak olurdu sizin için, gelecek olan bir yaratık, bir şekil, bir renk, ne bileyim bir ses de olsa yine anlam olarak bir cevaptır denebilir (Bekleyenler, s.145).*

başlangıç (t.3), s.136, 159, 164

isim Bir iş, bir dönem, bir hayat vb.nin ilk bölümü

*Anladığım kadarı ile bu, boncuk devrinin **başlangıcını** gösteren en önemli belgedir (Passionya Buluntuları, s.159).*

başörtülü (t.2), s.63(2)

sıfat Başını başörtüsü ile örtmüş olan (kadın)

*Konuk vardı, kadın vardı, **başörtülü** kadın vardı (Serhoş, s.63).*

başparmak (t.2), s.28, 112

isim El ve ayakta bulunan en kalın parmak, badem parmak

*Küt **başparmağı** ile kilometre saatinin tozunu sildi ve Aziz, şoförlüğün mağrur kılıfında kaybolup gitti (Şoför Aziz, s.28).*

başsız (t.1)

sıfat Başı olmayan

***Başsız** ve sonsuz bir boşlukta ve içinde bulunduğu andan yoksundu (İnsanlar ve Saatler, s.113).*

batırmak s.97

-i Mahvetmek

*Çadırın kapısındaki adam “Herein, herein, sehen sie mal meine Damen und Herren.” diye **batırıyordu** (Soytarı Olmak, s.97).*

batış (t.1)

isim Batma işi

*Bir şey var olan, güneşin **batışından** bu yana bir şey var beklenen (Doğuş, s.80).*

batmak (t.2), s.142, 168

nsz Dünya'nın dönüşü dolayısıyla Güneş, Ay ve yıldız ufkun altına inmek

*Camları alev alev değil miydi güneş **batarken?** (Değişme, s.142).*

bavul (t.1)

isim İt. *baule* İçine eşya konulan ve genellikle yolculukta kullanılan büyük çanta

***Bavullar** tekrar ortaya döküldü (Almanya Notları, s.182).*

bay (t.2), s.183, 185

isim Erkeklerin ad veya soyadlarının önüne getirilen saygı sözü

*Ufak tefek bir adam yerinden yavaşça doğruldu, "**Bay** hâkim." dedi (Almanya Notları, s.185).*

bayağı (t.3)

1.*sıfat* Basit, adi, amiyane, banal

*Sonuncusu da ilki gibi anlamsız ve **bayağıdır** (Açmadığım Kapı, s.150).*

2. *sıfat* Herhangi bir özelliği olmayan, sıradan, alelade

*Bir cam kırığı, şekilsiz, **bayağı** ama gözümde birden esrarlı bir şeymiş hissini alan alelade bir cam parçasıydı bu (Yeni Okul, s.115).*

3.*zarf* Oldukça, epey

*"Gülmeyin" dedi, "Evet, **bayağı** samimiydi." (Palto, s.126).*

Bayern (t.1)

özel, isim Avcı kıyafetleri üreten marka

*Bir **bayern** avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soyтары, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir onsekizinci asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soyтары Olmak, s.95).*

bayılmak (t.3) s.38, 40, 108

-e Çok hoşlanmak, çok sevmek

*Hoşuna giderdi, ne yapsındı, ayakkabıyı ayağından fırlatmaya **bayılırdı** (Nedamet, s.38).*

bayrak (t.1)

isim Bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçiminde

kumaş, sancak

Sakaryanın direğinde bayrak deli gibi çırpınıyor (Terhis, s.42).

bayram (t.1)

isim Millî veya dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler

Geçen seferki düşme numarası, bir bayram daha ileri atmıştı ziyaretimi ama buradaydım işte (Papağan Dedi Ki, s.166).

bayram tebriği (t.1)

isim Bayram ziyareti

Şimdi tek odalı fakirhaneyi de böyle münasebetsiz bir çekişmeyle zehirlememek için kalktım Müdür Beye bayram tebriğine geldim (Papağan Dedi Ki, s.166).

bazen (t.5), s.33, 34, 111, 126, 133

zarf Ar. ba'zen Ara sıra

Bazen olduğu gibi, bugün de, isyana benzeyen bir his şakaklarında zonklıyor, rahatsızlık veriyordu (İnsanlar ve Saatler, s.111).

bazı (t.13) s.72, 79, 100, 101, 106, 126, 132, 150, 156, 179, 185, 193, 201

sıfat Ar. ba'z Birtakım, kimi

Dışardaki sessizliği, bazı tuhaf haykırışlar noktalyordu (Doğuş, s.79).

bazısı (t.3), s.132(2), 178

zamir Birtakımı, kimisi

Bazısında lime lime, bazısında tamamen yabancı bir yüz vardı (Kırkıncı Adam, s.132).

be (t.18), s.27(2), 30, 31, 32, 40, 42, 43, 45, 46, 51, 52, 56, 58, 63, 119, 187, 207

ünlem "Ey, hey" anlamlarında bir seslenme sözü

Şigarayı uzatırken duraladı, düşündü, "Sen bırakmıştın be usta." dedi (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).

bebek (t.3), s.53, 204(2)

isim Meme veya kucak çocuğu

Benim Aliş'im iyidir, şipşirin bir bebektir Allahum, hâzinen ne genişdir, ne büyüktür senin Rabbim (Mektup, s.53).

becerebilmek (t.1)

-i Becerme ihtimali veya imkânı bulunmak

Daha küçük olduğu için senin anam'ya kadar becerabiliyordu ancak (Koyun Olmak, s.173).

beceriksiz (t.2), s.103, 151

sıfat Becerisi olmayan, usta olmayan, maharetsiz

Beceriksiz bir acele ile, söyleyeceğim kelimeleri, zihnimde bir sıraya sokmaya çalışıyordum (*Sınır*, s.103).

beceriksizce (t.1)

zarf Beceriksiz bir biçimde, maharetsizce

Telaşla ve beceriksizce yapılmış bir şekildir bu (*Açmadığım Kapı*, s.150).

bedava (t.1)

sıfat Fars. *bād* + Ar *hevā* Karşılıksız, parasız

Gün yeniden ağardığında onu caddede bedava fikir dağıtırken buldu (*Fikirci*, s.201).

bedel (t.2), s.135, 173

sıfat, Ar. *bedel* Eşit, denk

Bütün hepsine, insanların tümüne bedel bir adam; soytarı (*Beşinci Karl Hikâyesi*, s.135).

beden (t.5), s.119, 141, 163, 164, 204

isim, Ar. *beden* Vücudun, baş, kol ve bacak dışında kalan bölümü, gövde

Kemik eklemlerine kadar uzanan bir halsizlik, bedenini kaplamıştı (*Üçü Çeyrek Geçe*, s.119).

bedesten (t.1)

isim, Fars. *bezistān* Kumaş, mücevher vb. değerli eşyaların alınıp satıldığı kapalı çarşı

Aceleyle “Şu iki ruhu bedestende buldum.” dedi (*Zebra-Son-Animo*, s.177).

Beefsteak (t.1)

isim, İng. Sığır bifteği

Şu anda Londra’da kaç gentlemen kaç lokantada Beefsteak ve pudding’ini yemektedir? (*Yorgunluk Hakkında*, s.210).

beğenilmek (t.4), s.99(2), 153, 176

nsz Sevilmek, hoşça gitmek

Beğeniliyordum ve ben artık onlardanım diye düşünüyordum (*Nedenlerim*, s.99).

beğeniş (t.1)

isim Beğenme işi veya durumu

Ben içten bir beğenişle, “Bayılıyorum kadına.” demiştim (*Rilke’nin Dişiliği Hakkında*, s.108).

beğenmek (t.4)

1.-i İyi veya güzel bulmak (s.99, 164, 198)

*Ama ben, kendimi zihnimde seyrediyor ve **beğeniyordum** (Düşünmek, s.164).*

2.-i Benzerleri arasından birini seçip ayırmak

*Onlar çoğunlukla senbernar ya da pudel ruhunu **beğenirler** (Zebra-Son-Animo, s.176).*

bekâr odası (t.2), s.40, 127

isim Bekârların, taşradan gelen işçilerin kaldığı oda

***Bekâr odanızda** yalnız kalmayacaksınız (Palto, s.127).*

bekâr (t.1)

isim Ar. bekâr Evlenmemiş kimse

Bekârdır Romanyalı (Borç, s.44).

bekleme (t.4), s.146, 147(3)

isim Beklemek işi

*Aramak ve **beklemenin** aynı şeyler olup olmadığı sorusunu sordum kendime (Bekleyenler, s.146).*

beklemek (t.59)

1.*nsz* Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak (s.15, 17, 43, 55, 76, 80(2), 85(2), 88(2), 103, 104, 111, 122, 125, 130, 131(3), 136, 144, 145, 146, 147, 166, 167(2), 177, 198)

*Nişanlın muhtemelen seni **beklemektedir** iskelede (Asıl Sebep, s.17).*

2.-i Süre tanımak, acele etmemek (s.23, 28, 47, 104, 121)

*Bunlar, mevsim **beklemeden**, adam boyu yükselen ekindi (Sınır, s.104).*

3. -i Bir şeyi, bir kimseyi gözetmek, korumak, muhafaza etmek (s.144, 146, 147)

*Tıpkı bizim gibi **bekliyorsunuz** dediniz (Bekleyenler, s.144).*

beklenilebilmek (t.1)

nsz, -den Beklenme ihtimali veya imkânı bulunmak

*Olması **beklenilebilecek** şeyleri, daha şimdiden ezbere söyleyebiliyordu (İnsanlar ve Saatler, s.112)*

beklenilen (t.5) s.79, 147(3), 149

sıfat Gelmesi veya olması beklenir durumda olmak

*Bekleneni, kâh bir adam olarak düşündüm, **beklenilen** şeylerin tümünü bir adamın şahsında bulmayı kurdum (Bekleyenler, s.147)*

beklenilmek (t.2), s.145(2)

nsz Beklenmek

*Kesinlikle “Gerçekten bir cevapmış gibi geliyor bana **beklenen.**” dedi*
(*Bekleyenler, s.145*)

beklenmek (t.2), s.80, 145

nsz, -den Bekleme işine konu olmak

*Bir şey var olan, güneşin batışından bu yana bir şey var **beklenen** (Doğuş, s.80).*

bekleşmek (t.1)

nsz Birlikte veya karşılıklı beklemek

*Dağınık köy evlerinin tahtaboşlarında renkli giyimleri içinde kadınlar, meydanlıkta erkekler ve çocuklar durgun **bekleşiyorlardı** (Bekleyenler, s.144).*

bekletmek (t.1)

Başkasının beklemesine sebep olmak

*Bir hasta tavuk için “Düşünüyor bu” derler ve **bekletmeden** keserler*
(*Yorgunluk Hakkında, s.210*).

bekleyiş (t.4), s.72, 73, 79, 80

isim Bekleme işi

*Onda müsterih bir **bekleyiş** görüyorum (Yeni Gelen, s.72).*

bel (t.3), s.118, 153(2)

isim, anatomi İnsan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm

*Neden sonra Hatçe şöyle bir doğruldu, **belinin** ağrısını gidermek istercesine geriye kaykıldı (Vermek ve Ötesi, s.118).*

bela (t.1)

isim Ar. *belā* Büyük zarar ve sıkıntıya yol açan olay veya kimse

*En güçlü **belaları**, son tahammül sınırlarında, gülerek, minnetle karşılıyordum*
(*Düşünmek, s.164*).

belediye memuru (t.1)

isim Belediyede görevli kimse

*Kahve kurulur, müşteriler dolar, taşar, **belediye memuruna** “Mamaftı beyim zatınız” filân diye fiyakalı birkaç lâf söylerler, hülyaların ve kadehlerin dibi gözükmeğe başlarken bekâr odalarına doğrulurlardı (Dua, s.40).*

belediye (t.4), s.177, 179, 184, 185

isim Ar. *belediyye* İl, ilçe, kasaba, belde vb. yerleşim merkezlerinde temizlik, aydınlatma, su, toplu taşıma ve esnafın denetimi gibi kamu hizmetlerine bakan,

başkanı ve üyeleri halk tarafından seçilen, tüzel kişiliği olan örgüt, şehremaneti
*Şehir ceryanı günde bir kaç defa kesiliyor ve bu da nihayet bir makina, insanlar
gibi içinden küfretmesini bilmiyor, **belediye** hakkında düşündüklerini böyle ulu
orta söyleyiveriyor (Zebra-Son-Animo, s.177).*

belediyece (t.1)

zarf Belediye tarafından yapılan, bilinen

*Bu zehirlerin imâlinin **Belediyece** ve hükümetçe bilinmemesi ve onların böyle bir
cinayete ortak olmamaları tabîdir (Almanya Notları, s.184).*

belge (t.3), s.159, 173(2)

isim Bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb., vesika, doküman
*Anladığım kadarı ile bu, boncuk devrinin başlangıcını gösteren en önemli
belgedir (Passionya Buluntuları, s.159).*

belirli (t.4), s.119, 131, 148, 168

sıfat Açık ve kesin olarak sınırlanmış veya kararlaştırılmış olan, muayyen
*Duyduklarıyla, düşündüklerini dengeleyen iç düzende **belirli** bir arıza var
gibiydi (Üçü Çeyrek Geçe, s.119)*

belirmek (t.12)

1.*nsz* Önce belli veya görünür olmayan bir şey ortaya çıkmak, tezahür etmek
(s.87, 98, 120, 135, 178, 198)

*Alt kat parmaklıklarında, kararlı ve hain bir gülümseme, güneş ışığıyla **belirirdi**
(Hayal Ülkelerinden, s.87).*

2. Bir düşünce veya durum kesin bir biçim almak, tebellür etmek

*Ablak çocuk yüzünde, derin bir istihfâm **belirdi** (İstasyondan, s.66).*

3.-e İyice görünür ve anlaşılır bir durum almak, tebarüz etmek (s.118, 132, 133,
164(2))

*İri makasla aynı boyda kesildikçe, renkler ve desenler bütün canlılıklarıyla
beliriyorlardı (Vermek ve Ötesi, s.118).*

belirsiz (t.3)

1.*sıfat* Belirli olmayan, belgisiz, gayrimuayyen, vuzuhsuz

*Bu babası **belirsiz** yarattığı sevmezdim (Koyun Olmak, s.172).*

2. *sıfat* Niteliği hakkında tam bir bilgi edinilemeyen, müphem

*Eşek kuyruğu, at gözü, işkembesi, sığır iç yağı, insan eli kiri, cinsi **belirsiz** kan,
insan tırnağı (Almanya Notları, s.184).*

belirti (t.3), s.96, 198(2)

isim Bir olayın veya durumun anlaşılmasına yardım eden şey, alamet, nişan, nişane

Avcı kıyafeti, doğunun bütün belirtilerine sahip yüzümle, bir anlaşmaya varmış görünüyordum (Soytarı Olmak, s.96)

belirtilmek (t.1)

nsz Belirtme işine konu olmak

Çirkine güzel demenin ne ağır suç olduğu, Anayasa'nın, "İnsan ve Ülke güzel var olduğunca vardır." maddesiyle sarıh olarak belirtilmişti (Passionya Buluntuları, s.157).

belki de (t.3), s.41, 94, 137

"şu da olabilir" anlamında kullanılan bir söz

Kimbilir, belki de bu dikenler, Turgut'un işlediği günahlardı (Dua, s.41).

belki (t.50)

1.zarf *Ar. bel + Fars. ki* Olabilir ki, muhtemel olarak (s.18, 42, 75, 84(2), 88, 89, 91, 97, 98, 101, 108, 117, 125, 127, 135, 138, 145, 147, 150(2), 158(2), 164, 176, 183, 187, 189(2), 196(2), 199, 201, 210)

Karşıyaka'dan Suat vapuru ağır ağır yaklaşmaktadır belki (Asıl Sebep, s.18).

2.bağlaç *Olsa olsa, ya ... ya ..., ihtimal (s.55, 85(3), 94, 131(2), 145(2), 194(2), 197(4))*

Belki yarın için de korkuyordum, belki yarın, istediklerine kavuşacağını ümid ediyordum (Deli İmam, s.55).

bellemek (t.1)

nsz Öğrenmek

İnsanlar bunu, bu küçük gerçeği saçma, yani insanca bir yoldan bellemeğe çalışırlar (Koyun Olmak, s.172).

belli belirsiz (t.12)

1.sıfat *Yarı belli (s.84, 100)*

İnce patika, belli belirsiz bir ışıkla yarı aydınlanmış kulübeye kadar uzanıyordu (Göç Zamanı, s.84).

2.zarf *Zorlukla seçilerek, yarı bellisiz olarak, duyularak, çok az belli olarak (s.95, 103, 104, 108, 111)*

Çadıra yaklaştığımızda, kendini gürültüde kaybetmiş hissim belli belirsiz titredi (Soytarı Olmak, s.95).

belli etmemek (t.1)

-e İrâdesini kullanarak duygularını, hâlini açığa vurmamak, içinde bulunduğu durumu göstermemeye çalışmak

Kapıya belli etmemeye çalışarak, yan yan sedire kadar ilerler, gözlerimi ondan ayırmaksızım, elimi kitaplara uzatırdım (Hayâl Ülkelerinden, s.88).

belli (t.5), s.68, 99, 117, 144, 206

sıfat Beli olan

Koltukçularda ağır bir durgunluk görüyorum, hissediyorum ki belli bir hisle huzursuzlar ve biliyorlar ki yaptıklarında doğru olmayan bir şey var (Tereke, s.68).

bembeyaz (t.4), s.64(2), 105, 168

sıfat Çok beyaz, apak

Toz gibi dağılan, ayakların altında gıcırdayan kar, bütün etraf tepeleri bembeyaz rengiyle boyamıştır (Erzurum'da Akşam, s.64).

ben (t.337)

1.zamir Teklik birinci kişiyi gösteren söz (a. 17(2), 18(2), 19, 20 (4), 21(6), 22, 23(6), 24(4), 25, 26(2), 27(3), 28(6), 31, 32(3), 34(2), 35, 44, 53(3), 54(7), 58(2), 59(3), 60(3), 61(2), 62, 63(2), 67, 69, 71, 72, 73, 76(3), 82(2), 83(5), 84, 85(2), 87(3), 88(2), 90(4), 91, 92, 96(4), 97, 98(2), 99(6), 100(3), 101(5), 103(2), 105, 106, 107(5), 108, 109(6), 110(4), 111(5), 114, 115(2), 116(4), 121(2), 122(2), 124, 125(4), 126(5), 127, 128(5), 129(3), 132(3), 133, 134(3), 135(2), 137(2), 138(6), 139(2), 140, 141(6), 142, 143(11), 144(3), 146, 147(3), 148, 149, 151, 152, 153, 154(2), 155, 157(6), 158(4), 163(2), 164(8), 170(2), 171(3), 172(2), 173, 174(2), 176, 177(2), 178, 179, 180, 182, 183(2), 184(3), 185(2), 186(2), 187, 188(3), 189, 191, 192(5), 193(2), 194(4), 195(2), 196(9), 197(3), 201, 203), 204(2), 208, 209, 210, 211)

Ben penceredeydim, ikmal imtihanlarına çalışmada güya (Göç, s.69).

2.isim, felsefe Bir kimsenin kişiliğini oluşturan temel öge, ego (s.17, 26(2), 55(2), 96(2), 98(1), 127, 131, 197(5))

Ben yok olsa, açılsa Bâb-ı sır (Deli İmam, s.55).

bence (t.1)

zarf Bana göre, benim düşüncemce

Bence hemen her masalın önce uyuyan prensesi hayâl edilir, sonra ona giden yolda binbir engel sıralanır (Açmadığım Kapı, s.148).

bendeniz (t.1)

alçak gönüllülük göstererek ben yerine ve "köleniz" anlamında kullanılan bir söz

*Boş bulunup "Burhan **bendeniz.**" dedim (Papağan Dedi Ki, s.167).*

Benî İsrail (t.1)

özel, isim Musa peygamberin kavmi, İsrailoğulları

*Tarihe bakıyorum 3000'inci yılın adamı, firavunlardan, **Benî İsrail'in** buzağısından, Olemp'in serhoş tanrılarına, Lat ve Uzza'dan, Avrupa'nın madde aşkına, Amerika'nın tröstüne, Rusya'nın politbürosuna kadar Tarihe bakıyorum, yalnız olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

benimsemek (t.1)

-i Bir şeyi kendine mal etmek, sahip çıkmak, kabullenmek, tesahup etmek

*Bir an bir hayvanın, insan özelliklerinden birini **benimsediğini** düşünsek, meselâ bir saksâğan ömür boyunca hukuk konusunda konuşsa ve bir hukuk profesörü aynı süre sussa, saksâğan bilgisine rağmen profesör olmaz, ama profesör susar ve profesör olmakta devam eder (Sesli Ansiklopedi, s.181).*

beniz (t.1)

isim Yüz

*Bakma **benzimin** verem sarısına, iğrenme; yaklaştır müşfik başını, çaresiz gidişti göz yaşlarını pazen entarine kurulayayım (Helâllik, s.24).*

benlik (t.3), s.18, 56, 128

isim Bir kimsenin öz varlığı, kişiliği, onu kendisi yapan şey, kendilik, şahsiyet
*Gurur, **benlik**, değerler silsilesi, iğrenç boyunlarını büktüler, boyasız kapıdan, huzurlarıyla huzursuzluk verdikleri temiz odadan, imamdan, imamın içinden çıkıp gittiler (Deli İmam, s.56).*

bensiz (t.1)

zarf Ben olmaksızın

*Bilirim **bensiz** olamazsın, benim için ağladığını, akşamları eve geldikçe inanmayan gözlerinin üzerimde dolaştığını görürüm (Yeni Gün, s.34).*

benzemek (t.6), s.29, 47, 63, 70, 111, 183

-e İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak

*Biliyor musunuz ki o yüz, üç veya beş entari sahibi olunca size **benziyecektir** (Telsiz Memuresi, s.29).*

benzer (t.8), s.36, 79, 89, 90, 94, 153, 172, 194

sıfat Nitelik, görünüş ve yapı bakımından bir başkasına benzeyen veya ona eş olan, benzeri, müşabih, mümasil

*Sivri sivri uçlu, kaşığa **benzer** şeyleri elinde evirdi, çevirdi (Çatal, s.36).*

benzetme (t.1)

isim Benzetmek işi

*Ben onu, Dede'nin köşeleri yuvarlanmış konuşmasından, el kol hareketlerinin yardımıyla yaptığı küçük **benzetmelerden** tanımuştım (Göç Zamanı, s.85).*

benzetmek (t.6), s.51(2), 56, 62, 63, 116

-e Bir şeyde başka şeye benzeyen yönler bulmak

*Aldığı renkleri tarif için, hamalın suratını patlıcana, ayaklarını havuca **benzetmek** mümkündür (İnsan Hamal, s.51).*

benzin (t.1)

isim, kimya Fr. benzine Petrolün damıtılması ile elde edilen, özgül ağırlığı yaklaşık 0,65 olan, renksiz, uçucu, kendine özgü kokusu bulunan bir sıvı

*Yaz; çayırlardan, çıplak tepelerden, uzun eğri yollardan bizim arabayı sade **benzin** götürür sanırsın (Şoför Aziz, s.28).*

beraber (t.19) s.18, 21(2), 84, 87, 107, 108, 127, 132, 134, 135, 146, 147, 154, 159, 178, 183, 200(2)

zarf Fars. berāber Birlikte, bir arada

*Hayâl ülkeleri yolcuları, babam ve Buick **beraberlerinde** her şeyi götürürlerdi (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

beraberce (t.2), s.134, 136

zarf Birlikte, beraber olarak

*Yaldızsız ve boyasız iki el, gelecek olanı **beraberce** beklediler (Beşinci Karl Hikâyesi, s.136).*

beraberinde (t.1)

zarf Yanında

***Beraberinde** getirdiği paket masamın üzerindeydi (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

bereket (t.1)

isim Ar. bereket Bolluk, gürlük, ongunluk, feyiz, feyezan

*Bir İlâhînin bir parçası bu. "Ey Yaratanımız, ürünlerimize **bereket**, insanlarımıza, istenmemesi gereken şeyleri istemeyecek akıl ver." diyor (Passionya Buluntuları, s.156).*

bereketli (t.2), s.154, 155

sıfat Bol, verimli

*Yanaklarınızı çukur çukur yapan tebessümünüzde bitmez tükenmez baharları, vücudunuzda **bereketli** toprakları görebilirdim (Passionya Buluntuları, s.154).*

beri (t.7), s.25, 39, 43, 120, 146, 158, 210

edat -den bu yana

*Sahi, çoktandır, tadı yoktu rakının. Aşağı yukarı Turgut öleli **beri**...(Dua, s.39).*

beri yandan (t.4), s.100, 101, 118, 201

zarf Diğer taraftan, başka bir yönden, karşılık olarak

*Bir yandan, düşüncelerimin bağlı olduğu kökleri zorlarken, **beri yandan** beni vardığı peşin hükme itiyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

besbelli (t.3), s.129, 167, 177

zarf Anlaşıldığına göre, anlaşılıyor ki

*“Siz” dedi “Daha iyi düşünürsünüz **besbelli**” (Palto, s.129).*

beslemek (t.3)

1.-i Geçimini sağlamak, geçindirmek

*Haykırır yüzlerine o garibin dört yetimle bir ihtiyar anayı **beslediğini** (Telsiz Memuresi, s.29).*

2.-de Bir duyguyu gönülde yaşatmak (s.104, 147)

*İki senedir içimde **beslediğim** kin, kinden daha kuvvetli his, düzensiz kelimeler olarak dudaklarımdan döküldü (Sınır, s.104).*

beslenmek (t.2), s.96, 167

nsz Besleme işine konu olmak

*Aynada görülen, içimde yıllarca bir asalak olarak **beslenmiş**, büyümüş gelişmiş soytarı vardı (Soytarı Olmak, s.96).*

besmelesiz (t.1)

sıfat Besmele çekmeden

*“**Besmelesiz** fikirler desenize.” dedi (Fikirci, s.201)*

bestelenmek (t.1)

nsz Besteleme işine konu olmak, bestesi yapılmak

*Bir BİLAL daveti, dudaklarımda **besteleniyordu** (Düşünmek, s.165).*

beş (t.12), s.15, 21(2), 26, 29, 42, 58, 111, 132, 173, 179, 185

sıfat Dörtten bir artık

*Yirmi **beş** senelik mülevves hayatımın, kaytan bıyıklı mürşidi, aydınlanan ufkunda, asaletin erişilmez yükseklğini idrâk edebiliyorum (Bir Sebilciden,*

s.15).

beşik (t.2)

1.*isim* Bebekleri yatırmaya ve sallayarak uyutmaya yarayan, tahta veya demirden yapılmış sallanır bir tür küçük karyola

Musa'yı beşikte, uzun uzun seyretti, sonra avluya indi (Vermek ve Ötesi, s.117).

2. *isim* Bir şeyin doğup geliştiği yer

Gözlerin sabahın beşiği, yıldızların krallık ülkesidir (Odamdaki Cinayet, s.141).

Beşiktaş (t.1)

özel, isim 1903 yılında kurulan Türk futbol takımı

Ekmek, yemek, ihtiyaç, para, bizim çoluk-çocuk, hattâ Fener-Beşiktaş maçı (Misafir Geldi, s.20).

Beşinci Karl (t.4), s.134(3), 135

özel, isim Beşinci Karl Hikâyesi adlı hikâyede yer alan kral karakteri

Ama, bana öyle geldi ki; Allah, bir hiçte, nasıl herşeyi yaratmaya kudretli olduğunu göstermek istedi ve Kral Beşinci Karl'ı yarattı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

Beten (t.1)

Alm. Almancada dua etmek anlamına gelen söz

Halıyı gösterdi "Beten" dedim, bu söz de benim için namaz kılmak anlamındaydı (Almanya Notları, s.182)

bey (t.26)

1.*isim* Erkek özel adları yerine kullanılan bir söz (s.27, 28, 151(2), 152, 153, 171(2))

Bey, bu Avustin mi? diye sordu (Şoför Aziz, s.27)

2.*isim* Erkek adlarından sonra kullanılan saygı sözü (s.40(3), 72, 106, 111, 112(2), 113, 165, 189)

Göğsümün hizasında, gemi kumandanı Yüzbaşı Şükran bey duruyordu (Düşünmek, s.165)

3. *isim* Erkek sıfatlarının hemen arkasına eklenir (s.114, 115(2), 166, 168, 184, 189)

Elini ağzına bastırdı hâkim bey ve salonu terk etti (Almanya Notları, s.184)

beyaz (t.5), s.35, 58, 63, 64, 203

sıfat Ar. beyâz Ak, kara, siyah karşıtı renginde olan

Pencereden, ilerde sahip olacağımı düşündüğüm, beyaz köpeğimin daha bu

sabah yaptığım, çamurdan kulübesi görünüyor, haziran böcekleri yanıp söniyor, dallar arasından gözükken gökyüzünde yıldızlar pırıl pırıl (Çatal, s.35)

beyazlı (t.1)

sıfat Beyazı bulunan

*Direğin dibinde yalanan siyahlı **beyazlı** kediye pisi pisi diye yanaştı (Nedamet, s.37).*

beyazlık (t.1)

isim Beyaz olma durumu

*Bir yalancı bilezik, elinin koyu esmerliğini kolunun **beyazlığından** ayırıyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).*

beyefendi (t.1)

isim Saygı belirtmek için erkek adlarının sonuna getirilen veya bu adların yerine kullanılan san

*Dudaklarında üçüncü sınıf bir misafir için kullandığı tebessüm, “**Beyefendi** biraz gecikecekler, bekleyeceksiniz.” dedi (Papağan Dedi Ki, s.167).*

beygirli (t.1)

sıfat Beygiri olan

*Kemikleri iri iri fırlamış **beygirli** Resim’in dağınık arabasıyla (Göç, s.69).*

beyin (t.12), s.73, 82, 90, 119, 142, 149, 150, 166, 167, 168, 183, 201

isim, anatomi Kafatasının içinde beyin zarları ile örtülü, iki yarım küre biçiminde sinir kütesinden oluşan, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ, ensefal, dimağ

*Mağlûbiyetin çıldırtan ızdırabıyla **beynim** çatlıyor gibi, kalan üç arkadaştan biri koluma giriyor (Yeni Gelen, s.73).*

beyit (t.1)

isim, edebiyat Ar. beyt Anlam bakımından birbirine bağlı iki dizeden oluşmuş şiir parçası

*Şimdi Mehmet öyle görüyordu ki, eline bir saz alsın, onun kitapta söylediği gibi **beyitler** söyler, çaldığı gibi saz çalardı (Nöbet, s.206).*

beyninden vurulmuş dönmek (t.1)

d. beklenmedik bir durum karşısında olağaniüstü bir üzüntü ve şaşkınlığa uğramak

*Mesela: içmiştik hâkim bey, bana Ahmet bey diyeceğine Ahmet efendi dedi. **Beynimden vurulmuş döndüm.** Kaybettim kendimi, gerisini hatırlamıyorum,*

gibi (Bitler, s.189).

beyzi (t.2), s.99, 124

sıfat Ar. beyzī Yumurta biçiminde, söbe, oval

*Tel çerçevesi **beyzi** gözlüğü, burnumun üstüne düşürmüştüm (Nedenlerim, s.99).*

bez (t.3), s.24, 68, 195

isim Ar. bezz Pamuk veya keten ipliğinden yapılan dokuma, çaput

*Vücudumun öğünen ve utanan bölümlerinin düzenlenmesiyle ben uğraşırken diğer yandan, bir adam döküm hatalarını gideriyor, fazlalıklarımı tıraşlıyor, arada bir baş tarafıma tükürüp kirlı bir **bezle** temizliğini yapıyordu (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

bezemek (t.1)

-i Süslemek

*Usta hem binbir oymayla **bezemiş** hem de bir güzel yaldızlamıştı (Papağan Dedi Ki, s.167).*

bezirgân (t.2), s.178, 181

isim Fars. bāzergān Tüccar

*Hızla, “Şu sırada durmadan renk değiştirenler **bezirgân** ruhu.” dedi (Zebra-Son-Animo, s.178).*

bıçak s.132, 193(2)

isim Bir sap ve çelik bölümden oluşan kesici araç

*Bir hayat, tanımadığımız, yaşandığını duyduğumuz bir hayat, saçlarını kırlaştırmış, yüzlerini ufaltmış, sanki bir **bıçak** almış eline, hikâyesini derin çizgilerle yazmıştı (Kırkinci Adam, s.132).*

bırakılmak (t.1)

nsz Bırakma işine konu olmak, terk edilmek

*Loş caddede cılız ağaçlar açık **bırakılan** vitrin ışıklarıyla daha zavallı gözüküyor (Yeni Gelen, s.72)*

bırakıvermek (t.1)

-i, nsz Ansızın ve çabucak bırakmak

*Hemen önünden, vücudunu tatlı bir salıntıya **bırakıvermiş** güzel bir çingene kıızı şarkı mırıldanarak yürüyordu (Dua, s.40).*

bırakmak (t.26)

1.nsz Koymak (s.32, 34, 72, 112, 128(2), 139)

Onun, boğulmak üzere olan bir böceği kuru bir dal parçasıyla çimenlerin

üzerine **biraktığını** hayretle gördüm (Erkeklik Özentisi, s.32).

2.nsz Ölen, ayrılan birinden iş, kişi, nesne vb. şeyler kalmak (s.19, 54, 97, 132, 176, 195)

*Muhakkak ki nurdan, billurdan oyuncaklar onu, bize bir hatıra olarak **biraktığı**, küçük, tüylü ayıdan, siyah boyalı mantar tabancasından daha fazla memnun edecektir (Mektup, s.54).*

3. –i Bir alışkanlıktan veya bir işten vazgeçmek (s.119(3), 125, 156, 179)

*Sonra, birden sigarayı **birakalı** bir yıldan fazla olduğu aklına geldi (Üçü Çeyrek Gece, s.119).*

4. nsz Engel olmamak (s.141(2))

***Birak**, bulutlarına asılayım ve güneşinde kanat açayım (Odamdaki Cinayet, s.141).*

5. nsz Bulunduğu veya dokunduğu yerde bir şey oluşturmak, meydana getirmek (s.37, 59, 68, 71, 76)

*Yaş taneleri esmer yüzünde gümüş izler **birakarak** çenesine iniyordu (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).*

bıyıklı (t.1)

sıfat Bıyığı olan

*Garson yine böyle fincanlar taşıyacak dudaklara sürülmüş, dudaklara, etli etsiz dudaklara, **bıyıklı**, bıyıksız dudaklara sürülmüş fincanlar (Taşındığım Ev, s.75).*

bıyıksız (t.1)

sıfat Bıyığı olmayan, bıyığını tıraş etmiş olan

*Garson yine böyle fincanlar taşıyacak dudaklara sürülmüş, dudaklara, etli etsiz dudaklara, bıyıklı, **bıyıksız** dudaklara sürülmüş fincanlar (Taşındığım Ev, s.75).*

bi (t.4), s.40(2), 103, 151

isim, halk ağzında Bir

*Şu kadardır çalışırız burada **bi** Napolyon'u da öğrenelim gayri (Napolyon'un Ümidi, s.151).*

biçilmek (t.1)

s.f. Biçme işine konu olmak

*Bir insanın diktiği bir fidan, kısa bir süre bir kütük, biraz daha sonra ise **biçilir** tahta olur (Bir Heykel Öldürüldü, s.196)*

biçim (t.6), s.146, 167, 183, 191, 196(2)

isim Tarz

Bu beraber oturmada, konuşup anlamaktan daha fazla bir şey, bir bilinmeyen biçimde alışveriş var gibiydi (Bekleyenler, s.146).

biçimli (t.3)

1.sıfat Herhangi bir biçimde olan

Elleri arkasında, baklava biçimli odayı arşınlarken bir an aynanın karşısında tevakkuf etti (Talebe, s.47).

2.sıfat Düzgün, uygun

O uğursuz ses bu sefer de "Ah bir biçimli yerde elime geçse" diye lafa karıştı (Papağan Dedi Ki, s.168).

bihaber (t.1)

sıfat Fars. bī + Ar. haber Habersiz

Hakikatten uzakta, aşktan bihaber, "Men ta senin yanında dahi hasretem sana" mısraının mânasını düşünecek vakit bulamadan, geldiler ve gittiler (Hepimiz Gibi, s.49).

Bilal Daveti (t.1)

isim Ezan

Bir Bilal daveti, dudaklarımda besteleniyordu (Düşünmek, s.165).

bildik (t.3), s.50, 94, 192

sıfat Tamdık (kimse veya şey)

Böylece kendilerini göremezseniz de benzerleriyle avunacaksınız bildiklerinizin (Bir Eşek Karşısında, s.192).

bile (t.33)

1.bağlaç Da, de, dahi (s.42, 54, 60, 75(2), 88, 98, 106, 107, 108, 115, 125, 132, 138, 149, 153, 156, 158(2), 173(2), 184, 193(2), 199, 201, 210, 211)

Düşün be onun yaptığı dalış ibresini gâvurlar bile düşünememişti (Terhis, s.42).

2.zarf Üstelik (s.52, 128, 153, 173, 189)

Hava kadar ıslak ve soğuk sesi, çocuğun kulaklarına erişmedi bile (İnsan Hamal, s.52).

bilek (t.4), s.22, 157, 197(2)

isim Elle kolun, ayakla bacağın birleştiği bölüm

Günlük hâdiselerin kelepçeleri çözüliyor bileklerimden (Misafir Geldi, s.22).

bileşim (t.1)

isim, kimya İki veya daha çok öge bir araya gelerek yeni bir öge oluşturma, terkip

Bileşiminde bakır, kalay, çinko bulunan düpedüz bir tunç (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

bilet (t.1)

isim Fr. billet Para ile alınan ve konser, sinema, tiyatro vb. eğlence yerlerine girme, ulaşım araçlarına binme veya bir talih oyununa katılma imkânını veren belge

Bilet ve pasaport işini yapıp hemen geleceğim (Koltuk Değnekleri, s.106).

bilezik (t.2), s.117, 182

isim Genellikle altın, gümüş vb. elementlerden yapılan ve bileğe süs için takılan halka

Bir yalancı bilezik, elinin koyu esmerliğini kolunun beyazlığından ayırıyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).

bilgi (t.7), s.154, 173(4), 181(2)

isim Öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf

Bugüne kadar bu ülke hakkında bilinen, boncuk devrinden kalma birkaç kırık dökük bilgiydi (Passionya Buluntuları, s.154).

bilgin (t.11), s.80, 154, 175(2), 176(2), 177, 178, 181, 189, 196

isim Bilimsel bir konuda çok bilgisi olan kimse, bilimci, âlim

Portalya'lı bilgin, âdetlerimizi öğrendiğini gösteren bir jestle dıştan içe doğru sümküriüp yutkundu ve "Röportaj öyle mi?" dedi (Zebra-Son-Animo, s.175).

bilgisiz (t.2), s.184(2)

sıfat Bilgi sahibi olmayan, bilisiz, malumatsız, cahil

Onları bu kadar bilgisiz mi zannediyorsunuz? (Almanya Notları, s.184).

bilhassa (t.1)

zarf Ar. bi'l-hāşşa Özellikle

Neden bilmem, yorulmada bilhassa tam bir birleşme bulurum (Yorgunluk Hakkında, s.208).

bili bili (t.1)

isim Tavuk vb. kümes hayvanlarını çağırırken çıkarılan ses

Yumuşacık bir sesle, "Geh, bili bili." diye papağana yanaştım (Papağan Dedi Ki, s.168).

bilim adamı (t.1)

isim Bilimsel çalışmalarla uğraşan kimse, bilim kadını, bilim insanı, bilgin, âlim

İsmi burada yazamayacağım üç bilim adamımız cumartesi günü için söz almışlardı (Zebra-Son-Animo, s.176).

bilim dalı (t.1)

isim Bir bilim alanının içinde yer alan ana bilim dalında alt alanı

Bağlı olduğum bilim dalının verdiği yetkiyle, size şunu söylemem gerekiyor (Almanya Notları, s.185).

bilim (t.2), s.172, 173

isim Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, ilim

Ayrıldığıımız taraf, insanlar hukuk isimli bir bilimi öğrenmek için uzun süre okullara giderler (Koyun Olmak, s.172).

bilinç (t.2)

1.*isim* İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur

Sen beni huzurumu sağlayacak biçimde, sadece maden olarak kullanma bilincindesin (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

2.*isim*, ruh bilimi Algı ve bilgilerin zihinde duru ve aydınlık olarak izlenme süreci, şuur

Bir koyunun, özellikle benim gibi yemini yiyen, semirmeye çalışan, sürüden ayrılmayan, fırsat bulursa komşu tarlalardan çalan, yoksa bulduğu ile yetinen, koyunluk bilincine varmış bir koyunun çekineceği ne olabilirdi? (Koyun Olmak, s.170).

bilinmek (t.7), s.18, 87, 112, 154, 164, 167, 184

nsz Bilme işine konu olmak, anlaşılmak, öğrenilmek

İsrarla üzerine titrediklerinin, bilinmesini istemediklerinin bir şahidi olacak pardösüm (Asıl Sebep, s.18)

bilinmeyen (t.5), s.58, 87, 97, 146, 167

sıfat Görülmeyen, anlamlandırılmayan

O, bilinmeyen âleme doğru yola çıkmadan biraz öncesine kadar, göz diplerimi yakan yaşlarla yığıtçe savaşırdım (Hayal Ülkelerinden, s.87).

bilinmez (t.2), s.84, 164

sıfat Bilinmeyen

Bir ney âhenginde erimiş bir çağrı, sizi içinizden kavrayıp bir yere, uzak, renkli, bilinmez ve esrarlı bir yere çekti mi? (Göz Zamanı, s.87).

bilirkişi (t.1)

isim, hukuk Çözümlemesi özel veya bilimsel bilgiye dayanan konularda oyuna veya düşüncesine başvurulmuş kimse, ehlihibre, ehli-vukuf

*Ben mahkemenizce tayin edilen, yeminli **bilirkişi**, Profesör Dr. Hans Mann (Almanya Notları, s.185).*

billur (t.1)

sıfat, Ar. billūr Kesme cam, kristalden yapılmış

*Muhakkak ki nurdan, **billurdan** oyuncaklar onu, bize bir hatıra olarak bıraktığı, küçük, tüylü ayıdan, siyah boyalı mantar tabancasından daha fazla memnun edecektir (Mektup, s.53).*

billurca (t.1)

sıfat Billur gibi duru, temiz olan

*Ya onda bulduğum kâmil ruh ve **billurca** temiz bir genç kız duyarlığı? (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).*

bilmek (t.150)

1.nsz Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak (s.17(4), 18(2), 19, 20(3), 23, 24, 26(3), 28(2), 29, 30, 31, 33, 34(2), 36(2), 40, 43, 45(2), 48, 50(2), 53, 59(2), 63, 72(2), 74, 75(3), 80(3), 84, 90(2), 95, 104, 106, 109(5), 116(2), 118(3), 120, 122, 124, 125(3), 126, 127, 129(2), 130, 131, 132(2), 133, 138(2), 145(2), 146, 148(2), 149, 150, 152(2), 154, 155(3), 156, 159(2), 163, 164, 168, 171(2), 173, 174(3), 175(2), 177(4), 179, 184(4), 189(2), 193(2), 197, 200(2), 201, 204(2), 205(2), 208)

*Sen, pardösümü minnet gösterisiyle sırtımdan alırken beni ne büyük yükten kurtardığını, içimdeki şeytanî tarafı nasıl okşadığını **bil** sen (Asıl Sebep, s.17).*

2.-i Bir bilim veya sanat dalında yeterli olmak (s.24, 59, 63, 74, 93, 152, 171, 172)

*Ben veremmişim, tohtur **bilmez** mi (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).*

3. -i Tanımak, hatırlamak (s.35, 68, 120, 128, 143, 159, 173, 192, 195, 199, 205, 207, 209)

*İsmi **bilmediğim** bir hisle gözlerim dolu dolu oldu (Çatal, s.35).*

biye (t.2), s.69, 150

isim, İt. biglia Çocukların oynamak için kullandığı taş, maden, toprak, cam vb.nden yapılmış küçük uvarlak nesne, misket, cıncık, zıpzıp

*Bir cam **biya** içinde bir renkli ebru kıvrılır (Açmadığım Kapı, s.69).*

bin kere (t.1)

zarf Bin kez

Belki bin kere, belki de daha fazla "Çamlıca" demişlerdi (Kırkıncı Yıl, s.94).

bin (t.1)

sıfat Pek çok, çok sayıda

*Ben, bin nazla mektubu alırken o, gözlerini yatağının baş ucundaki resme diki-
cek, yüz resimde canlanacak, ılık bir yaşayışla odayı dolduracak
(Okuyamadığım Mektup, s.122).*

bina (t.5), s.115, 134, 142, 179, 200

isim, Ar. binā Yapı

*Ama hırçın esinti, medenî şehirlerin bina köşelerinde kırılıyor, fabrikalarında
renk, koku ve şekil değiştiriyor, sonra, bir sokak köpeği kadar ürkek, bir irinli
düşünceyi yalayıp, bir parça bulaşık suyu kokusu, biraz insan iniltisi yüklenip,
insanlara taşıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

binbir (t.13), s.17, 64, 79, 83, 84(2), 99, 149, 156, 167, 168, 189, 194

sıfat Pek çok, çok sayıda

*Bence hemen her masalın önce uyuyan prensesi hayâl edilir, sonra ona giden
yolda binbir engel sıralanır (Açmadığım Kapı, s.149).*

binek atı (t.1)

isim Sadece binmek, gezmek veya binicilik sporu için yetiştirilen at

*Kaç hayvan tay girdi, binek atı çıktı, kaç mekkâre katırı barındı alt katta
(Fikirci, s.200)*

binlerce (t.3), s.29, 159(2)

sıfat Pek çok, çok sayıda

*Anlatı ver binlerce defa gördükleri, bir defa dahi hatırlarına getirmedikleri
ekmeği ve vitrinden eksilen 3 ekmeğin için telsizci kızın böyle giyindiğini (Telsiz
Memuresi, s.29).*

bir (t.1135), s.15(2), 16, 17, 18(5), 19(6), 20(12), 21(11), 22(10), 23(6), 24(2), 25(4),
26(5), 27(2), 28(4), 29(6), 30(3), 31(2), 32(11), 34, 35(2), 36(5), 37(4), 38(3), 39(2),
40(6), 41, 42, 43(9), 44(3), 45(6), 46(4), 48(2), 49, 51(3), 52(3), 53(4), 58(6), 59(3), 60,
61, 62(7), 63(2), 64(5), 65(2), 66(2), 67(3), 68(11), 69, 71(5), 72(13), 73(5), 74(7),
75(7), 76(9), 79(9), 80(12), 81(4), 82(6), 83, 84(7), 85(14), 86(3), 87(3), 88(6), 89(10),
90(13), 91(4), 92(3), 93(5), 94(9), 95(7), 96(9), 97(2), 98(7), 99(7), 100(9), 101(9),
102(3), 103(6), 104(4), 105, 106(9), 107(11), 108(3), 109(15), 110(6), 111(8), 112(13),

113(3), 114(12), 115(13), 116(7), 117(5), 118(7), 119(8), 120(8), 121(4), 122(9), 123, 124(6), 125(8), 126(11), 127(8), 128(11), 129(13), 130(4), 131(7), 132(10), 133(6), 134(5), 135(10), 136, 137(11), 138(14), 139(10), 140(8), 141(8), 143(2), 144(4), 145(21), 146(10), 147(5), 148(4), 149(12), 150(11), 151(4), 152(9), 153(6), 154(5), 155(4), 156(13), 157(2), 158(5), 159(2), 163(4), 164(10), 165(5), 166(3), 167(11), 168(8), 169, 170(5), 171(3), 172(9), 173(5), 174(5), 175(2), 176(4), 177(8), 178(6), 179, 180(12), 181(9), 182(4), 183(8), 184(7), 185(3), 186, 187(3), 188(10), 189(9), 190(4), 191(8), 192(5), 193(4), 194(8), 195(9), 196(15), 197(7), 198(7), 199(13), 200(4), 201(5), 202(2), 203, 204(10), 205(5), 206(4), 207(9), 208(8), 209(4), 210(7), 211

sıfat Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren (sayı)

*Sırtında sana iftihar veren ve zevahiri kurtaran **bir** pardösü var (Asıl Sebep, s.17).*

bir an evvel (t.1)

zarf Bir an önce

*Onlar, daha **bir an evvelki** yaşantılarına, hatıra demiş, sıkıca göğüslerine basmış, iki büklüm omuzlarına yüklenmişken, ben verdiği acıya rağmen bıraktıklarımca rahat, unutulacak şeylerin çokluğu karşısında düşünceliydim (Kırkıncı Adam, s.132)*

bir an (t.18), s.20, 26, 29(2), 47, 56, 79, 102, 121, 128, 129, 138, 157, 181, 189, 191, 207(2)

zarf Çok kısa bir süre

*Pejmürde ceketinin cebinden bir sigara çıkardı, **bir an** mütereddit durdu (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

bir anda (t.3), s.52, 94, 177

zarf Çabucak

*Kalbinden doğru yükselen kin ve **bir anda** yok oluveren lütuflukâr mürailiği ile sustu (İnsan Hamal, s.52).*

bir ara (t.4), s.32, 106, 133, 172, 197

zarf Kısa bir süre

***Bir ara** gözleri bana takıldı (Koltuk Değnekleri, s.106).*

bir araya gelmek (t.1)

sıfat bir yerde toplanmak, buluşmak

*Davranışlarının **bir araya geldiği** noktalar, yarın için bana ümitler verir*

(*Yorgunluk Hakkında*, s.210).

bir avuç (t.1)

sıfat Az sayıda, çok az

*Belki yarın da bu böyle olmakta devam edecek, bir millet ölecek ve **bir avuç** insan yaşamakta devam edecektir* (*Yorgunluk Hakkında*, s.211).

bir bakıma (t.3), s.152, 173, 177

zarf Başka bir görüşle, başka bir düşünüşle

*Kaba zekâsındaki bu ufacık pırıltı, **bir bakıma** hoşuma gitti ve tahmin edeceğiniz gibi biraz da bildiğim bir konu üzerinde bana konuşma fırsatı verdiği için memnun oldum* (*Napolyon'un Ümidi*, s.152).

bir bir (t.2), s.92, 152

zarf Olduğu gibi, tam tamına, eksiksiz olarak

O asrı, o asrın düşüncesini, Napolyon'un asker, politikacı, önder yönlerini bir bir üşenmeden saydım (*Napolyon'un Ümidi*, s.152).

bir daha (t.13)

1. *zarf* İkinci kez (s.120, 183)

*Bunları kendi kendine oluyor zannetti, inanamadı kendinin yaptığına, **bir daha** tekrar etti hareketleri, neden bu kuvvete sahibim dedi* (*Üçü Çeyrek Geçe*, s.120).

2. *zarf* Yeniden, tekrar (s.38, 66, 71(2), 104(2))

*Acaba gelecek miydi **bir daha** memlekete?* (*İstasyondan*, s.66).

3. *zarf* Asla (s.85, 101)

***Bir daha** güneş hiç doğmayacak korkusu titretirdi beni* (*Elli Liralık Teşhis*, s.101).

bir defa (t.5) s.29, 84, 92, 121, 125

zarf Bir kere

*Anlatıver binlerce defa gördükleri, **bir defa** dahi hatırlarına getirmedikleri ekmeği ve vitrinden eksilen 3 ekmeğin için telsizci kızın böyle giyindiğini* (*Telsiz Memuresi*, s.29).

bir diğeri (t.2), s.57, 150

zamir Başkası

*Hırsla yırtar, yeni **bir diğeri**ni çizersiniz* (*Açmadığım Kapı*, s.150).

bir hayli (t.4), s.26, 155, 186, 199

zarf Epey, çok, hayli, oldukça

***Bir hayli** aradıktan sonra i harfini buldu ve o fişiltılı ses şöyle cevap verdi* (*Sesli*

Ansiklopedi, s.186).

bir kere (t.1)

zarf Aslında

*Bu sizin olmuş **bir kere** (Palto, s.129).*

bir lahza (t.1)

zarf Kısa bir süre

*Bir delikanlı olurdu aklımca, sınırı **bir lahza**da onarırdım (Sınır, s.105).*

bir müddet (t.17) s.25, 27, 31, 32, 33(2), 38, 39, 40, 53, 57, 59, 65, 66, 117, 129, 207

zarf Bir süre

*Avludan gelen seslere kulak verdi **bir müddet** (Vermek ve Ötesi, s.117).*

bir nefeste (t.2), s.188, 192

zarf Ara vermeden (içmek, konuşmak)

***Bir nefeste**, "Gül biti için toz istiyorum." diyebildim (Bitler, s.192).*

bir o kadar (t.2), s.29, 186

zarf ne kadar varsa o kadar daha, bir katı, bir misli

*Genç hikâyeci, yüzlerce defa görülen ve **bir o kadar** okunan vak'ayı tekrarlamak, görenleri veya okuyanları küçümsemek gibi bir şey olacak diye düşündü (Telsiz Memuresi, s.29).*

bir olmak (t.1)

isim bir + y.f. olmak bir araya gelmek, iş birliği yapmak

*Konuş dedi konuştuk; sözler ayırdı, **bir oldu**, aynı gözden gördük dünyayı (Isırmak, s.204).*

bir parça (t.4), s.54, 83, 134, 138

sıfat Biraz, azıcık, çok az

*Anacığı gençtir daha, ne kadar olsa zor olur Aliş'imizden ayrılması, senin sabır hâzinenden ona da **bir parça** ihsan etmen için yalvarıyorum (Mektup, s.54).*

bir sıra (t.1)

zarf Üst üste, ardı ardına

*Bugün **bir sıra** taş dizdiğim sınır yerini bozma (Sınır, s.105).*

bir süre (t.26), s.82, 87, 88(2), 91, 94, 117(2), 118, 121, 122(2), 123, 138, 139(2), 147, 167, 175, 180(2), 181(2), 192, 196, 207

zarf Kısa bir müddet, bir müddet

***Bir süre** gözlerimi sıkıca yumuyor, ta renkli küreciklerin rengârenk uçuşmaları başlıyana kadar böylece kapalı tutuyor, sonra birden açıyordum (Kurşun*

Dünyasından, s.82).

bir sürü (t.9), s.17, 18, 26, 46, 68, 151, 169, 174, 194

sıfat Pek çok

*Lâf ettiğine göre insandır, eh insan olunca da **bir sürü** lâf etmiştir (Napolyon'un Ümidi, s.151).*

bir tane (t.1)

sıfat Bir adet

*Alışkanlıkla, **bir tanesini** bu günün hatırası ismiyle, esas maksattan kamufle ederek memura uzattım (Almanya Notları, s.182).*

bir türlü (t.5), s.46, 52, 88(2), 188

zarf Hiçbir şekilde, hiçbir yolla

*Giderken arkasından baktım ve demin gelen kadın olduğuna inanamadım **bir türlü** (Borç, s.46).*

bir yana (t.4), s.127, 152, 173, 179

zarf -den başka, sayılmazsa, hariç tutulursa

*Gülmek **bir yana**, kulaklarım her zamankinden daha fazla bir hassasiyetle, söylenenleri zaptediyordu (Palto, s.127).*

bir yandan (t.10), s.90, 92(2), 93, 100(2), 152, 167, 168, 180

zarf Bir taraftan, hem ... hem

***Bir yandan** anlatırken, diğer yandan beni gerektiği gibi dinlemediği için herifi tartaklamak geliyordu içimden (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

bir yığın (t.1)

sıfat Birçok, pek çok

*Kucağında **bir yığın** tuğla tablet vardı (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

bir zaman (t.2), s.112, 194

zarf Geçmiş zamanda, eskiden, vaktiyle

*Saniye ibresi, duygusuz, olanlardan habersiz, bilinmemiş **bir zamanda**, geçmiş veya gelecek olduğunu düşünmeden çalışıyordu (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

bir zamanlar (t.2), s.137, 195

zarf Zamanında, vaktiyle, eskiden, bir keresinde

*Sırtında, **bir zamanlar** ceket olarak imal edildiğine dair izler bulunan bir giysi vardı ve yakasında kocaman ay yıldızlı bir rozet (Bir Eşek Karşısında, s.195).*

birader (t.3), s.42, 44, 45

ünlem Fars. *birāder* "Ey dost, arkadaş" anlamında kullanılan bir seslenme sözü

*Bize yaramaz bunlar Ali Efendi **bilâder**, diye cevap verir (Borç, s.44).*

biraz (t.40)

1.sıfat Bir parça, azıcık (s.15, 17, 27, 32, 50, 70, 82, 114, 128, 134, 138, 157(3), 171, 174, 199, 201, 204(2))

*Verin, verin iniltileri arasında, ruhunun nüfuz edemediğim derinliklerinden kopup gelen (sebilullâh) alın, Allah aşkına alın, **biraz** daha alın diyen mert yalvarışı (Bir Sebilciden, s.15).*

2.zarf Kısa bir süre için (s.40, 42, 87, 167, 196)

*Dudaklarında üçüncü sınıf bir misafir için kullandığı tebessüm, “Beyefendi **biraz** gecikecekler, bekleyeceksiniz.” dedi (Papağan Dedi Ki, s.167).*

3.zarf Az miktarda (s.46, 97, 104(2), 152, 153, 155, 168, 169, 171, 187, 188, 189, 199(2))

*Köfteci Hasan’ın riyakâr kahkahasıyla **biraz** toparlandık (Borç, s.46).*

birazcık (t.1)

sıfat Pek az, çok az

*Bıçak tehdidi altında yaşadığımız o zor günlerde **birazcık** neşemizi onun varlığına borçluyduk (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

birbiri (t.18) s.64, 67, 71, 87, 93, 100, 107, 122, 123, 141, 156, 167, 168, 180, 189, 198, 207, 210

zamir Karşılıklı olarak bir diğeri

*Gece yarısına doğru, hepimiz **birbirimizin** gözüne aynı istekle baktık, konuşmadan verilen kararlardan biriydi bu, yürüme (Yeni Gelen, s.64).*

birbirini tutmamak (t.1)

sıfat birbiriyle ilgisi olmamak, tutarsız olmak

*“Üç çocuk kuş beyinli” dedi ve **birbirini tutmaz** bir sürü lâf söyledi (Papağan Dedi Ki, s.169).*

birbirini yemek (t.1)

isim birbiri + y.f. yemek iki veya daha çok kimse birbiriyle uğraşmak, birbirine kötülük etmek

*Kaç Heer Ochsen Schwanz Suppe’sini Hamburg’da içmekte, kaç Çinli pirincini, kaç Rus **birbirini yemektir** kimbilir (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

birçok (t.4), s.23, 45, 55, 92

sıfat Oldukça çok, sayısı belirsiz, bir hayli, müteaddit

Bu adam da birçok şeyler için üzüldü, bu adamın da istedikleri ve istemedikleri

vardı (Deli İmam, s.55).

birden (t.26), s.45, 82, 91, 93, 94, 96, 101, 107(2), 112(2), 115, 116, 118, 119(2), 124(2), 127, 152, 155, 171, 174, 177, 180, 199

zarf Ansızın

Birden onun hiddetle iskemlesinden doğrulduğunu gördüm (Borç, s.45).

birer (t.3), s.45, 56, 200

sıfat Herkese bir

Hepimiz birer bahane ile başlarımızı başka tarafa çevirdik (Borç, s.45).

bir (t.28), s.39, 65, 69, 71, 73(2), 74, 88, 109, 121(2), 151, 159, 171, 173, 180(2), 181, 188, 194(2), 198, 199(2), 200, 209(2), 210

zamir Bir tanesi

Dar sokaklardan birine saptı (Dua, s.39).

birikmek (t.2), s.141, 145

nsz Bir araya gelmek, toplanmak

Yerde birikmiş kan koyulaşiyor, üstü zarımsı bir donmayla parıldıyordu (Odamdaki Cinayet, s.141).

biriktirmek (t.1)

-i Toplayıp yığmak

Haziran böceğisin, uçurtmamsın, yağmuru biriktirdiğim toprak havuzumsun, köpeğimin kulübesisin, oyunum, çocukluğumsun desem; diyemem ki (Küçük Anneme, s.60).

birim (t.3), s.115, 174, 178

isim Bir niceliği ölçmek için kendi cinsinden örnek seçilen değişmez parça, vahit

Değeri 100 üzerinden 0,01 in (in bir ruh birimidir) (Zebra-Son-Animo, s.178).

Birinci (t.1)

özel, isim Sigara markası

İskemlenin üzerine bıraktığı birinci paketine uzandı (Yeni Gün, s.34).

birinci (t.1)

sıfat Bir sayısının sıra sıfatı

Sonra tabletlerden birini masa üzerine itinayla koydu, basınçlı hava hortumunu yirmi dereceye yakın bir eğimle birinci satır üzerinde yavaşça gezdirdi (Sesli Ansiklopedi, s.180).

birkaç (t.31), s.26, 27, 31, 32, 33, 39, 40, 41(2), 48, 51, 116, 118, 121, 127, 141, 145,

152(2), 157(2), 167, 168, 177, 178, 187(2), 199(2), 200, 201

sıfat Çok olmayan, az sayıda, az

Birkaç gün havuç yiyemem muhakkak (*İnsan Hamal, s.51*).

birkaçı (t.1)

zamir Az sayıda olan kimse veya şey

Birkaçı, “E, alın yazısı!” diye çekinerek mırıldanıyor (*Misafir Geldi, s.22*).

birleşik (t.1)

sıfat Bir araya gelmiş, birleşmiş olan, müttehit

“Sonuç,” dedim, “Buna fobi ve fobi ile **birleşik**, psikastenik sendrom denebilir.”

(*Palto, s.129*)

birleşme (t.8), s.144, 208(2), 209, 210(4)

isim Birleşmek işi

*Neden bilmem, yorulmada bilhassa tam bir **birleşme** bulurum (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

birleşmek (t.5)

1.*nsz* Buluşmak, bir araya gelmek

*O kadar tam olacak bilgi bu **birleşme** (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

2. -*de* Uyuşmak, aynı görüşte olmak (s.208(2))

*Nedenleri çeşitli de olsa, böylece aynı sonuçta **birleşmiş** olur insanlar (Yorgunluk Hakkında, s.208).*

3.-*de* Aynı amaç çevresinde toplanmak

*Olabilir mi, bütün bu insanlar, kadınlar, çocuklar, kocamışlar bir soruda **birleşmiş** olun? (Bekleyenler, s.145)*

birleştirilmek (t.1)

nsz Birleştirme işi yapılmak

*Gerçi, her beyin biraz arabulucudur ama, soysuz fikirlerin **birleştirilmesinde** kullanılırsa, çıkan yine soysuz olur tabii (Fikirci, s.201).*

birleştirmek (t.1)

-*e* Bir araya getirmek

*Parçalanmış ve dağılmış ben'i bir yırtık resimmişçesine **birleştirmek** ve gerçek yüzümü görmek istiyorum (Nedenlerim, s.98).*

birlikte (t.3), s.17, 99, 105

zarf Beraber

Ve biliyor musun ki yeni elbisesi, seni karşılamak için binbir mahrumiyetle

yapılan o zavallı entari, canım gösterişini, kurulan bir sürü hayalle **birlikte** kaybedecek (Asıl Sebep, s.17).

Bismillah (t.2)

1.isim Ar. bismillah Besmele

Birkaç kere, **Bismillah**, dedi (Dua, s.41).

2. ünlem Şaşkınlık anında söylenen bir söz

Bismillah! dedi (Nedamet, s.37).

bit (t.10), s.187, 188(2), 189(6), 190

isim, hayvan bilimi Yarım kanatlılar alt takımına giren, insan ve memeli hayvanların vücudunda asalak olarak yaşayan böcek, kehle (Pediculus)

“Yaa” dedi hafifseyerek, “demek bütün bu telaş **bit** öldürmek içindi öyle mi?” (Bitler, s.188)

bitirmek (t.2), s.145, 186

-i Bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek, tamamlamak, sonuçlandırmak

Sonra durmuş oturmuş, bir tonda, günün bir vaktinde köycek bekleriz.” diye **bitirdi** konuşmasını (Bekleyenler, s.145).

bitki (t.1)

isim, bitki bilimi Bulunduğu yere kök vb. organlarıyla tutunan, çoğunlukla fotosentez sonucu yaşam için gerekli bileşenleri oluşturan, birçoğu spor veya tohum aracılığıyla döl vererek çoğalan bir veya çok yıllık, otsu, odunsu canlıların genel adı, nebat

Şairi etkisiyle derinden sarsan, renkli iklimlerin o mahzun **bitkisi** karşısında duyacağım buruk tadı, aç vatan hasretimle orantılı şimdiden hisseder gibiydim (Bir Eşek Karşısında, s.191).

bitkin (t.3), s.132, 180, 201

sıfat Gücü tükenmiş olan, çok yorgun, argın, aygın, dermansız

Eve döndüğünde çaresiz ve **bitkindi** (Fikirci, s.201).

bitkinlik (t.1)

isim Bitkin olma durumu, dermansızlık, zafiyet

Sesinde çaresizlik ve **bitkinlik** vardı hastanın (Isırmak, s.203).

bitli (t.1)

sıfat Üstünde bit bulunan

İnsanlarda nasıl bit yiğitte bulunur sözcüğü varsa, belki onlarda da **bitli** olmak bir özelliktir (Bitler, s.189).

bitmek (t.12)

1.nsz Tükenmek (s.46, 188, 189)

*Yiyecekler daha evvel **biterdi** ama, hayır sahibi pek çok kurum sabah kahvaltısı için gres yağı, yemek arasında içmek için muhtelif basilli su, alıştığımız tarzda hazırlanmış sucuklar, içinden paslı çivi çıkan ekmekler gönderiyorlar (Almanya Notları, s.188).*

2.Sona ermek (s.53, 92, 99, 114, 126, 145, 146, 152, 186)

*Tören **bitmiş**, kısa süreli anlaşmamız da, törenle birlikte sona ermişti (Nedenlerim, s.99).*

bitmez tükenmez (t.1)

sıfat bitmeyen, sonu gelmeyen, uçsuz bucaksız

*Yanaklarınızı çukur çukur yapan tebessümünüzde **bitmez tükenmez** baharları, vücudunuzda bereketli toprakları görebilirdim (Passionya Buluntuları, s.154).*

biz (t.82), s.20, 22, 25, 28(4), 31(2), 32, 44(2), 46, 47(2), 48, 53, 68(4), 71(2), 72(3), 75, 76, 83, 91, 92, 99, 104, 105(3), 115(4), 116(4), 122, 129(2), 131(2), 132(2), 133(2), 144(3), 166(2), 166-167, 168, 170(2), 172(5), 173(2), 182, 185, 192(2), 193, 194, 197, 200, 203, 209(4)

zamir Çokluk birinci kişiyi gösteren söz

***Bizim** hareketlerimiz yavaşlıyor, sönüyor, mânasızlaşıyor, sathileşiyor (Misafir Geldi, s.22).*

bizden (t.1)

zamir bizim tarafımızda olan (kimse)

*Okulun **bize** daha yakın, daha bizden olması gerekmez miydi? (Yeni Okul, s.116).*

bizimki (t.1)

sıfat Bizim olan, bizimle ilgili olan

*Ama bir inanç işte **bizimki** (Bekleyenler, s.146).*

bizzat (t.2), s.96, 158

zarf Aracısız, kendisi olarak

*Ben, bir Alman gözünde, **bizzat** kendi gözümde bir Avrupalı kıyafetine bürünmüş soytarı ben, nefes alamıyordum, havanın ciğerlerime girmek istemediği son tahammül noktasmdaydım (Soytarı Olmak, s.96).*

Blocus Continentale (t.1)

özel, isim Fransızların İngiltere'ye ticaret ambargosu, abluka uygulamak için

diğer Avrup ülkelerle birlikte kurdukları topluluk, Kıta Ablukası

Blocus Continentale'e inat biz tüm milletleri dostumuz bilir uyuruz (Yorgunluk Hakkında, s.209).

bocalamak (t.3), s.37, 125, 201

nsz Bir işte tutulması gereken yolu kestirememek, ne yapacağını bilememek, kararsız olmak

*Kedinin gitmekle gitmemek arasında **bocalayan** bir hali vardı (Nedamet, s.37).*

bodur (t.1)

sıfat Enine göre boyu kısa ve tıknaz

*Kızgın güneşe gözlerini kısarak bir müddet baktı ve apartmanların **bodur** gölgelerine doğru yürüdü (Dua, s.39).*

boğaz (t.3), s.31, 80, 104

isim Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar, imik, kursak

*Gümüş karınlı balıklar oynadır, kurbağalar kuşlarla bir şeyler söyler, biz de **boğazına** kadar memleket ve teskere hasretiyle tıkabasa dolu düşünür, şakalaşır, türkü söyler veya uyurduk (Erkeklik Özentisi, s.31).*

boğazına dizilmek (t.1)

d. üzüntü, kaygı vb. sebeplerle isteksiz yemek, iştahı kesilmek

***Boğazına dizilen** kelimeler, yumrular gibiydi, çıkmasınlar istiyordum (Palto, s.126).*

boğazını tıkamak (t.1)

d. üzüntü, kaygı vb. sebeplerle isteksiz yemek, iştahı kesilmek, boğazına dizilmek

*Senin **boğazını tıkayan** bir şey vardır sevinç gibi, teessür gibi (Asıl Sebep, s.18).*

Boğaziçi (t.1)

özel, isim Karadeniz ve Marmara denizi arasındaki boğazın Asya ve Avrupa kıyılarının tamamına verilen isim

*Güzellik **Boğaziçi'nde** olduğu kadar asma yaprağında da var (Deli İmam, s.57).*

boğmak (t.5)

1. -e Bir durumu başka bir durum yaratarak örtmeye çalışmak (s.57(2))

*Nasırlaşmış vicdanlarının iniltiden Farsksız sesini bu teselliyle **boğdular** (Deli İmam, s.57).*

2. -den, mec. Bir canlıyı, soluk almasına engel olarak öldürmek

Zaman zaman incecik ve derinden bir his, bir iğne acısıyla kendini

*hissettiriyordu; ama düşüncem bu delişmen isteği daha yeşermeden yakalıyor, yaşamasına, gelişmesine fırsat vermeden **boğuyordu** (Koltuk Değnekleri, s.107).
3.nsz Bunaltmak (s.101, 139)*

*Korku, nefes almamı güçleştiriyor, **boğuyordu** beni (Cümbüş,s.139).*

boğucu (t.1)

*sıfat, mec. Sıkıntı ve kasvet veren
Sinekler yapışkan, hava **boğucuydu** (Suç, s.91).*

boğuk (t.2), s.104(2)

*sıfat Kısılmış (ses)
Sesi uzak ve **boğuktu** (Sınır, s.104).*

boğulmak (t.2), s.32, 76

*i.f. Havasızlıktan ölmek
Onun, **boğulmak** üzere olan bir böceği kuru bir dal parçasıyla çimenlerin üzerine bıraktığını hayretle gördüm (Erkeklik Özentisi, s.32).*

bol bol (t.3), s.54, 169, 179

*zarf Fazlasıyla
Leblebi şekerini pek severdi benim küçüğüm, ona **bol bol** ihsan edersin değil mi
Tanrım (Mektup, s.54).*

bol (t.3)

*1.sıfat İçine girecek şeyin boyutlarından daha büyük veya geniş olan, dar karşıtı
Sonu gelmeyen asker dizisini seyrediyor ve sigara içiyorduk; onlar, buruşuk, **bol**
ya da dar elbiseleri içinde acele etmeden geçiyorlardı (Suç, s.91).
2.zarf Nicelik bakımından olağandan veya alışıldandan çok, kıt karşıtı
“Ben armudun ve eşeğin bol olduğu şehirden, Ankara’danım.” dedi (Bir Eşek
Karşısında, s.192).*

bolca (t.1)

*zarf Çokça
“Biraz **bolca** almaya dikkat ettiniz değil mi?” diye alay ettim (Palto, s.128).*

bolluk (t.1)

*isim Fazlalık
Resim ve formüllerin **bolluğu** söylenegeldiği gibi sahife adedini artırmak
kaygısından olmayıp, kitabı biraz anlaşılır hale getirmek içindir (Koyun Olmak,
s.171)*

bomboş (t.4), s.15, 71, 97, 198

sıfat Bütünü, tamamen boş

Bomboş hayatımda, muazzam karanlığın mânasını seziyorum (Bir Sebilciden, s.15)

boncuk devri (t.4), s.154(2), 159(2)

isim Azaplar Ülkesi'nde tarihi bir dönem, çağ

*Bugüne kadar bu ülke hakkında bilinen, **boncuk devrinden** kalma birkaç kırık dökük bilgiydi (Passionya Buluntuları, s.154).*

boncuk (t.6), s.114, 159(4), 194

isim Cam, taş, sedef, tahta, plastik vb. maddelerden yapılan, ortası delik, çoğu yuvarlak ve renkli süs tanesi

*Sahip olduğumuz binlerce kıratlık servete karşılık sadece bir **boncuk** aldın (Passionya Buluntuları, s.159).*

borç (t.4), s.24, 44, 45, 46

isim Geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi gerekli para veya başka bir şey

***Borç** ödemekle biter, dedi (Borç, s.45).*

borçlu (t.1)

sıfat Bir şeyi birinin yardımıyla elde etmiş olan

*Bıçak tehdidi altında yaşadığımız o zor günlerde birazcık neşemizi onun varlığına **borçluyduk** (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

boru (t.2), s.43, 180

isim Bir yerden başka bir yere sıvı, gaz vb. aktarmaya yarayan, içi boş, uçları açık, uzun ve dar silindir

*Kabloları, **boruları** birbirine geçirdi, bir yandan "Azizim zevkten öleceksin fevkalade fevkalade/" diye söyleniyordu (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

boru mu bu? (t.1)

"azımsanacak, küçümsenecek, önem verilmeyecek şey değil" anlamında kullanılan bir söz

*Terhis olmuştu be, **boru mu bu** terhis olmuştu (Terhis, s.43).*

boş bırakmak (t.2), s.32, 96

isim boş + y.f. bırakmak bir yerde kimse oturmamak, boş kalmak

*Baktığım delik üç saz gövdesinin **boş bıraktığı** bir küçük müsellesti (Erkeklik Özentisi, s.32).*

boş bulunmak (t.2), s.167, 178

isim boş + y.f. bulunmak dikkatsiz ve dalgın bulunmak

Boş bulunup “Burhan bendeniz.” dedim (Papağan Dedi Ki, s.167).

boş ver (t.1)

"dikkate alma, üzerinde durma, üzülme, sıkılma" anlamında kullanılan bir uyarma sözü

Neye benzetsem diye düşündüm, güldüm, boş ver dedim (Serhoş, s.63).

boş (t.6)

1.sıfat İçinde, üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan, dolu karşıtı (s.76, 125, 138, 155, 205)

Masa ayaklarında boş sigara paketleri tozlu, çıkan her adamla dışardan içeri soğuk bir hava tabakası giriyor (Taşındığım Ev, s.76).

2.zarf Yapılacak işi olmayan, işsiz

Bu demekti ki; bakkal, lâğımçı, ciğerci, kasap, istidacı ve boş gezip kaldırımları ölçen meslek erbabının devlet yönetimi hakkındaki düşüncelerinden yararlanamazlardı (Passionya Buluntuları, s.155).

boşa gitmek (t.1)

isim boş + y.f. gitmek harcanan emek, para hiçbir işe yaramamak, olumlu bir sonuca ulaşamamak

Boşa gitmedi ya bunca çaba (Fikirci, s.202).

boşalmak (t.2), s.102(2)

nsz Dışarıya akmak, dökülmek

Sonra, içimi dolduran deli hırs boşaldı, yok oldu (Elli Liralık Teşhis, s.102).

boşaltmak (t.1)

nsz Bir silahta ne kadar mermi varsa hepsini arka arkaya patlatmak

Sonra erkeğiz nihayet, aşkımızın isbatı gerekiyorsa, ya da birkaç kadeh içerse, bir şarjör boşaltmazsa kepaze olur insan (Bitler, s.187)

boşluk (t.6)

1.isim Boş olan yer (s.82, 90, 196, 126)

Başımın boşluğu içinde yankılanan bu ikaz etkili olmadı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

2. isim Eksiklik, yoksunluk duygusu (s.76, 113)

Gidenlerin bıraktığı silinmez izler, bütün hafifliğine, bütün boşluğuna rağmen pis bir doluluk var etrafta (Taşındığım Ev, s.76).

boşuna (t.1)

zarf Boş yere, yararsız yere, sebepsiz yere, gereksiz, boşu boşuna, beyhude,

beyhude yere, nafiye, tevekkeli

*Gözlerinde **boşuna** aradım beğenilmeyi, kılı bile kıpırdamadı (Napolyon'un Ümidi, s.153).*

boy aynası (t.1)

isim İnsanı bütünüyle gösteren büyük ayna

*Resmi çeken adam, yüzünde kullanılmaktan partallaşmış bir tebessümle **boy aynasını** tutuyor ve size, aldığınız yeni şekli gösteriyordu (Soytarı Olmak, s.96).*

boy boy (t.2), s.155, 199

sıfat Çeşitli büyüklük ve nitelikte

*O, **boy boy**, renk renk evlâtlarını sever, onlara, bugüne iyi bakın derdi (Passionya Buluntuları, s.155).*

boy (t.2), s.117, 118

isim Bir şeyin tabanı ile en yüksek noktası arasındaki uzaklık

*Güneş, iki mızrak **boyu** yükselmişti (Vermek ve Ötesi, s.117).*

boya (t.3), s.68, 87, 163

isim Renk vermek, dış etkilerden korumak için eşyanın üzerine sürülen veya içine katılan renkli madde

*Vücutlar, geniş bir şişmanlık içinde zayıf, yüzler, menşei bir Fransız veya Amerikan ismiyle gösterilmiş **boyalarla** kat kat (Tereke, s.68).*

boyalı (t.5), s.49, 53, 62, 63, 108

sıfat Boya sürülmüş, boyanmış veya boyaya batırılmış

*Şişman ve hantaldı. Fıskiyeden su yükseliyor, etrafa dağılıyor, yeni **boyalı** siyah ayakkabımın yüzünde ufak kürecikler hâlinde toplanıyordu (Rilke'nin Dışılığı Hakkında, s.108).*

boyamak (t.6), s.64(2), 79, 108, 158, 176

-i Boya sürerek veya boyaya batırarak renk vermek

*O zamanlar soytarılığa özendiğinizden olacak yüzünüzü **boyardınız**, şapkamı takardınız kafanıza, ellerinizi kukla gibi hareket ettirir, "Ben hükümet oldum." derdiniz (Passionya Buluntuları, s.158).*

boyasız (t.3), s.30, 56, 136

sıfat Boya sürülmemiş

*Gurur, benlik, değerler silsilesi, iğrenç boyunlarını büktüler, **boyasız** kapıdan, huzurlarıyla huzursuzluk verdikleri temiz odadan, imamdan, imamın içinden çıkıp gittiler (Deli İmam, s.56).*

boycot (t.2), s.201(2)

isim Fr. boycott Bir kimse, bir topluluk veya bir ülkeyle amaca ulaşmak için her türlü ilişkiyi kesme

*“İşgal ve **boycot** ayrı şeylerdir.” şeklindeki mesaj’ı, “İşgal ve boycot aynı şeylerdir.” şeklinde anladı ve söyledi (Fikirci, s.201).*

boylu (t.3), s.106, 115, 141

sıfat Boyu benzerlerinden uzun olan

*Düşünceme göre, uzun **boylu** ve o gün açılış konuşmasını yapan adam kıyafetindeydi (Yeni Gelen, s.115).*

boynu bükük (t.2), s.44, 175

sıfat Üzgün, kırılmış, acınacak ve yardım bekler bir durumda olan, zavallı, boynu eğri

***Boynu bükük:** Bize yaramaz bunlar Ali Efendi bilâder, diye cevap verir (Borç, s.44).*

boynu bükülmek (t.2), s.56, 175

d. acındırıcı, çaresiz bir durumda kalmak

*Ancak alay etmediğimden emin olduktan sonra, **boynu büküldü**, ellerini iki yana çaresiz açtı, “Bulamadım.” dedi (Zebra-Son-Animo, s.175).*

boynuz (t.2), s.80, 114, 172

isim Bazı hayvanların başında bulunan, tırnaksı bir maddeden, uzun, kıvrık veya çatallı korunma organı

*Kıvrım kıvrım **boynuzlarının** yanında dimdik kulakları, bir dikkat haliyle hareketsizdi (Doğuş, s.80).*

boynuzlu (t.1)

sıfat Boynuzu olan (hayvan)

*Bilmiyor musun ki, her koyun fikir sahibi olsa değer birimleri değişir ve kafatası kalınlığının, iri **boynuzlu** olmanın bir meziyet olmadığı anlaşılırdı. O zaman sürüde sükûnet nasıl sağlanır? (Koyun Olmak, s.174)*

boyun bükmek (t.1)

d. bir durumu, bir işi ister istemez kabul etmek

*Dudaklaruma dost bir gülümseme yayılırken; “Eh bekleriz kardeşim.” diye **boyun büküm** (Papağan Dedi Ki, s.167).*

boyun (t.5), s.32, 83, 91, 170, 191

isim, anatomi Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi

Babam, boynunu yüksekçe bir çalıya uzatmışçasına çoban köpeğini işaret etti (Koyun Olmak, s.170).

boyuna bosuna bakmadan (t.1)

"fiziki yapısının gereğince gelişmemiş olmasını göz önünde bulundurmadan" anlamında kullanılan bir söz

Boyuna bosuna bak, sen kim Johnson'a kafa tutacak adam kim (Bitler, s.188).

boyut (t.1)

isim Genişlik, kapsam

O anda gül biti ile aramdaki boyut farkını düşündüm (Bitler, s.188).

bozma (t.1)

sıfat Biçimi ve kullanılışı değiştirilmiş

Komşunun radyosundan gelen Anadolu sesi, İstanbullaşmış Anadolu sesi, Sokoni markalı, gazyağı tenekesi bozması saksının ve siyah, rutubetli toprak içine gömülü, veremli edası taşıyan, yeşili sarıya çalan karanfil dalları arasında odaya süzülüyordu (Talebe, s.47).

bozmak (t.3), s.28, 47, 105

-i Bırakmak, dağıtmak

Böyle ehemmiyetsiz adamların ehemmiyetsiz sualleri için otoritesini bozmağa hiç de niyetli değildi (Şoför Aziz, s.28).

bozulmak (t.8)

1.*nsz* Bozma işine konu olmak (s.39, 115, 145, 176, 177, 181)

Ağır sessizlik, caddedeki tramvayın gürültülü freniyle bozuldu (Dua, s.39).

2.Bir şeye kızmak, içermek (s.171, 177)

Nasıl kırıldım, nasıl bozuldum bilseniz (Koyun Olmak, s.171).

böbürlenmek (t.1)

z.f. Övünerek kabarmak, üstünlük taslamak, kurulmak

Dünyayı bize öğretir, diye böbürlenerek cevap verdim (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

böcek (t.4), s.32(3), 59

isim, hayvan bilimi Eklem bacaklıların, altı bacaklı, çoğu kanatlı ve vücutları baş, göğüs, karın olarak eklemlerden oluşmuş hayvan sınıfı, haşere

Ciğerimde böcekler dolaşmış, duyuyorum emmi, aha ciğerimi yiyorlar (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

bölük (t.1)

isim, askerlik Takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik

*Dere, **bölüğün** önünde irice bir göl meydana getirirdi, uzun dallı söğütler vardı ve dallarının birkaç misli uzunlukta gölgeleri (Erkeklik Özentisi, s.31).*

bölüm (t.15)

1.*isim* Bir bütünü oluşturan parçaların her biri, kısım (s.112(2), 145, 147, 150, 153, 178, 195(2), 196(2))

*Belki de diyorum kendi kendime geçmiş zaman **bölümlerinde** birikmiş, şekillenmiş, canlanmış, nefes alır olmuş bir soru bu (Bekleyenler, s.145).*

2. *isim* Bir kuruluşun yönetim birimlerinden her biri, departman, seksiyon (s.107, 111, 194, 195)

*Ağır ama kararlı, Gümrük **bölümünün** aksi yönüne sürüklendim (Koltuk Değnekleri, s.107).*

bön (t.1)

sıfat Budala, saf, avanak, ahmak

*Yüzüme vermeğe çalıştığım ifade, tıpkı bize öğrettikleri gibiydi; **bön** ve kötü niyetli (Nedenlerim, s.99).*

böyle (t.32)

1.*sıfat* Bunun gibi, buna benzer (s.28(2), 65, 88, 90, 98, 109, 152, 164, 166, 183, 184, 188, 190, 203, 206, 207, 209, 210)

***Böyle** yaparsam, beni omuzlarımdan eğilmeye iten baskıya dayanabilirim, belki de başımı dimdik tutabilirim diyorum (Nedenlerim, s.98).*

2.*zarf* Bu yolda, bu biçimde, hakeza (s.29, 51, 107, 123, 129, 164, 177, 182, 188, 206, 210)

***Böyle** söylemek istediğini biliyordum, ama anlamak istemiyordum (Palto, s.129).*

3.*zarf* Bu derece (s.65, 201)

*Kaputu, urbaları eskiden **böyle** buruşuk deldi emme o ütiüv mü ne kefere malı, ona sokup çıkarmışlardı da, ondan öyleydi (İstasyondan, s.65).*

böylece (t.23)

1.*zarf* Tam böyle, bu biçimde (s.82, 85, 101, 122, 134, 164, 194)

*Kuvvetim, cesaretim ve güzelliğim ancak **böylece** belirliyordu (Düşünmek, s.164).*

2. *zarf* En sonunda, böylelikle (s.98, 100, 101, 115, 116, 127, 134, 176, 177,

181, 184, 196, 198, 200, 208, 209)

Böylece Müdür Bey, tesellilerimizden kopuyor ve yalnız kalıyorduk (Yeni Okul, s.115).

böylelikle (t.1)

zarf Böylece

Uydurduğum bahanelerle örtmeğe çalıştığım ve **böylelikle** hatırlamaktan kaçındığım şeyler için bile, bunu yapmam gerekiyor (Nedenlerim, s.98).

böylesi (t.1)

zamir Bunun gibisi, bu biçimde olanı

Kör müsün. Ford; hem de Fordun **böylesi** (Şoför Aziz, s.27).

böylesine (t.4), s.155, 156, 189, 190

sıfat Bu tarzda, bu biçimde

Böylesine bir fikir Passionya mantığına göre bir soğuk espri niteliğinde olabilirdi ancak (Passionya Buluntuları, s.155).

Brezilya (t.1)

özel, isim Güney Amerika'da yer alan federal cumhuriyet

Dağının yüksekliğini, solucanın sinir sistemini, **Brezilya'da** elde edilen kahve'nin kaç gram olduğunu öğrenirler (Koyun Olmak, s.173).

bu arada (t.7)

1.zarf Bu süre içinde (s.90, 135, 152, 178, 181)

Bu arada "Zamanımızda kadınlar da pek bozuldu." diye homurdandı (Sesli Ansiklopedi, s.181).

2. zarf Yeri gelmişken, bu meyanda (s.166, 176)

Bu arada bilginin güzel sekreteri girdi ve bir şeyler söyledi (Zebra-Son-Animo, s.176).

bu kadar (t.9)

zarf yaklaşık

O zamanlar, yol **bu kadar** dik değil, çamlar güler ve yeşildiler (Kırkıncı Yıl, s.93).

bu (t.360)

1.sıfat Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz (s.21, 22(2), 23, 26(6), 27(2), 28(3), 35(2), 36(3), 39, 40, 41, 43, 55(3), 58, 62, 64, 67, 71, 72(2), 73(2), 75, 76, 80(4), 82, 83, 85(2), 87, 94(2), 99(3), 102, 104(3), 106(2), 107(3), 108(2), 109(2), 110(2), 111(2), 112(3), 113, 114, 115(3), 116, 117, 118, 119, 120, 122(2), 125(2), 126(2), 128(2), 129(6), 130, 132(3), 135,

136, 138(3), 142, 144(2), 145, 146(2), 147(3), 149(2), 150, 151(4), 152(4), 153, 154(3), 155, 156, 157, 158, 159, 164(3), 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 177, 179(3), 180, 181, 182, 183, 184, 185, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 195(2), 196(4), 198(4), 199(4), 200, 201(2), 204, 205(2), 206, 207, 208, 209, 210, 211)

*Yarım saat evvel çocuklarımın çığlık çığlığa oynadığı **bu** odada hissedilir bir tuhaflık vardı (Misafir Geldi, s.21).*

2.zamir En yakında bulunan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan bir söz (s.17, 18, 19, 22(3), 23, 26, 27(2), 28, 31(2), 32, 40, 42, 43, 46, 51, 52, 53(2), 57, 58, 66, 71(2), 75(2), 79(3), 83, 90, 92, 93, 98, 101(2), 111, 112, 119, 124, 125(2), 126(2), 127(6), 128(2), 129(3), 134, 135, 138(2), 139, 140(2), 141(3), 142, 145, 148, 150, 156, 158, 167, 168, 171, 172, 176, 177, 180, 182(2), 183, 184, 185(2), 187, 188, 189, 192, 193, 194, 204, 207, 208, 209, 210)

***Bu** ancak romanlarda bulunabilecek renkli ilişki bile bana mit etmemek gerektiğini unutturamamıştı (Koltuk Değnekleri, s.106).*

bu sefer (t.1)

zarf Bu defa, bu kez

*Kendi kendime, ya **bu sefer** mektubu bana okutmazsa diyordum (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

bu yana (t.4), s.109, 116, 120, 193

zarf -den beri

*Sizin gününüzden **bu yana** bazı değişiklikler oldu (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

bu yüzden (t.3), s.155, 171, 195

zarf Bundan dolayı

***Bu yüzden** insan içinde yaşamağa alışmış, onların davranışlarını öğrenmiştim (Bir Heykel öldürüldü, s.195).*

buçuk (t.1)

sıfat ... ve yarım

*Fiyatı ne? anlıyarak; iki **buçuk** lira dedim (Vermekten lmszlik, s.26).*

budalaca (t.1)

sıfat Budalaya yakışan

*Genç kız, **budalaca** sırtışını dudaklarına perçinlemiş, hayran dinledi (Hepimiz Gibi, s.49).*

bugün (t.39), s.15(2), 23, 35, 36, 38, 43, 46, 58, 59, 60, 67, 71, 76, 98, 105, 111, 115, 143, 154, 155(5), 156, 157(2), 158(2), 182, 183(2), 185, 193, 199, 209, 210(2)

isim İçinde bulunulan gün

O kendinden emin Hıdır çavuşta bugün bir ürkeklik, bir üzüntü var gibiydi (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

bugünkü (t.7), s.22, 49, 155, 158(2), 206, 210

sıfat Bugüne özgü, bugün olan, bugün yapılan

Âşıktı (Deli gibi), seviyordu (Çılgın gibi), evleri olacaktı (Pembe boyalı), çocukları olacaktı (Deniz gözlü), hep sevişeceklerdi (Bugünkü gibi) (Hepimiz Gibi, s.49).

buğu (t.3), s.74, 76, 137

isim Soğuk bir cisim üzerinde ince bir tabaka durumunda yoğunlaşmış sıvı

Camlarda buğu, içerde ağır bir koku var, tavla pullarının şakırtısı radyodaki ağlayan müzikle yarış halinde, hattâ galip (Taşındığım Ev, s.74).

buğulanmak (t.2), s.62, 137

nsz Üzerinde buğu oluşmak, buğu ile kaplanmak

***Buğulandı** ihtiyarın gözleri, bir tuhaf oldu içim (Serhoş, s.62).*

buğulu (t.2), s.37, 59

sıfat Üzerinde buğu bulunan, buğulanmış

Küçüğün, kurşuniye kaçan gözleri, ince bir sis tabakasıyla buğuluydu (Nedamet, s.37).

buharlaşmak (t.1)

z.f. Buhar durumuna dönüşmek, buğulaşmak, tebahhur etmek

Bir zamanlar yaşamış, ama şimdi artık var olmayan bir adamın yüz çizgilerine ve yer yer buharlaşarak yok olmuş bir insan vücudunun silik, belirsiz, aşınmış kalıntısına sahipti (Cümbüş, s.137).

Buick (t.2), s.87(2)

özel, isim ABD’li otomobil markası

Ben, parlak siyah boya üzerine ve Buick markasının hemen altına, kan kırmızısı yağlı boya ile, Türkçesini yazmıştım (Hayal Ülkelerinden, s.87).

bulabilmek (t.2), s.156, 171

-i Bulma ihtimali veya imkânı bulunmak

Düşünün, Avrupa din kültürüne varabilmeleri, Allah’ın kayınvalide, karı, evlât ve akrabalarını bulabilmeleri için daha yüzyıllar geçmesi lâzım (Passionya

Buluntuları, s.156).

bulanık (t.1)

sıfat Donuk, anlamsız, fersiz (bakış)

*Yorgun kahverengi gözleri **bulanık** ve müteessirdi (Dua, s.41).*

bulanmak (t.1)

i.f. Bulama işine konu olmak, her yanı bir şeyle kaplanmak

***Bulanmak** hassasının, öğrenmek şıkkının akla gelmeyeceği bir hissizlikle kabul edilecek bunlar, şu sürü tarafından (Taşındığım Ev, s.75).*

bulantı (t.2), s.21, 126

isim Midede duyulan ve insana kusacak gibi bir duygu veren durum

*İçimi dolduran ağırlık bir **bulantı** şekline döndü (Palto, s.126).*

bulantı vermek (t.1)

d. bıkkınlık vermek

*İçimde, eriyen, akan, **bulantı veren** bir şey var (Yeni Gelen, s.72).*

bulaşık (t.2), s.210(2)

isim Yiyecek veya içeceklerle kirletilmiş mutfak eşyası veya kap kacak

*Bir millet, bugünkü flört durumundan yarın aleni metres durumuna geçecek, yemek pişirecek ve **bulaşık** yıkayacaktır (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

bulaşık suyu (t.1)

isim Bulaşıkları yıkamak için kullanılan su

*Ama hırçın esinti, medenî şehirlerin bina köşelerinde kırılıyor, fabrikalarında renk, koku ve şekil değiştiriyor, sonra, bir sokak köpeği kadar ürkek, bir irinli düşünceyi yalayıp, bir parça **bulaşık suyu** kokusu, biraz insan iniltisi yüklenip, insanlara taşıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

bulgur köftesi (t.1)

isim Kaynatılıp kurutulduktan ve kabuğu çıkarıldıktan sonra kırılan buğday ile yapılan köfte

*Sade suya bulgur, bulgurlu sade su, sonra **bulgur köftesi**, sebzeli bulgur, bulgurlu sebze yemektedir Anadolu (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

bulgur (t.3), s.210(3)

isim Kaynatılıp kurutulduktan ve kabuğu çıkarıldıktan sonra kırılan buğday

*Çeşit çeşit **bulgur** yemekleri yenir vatanımda (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

bulgurlu (t.2), s.210(2)

sıfat Bulguru olan

Sade suya bulgur, bulgurlu sade su, sonra bulgur köftesi, sebzeli bulgur, bulgurlu sebze yemektedir Anadolu (Yorgunluk Hakkında, s.210).

bulmak (t.75)

1.-de Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak (s.18, 31, 34, 67, 72, 82, 87, 88, 89, 94, 99, 100, 101, 105, 107(2), 109(3), 110, 112, 121, 124, 127(2), 132, 134, 141(2), 145, 147, 148(5), 149, 150(3), 154(2), 156, 157, 159, 164, 166, 170, 171, 177, 180(2), 181(2), 189(2), 192, 196, 201, 208(3), 209, 210)

*Bir ekvator yamyamıyla bir İngiliz lordu arasında **bulduğum** müşterek noktalar, gülmek, ağlamak, ümit etmek, yorulmak gibi şeyler de olsa, yine de ümit etmekte devam ederim (Yorgunluk Hakkında, s.208).*

2.Bir şeyi elde etmek (s.79, 141, 142(2), 170, 175(2), 178, 180)

*Bir koyunun, özellikle benim gibi yemini yiyen, semirmeye çalışan, sürüden ayrılmayan, fırsat **bulursa** komşu tarlalardan çalan, yoksa bulduğu ile yetinen, koyunluk bilincine varmış bir koyunun çekineceği ne olabilirdi? (Koyun Olmak, s.170).*

bulunabilmek (t.1)

nsz Bulunma ihtimali veya imkânı bulunmak

*Bu ancak romanlarda **bulunabilecek** renkli ilişki bile bana ümit etmemek gerektiğini unutturamamıştı (Koltuk Değnekleri, s.107).*

bulunmak (t.15), s.29, 92, 112, 113, 134, 149, 156, 163, 174, 178, 189, 194, 195, 200, 208

nsz Bulma işine konu olmak

*İnsanlarda nasıl bit yiğitte **bulunur** sözcüğü varsa, belki onlarda da bitli olmak bir özelliktir (Bitler, s.189).*

buluntu (t.2), s.154, 159

isim Kazı veya araştırmalarla ortaya çıkarılmış olan, bazen de rast gelinerek bulunan eski çağlardan kalma eşya

*Diğer kazılarda olduğu gibi pek çok değerli **buluntu**, sizin de bildiğiniz kanallardan dünya müzelerine akıyor (Passionya Buluntuları, s.159).*

buluş (t.1)

isim Bilinen bilgilerden yararlanarak daha önce bilinmeyen yeni bir bulguya ulaşma veya yöntem geliştirme, icat

*Kâğıdı açarken “**Buluşumu** önce sana göstermek istedim.” dedi (Sesli*

Ansiklopedi, s.179).

buluşmak (t.1)

nsz, -den Bir araya gelmek

*İşi hafife alanların veya yolunu bulup kaytaranların sözleşmeden **buluştuğu** yerdı burası (Erkeklik Özentisi, s.31).*

bulut (t.1)

isim Atmosferdeki su damlacıkları ve buz taneciklerinin görülebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan, biçimleri, yükseklikleri ve yol açtıkları hava olaylarıyla birbirinden ayrılan yığın

*Bırak, **bulutlarına** asılayım ve güneşinde kanat açayım (Odamdaki Cinayet, s.141).*

buluvermek (t.1)

s.f. Ansızın bulmak

*Hani bir dere akardı evler arasından., hani sana renkli çakıllar **buluverdiğim** bülbüllü dere (Göç, s.69).*

bunalmak (t.4), s.90, 98, 150, 165

nsz Çok sıkılmak, çok tedirgin olmak

*İğreniyor, korkuyor, **bun alıyor**, bu arada delice bir panik içinde, algılarımı, düzensiz, gelişi güzel idrakime tıktırıyordum (Körün Gördükleri, s.90).*

bunaltıcı (t.1)

sıfat Bunaltan, bunaltı veren, sıkıcı, sıkıntılı

*Aklına ilk gelen, yazın tozu, **bunaltıcı** sıcaklığı, dondurmacıda tanıdığı “İspanyolu” oldu (İnsan Hamal, s.51).*

bunaltmak (t.2), s.100, 103

-i Bunalmasına yol açmak

*Bir insan önünde, duygularımın çırlı çıplak çirkinliği ve anlatabilmek isteğinin bulup çıkardığı, söylemek istediğimden uzak anlamlı kelimeler, **bunaltıyordu** (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

bunca (t.1)

sıfat Epey, çok

*Boşa gitmedi ya **bunca** çaba (Fikirci, s.202).*

bundan (t.9), s.45, 50, 121, 122, 129, 132, 157, 167, 168

zarf bu nedenle

Bir çok filiz misali upuzun, japone entarisinden cömertçe taşmış kollu, Marilyn

*kalçalı kızı, teşhir zevkinden mahrum idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi **bundandır** (Borç, s.45).*

bunlar (t.37), s.18, 20(2), 21, 23, 31(2), 38, 40, 44, 56, 57, 75(5), 79(2), 91, 95, 104, 112, 114, 120, 127, 135, 141, 147, 155, 176(3), 183, 186, 198, 209

zamir Bu zamirinin çokluk biçimi

***Bunlardan** herhangi biri diğeri için bir evvelki adam, diyor, bunlardan herhangi birinde hiçbirşey. tasavvur edemiyorum ki daha evvel bir diğerinin olmamış olsun (Taşındığım Ev, s.75).*

bura (t.20), s.31, 74(2), 92, 93, 94, 104(3), 107, 116, 118, 145, 152, 181, 187, 191, 196, 199, 200

isim Bu yer

*“İbrahim kahvesi” diyorlar **buraya**, gençler arasında isim yapmış bir kahvehane (Taşındığım Ev, s.74).*

burada (t.14), s.40, 56, 64, 151, 166, 175, 176, 192(6), 193

zarf Bu yerde

***Buradaki** sükûnet her yerden daha fazla gibiydi (Dua, s.40).*

buram buram (t.3), s.26, 64, 146

zarf Duman, koku vb. çok etkili bir biçimde yayılarak

*Onun **buram buram** tüten bacalara doğru süzüldü- günü, hayalleştğini görürsünüz (Erzurum’da Akşam, s.64).*

burası (t.2), s.144, 155

isim Bu yer, bura

*Sözün **burasında** dimdik baktı gözlerime, “Ya da,” dikkatimi kelime üzerine zorla çekermiş gibi “Ya da bir düşünce.” dedi (Bekleyenler, s.144).*

Burhan (t.1)

özel, isim Papağan Dedi Ki isimli adlı hikâyede yer alan karakter

*Sıçrayarak kendime geldim, Boş bulunup “**Burhan** bendeniz.” dedim (Papağan Dedi Ki, s.167).*

Burhanlar (t.1)

özel, isim Hâfız Burhan olarak da bilinen Burhan Sesyılmaz, Osmanlı-Türk

Türk Sanat Müziği gâzelhan, hâfız, mevlithân ve ses sanatçısı

*Hafız Samiler söylerdi, büyük **Burhanlar** söylerdi, anlardım, anlardım, doyastıya anlardım (Serhoş, s.63).*

burkmak (t.1)

-e Bir şeyi burar gibi ekseni etrafında döndürmek

*Hafif hırılıyla yanan gazocağının üstündeki tencereden yayılan yemek kokusu içimi acıyla **burkuyordu** (Çatal, s.35).*

burnu sızlamak (t.1)

d. duygulanmak

***Burnunu sızlatan** hasret, odanın havasına da tesir etmiş gibiydi (Talebe, s.47).*

burnunu çekmek (t.1)

isim *burun* + y.f. *çekmek* sümüğünü çekmek

*Gürültüyle **burnunu çekti** (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).*

Bursa (t.1)

özel, isim Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

*Hani **Bursa'da** bir türbe vardır, hani canım çinilerinin bir kısmı bir zamanlar söküldü de sonra şey oldu; yerleri çimentoyla sıvandı, işte öylesine yeşil gözleri olan bir seramik resim geçti elime (Passionya Buluntuları, s.156).*

buruk (t.6)

1.sıfat Burulmuş olan (s.19, 38, 191, 204)

*Evimi küçük ve odamı fakir bulmasından mütevellit endişem yerini tam olmayan **buruk** bir huzura bırakıyordu (Misafir Geldi, s.19).*

2. sıfat Tadı kekre olan (meyve) (s.88, 112)

***Buruk** bir tad kapladı ağzını (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

burun deliği (t.1)

isim, anatomi Burnun iki boşluğundan her biri

*Burnu irice, **burun delikleri** açık, kemikli ve renksiz yüzünde iğrenç gururuyla dikkati çeken yegâne yer, mavi yeşil arası gözleri (Yeni Gelen, s.72).*

burun (t.12), s.26, 62, 72, 99, 115, 130, 152, 172, 192, 194(2), 206

isim, anatomi Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı

*Tel çerçeveli beyzi gözlüğü, **burnumun** üstüne düşürmüştüm (Nedenlerim, s.99).*

buruşturmak (t.1)

-i Buruşuk duruma getirmek

*İhtiyar kırış kırış, sakallı yüzünü **buruşturarak** ve gelecekte gayet emin (Taşındığım Ev, s.75).*

buruşuk (t.3), s.65, 80, 91

sıfat Gerginliği, düzgünlüğü kalmamış, buruşmuş olan

*Kaputu, urbarları eskiden böyle **buruşuk** deldi emme o ütiiv mü ne kefere malı, ona sokup çıkarmışlardı da, ondan öyleydi (İstasyondan, s.65).*

but (t.1)

*isim Hayvanların, arka bacaklarının gövdeye bitişik olan dolgun, etli bölümü
O pis bir iştiha ile **butlarına** bakarken, “İnsanlar ve koyunların karşılaştırmalarını yapıyorduk.” dedim (Koyun Olmak, s.172).*

buyurmak (t.1)

-e Gelmek, gitmek, geçmek, girmek

*“Hayhay” diye rıza gösterdim, “**Buyurun**”. (Taşındığım Ev, s.74).*

buzacağı (t.1)

*isim, hayvan bilimi Yeni doğmuş, ana sütüyle beslenen sığır yavrusu
Tarihe bakıyorum 3000’inci yılın adamı, firavunlardan, Benî İsrail’in **buzacağından**, Olemp’in serhoş tanrılarına, Lat ve Uzza’dan, Avrupa’nın madde aşkına, Amerika’nın tröstüne, Rusya’nın politbürosuna kadar Tarihe bakıyorum, yalnız olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

buzdolabı (t.1)

*isim Yiyecek, içecek vb.ni soğuk olarak saklamaya yarayan, motorla çalışan dolap, soğutucu, frijider
Sebeb-i saadetimiz **buzdolabı** ve değişik markalı otomobillerin biz azad olmaz köleleri, motorla motorlaşmış biz zavallılar (Tereke, s.68).*

bükebilmek (t.1)

-i Bükmeye gücü yetmek

***Bükebiliyorum** ve atabiliyorum diye düşündü (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

bükmek (t.1)

-i Sertçe çevirmek, kıvrırmak

*Bir tel parçası geçti eline, **büktü** ve attı (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

bülbül (t.1)

*isim, hayvan bilimi Fars. bulbul Karatavukgillerden, sesinin güzelliği ile tanınmış olan ötücü kuş (Luscinia megarhynchos)
Hani kanaryanız **bülbül** gibi ötmesini (Göç, s.69).*

bülbüllü (t.1)

sıfat Bülbülü olan

*Hani bir dere akardı evler arasından., hani sana renkli çakıllar buluverdiğim **bülbüllü** dere (Göç, s.69).*

bünye (t.1)

isim, Ar. bunye Vücut yapısı

*Bu halk düşmanı, bir insan **bünyesinin** tahammül edemeyeceği yiyeceklerle öldürmek gibi bir şeytanî yol seçmiştir (Almanya Notları, s.183).*

büro (t.3), s.111(2), 199

isim, Fr. bureau Çalışma odası, yazıhane

*Herkes, **büronun** değişmez bir parçasıymışçasına, yerli yerindeydi (İnsanlar ve Saatler, s.111).*

bürünmek (t.2), s.85, 96

-e Herhangi bir görünüşe, kimliğe girmek

*Bir ney âhengine **bürünmüş** bir ses? (Göç Zamanı, s.85).*

büsbütün (t.2) s.52, 184

zarf İyiden iyiye, iyice, tamamen, tamamıyla, temelli

*Anlayamadı, yüzünde zaten mevcut aptallık ifadesi, **büsbütün** derinleşti (İnsan Hamal, s.52).*

bütün (t.65)

1.*sıfat* Eksiksiz, tam (s.15, 18, 19, 43, 52, 55, 64, 76(3), 94, 103, 108, 112, 115, 134, 138, 144, 145, 148, 149, 158, 165, 167, 168, 183, 188, 193, 195, 196, 197, 204)

*Siz de **bütün** bu köyde mi bir sorunun cevabını bekliyorsunuz? (Bekleyenler, s.144).*

2.*zarf* Çok sayıdaki varlık ve nesnelerin hepsi (s.20(2), 21, 32, 68, 75, 79(2), 84, 96, 99, 118, 126, 135(2), 141, 145(2), 150, 157, 158, 159(2), 164, 174, 180, 189, 192, 207, 208, 209, 210)

*Bir ev halkını bir **bütün**, bir tek vücut olarak düşünürsek, bu gövdenin kalbi Müdür Bey olur (Papağan Dedi Ki, s.167).*

büyü bozulmak (t.1)

d. var olan etki ortadan kalkmak

*Serçeler gündüzki ötüşlerini birkaç hecede sayıkladılar, atlar tepindi, bitti beklemek, "**Büyü bozuldu.**" dedim (Bekleyenler, s.145).*

büyük (t.28)

1.*sıfat* Boyutları, benzerlerinden daha fazla olan (somut nesne), makro, küçük karşıtı (s.17, 44, 61, 63, 68, 71, 87, 114, 117, 142, 147, 183, 193, 195, 197, 201, 204, 207)

*Yüksek dıvar, **büyük** dıvar (Serhoş, s.63).*

2. sıfat Üstün niteliği olan (s.53, 63, 83(2), 195)

*Hafız Samiler söyledirdi, **büyük** Burhanlar söyledirdi, anlardım, anlardım, doyasıya anlardım (Serhoş, s.63).*

3. sıfat Yetişkin, belli bir yaşa gelmiş (s.35, 61, 115, 116, 164)

***Büyüklerin**, elastikiyetini kaybetmiş düşünceleriyle o bende oğlunu arayacak, bulamayacaktır (Düşünmek, s.164).*

büyüklik (t.6), s.19, 115, 141, 167, 176, 194

isim Büyük olma durumu

*Beni, o semâda, onun تنها **büyükliğünde** bırak uçayım, yalnız (Odamdaki Cinayet, s.141).*

büyülemek (t.1)

-i Çekiciliği ile etkisi altına almak, birini kendine bağlamak, teshir etmek

*“Vitrinde ilk gördüğümde.” dedi “Beni **büyüledi** âdeta (Palto, s.125).*

büyülemek (t.11), s.60, 70(2), 96, 101, 129, 138, 146, 150, 157, 174

i.f. Organizmanın bütününde veya bu bütünün bir bölümünde, boyutlar artmak, irileşmek, eskisinden büyük duruma gelmek

*Aynada görülen, içimde yıllarca bir asalak olarak beslenmiş, **büyümüş** gelişmiş soytarı vardı (Soytarı Olmak, s.96).*

büyüteç (t.1)

isim, fizik Cisimleri büyüterek gösteren alet, pertavsız

*Elinde **büyüteçle** satırı inceleyen dostum, “Ah.” diye hayflanarak söylendi “Gördün mü, tablet sansürden geçmiş.” (Sesli Ansiklopedi, s.181)*

büyütmek (t.1)

-i Büyük duruma getirmek, genişletmek

*Mademki Allah bunları **büyütmüştü**, ona halt etmek düşerdi (Dua, s.40)*

C HARFİ

caba (t.1)

zarf Fazla olarak, fazladan, üstelik

*Bu uzun süre uğraşın onlara öğrettikleri de **cabası** (Koyun Olmak, s.173).*

cadde (t.8), s.39, 49, 44(2), 72, 91, 92, 201

isim Ar. cādde Ana yol

*Gün yeniden ağardığında onu **caddede** bedava fikir dağıtırken buldu (Fikirci, s.201).*

cadı (t.1)

isim Fars. cādū Kötülük yaparak başkalarına zarar veren kadın

*İnsan bilir ki **cadı**, bütün gücüne rağmen sonunda taş kesilecek, üvey ana bağışlanacaktır (Açmadığım Kapı, s.148).*

cahil (t.3)

1.*sıfat Ar. cāhil* Öğrenim görmemiş, okumamış

*Kaşları nasıl çatıldı delikanlının “**Cahil**” diye çıkıştı çobana, “Bal gibi Chevre bu işte.” (Koyun Olmak, s.171).*

2.*isim* Belli bir konuda yeterli bilgisi olmayan

*Bu herifler **cahildir**, senin, benim gibi değiller (Şoför Aziz, s.28).*

3.*sıfat* Deneysiz, genç, toy (delikanlı veya kız)

*Bu güne kadar karşımda saygıyla dikilen, kaba ve beceriksiz ellerini şaşkınlıktan koyacağı yeri şaşıran **cahil** çocuk, yontulmamış sükkûnetiyle Napolyon'dan, onun kahvesini içtiği saatten bahsediyordu (Napolyon'un Ümidi, s.151).*

cam (t.15)

1.*isim, Fars. cām* Soda veya potas katılmış silisli kumun ateşte eritilmesiyle yapılan sert, saydam ve çabuk kırılır cisim (s.115(2), 116)

*Bir **cam** kırığı, şekilsiz, bayağı ama gözümde birden esrarlı bir şeymiş hissini alan alelade bir cam parçasıydı bu (Yeni Okul, s.115)*

2. *isim* Pencere (s.38, 74, 76, 84, 115(2), 137(2), 142)

***Camlarda** buğu, içerde ağır bir koku var, tavla pullarının şakırtısı radyodaki ağlayan müzikle yarış halinde, hattâ galip (Taşındığım Ev, s.76)*

3. *isim* Tümü veya bir bölümü bu maddeden yapılmış, sırça (s.109, 138, 150)

*İhtilâçlarla sarsılan bir sakat yolcunun, vitrin **camlarının** yansımasından yararlanarak ta içimize bakan gözlerinin gerilerinde bulur gibi olurum*

(*Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109*).

cami (t.1)

isim, din b. Ar. cāmi ‘ Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer
Lala Paşa camiinin önünden geçiyoruz ve kararsızız (Yeni Gelen, s.72).

camlı (t.1)

sıfat Cam takılmış, cam geçirilmiş, camı olan
Gözler, mavi ve rahatsızlık verici gözler, camlı bir gözlüğün basıncıyla derine gömülmüşler; parıldıyorlar (Nedenlerim, s.98).

can düşmanı (t.1)

isim Aşırı düşmanlık güden kimse
Kapıda; can düşmanımın, oniki yaş muhayyilesinin bütün gücüyle öldürdüğüm, işkence ede ede, yalvarta yalvarta öldürdüğüm amcamın kapısında, korkuyla, kinle bekledim (Sınır, s.103).

can (t.1)

isim, Fars. cān İnsan ve hayvanlarda yaşamayı sağlayan ve ölümlle vücuttan ayrılan madde dışı varlık
Siz; “LİM,” derdiniz bana, “Bir gülümsememe ne verirsin?” “Canımı.” derdim (Passionya Buluntuları, s.158).

can vermek (t.2)

1. isim Fars. cān + y.f. Tr. vermek ölmek
Bir çömlek kırığında bütün bir insan ömrünü yemek yalansız, o kaptan can vermiş nebatların ümitsiz feryatlarını hissetmek (Isırmak,204).
2.d. canlanmasına yol açmak
Bunlar da bizim gibi, Allah bunlara da can vermiş, günah be çavuşum (Erkeklik Özenti,31).

canı çıkmak (t.2), s.188(2)

d. çok yorulmak veya çok zorluk çekmek
Babaların canı çıkar, aman para kazanıp okula göndereyim de, evladım gül bitinin karıncaların ineği olduğunu öğrensin diye (Bitler, s.182).

canı istemek (t.1)

d. heves duymak
Canım istemediği halde sigara yakıyorum ve reddedeceğini bildiğim halde teklif ediyorum (Misafir Geldi, s.20)

canı sıkılmak (t.1)

d. içi sıkılmak, yapacak bir işi olmamaktan tedirginlik duymak

Canım sıkıldı, dedim ya bir tuhaf oldu içim (Serhoş, s.62).

canım (t.11), s.17, 35, 42, 62, 129, 153, 156, 158, 187(2), 192

sıfat çok güzel, çok değer verilen

*Ve biliyor musun ki yeni elbisesi, seni karşılamak için binbir mahrumiyetle yapılan o zavallı entari, **canım** gösterişini, kurulan bir sürü hayalle birlikte kaybedecek (Asıl Sebep, s.17).*

canlandırabilmek (t.1)

-i Canlandırma ihtimali veya imkânı bulunmak

*İlgisini **canlandırabilmek** için Napolyon'un aşkından, metresinin vücut yapısını şöyle elimle tarif ederek bahsettim (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

canlanmak (t.8)

1.nsz Gücü artmak, diri duruma gelmek (s.95, 96, 118(2), 122, 125, 145)

*Panayır kendini var eden insan elini itmiş, **canlanmış**, bağımsız tepiniyordu (Soytarı Olmak, s.95).*

2.-de Geçmişte yaşanan bir olay veya durum yeniden hatırlanmak

*Zihnimde bir araba **canlanırdı** (Göç Zamanı, s.85).*

canlı (t.6)

1.sıfat Canlı olan, diri, yaşayan (s.32, 104, 180, 194)

*Suat'ta bütün **canlılara** karşı derin bir kin var gibiydi! (Erkeklik Özentisi, s.32).*

2. sıfat Güçlü, etkili

*Çoktan sormak istediği bir soru dudaklarındaydı, yendi çekingenliğini, **canlı** bir hamleyle "A yenge" dedi (Vermek ve Ötesi, s.118).*

3. sıfat Dikkat çekici, göz alıcı, parlak (renk), ateş parçası

*Gözüm, Münâdi'nin gerçek kadar **canlı** çehresinde, kulaklarım karşı durulmaz çağırının âhenginde, konuşmasının sonunu beklerdim (Göç Zamanı, s.85).*

canlılık (t.2)

1.isim Canlı olma durumu

*İri makasla aynı boyda kesildikçe, renkler ve desenler bütün **canlılıklarıyla** beliriyorlardı (Vermek ve Ötesi, s.118).*

2. isim Neşelilik, hareketlilik

*Karl hikâyesi silikleşiyor, bütün tekrarına rağmen anlatamıyor insanlara kendini, sonra mahzun tekrar **canlılığını** bulduğu zindana dönüyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

cansız (t.2)

1. *sıfat* Canlı olmayan (varlık), camit

Cansız her şey hayat buluyor, yaşıyor, heyecanlanıyor, gülümsüyordu(Doğuş, s.80).

2. *sıfat* Durgun

Her şey uzakta, her şey cansız gibiydi (Üç'ü Çeyrek Geçe, s.120).

capcanlı (t.2), s.103, 195

sıfat Çok canlı

Capcanlı kelimeler, dudaklarımda kuruyor, sessizleşiyordu (Sınır, s.103).

caymak (t.1)

-i Sözünden, kararından dönmek, vazgeçmek

Ama karımın sevdiği adamı hatırlayıp cayıyorum (Kırkinci Adam, s.133).

cazırtı (t.1)

isim Cazırdama sırasında çıkan sesin adı

"Kapat, kapat!" dediğini duydum kadının, sonra bir cazırtı koşturdu tepemde (Kurşun Dünyasından, s.83).

cazibe (t.1)

isim Ar. cāzibe Çekicilik

Biliyor musun ki, mutlak samimiyetin o gösterişli kumaş parçası altında cazibesini kaybedecek ve sen nişanlı için sevgini bununla takviye alâdeliğini gösterecek kadar alçalacaksın (Asıl Sebep, s.17).

cazip (t.1)

sıfat Ar. cāzib Alımlı

Keşfettiğim yeni dünyada cazip şeyler var (Misafir Geldi, s.22).

ceket (t.6), s.26(2), 46, 152, 179, 194

isim Fr. jaquette Erkeklerin ve kadınların giydiği, genellikle önden düğmeli, kalçayı örten, kollu üst giysisi

Pejmürde ceketinin cebinden bir sigara çıkardı, bir an mütereddit durdu (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

cellat (t.1)

isim, Ar. cellād Ölüm cezasına çarptırılanları öldürmekle görevli olan kimse

Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soyтары, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir onsekizinci asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soyтары

Olmak, s.95).

celse (t.2), s.184(2)

isim, Ar. celse Oturum

Mübaşir kılıklı bir adam celseye ara verildiğini söyledi (Almanya Notları, s.184).

cemaat (t.3), s.55, 56, 57

isim, din b. Ar. cemā'at Bir imama uyup namaz kılan kişiler

Cemaat tahammül edemezdi anlaşılın din kelimelere (Deli İmam, s.55).

cemaatimüslimin (t.2), s.55(2)

isim, din b. Ar cemā'at + muslimîn Müslüman topluluğu

Verseniz, cemaat-ı müslimîn, hudutsuz verseniz, verseniz ve verdiğinizizi beklemesiniz (Deli İmam, s.55).

cenaze namazı (t.1)

isim, din b. Cenaze gömülmeden önce musalla taşının üstüne konulan tabutun önünde kılınan namaz

Cemaat Terlikçi Haydar Efendi'nin cenaze namazında bunları dinlediler (Deli İmam, s.57).

cennete gitmek (t.1)

isim, Ar cennet + y.f. Tr gitmek Ölmek

Tanıdık şeylerden, babamdan, renklerden ve kokulardan ayrılmak, güzelliğine rağmen yabancı ve uzak bulduğum cennete gitmek, titretiyordu beni (Kurşun Dünyasından, s.83).

cep (t.4), s.26, 46, 119, 179

isim, Ar. ceyb Genellikle bir şey koymaya yarayan, giysinin belli bir yeri açılarak içine yerleştirilen astardan yapılmış parça

Derhal elini geniş ceket cebine attı ve iki gümüş lira çıkardı (Borç, s.46).

cephanelik (t.1)

isim Cephanelinin saklanması yarar kapalı ve korunmuş yer

İki-üç cephanelik nöbetçisiyim (Nöbet, s.207).

ceph (t.1)

isim, Ar. cebhe Yan, yön, taraf

Hâtıralar şekillendikçe, hakikî hüviyetlerini takındıkça gözüümü yumarak geçtiğim yolun esas cepheleeri meydana çıkıyor (Misafir Geldi, s.22).

cereyan (t.3), s.177, 179(2)

isim, fizik Ar. cereyān Akım

“İstanbul’da **cerayan** ikindide, su sabaha karşı bulunur.” diye cevap verdim
(Sesli Ansiklopedi, s.179)

cerayan vermek (t.1)

isim, fizik Ar. cereyān + y.f. Tr. vermek elektrik enerjisini kullandırmak

Vakit öğleyle ikindi arası olduğu için, belediyenin ancak bu saatlerde, ışığa lüzum olmayan bu zamanlarda **cerayan verdiğini** bilememesine şaşıtm (Sesli Ansiklopedi, s.179).

Cermen (t.1)

özel, isim Fr. german Bugünkü Almanya'yı, Bohemya ve Polonya'nın batı bölümünü kapsayan Cermanya'da milattan önce III. yüzyıldan IX. yüzyıla kadar oturan halk

O Cerman ırkına has intikal sür'atiyle, üç tekrarda anlayıverdi ne demek istediğimi (Almanya Notları, s.182).

cesaret (t.3)

1. *isim, Ar. cesāret* Güç veya tehlikeli bir işe girerken kişinin kendinde bulduğu güven

*Sigara yakmaya çalıştım, kibrit parmaklarımın arasından fırladı, İkincisini yakacak **cesareti** kendimde bulamadım (Palto, s.127).*

2. *isim* Yüreklilik, yiğitlik, yürek ve göz peklığı

*Kuvvetim, **cesaretim** ve güzelliğim ancak böylece beliriyordu (Düşünmek, s.164).*

3. *isim* Cüret

*Çalgıcıya doğrudan doğruya bakmak **cesaretini**, bana onun komşu masaya dönüşü verdi (Cümbüş, s.137).*

cesaretini göstermek (t.1)

isim Ar. cesāret + y.f. Tr. göstermek yürekli davranmak

*Elimi bir kaldırabilmek **cesaretini gösterebilsem** ve yüzümü acıtarak silebilsem diye düşünüyordum (Cümbüş, s.138).*

ceset (t.2), s.141, 165

isim, Ar. cesed Ölü beden, naaş

*İsa'ydım, çarmıha gerili **cesede** bakıyor, gülüyordum (Düşünmek, s.165).*

cevap (t.10), s.80, 138, 144(2), 145(4), 180(2)

isim, Ar. cevāb Bir soruya, bir isteğe, bir söz, bir davranış veya yazıya verilen

karşılık, yanıt

“O halde beklediğiniz bir **cevap** olduğunu kabul etmelisiniz.” dedim
(Bekleyenler, s.145).

cevap vermek (t.32), s.25, 28(2), 44, 80, 93, 106, 107, 114, 117, 122-123, 125, 128, 132, 138, 139, 145, 146(2), 151, 152, 172, 174, 179, 180, 182, 187, 188, 193, 200(3)

isim, Ar. *cevāb* + y.f. Tr. *vermek* karşılık olarak bildirmek veya söylemek

*Dünyayı bize öğretir, diye böbürlenerek **cevap verdim** (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

cevaplandırmak (t.1)

-i Bir şeyin cevabını, karşılığını vermek, yanıtlandırmak

*Soruları **cevaplandırırken**, bir yandan hastalığımın benim bir özelliğim olup olmadığını düşünüyor (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

cevapsız bırakmak (t.1)

isim, Ar. *cevāb*+ Tr.*sız* + y.f. Tr. *bırakmak* karşılığında herhangi bir cevap vermemek, bir tepki göstermemek

*Şoför ciddiyetini, surat asmayı artırarak suali **cevapsız bıraktı** (Şoför Aziz, s.28).*

ceza (t.1)

isim, Ar. *cezā*’ Uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım

*Hissine indirdiğim her darbe, çoktan arzu ettiği bir **ceza** gibiydi (Palto, s.127).*

Chevre (t.1)

isim, hayvan bilimi Fr. Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen, memeli dişi hayvan (Capra hircus), keçi

*Kaşları nasıl çatıldı delikanlının “Cahil” diye çıkıştı çobana, “Bal gibi **Chevre** bu işte.” (Koyun Olmak, s.171).*

cılız (t.2), s.72, 121

sıfat İnce

*Loş caddede **cılız** ağaçlar açık bırakılan vitrin ışıklarıyla daha zavallı görünüyor (Yeni Gelen, s.72).*

cırlamak (t.1)

nsz İnce ve usandırıcı ses çıkarmak

*Gözleri bende “Üç çocuklu” diye **cırladı** (Papağan Dedi Ki, s.168).*

cıva (t.1)

isim, kimya Fars. Atom numarası 80, atom ağırlığı 200,5, yoğunluğu 13,59 olan, donma noktası -38,8 °C olduğundan, normal sıcaklıkta sıvı olarak bulunan, gümüş renginde bir element (simgesi Hg)

Sağda, Karasu civa pırlıtlarıyla yoluna devamda (Yeni Gelen, s.72).

cıvıltı (t.1)

isim Kuşların ötüşürken çıkardıkları sesin adı

Başımızın üzerinde ağaçlardan kuş cıvıltıları ve güneş huzmeleri dökülüyordu (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

ciddi (t.4)

1. *sıfat* Gülmeyen

Büyüklerin ellerinde çıkınlarıyla, ciddi yüzlerinde derin yorgunluk izleriyle sokağımızdan geçtikleri saat (Çatal, s.35).

2. *sıfat* Titizlik gösterilen, önem verilen (s.158(2))

Bugünkü ciddi işler, Passionya'da oyundu (Passionya Buluntuları, s.158).

3. *sıfat* Ağırbaşlı

Gözden uzak, sazlıkların arasında, çimenden bir yatağım vardı, üstümde alâimisema kanatlı gelin böcekleri, yerde ciddî ve aceleci karıncalar, ince ayakları üzerinde sarhoş su örümcekleri dolaşırdı (Erkeklik Özentisi, s.32).

ciddiyet (t.2), s.28, 44

isim Ar. ciddiyet Ağırbaşlılık

Saf yüzündeki ciddiyet bir kat daha artar (Borç, s.44).

ciğer (t.4) s.59(2), 96, 98

isim Fars. ciğer Akciğerlerle karaciğerin ortak adı

Ciğerimde böcekler dolaşmış, duyuyorum emmi, aha ciğerimi yiyorlar (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

ciğerci (t.1)

isim Kesilen hayvanların ciğer, baş, ayak, işkembe vb. parçalarını satan kimse, sakatatçı

İdare monarşiydi. Bu demekti ki; bakkal, lâğımçı, ciğerci, kasap, istidacı ve boş gezip kaldırımları ölçen meslek erbabının devlet yönetimi hakkındaki düşüncelerinden yararlanamazlardı (Passionya Buluntuları, s.155).

cihaz (t.2), s.176, 177

isim Aygıt, alet, takım

Cihazı çalıştırmanız mümkün mü?" diye sordum (Zebra-Son-Animo, s.176).

cilt (t.4)

1.isim, Ar. *cild* Ten (s.47, 100)

Esmer cildinin çizgi derinliklerinde, renk değişik ve daha koyuydu (Elli Liralık Teşhis, s.100).

2.isim Formaları, yaprakları birbirine dikerek veya yapıştırarak kitap, defter, dergi vb.ne geçirilen deri, bez veya kâğıtla kaplı kapak

Parmak ucumun ciltlerden birine değmesiyle bir süre duraksar, yavaşçacık kitabı kavrar, çarpan kalbime bastırırdım (Hayâl Ülkelerinden, s.88).

3. isim Bir eserin ayrı ayrı basılan bölümlerinden her biri

Mütenevvî eserler, taban tabana zıt fikirlerle Yunanca ve Arapça, Farsisî ve Fransızca yanyana, içice eski ciltlerinden memnun, üstüste sıralanırlardı (Deli İmam, s.56).

cin (t.1)

isim, din b. Ar *cinn* Dinî inanışa göre duyularla kavranamayan, insanlar gibi irade ve anlama yeteneğine sahip, ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan yaratık

Binbir cin'i binbir oyunla dal aralarında gördüm (Göç Zamanı, s.84).

cinayet işlemek (t.1)

isim, cinayet + y.f. işlemek adam öldürmek

Bir otomobilin iç lâstiğinden keserek hazırladığı oku ile ne cinayetler işledi terhise kadar (Erkeklik Özentisi, s. 32).

cinayet (t.3), s.67, 140, 184

isim Adam öldürme derecesinde ağır suç

Ashında hiç de cinayet değil o eşyaları birbirinden ayırmak; en titiz itinayla silinmiş taşlığı çamurlu ayakkabılarla kirletmek, konağın bakir havasını yabancı ve tecavüzkâr seslerle rencide etmek (Tereke, s.67).

cins (t.6)

1.isim Ar. *cins* Tür, çeşit (s.44, 154, 172, 181, 184)

Düşünmezler ki koyun cinsleri arasındaki Farsktan daha fazladır insanlar arasındaki ayrılık (Koyun Olmak, s.172).

2.isim Soy, kök, asıl

Ah, ben cinsimi bilirim." diye hayıflandı (Bir Eşek Karşısında, s.193).

cinsel (t.1)

sıfat Cinsiyetle ilgili, cinsî, eşeyssel, seksüel

Hayvanda, elle tutulur bir cinsel isteğin biraz kaba ve çıplak özlemi görüliyordu (Yeni Okul, s.114)

civar (t.1)

isim, Ar. civār Dolay

Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla Paris'te, Bastil Meydanı civarında, ya da Köln'ün zarif Dom'u önünde, güvercinlere ekmek kırığı atan insanlar arasında rastlayacağımdan emindim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

coğrafya (t.3), s.25, 26, 154

isim Yeryüzünü fiziksel, ekonomik, beşerî, siyasal yönlerden inceleyen bilim Ders kitabı, dedim, bu coğrafya kitabı (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

Coni (t.1)

isim, halk ağzında Amerikan askeri

Ben, dedim, yeniyim, Avrupalıyım, Amerikalıyım, Coniyim (Serhoş, s.62).

coşkun (t.1)

sıfat Coşkulu

En coşkun şiirler, zihnimde kalıplara giriyor “dilimin ucunda” sözüyle anlatılabilir hale geliyorlardı (Düşünmek, s.163).

cömert (t.1)

sıfat, mec. Sahip olduklarını esirgemenen veren

Saçımın rengi, cömert bir düşünüşle istediğim rengi alıyordu (Düşünmek, s.164).

cömertçe (t.2), s.45, 201

zarf Cömert bir biçimde, sakınmadan, bol bol

Bir çok filiz misali upuzun, japone entarisinden cömertçe taşmış kollu, Marilyn kalçalı kızı, teşhir zevkinden mahrum idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).

cumartesi (t.3), s.21, 112, 176

isim Ar cum'a + Tr ertesi Cuma ile pazar arasındaki gün

İsmini burada yazamayacağım üç bilim adamımız cumartesi günü için söz almışlardı (Zebra-Son-Animo, s.176).

cümbüş (t.5), s.137(2), 138(2), 139

isim, müzik Ar. cunbiş Maden gövdeli, tambura benzer bir saz

Cümbüşü bana veren demişti ki, bir gün bunu senden de bir genç alacak (Cümbüş, s.139).

cümle kapısı (t.1)

isim Yapılarda ana kapı

*Konağın **cümle kapısından** giren koltukçuların bıraktığı izler en küçükten en büyüğe bütün eşyada (Tereke, s.68).*

cümle (t.5)

1.*isim, dil bilgisi Ar cumle* Bir yargı bildirmek için tek başına çekimli bir fiil veya çekimli bir fiille kullanılan kelimeler dizisi, tümce (s.100, 182, 205)

Cümleleri kesik ve çılgın bir inançla doluydu (Isırmak, s.205).

2.*isim* Bütün, hep

*Bizim çocuklar gibi, yani, bilinen ve bilinmeyen vitaminlerin **cümlesini** içinde toplayan, eskilerin düpedüz pirinç unu dedikleri lüks mamayla beslenmiş üç çocuğun rahatça yatıp uyuyacakları büyüklükteydi (Papağan Dedi Ki, s.167).*

3.*zamir* Herkes

*Nasıl olsa demokratik Amerika yönetimi, yakında onların **cümlesinin** hakkından gelecek (Bitler, s.188).*

cüz'î irade (doğ. cüzi irade) (t.1)

isim Allah'ın insana verdiği seçme, yapıp yapmama gücü, irâde-i cüz'iyeye

*Sahip olduğumuz **cüz'î iradeyi** -İlâhi iradeye göre cüz'î, aslında bize yetecek kadar muhakkak- derin bir lâkaydî ile uyutmaktayız (Tereke, s.68).*

cüz'î (doğ. cüzi) (t.1)

sıfat Ar. cuz'î Az, azıcık, pek az

*Sahip olduğumuz cüz'î iradeyi -İlâhi iradeye göre **cüz'î**, aslında bize yetecek kadar muhakkak- derin bir lâkaydî ile uyutmaktayız (Tereke, s.68).*

Ç HARFİ

çaba (t.6), s.173, 189, 195, 202, 209(2)

isim Herhangi bir işi yapmak için ortaya konan güç, zorlu, sürekli çalışma, gayret, ceht, efor

İçim o kadar çok değişik eğilimlerle doluydu ki, ilk günler bütün çabam iç yapımda bir denge kurmağa çalışmakla geçti (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

çabuk (t.2)

1.sıfat Fars. çābuk Hızlı, müstacel, yavaş karşıtı

Böylece arzunuzdan daha çabuk sizin olur (Palto, s.127).

2.zarf Alışıldan veya gösterilenden daha kısa bir zamanda, tez, yavaş karşıtı

Zaman daha çabuk geçsin istiyordum (Okuyamadığım Mektup, s.121).

çadır (t.2), s.95, 97

isim Keçe, deri, kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik maddelerden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak, çerçe, oba, otağ

Çadıra yaklaştığımızda, kendini gürültüde kaybetmiş hissim belli belirsiz titredi (Soytari Olmak, s.95).

çağ (t.1)

isim Zaman dilimi, vakit

Eski çağlardan arta kalmış bir put kalıntısıyla bir tencere, nice ateşler görmüş bir mangalla maşrapa iç içe geçiyor ve benim en son şeklimi hazırlıyorlardı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

çağırma (t.2)

1.-e Birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek

Kır düşmüş top sakallı bir hamalı vardır çarşının, yediden yetmişe Romanyalı diye çağırır millet (Borç, s.44).

2.-i, -e Herhangi birinin bir yere gelmesini istemek, davet etmek

Hasreti andırır bir his beni oralara çağırıyor (Kırkıncı Adam, s.133).

çağla (t.1)

isim, bitki bilimi Badem, kayısı, erik vb. tek çekirdekli yemişlerin körpeyken yenilebilen ham şekli

Korkular arkamda, yolun sonundaki ışık noktacıklarında umut, babamın getireceklerini, Eldorado'nun bir çağla erikte ısırılacak buruk ve hoş lezzetini beklerdim (Hayâl Ülkelerinden, s.88).

çağlamak (t.1)

s.f. Su, köpürerek ve ses çıkararak coşkunu bir biçimde akmak

Şefkat şefkat çağlayan bir anne gözyaşında oluşan birkaç inci çaldım (Passionya Buluntuları, s.157).

çağrı (t.8), s.84, 85(4), 95, 101, 131

isim Birinin bir yere gelmesini isteme, davet

Bir ney âhenginde erimiş bir çağrı, sizi içinizden kavrayıp bir yere, uzak, renkli, bilinmez ve esrarlı bir yere çekti mi? (Göç Zamanı, s.85)

çağrılmak (t.1)

s.f. Çağırma işi yapılmak

Belki de diye düşünürdüm, Dede sırtında yepyeni bir hırka, çağırıldığı yerdeki çocuklara hikâyeler anlatmaktadır (Göç Zamanı, s.85).

çakal (t.1)

isim, hayvan bilimi Fars. şagāl Etoburlardan, sürü hâlinde yaşayan, kurttan küçük bir yaban hayvanı (Canis aureus)

Yılan, maymun, köpek ve çakal ruhu gibi (Zebra-Son-Animo, s.176).

çakıl (t.1)

isim, mineraloji Çakıl taşı

Hani bir dere akardı evler arasından., hani sana renkli çakıllar buluverdiğim bülbüllü dere (Göç, s.69).

çakmak çakmak (t.1)

zarf (Göz için) Ateş, heyecan veya hiddetten kızarmış

Hâkim bana döndü, nefretten çakmak çakmak olmuştu gözleri (Almanya Notları, s.183).

çalgi (t.1)

isim, müzik Müzik aleti, çalgı aleti, enstrüman

İki eliyle, minnetle uzattı çalgıyı (Cümbüş, s.138).

çalgıcı (t.3), s.137, 138(2)

isim Çalgı çalmayı kendine meslek edinmiş kimse

Çalgıcının bakışları yüzümde yapışıp kalmıştı (Cümbüş, s.138).

çalı (t.2), s.26, 170

isim, bitki bilimi Böğürtlen, ahududu gibi küçük, dalları dibinden çatallanan ve sapsız odunsu bitki

Babam, boynunu yüksekçe bir çalıya uzatmışçasına çoban köpeğini işaret etti

(*Koyun Olmak*, s.170).

çalınma (t.3), s.125(3)

isim Çalınmak işi, çalma işine konu olmak

“*Çalınmasından mı korkuyorsunuz?*” diye sordum (*Palto*, s.125).

çalışma (t.3), s.69, 166, 180

isim Çalışmak işi, emek, say

Üst kat **çalışma**, orta kat mutfak, alt kat yatak odası (*Papağan Dedi Ki*, s.166).

çalışmak (t.41)

1.nsz Bir şeyi oluşturmak veya ortaya çıkarmak için emek harcamak (s.53, 58, 73, 104, 118(2), 132, 149, 163, 168, 171, 172(2))

İhtiyar mümkün mertebe düzğün yazmağa çalışmıştı yazıyı (*Mektup*, s.53).

2.-de İş veya görevi olmak, bulunmak (s.21, 112, 119, 125, 129, 151, 195, 199(2), 200)

“*Meselâ*” diyor, zahmetsizce beş sene evvel beraber **çalıştığımız** müessesede bir *Cumartesi gününe geçiyor* (*Misafir Geldi*, s.21).

3.-e Bir şeyi yapmak için gereken çarelere başvurmak, o şeyi gerçekleştirmek için kendini zorlamak, çaba harcamak (s.32, 73, 83, 88, 99, 100, 103, 108, 122, 127, 150, 170, 177)

Uydurduğum bahanelerle örtmeğe çalıştığım ve böylelikle hatırlamaktan kaçındığım şeyler için bile, bunu yapmam gerekiyor (*Nedenlerim*, s.99).

4.-e Bir şeyi öğrenmek veya yapmak için emek vermek (s.80, 124, 156, 172)

Bu anlaşılmaz bekleyişin nedenini öğrenmeye çalıştı (*Doğuş*, s.80).

5.i.f. Makine veya aletler işe yarar durumda olmak veya işlemekte bulunmak (s.177, 180(2))

Bu arada makina tekrar çalışmağa başladı (*Zebra-Son-Animo*, s.177).

çalıştırmak (t.2), s.177, 178

-i, -e Çalışmasını sağlamak

“*Cihazı çalıştırmanız mümkün mü?*” diye sordum (*Zebra-Son-Animo*, s.177).

çalmak (t.15)

1.s.f. Başkasının malını gizlice almak, hırsızlık etmek, aşırnak (s.60, 116, 130, 157(6), 170)

Bu gün bile hatırımda olan yaz sabahının serinliğisin desem, çaldığım eriksin, *ninemin masalısın* desem (*Küçük Anneme*, s.60).

2.-i Bir müziği dinlemeyi sağlayan aleti çalıştırmak (s.138, 139, 206(2))

Sessiz ve hareketsiz oturmasaydı, **çalsaydı**, söyleseydi belki bu duruma katlanmam kolay olurdu diyorum (Cümbüş, s.138).

3.s.f. Benzemek, andırmak

Komşunun radyosundan gelen Anadolu sesi, İstanbullaşmış Anadolu sesi, Sokoni markalı, gazyağı tenekesi bozması saksının ve siyah, rutubetli toprak içine gömülü, veremli edası taşıyan, yeşili sarıya **çalan** karanfil dalları arasında odaya süzülüyordu (Talebe, s.47).

çam (t.2), s.93(2)

isim, bitki bilimi Çamgillerin örnek bitkisi olan, dört mevsim yeşil kalabilen, iğne yapraklı, yurdumuzda birçok türü yetişen bir orman ağacı (Pinus)

Kadın, "O zaman çamlar daha gümrah değil miydi?" dedi (Kırkıncı Yıl, s.93).

çam yeşili (t.1)

isim Yeşilin çam yapraklarına benzer bir tonu

Bütün tilsim, sanki bu sözdeymiş gibi, güneş bir başka parıldadı, çam yeşili bir anda gerçek tonunu buldu (Kırkıncı Yıl, s.94).

çamaşır (t.1)

isim Fars. cāmeşūr İç giysisi

Şu, çamaşırlar arasına konulan lavanta çiçeği torbacığını çaresiz uzanan avuçlarından minnetle almış ve uzun süre yanımda taşımıştım (Okuyamadığım Mektup, s.122).

Çamlıca (t.2), s.94(2)

özel, isim İstanbul'un Üsküdar ilçesi sınırlarında yer alan tepelik ve yeşil bir semt

Belki bin kere, belki de daha fazla "Çamlıca" demişlerdi (Kırkıncı Yıl, s.94).

çamur (t.7)

1.isim Su ile karışıp bulaşır ve içine batılır duruma gelmiş toprak, balçık (s.68(3), 115, 143, 164)

Bir koltuk ayağında çamur, nokta nokta, bir kırlentte el izleri çamur çamur (Tereke, s.68).

2.sıfat Yapı işlerinde kullanılan çeşitli malzemeden oluşmuş harç

Pencereden, ilerde sahip olacağımı düşündüğüm, beyaz köpeğimin daha bu sabah yaptığım, çamurdan kulübesi görünüyor, haziran böcekleri yanıp söniyor, dallar arasından gözükken gökyüzünde yıldızlar pırıl pırıl (Çatal, s.35).

çamurlu (t.3), s.67, 68(2)

sıfat Çamur bulaşmış, üstünde veya içinde çamur bulunan

Çamurlu zemine yığılı eski eşya karşısında derin bir hayranlık, derin bir özleme ve derin bir şaşkınlık içindeyiz (Tereke, s.68).

çanak yalayıcı (t.1)

sıfat, mec. Dalkavuk, kendisine çıkar sağlayacak olanlara aşırı bir saygı ve hayranlık göstererek yaranmak isteyen kimse

Uysal, çanak yalayıcı sürüngen, aynı zamanda zayıflar karşısında kudurmağa elverişli (Zebra-Son-Animo, s.176).

çare (t.1)

isim, Fars. çāre Bir sonuca varmak, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol, çıkar yol, çözüm yolu

Bu ziyareti geciktirmek için hiçbir çare bulamamıştım (Papağan Dedi Ki, s.166).

çaresiz (t.6)

1.*sıfat* Çare bulamayan, zavallı (kimse), biçare (s.18, 201)

Yaklaşmasını, kucaklamasını meneden kumaş parçası karşısında çaresiz ve kırık (Asıl Sebep, s.18).

2.*zarf* Çıkar yol bulamayan bir biçimde (s.24, 175)

Ancak alay etmediğimden emin olduktan sonra, boynu büküldü, ellerini iki yana çaresiz açtı, “Bulamadım.” dedi (Zebra-Son-Animo, s.175).

3.*zarf* Çaresi bulunmayan, onulmaz (s.24, 87)

Bakma benzimin verem sarısına, iğrenme; yaklaştır müşfik başını, çaresiz gidişti göz yaşla rını pazen entarine kurulayayım (Helâllik, s.24).

4.*zarf* İster istemez

Şu, çamaşırlar arasına konulan lavanta çiçeği torbacığını çaresiz uzanan avuçlarından minnetle almış ve uzun süre yanımda taşımıştım (Okuyamadığım Mektup, s.122).

çaresizlik (t.2), s.105, 203

isim Çaresiz olma durumu

Sesinde çaresizlik ve bitkinlik vardı hastanın (Isırmak, s.203).

çarmıh (t.1)

isim, Fars. çār + mīh Suçlunun öldürülmek amacıyla çivilendiği haç biçimindeki darağacı

İsırdım, çarmıha gerili cesede bakıyor, güliyordum (Düşünmek, s.165).

çarpık (t.2), s.54, 152

sıfat Düzgünlüğünü yitirerek eğrilmiş, doğru karşıtı

İhtiyar durdu, mes'ut yüzünde iki damla nurdan gözyaşıyla gülümsedi ve çarpık merdivenlere doğru iki büklüm yürüdü (Mektup, s.54).

çarpmak (t.6)

1.-e Hızla değmek, vurmak (s.97, 207)

Başımı, sağa sola çarparak sür'atle geri çektim (Soytarı Olmak, s.97).

2.s.f. Kalp, hızlı hızlı vurmak (s.88, 101, 103, 129)

Parmak ucumun ciltlerden birine değmesiyle bir süre duraksar, yavaşçacık kitabı kavrar, çarpan kalbime bastırırdım (Hayal Ülkelerinden, s.88).

çarşaf (t.2), s.75(2)

isim, Fars. çāder + şeb Yatağın üstüne serilen veya yorgan kaplanan bez örtü

Yatmak için çarşafın lekесiz olması, oturmak için san- dalyanın tozsuz olması yetecek bu güruha (Taşındığım Ev, s.75).

çarşı (t.1)

isim, Fars. çār + sū Dükkânların bulunduğu alışveriş yeri

Kır düşmüş top sakallı bir hamalı vardır çarşının, yediden yetmişe Romanyalı diye çağırır millet (Borç, s.44).

çatal (t.1)

isim Yemek yerken kullanılan iki, üç veya dört uzun dişli çoğunlukla metal araç

Çatal, s.35.

çatık kaşlı (t.1)

sıfat Kaşları birbirine çok yakın ve çatık olan (kimse), çatık kaş

Çatık kaşlı yar mısın diye düşünürüm; parasızlıksın, kalleşliksin diye düşünürüm amma; söyleyemem ki (Küçük Anneme, s.61).

çatırdamak (t.1)

nsz "Çatır" diye ses çıkarmak

Kumlar, tabanlarımda çatırdıyordu (Körün Gördükleri, s.90).

çatırtı (t.1)

isim Çatırdama sesi

Bundan evvel olduğu gibi gemi çatırtılarla yanaşacak (Asıl Sebep, s.18).

çatlak (t.2)

1.*sıfat* Çatlamış olan; kırılmış açıklık olan

Düşüncesiz bir açık kalplilikle masanın çatlak mermeri üzerine döküverdiklerim

bizden uzaklaşmış ve yabancılaşmış gibi (Yeni Gelen, s.71).

2.isim Ara, aralık

Delikanlılar Âşık Garip kitabını okurlar, o da misafir evinin arka tarafındaki çatlaktan dinlerdi (Nöbet, s.206).

çatlaklık (t.1)

isim Çatlak olma durumu

Ayaklarımın ve ellerimin büyüklüğü, çatlaklığı, çoraplarımın rengi, ezilen parmağımın feci manzarasının ilk defa Farskına varıyordum (Misafir Geldi, s.19)

çatlamak (t.2), s.73, 105

s.f. Parçaları ayrılıp dağılmayacak bir biçimde yarılmak

Susuzluktan çatlamış toprak, hışırtyla, kanasıya emerdi (Sınır, s.105).

çatlatmak (t.1)

-ı Sesin pürüzlü, bozuk çıkmasına yol açmak

İmam ayınları çatlatmadı, imam Arapça söylemekten vazgeçti (Deli İmam, s.56).

çavuş (t.3), s.31, 32, 42

isim, askerlik Onbaşından sonra gelen ve görevi manga komutanlığı olan erbaş

Bunlar da bizim gibi, Allah bunlara da can vermiş, günah be çavuşum (Erkeklik Özentisi, s.31).

çay fincanı (t.1)

isim Genellikle porselenden yapılan, kulplu fincan

Kalın elyaflı öğle sonrası güneşi, masa üzerindeki çay fincanını dikine katediyor ve çayın kan rengini beraberinde sürükleyerek masanın yeşilini bir noktada kırmızıya boyuyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

çay (t.5), s.67, 76, 91(2), 108

isim, bitki bilimi Çin Çaygillerden, nemli iklimlerde yetişen bir ağaççığın (Thea chinensis) özel işlemlerle kurutulan yaprağının demlenmesiyle elde edilen güzel kokulu ve sarımtırak kırmızı renkli içecek

Koltukçu İhsan daha kapıdan girerken çay yap dedi (Tereke, s.67).

çayır (t.1)

isim Üzerinde gür ot biten düz ve nemli yer

Yaz; çayurlardan, çıplak tepelerden, uzun eğri yollardan bizim arabayı sade benzin götürür sanırsın (Şoför Aziz, s.28).

çehre (t.10), s.85, 98, 99, 137, 140, 141, 164(3), 198

isim, Fars. çihre, çehre Yüz

Gözüm, Münâdi'nin gerçek kadar canlı çehresinde, kulaklarım karşı durulmaz çağırının âhenginde, konuşmasının sonunu beklerdim (Göç Zamanı, s.85).

çehreli (t.1)

sıfat Çehresi olan

Fakirlik ve iğrenç çehreli ihtiyacın üstüne geçirilmiş örtü (Asıl Sebep, s.17).

çekici (t.2), s.18, 30

sıfat Alımlı

Gülümsedi ve okunacak bir şey, çekici bir hikâye olmalı diye düşündü, siliniverdi aklından telsiz memuresi (Telsiz Memuresi, s.30).

çekicilik (t.2), s.127, 129

isim Çekici olma durumu, alım, albeni, alımlılık, cazibe, hava, gelgel

Büyüsü erimiş, çekiciliği erimiş, basbayağı olmuş bir palto (Palto, s.129).

çekiç s.163

isim Çivi çakma, madenleri dövme vb. işlerde kullanılan saplı bir el aleti

Perçin çekiçlerinin, muntazam tarrakası, ince titreşimler halinde sırtımdan bedenime yayılıyordu (Düşünmek, s.163).

çekik göz (t.1)

sıfat Çekik gözlü

Tana, babasının çekik gözlerine, seyrek sakallı yüzüne birşeyler sorarak baktı (Doğuş, s.80).

çekilme (t.2), s.72(2)

isim Çekilmek işi

Erzurum'un eğri kaldırımlarında, yürüyüşümüzde sürükleniyoruz hissini veren bir çekilme var (Yeni Gelen, s.72).

çekilmek (t.6)

1.s.f. Çekme işi yapılmak

Hemen karşıma, sedire oturmuş, içe çekilen ısıklarla kahvesini içiyordu (Kurşun Dünyasından, s.97).

2.i.f. Kendini geriye veya bir yana çekmek (s.72, 198)

Arasıra geçen bir kamyonun Farsı, bizi yolun kenarına çekilmeğe mecbur ediyor (Yeni Gelen, s.72)

2.-e Yok olmak (s.97, 147)

Kanım küsmüştü ve içimin bilinmeyen noktalarına çekilmişti (Soytarı Olmak, s.97).

3. -e Geri gitmek, ricat etmek

O...” Sözümün burasında ilerledi, masamda çarpık duran takvimi düzeltti, tekrar yerine çekildi (Napolyon’un Ümidi, s.152).

çekingen (t.2), s.74, 89

sıfat Her şeyden çekinen, ürkek, tutuk (kimse), muhteriz

Teklifsiz, altına bir saldalye çekti, yüzünde sırnaşık ve çekingen bir gülümseme vardı (Taşındığım Ev, s.74).

çekingenlik (t.1)

isim Çekingen olma durumu

Çoktan sormak istediği bir soru dudaklarındaydı, yendi çekingenliğini, canlı bir hamleyle “A yenge” dedi (Vermek ve Ötesi, s.118).

çekinmek (t.5), s.22, 45, 53, 90, 170

-e Saygı, korku, utanma vb. duygularla bir şeyi yapmak istememek, kaçınmak

En fazla çekindiğim, hıçkırma, ya da buna benzer bir refleksin, beni çiğniyerek varlığımı haykırmasıydı (Körün Gördükleri, s.90).

çekiş (t.1)

isim Çekme işi

Şimdiye kadar yaptığı fenalıklar, kardeşinden zorla aldığı çikolata parçası, taşıdığı köpekler, Ayşe’nin saçını çekişi (Nedamet, s.37).

çekişme (t.1)

isim Çekişmek işi

Şimdi tek odalı fakirhaneyi de böyle münasebetsiz bir çekişmeyle zehirlememek için kalktım Müdür Beye bayram tebriğine geldim (Papağan Dedi Ki, s.166).

çekiştirmek (t.2)

1.-i Uçlarından tutarak ayrı yönlere doğru çekmek

Eşeği dövmeyen, semerini döver kavlince, ayağındaki zinciri şöyle bir çekiştirdim (Papağan Dedi Ki, s.167).

2. -i Bir kimsenin kötü taraflarını uzun uzadıya sayıp dökmek

Sanki kendisi pek hırlı bir matahmış gibi ya karabaşı çekiştirir ya da dili bir karış dışarda bizim bir gün nasıl mezbahaya gideceğimizi eylenecek anlatırdı (Koyun Olmak, s.172).

çekmek (t.7)

1.-i, -e Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek (s.74, 120,

*Teklifsiz, altına bir saldılye **çekt**i, yüzünde sırnaşık ve çekingen bir gülümseme vardı (Taşındığım Ev, s.74).*

2.Güç durumlara dayanmak, katlanmak

*Çok **çekiyorum** Nazanım, vazgeç, ustabaşınm yaptığı zulmü söyletme bana (Yeni Gün, s.34).*

3.-e Hoşa gitmek, sarmak

*Bir ney âhenginde erimiş bir çağrı, sizi içinizden kavrayıp bir yere, uzak, renkli, bilinmez ve esrarlı bir yere **çekt**i mi? (Göç Zamanı, s.84).*

4.dil bilgisi Bir fiili zaman, kip ve kişilere, bir ismi ise çokluk, şahıs, iyelik ve durum eklerine göre biçimlendirmek, çekimlemek

*Yüksek İlmî gerçekler bir yana, ufacak bir kelime üzerinde bile ısrarla durur, meselâ bir kitap kelimesini ele alır; biri kitabı, kitaba, kitaptan derken, diğeri; sen kitapsız, ben kitapsız, o kitapsız, biz kitapsızız şeklinde **çeker** (Koyun Olmak, s.173).*

çelenk (t.1)

isim Çiçek, dal ve yapraklarla yapılmış halka

*O gün ayaklarım altına serilmiş **çelenkler** ve hakkımda söylenen sözler beni uzun zaman düşündürdü, insanlar, beni toprak altından çıkaran, beni şurdan burdan toplayan, eritip bir şekil veren insanlar karşımda hürmetle duruyorlar ve hakkımda övücü konuşmalar yapıyorlardı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

çelik (t.5), s.20, 121, 163, 172, 184

isim Su verilerek çok sert ve esnek bir duruma getirilebilen, birleşiminde az miktarda karbon bulunan demir ve karbon alaşımı, polat

*Oh, o kitabı düşünüyorum, o kitaptan yararlanarak mezun olmuş öğrenciyi, halen okuyanları, meselâ o kitaptan öğrendiği tarzda bir fabrika kurup, **çelik** imal etmeye çalışan insanı düşünüyorum (Koyun Olmak, s.172).*

çember (t.1)

isim, matematik Fars. çenber Merkez denilen sabit bir noktadan aynı uzaklık ve düzlemdeki noktalar kümesinin oluşturduğu kapalı eğri

*Mevzu, dün ve bugün **çemberini** yarmış, insanlardan bahsediyoruz (Misafir Geldi, s.23).*

çene (t.4), s.59, 106, 128, 205

isim, Fars. çāne Canlılarda baş bölümünde yer alan, kemik veya kıkırdak ile desteklenen, altlı üstlü dişleri taşıyan ve ağzın kapanıp açılmasını sağlayan kasları üzerinde barındıran iki parçaya verilen ad

Yaş taneleri esmer yüzünde gümüş izler bırakarak çenesine iniyordu (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

çenesi durmamak (t.1)

d. gereksiz yere sürekli konuşmak

Kahrolası çenem durmuyordu (Napolyon'un Ümidi, s.152).

çeniz (doğ. çeyiz) (t.1)

isim, halk ağzında Ar cihāz Gelin için hazırlanan her türlü eşya, cihaz, çeyiz

Hatçe durdu birden, bakıştılar, "Biliyom yenge" dedi mahzun, "Çenizim yok diye zekleniyola, biliyom." "Eki eli tahtaya gelesile." diye ilenerek sözü tamamladı Zöhre (Vermek ve Ötesi, s.118).

çepeçevre (t.1)

sıfat Bütün yanlarını kuşatan

Hani güzel yüzünü çepeçevre ihata ediveren analık duygusu (Göç, s.70).

çerçevelemek (t.1)

s.f. Bir şeyi çerçeve içine almak

Haftalık sakalının çerçevelediği yüzünde dinlenmenin derin izleri vardı (Yeni Gün, s.33).

çerçeveli (t.2), s.53, 99

sıfat Çerçeve geçirilmiş veya çerçeve içine alınmış olan

Tel çerçeveli beyzi gözlüğü, burnumun üstüne düşürmüştüm (Nedenlerim, s.99).

çerçeve (t.1)

isim, Fars. çār + çūbe Bir konunun, bir düşünce alanının sınırları veya bu sınırlar içindeki alan

Kralın katilleri, asiller, saray adamları, politikacılar aynı suç çerçevesinde toplanmışlardı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135)

çeşit çeşit (t.2), s.199, 210

sıfat Çeşitli olan, türlü türlü

Çeşit çeşit bulgur yemekleri yenir vatanımda (Yorgunluk Hakkında, s.210).

çeşit (t.3)

1.isim, Fars. çeşīd Aynı türden olan şeylerin bazı özelliklerle ayrılan öbeklerinden her biri, tür, nev (s.108, 140)

Mayk, küllüstürüne (Bu, onun öğünmek için gösterdiği bir çeşit alçak gönüllülüğün etkisiyle otomobile verdiği isim; yoksa yepyeni ve lüks bir araba) atladı ve güzel sekreteri Velda'ya doğru volla aldı (Odamdaki Cinayet, s.140).

2.sıfat Türlü

Binbir çeşit hayvan sağda solda bağırtıyor, oynuyor ya da uyuyordu (Bir Eşek Karşısında, s.194).

çeşitli (t.1)

sıfat Çeşidi çok olan, türlü

Nedenleri çeşitli de olsa, böylece aynı sonuçta birleşmiş olur insanlar (Yorgunluk Hakkında, s.208).

çetin (t.1)

zarf Amaçlanan duruma getirilmesi, elde edilmesi, çözümlenmesi, işlenmesi güç veya engeli çok olan, güç, zor, müşkül

Acemiliği çetin olmuştu garibin, hele gemiye alışması (Terhis, s.42).

çeviri (t.2), s.171, 175

isim Bir dilden başka bir dile çevrilmiş yazı veya kitap, tercüme

Şöyle ki: Eğer çeviri çok kötüyse (ki aksi nadiren görülür) buna telif de denir (Koyun Olmak, s.175).

çevirmek (t.12)

1.-e Bir şeyin yönünü değiştirmek (s.45, 110, 139)

Hepimiz birer bahane ile başlarımızı başka tarafa çevirdik (Borç, s.45).

2.Öteki yüzünü görünür duruma getirmek

Birkaç sayfa çevirdim (Odamdaki Cinayet, s.141).

3.-e Döndürerek hareket ettirmek (s.37, 112(2), 189)

Kolundan çıkardı, kurma yerini geri çekti ve hiddetle çevirdi (İnsanlar ve Saatler, s.112).

4.-e Çeviri yapmak (s.87, 177, 178)

Eldorado'yu bana babam, hayâl ülkeleri diye çevirmişti (Hayal Ülkelerinden, s.87).

5.-i, -e Bir durumdan başka duruma getirmek, dönüştürmek

Üç çocuk olunca yatak odasını da yemek odasına çevirmek gerekti (Papağan Dedi Ki, s.166).

çevre (t.23)

1.isim Bir şeyin yakını, dolayı, etraf, periferi (s.79, 80, 81, 88, 94, 106(3), 111, 119, 124, 137, 140, 185, 186, 191, 193, 195, 201, 210)

Derken tavan, ilk tehdidini, bir Farse tıktısında dile getirir, eşyalardan fırlayan yarı şeffaf gölgeler çevremde delice dönerlerdi (Hayal Ülkelerinden, s.88).

2.isim Kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam (s.95, 180)

İç yapısı, çevresindeki canlıların herhangi birinin tesirinde, diğerinden fazla kalan, yakın olduğu varlığın özelliklerine göre anlam alan bir yaratıktır (Sesli Ansiklopedi, s.180).

3.isim Bir kimse ile ilişkisi bulunanlar, muhit

Artık suçlarımın çevremde ya da kendi içimde yapacağı etki beni korkutmuyor (Nedenlerim, s.98).

çevrilebilmek (t.2), s.154, 209

-i Çevirme ihtimali veya imkânı bulunmak

Passionya dilimize kısaca "Azaplar Ülkesi" olarak çevrilebilir hanımefendi (Passionya Buluntuları, s.154).

çevrilmek (t.1)

s.f. Kendini çevirmek, birine dönmek

Açılmış ve içleri gözle dışa çevrilmiş odalardan, arda küf kokulu ama artık çekici olmayan hatıralar kalmıştı (Açmadığım Kapı, s.148).

çeyrek (t.5), s.119(2), 120(3)

zarf, Fars. çār + yek On beş dakikalık zaman

Gözü saate ilişti, üç'ü çeyrek geçiyordu (Üç'ü Çeyrek Geçe, s.120).

çığlık atmak (t.1)

isim çığlık + y.f. atmak kulak tırmalayıcı korkunç sesler çıkararak acı acı bağırarak

Bir serçe sürüsü, birden havalandı, ürperdi kadın, hafif bir çığlık attı ve aksi bir sesle "Müz' iç hayvanlar." dedi (Kırkinci Yıl, s.93).

çığlık çığlığa (t.1)

zarf Çığlık atarak, bağırıp çağırarak

Yarım saat evvel çocuklarımın çığlık çığlığa oynadığı bu odada hissedilir bir tuhafılık vardı (Misafir Geldi, s.19).

çığlık (t.3), s.82, 197, 198

isim Acı, ince ve keskin ses, feryat, figan

Gerilmiş yüz çizgilerinde renksiz bir azab, **çığlık** olmaya hazır bekliyordu
(Kurşun Dünyasından, s.82).

çıkartıvermek (t.1)

-e Çabucak çıkarılmak

Kullandığı sözler, çok daha evvel, defalarca söylenmiş, yıpranmış, ton ve renginden kaybetmiş de sırası gelince hazırca **çıkartıvermiş** gibiydi (Cümbüş, s.138).

çıkarmak (t.21)

1-e Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak (s.26, 46, 65, 117, 179)

Pejmürde ceketinin cebinden bir sigara **çıkardı**, bir an mütereddit durdu
(Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

2.s.f. Bulmak, ortaya koymak (s.20, 100, 109, 154, 196)

Bütün bunları sürüp **çıkaran**, bütün bunlara temas etmeyen bir konuşma içinde yürüyoruz (Misafir Geldi, s.20).

3.i.f. Hatırlamak

Kendi rengindeki sıpasının sevimli zıplamalarına aldırmaksızın, güzel gözlerinde hep bildiğimiz durgun ifade, o da bana bir tanıdıkmişim da bulup **çıkaramamış** gibi bakıyordu (Bir Eşek Karşısında, s.192).

4.-den Giysi, ayakkabı vb.ni vücuttan ayırmak, soymak (112, 127, 129)

Kolundan **çıkardı**, kurma yerini geri çekti ve hiddetle çevirdi (İnsanlar ve Saatler, s.112).

5.Anlamak, ne olduğunu bilmek, sezmek

Yüz çizgilerinde tanıdığım bir şey vardı, ama **çıkaramadım** (Palto, s.124).

6.-den, mec. Bulmak, ortaya koymak

“Bunu da nereden **çıkardınız** kuzum.” (Palto, s.128(2),

7.i.f. Yayınılamak

Arşivler karıştırmış, telefonlar etmiş, okuyucu karşısında türlü taklalar atmış, şaklabanlıklar yapmış, tek tek bütün meyhanelerde, kadeh kadeh konular toplamış, yarın bunları rengârenk **çıkarmağa** hazır bir gazete yazarıdır gelen (Yorgunluk Hakkında, s.209).

8.s.f. Meydana getirmek, oluşturmak, hâsıl etmek (s.72, 114, 119)

Postallarımızın **çıkardığı** gürültü yeknesak, gece sıkıntılı (Yeni Gelen, s.72).

çıkın (t.1)

isim Bir beze sarılarak düğümlemiş küçük bohça, çıkı

*Büyüklerin ellerinde **çıkınlarıyla**, ciddi yüzlerinde derin yorgunluk izleriyle sokağımızdan geçtikleri saat (Çatal, s.35).*

çıkıntı (t.2), s.112, 178

isim Bir yüzeyde ileri doğru çıkan bölüm

*Bir başka şişeyi öndeki **çıkıntıya** koydu bilgin (Zebra-Son-Animo, s.178).*

çıkışmak (t.2), s.171, 174

-e Bir kimseye hoşça gitmeyen bir davranışından dolayı sert sözler söylemek, azarlamak

*Kaşları nasıl çatıldı delikanlının “Cahil” diye **çıkıştı** çobana, “Bal gibi Chevre bu işte.” (Koyun Olmak, s.171).*

çıkılmak (t.26)

1.-den İçeriden dışarıya varmak, gitmek (s.27, 39, 65,80, 93, 97, 121, 139)

*Caddeye **çıkı** (Dua, s.39).*

2.s.f. Herhangi bir durumda olduğu anlaşılacak. (s.21, 32, 76, 98)

*Bütün bunları sürüp **çıkaran**, bütün bunlara temas etmeyen bir konuşma içinde yürüyoruz (Misafir Geldi, s.21).*

3.i.f. Olmak, bulunmak, var olmak. (s.32, 51, 80, 105, 117, 126, 129, 133, 134, 171, 180, 181, 200, 201)

*Önde takılı hortumun görülür görülmez incelikteki deliğinden basınçlı hava **çıkma**ya başladı (Sesli Ansiklopedi, s.181)*

çıkılmaz sokak (t.1)

isim Girişi ve çıkışı aynı olan sokak

*Tahini konak, dedi, şahnişi **çıkılmaz sokağa** bakardı (Serhoş, s.63).*

çıldırılmak (t.3), s.95, 153, 196

nsz Delirmek, aklını oynatmak

*İlk defa şekil kazanmış bölümüm ile bu zamanların oturağı olan bölüm, duydukları hazdan **çıldırıldılar** adeta (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

çıldırılmak (t.2), s.30, 73

s.f. Çıldırmasına sebep olmak

*Mağlûbiyetin **çıldırılan** ızdırabıyla beynim çatlıyor gibi, kalan üç arkadaştan biri koluma giriyor (Yeni Gelen, s.73).*

çılgn (t.3)

1.sıfat Aşırı davranışlarda bulunan, deli, mecnun

*Cümleleri kesik ve **çılgın** bir inançla doluydu (Isırmak, s.205).*

2. sıfat Çok büyük, aşırı, olağanüstü (s.138, 143)

*Küçük yarasaların **çılgın** kavisleri yok muydu semada ve semada değil miydi mavilik? (Değişme, s.143).*

çılgın gibi (t.1)

sıfat Aşırı davranışlarda bulunan, deli, mecnun

*Âşıktı (Deli gibi), seviyordu (**Çılgın gibi**), evleri olacaktı (Pembe boyalı), çocukları olacaktı (Deniz gözlü), hep sevişeceklerdi (Bugünkü gibi) (Hepimiz Gibi, s.49).*

çılgnlık (t.1)

isim Aşırı davranış

*Konuşması öyle inandırıcıydı ki, psikologların, tekrardan çok hoşlandıkları şuurlu altında gizli bir öldürmek **çılgnlığının** benim zavallı beynimde de gizli olup olmadığı sorusunu kendi kendime sordum (Almanya Notları, s.183).*

çınar (t.1)

isim, bitki bilimi Fars. çenār İki çeneklilerden, 30 metreye kadar uzayabilen, gövdesi kalın, uzun ömürlü, geniş yapraklı bir ağaç (Platanus)

*Üç insanın zor kavrayabileceği bir **çınar** altında, kasabaya gidecek otobüsü bekliyordum (Kırkinci Adam, s.131).*

çınlatmak (t.1)

-i Çınlamasını sağlamak

*Gölgelerin eğri kaldırımlara düştüğü, çocukların “Evli evine” avazeleriyle sokağı **çınlattıkları**, küçük yarasaların delice uçtukları saati., eve dönme saati... (Çatal, s.35).*

çıplak (t.4)

1.sıfat Üstünde bulunması gereken giysi, örtü vb. bulunmayan, üryan, nü, cıbil, cıbildak (s.28, 64)

*Yaz; çayırlardan, **çıplak** tepelerden, uzun eğri yollardan bizim arabayı sade benzin götürür sanırsın (Şoför Aziz, s.28).*

2. sıfat Yalın, süssüz (s.114, 168)

*Hayvanda, elle tutulur bir cinsel isteğin biraz kaba ve **çıplak** özlemi görülüyordu (Yeni Okul, s.114).*

çırıl çıplak (t.2), s.98, 100

sıfat Tamamen çıplak, çırçıplak, anadan doğma, anadan üryan

*Bir insan önünde, duygularımın **çiril çıplak** çirkinliği ve anlatabilmek isteğinin bulup çıkardığı, söylemek istediğimden uzak anlamlı kelimeler, bunaltıyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

çırpınmak (t.2)

1.nsz Ses çıkararak hafifçe dalgalanmak

*Sakarya'nın direğinde bayrak deli gibi **çırpınıyor** (Terhis, s.42).*

2.Çok istenilen bir şeyi gerçekleştirebilmek için aşırı derecede çaba harcamak
*Ben, güzel Aliş'in ihtiyar dedesi, sana ve küçük torunuma kavuşmak için **çırpınıyorum**, lütfet de yakın zamanda ben de huzurunda yüz süreyim (Mektup, s.54).*

çıtırtı (t.1)

isim Çıtırdama sırasında çıkan sesin adı

*Odun yanıyordu sobada, ahenkli **çıtırtı** hoş bir sıcakla vücudumu sarıyordu (Misafir Geldi, s.19).*

çiçekçi (t.1)

isim Çiçek satılan yer

***Çiçekçi** ilerde, soldan yedinci dükkân." diye cevap verdi (Bitler, s.187).*

çift (t.6)

1.sıfat, Fars. *cuft* Birbirini tamamlayan iki tekten oluşan (nesneler) (s.64, 96, 98, 165(2))

*Tırısa kalkmış **çift** atlı bir kızak yanınızdan sessizce geçi- verir (Erzurum'da Akşam, s.64).*

2.*isim* Bir erkek ve bir dişiden oluşan iki eş

*Karşımda bir **çift**, ayakta duruyordu (Koltuk Değnekleri, s.106).*

çiftçi (t.1)

isim Geçimini toprağı ekerek sağlayan kimse

*Erkekler, **çiftçi**, işçi, asker ve asiller olarak sıralanırlardı (Passionya Buluntuları, s.155).*

çifte (t.1)

*isim, Fars. *cuft** İki namlulu av tüfeğı

*Seni bir **çifteyle** vurabilseydim (Sınır, s.104).*

çiğ (t.3)

1.sıfat Gözü rahatsız eden, göze batan (renk, ışık)

*İri küt parmaklarıyla yumuşatmağa çalıştığı sigara **çiğ** beyaz*

renkteydi(Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

2.isim Havadaki su buharının, akşam veya sabah serinliği sebebiyle yerde ve bitkiler üzerinde görülen su damlacıkları hâline gelmiş şekli, şebnem, jâle (s.150, 204)

Bebeğin yüzüne biraz güneş kırmızısı, gözlerine biraz altın tozu ekdim, bir büyük dikende incileşen **çiğ** damlacığı, göz pınarlarımı süsledi (Isırmak, s.204).

çiğnemek (t.4), s.49, 90, 113, 127

-i, mec. Ağza alınan bir şeyi dişler arasında ezme, öğütme

Genç erkek bir jiklet lâkaydisiyle çiyenegelmiş kelimeleri birbiri sıra söyleyiverdi (Hepimiz Gibi, s.49).

çiğnenmek (t.2), s.75, 204

nsz Çiğneme işi yapılmak

Makul olmalı, sana kalk seccadeyi ye demiyorum, ama âyetler; şöyle harf harf **çiğnenmezler** mi? (Isırmak, s.204).

çikolata (t.1)

isim, İt. *cioccolata* Kakaonun içerisine şeker, süt, fıstık, fındık vb. katılarak yapılan bir tür tatlı yiyecek

Şimdiye kadar yaptığı fenalıklar, kardeşinden zorla aldığı **çikolata** parçası, taşıdığı köpekler, Ayşe'nin saçını çekişi... (Nedamet, s.37).

çimdiklemek (t.1)

-i Bir kimsenin etini başparmakla işaret parmağı arasında kıştırarak sıkıp acıtmak

Kurnazca göz kırptı, kolumu **çimdikledi** (Serhoş, s.63).

çimen (t.4), s.32(2), 93, 171

isim Kendiliğinden yetişmiş çim

Henüz haziran sonu olmasına rağmen, **çimenler** sararmış görünüyorlardı (Kırkinci Yıl, s.93).

çimenlik (t.1)

isim Çimeni olan yer

Mütereddit görünmeme; arkadaşlığından sıkılmam ihtimaline rağmen oturduğum **çimenliğe** serildi (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

çimento (t.2), s.58, 156

isim, İt. *cemento* Killi kalkerleri özel fırınlarda pişirip ezmeyle elde edilen, çamuru çarçabuk katılaşıp sertleşen ve yapılarda harç malzemesi olarak

kullanılan kül rengine veya beyaz toz

Hani Bursa'da bir türbe vardır, hani canım çinilerinin bir kısmı bir zamanlar söküldü de sonra şey oldu; yerleri çimentoyla sıvandı, işte öylesine yeşil gözleri olan bir seramik resim geçti elime (Passionya Bulutları, s.156).

çingene (t.2), s.40(2)

özel, isim Hindistan'dan çıktıkları söylenen, dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan bir topluluk, Çingen, Kıpti, Roman

Hemen önünden, vücudunu tatlı bir salıntıya bırakıvermiş güzel bir çingene kızı şarkı mırıldanarak yürüyordu (Dua, s.40).

çini (t.1)

isim, Fars. çīnī Duvarları kaplayıp süslemek için kullanılan, bir yüzü sırlı ve genellikle çiçek resimleriyle bezeli, pişmiş, balçık levha, fayans

Hani Bursa'da bir türbe vardır, hani canım çinilerinin bir kısmı bir zamanlar söküldü de sonra şey oldu; yerleri çimentoyla sıvandı, işte öylesine yeşil gözleri olan bir seramik resim geçti elime (Passionya Bulutları, s.156).

çinko (t.1)

isim, kimya İt. zinco Atom numarası 30, atom ağırlığı 65,37, mavimsi beyaz renkte olan sert bir element, tutya (simgesi Zn)

Bileşiminde bakır, kalay, çinko bulunan düpedüz bir tunç (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

Çinli (t.1)

özel, isim Çin halkından veya bu halkın soyundan olan kimse

Kaç Heer Ochsen Schwanz Suppe'sini Hamburg'da içmekte, kaç Çinli pirincini, kaç Rus birbirini yemektedir kimbilir (Yorgunluk Hakkında, s.210).

çirkef (t.1)

sıfat, Fars. çirk + āb İğrenç ve bulaşkan (kimse veya şey)

Hem misk gibi kızlarımız dururken, pardon durmazken, yani demek istiyorum ki dünya milletleri onlardan yararlanır dururken, ne zorunuz var böyle karanlık güzellerin peşinde dolaşıp, çirkefi üzerinize sıçratmağa (Bitler, s.188).

çirkin (t.7)

1.sıfat, Fars. çirkīn Göze veya kulağa hoş gelmeyen, güzel karşıtı (s.114, 129, 134)

Çirkine güzel demenin ne ağır suç olduğu, Anayasa'nın, "İnsan ve Ülke güzel var olduğunca vardır." maddesiyle sarıh olarak belirtilmişti (Passionya

Buluntuları, s.157).

2. *sıfat* Hoş olmayan, yakışık almayan (davranış veya söz)

Hayvanın yuvarlak çıplak ve çirkin bakışlarında güvensizlik ve kuyruk acısı belirliydi (Papağan Dedi Ki, s.168).

3. *sıfat* Karanlık, dalavereli, şüpheli (s.99, 109)

Allah'ın binbir güzel isminin anıldığı kehribar teşbihi de karıştırmıştım bu çirkin oyuna (Nedenlerim, s.99).

çirkinlik (t.3)

1. *isim* Çirkin olma durumu (s.100, 132)

Güzellik veya çirkinlikle ilgisi yok bu sözümün (Kırkinci Adam, s.132).

2. *isim* Çirkin olanın niteliği

Topraklardan, güzelliği veya çirkinliği hakkında kolay karar verilemeyen bir koku yükseliyordu (Dua, s.40).

çit (t.4), s.191(3), 193

isim Bağ, bahçe, bostan vb. yerlerin çevresine çalı, kamış, ağaç dalı gibi şeylerden çekilen duvar türü, çeper, barı

Gerek çitin yüksekliği, gerekse bura âdetlerince bu biçim sevgi gösterisinin hoş karşılanmayacağı fikri frenledi beni (Bir Eşek Karşısında, s.191).

çivi (t.1)

isim İki şeyi birbirine tutturmak, bir nesneyi bir yere sabitlemek için çakılan, ucu sivri, başlı, metal veya ağaçtan yapılmış ufak çubuk, mih

Yiyecekler daha evvel biterdi ama, hayır sahibi pek çok kurum sabah kahvaltısı için gres yağı, yemek arasında içmek için muhtelif basilli su, alıştığımız tarzda hazırlanmış sucuklar, içinden paslı çivi çıkan ekmekler gönderiyorlar (Almanya Notları, s.186).

Çivi yazısı (t.1)

isim Eski Farsların, Medlerin ve Asurluların kullandığı yazı

“Çivi yazısı bu, aşağı yukarı milattan önce...” “Bırak palavrayı.” diye hırladı (Sesli Ansiklopedi, s.179).

çivit mavisi (t.1)

isim Çivit rengindeki mavi

Hadi, “Sevsinler, çivit mavisi ne de yakışmış.” dedikleri telsizci kızdan (Telsiz Memuresi, s.29).

çizgi (t.20)

1. isim Çizilerek veya çeşitli yollarla oluşmuş iz, çizgi, hat, tahril

Çelik iskelet, göğün ruhsuz kurşunîliği üzerine, kalın, siyah ve kesin çizgilerle çizilmiş, dev bir resim gibiydi (Okuyamadığım Mektup, s.121).

2. isim Yüz ve vücut hatlarının her biri (s.59, 82, 89, 96, 100, 122(2), 124, 137, 151, 153, 153,164, 188, 198)

Duyduğu merhamet yüzündeki derin çizgileri yumuşatmıştı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

3. isim Temel

Ben, beni tanıyanların görmek istediklerinden ayrı, zihinlerinde yerleşmiş çizgilerden başkaydım (Düşünmek, s.164).

4. isim, matematik Bir noktanın yürütülmesiyle oluşan biçim

Bu çizgilerin kesiştiği yerler, insanın yarını için bana ümitler verir ve ben bulduğum birleşme noktası sayısınca mutlu olurum (Yorgunluk Hakkında, s.208).

çizgilenmek (t.1)

s.f. Çizgi meydana gelmek

Sonra yumuşadı, kahırla çizgilenmiş yüzü, ince bir gülüşle aydınlandı (Vermek ve Ötesi, s.118).

çizgili (t.1)

sıfat Üzerinde çizgi bulunan

Üstünde gri ince çizgili bir elbise vardı (Misafir Geldi, s.19).

çizilmek (t.2), s.21, 121

nsz Çizme işine konu olmak

Sahne o kadar sarıh çiziliyor ki, ben; kuvvetli bir itilişle beş sene evvele gidiveriyorum (Misafir Geldi, s.21).

çizmek (t.9), s.21, 85, 106, 133, 137, 149, 150, 164, 176

s.f. Resmini yapmak, resmetmek

Çizdiği tabloda mağlûp ve galipler var (Misafir Geldi, s.21).

çoban köpeği (t.1)

isim Sürüyü koruyan iri cins köpek

Babam, boynunu yüksekçe bir çalıya uzatırmuşçasına çoban köpeğini işaret etti (Koyun Olmak, s.170).

çoban (t.2), s.171(2)

isim, Fars. Koyun ve keçi sürülerini otlatan kimse

Kaşları nasıl çatıldı delikanlının “Cahil” diye çıkıştı çobana, “Bal gibi Chevre bu işte.” (Koyun Olmak, s.171).

çocuk (t.39)

1.isim Küçük yaştaki erkek veya kız (s.25, 41, 51, 52(3), 61, 66, 85(2), 90, 99, 104, 131, 132(2), 144, 145, 150, 167, 170, 173)

Gölgelerin eğri kaldırımlara düştüğü, çocukların “Evli evine” avazeleriyle sokağı çınlattıkları, küçük yaralarının delice uçtuğları saatti., eve dönme saati (Çatal, s.35).

2. isim Soy bakımından oğul veya kız, evlat (s.19, 20, 22, 35, 36, 49, 60, 166, 167, 168, 169)

Yarım saat evvel çocuklarımın çığlık çığığa oynadığı bu odada hissedilir bir tuhaflık vardı (Misafir Geldi, s.19).

3. isim Genç erkek (s.26, 42, 43, 151)

O kadar beraber görüleceksiniz ki, belki bir komşu kızı sizi ‘gri paltolu çocuk’ diye tarif edecek” (Palto, s.127).

çocukça (t.1)

sıfat Çocuğa yakışan, çocuk gibi

Divanın üzerinde o zamana kadar görmediğim, pırıltılı, madenî bir şeyler vardı ve çocukça bir hiss-i kablelvuku ile bu sessizliğe onların sebep olduğunu anlıyordum (Çatal, s.36).

çocuklu (t.1)

sıfat Çocuğu olan

Gözleri bende “Üç çocuklu” diye cırladı (Papağan Dedi Ki, s.168).

çocukluk (t.4), s.60, 71, 101, 150

isim İnsan hayatının bebeklikle ergenlik arasındaki dönemi

Öyle ki, hususî hayatımda, hoşlandığım ve hoşlanmadığım şeylerden, çocukluğumdan, uzun uzun bahsettim (Yeni Gelen, s.71).

çoğalmak (t.2), s.76(2)

s.f. Azken çok olmak, çok duruma gelmek, artmak, fazlalaşmak, ziyadeleşmek
Anbean çoğalan bir sıkıntıyla boğuluyordum (Taşındığım Ev, s.76).

çoğaltmak (t.1)

-i Miktarını, sayısını, ölçüsünü artırmak, fazlalaştırmak, ziyadeleştirmek

Salonda beklerken duyduğum sıkıntıyı, ayakkabılarımın darlığı, gömlek kolasının tahta sertliği, yeni elbisemin öğretiliği, çoğaltıyordu (Papağan Dedi

Ki, s.166).

çoğu (t.2)

1. *zamir* Bir şeyin büyük bölümü

Ah bilseydi adam, dün bitlerin, pardon ineklerin çoğunu sopayla öldürdüğümü (Bitler, s.189).

2. *zamir* Çok kimse

Korkuları ve vicdan azapları, güzel konuşan hukuk adamlarının ifâdesinde hemen hemen yok denecek kadar inceliyor, hatta çoğu iyi bir iş yapmanın iç rahatlığına erişiyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

çoğunluk (t.2), s.176, 193

isim Sayı üstünlüğü, ekseriyet, azınlık karşıtı

Onlar çoğunlukla senbernar ya da pudel ruhunu beğenirler (Zebra-Son-Animo, s.176).

çok (t.49)

1. *stfat* Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı (26, 32, 33, 40, 60, 69, 80, 83, 84, 85, 106, 110(2), 114, 124, 127, 138, 148, 153, 155(2), 166, 171, 175(2), 176, 177, 188, 191, 193, 195, 208, 209(3))
Bilmem ki gülmek için çok fazla bir espri (Zebra-Son-Animo, s.177).

2. *zarf* Aşırı bir biçimde (s.26(3), 34, 51, 122, 131, 145, 155, 156, 175, 183, 187, 192)

Ama bir üniversite öğrencisi olarak size sustalı çakı daha çok yakışır (Bitler, s.187).

çokluk (t.1)

isim Sayı veya ölçü yönünden çok olma durumu, çoğul, kesret, ekseriyet, teklik karşıtı

Onlar, daha bir an evvelki yaşantılarına, hatıra demiş, sıkıca göğüslerine basmış, iki büklüm omuzlarına yüklenmişken, ben verdiği acıya rağmen bıraktıklarımca rahat, unutulacak şeylerin çokluğu karşısında düşünceliydim (Kırkinci Adam, s.132).

çoktan (t.3), s.39, 118, 127

zarf Çok zaman önce, çok zamandan beri, öteden beri, uzun süreden beri

Çoktan sormak istediği bir soru dudaklarında, yeni çekingenliğini, canlı bir hamleyle “A yenge” dedi (Vermek ve Ötesi, s.118).

çoluk-çocuk (t.1)

isim Çocuklarla birlikte aile topluluğu

*Ekmek, yemek, ihtiyaç, para, bizim **çoluk-çocuk**, hattâ Fener-Beşiktaş maçı... (Misafir Geldi, s.20).*

çorap (t.2), s.19, 68

isim, Fars. *cūrāb* Pamuk, yün vb.nden örülen, ayağa giyilen giyecek

*Ayaklarımın ve ellerimin büyüklüğü, çatlaklığı, **çoraplarımın** rengi, ezilen parmağımın feci manzarasının ilk defa Farskına varıyordum (Misafir Geldi, s.19).*

çorba (t.1)

isim, Fars. *şūrbā* Sebze, tahıl, et vb. ile hazırlanan sıcak, sulu içecek

*Ne bileyim hummh diye beni imrendir **çorbaya** (Helâllik, s.24).*

çökmek (t.6)

1. *nsz, mec.* Bulunduğu düzeyden aşağı inmek, çukurlaşmak

*Sussaydı başarılıydı. Ama, konuşuyor ve **çöküyordu** (Palto, s.128).*

2.-e Çömelmek

*Huşû ile diz **çöktü**, yanık ve hoş sesiyle şarkıyı mırıldanmağa başladı (Dua, s.41).*

3.-e Oturmak, birdenbire oturmak

*Yanımdaki tabureye istemeyerek **çöktüm** (Bitler, s.188).*

4.-e Yoğun bir biçimde duymak (s.41, 43)

*Ağır bir yorgan gibi üstümüze **çökmüştü** hava (Bekleyenler, s.146).*

çöl (t.1)

isim Kumluk, susuz ve ıssız geniş arazi, sahra, badiye

***Çölün** kuşu olan kalbim, gözlerinde semasını buldu (Odamdaki Cinayet, s.141).*

çömelmek (t.2), s.119, 120

-e Dizlerini bükerek topukları üzerine oturmak

*Buna nedense dikkat etti Ahmet Usta; çalıştığı tezgâhın arkasında yere **çömeldi** ve sırtını duvara dayadı (Üç'ü Çeyrek Geçe, s.120).*

çömlek (t.2), s.154, 204

isim Toprak tencere

*Bir arkeologun bir kırık **çömlekten**, ya da bir alt çene kemiğinden bulup çıkardığı gerçekler yanında, benim bulduklarım daha az değerli olmazdı (Passionya Buluntuları, s.154).*

çömmek (t.1)

-e Çömelmek

Eylen gözüm, eylen, diye mırmdandı ve peronun demir direklerinin birinin hemen dibine çömdü (İstasyondan, s.65).

çörek (t.1)

isim Az yağlı, bazen şekerli ve yumurtalı, gevrekçe bir hamur işi

Ağırım acı tadı var mı damarlarında, ya hafifin çörek yumuşaklığı? (Isırmak, s.204)

çözü (t.1)

isim Dokumacılıkta atkıların geçirildiği uzunlamasına ipler, arış

İyice gerilmiş çözüden, her ilmik kesildikçe, belli aralıklarla bir tınlama geliyor, bir süre sonra, tok bir kirkir sesi, ahenkle yükseliyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).

çözmek (t.2), s.65, 157

i.f. Düğümlü, bağlı veya sarılı bir şeyi açmak

Ter tanecikleriyle dolu alnını, kolunun yeni ile sildi ve çul uçkurlu amerikan torbasını ağır ağır çözmeğe başladı (İstasyondan, s.65).

çözölmek (t.1)

nsz Çözme işine konu olmak

Günlük hâdiselerin kelepçeleri çözüliyor bileklerimden (Misafir Geldi, s.22).

çukur çukur (t.1)

zarf Gülerken yüzdeki değişim, gamzeli bir biçimde

Yanaklarınızı çukur çukur yapan tebessümünüzde bitmez tükenmez baharları, vücudunuzda bereketli toprakları görebilirdim (Passionya Buluntuları, s.154).

çukur (t.1)

isim Çevresine göre aşağı çökmüş olan yer

Eskinin son kalıntıları, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında muhteris gözlerin, Recî'de 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına muhatap olmak bahasına elde edilmiş Bali markalı çorapların resm-i geçidine istihfafla seyirci (Tereke, s.68).

çul (t.1)

isim, Ar. cül Genellikle kıldan yapılmış kaba dokuma

Ter tanecikleriyle dolu alnını, kolunun yeni ile sildi ve çul uçkurlu amerikan torbasını ağır ağır çözmeğe başladı (İstasyondan, s.65).

çünkü (t.23), s.30, 50(3), 53(3), 68, 127(2), 148, 149(2), 152, 157(2), 159(2), 164, 172,

173, 177, 196

bağlaç, Fars. çün + ki Şundan dolayı, şu sebeple, zira

*Fakirken güzel o, **çünkü** şu anda insan, düşünen, gören ve ne için yorulduğunu bilen hakikî insan (Telsiz Memuresi, s.30).*

çürümek (t.2)

1.nsz, mec. Genellikle mikroorganizmaların etkisiyle, kimyasal değişikliğe uğrayarak bozulup dağılmak

*Beni şu kadar senedir avutan basit saadet **çürüyor**, âlil ve mânasızlaşıyor (Misafir Geldi, s.22).*

2.-de Yıpranmak, çökmek

*Zaman, rutubette **çürümüştü**, ürperti veriyordu. (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

D HARFİ

da (t.150), s.17, 23, 26(4), 27, 29, 31(4), 32(3), 33, 36(2), 39, 41(2), 42, 43, 47, 50, 51(3), 52, 54(3), 55(2), 57, 58, 59, 62(2), 63(3), 65, 67, 75(2), 79, 80, 83(2), 84, 87,89, 90, 91(2), 99(3), 101(2), 105, 106, 111(2), 112, 114, 116(3), 125, 126, 127(3), 128(3), 129, 131, 135, 141, 144, 148, 149(5), 150(2), 151(3), 152, 153(2), 155, 156(3), 157(3), 158, 166, 168, 169, 172(2), 173, 174(2), 175, 176, 177, 181, 182, 183, 185, 186(2), 187, 189(4), 192(2), 193, 194, 197, 198,199, 200(3), 201(3), 202, 206(2), 207(2), 209(3), 210(2)

bağlaç Her çeşit ve her gramer şeklindeki kelimedenden sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, “dahi, bile, esâsen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta” vb. mânâlara gelen, kelimedenden ayrı yazılan takı [Sonuna geldiği kelimenin anlamı ve cümledeki görevi üzerinde yaptığı değişiklik kelimenin sıfat, zamir, isim, fiil, zarf... oluşuna göre değişir]

*Beni muaheze ettiler, pardösümü emaneten sana verdiğim için ve biraz **da** kahraman mevkiine kondum (Asıl Sebep, s.17).*

dağ (t.9), s.64, 79(3), 80(2), 172(2), 204

isim Yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü

*Görmeden nasıl hissedilir güzellik, dedi, **dağı** görmeli ki insan kâbına varabilsin (Isırmak, s.204).*

dağılmak (t.7)

1.s.f. Toplu durumdayken ayrılıp birbirinden uzaklaşmak (s.72, 121, 139)

*Sanki vücudundan **dağılan** bir elektrik dalgası, üstümüzdeki hakimiyetine yeni bir şeyler ilâve ediyor (Yeni Gelen, s.72).*

2.Parçalanarak yayılmak, ufalanmak (s.64, 98)

*Parçalanmış ve **dağılmış** ben'i bir yırtık resimmişçesine birleştirmek ve gerçek yüzümü görmek istiyorum (Nedenlerim, s.98).*

3.mec. Bölünmek, parçalanmak, gücünü kaybetmek

*Dikkatim, çekingen bir ayak sesiyle **dağıldı** (Körün Gördükleri, s.89).*

dağınık (t.4)

1.sıfat Geniş bir alana yayılmış olan

***Dağınık** köy evlerinin tahtaboşlarında renkli giyimleri içinde kadınlar, meydanlıkta erkekler ve çocuklar durgun bekliyorlardı (Bekleyenler, s.144).*

2.Düzeni bozuk, düzensiz, karışık (s.21, 69)

*Misafirimin küçük gözleri, yelpaze gibi açık **dağınık** kaşları altından hiddet ve küçümsemeyle parlıyor (Misafir Geldi, s.21).*

3.Düşüncelerini toparlayamayan

*Böylece **dağınık** ve yarı anlamlı olmaktan çıkarlar (Nedenlerim, s.98).*

dağıtmak (t.2), s.201(2)

nsz İletmek, ulaştırmak

*Gün yeniden ağardığında onu caddede bedava fikir **dağıtırken** buldu (Fikirci, s.201).*

daha (t.137)

1.zarf Henüz (s.35, 37, 54(2), 65(3), 66, 67(2), 92(2), 93, 104, 107, 111(2), 112, 132, 142(2), 154, 157, 166, 173(2), 195, 199(4))

*Pencereden, ilerde sahip olacağımı düşündüğüm, beyaz köpeğimin **daha** bu sabah yaptığım, çamurdan kulübesi görünüyor, haziran böcekleri yanıp söniyor, dallar arasından gözüken gökyüzünde yıldızlar pırıl pırıl (Çatal, s.35).*

2.Var olana, elde bulunana ek olarak, üstünlük, fazlalık (s.15, 16, 21, 23, 27, 40, 44, 45(3), 47, 53, 54, 71(3), 72(2), 75, 76(4), 79, 80, 83, 84, 88(4), 89, 92, 94(2), 97, 98, 100, 104(3), 106, 107, 110, 115, 116(2), 118(2), 122(2), 123, 127(3), 129(2), 133(2), 135, 138, 141, 142, 145, 146, 152, 154, 155, 156(5), 166, 168, 170, 172, 176, 177, 180, 181, 182, 187, 193, 197, 207, 209)

Verin, verin iniltileri arasında, ruhunun nüfuz edemediğim derinliklerinden

kopup gelen (sebilullâh) alın, Allah aşkına alın, biraz daha alın diyen mert yalvarışı (Bir Sebilciden, s.15).

3.Kendisinden sonra üçüncü kişi iyelik eki alan bir sıfatla birlikte sözü edilen konuda en önemli durumu belirtmek için kullanılan bir söz (s.21(2), 115, *Konuştüğümüz, daha doğrusu, onun konuştuğu, benim tasvip ettiğim muhaverede mânasından ziyade ahengine ehemmiyet verdiğim bir akış var (Misafir Geldi, s.21).*

4.Bunun dışında (s.37, 38(4), 40, 85, 104(3), 132, 155, 173, 182, 183, 186(2)) *Öğretmen toplantılarında, Profesörler Kurullarında daha nelerle uğraşmazlar ki (Koyun Olmak, s.173).*

dahi (t.3), s.18, 29, 49

bağlaç Da, de

Pardösüm iblisane icraatına devamla senden başka kadınlara bakmak için bir hak dahi tanıtacak (Asıl Sebep, s.18).

dahil (t.1)

zarf Ar. dahl İçinde, ... ile birlikte

Ona ben de dahil, hepimiz: - Yapma be çavuşum, derdik, ne istersin bu kurbağalardan? (Erkeklik Özentisi, s.31).

dair (t.1)

sıfat Ar. dā`ir Bir konu üzerine olan, üzerine, konusunda, ... ile ilgili, üstüne Sırtında, bir zamanlar ceket olarak imal edildiğine dair izler bulunan bir giysi vardı ve yakasında kocaman ayyıldızlı bir rozet (Bir Eşek Karşısında, s.194).

daire (t.1)

matematik Ar. dā`ire Bir çemberin içinde kalan düzlem parçası

Sokak fenerleri karanlık yolda kendi etraflarında sarı ışıktan bir daire çeviriyordu (Nedamet, s.37).

dakika (t.3), s.178, 179, 184

isim Ar. dakīka Bir saatlik zamanın altmışta biri

Geleli beş dakikadan fazla olduğu halde hâlâ nefes nefeseydi (Sesli Ansiklopedi, s.184).

dal (t.8), s.31, 32, 35, 47, 84, 120, 132, 133

isim Ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri

Onun, boğulmak üzere olan bir böceği kuru bir dal parçasıyla çimenlerin üzerine bıraktığını hayretle gördüm (Erkeklik Özentisi, s.32).

daldırmak (t.2), s.62, 83

-i, -e Dalma işini yaptırmak, dalmasına sebep olmak

*Ya babalık dedim, sen bir fıçı hayali arıyorsun, fitilini içine **daldırıp**, kana kana yakabileceğin bir dolu fıçı (Serhoş, s.62).*

dalga dalga (t.2)

1.zarf Düzgün olmayan, alçaklı yüksekli bir biçimde

*Bir ses, **dalga dalga** sahile yayıldı (Terhis, s.42).*

2.Arka arkaya, yığın hâlinde

*Sigara dumanı havada **dalga dalga** (Misafir Geldi, s.20).*

dalga (t.2)

1.isim Deniz veya göl gibi geniş su yüzeylerinde genellikle rüzgâr, deprem vb.nin etkisiyle oluşan kıvrımlı hareket

*Küçük **dalgalarda** renk yakomozludur (Asıl Sebep, s.17).*

2.Bir yüzeydeki kıvrım

*Hastaydı zavallı, renksiz şakaklarında utanmaktan mütevellit bir kırmızılık **dalgası** vardı (Borç, s.45).*

dalgın (t.4), s.30, 130, 144, 191

sıfat Çevresinde olup bitenleri fark edemeyecek kadar düşünceye dalan

*Sıkılğan, **dalgın** ve tabiî boyasız dudaklarile, hakikatin tâ kendisi olan hareketleri ne kadar saf, ne kadar uygun değil mi? (Telsiz Memuresi, s.30).*

dalış (t.2), s.42, 43

isim Dalma işi

*Düşün be onun yaptığı **dalış** ibresini gâvurlar bile düşünememişti (Terhis, s.42).*

dallı (t.1)

sıfat Dalları olan

*Dere, bölüğün önünde irice bir göl meydana getirirdi, uzun **dallı** söğütler vardı ve dallarının birkaç misli uzunlukta gölgeleri (Erkeklik Özentisi, s.31).*

dalmak (t.4)

1.nsz Kendini bilmez duruma gelmek, kendinden geçmek

*Bir yaşlı adam hatıralarına **dalmış**, onunla beraber binayı seyrediyordu (Fikirci, s.200).*

2.Uyumak (s.107, 118, 167).

***Dalmışım**, bir elin omuzuma değmesiyle sıçradım (Koltuk Değnekleri, s.107).*

dam (t.1)

isim Yapıları dış etkilerden korumak amacıyla üzerlerine yapılan çoğu kiremit kaplı bölüm

*Bugün daha kuvvetli attığı anlaşılın ayakkabı **dama kaçı** (Nedamet, s.38).*

damar damar (t.1)

sıfat Çok damarlı

*O dinliyordu, gözlerinin beyazında **damar damar** kırmızılık vardı (Isırmak, s.203).*

damar (t.4), s.26, 55, 120, 204

isim, anatomi Canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal

*Sen sağsın, senin **damarlarında** on beş yaşındaki çocuk hayatiyeti var, diyemedim (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

damla (t.2), s.26, 54

isim Yuvarlak biçimde, çok küçük miktarda sıvı

*İhtiyar durdu, mes'ut yüzünde iki **damla** nurdan gözyaşıyla gülümsedi ve çarpık merdivenlere doğru iki büklüm yürüdü (Mektup, s.54).*

damlacık (t.1)

isim Küçük damla

*Bebeğin yüzüne biraz güneş kırmızısı, gözlerine biraz altın tozu ekdim, bir büyük dikende incileşen çiğ **damlacığı**, göz pınarlarımı süsledi (Isırmak, s.204).*

dar (t.5)

1.*sıfat* Genişliği az veya yetersiz olan, ensiz, mikro (s.28, 39, 91, 115)

*Yol **dar** bir geçitten sonra inişe uzanıyordu (Şoför Aziz, s.28).*

2.Sıkıntılı

*Bir kralın içine sığamayacağı kadar **dar** bir ölüm bu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

darbe (t.1)

isim, mec. Ar. darbe Vuruş, çarpış

*Hissine indirdiğim her **darbe**, çoktan arzu ettiği bir ceza gibiydi (Palto, s.127).*

darlık (t.1)

isim Dar olma durumu

*Salonda beklerken duyduğum sıkıntıyı, ayakkabılarımın **darlığı**, gömlek kolasının tahta sertliği, yeni elbisemin iğretliliği, çoğaltıyordu (Papağan Dedi Ki, s.166).*

Daşdan (t.3), s.58(2), 59

özel, isim Bilinmeyen Kahramanlar adlı hikâyede yer alan hasta karakter
Yeğeni, Daşdan, ayaklarını altına almış, hürmetkâr oturuyordu karşısında
(Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

davar (t.1)

isim Koyun ve keçi sürüsü

Kara Hasan'ın malı, davarı, hem de Fıstık Tepe'de, on adamlık toprağı vardı
(Nöbet, s.206).

davranış (t.12), s.101, 107, 108, 126, 172, 173, 174, 177, 188, 189, 195, 210

isim Davranma işi, tutum, davranım, muamele, hareket

Davranışlarının bir araya geldiği noktalar, yarın için bana ümitler verir
(Yorgunluk Hakkında, s.210).

davranmak (t.13)

1.*nsz* Bir kimseye veya bir şeye karşı belli tavır takınmak (s.137, 141, 154, 167,
172(2), 176, 180(2), 182, 192, 199)

Oysa insanlar her gün nasıl davranıyorlarsa yine öyleydiler, değişen bir şey
yokmuş gibi (Cümbüş, s.137).

2.*s.f.* Bir işi yapmaya hazır olmak, hazırlanmak

Çıkmaya davranan hıçkırığımı, bir yutkunmayla bastırdım (Palto, s.129).

dayalı (t.2), s.85, 122

sıfat Dayanarak, dayanmış bir biçimde

Bir eli şakağına dayalı bu hayal yaratığı; "Göç zamanı gelmiştir;" diye haykırır
ve ben bu çağrıyı duyar gibi olurdum (Göç Zamanı, s.85).

dayamak (t.5), s.80, 84, 91, 104, 108

-i, -e Yaslamak

Eğildi, iki elini masaya dayadı, fena bir ışıkla yandı yüzü, gizli bir şey
söylermişçesine; "Gençken askerden kaçmış da." dedi (Suç, s.91).

dayanabilmek (t.1)

-e Dayanma ihtimali veya imkânı bulunmak

Böyle yaparsam, beni omuzlarımdan eğilmeye iten baskıya dayanabilirim, belki
de başımı dimdik tutabilirim diyorum (Nedenlerim, s.98).

dayanak (t.1)

isim Dayanılacak şey, istinatgâh, mesnet

Bu bir başlangıç noktası, bir dayanak olurdu sizin için, gelecek olan bir yaratık,
bir şekil, bir renk, ne bileyim bir ses de olsa yine anlam olarak bir cevaptır

denebilir (Bekleyenler, s.145).

dayanılmaz (t.1)

sıfat Tahammül edilemez, katlanılamaz

*Yorgun ve asabî “Sonra” dedi “Büyüklerle aramdaki gerginlik **dayanılmaz** hâle geldi (Yeni Okul, s.116).*

dayanmak (t.11)

1. z.f. -e Bir yere yaslanmak, kendini dayamak (s.18, 39, 116, 128)

*Masama **dayanarak** doğruldu, dimdik baktı gözlerimin içine (Yeni Okul, s.116).*

2.-e Zarar görmemek, varlığını korumak, hasar görmemek

*İmamın nahif vücudu ölesiye **dayanmıştı** (Deli İmam, s.56).*

3.Birinden, bir şeyden güç almak, güvenmek, istinat etmek

*O ülkede hayat işte böylesine bazı gerçeklere **dayanırdı** (Passionya Buluntuları, s.156).*

4.nsz Güç bir duruma katlanmak, çekmek, sabretmek, tahammül etmek (s.34, 87, 88, 184(2))

*Tıraş sabunu kokardı yanakları ve ben artık **dayanamazdım** (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

dayı (t.1)

isim Annenin erkek kardeşi

*Anamla birlikte, **dayımın** yanma gideceğiz (Sınır, s.105).*

de (t.163), s.17, 18(2), 21(2), 26(4), 28(2), 31(3), 32, 34, 39, 40, 42(2), 45, 47(2), 48(2), 52, 53, 54(2), 55, 56, 58, 59, 69, 80, 83, 85(2), 86, 89, 93(2), 94, 96(2), 98, 99, 101, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 115(2), 116, 118(2), 121, 125, 127, 128(2), 131, 132(2), 135(3), 138(2), 139, 144(4), 145(5), 147, 149(3), 150, 152, 154, 156, 157, 158(2), 159(3), 164(3), 166(3), 167, 168, 171(3), 172(2), 173(2), 175(2), 176(3), 182(2), 183, 184(2), 185, 188(3), 189, 192(2), 193(2), 194(4), 196, 197(2), 198, 199, 201(2), 202, 203, 204(2), 205, 206(6), 207(5), 208(3), 209(3)

bağlaç Her çeşit ve her gramer şeklindeki kelimedenden sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, “dahi, bile, esâsen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta” vb. mânâlara gelen, kelimedenden ayrı yazılan takı [Sonuna geldiği kelimenin anlamı ve cümledeki görevi üzerinde yaptığı değişiklik kelimenin sıfat, zamir, isim, fiil, zarf... oluşuna göre değişir]

İkisi de daldı bir süre (Vermek ve Ötesi, s.118).

debelenmek (t.2)

1.nsz Çırpınmak, tepinmek, kımıldanmak

Ne debelenecektin bilsen (Sınır, s.104).

2.Boşuna uğraşıp durmak

Geçmez be diye bağırdı, içinde debelenen şeye (Telsiz Memuresi, s.30).

Dede (t.9), s.84, 85(3), 85(4), 86

özel, isim Göç Zamanı adlı öyküde yer alan karakter

Yatağa girmeden evvel bahçeye son bir defa baktım, sonra sıkıca sarındığım yorgan altında yapayalnız, geçmek bilmeyen günü ve Dede'yi düşündüm (Göç Zamanı, s.84).

dede (t.4)

1.isim Torunu olan erkek, büyükbaba, büyükpeder (s.53, 54)

Hadi dede, dedi, handiyse götürcekler Alişi (Mektup, s.53).

2.Büyükbabadan başlayarak geriye doğru atalardan her biri (s.99, 178)

Öğretmen ve arkadaşlarım tarafından sevilme, küçük kalbimi ve dedelerimi kirletmek bahasına da olsa beni mutlu kılıyordu (Nedenlerim, s.99).

dedikodu (t.1)

isim Başkalarını çekiştirmek ve kınamak üzere yapılan konuşma, kov, gıybet, kılükal

Babam sevmezdi dedikoduyu (Çatal, s.36).

defa (t.17), s.19, 29(3), 49, 87, 104, 109, 115, 116, 119, 127, 135, 151, 177, 196, 198

isim Ar. def'a Kez, kere

İçimden her defasında bir şey kopar ve her gün yeni bir acı, göz pınarlarımdan yaş olur akardı (Hayal Ülkelerinden, s.87).

defalarca (t.1)

zarf Pek çok kez, defaatle

Kullandığı sözler, çok daha evvel, defalarca söylenmiş, yıpranmış, ton ve renginden kaybetmiş de sırası gelince hazırca çıkarılıvermiş gibiydi (Cümbüş, s.138).

değdirmek (t.1)

-i, -e Değmesini sağlamak, değmesine yol açmak

Alınanlara has nezaketle kollarıma girip, ayaklarımı yere değdirmeden arabaya götürdüler (Almanya Notları, s.183).

değer (t.9), s.56, 126, 135, 136, 159, 174, 178(2), 193

isim Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet

Ruhunuzun değerini öğrenmek ister misiniz? (Zebra-Son-Animo, s.178).

değerlendirmek (t.1)

Bir şeyin özünü, önemini, nitelik ve niceliğini belirlemek

Yazılarını hep bu açıdan okumuş, bu yönden değerlendirmiştım (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

değerlenmek (t.1)

nsz Değer kazanmak, değeri artmak, değer sağlamak, kıymetlenmek

Yaptıklarımın hemen her anının değerlenmesi ancak böyle mümkün oluyordu (Düşünmek, s.164).

değerli (t.4), s.154, 159, 176, 199

sıfat Değeri olan veya değeri yüksek olan, kıymetli, kıymetli

Diğer kazılarda olduğu gibi pek çok değerli buluntu, sizin de bildiğiniz kanallardan dünyaya müzelerine akıyor (Passionya Buluntuları, s.159).

değersiz (t.3), s.80, 159, 164

sıfat Değeri olmayan veya değeri çok az olan, önemsiz, kıymetsiz, naçiz

Adam mektupta "Sen," diyor karısına, "Bütün hâzinelerimizi değersiz bir boncukla değiştin (Passionya Buluntuları, s.159).

değil (t.78), s.27, 28(3), 30(2), 33, 40, 42, 54, 56, 57, 58(2), 59(3), 67, 72, 93(3), 99, 100, 115, 116, 125, 128(4), 130(2), 138, 141, 142(10), 143(6), 151, 152(2), 154, 155, 156, 157(2), 158(2), 159, 170, 171, 173, 177(2), 184, 185, 187, 188(3), 189(2), 196, 199, 200

isim Cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime

Böyle ehemmiyetsiz adamların ehemmiyetsiz sualleri için otoritesini bozmağa hiç de niyetli değildi (Şoför Aziz, s.28).

değirmi (t.1)

sıfat Yuvarlak

Sımsıkı kundak içinden çıkmış bu değirmi yüz, pembe pembeydi (Vermek ve Ötesi, s.117).

değişik (t.5)

1.*sıfat* Alışılmışın dışında bir özelliği bulunan (s.70, 195)

*İçim o kadar çok **değişik** eğilimlerle doluydu ki, ilk günler bütün çabam iç yapımda bir denge kurmağa çalışmakla geçti (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

2.Farklı (s.68, 93, 100)

*Sebeb-i saadetimiz buzdolabı ve **değişik** markalı otomobillerin biz, azad olmaz köleleri, motorla motorlaşmış biz zavallular (Tereke, s.68).*

değişiklik (t.1)

isim Bir bütünün bir bölümünün değişmesiyle ortaya çıkan yeni durum

*Sizin gününüzden bu yana bazı **değişiklikler** oldu (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

değişme (t.2), s.142(2)

isim Değişim

*Neden eşyalarda bu **değişme**, neden? (Değişme, s.142).*

değişmek (t.11)

1.*nsz* Başka bir biçim veya duruma girmek, tahavvül etmek (s.45, 74, 90, 115, 116, 137, 157, 174)

*Bu ne zamanın Romanyalıdır bilsen, hiç de **değişmedi** bilâder (Borç, s.45).*

2.Karşılıklı alıp vermek, mübadele etmek

*Bütün hâzinelerimizi değersiz bir boncukla **değiştin** (Passionya Buluntuları, s.159).*

3.Yerine başka şey veya kimse gelmek (s.174, 200)

*Bilmiyor musun ki, her koyun fikir sahibi olsa değer birimleri **değişir** ve kafatası kalınlığının, iri boynuzlu olmanın bir meziyet olmadığı anlaşılırdı (Koyun Olmak, s.174).*

değişmez (t.1)

sıfat Aynen kalan, değişikliğe uğramayan

*Herkes, büronun **değişmez** bir parçasıymışçasına, yerli yerindeydi (İnsanlar ve Saatler, s.111).*

değiştirilmek (t.2), s.19, 176

nsz Değiştirme işi yapılmak

*Bunlar; satılmış, **değiştirilmiş**, ya da hayvanlardan alınmıştır (Zebra-Son-Animo, s.176).*

değiştirmek (t.11)

1.-i Başka bir biçime sokmak, değişikliğe uğratmak (s.80, 178(2))

*Ay, yatmış keçi sürüsünü **değiştirmiş**, masallaştırmıştı (Doğuş, s.80).*

2.nsz Bir şey verip yerine başka bir şey almak (s.56, 176)

*Hemen hiç kullanılmamış ruhları, boyayarak tamir ettiğim aşınmış, kokmuş, bozulmuşlarıyla **değiştireceğim**.* (Zebra-Son-Animo, s.176).

3.nsz Birini bırakıp başkasını kullanmak (s.24, 62-63, 152)

*Sirkeli bezi **değiştirirken** babamı sor istersen* (Helâllik, s.24).

4.Başka bir duruma, başka bir görünüme getirmek (s.84, 145)

*Gece, bahçeyi tanınmıyacak kadar **değiştirmişti*** (Göç Zamanı, s.84).

5.Anlatıma yeni bir içerik vermek

*Bu sefer konu **değiştirme** telâşını ona gelmişti* (Koyun Olmak, s.177).

değmek (t.4)

1.-e Aralık kalmayınca kadar birbirine yaklaşmak, dokunmak, temas etmek (s.88, 107)

*Parmak ucumun ciltlerden birine **değmesiyle** bir süre duraksar, yavaşçacık kitabı kavrar, çarpan albime bastırırdım* (Hayal Ülkelerinden, s.88).

2.-e Değerinde olmak

*Anlattığı şeyler ölümü tevlit edecek bir kaza kadar mutlak ve hatırlanılmağa **değer*** (Misafir Geldi, s.21).

3.Herhangi bir nitelikte olmak

*Gelmesi muhakkak olan yeni ve som fikirlerin zenginliği yanında bu zavallı şey saklanmaya **değmez** göründü gözüne, kaldırdı odanın bir tarafına fırlattı attı* (Fikirci, s.199).

değnek (t.2), s.21, 89

isim Elde taşınacak incelikte düzgün ağaç, sopa, çomak

*Sihirli bir **değnek** bu hâtıramın üzerinde dolaşıyor ve ben tekrar geçen vak'alarda bir ismet ve bir nezahat görüyorum* (Misafir Geldi, s.21).

dehliz (t.1)

isim Far. dehliz Üstü kapalı, dar ve uzun geçit

*Taşlığın en karanlık köşesindeki o kapı, o beni gönümce düşünmeden alıkoyan karanlık **dehliz** önünde, gözlerimi yere indirip en zorlu azapları beklerdim* (Hayal Ülkelerinden, s.88).

dehşet (t.1)

isim Ar. dehşet Bir tehlike veya korkunç bir şey karşısında duyulan ürküntü, yıldı

Sesinde, Allah için, Allah için diyen insan sesinde, her şeyin, hiçten daha fazla

*bir hiç olduğunu **dehşetle** seziyorum (Bir Sebilciden, s.16).*

dejenere olmak (t.1)

isim Fr. dégénéré + y.f. Tr. olmak soysuzlaşmak, yozlaşmak

*Desenize bıçaktan kurtuldular, şimdi de **dejenere olmak** tehlikesiyle karşı karşıyalar (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

delalet etmek (t.1)

isim Ar. delâlet + y.f. Tr. etmek göstermek, anlatmak

*Sesindeki ürkek ve hüürmetkâr eda babamın üzüntüsüne iştirak ettiğine **delâlet ediyordu** (Çatal, s.36).*

deli gibi (t.3)

1. *zarf* çok hızlı, sert biçimde (s.42)

*Sakarya'nın direğinde bayrak **deli gibi** çırpınıyor (Terhis, s.42).*

2. *zarf* deliye yaraşır davranış, delicesine (s. 49, 62)

Güldüm, deli gibi güldüm (Şerhoş, s. 62).

Deli İmam (t.2), s.55, 56

özel, isim Deli İmam adlı hikâyede yer alan imam karakteri

*O günden sonra, İmam **Deli İmam** oldu, acınacak halde olanlar ona acıdılar (Deli İmam, s.56).*

deli (t.10)

1. *sıfat* Aklını yitirmiş olan, akli dengesi bozulmuş olan, mecnun (s.45, 57, 138, 204)

*Yaşlı esnaftan dinlerim; **deliler** zor kocar derler (Borç, s.45).*

2. *Coşkun, azgın (hayvan, duygu vb.) (s.33, 81, 95, 102, 196)*

*Sanki bana koca yurdlar, ovaların alamıyacağı sürüler vermişler, **deli** bir sevinçle başım dönüyor (Doğuş, s.81).*

3. *Davranışları aşırı ve taşkın olan (kimse), çılgın*

*“A **deli**” “Ali Ağan küneşin annında ıscak su içeken, guru ekmek yirken (Vermek ve Ötesi, s.118).*

delice (t.5)

1. *sıfat* Davranışları aşırı, deli gibi olan

*İğreniyor, korkuyor, bunalıyor, bu arada **delice** bir panik içinde, algularımı, düzensiz, gelişi güzel idrakime tıktırıyordum (Körün Gördükleri, s.90).*

2. *zarf* Delicesine (s.35, 88, 112, 133)

*“Karım tarafından **delice** sevilen, oğullarımın baba dediği, kırk yiğitle giden,*

kırk yiğitle dönen.” (Kırkıncı Adam, s.133).

delik deşik etmek (t.1)

sıfat delik deşik + y.f. Tr. etmek bir şeyin her yanında delikler açmak

Saçmalar, delik deşik edecekti vücudunu (Sınır, s.104).

delik (t.5), s.32, 51, 96(2), 180

isim Dar, küçük açıklık

Önde takılı hortumun görülür görülmez incelikteki deliğinden basınçlı hava çıkmaya başladı (Sesli Ansiklopedi, s.180).

delikanlı (t.8), s.51(2), 75, 76(2), 105, 171, 206

isim Çocukluk çağından çıkmış genç erkek

Yağmur tanelerinin içine tıka basa doldurulmuş ayaz, kalın siyah paltolu delikanlının da, 10 yaşındaki hamalın da yüzüne aynı insafsız tokadını indirdi (İnsan Hamal, s.51).

deliksiz (t.1)

zarf Hiç uyanmadan uyunan uyku

Ertesi gün ve gece deliksiz uyudu (Fikirci, s.199).

delip geçmek (t.1)

z.f. delip + y.f. geçmek Aşmak

Ara dağıny deldi geçti bakışı (Doğuş, s.81).

delişmen (t.1)

sıfat Zıppır

Zaman zaman incecik ve derinden bir his, bir iğne acısıyla kendini hissettiriyordu; ama düşüncem bu delişmen isteği daha yeşermeden yakalıyor, yaşamasına, gelişmesine fırsat vermeden boğuyordu (Koltuk Değnekleri, s.107).

deliyle deli olmak (t.1)

d. Akli dengesini yitirmiş biçimde coşkunca, azgınca davranmak

Delıyla deli olacak değillerdi ya! (Deli İmam, s.57).

delmek (t.2), s.65, 104

-i Delik açmak, delik duruma getirmek

Saçmaların vücudunu deldiği her noktadan, kan gelecekti (Sınır, s.104)

demek (t.446)

1.nsz Söylemek, söz söylemek (s.15, 16, 21, 24, 25, 26(9), 27, 28(2), 29(2), 31, 32(3), 36(3), 37(2), 39, 40, 41, 44, 46(2), 48, 50(3), 53(3), 56(2), 57(4), 58(2), 46(2), 48, 50(4), 53(3), 56(2), 57(4), 58(2), 59(2), 60(10), 61, 62(6), 63(9), 64,

67, 73, 74(4), 75(2), 80(3), 81, 83, 84(2), 85(2), 86, 89, 91(5), 92(7), 93(5), 94, 95, 98, 101(2), 103, 104(12), 105(3), 106(2), 107(3), 108, 109(2), 110(2), 112, 114(4), 115(2), 116(2), 118(4), 119(2), 120, 122(3), 124, 125(11), 126(7), 127(6), 128(6), 129(8), 130(6), 131, 132(4), 133(5), 135(4), 137, 138(4), 139(3), 140, 143, 144(7), 145(7), 146(6), 147, 150, 151(5), 152(3), 153(6), 155(4), 156, 157(5), 158(3), 159, 166(3), 167(4), 168(4), 169(3), 171(6), 172(2), 173(2), 174(2), 175(2), 176(4), 177(9), 178, 179(3), 180(4), 181(3), 182(6), 182-183, 183(3), 184(5), 185(4), 187(3), 188(3), 189(6), 192, 193(7), 196(2), 197, 200(2), 201(39), 202, 203(6), 204(5), 205(4), 206(2), 209(4), 210, 211)

*Ders kitabı, **dedim**, bu coğrafya kitabı (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

2.-e Ad vermek (s.28, 31(2), 43, 45, 88, 158)

*Bana Aziz **derler**, Şoför Aziz; her gidiş gelişte alışmışık bu hüremete (Şoför Aziz, s.28).*

3.Ummak

*Bütün köyün beklediği bu olabilir mi **dersiniz**? (Bekleyenler, s.145).*

4.Saymak, kabul etmek (s.133, 155, 167(2), 184)

*Karım tarafından delice sevilen, oğullarımın baba **dediği**, kırk yiğitle giden, kırk yiğitle dönen (Kırkinci Adam, s.133).*

5.yani, anlaşılan (s.26, 127(2), 144, 153, 155, 188, 199, 200)

***Demek**; dedim; sen coğrafya nedir bilmiyorsun? (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

demet (t.1)

isim Rum. Bitki veya çiçek destesi

*Önce cevap vermedi babam, bir **demet** ot'u hiddetle kopardı sonra; "Yavrum" dedi, "Karabaş benim karşımdaki davranışıyla senin körpe dimağına şu fikri yerleştirmek istedi: Geliş, büyü, semir ve baban gibi kaba kuvvete sahip ol (Koyun Olmak, s.174).*

demin (t.4), s.46, 74(2), 142

zarf Az önce, demincek, deminden

*Giderken arkasından baktım ve **demin** gelen kadın olduğuna inanamadım bir türlü (Borç, s.46).*

deminden beri (t.1)

zarf Demin

***Deminden beri** zihnimin kıvrımları arasında kan-ter içinde aradığım ismi nihayet yakaladım (Bitler, s.188).*

deminki (t.1)

sıfat Biraz önceki

Deminki, sıkıntılı ama güvenilir zamanı özledi-Nuri Bey (İnsanlar ve Saatler, s.113).

demir (t.4)

1.*sıfat, kimya* Atom numarası 26, atom ağırlığı 55,847, yoğunluğu 7,8 olan, 1510 °C'de eriyen, mavimsi esmer renkte, özellikle çelik, döküm ve alaşımlar durumunda sanayide kullanılmaya en elverişli elementten (simgesi Fe) yapılmış olan (s.22, 65, 193)

Hayalhanem, kapısı açılmış bir demir kafes gibi., fikirler bu dünyada dolu dizgin (Misafir Geldi, s.22).

2. Bu elementten yapılmış parça

Sabanın demiri, her defasında nah buramı sürüyordu (Sınır, s.104).

demokratik (t.1)

sıfat Fr. *démocratique* Demokrasiye uygun

Nasil olsa demokratik Amerika yönetimi, yakında onların cümlesinin hakkından gelecek (Bitler, s.188).

denebilmek (t.3), s.64, 129, 145

nsz Denme ihtimali veya imkânı bulunmak

Çıplak yumuşak kavisli tepeler, sipsivri başını göğe kaldırmış dağlar, ahalisinin en kısa anlatılışıdır denebilir (Erzurum'da Akşam, s.64).

denemek (t.1)

-i Bir işe, başarmak amacıyla başlamak, girişimde bulunmak, teşebbüs etmek

Bu sefer sarardı Müdür Bey ve "Kızım lisede" diye bir başka söz denedi (Papağan Dedi Ki, s.168).

denge kurmak (t.1)

isim *denge* + *y.f. kurmak* iki kişi, durum veya olay arasında orta yolu bulmak, uyum sağlamak, denge sağlamak

İçim o kadar çok değişik eğilimlerle doluydu ki, ilk günler bütün çabam iç yapımda bir denge kurmağa çalışmakla geçti (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

dengelemek (t.1)

-i Dengeli duruma getirmek

Duyduklarıyla, düşündüklerini dengeleyen iç düzende belirli bir arıza var gibiydi (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).

dengeli (t.1)

sıfat Dengesi olan, muvazeneli, stabil

Hissediyordu ki; bu reform his ve düşüncelerinde atlayacak, böylece yeni yüz yeni düşüncelerle dengeli hale gelecekti (Fikirci, s.198).

dengezsizlik (t.1)

isim Bir şeyde denge bulunmaması durumu

Yalnız, anlayamadığım bir dengezsizlikle sanki sağa sarkıyordu (Yeni Okul, s.114).

deniz gözlü (t.1)

sıfat Mavi gözleri olan

Âşıktı (Deli gibi), seviyordu (Çılgın gibi), evleri olacaktı (Pembe boyalı), çocukları olacaktı (Deniz gözlü), hep sevişeceklerdi (Bugünkü gibi) (Hepimiz Gibi, s.49).

deniz (t.6), s.26(2), 42, 93(2), 154

isim Yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tuzlu su kütlesi

Ağaç yeşermese, deniz köpüklenmese, deniz de ölmüştür, ağaç da (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

denizaltı (t.1)

isim, askerlik Deniz yüzeyinin altında ve üstünde yol alabilen savaş veya araştırma gemisi, tahtelbahir

Kâh üstünde yattığım denizaltının süvarisi oluyor, türlü başarılar kazanıyordum, kâh Hüseyin çavuş olup, terhisi yaşıyordum (Düşünmek, s.163).

denk (t.3), s.85, 200, 201

isim Yatak, yorgan, kumaş vb. eşyanın sarılıp bağlanmış biçimi, balya

Denkler, kap-kacak, leğen ve mutlu insanlar yüklü bir araba (Göç Zamanı, s.85).

denmek (t.6), s.68, 100, 155, 157, 171, 188

nsz Söylenmek, sözü edilmek

İhsan Paşa'nın varisi apartman yaptıracakmış deniyor konağın yerine (Tereke, s.68).

deponer çavuşu (t.1)

isim, askerlik Ordu mallarının saklandığı, bakımlarının yapıldığı yer, debboy bölümünden sorumlu asker

Suat **deponer çavuşuydu**, pek Suat Çavuş da demezdik de hani, samimiyeti ileteler “Kız Suat” filân da derlerdi (Erkeklik Özentisi, s.31).

der demez (t.1)

hemen o anda

“O” hı.. **der demez**, anladım diye zıplasam; sen beni sevensin (Küçük Anneme, s.60).

dere (t.4), s.31, 69(2), 88

isim, coğrafya Genellikle yazın kuruyan küçük akarsu

Hani bir **dere** akardı evler arasından., hani sana renkli çakıllar buluverdiğim bülbüllü dere (Göç, s.69).

derece (t.2)

1. *isim Ar.* **derece** Bir süreç içindeki durumlardan her biri, basamak, aşama, rütbe, mertebe

Tercümeyle çalıştıkları eserin aslına uygunluk **derecesi**, eserin geleceğini tayin eder (Koyun Olmak, s.171).

2. *matematik* Bir çemberin üç yüz altmışta birine eşit olan açısı birimi

Sonra tabletlerden birini masa üzerine itinayla koydu, basınçlı hava hortumunu yirmi **dereceye** yakın bir eğimle birinci satır üzerinde yavaşça geçirdi (Sesli Ansiklopedi, s.180).

derhâl (t.1)

zarf Far. **der** + *Ar.* **hâl** Çabucak

Derhal elini geniş ceket cebine attı ve iki gümüş lira çıkardı (Borç, s.46).

deri (t.1)

isim İnsan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten

Derisinin gözeneklerinde, kir, noktalar halindeydi (Üçü Çeyrek Gece, s.120).

derin derin (t.4)

1. *zarf* Uzun uzun

Konuşma süresince bir kaç esnedi, ceketinin kolundaki bir lekeyi **derin derin** tetkik etti, ayak değiştirip ağırlığını bir yana aktardı, burnundan birkaç kıl çekip inceledi, sırtında bir noktayı ısrarla kaşıdı (Napolyon’un Ümidi, s.152).

2. *sıfat* Anlamlı

110 başını kaldırdı ve **derin derin** beni süzdü (Yeni Okul, s.116).

derin (t.47)

1.sıfat Dibi yüzeyinden veya ağzından uzak olan (s.34, 72, 82, 98)

Derin ve sessiz karanlıkta, dört kişiye rağmen pek yalnız buluyorum kendimi (Yeni Gelen, s.72).

2.Yüzeyden içeri inen (s.59, 109, 132(2), 147, 175, 191)

Nasıl anlatmalı bilmiyorum, gittikleri yer oraya **derin** çizgilerle birşeyler oymuştu sanki (Kırkinci Adam, s.132).

3.Uzun süren (s.65, 76, 192(2), 205, 209)

Tenhalaşan **derin** nefeslerle soluyor gibi (Taşındığım Ev, s.76).

4.İçten gelen (s.20, 22, 25, 32, 33, 41, 66, 72, 74, 81, 97, 98, 103, 107, 140, 141, 165)

Neden bilmem, karımın ve benim odada mevcudiyetimizin fuzulî olduğuna **derin** bir inanış var içimde (Misafir Geldi, s.20).

5.Yoğun (s.33, 35, 67(2), 68(4), 71, 75, 85, 97, 164)

Haftalık sakalının çerçevelediği yüzünde dinlenmenin **derin** izleri vardı (Yeni Gün, s.33)

derinden derine (t.1)

Gizli gizli, belli etmeden, içten içe

Sigara dumanı ve yanık motor yağı kokusuyla **derinden derine** içlerine dolan bu üstünlük arzusu önüne geçilir gibi değildi (Şoför Aziz, s.27).

derinlemesine (t.1)

zarf Ayrıntılı olarak, derinliğine

Ben Rilke'de, benim gönlümce **derinlemesine** hisseden, benim söylemek istediklerimi, kalemi sürçmeden yazabilen öpülesi eller gördüm (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).

derinleşmek (t.1)

nsz Derin duruma gelmek

Anlayamadı, yüzünde zaten mevcut aptallık ifadesi, büsbütün **derinleşti** (İnsan Hamal, s.52).

derinlik (t.7)

1.isim Bir şeyin dip tarafının yüzeye, ağza olan uzaklığı

Esmer cildinin çizgi **derinliklerinde**, renk değişik ve daha koyuydu (Elli Liralık Teşhis, s.100).

2.fizik Bir cismin en ve boy dışındaki üçüncü boyutu

Eğer kazı yapmak için beni zorlamamış olsaydınız, coğrafya bilginleri gibi

*davranır, dizinizin dibinde oturur, gözlerinize bakar, o kayıp ülkenin deniz **derinliklerini** tayin ederdim (Passionya Buluntuları, s.154).*

3.Bir konunun veya durumun özü

*Sonra renkleniyordu şekiller, **derinlik** kazanıyorlar, kıvranıyorlar, bir sınır içinde devamlı şekil değiştiriyorlardı (Palto, s.124).*

4.En duyarlı nokta (s.15, 89, 141, 164)

*Verin, verin iniltileri arasında, ruhunun nüfuz edemediğim **derinliklerinden** kopup gelen (sebilullâh) alın, Allah aşkına alın, biraz daha alın diyen mert yalvarışı (Bir Sebilciden, s.15).*

derinliksiz (t.1)

sıfat Derinliği olmayan

*Ya her gün konuştuğu laflar insanın, incecik, ebatsız **derinliksiz**, kâğıt helvası tadında laflar? (Isırmak, s.204).*

derken (t.5), s.88, 168, 173, 183, 200

zarf Tam o sırada

*Gülümsemeye çalıştı. “Ah bu hayvan” **derken**, papağan, “Babandır” diye haykırdı (Papağan Dedi Ki, s.168).*

ders (t.3), s.25, 140, 172

isim Ar. ders Öğrencinin öğrenmek zorunda olduğu bilgi

*Kaçarcasına İngilizce **ders** kitabıma sığındım (Odamdaki Cinayet, s.140).*

ders çalışmak (t.1)

isim Ar. ders + y.f. Tr. çalışmak belli bir konuyu öğrenmek üzere kaynakları kullanarak çalışmak

*Hatırlarsın, **ders çalıştıyordum** pencerede güya (Göç, s.70).*

dert (t.6)

1.*isim Far. derd Üzüntü*

***Dertlerini** duman gibi savuruvermek, ne hoş şeydi bu (İstasyondan, s.66).*

2.Sorun, kaygı (s.126, 155)

*Şunu öğrenmiş olmanız gerekirdi ki; yontma taş devrinden bugüne, güzel gözlerinizin o bereketli meyvesi, toplum **dertlerinden** çok, arzularınızın elde edilmesi için yararlı olmuştu (Passionya Buluntuları, s.155).*

3.Hastalık (s.100, 101)

*Sorduğu sorular, **derdimle** ilgili değilmiş gibiydi (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

4.*mec.Ur*

*Beklemenin ur yuvarlaklığı avuçlarında ve onun **derdiyle** dertliyidiler*
(*Bekleyenler, s.147*)

dertli (t.2), s.147, 192

sıfat Derdi olan

*Tekrar soludu, ama derinden ve **dertli**, “Yoksa siz de mi vatan hasreti...”*
diyecek oldum (Bir Eşek Karşısında, s.192).

desen (t.1)

isim Fr. dessin Tahta, çini, kumaş, kâğıt vb. yüzeylerin üzerinde varlıkları,
nesneleri belirli çizgilerle gösterme, tasvir etme

*İri makasla aynı boyda kesildikçe, renkler ve **desenler** bütün canlılıklarıyla*
beliriyorlardı (Vermek ve Ötesi, s.118).

desmek (t.1)

-i Oymak, delmek, yara açmak, içini açmak, karıştırmak, kazmak

*Bir kızılderili okunda, bir İspanyol göğsünü **deşiyordum** (Düşünmek, s.165).*

dev gibi (t.2), s.115, 134

iri ve korkunç

*Yüz gözlü bir **dev gibiydi** ve bütün ağırlığını köy omuzlarında hissediyordu (Yeni*
Okul, s.115).

dev (t.3), s.121, 164, 176

sıfat Olağanüstü irilikte olan

Çelik iskelet, göğün ruhsuz kurşunîliği üzerine, kalın, siyah ve kesin çizgilerle
*çizilmiş, **dev** bir resim gibiydi (Okuyamadığım Mektup, s.121).*

devam etmek (t.29), s.36, 47, 83, 97, 102, 109, 115, 122, 126, 128, 132, 153, 168, 171,
172, 173, 176, 180(2), 181(2), 184, 185, 189, 192, 201, 208, 210-211, 211

isim Ar. devām + y.f. Tr. etmek başlanmış bir iş sürmek, sürdürmek

*O, “Bir haftadır bu dert beni öldürüyor.” diye **devam etti** (Palto, s.126).*

devam (t.4)

1.isim Ar. devām Sürme, sürüp gitme, kesilmeme, bitmeme (s.18, 72)

*Pardösüm iblisane icraatna **devamla** senden başka kadınlara bakmak için bir*
hak dahi tanıtacak (Asıl Sebep, s.18).

2.Ek, parça (s.23, 178)

*Bunlar zıt mânalarına rağmen aynı şeyin **devamıymışçasına** geçiyor (Misafir*
Geldi, s.23).

devamlı (t.1)

zarf Sürekli, bitmeyen, kesintiye uğramayan bir biçimde

*Sonra renkleniyordu şekiller, derinlik kazanıyorlar, kıvranıyorlar, bir sınır içinde **devamlı** şekil değiştiriyorlardı (Palto, s.124).*

deve dikeni (t.1)

isim, bitki bilimi Birleşikgillerden, yol ve tarla kenarlarında yetişen, 30-100 santimetre yüksekliğinde, 1-2 yıllık ve otsu bir bitki, meryemana dikeni, peygamber dikeni, sütlü kengel (Silyum marianum)

*Sarmaşık ve iri **deve dikenleri** koyu yeşil renkteydiler (Dua, s.40).*

deveran etmek (t.1)

isim Ar. deverān + y.f. Tr. etmek Dönüp dolaşmak, dönmek

*Aşk-ı İlâhi kan yerine **deveran etse** damarlarınızda (Deli İmam, s.55).*

devir (t.4)

1.isim Ar. devr Kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası (s.23, 159, 193)

*Aynı anda Süleyman ve Neron **devirlerindeyim** (Misafir Geldi, s.23).*

2.isim Dönme, dönüş

*Gözümün içine baka baka, sabanı her **devirde** biraz daha, biraz daha bizim tarlaya sokuyordun (Sınır, s.104).*

devlet (t.2), s.155, 173

isim, hukuk, toplum bilimi Ar. devlet Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık

*Kimi para vererek, kimi **devletin** parasını alarak senelerce uğraşır ve uğraştıklarını gösterir bir belge alırlar (Koyun Olmak, s.173).*

devlet adamı (t.2), s.192(2)

isim Devlet yönetiminde söz sahibi kişi

*Yazar olmayanın kendini yazar, profesör olmayanın kendini profesör, **devlet adamı** olmayanın kendini devlet adamı farzetmesi zordur, burada (Bir Eşek Karşısında, s.192).*

devretmek (t.1)

nsz Ar. devr + Tr. etmek Dönmek, dolaşmak

*Kırmızı Balık, yan yüzgeçlerini kullanmaksızın yalnız kuyruk hareketiyle havuzu **devrediyordu** (Rllke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).*

deyim (t.1)

isim Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan

kalıplaşmış söz öbeği, tabir

*İnsanca bir **deyimle**, kromozomlarımda bana kadar gelmiş nice hikâyeler daha capcanlıydı (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

Dış İşleri (t.1)

isim Bir devletin başka devletlerle ilgili işleriyle uğraşan bakanlık, hariciye
*Cömertçe bir düşünüşle telepatik yoldan, malın bir kısmını, Millî Eğitim Bakanlığına, diğerlerini de **Dış İşleri**, İç İşleri ve Adalet Bakanlıklarına gönderdi (Fikirci, s.201).*

dış (t.2), s.83, 148

isim Herhangi bir cisim veya alanın sınırları içinde bulunmayan yer, hariç, iç karşıtı

*Parmakları suda, **dışa** doğru kırılarak kurşuna uzandı (Kurşun Dünyasından, s.83).*

dışarı çıkmak (t.1)

isim dışarı + y.f. çıkmak kapalı bir yerden dışarı gitmek

***Dışarı çıktığımda**, soğuk ve temiz havanın içime hayat vererek dolduğu şu anda, anlattıklarım için derin bir nedamet ile sıkılıyorum (Yeni Gelen, s.71).*

dışarı (t.12)

1.*isim* Dış çevre, dış yer, hariç, içeri karşıtı (s.76, 79, 135, 172, 175, 198)

*Bu arada **dışarıdan** sesler duyulmaktaydı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

2.Kişinin konutundan ayrı olan yer (s.59, 79)

***Dışardaki** sessizliği, bazı tuhaf haykırışlar noktalyordu (Doğuş, s.79).*

3.*zarf* Dışa, dış çevreye (s.121, 122, 138, 149)

*Bakışlarımı hızla vitrin camından **dışarı** aşırıdım (Cümbüş, s.138).*

dışında (t.2), s.112, 164

-den başka, sayılmazsa

*Ve Sevgiyi sevgi sınırları **dışında** arayacak kadar güçlü ve engin (Düşünmek, s.164).*

diğer (t.15), s.33, 50, 67(2), 69, 89, 112, 136, 144, 159, 192, 195(2), 201, 210

sıfat Far. *dīger* Başka, özge, öteki, öbür

***Diğer** üçü masada oturuyorlar ve susuyorlar (Tereke, s.67).*

diğer yandan (t.3), s.93, 152, 195

zarf Öte yandan, başka bir yönden, karşılık olarak

Vücudumun öğünen ve utanan bölümlerinin düzenlenmesiyle ben uğraşırken

diğer yandan, bir adam döküm hatalarını gideriyor, fazlalıklarını tıraşlıyor, arada bir baş tarafıma tükürüp kirli bir bezle temizliğini yapıyordu (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

diğeri (t.13), s.67, 75(2), 107, 121, 131, 150, 173, 180, 188, 201, 210(2)

zamir Ötekisi, başkası

Bunlardan herhangi biri **diğeri** için bir evvelki adam, diyor, bunlardan herhangi birinde hiçbir şey (Taşındığım Ev, s.76).

diil (t.1)

halk ağzında. Değil

Ha Ali **diil** mi? Ha ulan? (Erkeklik Özentisi, s.31).

dik (t.4), s.93(2), 95, 108

sıfat Yatay bir düzleme göre yer çekimi doğrultusunda bulunan, eğik olmayan

O zamanlar, yol bu kadar **dik** değil, çamlar güir ve yeşildiler (Kırkinci Yıl, s.93).

dikdörtgen (t.1)

sıfat, matematik Açıları dik olan paralel kenar, mustatil biçimde olan

Fobi altıgen, anguaz **dikdörtgendi** (Palto, s.124).

diken s.41, 204(2)

isim Bazı bitkilerin dal, yaprak, meyve kabuğu vb. bölümlerinde ve bazı hayvanların derisinde bulunan sert, ucu sivri ve batıcı çıkıntılardan her biri

Konuştun bebek, bana neler söyledi bilsen, **diken** yeşiliydi gözleri (Isırmak, s.204).

dikilip kalmak (t.1)

z.f. dikilip + y.f. kalmak bir yerde kısa bir süre ayakta beklemek

Mutlu bir tesadüfle, küçük yüzeyi üzerinde **dikildi kaldı** (Palto, s.128).

dikilmek (t.2), s.196, 197

nsz Dikme işi yapılmak

Belki bir adamı temsilen **dikildim** ben (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

dikip durmak (t.1)

z.f. dikip + y.f. durmak bir yerde kısa bir süre ayak üstünde durmak

Ben elimde anahtar **dikilir dururken**, Keloğlan'dan başka bir iç durumuna sahiptim (Açmadığım Kapı, s.148).

dikkat (t.17), s.63, 80, 82, 89(2), 90, 98, 103(2), 112, 119, 120, 138, 145, 149, 175, 194

isim Ar. diğkat Duygularla düşünceyi bir şey üzerinde toplama, uyanıklık

Kıvrım kıvrım boynuzlarının yanında dimdik kulakları, bir **dikkat** haliyle

hareketsizdi (Doğuş, s.80).

dikkat çekmek (t.5)

1. *isim, mec. Ar. diḳḳat + y.f. Tr. çekmek, ilgi toplamak (s.72, 108, 125, 145)*

*Kararındaki acayıplığı **dikkatimi çekebilme**k için “Halbuki” dedi, “Yeni de almıştım.” (Palto, s.125).*

2. göze batmak, fark edilmek

*Zannederim **dikkatimi çeken** sarı, sakallı yüzündeki derin ifadesizliği veya bendeki bir şeyle meşgul olmak ihtiyacıydı (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

dikkat etmek (t.13), s.19, 29, 30, 45, 72, 96, 119, 125, 127, 128, 129, 208, 210

isim Ar. diḳḳat + y.f. etmek duygularla düşüncüyü bir şey üzerinde toplamak, uyanık davranmak (s.19,

*Teğmen Adnan Beye, sakın ve hiçbirşeyin farkında değilmiş gibi gözüken yeni arkadaşına, nefretle **dikkat ediyorum** (Yeni Gelen, s.72).*

dikkatli olmak (t.1)

dikkat etmek, dikkat göstermek

*Ta., ilk gün annemin ıslak tüylerimi yalarken kulağıma fısıldadığı sözü, babam otlarmış gibi yanıma yaklaşarak tekrar etti, “**Dikkatli ol**”. (Koyun Olmak, s.170).*

dikmek (t.4), s.89, 195, 196, 209

-i, -e Bir cismi dik olarak durdurmak

Üzerine diktikleri taş kaideden çevreme, insanların kaynaştığı bu büyük meydana hayretle bakıyordum (Bir Heykel Öldürüldü, s.195)

dil (t.5), s.76, 141, 151, 154, 209

isim İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban

*Mektep sıralarından bir mısra var **dilimde**, ihtiyarsız tekrar edip duruyorum (Taşındığım Ev, s.76)*

dil çıkarmak (t.1)

isim dil + y.f. çıkarmak alay etmek, eğlenmek

*Tuhaf elbisesi içinde bana **dil çıkarıyor**, göz kırptıyor, türlü yüz hareketleriyle alay ediyordu (Soytarı Olmak, s.96).*

dile gelmek (t.1)

d. isim dil + y.f. gelmek konuşma kudreti, yeteneği, olmayan varlık konuşmak, dillenmek, lisana gelmek

*İnsan gülüşü, en gürültülü şekliyle arkadaşımda **dile gelmiş** gibiydi (Soytarı Olmak, s.96).*

dile getirmek (t.1)

isim dil + y.f. getirmek belirtmek, anlatmak, açıklamak, ifade etmek

*Derken tavan, ilk tehdidini, bir fare tıkırtısında **dile getirir**, eşyalardan fırlayan yarı şeffaf gölgeler çevremde delice dönerlerdi (Hayal Ülkelerinden, s.88).*

dilenci (t.2), s.29, 109

isim Geçimini dilenerek sağlayan kimse

*Bir **dilenci** bana elini uzattı mı, bir pejmürde insan derin kırışıklı yüzünü gösterdi mi, içimde bir ses “Uzakta olmamalı.” derdi (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

dilim dilim (t.1)

zarf Parça parça

*Sen değil miydin yağ ve şefkat sunan ekmekle **dilim dilim**? (Değişme, s.142).*

dilim (t.1)

isim Bir bütünden kesilmiş veya ayrılmış ince, yassı parça

*Tenekeden çıkardığı ekmekten irice bir **dilim** kesti, büyük bir mendile bağladı, sonra suyu ve ekmeği, evin en fazla güneş tutan yerine astı (Vermek ve Ötesi, s.117).*

dilimin ucu (t.1)

bir söz hatırlanacak gibi olup da hatırlanamadığında söylenen bir söz

*En coşkun şiirler, zihnimde kalıplara giriyor “**dilimin ucunda**” sözüyle anlatılabilir hale geliyorlardı (Düşünmek, s.163).*

dillerde gezmek (t.1)

d. her yerde sözü edilmek

*Dilografin, Portalyaca - Türkçe çevirisinde yaptığı yanlışlıklar, herhangi bir yazarımızın, ya da şöhreti **dillerde gezen** romancımızın, Türkçede yaptığı hatalar kadardı (Zebra-Son-Animo, s.175).*

Dilograf (t.2), s.175(2)

isim Zebra-Son-Animo adlı hikâyede yer alan dil bilimci, dilci

***Dilografin**, Portalyaca - Türkçe çevirisinde yaptığı yanlışlıklar, herhangi bir yazarımızın, ya da şöhreti dillerde gezen romancımızın, Türkçede yaptığı hatalar kadardı (Zebra-Son-Animo, s.175).*

dimaç (t.1)

isim Ar. dimāğ Zihin

Önce cevap vermedi babam, bir demet ot'u hiddetle kopardı sonra; "Yavrurum" dedi, "Karabaş benim karşımdaki davranışıyla senin körpe **dimāğına** şu fikri yerleştirmek istedi: Geliş, büyü, semir ve baban gibi kaba kuvvete sahip ol (Koyun Olmak, s. 174).

dimdik (karşımda) durmak (t.1)

tam dik durumda olmak

*Sırtı, ranza direğine dayalı, mektubu sağ elinde **dimdik karşımda duruyordu** (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

dimdik (t.7)

1.sıfat Çok dik, mum direk (s.45, 80)

*Kıvrım kıvrım boynuzlarının yanında **dimdik** kulakları, bir dikkat haliyle hareketsizdi (Doğuş, s.80).*

2.zarf Çok dik bir biçimde (s.98, 120)

*Böyle yaparsam, beni omuzlarımdan eğilmeye iten baskıya dayanabilirim, belki de başımı **dimdik** tutabilirim diyorum (Nedenlerim, s.98).*

3.Dikkatli, ısrarlı (bakış) (s.116, 123, 145)

*Masama dayanarak doğruldu, **dimdik** baktı gözlerimin içine (Yeni Okul, s.116).*

din kültürü (t.1)

*isim Dinin insanın çevresine karşı davranış biçimlerini belirleyen araçların tümü Düşünün, Avrupa **din kültürüne** varabilmeleri, Allah'ın kayınvalide, karı, evlât ve akrabalarını bulabilmeleri için daha yüzyıllar geçmesi lâzım (Passionya Buluntuları, s.156).*

dinî (t.1)

sıfat Ar. dīnī Dinle ilgili, din üzerine, dinsel

*Cemaat tahammül edemezdi anlaşılan **dinî** kelimelere (Deli İmam, s.56).*

dinlemek (t.19)

1.-i İşitmek için kulak vermek (s.45, 49, 55, 57, 80, 114, 134, 135, 147, 152, 153, 170, 173, 174, 180, 203, 206)

*Cemaat Terlikçi Haydar Efendi'nin cenaze namazında bunları **dinlediler** (Deli İmam, s.57).*

2.Birinin sözünü, öğüdünü kabul edip gereğince davranmak

*Gurbette oldunuz da fazlaca özlemle doldunuz mu beni **dinleyin** ve bu tip parklardan birini görün (Bir Eşek Karşısında, s.194).*

3.Kulakla veya dinleme aletiyle hastayı muayene etmek

*O gün, belki kırk bardak çay içmiş seninki, şubenin üç kat merdivenini bir çok kere inmiş çıkmış ve sonra efendim doktor şöyle bir **dinlemiş**, kalb hastası demiş, vermiş raporu (Suç, s.92).*

dinlendirici (t.1)

isim Dinlendirme hassası olan, dinlendiren

*Derin ve **dinlendirici** bir çocuk uykusu sabahından sonra bir daha Dede'yi görmedim (Göç Zamanı, s.85).*

dinlendirmek (t.1)

-i Dinlenmesini sağlamak

*Ya mektubu okuyamazsam, ya o seven gönülden fıskırmış kelimelerin göğüslerinde **dinlendiremezsem** başımı, ya bu zayıf teselli böylece kurursa (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

dinlenme (t.1)

isim Dinlenmek işi

*Haftalık sakalının çerçevelediği yüzünde **dinlenmenin** derin izleri vardı (Yeni Gün, s.33).*

dip (t.5)

1.*isim* Taban

*Kahve kurulur, müşteriler dolar, taşar, belediye memuruna “Mamafi beyim zatınız” filân diye fiyakalı birkaç lâf söylerler, hülyaların ve kadehlerin **dibi** gözükmeye başlarken bekâr odalarına doğrulurlardı (Dua, s.40).*

2.Dikili duran bir şeyin yerle birleştiği nokta ve çevresi veya bir şeyin yanı başı (s.37, 65, 80, 87)

*Direğin **dibinde** yalanan siyahlı beyazlı kediye pisi pisi diye yanaştı (Nedamet, s.37).*

dipdiri (t.2), s.79(2)

sıfat Çok diri, çok canlı

*Dipdiri, ama nasıl **dipdiriydi** (Doğuş, s.79).*

direk (t.4), s.37, 42, 65, 122

isim Ağaçtan veya demirden yapılan uzun ve kalın destek

*Eylen gözüüm, eylen, diye mürmdandı ve peronun demir **direklerinin** birinin hemen dibine çömdü (İstasyondan, s.65).*

direnc (t.1)

isim Dayanma, karşı koyma gücü, mukavemet

*O biliyordu kırkbirinci odada ne bulacağını ve kırk oda içinde bulamadığı şeyin tümünü bulmasına, bir tek kapının tahta **direnci** engel oluyordu (Açmadığım Kapı, s.148).*

direnme (t.2), s.100, 109

isim Direnmek işi

*Zaman ilerledikçe, bir **direnme**, belli belirsiz bir karar oluyor, geliyordu içimde (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

direnmek (t.2), s.131, 138

nsz Herhangi bir düşüncede, bir istekte veya bir durumda ayak diremek, inat etmek, ısrar etmek, taannüt etmek

*Omuz omuza kırk yiğit, evin, kadının, çocuğun ve alışılmış herşeyin geri çağrısına **direnliyorduk** (Kırkıncı Adam, s.138).*

dirsek (t.1)

isim Kol ile ön kol arasındaki eklem arka yanı

***Dirseğiyle** dürttü erkeği, çenesiyle beni gösterdi ve ilgisiz bir acımayla, esnermiş gibi, “Malade” dedi (Koltuk Değnekleri, s.106).*

distür (doğ. düstur) (t.1)

isim Ar. dustūr Genel kural

*Zavallı fikirlerin, kimyacıların mikroskoplarında, astronomların teleskoplarında incelendiğini, matematikçilerin rakam ve denklemlerini iki büküm yüklediğini, tıbbın **distürüsüyle** etlerinin lime lime edildiğini, en kötüsü hazımsız öğrenci düşüncesinde alayla karşılaşılacağını düşündü ve vazgeçti (Fikirci, s.200).*

diş (t.7), s.25, 89, 101, 140, 168, 184, 204

isim Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri

*Ağzından dökülen kan ve **diş** yerde kümelenmişti (Odamdaki Cinayet, s.140).*

diş kökü (t.1)

isim Dişin alt kısmı, damak içinde kalan kısım

***Dişlerinin kökünde** lezzetini hissetmeli insan (Isırmak, s.204).*

dişi (t.2), s.114, 154

sıfat, anatomi Yumurta oluşturan veya yavru doğuran (birey)

*İnsan zannediyordu ki, bir **dişi** hemen orada, koyu yeşilin ardındadır ve bir iç titreşimiyle bu sesi dinlemektedir (Yeni Okul, s.114).*

dişilik (t.2), s.108, 170

isim Dişi cinsten olma durumu

*Gerek insanlara sağladığı menfaatler, gerek mezbahadan bize göre daha uzak oluşu, gerekse yaşamak için **dişiliğinin** fikirden önce oluşu, benim zihnimi dolduran kaygılardan uzak olmasını sağlıyordu (Koyun Olmak, s.170).*

dişini sıkamak (t.2), s.40, 199

d. darlığa, sıkıntıya dayanmak, katlanmak

*Şimdilik biraz **dişini sıkması**, işlerini kendisinin yapması gerekiyordu (Fikirci, s.199).*

divan (t.2), s.36, 112

isim Sedir

***Divanın** üzerinde o zamana kadar görmediğim, pırlıtlı, madenî bir şeyler vardı ve çocukça bir hiss-i kablelvuku ile bu sessizliğe onların sebep olduğunu anlıyordum (Çatal, s.36).*

diye (t.267), s.15(3), 22, 23, 24, 25(2), 26(2), 27(2), 28(3), 29(3), 30(3), 33(2), 34, 36(3), 37(2), 39(2), 40(3), 43(2), 44(2), 45, 47(3), 48, 51, 52(2), 56, 58(2), 59, 60, 61(3), 62(2), 63(2), 65(3), 66(2), 67, 69, 74, 75, 76(2), 80, 83, 85(4), 86, 87, 88, 89(2), 90, 91, 92(2), 93, 94(2), 96(2), 97(2), 99, 101(4), 103, 105, 106, 107(4), 109, 111(4), 114(2), 115, 117(2), 118(3), 119, 120(2), 121(2), 125(5), 126(2), 127(2), 128(6), 129(2), 130(2), 132, 138(3), 139, 141, 145(2), 146(6), 151(2), 152(3), 153(4), 157(6), 158, 165, 167(4), 168(8), 170, 171(4), 172, 173, 174(3), 176, 177(4), 178(2), 179(5), 180(4), 181(6), 183(4), 184(4), 185(4), 187(5), 188(3), 189(5), 192(3), 193(4), 194, 196, 198, 199(3), 200(5), 201(3), 203(2), 205, 206, 207, 209(2)

zarf Diyerek

*Bunlar; uzun ve çok zor geçmiş bir zamanın, bir kütükten oyup çıkardığı bir kadirga, renkli boncuklarla işlenmiş para kesesi, sonu “Gerçek mahkûmiyet sevmektir.” **diye** biten bir şiir ve bir yağlı boya tabloydu (Yeni Okul, s.114).*

diyebilmek (t.6), s.15, 26(2), 129, 150, 188

nsz Deme ihtimali veya imkânı bulunmak

*Çirkin, ama erkekçe **diyebileceğim** bir kokuydu bu (Palto, s.129).*

diz (t.4), s.89, 106, 154, 207

isim, anatomi Kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer

*O Zeynep'ten bir şey istemiyordu ki, **dizlerine** bir an başını dayayıp gözlerini yumabilseydi (Nöbet, s.207).*

diz çökmek (t.2), s.41, 157

isim diz + y.f. çökmek dizlerini yere koyarak oturmak

*Huşû ile **diz çöktü**, yanık ve hoş sesiyle şarkıyı mırıldanmağa başladı (Dua, s.41).*

diz dize (t.1)

zarf Dizleri birbirine degecek biçimde birbirine yakın olarak

*Birbirimize **diz dize** denecek kadar yakın oturuyorduk. İnce bir terle yapış yapıştı vücudum (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

dizi (t.5)

1. *isim* Bir iplik veya tel üzerine dizilmiş inci, boncuk vb.nin oluşturduğu bütün, sıra

*“LİN’in boncuklarını görme kardeş, **dizisinin** adedini bilmiyor kadın (Passionya Buluntuları, s.159).*

2. Yan yana, art arda veya zaman sırasına göre sıralanmış birbiriyle ilişkili nesne veya olayların oluşturduğu bütün sıra (s.120(2))

*Uçsuz bucaksız yaşanmış anlar **dizisi** karşısında düşündü kaldı Ahmet Usta (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

3. *askerlik* Saf durumundaki bir kıtada, birbiri arkasında duran erler

*Sonu gelmeyen asker **dizisini** seyrediyor ve sigara içiyorduk; onlar, buruşuk, bol ya da dar elbiseleri içinde acele etmeden geçiyorlardı (Suç, s.91).*

3. *dil bilgisi* Aynı söz dizimsel bağlam içinde birbirinin yerini alabilecek olan ve güçlü bir karşıtlık bağlantısı kuran öğelerin oluşturduğu bütün, paradigma

*Kadın yarı ilgisi onda, çevresini inceliyor, sonra dürtülmüş gibi dönüyor, aynı ses tonlu bir kelime **dizisi** gürültüyle başlıyor ve son buluyordu (Koltuk Değnekleri, s.106).*

dizilmek (t.1)

Yan yana veya üst üste sıralanmak

*Duvarlara rengârenk, irili ufaklı şişeler **dizilmişti** (Zebra-Son-Animo, s.176).*

dizmek (t.1)

Yan yana veya üst üste sıralamak

*Bugün bir sıra taş **dizdiğim** sınır yerini bozma (Sınır, s.105).*

doğmak (t.3)

1. *nsz* Dünyaya gelmek (s.157, 170)

*Kadınlar da, **doğar**, genç olur, uzun yıllar sonra genç yaşlarında ölürlerd*

(*Passionya Buluntuları*, s.157).

2.Güneş, ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmek

Sesinde haz dolu bir yorgunluk vardı, "Doğdu!" dedi (Doğuş, s.81).

doğranmak (t.1)

nsz Kesilmek, parça parça edilmek

İnsanın verdiği zavallı ölümlü payeler, zannın uykulu değeri, testere seslerinde doğranıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.136).

doğru dürüst (t.7), s.68, 69, 116, 122, 171(2), 179

zarf Tam olarak, eksiksiz olarak, istenildiği gibi, kusursuz, yanlışsız bir biçimde Düşüncelerimi, yardımsever bir anlamla gizlemeye çalışarak elimi uzattım, "Ver bakalım." dedim, "Ne zaman doğru dürüst okumasını öğreneceksin bilmem ki (Okuyamadığım Mektup, s.122).

doğru (t.42)

1.*isim Gerçek, hakikat, yalan olmayan (s.115, 128, 141(5), 171, 199, 200, 201) Birkaç sayfa çevirdim. "Doğru mu?" diye başladı yeniden (Odamdaki Cinayet, s.141).*

2.*zarf Yanlışsız, eksiksiz bir biçimde (s.68, 182)*

Koltukçularda ağır bir durgunluk görüyorum, hissediyorum ki belli bir hisle huzursuzlar ve biliyorlar ki yaptıklarında doğru olmayan bir şey var (Tereke, s.68).

3. *Yakın, yakınlarında (s.71, 198(2))*

Yeni yüz, akşama doğru son şeklini aldı (Fikirci, s.198).

4.*edat Karşı yönünce (s.27(2), 32, 37, 38, 39(2), 40, 52, 54, 64, 65, 83, 87, 89, 111, 115, 123, 137, 140(2), 146, 149, 175, 199)*

Sıklı yumruğunu, yüzüme doğru uzattı ve elini yavaşça açtı (Yeni Okul, s.115).

doğru orantılı (t.1)

isim, matematik Birbirine bağlı olan ve biri arttığında öteki de artan iki büyüklük arasındaki bağıntı

Bir varlığın düşmekten duyduğu acı, düştüğü yükseklikle doğru orantılı oluyor (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

doğruca (t.1)

zarf Hiçbir yöne sapmadan, dolaylı olmayarak, dolaşmayarak

Eski kuvvetini tekrar kazanmış gibiydi, bakışlarını doğruca amelenin gözlerine dikti (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

doğrudan doğruya (t.1)

zarf Dolaysız, araçsız, aracısız, araya başka bir şey girmeden, resen

Çalgıcıya doğrudan doğruya bakmak cesaretini, bana onun komşu masaya dönüşü verdi (Cümbüş, s.137).

doğrulamak (t.3), s.126, 129, 144

-i Bir şeyin doğru olduğunu ortaya koymak, desteklemek, gerçeklemek, teyit etmek, tasdik etmek

Başımı sallayarak doğruladım bu fikri (Beklemek, s.144).

doğrulmak (t.21)

1.*nsz* Oturan veya yatan bir kimse toparlanmak, dik bir duruma gelmek (s.39, 45, 46, 59, 66, 80, 81, 90, 91, 92, 107, 116, 118, 120, 121, 122, 125, 128, 185, 198)

Şimdi oda komşum, yatakta bir kaç kıpırdanacak, sonra doğrulacak ağırca, bir süre düşündükten sonra “Okusana” diye uzatacak mektubu (Okuyamadığım Mektup, s.121).

2.-e Yönelmek

Kahve kurulur, müşteriler dolar, taşar, belediye memuruna “Mamafi beyim zatınız” filân diye fiyakalı birkaç lâf söylerler, hülyaların ve kadehlerin dibi gözükmeğe başlarken bekâr odalarına doğrulurlardı (Dua, s.40).

doğrultmak (t.1)

Yöneltmek

Baba, elini ılık rüzgârın estiği yöne doğrulttu (Doğuş, s.81).

doğrusu (t.11), s.21(2), 26, 108, 128, 168, 181, 185, 192, 193, 204

zarf Gerçeği söylemek gerekirse, gerçek şu ki

Belli etmemeye çalıştığım halde hâlâ şaşkındım ve doğrusu hâlâ Reiner Maria Rilke'nin erkek olduğuna inanamıyordum (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

doğu (t.1)

özel, sıfat Avrupa'ya göre Asya ve Kuzeydoğu Afrika'nın bir bölümünde olan, Şarki

Avcı kıyafeti, doğunun bütün belirtilerine sahip yüzümle, bir anlaşmaya varmış görünüyordu (Soytarı Olmak, s.96).

doğuca (t.1)

sıfat Doğu medeniyeti düşüncesince beğenilen tarzda

Velda, güzeldi ama Tagor'un hayâl kadını bir başka anlamda doğuca güzeldi

(*Odamdaki Cinayet, s.141*).

doğum (t.3), s.79, 81, 146

isim Doğma işi, tevellüt, veladet

*Beklemek oldum olası, ta ezelde sorunun **doğumundan** beri vardı (Bekleyenler, s.146).*

doğurmak (t.3)

1.*nsz, -i* Yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak (s.132, 204)

*Fatma adamların yola çıktığının baharına **doğurdu** (Kırkıncı Adam, s.132).*

2.Ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak

*Dünya, bir dünya mı, dağlar, daha ulu dağlar mı **doğuruyor?** (Doğuş, s.80).*

doğuş (t.1)

isim Doğma işi

Doğuş, s.79.

doksan (t.2), s.184(2)

isim Seksen dokuzdan sonra gelen sayının adı

*Ambalaj zeytinyağı, içindekiler ay çiçeği, long life motor yağı (yanık yağdan filtre edilmiş) yer fıstığı yağı, yüzde **doksan** sekiz virgöl dokuz **doksan** sekiz safiyette alüminyum ve St.42 karbonlu çelik tozla... (Almanya Notları, s.184).*

doktor (t.8), s.91, 95, 100, 101(4), 175

isim Fr. docteur Hekim

*Şubede sadece bir **doktor** bakardı (Suç, s.95).*

dokumak (t.1)

-i Tezgâhta ipliği, çözgü ve atkı durumunda kullanarak kumaş yapmak

*Yeni **dokunmuş** yerlerde motifler, koyun postu gibi uzun tüylü ve intizamsızdılar (Verme ve Ötesi, s.118).*

dokunmak (t.2)

1.-e Nesnelerin sıcaklık, soğukluk, sertlik, yumuşaklık vb. niteliklerini derinin altındaki sinir uçları aracılığıyla duymak, değmek, el sürmek, temas etmek

*Koklayamadığım eski konak havası ve **dokunamadığım** eski eşya içimde derin bir eksiklik halinde (Tereke, s.67).*

2.İnsanın içine işlemek, duygulandırmak, etkilemek, koymak, batmak

*Bu gerçeğin size **dokunacağını** biliyordum, lütfen ağlamayın hanımefendi (Passionya Buluntuları, s.155).*

dokuz (t.1)

isim Sekizden sonra gelen sayının adı

*Ambalaj zeytinyağı, içindikiler ay çiçeği, long life motor yağı (yanık yağdan filtre edilmiş) yer fıstığı yağı, yüzde doksan sekiz virgül **dokuz** doksan sekiz safiyette alüminyum ve St.42 karbonlu çelik tozla (Almanya Notları, s.184).*

dolaşım (t.1)

isim, anatomi Kan dolaşımı

*Kanın parmak uçlarında **dolaşımını** hissediyordum (Palto, s.128).*

dolaşmak (t.10)

1.nsz Gezmek, gezinmek (s.32, 59, 94, 117, 139, 183, 205)

*Bakışları terli alnımda, yüzümde, saçlarımda **dolaşıyordu** (Cümbüş, s.139).*

2.Akmak

*Kanım, beraberinde sivri bir şeyler sürükleyerek **dolaştı** (Koltuk Değnekleri, s.107).*

3.Nefes, el bir şey üzerinde hafifçe hareket etmek

*Dost eli sırtımda **dolaşırken**, aynı yavaşlık, aynı babaca sesiyle (Serhoş, s.62).*

dolayısıyla (t.1)

zarf Nedeniyle

*Aynı tehlikeye maruz kalmamız **dolayısıyla** mutad hilâfına bir yakınlık, bir kardeşlik var etrafta (Misafir Geldi, s.22).*

doldurmak (t.10), s.44, 95, 98, 99, 102, 122, 126, 142(2), 170

-i Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek

*Tevekkül ve rehavet güneşin yakıcı ışıklarıyla caddeyi **doldurur** ağız ağıza (Borç, s.44).*

dolgun (t.1)

sıfat Şişkin

*Bir müddet karısının genç vücudunu, **dolgun** göğsünü seyretti (Yeni Gün, s.33).*

dolmak (t.9)

1.nsz **Dolu duruma gelmek** (s.119, 194)

*Mekanik bir gürültüyle **doldu** beyni (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).*

2.**Bir yerde pek çok eşya veya kimse toplanmak, kalabalık duruma gelmek** (s.40, 118, 146)

*Kahve kurulur, müşteriler **dolar**, taşar, belediye memuruna “Mamafi beyim zatınız” filân diye fiyakalı birkaç lâf söylerler, hülyaların ve kadehlerin dibi gözükmeye başlarken bekâr odalarına doğrulurlardı (Dua, s.40).*

3. Bir yere iyice yayılmak, kaplamak (s.33, 71, 178, 198)

*Suluk basma perdelerin aralıklarından yeni günün müjdecisi odaya ümitleriyle, heyecanlarıyla, getirdiği sıkıntı ve sevinçlerle **doldu** (Yeni Gün, s.33).*

dolu dolu (t.1)

zarf Çok duygulu biçimde

*İsmi bilmediğim bir hisle gözlerim **dolu dolu** oldu (Çatal, s.35).*

dolu (t.15)

1.*sıfat İçi boş olmayan, dolmuş, meşbu, pür, boş karşıtı (s.62, 117)*

*Ya babalık dedim, sen bir fıçı hayali arıyorsun, fitilini içine daldırıp, kana kana yakabileceğin bir **dolu** fıçı (Serhoş, s.62).*

2.*Bir yerde sayıca çok (s.56, 65, 74)*

*Meşrute vardı mescidin yanında, tek odalı küçük baraka yarıya kadar kitap **doluydu** (Deli İmam, s.56).*

3.*Meşgul (s.60, 67, 195)*

*Geçimle **dolu** zihnim kayıverse yirmi sene evveline; ayaklarımda toz toprak, karnımda isyankâr midem ve dudaklarımda toprak kokusu (Küçük Anneme, s.60).*

4.*Bir duygunun güçlü etkisinde olan (s.31, 89, 107, 153, 191)*

*Sesinde haz **dolu** bir yorgunluk vardı, “Doğdu!” dedi (Doğuş, s.81).*

doludizgin (t.1)

zarf Son hızla, çok hızlı bir biçimde

*Hayalhanem, kapısı açılmış bir demir kafes gibi., fikirler bu dünyada **dolu dizgin** (Misafir Geldi, s.22).*

doluluk (t.2), s.76, 82

isim Dolu olma durumu

*Gidenlerin bıraktığı silinmez izler, bütün hafifliğine, bütün boşluğuna rağmen pis bir **doluluk** var etrafta (Taşındığım Ev, s.76).*

Dom (t.1)

özel, isim Almanya'nın Köln şehrinde bulunan tarihi katedral

*Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla Paris'te, Bastil Meydanı civarında, ya da Köln'ün zarif **Dom'u** önünde, güvercinlere ekmek kırığı atan insanlar arasında rastlayacağımdan emindim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

domuz sucuğu (t.1)

isim Şişirilip kurutulmuş bağırsak içine baharlı domuz eti doldurularak yapılan

bir yiyecek türü

Ter, kızarmış domuz sucuğu ve isimsiz insan kokularıyla hava yoğundu (Soytarı Olmak, s.95).

don (t.1)

isim Hava sıcaklığının sıfırdan aşağı düşmesiyle suların buz tutması

Hava öylesine dondu ki, ürperdim (Papağan Dedi Ki, s.168).

dondurmacı (t.2)

1.*isim* Dondurma yapan veya satan kimse

Dışarda dondurmacı “Gaymâak” diye haykırdı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

2.Dondurma satılan yer

Aklına ilk gelen, yazın tozu, bunaltıcı sıcaklığı, dondurmacıda tanıdığı “İspanyolu” oldu (İnsan Hamal, s.51).

donma (t.1)

isim Donmak işi

Yerde birikmiş kan koyulaşiyor, üstü zarımsı bir donmayla parıldyordu (Odamdaki Cinayeti, s.141).

donmak (t.1)

sıfat Sıvı, soğğun etkisiyle katı duruma gelmek, buz tutmak

Madenî gıcırtilarla yere paralel ya da dik dönüyorlar ve görebildiğim yarım kavislerde, gülmeleri donmuş yüzler, hızla geçiyorlardı (Soytarı Olmak, s.95).

donukluk (t.1)

isim Donuk olma durumu

Bir an devam etti bu, sonra gözlerindeki güçlü ışık yerini bir donukluğa bırakmaya başladı (Palto, s.128).

donup kalmak (t.2), s.120, 151

z.f. donup + y.f. kalmak donakalmak

Öylesine şaşırđım ki, dondum kaldım (Napolyon’un Ümidi, s.151).

dost (t.17)

1.*isim, Far. düst* Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılan kimse, düşman karşıtı (s.17, 18, 47, 62, 99, 126(3), 167, 179, 180, 182(2), 202, 209)

Beni yorgun günün akşamlarında, bir dost, bir arkadaş gibi sarardı (Palto, s.126).

2.sıfat İyi geçinen, aralarında iyi ilişki bulunan

Türk el sanatının takdimcisi, takmadan kopan gümüş bilezikleri, dost Alman ailelerine götürdüğüm hediyeler olarak tanıtım. Alışkanlıkla, bir tanesini bu günün hatırası ismiyle, esas maksattan kamuflle ederek memura uzattım (Almanya Notları, s.182).

doya doya (t.1)

zarf Doyasıya

*Yüzü terle sırlıklam annemin yanma gitmek, o çocuktan başkasının duyamayacağı güzel kokuyu **doya doya** içime çekmek istedim (Çatal, s.35).*

doyasıya (t.5), s.63, 117, 164, 204, 207

zarf Yeterince

*Hafız Samiler söylerdi, büyük Burhanlar söylerdi, anlardım, anlardım, **doyasıya** anlardım (Serhoş, s.63).*

doymak (t.4)

1. nsz İsteği kalmayınca kadar yemek, açlığı kalmamak

*Açtım, **doymuyordum**, birkaç kadın kalbi ve güzel bulduğum her şeyi çaldım (Passionya Buluntuları, s.157).*

2.Yeter bulmak, kanmak, tatmin olmak (s.17, 106, 206)

*İnsan, yıldızlara bakmaya **doymuyordu** bu günkü gibi (Nöbet, s.206).*

doymamaz (t.1)

-e Doymak işi yapılmamak

*Ben o incecik kokuda, **doymamaz** bir kadının sevdalı ömrünü, yıllarca koklamıştım (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

doyum olmamak (t.1)

bir şeyi çok fazla beğenmek

*İsmimi duymanızın bile, seyrine **doyum olmaz** dudaklarınızı gülümsemeye renklendirdiğini görür gibi oluyorum (Passionya Buluntuları, s.158).*

döğüşmek (doğ. dövüşmek) (t.1)

nsz Karşılıklı birbirini dövmek, vuruşmak

*Ve ben o gün sizin için **döğüştim** prensesim (Passionya Buluntuları, s.157).*

dökmek (t.1)

-ı Akıtmak, düşürmek

*Kaçan balonunuzun ardından **döktüğünüz** göz yaşı tuzlu tuzludur (Açmadığım Kapı, s.150).*

dökülmek (t.6)

1. *nsz* Dökme işi yapılmak veya dökme işine konu olmak

*Maviydi gözleri, ama sanki üzerlerine süt **dökülmüş** ve biraz retina tabakasına sivaşıp kalmıştı (Kurşun Dünyasından, s.82).*

2. Çıkmak, ortaya konulmak (s.48, 103, 140)

*Ağzından ilk **dökülen** kelimeler, kuruydu (Palto, s.125).*

3. Kaplamak, yayılmak

*Başımızın üzerinde ağaçlardan kuş civıltıları ve güneş huzmeleri **dökülüyordu** (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

dökülüvermek (t.1)

nsz Çabucak veya kısa sürede dökülmek

*Satıcıların ahenkli bağırışları, muhtelif ağızlarından çıkan kaç para, kaç para kalıbına **dökülüveren** uğultu, delik pazarıcı tenteleri altında uzayıp gidiyordu (İnsan Hamal, s.51).*

döküm (t.1)

sıfat Kalıba dökülerek yapılan

*Vücudumun öğünen ve utanan bölümlerinin düzenlenmesiyle ben uğraşırken diğer yandan, bir adam **döküm** hatalarını gideriyor, fazlalıklarımı tıraşlıyor, arada bir baş tarafıma tükürüp kirli bir bezle temizliğini yapıyordu (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

döküvermek (t.1)

-i Aniden dökmek

*Düşüncesiz bir açık kalplilikle masanın çatlak mermeri üzerine **döküverdiklerim** bizden uzaklaşmış ve yabancılaşmış gibi (Yeni Gelen, s.71).*

döl (t.1)

isim Canlıların üremesi sonucu ortaya çıkan yeni birey veya bireylerin bütünü, zürriyet, nesil

*Hey yeğen, hey âhır zaman **dölü**, emmine inanmırsen he! (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).*

döndürmek (t.1)

-i, -e Dönmesini sağlamak

*Arka taraflardan gelen bir köpek havlaması, düşüncelerini köye **döndürdü** (Nöbet, s.206).*

dönme (t.1)

isim Dönmek işi

*Gölgelerin iğri kaldırımlara düştüğü, çocukların “Evli evine” avazeleriyle sokağı çınlattıkları, küçük yaralarının delice uçtukları saati., eve **dönme** saati (Çatal, s.35).*

dönmek (t.45)

1.*nsz* Kendi ekseni üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek (s.88, 95, 120(3))

*Madenî gıcirtularla yere paralel ya da dik **dönüyorlar** ve görebildiğim yarım kavislerde, gülmeleri donmuş yüzler, hızla geçiyorlardı (Soytarı Olmak, s.95).*

2.-den, -e Geri gelmek, geri gitmek (s.35, 36, 38, 92(2), 105, 132, 133(2), 134, 150, 159, 201)

Dönmek istiyorum artık (*Passionya Buluntuları, s.157).*

3.-e Yönelmek (s.46, 88, 115, 116, 138, 139, 144, 157, 167, 168, 174, 183(2), 194)

*Bize **döndü**, Borç ödemekle biter, dedi (Borç, s.46).*

4.-e Durumdan duruma geçmek, değişmek, olduğundan daha değişik bir durum almak, benzemek (s.51, 126, 147,

*Küçüğün ayağı havuç kırmızısından patlıcan siyahına **dönerken**; yazı hatırlamamak elinden gelmedi (İnsan Hamal, s.51).*

5.-de Kendini bir yandan bir yana çevirmek (s.23, 33, 106, 122, 147, 200(2))

*O gece, sebebini ancak bugün anlayabildiğim sıkıntılarla **döndüm** durdum (Yeni Okul, s.115).*

6. -e Bırakılan bir konu veya işe başlamak (s.111, 114, 115, 118)

*Tekrar halıya **döndü** Hatçe (Vermek ve Ötesi, s.118).*

dönüş (t.7), s.73, 94, 136, 137, 169, 208, 209

isim Dönme işi

***Dönüşte** evin döşemesinden bol bol, biraz da papağandan bahsetti (Papağan Dedi Ki, s.169).*

dördüncü (t.2), s.28, 67

sıfat Dört sayısının sıra sıfatı, sırada üçüncüden sonra gelen

*Uzun uzun, **dördüncü** vitese küfretti (Şoför Aziz, s.28).*

dört (t.13), s.24(2), 29, 54, 69(3), 71(2), 72(2), 73, 114

sıfat Üçten bir artık

***Dört** kişilik grubumuza bu gün bir teğmen daha katıldı (Yeni Gelen, s.71).*

dört yüz (t.1)

sıfat Üç yüz doksan dokuzdan bir artık

*Hani dört mevsimde **dört yüz** oyunla yaklaştığımız, doğru dürüst ne yaptığımızı bilmezken kucaklaştığımız seneler (Göç, s.69).*

döşeme (t.2), s.139, 169

isim Yapılarda taban üzerine döşenen tahta vb. kaplama

***Döşeme**de bir noktaya bir süre baktı (Cümbüş, s.139).*

dövmek (t.4), s.60, 61, 99, 167

-i Tokat, yumruk, tekme vurarak canını acıtmak

*“Beni **döver** misin” desem (Küçük Anneme, s.60).*

dram (t.1)

isim, tiyatro Fr. *drame* Sahnede oynanmak için yazılmış oyun, drama

*Evlilik komedileri, eşitlik, bağımsızlık gibi fanteziler, dürüstlük ve şeref **dramları**, politik orta oyunları (Passionya Buluntuları, s.158).*

dramatik (t.1)

sıfat Fr. *dramatique* Acıklı

*Sonu en **dramatik** bölümündeydi (Napolyon’un Ümidi, s.153).*

dua (t.6), s.38, 39, 41(2), 87, 105

isim, din b. Ar. *du ‘ā’* Tanrı'ya yalvarma, yakarış için söylenen dinî metin

*Küçük, **duaların** sihirli tesirini bir müddet ümitle bekledi (Nedamet, s.38).*

dudak boyası (t.1)

isim Dudakları boyamak için kullanılan kokulu, renkli madde, ruj

***Dudak boyası** ağzının çevresine taşırılarak sürülmüştü (Koltuk Değnekleri, s.106).*

dudak (t.34), s.20, 24, 26, 30, 48, 49, 60, 61, 75(5), 90, 99, 103, 104, 118, 121, 127, 131(2), 132, 141(2), 144, 158, 165, 166, 167(3), 198, 204

isim Ağzın, dişleri örten ve dışarıya doğru az veya çok kıvrılan üst ve alt kenarlarından her biri, ağız

*Spiker, normal koyuluğunu bulamamış ekranda, **dudaklarında** memnun bir gülümseme, günün havadislerini veriyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).*

dudaklarından dökülmek (t.2), s.47, 104

d. isim dudak + y.f. dökülmek açıkça söylemekten çekindiği şey, konuşmasından belli olmak

*Yüzünü kaplayan alaycı tebessüm, acı bir kahkaha olarak **döküldü***

dudaklarından (Talebe, s. 47)

dul (t.1)

isim Eşi ölmüş veya eşinden boşanmış kadın veya erkek

*Eh, yollayacak bir **dul** anası bir de yaşlı emmisi vardı* (Nöbet, s.207).

duman (t.8), s.20, 26, 27, 59, 66, 90, 121, 146

isim Bir maddenin yanması ile çıkan ve içinde katı zerrelere buğu bulunan değişik renklerde gaz

*Bir müddet sigarayı lâmbanın tepesinden yakmağa uğraştı, kalın **duman** tabakası aralarına bir perde gibi indi* (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

duraklama (t.1)

isim Duraklamak işi

*Uzun bir **duraklamadan** sonra ihtiyar bakışlarını tekrar ağırca bana çevirdi* (Cümbüş, s.139).

duraklamak (t.2), s.39, 194

Bir süre ses çıkarmamak, bir şey söylememek, duraksamak, tereddüt etmek

*Gördüğünüz hemen her canlı karşısında "Hay Allah ben bunu bir yerden tanıyorum." diye **duraklayacaksınız*** (Bir Heykel Karşısında, s.194).

duraksamak (t.2), s.88, 111

nsz Ne yapmak veya ne demek gerektiğini kestiremeyerek duraklamak, tereddüt etmek

*Parmak ucumun ciltlerden birine değmesiyle bir süre **duraksar**, yavaşçacık kitabı kavrar, çarpan kalbime bastırurdım* (Hayal Ülkelerinden, s.88).

duralamak (t.5), s.28, 31, 66, 119, 207

nsz Duraklamak

*Altın sarısı pestili elinde, küçük siyah gözleri nemli, bir müddet **duraladı*** (İstasyondan, s.66).

durdurmak (t.2), s.133, 178

-i Durmasını sağlamak

*Bazen sapanı **durdurup**, o hayatı, o kırk ayrı insanın teneffüs ettiği hayatı düşünüyorum* (Kırkinci Adam, s.133).

durgun (t.2), s.144, 192

sıfat Sakin

*Dağınık köy evlerinin tahtaboşlarında renkli giyimleri içinde kadınlar, meydanlıkta erkekler ve çocuklar **durgun** bekliyorlardı* (Bekleyenler, s.144).

durgunluk (t.4), s.68, 145, 147, 208

isim Durgun olma durumu

*Sihirli **durgunluk** bir meleme yumuşaklığında yırtıldı (Bekleyenler, s.147).*

durmadan (t.2), s.178, 179

zarf Ara vermeden, kesintisiz, sürekli

*Hızla, “Şu sırada **durmadan** renk değiştirenler bezirgân ruhu.” dedi (Zebra-Son-Animo, s.178).*

durmak (t.56)

1.*nsz* Hareketsiz durumda olmak (s.95, 103, 109, 116, 125, 144, 147, 194, 204)

Hiç bir şey yerinde durmuyordu (Soytarı Olmak, s.95).

2.Beklemek (s.26, 32, 34, 36, 48, 54, 92, 93, 106(2), 107, 118, 120, 127, 134, 144, 145, 149, 165, 173, 192, 196, 207)

*Suat, benden hemen birkaç metre ilerde **duruyordu**, suya doğru eğilmişti (Erkeklik Özentisi, s.32).*

3.Var olmak

*Hem misk gibi kızlarımız **dururken**, pardon durmazken, yani demek istiyorum ki dünya milletleri onlardan yararlanır **dururken**, ne zorunuz var böyle karanlık güzellerin peşinde dolaşıp, çirkefi üzerinize sıçratmağa (Bitler, s.188).*

4.Varlığını sürdürmek (s.55(3), 89, 104,

*Ağzında, sabahtanberi yapışakalmış acılık, olduğu gibi **duruyordu** (Dua, s.39).*

5. *s.f.* Bir yerde olmak veya bulunmak (s.65, 68, 125, 152)

*Kulpları hâlâ omuzunda **duran** torbasını indirdi ve kucağına aldı (İstasyondan, s.65).*

6.Ara vermek (s.141, 181, 187, 188, 189, 199, 200, 201, 207)

***Durdum**, daha fazla okuyamadım, elimde değildi bu (Odamdaki Cinayet, s.141).*

7. Bir yerde bir süre oyalanmak, eğlenmek, eğleşmek, tevakkuf etmek (s.147, 149, 194)

*Bir süre **durduk** kapıda, sabah ezanının son bölümünü beraber dinledik (Açmadığım Kapı, s.147).*

8. Bir konuyla çok ilgilenmek, üstüne düşmek

*Yüksek İlmî gerçekler bir yana, ufacak bir kelime üzerinde bile ısrarla **durur**, meselâ bir kitap kelimesini ele alır; biri kitabı, kitaba, kitaptan derken, diğeri; sen kitapsız, ben kitapsız, o kitapsız, biz kitapsızız şeklinde çeker (Koyun Olmak, s.173).*

Dursun (t.5), s.42(3), 43(2)

özel, isim Terhis adlı hikâyede yer alan asker karakteri

***Dursun**, gelmezden evvel balıkçıydı, gittikten sonra da eski yelkenleri tamir edecek (Terhis, s.42).*

durum (t.13), s.67, 115, 125, 127, 138, 139, 152, 155, 173, 178, 209, 210(2)

isim Bir şeyin içinde bulunduğu koşulların hepsi, vaziyet, hâl, keyfiyet, mevki, pozisyon

*Bende koltukçu olmayan taraf, bu gün yine baş kaldırmış **durumda** (Tereke, s.67).*

dut pestili (t.1)

isim Dutun kaynatılması ve yufka biçiminde kurutulması ile hazırlanan pestil

*Ayşe kokulu bir **dut pestilini** öper gibi ağır ağır ısırdı, derin bir iç çekişle başını iğdi (İstasyondan, s.65).*

duvar (t.12), s.24(3), 63(4), 87, 95, 114, 156, 176

isim Far. *dīvār* Bir yapının yanlarını dışa karşı koruyan, iç bölümlerini birbirinden ayıran, taş, tuğla vb. gereçlerden yapılan veya örülen dikey düzlem

*Ben ateş içinde kıvrılırken Eleni; ben Bağdadî **duvarlar** arasında mahsur (Helâllik, s.24).*

duvar saati (t.2), s.20, 113

isim Duvara asılı saat

*Sonra, nasılsa **duvar saatine** bakmayı akıl etti ve bu olaydan sonra, saatine korkulu bir titizlik gösterir oldu (İnsanlar ve Saatler, s.113).*

duyabilmek (t.3), s.35, 85, 185

-i Duyma ihtimali veya imkânı bulunmak

*Olsaydı insan uçuşunu **duyabilirdi** (Almanya Notları, s.185).*

duyarga (t.1)

isim, hayvan bilimi Eklem bacaklılarda, başın ön bölümünde bulunan, eklemlerden oluşmuş hareketli duyu alma organı, lamise, anten

*“Sen” dedi karım; Beyninden çok **duyargalarıyla** düşünen bir yaratıksın (Papağan Dedi Ki, s.166).*

duyarlık (t.2), s.110, 119

isim Duyarlılık

*Ya onda bulduğum kâmil ruh ve billurca temiz bir genç kız **duyarlığı**? (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).*

duygu (t.3), s.100, 131, 138

isim Duyularla algılama, his

*Bir insan önünde, **duygularımın** çırıl çıplak çirkinliği ve anlatabilmek isteğinin bulup çıkardığı, söylemek istediğimden uzak anlamlı kelimeler, bunalıyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

duygu uyanmak (t.1)

isim *duygu* + *y.f.* *uyanmak* bir duygu oluşmak

*Eli, yağlı havada takılıp kalacakmış gibi bir **duygu uyandı** içinde (İnsanlar ve Saatler, s.111).*

duygulanmak (t.1)

nsz Bir olay, bir görünüm karşısında birdenbire güçlü duyguların etkisinde kalmak

*Şairdi Ahmet Haşim yurdundan uzak düşmüş bir ağaç karşısına **duygulandı** ve bize güzel bir eser bıraktı (Bir Eşek Karşısında, s.194).*

duygulu (t.2), s.191, 193

sıfat Duygusu, duyarlığı çok olan, kolay duygulanan, içli, duyar, hassas

*Uzun süredir uzak kaldığım vatanımı görecekmışçesine **duyguluydum** (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

duygusuz (t.3), s.100, 112, 122

sıfat Duygusu, duyarlığı olmayan, hissiz

*Saniye ibresi, **duygusuz**, olanlardan habersiz, bilinmemiş bir zamanda, geçmiş veya gelecek olduğunu düşünmeden çalışıyordu (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

duymak (t.35)

1.-i Bilgi almak, öğrenmek, haber almak (s.131, 132)

*O, yaşadığını **duyduğumuz** hayatın sırrına adım adım, dudaklarımızda bir gurbet türküsü, ilerliyorduk (Kırkinci Adam, s.131).*

2.İşitmek, ses almak (s.50(2), 52, 63, 83, 84, 85(2), 86, 90, 119, 158, 168, 180, 181, 200, 201, 208)

*Küçüğün **duymadığını** zannetti, tekrar etmek üzereydi (İnsan Hamal, s.52).*

3.Dokunma, koklama vb. duyularla algılamak, hissetmek (s.35, 62, 119)

*Yüzü terle sırlıklam annemin yanma gitmek, o çocuktan başkasının **duyamıyacağı** güzel kokuyu doya doya içime çekmek istedim (Çatal, s.35).*

4.Nesnelere dokunmakla onların sıcaklık, soğukluk, sertlik, ağırlık, hareket vb. fizik durumlarından bilgi edinmek, hissetmek

*Gaddar hayatın kıyasıya vurduğu tokatlara aşına yüzünde hayallerle gelen, rüzgârın lâtif okşamasını **duymaktasın** muhakkak (Asıl Sebep, s.18).*

5.nsz Sezmek, fark etmek, hissetmek (s.22, 23, 25, 59, 88, 116, 136, 191(2), 196, 197)

*Malûmatlının malûmatsızca, kuvvetlinin zayıf karşısında **duyduğu** o gaddarca ukalâlıkla (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

duyulmak (t.7), s.34, 58, 64, 79, 103, 135, 183

nsz Duyma işine konu olmak

*Derinde sütçünün sesi **duyuldu** (Yeni Gün, s.34).*

düğme (t.3)

1.*isim* Giyecek, yorgan vb.nin bazı yerlerine ilikleyici veya süs olarak dikilen kemik, metal, sedef gibi sert maddelerden yapılmış küçük tutturma aracı

*Tebessümünüze karşı elbiselerimi, kazandığınız elbiselerimin bir **düğmesine** karşı iç çamaşırlarımı, soyduklarınızın tamamına karşı (Passionya Buluntuları, s.158).*

2. Çevirmek veya üzerine basılmak yoluyla bir elektrik akımını açan, kapayan, herhangi bir makineyi işleten veya durduran parça (s.177, 178)

*Raftaan bir şişe alarak ekranın önüne koydu, bir **düğme** çevirdi, bir anda ışıklar yanıp sönmeye, göstergeler oynaşmağa başladılar (Zebra-Son-Animo, s.177).*

düğüm (t.1)

isim Anlaşılamayan, çözülemeyen karışık durum

*Okul, bizi köye bağlayan **düğüm**, köyümüzü benzeteyeceğimiz bir fikir olmalı değil miydi? (Yeni Okul, s.116).*

düğün (t.1)

isim Evlenme veya sünnet dolayısıyla yapılan tören, eğlence, cemiyet

***Düğün** günü anam; Rabbim bir müriüvvetini gösterdi amma, asıl müriüvvetini dedi (Suç, s.92).*

dükkân (t.6), s.39, 44(2), 45, 187, 188

isim Ar Esnafın perakende satış yaptığı, küçük zanaat sahiplerinin çalıştıkları yer
*Yine **dükkânın** önüne iskemleleri attığımız bir gündü, esneye esneye parti münakaşaları yaptığımız bir gün (Borç, s.44).*

dükkân sahibi (t.1)

isim Dükkânı yasalara göre tasarrufu altında bulunduran, dükkânın sahibi olan kimse

*Hepimiz gülüştük güyâ ve Malta çarşısının eğri parkeleri bir hamalın ve bir sürü **dükkân sahibinin** kahkahalarına şahit oldu bu gün (Borç, s.46).*

dümdüz (t.1)

sıfat Sade, basit

*O zaman ne **dümdüz**, ne hayvanı sadelikte olacak hayatları (Taşındığım Ev, s.75).*

dün (t.8)

1.isim Bugünden bir önceki gün (s.37, 126, 142, 189)

***Dün** akşam oldu olan (Palto, s.126).*

2.Geçmiş (s.23, 101, 143(2))

*Beri yandan, doktorun ağzında özel bir anlam alan “humm fobi” sözü, beni **dünlere**, çocukluğuma sürüklüyordu (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

dünya (t.27)

1.isim Ar. *dunyā* Üzerinde yaşadığımız toprak ve denizler, yeryüzü (s.25, 80(3), 188, 208, 210)

***Dünyayı** bize öğretir, diye böbürlenerek cevap verdim (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

2.Dış, çevre, ortam (s.64, 104, 128, 141, 159, 168, 199(5), 204)

*Altınlaşan tepeleri, beyaz **dünyanın** muazzam sınırları gibi görürsünüz (Erzurum'da Akşam, s.64).*

3.Duygu, düşünce ve hayal âlemi (s.21(2), 22(2), 23(2), 82, 131)

*Hâtralar iskeletine; hâdiseler elbisesini giydirdikçe, bir his **dünyası** şimdiye kadar düşünmediğim bir dünyanın çıktığına, hâkim olduğuna şahit oluyorum (Misafir Geldi, s.21).*

düpedüz (t.6)

1.zarf Yalın, basit, süssüz, sade bir biçimde

*Bizim çocuklar gibi, yani, bilinen ve bilinmeyen vitaminlerin cümlesini içinde toplayan, eskilerin **düpedüz** pirinç unu dedikleri lüks mamayla beslenmiş üç çocuğun rahatça yatıp uyuyacakları büyüklükteydi (Papağan Dedi Ki, s.167).*

2.Başka bir amaç gütmeyen, açıktan açığa, açıkçası, gerçekten (s.128, 147, 167, 192, 195, 197)

*Benimle **düpedüz** eğleniyordu (Palto, s.128).*

dürtmek (t.1)

-i Ucu sivri bir şeyle veya elle hafifçe itmek

Dirseğiyle **dürttü** erkeği, çenesiyle beni gösterdi ve ilgisiz bir acımayla, esnermiş gibi, “Malade” dedi (Koltuk Değnekleri, s.106).

dürtülme (t.1)

isim Dürtülmek işi

Bu **dürtülme**, bu itilmeye mecburen ayak uyduruyorum (Misafir Geldi, s.22).

dürtülmek (t.2), s.22, 106

nsz Dürtme işine konu olmak veya dürtme işi yapılmak

Dürtülen bir hayvan gibiyim (Misafir Geldi, s.22).

dürüst (t.1)

sıfat Far. durust Kurallara uygun, yanlışsız

“Ver bakalım.” dedim, “Ne zaman doğru **dürüst** okumasını öğreneceksin bilmem ki.” (Okuyamadığım Mektup, s.130).

dürüstlük (t.1)

isim Doğruluk

Evlilik komedileri, eşitlik, bağımsızlık gibi fanteziler, **dürüstlük** ve şeref dramları, polilik orta oyunları (Passionya Buluntuları, s.158).

düşkünlük (t.1)

isim Düşkün olma durumu, iptila

Fark, **düşkünlüğün** tasavvuru ile gerçeği arasındaki nüans kadardı (Cümbüş, s.138).

düşman (t.9)

1.isim Far. duşmān Birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse, yağı, hasım, antagonist, dost karşıtı (s.18, 164(3), 165, 183)

Düşmanım, pardösüm seninle beraber ve seni olduğundan fazla yabancı göstermekte (Asıl Sebep, s.18).

2.Birbirleriyle savaşan devletler ve bu devletlerin asker, sivil bütün uyrukları (s.153(2),189)

“Ama” diye atıldım, “Onu da başarılı bir general olduğu için **düşmanları** bağışladı, yoksa...” (Napolyon’un Ümidi, s.153).

düşmanca (t.1)

sıfat Düşman gibi, düşmana yakışır

Önce bakışlarım **düşmancaydı** (Papağan Dedi Ki, s.167).

düşme (t.1)

isim Düşmek işi

Geçen seferki düşme numarası, bir bayram daha ileri atmıştı ziyaretimi ama buradaydım işte (*Papağan Dedi Ki*, s.166).

düşmek (t.11)

1.-e Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek (s.142, 197(2), 199)

Yere düşen ekmeği sen öptürmez miydin, anne? (*Değişme*, s.142).

2.Vurmak, değmek, rastlamak

Gölgelerin iğri kaldırımlara düştüğü, çocukların “Evli evine” avazeleriyle sokağı çınlattıkları, küçük yaralarının delice uçtukları saati., eve dönme saati (*Çatal*, s.35).

3.Yakışmak, uygun gelmek

Mademki Allah bunları büyütmişti, ona halt etmek düşerdi (*Dua*, s.41).

4.nsz Olmak, olumsuz bir duruma girmek (s.52, 137, 138, 152)

Ama bir türlü hazmedemedi düştüğü âciz mevkii (*İnsan Hamal*, s.52).

5. Bürünmek, başlamak, farklı bir hâle gelmek

Kır düşmüş top sakallı bir hamalı vardır çarşının, yediden yetmiş Romanyalı diye çağırır millet (*Borç*, s.44).

düşünce (t.41)

1.*isim* Uzay ve zamanın ötesinde, öznenin dışında, kendiliğinden var olan, duyularla değil, yalnızca ruhen algılanabilen asıl gerçeklik, mütalaa, fikir, ide, idea (s.30, 64, 71, 88, 89, 100, 101, 107, 109(2), 111, 115(3), 122(2), 134, 135, 142(2), 145(3), 147(2), 150(2), 152, 155, 164, 192, 198(2), 199, 200, 206, 207, 211)

Genç hikâyeci, kesiverdi düşünceleri, burnunu karıştırdı (*Telsiz Memuresi*, s.30).

2.Niyet, tasarı

Nasıl anlam kazanıyordu şekiller ve komşuların hakkımızdaki düşüncelerini bu şekillerden nasıl da kolayca okuyordu kadın (*Kurşun Dünyasından*, s.83).

3. Tasa, kaygı, sıkıntı (s.85, 102)

Bir başka düşünceyse kalbimi sızlatırdı (*Göç Zamanı*, s.85).

düşünceli (t.2)

1.*stfat* Düşüncesi olan

Bir müddet düşünceli göründüler (*Deli İmam*, s.57).

2.Kaygılı, tasalı

*Onlar, daha bir an evvelki yaşantılarına, hatıra demiş, sıkıca göğüslerine basmış, iki büklüm omuzlarına yüklenmişken, ben verdiği acıya rağmen bıraktıklarımca rahat, unutulacak şeylerin çokluğu karşısında **düşünceliydim** (Kırkinci Adam, s.132).*

düşüncesiz (t.1)

sıfat Tasasız, kaygısız

***Düşüncesiz** bir açık kalplilikle masanın çatlak mermeri üzerine döküverdiklerim bizden uzaklaşmış ve yabancılaşmış gibi (Yeni Gelen, s.71).*

düşüncesizlik (t.1)

isim Düşüncesizce davranma durumu

*Sonra durdu birden, ne **düşüncesizlikti** yaptığı (Fikirci, s.199).*

düşündürmek (t.2)

1.-i Düşünmesine sebep olmak, düşünmesine yol açmak

*O gün ayaklarım altına serilmiş çelenkler ve hakkımda söylenen sözler beni uzun zaman **düşündürdü**, insanlar, beni toprak altından çıkaran, beni şurdan burdan toplayan, eritip bir şekil veren insanlar karşımda hürmetle duruyorlar ve hakkımda övücü konuşmalar yapıyorlardı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

2.Akla getirmek, hatırlatmak

*Kaç kez sabah ezanında bir şey, Dede'nin anlattığı yeri **düşündürmüştü** bana (Göç Zamanı, s.85).*

düşünebilmek (t.1)

nsz Düşünülme ihtimali veya imkânı bulunmak

*O saatte, neler yapabileceğini bütünüyle **düşünebiliyordu** (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

düşünmek (t.131)

1.-i Aklından geçirmek, göz önüne getirmek (s.15, 18, 21(2), 23, 29, 33, 38, 40, 41, 42, 43, 47, 51, 52, 61, 62, 66, 71, 75, 76, 79, 84, 85, 88, 94(2), 97, 99, 100-101, 103, 106, 107(2), 109, 111(3), 112, 119(3), 120(2), 121, 122, 126, 127(2), 128, 129, 133, 138(2), 147(4), 149(2), 150(2), 152, 156, 164, 167(2), 171, 172(3), 174, 181, 185, 188, 197, 199, 200, 207)

*Ne kadar zavallıyız diye **düşünüyorum**, ağlamak istiyorum aziz sebilci, aczimden, utancımdan ve hayranlığımdan ağlamak istiyorum (Bir Sebilciden, s.15).*

2. -de Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce üretmek, zihinsel yetiler oluşturmak, muhakeme etmek (s.26, 30, 31, 40, 41, 42(2), 49, 60, 61(2), 63, 65, 67, 76, 98, 101, 120, 127, 135, 141, 144, 163, 166, 174, 176, 177, 199(2), 204, 205(2), 209(6), 210(2))

Hep bu parkta, bu ağaçların altında düşünürüm (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

3.nsz Tasalanmak, kaygılanmak (s.28, 189, 193, 201)

“Anladık,” diyordu, “anladık işte, sen bizden yüksesin, ama bizi de düşün (Şoför Aziz, s.28).

4.Tasarlamak (s.30, 35, 38(2), 56, 135)

Gülümsedi ve okunacak bir şey, çekici bir hikâye olmalı diye düşündü, siliniverdi aklından telsiz memuresi (Telsiz Memuresi, s.30).

5.Bir şeye karşı ilgili ve titiz davranmak

Çocuğumuzu da düşünmek lâzım, insan elinin pisliğini görmezse (Çatal, s.36).

düşünülebilirlik (t.1)

nsz Düşünülme ihtimali veya imkânı bulunmak

Böylece daha fazla insan olunacağı düşünülebilir (Zebra-Son-Animo, s.177).

düşünülmek (t.5), s.111, 146, 154, 156, 199

nsz Düşünme işine konu olmak

Zihni düşünülmeğe eskimiş, emeklilik konusunu tiksintiyle itiyordu (İnsanlar ve Saatler, s.111).

düşünür (t.1)

isim Genel sorunlar üzerine yeni ve kendine özgü düşünceleri olan kimse, düşünücü, mütefekkir

Düşünen insana Avrupa “Philosophe” der, “Düşünür” olarak çevrilebilir dilimize bu ve düşünmek fiilinin üçüncü halidir (Yorgunluk Hakkında, s.209).

düşünüş (t.3), s.103, 164, 201

isim Düşünme işi, tefekkür

Saçımın rengi, cömert bir düşünüşle istediğim rengi alıyordu (Düşünmek, s.164).

düşürmek (t.1)

Uğratmak

Ama konuşmanın, bizi daha müşkül duruma düşüreceğini biliyorum (Nedenlerim, s.99).

düz (t.2), s.99, 203

sıfat Kıvrımlı olmayan, doğru, stabil

*Yüzü, jiletle kesilmişçesine **düz** ve kısık dudaklar tamamlıyor (Nedenlerim, s.99).*

düzelme (t.1)

isim Düzeltmek işi, tashih

*Bu **düzelmenin** benim için ne kadar önemli olduğunu bilmiyordu tabî (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

düzelte (t.3), s.152, 170, 207

-i Düzgün duruma getirmek

*Sözümün burasında ilerledi, masamda çarpık duran takvimi **düzeltti**, tekrar yerine çekildi (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

düzen (t.3), s.115, 119, 203

isim Belli yöntem, ilke veya yasalara göre kurulmuş olan durum, uyum, nizam, sistem

*Bir **düzen** bozulmuş, rüyalar ve birimler değişmişler, yabancılaşmışlardı (Yeni Okul, s.115).*

düzene sokmak (t.1)

isim düzen + y.f. sokmak düzenlemek, dağınıklıktan kurtarmak

*İçime öyle geliyor ki, titiz bir dikkatle, yaşantımı bir **düzene sokmam** gerekir (Nedenlerim, s.98).*

düzenlenmek (t.1)

nsz Düzenli, düzgün duruma getirilmek

*Vücudumun öğünen ve utanan bölümlerinin **düzenlenmesiyle** ben uğraşırken diğer yandan, bir adam döküm hatalarını gideriyor, fazlalıklarımı tıraşlıyor, arada bir baş tarafıma tükürüp kirli bir bezle temizliğini yapıyordu (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

düzensiz (t.2), s.90, 104

sıfat Düzeni olmayan veya düzeni bozuk, karışık, tertipsiz, intizamsız, gayrimuntazam, aritmik

*İğreniyor, korkuyor, bunalıyor, bu arada delice bir panik içinde, algularımı, **düzensiz**, gelişi güzel idrakime tıkıştırıyordum (Körün Gördükleri, s.104).*

düzgün (t.1)

zarf Kurala uygun olarak, kusursuz bir biçimde

*İhtiyar mümkün mertebe **düzgün** yazmağa çalışmıştı yazıyı (Mektup, s.53).*

düzine (t.1)

*isim İt. dozzina Aynı cinsten on iki parçanın oluşturduğu takım
Kiloyla, taneyle veya **düzineyle** satılır (Sesli, Ansiklopedi, s.181).*

E HARFİ

e (t.5), s.22, 104(2), 151, 153

1.ünlem (e:) Başına getirildiği cümledeki kavrama göre çeşitli tonlar olarak birtakım duygular anlatan bir söz

-E, alın yazısı!. (Misafir Geldi, s.22).

2.(e:) Ardından gelecek söz ve davranışları öğrenmek amacıyla soru kavramı taşıyan, bir beklenti içerdiği bir seslenme sözü (s.104(2), 151, 153)

O belli belirsiz homurdandı, sonra, “E” dedi. “E ne var?” (Sınır, s.104).

ebatsız (t.1)

isim Boyutu olmayan

*Ya her gün konuştuğu laflar insanın, incecik, **ebatsız** derinliksiz, kâğıt helvası tadında laflar? (Isırmak, s.204).*

ebru (t.1)

isim Far. ebrī Kâğıt süslemeciliğinde kitle, kola vb. yapıştırıcılarla yoğunlaştırılmış su üzerine, petrol yağı ile sulandırılmış yağlı boya damlatılarak yapılan ve kâğıda geçirilen süs

*Bir cam bilya içinde bir renkli **ebru** kıvrılır (Açmadığım Kapı, s.150).*

ecel (t.1)

isim Ar. ecel Hayatın sonu, ölüm zamanı

*Tül gibi ince, bir zehirli duman gibi, kaybolmuş bir renk gibi, **ecel** gibi bir şeydi parkı saran (Körün Gördükleri, s.90).*

eda (t.2), s.36, 47

isim Ar. edā’ Davranış, tavır

*Sesindeki ürkek ve hüremetkâr **eda** babamın üzüntüsüne iştirak ettiğine delâlet ediyordu (Çatal, s.36).*

ede ede (t.1)

zarf Yapmak

*Kapıda; can düşmanımın, on iki yaş muhayyilesinin bütün gücüyle öldürdüğüm, işkence **ede ede**, yalvarta yalvarta öldürdüğüm amcamın kapısında, korkuyla, kinle bekledim (Sınır, s.103).*

Edebiyat Fakültesi (t.1)

isim Edebiyat öğretimi yapılan yükseköğretim bölümü

İstanbul üniversitelerinden birine meselâ Edebiyat Fakültesine... (Fikirci, s.200).

edepsiz (t.1)

sıfat Utanılacak işleri sıkılmadan yapan, utanmaz, sıkılmaz, terbiyesiz (kimse)

Siyah, yırtık ve edepsiz gözleri vardı (Koltuk Değnekleri, s.106).

eee (t.1)

ünlem (e:) Başına getirildiği cümledeki kavrama göre çeşitli tonlar alarak birtakım duygular anlatan bir söz

Eee ne yapah bey, dedi, bizim yollar böyle (Şoför Aziz, s.28).

efendi (t.9)

1.*isim Rum.* Günümüzde bey unvanından farklı olarak özel adlardan sonra kullanılan ikinci derecede bir unvan (s.27, 167, 203)

Aziz efendi be, dedi, Amasya yolu gene kapalıymış, ama maşallahı var senin Fordun (Şoför Aziz, s.27)

2.Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse (s.62, 111, 155(3))

Zavallı köylü o zamanlar henüz efendi değildi (Passionya Buluntuları, s.155).

3.Koca

Üzülmemek lâzım efendi, diye söylendi (Çatal, s.36).

efendim (t.4), s.92, 135(2), 157

ünlem Saygı, nezâket ve sevgi ifâdesi olarak kullanılır

Bana döndünüz, “Neler çaldın haydut?” diye sordunuz, “Efendim,” diye inledim, “Anasız büyüdüm ben (Passionya Buluntuları, s.157).

Eflâtun (t.1)

özel, isim Platon ya da İslam dünyasında Eflatun olarak bilinen, Antik klasik Yunan filozofu, matematikçi ve batı dünyasındaki ilk yüksek öğretim kurumu olan Atina Akademisinin kurucusu

“Sahih-i Bu- harî” vardı, “İslâm Tarihi”, “Eflâtun” vardı (Deli İmam, s.56).

eğ (t.1)

isim Maden, tahta vb.nin pürüzlerini düzeltmek için kullanılan, üzeri pürtüklü, sert, ensiz, çelik araç

Bazan tezgâhın önünde elimde **eğem** durur, kalırım (Yeni Gün, s.34).

eğ (t.6), s.97(2), 129, 154, 171, 182

bağlaç Far. eger Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet

*Eğer kanım olmamış olsaydı, **eğer** kanım vücudumdan çıkmak, beni bomboş bırakmak isteğini yüzüme haykırmamış olsaydı, belki hâlâ insanları güldürmekte devam edecektim diye düşündüm (Soytarı Olmak, s.97).*

eğilim (t.2), s.176, 195

isim Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme, meyil, temayül
*Ruhlar rengine, kokusuna, büyüklük ve küçüklüğüne, milliyetine, inancına ve **eğilimine** göre ayrılmışlar (Zebra-Son-Animo, s.176).*

eğilmek (t.11)

1.*nsz Bir yana doğru eğik duruma gelmek (s.83, 98)*

*Sıkılmaktan **eğildi** şekiller (Kurşun Dünyasından, s.83).*

2.*İnsan, bir işi yapmak için belini eğmek (s.27, 32, 33, 45, 88, 91, 129)*

*Suat, benden hemen birkaç metre ilerde duruyordu, suya doğru **eğilmişti** (Erkeklik Özentisi, s.32).*

3.-*e Bir işi önemseyip ele almak (s.155, 174)*

*Sarı, Sarı, biraz alçak gönüllü ol ve insan hayatına **eğil** (Koyun Olmak, s.174).*

eğim (t.1)

isim Bir yüzeyin yatay düzleme doğru eğilmesi, eğiklik, meyil

*Sonra tabletlerden birini masa üzerine itinayla koydu, basınçlı hava hortumunu yirmi dereceye yakın bir **eğimle** birinci satır üzerinde yavaşça gezdirdi (Sesli Ansiklopedi, s.180)*

eğitmek (t.1)

nsz Eğitme işine konu olmak

***Eğitilmemiş** kafaları, toprağın, mahsulün ve terin ticaret metai olduğunu, kişi ve toplumlar arası huzursuzluğun bunlarla satın alınacağını idrak edememişti henüz (Passionya Buluntuları, s.155).*

eğlenmek (t.2)

1.*nsz Neşeli, hoşça vakit geçirmek*

*Ben kahrımdan ağlarken, senin oğulların, asıl o kahpe dölleri, sürülmüş tarladan çıkan taşları bizim tarafa atarak **eğlenirlerdi** (Sınır, s.105).*

2.-*le Bir kimsenin herhangi bir kusuru veya zayıf noktası ile alay etmek*

*Benimle düpedüz **eğleniyordu** (Palto, s.128).*

eğmek (t.2), s.45, 114

-i Düz olan bir şeyi eğik duruma getirmek

Önde başını yükseklere kaldırmış ve boynuzlarını sırtına kadar eğmiş bir erkek geyik haykırıyordu (Yeni Okul, s.114).

eğri (t.3), s.46, 72, 201

sıfat Doğru veya düz olmayan, bir noktasında yön değiştiren, çarpık, münhani, doğru karşıtı

Hepimiz gülüştük güyâ ve Malta çarşısının eğri parkeleri bir hamalın ve bir sürü dükkân sahibinin kahkahalarına şahit oldu bu gün (Borç, s.46).

eh (t.9), s.39, 146, 151, 152, 153(2), 167, 207, 209

ünlem "Olur, peki veya fena değil" anlamlarında kullanılan bir söz

Onun gelmemesinin sebebi benmişim gibi, eh dedim teselli yollu "Üzülmemek lâzım, olur ki gece gelir. İlle gün batınımda mı umut?" (Bekleyenler, s.146).

ehemmiyet (t.1)

isim Ar. ehemmiyyet Önem

Hürmet olmasa, ehemmiyet olmasa, Şoför Aziz olmazdı (Şoför Aziz, s.28).

ehemmiyet vermek (t.2), s.21, 31

isim Ar. ehemmiyyet + y.f. Tr. vermek önem vermek

Hiç birimize pek fazla ehemmiyet verdiğini zannetmiyorum, veya, ne bileyim, öyle gözükürdü (Erkeklik Özentisi, s.31).

ehemmiyetsiz (t.2), s.28(2)

sıfat Önemsiz

Böyle ehemmiyetsiz adamların ehemmiyetsiz sualleri için otoritesini bozmağa hiç de niyetli değildi (Şoför Aziz, s.28).

ekilmek (t.1)

nsz Ekme işi yapılmak

Onlar inanırlardı ki; toprak ekilir, ürün alınır ve işte en önemli nokta burası, sadece yenirdi (Passionya Buluntuları, s.155).

ekin (t.2), s.104, 147

isim Tahılın tarlaya atıldığı andan harman oluncaya kadar aldığı durum

Bunlar, mevsim beklemeden, adam boyu yükselen ekindi (Sınır, s.104).

eklemek (t.2), s.80, 147

-i Bir şeyi ekle tamamlamak, ulamak, ilave etmek

Bekliyorlar ve kendilerinden ekledikleri bir şeylerle besliyorlardı (Bekleyenler, s.147).

ekmek kırığı (t.1)

isim Ekmek ufağı

*Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla Paris'te, Bastil Meydanı civarında, ya da Köln'ün zarif Dom'u önünde, güvercinlere **ekmek kırığı** atan insanlar arasında rastlayacağımdan emindim (Rilke'nin *Dişiliğ Hakkında*, s.109).*

ekmek I (t.15), s.20, 29(2), 38, 117(2), 118(3), 142(3), 186, 209(2)

isim Tahıl unundan yapılmış hamurun fırında, sacda veya tandırda pişirilmesiyle yapılan yiyecek, nan, nanıaziz

*Sen değil miydin yağ ve şefkat sunan **ekmekle** dilim dilim? (Değişme, s.142).*

ekmek II (t.3)

1.-i Toprağı ekip biçmek için kullanmak

*Zararı yok bizim tarlayı da **ek** (Sınır, s.105).*

2.-e Serpmek

*Bebeğin yüzüne biraz güneş kırmızısı, gözlerine biraz altın tozu **ektim**, bir büyük dikende incileşen çiğ damlacığı, göz pınarlarımı süsledi (Isırmak, s.204).*

3.Bir şeyin başlamasına yol açacak sebepleri hazırlamak

*Sen açılan ize, tahıl yerine kin **ekiyordun** (Sınır, s.105).*

ekran (t.3)

1.*isim Fr. écran* Üzerine bir cismin ışık yoluyla görüntüsü düşürülen, saydam olmayan düz yüzey, görüntülük (s.177, 178)

***Ekranda** beliren işaretleri bana şöyle çevirdi (Zebra-Son-Animo, s.177).*

2.*sinema, TV* Televizyon camı, görüntülük

*Spiker, normal koyuluğunu bulamamış **ekranda**, dudaklarında memnun bir gülümseme, günün havadislerini veriyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).*

eksik (t.3), s.41, 128, 129

sıfat Bir bölümü olmayan, noksan, natamam

*Benim nem **eksik** bu paltoya sahip olmak için? Kuzum bir ben miyim dünyada yeni palto alan? (Palto, s.128).*

eksiklik (t.1)

isim Eksik olma durumu, eksik olan miktar, noksan, nakisa, fıkdan

*Koklayamadığım eski konak havası ve dokunamadığım eski eşya içimde derin bir **eksiklik** halinde (Tereke, s.67)*

eksiksiz (t.1)

sıfat Eksiği olmayan, tam, tamam

*İlhamım o kadar ani ve o kadar **eksiksizdi** ki, şaşıtı kaldı (Fikirci, s.198).*

eksilmek (t.1)

nsz Azalmak, az duruma gelmek

*Anlatı ver binlerce defa gördükleri, bir defa dahi hatırlarına getirmediikleri ekmeği ve vitrinden **eksilen** 3 ekmeğin için telsizci kızın böyle giyindiğini (Telsiz Memuresi, s.29).*

ekşi (t.1)

sıfat Sirke veya limon tadında olan

***Ekşi** ve ağır kokuyu, hissetmeden içine çekti ve sineklerin zayıf vızıltılarına kulak verdi (Dua, s.39).*

ekvator (t.1)

özel, isim, coğrafya Fr. *équateur* Yer yuvarlağının eksenine dik olarak geçtiği ve yer yuvarını iki eşit parçaya böldüğü varsayılan en büyük çember, eşlek, istiva hattı

*Bir **ekvator** yamyamıyla bir İngiliz lordu arasında bulduğum müşterek noktalar, gülmek, ağlamak, ümit etmek, yorulmak gibi şeyler de olsa, yine de ümit etmekte devam ederim (Yorgunluk Hakkında, s.208).*

el çırpamak (t.1)

isim el + y.f. *çırpamak* alkışlamak, tempo tutmak

*Onun senin huzurunda sevinçle **el çırparak** o güzel hediyeleri kabul ettiğini ihtiyar gözlerim gözüksüz bile görebiliyor (Mektup, s.54).*

el koymak (t.1)

d. yetkili organ bir malı veya bir kuruluşu kendi yönetimine almak

***El koydular** yiyeceklere, tahlil raporu alınmadan sınırdan geçiremezsin dediler (Almanya Notları, s.183).*

el öpmekle dudak(ağız) aşınmaz (t.1)

atasözü "çok önemli bir iş için bir kimseye ricada bulunmak hatta yalvarmak gerekirse, yapılır" anlamında kullanılan bir söz

*Bu arada "**El öpmekle dudak aşınmaz.**" hikmetini de tekrarı ihmal etmedi tabii (Papağan Dedi Ki, s.166).*

el (t.127)

1.isim, anatomi Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü (s.19(2), 20, 25, 34, 35, 36(4), 38, 46, 47, 53, 60(3), 62, 63, 65, 66, 67, 68(5), 69, 80, 81(2), 83(2), 84, 85(2), 86, 88, 89, 91(2), 94,

95, 96, 99(2), 101, 104(3), 105(3), 107, 109(2), 110, 111, 116(2), 117, 118, 119(2), 120(4), 121, 127(2), 128, 131, 132(2), 133, 136, 137, 138(2), 140(2), 141(3), 142, 143, 148(2), 149(4), 150(2), 151, 152, 155, 156, 158(2), 159, 167, 175, 176(2), 177, 179, 180, 181, 183, 184(3), 185(3), 199(3), 200(2), 201(2), 206(2))

Ayaklarımın ve ellerimin büyüklüğü, çatlaklığı, çoraplarımın rengi, ezilen parmağımın feci manzarasının ilk defa farkına varıyordum (Misafir Geldi, s.19).

2.Sahiplik, mülkiyet

“Sicilim **elinde.**” dedi (Yeni Okul, s.115).

el sanatı (t.1)

isim El tezgâhlarında bir yardımcı araç kullanarak yapılan iş

Türk el sanatının takdimcisi, takmadan kopan gümüş bilezikleri, dost Alman ailelerine götürdüğüm hediyeler olarak tanıttım (Almanya Notları, s.182).

el sıkmak (t.2), s.178, 180

isim el + y.f. sıkmak selamlaşmak için birinin elini tutmak

Elini sıkarak ayrılırken, durumu kurtarmak için, “Dedelerimizin ruhu” falan gibi bir kaç lâf geveledim (Zebra-Son-Animo, s.178).

el üstünde tutmak (t.1)

d. bir kimseye çok saygı ve sevgi göstermek

Ama bugün vatanınız Ankara’da değeriniz yükseldi ve el üstünde tutulur oldunuz (Bir Eşek Karşısında, s.193).

elastikiyet (t.1)

isim Fr. *élastique* + Ar. -iyyet Esneklik

Büyüklerin, elastikiyetini kaybetmiş düşünceleriyle o bende oğlunu arayacak, bulamayacaktır (Düşünmek, s.164).

Elbe (t.1)

özel, isim Elbe İtalya'nın, Toskana eyaletine bağlı bir ada

Sesime özel bir anlam verdim. Ağır ağır “İşte” diye bağladım konuşmamı, “Napolyon Bonapart her şeyini yitirmiş, belinde kılıcı, Elbe isimli adaya sürüldü (Napolyon’un Ümidi, s.153).

elbise (t.21), s.17, 19, 21, 54(2), 91, 92, 95, 96(3), 101, 119, 128(4), 129, 158(2), 166

isim Ar. *elbise* Giysi

Sonu gelmeyen asker dizisini seyrediyor ve sigara içiyorduk; onlar, buruşuk, bol ya da dar elbiseleri içinde acele etmeden geçiyorlardı (Suç, s.91).

elde etmek (t.3), s.68, 155, 173

d. isim el + y.f. etmek bir şeye sahip olmak

*Eskinin son kalıntıları, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında muhteris gözlerin, Reci'de 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına muhatap olmak bahasına **elde edilmiş** Bali markalı çorapların resm-i geçidine istihfafla seyirci (Tereke, s.68).*

Eldorado (t.3), s.87, 88(2)

özel, isim İsp. mitolojik kayıp altın şehir

*Bir süre sonra, babam **Eldorado'ya** varmıştır diye düşünürdüm (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

ele almak (t.1)

d. isim el + y.f. almak bir konuyu incelemek, araştırmak

*Yüksek İlmî gerçekler bir yana, ufacak bir kelime üzerinde bile ısrarla durur, meselâ bir kitap kelimesini **ele alır**; biri kitabı, kitaba, kitaptan derken, diğeri; sen kitapsız, ben kitapsız, o kitapsız, biz kitapsızız şeklinde çeker (Koyun Olmak, s.173).*

elektrik (t.1)

isim, fizik Fr. électrique Maddenin elektron, pozitron, proton vb. parçacıklarının hareketleriyle ortaya çıkan enerji türü

*Sanki vücudundan dağılan bir **elektrik** dalgası, üstümüzdeki hakimiyetine yeni birşeyler ilâve ediyor (Yeni Gelen, s.72).*

elektron (t.1)

isim, fizik Fr. electron Bütün atomlarda bulunan negatif yüke sahip temel parçacık, pozitron karşıtı

*Atomlarımda **elektronların** deli rakısıyla mağrur meydana bakıyordum (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

Eleni (t.7), s.24(7)

özel, isim Helâllik adlı hikâyede yer alan kadın karakter

Şu duvarların ötesinde Eleni ötesinde, dört tanıdık omuzda bir tabut (Helâllik, s.24).

eleştiri (t.1)

isim Bir insanı, bir eseri, bir konuyu doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi, tenkit

*Gerçek **eleştiri** için insanın zanlarını bilmeniz gerekmez mi? (Koyun Olmak,*

s.173).

eleştirmek (t.1)

-i Bir düşünceyi, bir eseri, bir yargıyı inceleyerek doğruluk veya yanlışlığını ortaya çıkarmak ve gerçek değerini belirtmek, tenkit etmek

“Siz koyunlar, nasıl olur da kendinin ne olduğunu bilmeyen insan hakkında bilgi sahibi olur, onların **eleştirmesini** yaparsınız (Koyun Olmak, s.173).

elhamdülillah (t.1)

isim Ar. *elhamdulillah* "Allah'a şükür" anlamında kullanılan bir söz

Elhamdülillah parası vardı henüz (Dua, s.39).

Elif (t.1)

isim Ar. *elif* Arap alfabesinin ilk harfinin adı

Nidek **Elif**, dedi, görüyorsun bizim de kaşlarımız çatık (Talebe, s.47).

elinde olmak (t.3), s.112, 178, 194

d. isim *el* + y.f. *olmak* isteyince o işi yapabilmek

Elimde olmayarak “Hayır!” diye haykırdım, o kadar boş bulunmuştum ki (Zebra-Son-Animo, s.178).

elinden gelmek (t.1)

d. isim *el* + y.f. *gelmek* yapabilmek

Küçüğün ayağı havuç kırmızısından patlıcan siyahına dönerken; yazı hatırlamamak **elinden gelmedi** (İnsan Hamal, s.51).

eline geçmek (t.3), s.168(2), 196

d. isim *el* + y.f. *geçmek* yakalamak

O uğursuz ses bu sefer de “Ah bir biçimli yerde **elime geçse**” diye lafa karıştı (Papağan Dedi Ki, s.168).

elini uzatmak (t.2), s.88, 122

uzanmak

Düşüncelerimi, yardımsever bir anlamla gizlemeye çalışarak **elimi uzattım**, “Ver bakalım.” dedim, “Ne zaman doğru dürüst okumasını öğreneceksin bilmem ki.” (Okumadığım Mektup, s.122).

elle tutulur (t.3), s.76, 114, 146

d. çok açık ve belli

Hayvanda, **elle tutulur** bir cinsel isteğin biraz kaba ve çıplak özlemi görülüyordu (Yeni Okul, s.114).

ellemek (t.2), s.112, 149

-i Elle dokunmak

*Yaşanmış veya yaşanacak bölümleri, ayar vidasının tırtulunda **elliyordu** (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

elli (t.3), s.100, 102, 158

sıfat Beş kere on, kırk dokuzdan bir artık

*Ağırlığı şöyle böyle, **elli kilo kadar gelir zannederim** (Passionya Buluntuları, s.158).*

elmas (t.1)

sıfat Ar. Mücevher olarak kullanılan, saydam, değerli taşlardan yapılmış

*Hiç **elmas** bir küpeyi mahfazasıyla takan bir kulak görmedim (Koltuk Değnekleri, s.107).*

elverişli (t.1)

sıfat Uygun, müsait

*Uysal, çanak yalayıcı sürüngen, aynı zamanda zayıflar karşısında kudurmağa **elverişli** (Zebra-Son-Animo, s.176).*

elyafı (t.1)

sıfat Ar. *elyāf* Genellikle iplik durumuna getirilebilir lifli maddeden yapılmış olan

*Kalın **elyafı** öğle sonrası güneşi, masa üzerindeki çay fincanını dikine katediyor ve çayın kan rengini beraberinde sürükleyerek masanın yeşilini bir noktada kırmızıya boyuyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).*

emanet (t.1)

isim Ar. *emānet* Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişiye korunması gereken eşya, kimse vb., inam, vedia

*Rabbim, benim küçük **emanetimi** daha güzelleşmiş olarak sana, senin emrinle iade ediyorum (Mektup, s.54).*

emaneten (t.2), s.17, 18

zarf Ar. *emāneten* Emanet olarak

*Pardösümü sana **emaneten** verdiğim için beni muahaze ettiler (Asıl Sebep, s.18).*

emeklilik (t.1)

isim Emekli olma durumu, tekaütlük

*Zihni düşünülmeğe eskimiş, **emeklilik** konusunu tiksintiyle itiyordu (İnsanlık ve Saatler, s.111).*

emi (t.1)

halk ağzında Tamam mı? anlamında kullanılan söz, he mi

Ve Elenim, Elenim; veda anında kiranı, borcumu, yün fanılanı gülerek temelli bağışla emi (Helâllik, s.24).

emin olmak (t.3), s.163, 175, 176

sıfat Ar. emîn + y.f. Tr. olmak inanmak, güvenmek

Ancak alay etmediğimden emin olduktan sonra, boynu büküldü, ellerini iki yana çaresiz açtı, "Bulamadım." dedi (Zebra-Son-Animo, s.175).

emin (t.5), s.50, 73, 75, 109(2)

sıfat Ar. emîn Şüphesi olmayan

O duyduğuna, gördüğüne, bildiğine emindi (Olgun Adam, s.50).

Emin (t.2), s.21(2)

özel, isim Misafir Geldi adlı hikâyedeki misafir olarak gelen kişi

İşte Hüseyin'in rakik kalbine gizlenmiş sinsilikleri, işte Emin'deki hâkimiyet arzusu, işte Ali'nin bakışlarındaki âdi ihtirası ben de görüyorum (Misafir Geldi, s.21).

emir (t.1)

isim Ar. emr İstek

Rabbim, benim küçük emanetimi daha güzelleşmiş olarak sana, senin emrinle iade ediyorum (Mektup, s.54).

emme (t.2), s.65, 207

bağlaç, halk ağzında Amma, ama

Kaputu, urbarları eskiden böyle buruşuk deldi emme o ütiiv mü ne kefere malı, ona sokup çıkarmışlardı da, ondan öyleydi (İstasyondan, s.65).

emmek (t.1)

-i, fizik Soğurmak

İnce ve yüksek bacadan dağılan duman, görünmeyen güneşin cılız ışıklarını emiyor, Ruhr göklerine akşam yayılıyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).

emmi (t.8), s.58(2), 59(4), 206, 207

isim Ar. 'amm Amca

Ciğerimde böcekler dolaşmış, duyuyorum emmi, aha ciğerimi yiyorlar (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

emniyet (t.1)

isim Ar. emniyet Güven, inanma, itimat

Bu emniyette insanın kanını donduran, hareketine felç getiren bir şey var (Yeni Gelen, s.73).

emretmek (t.1)

isim Ar. emr + Tr. etmek Buyurmak, emir vermek

Kırılmış, bitmiş sesiyle otur diye emretti (Bitler, s.188).

en azından (t.1)

zarf En azı ile, hiç olmazsa

En azından böylesine bir sebep (Bitler, s.189).

en (t.55), s.31, 43, 45, 64, 67, 68(2), 88(2), 90, 96, 97, 117(2), 122, 125, 126(2), 130, 132, 135, 137, 147, 153, 155, 157, 159(3), 163, 164(2), 167(2), 168, 169, 172(2), 176, 177(3), 183(2), 188, 196, 200(2), 209(5), 211(2)

zarf Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime

Tenekeden çıkardığı ekmekten irice bir dilim kesti, büyük bir mendile bağladı, sonra suyu ve ekmeği, evin en fazla güneş tutan yerine astı (Vermek ve Ötesi, s.117).

endam (t.1)

isim Far. endām Vücut, beden, boy bos

İncecik bir endamı vardı Rilke'nin, 30 yaşlarında görünüyordu (Rilke'nin Dışılığı Hakkında, s.109).

endişe (t.4), s.19, 38, 72, 168

isim Tasa, kaygı

Babasını düşündü, endişeyle yaralı alnı kırıştı (Nedamet, s.38).

endişeli (t.2), s.32, 205

sıfat Endişesi olan

Böceği uzun uzun seyretti, yüzündeki mes'ut ifade, etrafa seri ve endişeli bakışlarıyla bir ara kayboldu, yalnız olduğunu anlayınca memnun ve müsterih otlar arasında hızlı hızlı yürümeğe çalışan böceği bir müddet takip etti, tekrar etrafına bakındı ve serin zemine sırtüstü uzandı (Erkeklik Özentisi, s.32).

enerjik (t.1)

sıfat Fr. énergique Güçlü ve hareketli, aktif

Sonra, birbirini izlemişti tuhaflıklar; gözlerinin rengi koyulaşmış, sol kaşı hafifçe yukarıya çekilmiş, eski silik ifade yerine bir iş adamının enerjik, anlamlı çehresi dolmuştu yüzüne (Fikirci, s.198).

engel (t.2), s.149(2)

isim Bir şeyin gerçekleşmesini önleyen sebep, mâni, mahzur, müşkül, pürüz, mânia, handicap

Bence hemen her masalın önce uyuyan prensesi hayâl edilir, sonra ona giden yolda binbir engel sıralanır (Açmadığım Kapı, s.149).

engel olmak (t.1)

isim engel + y.f. olmak önlemek, geciktirmek

*O biliyordu kırk birinci odada ne bulacağını ve kırk oda içinde bulamadığı şeyin tümünü bulmasına, bir tek kapının tahta direnci **engel oluyordu** (Açmadığım Kapı, s.148).*

engin (t.3), s.107, 136, 164

sıfat Ucu bucağı görünmeyecek kadar geniş, çok geniş, vâsi

*Nasıl **engindi** hisleri, nasıl şekle ve ete yer yoktu kalbinde (Koltuk Değnekleri, s.107).*

enginlik (t.1)

isim Alabildiğine genişlik

*Bu sayı sonrası hayat "murada ermek" gibi bir **enginlikte** sislenir ve kaybolur (Açmadığım Kapı, s.148).*

ense (t.1)

isim, anatomi Boynun arkası

*Tatlı, açık kahve rengi **ensesini** siyah saçları gölgeliyordu (Dua, s.40).*

entari (t.4), s.17, 24, 29, 30

isim Ar. 'anterî Genellikle tek parçalı kadın giyeceği

*Ve biliyor musun ki yeni elbisesi, seni karşılamak için binbir mahrumiyetle yapılan o zavallı **entari**, canım gösterişini, kurulan bir sürü hayalle birlikte kaybedecek (Asıl Sebep, s.17).*

enteresan (t.2), s.159, 181

sıfat Fr. *intéressant* İlgi çekici, ilginç

*Çünkü biliyorum ki, boncuk devri sonrası, sizin için hiç de **enteresan** değil, şu anda o devri zaten yaşamaktasınız (Passionya Buluntuları, s.159).*

epey (t.1)

sıfat Az denmeyecek kadar, oldukça, hayli, epeyi, epeyce, epeyce

***Epey** zamandan beri kitap okuyor görünmeme rağmen onu tarassut ediyordum (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

epeyce (t.2), s.71, 209

zarf Epey

Konuşmayı pek sevmememe rağmen epeyce açıldım (Yeni Gelen, s.71).

er (t.1)

isim, askerlik Rütbesiz asker, nefer

Biraz sonra terhis olacak erleri, onbaşlıları, çavuşları selâmetliyor gibi (Terhis, s.42).

ergenlik (t.1)

isim Çocukluk çağından yetişkinlik çağına geçen kimselerin yüzünde çıkan sivilceler

Kalfanın, ergenliklerle kaplı yüzünde yeşil gözleri dikkatle kısıldı (Üç'ü Çeyrek Geçe, s.119).

erik (t.2), s.60, 150

isim, bitki bilimi Gülgillerden, beyaz çiçekli bir ağacın (Prunus domestica) kabuğu ince, çeşitli renklere, mayhoş veya tatlı, eti sulu, tek ve sert çekirdekli yemişi

Bu gün bile hatırimda olan yaz sabahının serinliğisin desem, çaldığım eriksin, ninemin masalısın desem (Küçük Anneme, s.60).

erimek (t.5)

1. *nsz* Katı cisim sıvı içine karışarak sıvı durumuna geçmek

Ahmet Usta hissediyordu ki, fabrikada tam erimemişti henüz (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).

2. Yok olmak, bitmek, tükenmek (s.72, 84, 129(2))

Büyüsü erimiş, çekiciliği erimiş, basbayağı olmuş bir palto (Palto, s.129).

erişilebilmek (t.1)

-e Erişme ihtimali veya imkânı bulunmak

Ya sen Müdür Bey, sen erişilebilir olamaz mıydın?" (Yeni Okul, s.116).

erişmek (t.5), s.52, 55(2), 115, 135

-e Varılması zamana, emeğe bağlı olan veya uzakta bulunan bir amaca varmak, ulaşmak

Yükseliyordu bina, görgümüzün aksine toprak altına değil, göğe doğru, bizim hayalimizin bile erişemeyeceği büyüklüğe ve yüksekliğe (Yeni Okul, s.115).

erişilmek (t.3), s.15, 92, 164

-e Erişme işi yapılmak, ulaşılmak, yetişilmek

Yirmi beş senelik mülevves hayatımın, kaytan bıyıklı mürşidi, aydınlanan

ufkunda, asaletin **erişilmez** yüksekliğini idrâk edebiliyorum (Bir Sebilsiden, s.15).

eritmek (t.1)

-i Erimesini sağlamak, erimesine yol açmak

*O gün ayaklarım altına serilmiş çelenkler ve hakkımda söylenen sözler beni uzun zaman düşündürdü, insanlar, beni toprak altından çıkararak, beni şurdan burdan toplayan, **eritip** bir şekil veren insanlar karşımda hürmetle duruyorlar ve hakkımda övücü konuşmalar yapıyorlardı (Bir Heykel Karşısında, s.196).*

erkek olmak (t.5), s.51, 108, 109, 166, 187

isim erkek + y.f. olmak erkeğe yaraşır davranışlarda bulunur duruma gelmek

*Ulan ne titriyorsun, **erkek olacaksın** be (İnsan Hamal, s.51).*

erkek (t.20)

1.isim Yetişkin adam, bay, er kişi (s.15, 29, 34, 35, 38, 49(2), 79, 93, 106, 109, 110, 144, 155(2), 187, 189)

*Sen bir an göze çarpan, yakışıklı **erkek**, bir dilenci veya sadece insansındır (Telsiz Memuresi, s.29).*

2.İnsan, hayvan ve bitkilerin dişiyi dölleyecek cinsten olanı (s.114, 154, 181)

*Önde başını yükseklerle kaldırmış ve boynuzlarını sırtına kadar eğmiş bir **erkek** geyik haykırıyordu (Yeni Okul, s.114).*

erkekçe (t.2), s.129, 187

zarf Erkek gibi, erkeğe yakışır bir biçimde, yiğitçe, mertçe

*Çirkin, ama **erkekçe** diyebileceğim bir kokuydu bu (Palto, s.129).*

erkekleşmek (t.1)

nsz (Oğlan çocuk) Erkeklik çağına girmek, erkekliğin gerektirdiği nitelikleri kazanmak

*Küçüğün duymadığını zannetti, tekrar etmek üzereydi ki; olgun, tamamen **erkekleşmiş** ses, hamalın sesi kulaklarında, güdük idraki üzerinde aks-i sedalar yaparken çocuk tekrar sordu (İnsan Hamal, s.52).*

erkeklik (t.1)

isim Erkek olma durumu

Erkeklik Özentisi, s.31

ertes (t.4), s.47, 183, 186, 199

sıfat Bir günün, haftanın, ayın, mevsimin, yılın ardından gelen (gün, hafta, ay, mevsim, yıl), ferdası

Ertesi günü kaldığım pansiyonda iki polis, yine Alınanlara has nezaketle kollarıma girip, ayaklarımı yere değirmeden arabaya götürdüler (Almanya Notları, s.183).

Erzurum (t.2), s.64, 72

*özel, isim Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan illerinden biri
Yazı aydınlatılmış **Erzurum'un** eğri kaldırımlarında, yürüyüşümüzde sürükleniyoruz hissini veren bir çekilme var (Yeni Gelen, s.72).*

esas (t.2), s.22, 182

*sıfat Ana, temel olarak alınan, başlıca, asal, esasi
Hâtıralar şekillendikçe, hakikî hüviyetlerini takındıkça gözümü yumarak geçtiğim yolun **esas** cepheleri meydana çıkıyor (Misafir Geldi, s.22).*

esatir (t.1)

*isim Ar. **esâtîr** Tarih öncesi tanrıların efsaneli serüvenlerini anlatan ve bir topluluğun duygularını, anlayışını ve özlemlerini göstermesi bakımından değeri olan hikâyeler, mitoloji
At gibi tüylü, inek gözlü, alt çenesi eşeğe benzeyen bu **esatiri** yaratığın sığırdığını söyledi, inanmak istemedi ama, arkadaşı, belki Türk sığırdığı böyledir diye ikna etti onu (Almanya Notları, s.183).*

eser (t.7)

*1.isim Ar. **eşer** Emek sonucu ortaya konan ürün, yapıt
Şairdi Ahmet Haşim yurdundan uzak düşmüş bir ağaç karşısına duygulandı ve bize güzel bir **eser** bıraktı (Bir Eşek Karşısında, s.194).*

2.Yayın, kitap, yapıt (s.56, 171(4), 172)

*Mütenevvî **eserler**, taban tabana zıt fikirlerle Yunanca ve Arapça, Farişî ve Fransızca yanyana, içice eski ciltlerinden memnun, üstüste sıralanırlardı (Deli İmam, s.56).*

esinti (t.1)

*isim Belli belirsiz hissedilen hafif yel, nefha
Ama hırçın **esinti**, medenî şehirlerin bina köşelerinde kırılıyor, fabrikalarında renk, koku ve şekil değiştiriyor, sonra, bir sokak köpeği kadar ürkek, bir irinli düşünceyi yalayıp, bir parça bulaşık suyu kokusu, biraz insan iniltisi yüklenip, insanlara taşıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

esir etmek (t.1)

*isim Ar. **esîr** + y.f. Tr. **etmek** alıkoymak, meşgul etmek*

*Dönüyorum ve hayretle bakıyorum ki, beni **esir eden**, bana işkence eden günlük meşgale isimli müstebit susmuş ve âciz (Misafir Geldi, s.23).*

eski (t.30)

1.*sıfat* Çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan, yeni karşıtı (s.18, 40, 42(2), 43, 52, 56, 60(2), 62, 65, 67(2), 68(2), 71, 85, 95, 126(2), 154, 167, 195, 196, 198(2))

*Ağır ağır **eski** sebinin yanından geçti, mezarlığa doğru yokuş aşağı inmeğe başladı (Dua, s.40).*

2.Önceki, sabık (s.59, 74, 104, 209)

***Eski** sınır taşları tarlanın alt ve üst ucunda artık sizin taraftaydı (Sınır, s.104).*

eski yazı (t.1)

isim Türklerin İslamiyeti kabulünden sonra kullanmaya başladığı ve 1928 yılında Latin alfabesine dayalı yeni Türk harflerinin kabulüne kadar geçen dönemde benimsenmiş olan, Arap alfabesine dayalı yazı sistemi
*Bir kuş neşeyle öttü, heceleyerek; **eski yazıyla** yazılmış “Hüvel bâkî” ibaresini okuyabildi (Dua, s.40).*

eskici (t.1)

isim Her türlü eski eşya alım satımıyla uğraşan kimse
*Bir sokak satıcısına, bir **eskiciye** sattım (Palto, s.126).*

eskimek (t.2), s.111, 127

nsz Eski duruma gelmek

*Zihni düşünülmekten **eskimiş**, emeklilik konusunu tiksintiyle itiyordu (İnsanlar ve Saatler, s.111).*

eskirmek (t.1)

-i Çok kullanarak eskimiş duruma getirmek, yıpratmak

*Güzel ama hangi sevmek, yaşamak ateşiyle yanan gönül vardır ki, korkmamış, korkuyu yaşamamış, onu bir elbise gibi **eskitememiş** olsun (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

esmek s.79, 81, 134, 136

nsz Hava bir yönden bir yöne akmak, rüzgâr olmak

*Tirol rüzgârı soğuk ve tatlı **esiyordu** (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

esmer (t.7), s.47, 59, 74, 75, 76, 100, 187

sıfat Ar. *esmer* Teni ve saçları karaya çalan, koyu buğday rengi olan (kimse), yağız

Esmer delikanlı kırılıyordu gülmeden, hava daha ağır, gürültü daha fazla, buğu camda daha kalındı (Taşındığım Ev, s.74).

esmerlik (t.1)

isim Esmer olma durumu

Bir yalancı bilezik, elinin koyu esmerliğini kolunun beyazlığından ayırıyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).

esnaf (t.5), s.44, 45, 67(2), 68

isim Ar. eşnāf Küçük sermaye ve zanaat sahibi

Kafası “iş”le dolu esnaf 5000 liranın düşüncesiyle hayal kurmaktaydılar (Tereke, s.67).

esneme (t.1)

isim Esnemek işi

Dört kişiden biri Teğmen Hulusi yalandan bir esneme ile,

-Yatmalı artık, diyor ve Allah rahatlık versin sözünün son heceleriyle, ayak sesleri kayboluyor (Yeni Gelen, s.73).

esnemek (t.6), s.26, 50, 106, 125, 152, 209

nsz Uykulu, sıkıntılı veya yorgunluk duyulan bir anda ağzı genişçe açarak soluk alıp vermek

Bilmek mi? diye esnedi; sakalını uzun uzun kaşdı, göğsünü olanca hızıyla şişirerek karşıki çalı kümesine okkalı bir tükürük yolladı (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

esnetmek (t.1)

-i Esnemesine sebep olmak

Bizde belediyeyi esneten bu konu ne tartışmalara yol açtı (Almanya Notları, s.185).

esneye esneye (t.1)

zarf Uykulu bir biçimde

Yine dükkânın önüne iskemleleri attığımız bir gündü, esneye esneye parti münakaşaları yaptığımız bir gün (Borç, s.45).

espri (t.1)

isim Fr. esprit Güldürmek, hoş bir hava yaratmak için söylenen veya düşündürücü bir mânâ taşıyan ince anlamlı, şakalı söz, nükte

Bilmem ki gülmek için çok fazla bir espri (Zebra-Son-Animo, s.177).

esrar (t.1)

isim Ar. esrār Gizler, sırlar

Daha demin karanlıkta yalvaran havlamada değil miydi esrar? (Değişme, s.142).

esrarlı (t.3), s.84, 115, 150

sıfat Gizli yönleri bulunan, ne olduğu anlaşılamayan, akıl erdirilemeyen, esrarengiz

Bir cam kırığı, şekilsiz, bayağı ama gözümde birden esrarlı bir şeymiş hissini alan alelade bir cam parçasıydı bu (Yeni Okul, s.115).

eşek (t.19)

1.*isim, hayvan bilimi* Atgillerden, uzun kulaklı binek ve hizmet hayvanı, merkep, karakağan, uzun kulaklı (Equus asinus) (s.58, 157(2), 167(2), 169, 180(3), 183, 184, 191(2), 192(3), 193)

Ben Sim; sizden sonra gergedan, öküz, eşek, timsah vücutlarında insan olmak için gerekli pek çok hayvan özelliği ile olgunlaştıktan sonra, biraz eşek, biraz karga, biraz insan, pek çok da aşkınızla nihâî şeklimi buldum (Passionya Buluntuları, s.157).

2. Kaba, anlayışsız, terbiyesiz, inatçı kimse (s.167, 209)

Bizde eşeklere filozof, düşünen adama heykel derler ve tımarhane bahçesine dikerler (Yorgunluk Hakkında, s.209).

eşekçe (t.2), s.180(2)

zarf Kaba bir biçimde

İnsan öğrenci olsa, eşekçe davranan öğrenci meydana gelir (Sesli Ansiklopedi, s.180).

eşeklik (t.1)

isim Anlayışsızlık ve kaba davranış

Temin ettim ki gösterilen bütün ihtimam onlara eşekliklerini unutturamamıştır (Bir Eşek Karşısında, s.193).

eşelemek (t.1)

-i Toprak, kül gibi toz durumunda bulunan şeyleri hafifçe kazıp karıştırmak

At atının yeri eşelediği duyuluyordu (Doğuş, s.79).

eşik (t.1)

isim Başlangıç yeri, başlangıç noktası, yakını

Hayvan da, sahibi gibi bir oluşun eşiğinde hissediyordu âdeta kendini (Doğuş, s.79).

eşit (t.2), s.95, 154

sıfat Yapı, değer, boyut, nicelik ve nitelik bakımından birbirinden ne artık ne eksik olmayan (iki veya daha çok şey), müsavi

Passionya ömründe boncuk devri, taş devrinden tunç devrine geçişe eşit bir anlam taşır (Passionya Buluntuları, s.154).

eşitlik (t.1)

isim, toplum bilimi Bedensel, ruhsal başlıkları ne olursa olsun, insanlar arasında toplumsal ve siyasi haklar yönünden ayırım bulunmaması durumu

Evlilik komedileri, eşitlik, bağımsızlık gibi fanteziler, dürüstlük ve şeref dramları, polilik orta oyunları (Passionya Buluntuları, s.158).

eşsiz (t.1)

sıfat Eşi benzeri olmayan veya eşi benzeri görülmemiş olan

Hamalın uzun, kıvrıkcık kirpiklerine, eşsiz yeşil gözlerine baktı (İnsan Hamal, s.52).

eşya s.19, 67(2), 68(3), 69(2), 85, 88, 115, 142, 166, 167

isim Ar. eşyā' Türü amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir cansız nesnelere

Koklayamadığım eski konak havası ve dokunamadığım eski eşya içimde derin bir eksiklik halinde (Tereke, s.67).

et (t.11)

1.*isim* Kasaplık hayvanlardan sağlanan kaslardan oluşmuş besin maddesi (s.185, 192)

Konuşmasına, "Yargınız Alman yiyecek maddeleri standardına ve usûlüne göre olmasın, yani; konservenin passız tenekede, peynirin süttten, sucuğun sığır ya da bir başka hayvanın etinden sağlık kurallarına göre hazırlanmasını isteyemezsiniz." diye devam etti (Almanya Notları, s.185).

2.Ten (s.73, 96, 107(2), 120, 132, 200, 205(2))

Bu bilemediğimiz hayatın, kıyasıya kullandığı yüzlerin bâzılarında aşınma öylesine fazlaydı ki, insan eti görüyorum zannediyordu (Kırkinci Adam, s.132).

ete kana dönüşmek (t.1)

d. canlandırmak, ete kemiğe dönüştürmek

Ama belki de sizin sorunuz kıvamında bir hareket, ete kana dönüşmüş bir adım, bir aksiyon beklenen (Bekleyenler, s.145).

etek (t.1)

isim Bedenin belden aşağısına giyilen, değişik biçimlerde, genellikle kadın giysisi, eteklik

Zaman zaman önümden hızla geçen eteğini görüyor ve annemin pek telaşlı olduğunu anlıyordum (Kurşun Dünyasından, s.82).

etki (t.5), s.98, 99, 140, 189, 191

isim Bir kimse veya nesnenin başka bir kişi veya şey üzerindeki gücü, tesir

Artık suçlarımın çevremde ya da kendi içimde yapacağı etki beni korkutmuyor (Nedenlerim, s.98).

etkili (t.1)

sıfat Etkisi olan, tesirli, müessir, patetik

Başımın boşluğu içinde yankılanan bu ikaz etkili olmadı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

etli canlı (t.1)

sıfat Dolgun vücutlu, sağlıklı, güçlü

Madem olgun, madem etli canlı ve madem var (Bekleyenler, s.146).

etli etsiz (t.1)

sıfat Dolgun ve dolgun olmayan

Garson yine böyle fincanlar taşıyacak dudaklara sürülmüş, dudaklara, etli etsiz dudaklara, bıyıklı, bıyıksız dudaklara sürülmüş fincanlar... (Taşındığım Ev, s.75).

etraf (t.20), s.18, 22, 32(2), 37, 40, 46, 58, 64, 71, 72, 73, 76, 108, 120, 146, 177, 191, 201, 208

isim Çevre

Aynı tehlikeye maruz kalmamız dolayısıyla mutad hilâfına bir yakınlık, bir kardeşlik var etrafta (Misafir Geldi, s.22).

etüt etmek (t.1)

isim Fr. étude + y.f. Tr. etmek incelemek, araştırmak

Ben özet olarak, insanların nasıl en uygun tarzda öldürülmeleri gerektiğini uzun uzun etüd ettiğimi, öldürmekten müthiş zevk aldığımı, bütün geçimimi bu güne kadar bu yoldan sağladığımı resmen öğrenmiş oldum (Almanya Notları, s.183).

ev halkı (t.1)

isim Bir evde yaşayanların hepsi

Bir ev halkını bir bütün, bir tek vücut olarak düşünürsek, bu gövdenin kalbi

Müdür Bey olur (Papağan Dedi Ki, s.167).

ev (t.40), s.19, 33, 34, 35(2), 36, 37, 38(2), 49, 52, 69, 74, 76(3), 87, 92(2), 101(2), 105, 112(3), 115(2), 117, 131, 133(3), 142, 146, 147, 164, 169, 192, 201, 206

isim Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut, hane

Evimi küçük ve odamı fakir bulmasından mütevellit endişem yerini tam olmayan buruk bir huzura bırakıyordu (Misafir Geldi, s.19).

ev sahibi (t.1)

isim Kiradaki evin sahibi olan kimse veya kurum

Ev sahibine yalvarmayı düşündü (Nedamet, s.38).

evet (t.20), s.91, 107, 125(2), 126, 130, 138(2), 144, 153, 155, 157, 173, 187, 192, 201, 204, 207(3)

edat "Öyledir" anlamında kullanılan bir doğrulama veya onaylama sözü, olur, oldu, peki, tamam, ya, beli, ha, he

Soruda çılgın bir evet cevabı özlemi yanıyordu (Cümbüş, s.138).

evham (t.2), s.95, 96

isim Ar. *evhām* Kuruntular

İkinci delikten başımı uzatır uzatmaz evham zannettiğim tehlike hissi alevlendi birden (Soytarı Olmak, s.96).

evirmek (t.1)

-i Döndürmek, çevirmek

Sivri sivri uçlu, kaşığa benzer şeyleri elinde evirdi, çevirdi (Çatal, s.36).

evlât (doğ. evlat) (t.9)

1.*isim* Ar. *evlād* Bir kimsenin oğlu veya kızı, çocuk (s.79, 155, 156, 163, 188, 192)

Ben, onların özlediği evlat ve arkadaş sınırlarını aşıyor; yabancı, bambaşka bir vücutta yeniden var oluyordum (Düşünmek, s.163).

2.*ünlem* Yaşlı kimselerin çocukları yaşındakilere kullandıkları bir seslenme sözü (s.62, 63(2))

Bir hayal arıyorum evlât, dedi (Serhoş, s.62).

evlek (t.1)

isim Rum. On liralık kâğıt para

Onlar gelmeden aşağı yukarı kâr "50 Evlek" diye tahmin edilmişti kahvede (Tereke, s.67).

evlendirmek (t.1)

-i Evlenmesini sağlamak

“Topal'ın Kara Hasan'ı da **everdik**” diyordu (Nöbet, s.206).

evleniş (t.1)

isim Evlenme işi

Önemli saydığı günlerdi bunlar. Maliye'ye girişi, **evlenişi** gibi, filan gibi (İnsanlar ve Saatler, s.112).

evlenme (t.1)

isim Evlenmek işi, izdivaç

Evlennemizden, çocuklarımızdan, onları azarlamamdan, sevmemden, sıkıntı ve sevinçlerimden (Misafir Geldi, s.20).

evlenmek (t.5), s.33, 45, 92, 132, 192

nsz, -le Erkekle kadın, aile kurmak için yasaya uygun olarak birleşmek, izdivaç etmek

Zayıf aklının olanca muhafazakârlığıyla her gözden uzak tutmayı, sadece kendi sahip olmayı kurar ileride **evleneceği** kadına (Borç, s.45).

evli evine (doğ, evli evine köylü köyüne) (t.1)

"artık dağılalım, herkes evine, işine gitsin" anlamında kullanılan bir söz

Gölgelerin iğri kaldırımlara düştüğü, çocukların “**Evli evine**” avazeleriyle sokağı çınlattıkları, küçük yarasaların delice uçtuğu saati., eve dönme saati (Çatal, s.35).

evlilik müessesesi (t.1)

isim, hukuk Karı ve kocadan oluşan topluluk, evlilik birliği

Milletler birbirlerine kur yapmaktan vazgeçecekler, **evlilik müessesesinin** pabucu dama atılacak, bugün gayrimeşru sayılan Amerika'nın karanlıktaki sıkıştırmalarını, yarın Rusların gerdeğe girmesini olur sayacaklar (Yorgunluk Hakkında, s.210).

evlilik (t.2), s.158, 166

isim Evli olma durumu

Bizim mütevazı **evliliğimiz** daha ilk kurulduğunda yemek ve yatak odası olarak iç içe iki odaya sahipti zaten (Papağan Dedi Ki, s.166).

evvel (t.30), s.18, 19, 21(3), 22, 26(2), 27, 38, 42, 50, 60, 75(2), 84, 112, 117, 121(2), 122, 124, 126, 144, 157, 186, 196, 197, 198, 207

zarf Ar. evvel Önce

Dursun, gelmezden **evvel** balıkçıydı, gittikten sonra da eski yelkenleri tamir

edecek (Terhis, s.42) .

evvelce (t.4), s.118, 142(2), 193

zarf Önceden, eskiden

Bu bir hasret türküsiydü, daha evvelce söylenmiş ve daha sonra söylenecek (Vermek ve Ötesi, s.118).

evvelki (t.6), s.43, 74, 75(2), 76, 208

sıfat Önce olan, önceki

Etrafta, iş saati başlamadan evvelki durgunluk vardır (Yorgunluk Hakkında, s.208).

ey (t.9), s.150(3), 156, 168, 190, 195, 197, 200

ünlem Kendisine söz söylenen kimse veya kimselerin dikkati çekilmek istendiğinde adın başına getirilen ve uzatılabilen bir seslenme sözü

Ey sevgilim, ey gizlenen aşikâr güzel, senin kırkbirinci kapı ardında olduğunu düşünmek istiyorum, ey varlığımın sebebi (Açmadığım Kapı, s.150).

eylenmek (t.3), s.65(3)

halk ağzından eğlenmek, bir yerde durmak, beklemek, tevakkuf etmek

Eylen gözüm, eylen, diye mırmdandı ve peronun demir direklerinin birinin hemen dibine çömdü (İstasyondan, s.65).

eylenmek (doğ. eğlenmek) (t.1)

Bir kimsenin herhangi bir kusuru veya zayıf noktası ile alay etmek

Sanki kendisi pek hırlı bir matahmış gibi ya karabaşı çekiştirir ya da dili bir karış dışarda bizim bir gün nasıl mezbahaya gideceğimizi eylenecek anlatırdı (Koyun Olmak, s.172).

ezber (t.1)

isim Far. ezber Bir metni veya bir sözü eksiksiz tekrarlayabilecek biçimde akılda tutma

Olması beklenilebilecek şeyleri, daha şimdiden ezbere söyleyebiliyordu (İnsanlar ve Saatler, s.112).

ezbere bilmek (t.2), s.126, 198

bir yerin her yanını iyice bilmek

Önce, bir incecik kıvrıntı dudacağının sol tarafında belirmiş, ezbere bildiği yüzünde bir ayrı ifadenin öncüsü olmuştu (Fikirci, s.198).

ezberlemek (t.1)

-i Bir şeyi olduğu gibi akılda tutmak, ezber etmek, hıfz etmek

Ezberlemişti hâkim resmî raporu adetâ (Almanya Notları, s.185).

ezberletmek (t.2), s.41, 168

-i Ezberlemesini sağlamak

Çocukken annesinin ezberlettiği âyetlerden kala kala bismillâh kelimesi kalmıştı (Dua, s.41).

ezel (t.1)

isim Ar. ezel Başlangıcı belli olmayan zaman, öncesizlik

Beklemek oldum olası, ta ezelde sorunun doğumundan beri vardı (Bekleyenler, s.146).

ezik (t.1)

sıfat Olaylar ve hayat şartları karşısında güçsüz ve sıkıntılı duruma düşmüş olan, üzüntülü

O yanımdan ayrılalı bir saat oldu, ezik, sevince benzer, anlatılması çok zor bir hisle doluyum (Napolyon'un Ümidi, s.153).

ezilmek (t.3), s.19, 135, 165

nsz Ezme işine konu olmak

Beşinci Karl, soytarısının sözlerini dinlerken, belki de ilk defa, krallıkla insanlık arası mesafeyi ezilerek kutluyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

eziyet (t.1)

isim Ar. eziyyet Zulüm, sıkıntı

Bir ezme, bir eziyet hissi çene kaslarımı acıttıyordu (Palto, s.128).

ezme (t.1)

isim Ezmek işi

Bir ezme, bir eziyet hissi çene kaslarımı acıttıyordu (Palto, s.128).

ezmek (t.3), s.37, 46, 126

-i Üzmek, sıkıntıya sokmak

Nedamet, küçük kalbini olanca ağırlığı ile eziyordu (Nedamet, s.37).

F HARFİ

fabrika (t.3), s.120, 134, 172

isim İt. fabbrica İşlenmemiş veya yarı işlenmiş maddelerin makine, araç vb. ile işlenerek tüketime hazır duruma getirildiği sanayi kuruluşu, üretimevi

Ahmet Usta hissediyordu ki, fabrikada tam erimemişti henüz (Üç'ü Çeyrek

Geçe, s.120).

fahişe (t.4), s.200, 208, 209(2)

isim Ar. fāhişe Hayat kadını

Öyle ya sen kalk, pırlanta gibi malı ver fikir tellâllarının eline ve onların birer fahişe olmalarına şahit ol (Fikirci, s.120).

fakat (t.2), s.50, 64

bağlaç Ar. faķaķ Ancak, ama, lakin

Soğuktur, fakat tatlı bir soğuk (Erzurum'da Akşam, s.64).

fakir (t.4), s.19, 23, 30, 56

sıfat Ar. faķīr Geçimini güçlükle sağlayan, yoksul, fukara, zengin karşıtı

İmam fakirdi, imam fakirliğinden memnundu (Deli İmam, s.56).

fakirhane (t.1)

isim Ar. faķīr + Far. hāne Alçak gönüllülük göstermek için kendi evinden bahsederken kullanılan bir söz

Şimdi tek odalı fakirhaneyi de böyle münasebetsiz bir çekişmeyle zehirlememek için kalktım Müdür Beye bayram tebriğine geldim (Papağan Dedi Ki, s.166).

fakirlik (t.2), s.17, 56

isim Yoksulluk

Fakirlik ve iğrenç çehreli ihtiyacın üstüne geçirilmiş örtü (Asıl Sebep, s.17).

fakülte (t.1)

isim Fr. faculté Bir üniversitenin, öğrenim alanı veya uzmanlık konusu bakımından ayrılmış kollarından her biri

Eseri hâlâ ders kitabı olarak muhafaza eden üniversiteye ve kitabın üçüncü tabını yapan fakülte yayın komisyonuna tekrar minnettar oluyorum (Koyun Olmak, s.172).

falan (t.1)

isim Ar. fulān Cümlede belirtilen nesne veya nesnelere sonra gelerek "ve benzerleri" anlamında kullanılan bir söz

Elini sıkarak ayrılırken, durumu kurtarmak için, "Dedelerimizin ruhu" falan gibi bir kaç lâf geveledim (Zebra-Son-Animo, s.178).

familya (t.1)

isim biyoloji İt. famiglia Birçok ortak özelliği sebebiyle bir araya getirilen cinslerin topluluğu, fasile

Durdu, gülen hayvanlar familyasından olmamasına rağmen acı bir tebessüm

gözlerinden geçti gibi geldi bana (Bir Eşek Karşısında, s.192).

fanila (t.1)

isim İt. flanela Genellikle ince pamuk ipliğinden dokunmuş, ten üzerine giyilen iç çamaşırı

Ve Elenim, Elenim; veda anında kiranı, borcumu, yün fanilanı gülerem temelli başıyla emi (Helâllik, s.24).

fantezi (t.1)

isim Fr. fantaisie Değişik heves, değişik beğeni, değişik düşünüş

Evlilik komedileri, eşitlik, bağımsızlık gibi fanteziler, dürüstlük ve şeref dramları, politik orta oyunlar (Passionya Buluntuları, s.158).

far (t.1)

isim Fr. phare Taşıtların ön bölümünde bulunan, kısa ve uzun mesafeyi aydınlatmaya yarayan ışık düzeni

Arasıra geçen bir kamyonun farı, bizi yolun kenarına çekilmeye mecbur ediyor (Yeni Gelen, s.72).

fare (t.1)

isim, hayvan bilimi Ar. fāre Sıçangillerden, küçük vücutlu, kemirgen, memeli hayvan (Mus)

Derken tavan, ilk tehdidini, bir fare tıktısında dile getirir, eşyalardan fırlayan yarı şeffaf gölgeler çevremde delice dönerlerdi (Hayâl Ülkelerinden, s.88).

Farisî (t.1)

özel, isim Far. fārs + Ar. -ī Farsça

Mütenevvî eserler, taban tabana zıt fikirlerle Yunanca ve Arapça, Farisî ve Fransızca yanyana, içice eski ciltlerinden memnun, üstüste sıralanırlardı (Deli İmam, s.56).

fark (t.8), s.72, 128, 138, 147, 172(2), 173, 188

isim Ar. fark Bir kimse veya nesnenin bir başkasıyla karıştırılmamasını sağlayan ayrılık, benzer şeyleri birbirinden ayıran özellik, başkalık, ayırım, nüans

Fark, düşkünlüğün tasavvuru ile gerçeği arasındaki nüans kadardı (Cümbüş, s.138).

farkına varmak (t.2), s.19, 124

isim Ar. fark + y.f. Tr. varmak gözüne çarpmak, fark etmek, anlamak

Ayaklarımın ve ellerimin büyüklüğü, çatlaklığı, çoraplarımın rengi, ezilen

parmağımın feci manzarasının ilk defa farkına varıyordum (Misafir Geldi, s.19).

fark olunmak (t.1)

isim Ar. fark + y.f. Tr. olunmak seçilip ayırt edilmek

Sizin Alman eşeğinden daha büyük bir farkınız olmalı ki özel itina görüyorsunuz (Bir Eşek Karşısında, s.193).

farksız (t.1)

sıfat Farkı olmayan

Nasırlaşmış vicdanlarının iniltiden farksız sesini bu teselliyle boğdular (Deli İmam, s.57).

farz etmek (t.1)

isim Ar. farz + y.f. Tr. etmek varsaymak

Yazar olmayanın kendini yazar, profesör olmayanın kendini profesör, devlet adamı olmayanın kendini devlet adamı farz etmesi zordur, burada (Bir Eşek Karşısında, s.192).

Fatma (t.1)

özel, isim Kırkıncı Adam adlı hikâyede yer alan kadın karakter

Fatma adamların yola çıktığının baharına doğurdu (Kırkıncı Adam, s.132).

faydalı (t.1)

sıfat Ar. fā'ide + Tr. -lı Yararlı

Öyle mânâlı bir sükûttur ki o, boşa harcanmış ömrün ilk faydalı şeyini çeneler, hançere, ölü hareketsizliğiyle kazanır (Isırmak, s.205).

faydalı olmak (t.1)

isim Ar. fā'ide + Tr. -lı + y.f. Tr. olmak yararlı olmak

Faydalı olmak isteği içlerine öylesine işlemiştir ki, ilmin menbaini bulabilmek için yararlandıkları eserlerin basım tarihi asrın başlarına, hatta geçen asra kadar iner (Koyun Olmak, s.171).

faziletli (t.1)

sıfat Erdemli

Ölümlü döşeginizde şu söz ruhunuzu sonsuz mutluluğa kavuşturacaktır: Bugün iyi, faziletli, şefkatliydim (Passionya Buluntuları, s.156).

fazla (t.19)

1.sıfat Gereğinden, alışılmıştan çok, aşırı olan, ziyade (s.119, 147)

Tenekeden çıkardığı ekmekten irice bir dilim kesti, büyük bir mendile bağladı,

sonra suyu ve ekmeği, evin en fazla güneş tutan yerine astı (Vermek ve Ötesi, s.119).

2.Daha çok, aşkın (s.16, 21, 31, 53, 88, 90, 94, 107, 111, 127, 132, 141, 179, 180)

Gülmek bir yana, kulaklarım her zamankinden daha **fazla** bir hassasiyetle, söylenenleri zaptediyordu (Palto, s.127).

3.zarf Gereksiz, yersiz bir biçimde

O zaman yanlış düşündüğümü, bu konuda **fazla** konuşmamam gerektiğini anladım (Bekleyenler, s.146).

fazlaca (t.3), s.32, 106, 194

zarf Gereğinden biraz daha çok olarak, bir hayli, çokça

Gurbette oldunuz da **fazlaca** özlemle doldunuz mu beni dinleyin ve bu tip parklardan birini görün (Bir Eşek Karşısında, s.194).

fazlalık (t.1)

isim Çokluk, gereğinden artık olma durumu

Vücudumun öğünen ve utanan bölümlerinin düzenlenmesiyle ben uğraşırken diğer yandan, bir adam döküm hatalarını gideriyor, **fazlalıklarımı** tıraşlıyor, arada bir baş tarafıma tükürüp kirliliği bir bezle temizliğini yapıyordu (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

feci (t.1)

sıfat Ar. *fecī* Acıklı, çok acıklı, yürekler acısı, trajik

Ayaklarımın ve ellerimin büyüklüğü, çatlaklığı, çoraplarımın rengi, ezilen parmağımın **feci** manzarasının ilk defa farkına varıyordum (Misafir Geldi, s.19).

felç (t.2), s.73, 126

isim, tıp Ar. *felc* İnme

İstiyordum ki, söylediklerim şakaydı desin, bu **felç** getiren konuşma bitsin istiyordum (Palto, s.126).

fena (t.4), s.20, 26, 55, 91

sıfat Ar. *fenā* İyi nitelikte olmayan, kötü

Yaptığım iyi ve **fena** her şeyden bir pişmanlık duyar gibiyim (Misafir Geldi, s.20).

fenalık (t.2), s.37, 101

isim Ar. *fenā* + Tr. -lık Kötülük, şer

Fenalıĝın o kendine has zevkiyle çarptı kalbim (Elli Liralık Teşhis, s.101).

fenalık yapmak (t.1)

isim Ar. fenā' + Tr. -lık + y.f. Tr. yapmak kötülük etmek, kötülükte bulunmak
İşte ben bu çehrede bir dost gülümseme, hareketlerimi beğenen bir ifade bulmak
için o **fenalıĝı yapmış**, babama ihanet etmiştim (Nedenlerim, s.99).

Fener (t.1)

isim Türk futbol takımı, Fenerbahçe
Ekmek, yemek, ihtiyaç, para, bizim çoluk-çocuk, hattâ **Fener-Beşiktaş** maçı
(Misafir Geldi, s.20).

ferahlamak (t.1)

nsz Sıkıntısı, tasası dağılmak
Sarı **ferahlamış** gibiydi (Koyun Olmak, s.173).

feryat (t.1)

isim Far. feryād Haykırış, çığlık
Bir çömlek kırığında bütün bir insan ömrünü yemek yalansız, o kapta can
vermiş nebatların ümitsiz **feryatlarını** hissetmek (Isırmak, s.204).

fethetmek (t.1)

-i Ar. feth + Tr. etmek Bir yeri veya ülkeyi savaşarak almak, ülke açmak
Ben değil miydim ülkeler **fetheden**, balkonumuzda? (Deĝişme, s.143).

fevkalade fevkalade (t.1)

Çok iyi, güzel
Kabloları, boruları birbirine geçirdi, bir yandan "Azizim zevkten öleceksin
fevkalade fevkalade" diye söyleniyordu (Sesli Ansiklopedi, s.180).

fevkalade (t.1)

sıfat Ar. fevk + 'āde Alışılmış olandan ayrı, olaĝanüstü, beklenmedik,
görülmedik, işitilmedik
Bilmediğim bir yerden ve **fevkalāde** bir sezikle, beni tanıyor ve düşündüklerimi
biliyor kanaati titretiyordu beni (Cümbüş, s.138).

fevkaladelik (t.2), s.25, 36

isim Olaĝanüstülük
Tip olarak bir **fevkalādeliĝi** yoktu (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

fiçı (t.2), s.62(2)

isim Rum. Bir araya getirilerek çemberlerle tutturulmuş ensiz tahtalardan
yapılan, yuvarlak, karnı şişkin ve altı üstü düz kap

Ya babalık dedim, sen bir fıçı hayali arıyorsun, fitilini içine daldırıp, kana kana yakabileceğin bir dolu fıçı (Serhoş, s.62).

fırça (t.2), s.94, 145

isim Rum. Bir şeyin tozunu, kirini gidermekte veya bir şeye boya, cila sürmekte kullanılan, bir araya getirilerek bağlanmış kıl vb.nden yapılan araç

Işık azaldıkça, gölge kendi fırçasıyla değiştiriyordu şekilleri (Bekleyenler, s.145).

fırın (t.1)

isim Rum. İçinde genellikle odun yanan, her yanda aynı derecede ısı oluşturarak ekmek, pasta vb. pişirmeye yarayan, tavanı tonoz biçiminde, önünde tek açıklık bulunan ocak

Sığındığımız gölgelik, fırın gibiydi, ara sıra geçen otomobillerin kaldırdığı tozla hava daha ağırdı (Borç, s.45).

fırınca (t.2), s.209(2)

isim Fırın işleten kimse

Fırınca şöyle bir gerinir, “Eh ekmeğin içine bu gün epeyce un kattık.” der ve uyur (Yorgunluk Hakkında, s.209).

fırlamak (t.3)

1.nsz Hızla, birdenbire bulunduğu yerden çıkmak, ayrılmak

Sigara yakmaya çalıştım, kibrit parmaklarımın arasından fırladı, İkincisini yakacak cesareti kendimde bulamadım (Palto, s.127).

2.Yerinden oynayıp ileriye doğru çıkıntı yapmak (s.69, 88)

Kemikleri iri iri fırlamış beygirli Resim’in dağınık arabasıyla (Göç, s.69).

fırlatmak (t.4), s.37, 38, 121, 199

-i Hızla atmak, bulunduğu yerden dışarı atmak

Hemen ilişiverdiği işri kaldırım, ayakkabısını ayağından fırlattığı alçak evin karşısındaydı (Nedamet, s.37).

fırsat (t.3), s.170, 177, 188

isim Ar. fırsat Herhangi bir şey için en uygun zaman, uygun durum veya şart, vesile, okazyon

O halde insan her fırsatta gülmeye çalışmalı değil mi? (Zebra-Son-Animo, s.170).

fırsat bulmak (t.2), s.76, 179

isim Ar. fırsat + y.f. Tr. bulmak uygun, elverişli zaman bulmak

*Bir koyunun, özellikle benim gibi yemini yiyen, semirmeye çalışan, sürüden ayrılmayan, **fırsat bulursa** komşu tarlalardan çalan, yoksa bulduğu ile yetinen, koyunluk bilincine varmış bir koyunun çekineceği ne olabilirdi? (Koyun Olmak, s.179).*

fırsat vermek (t.4), s.107, 152, 175, 176

isim Ar. fırsat + y.f. Tr. vermek bir işi yapmak için uygun, elverişli şartı sağlamak

*Kaba zekâsındaki bu ufacık pırıltı, bir bakıma hoşuma gitti ve tahmin edeceğimiz gibi biraz da bildiğim bir konu üzerinde bana konuşma **fırsatı verdiği** için memnun oldum (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

fısil fısıl (doğ. fısır fısır) (t.1)

zarf Gizli olarak, alçak bir sesle

*“Ne konuşuyordunuz öyle **fısil fısıl?**” diye sordu (Koyun Olmak, s.172).*

fııldamak (t.4), s.45, 89, 157, 203

-i, -e Başkalarının duyamayacağı kadar alçak sesle konuşmak, fıslamak

*Kadın, eğildi ve Romanyalının kulağına bir şeyler **fııldadı** (Borç, s.45).*

fııltı (t.1)

isim Fııldarken çıkan, güçlükle duyulan sesin adı

*Rölantinin **fııltısında**, bu içli yakarıyı bulurdum (Hayal*

Ülkelerinden, s.87).

fıskiye (t.1)

isim Ar. fıskiyye Suyu yukarıya doğru, türlü biçimlerde fıskırtan ağızlık, fıskırık

***Fıskiyyeden** su yükseliyor, etrafa dağılıyor, yeni boyalı siyah ayakkabımın yüzünde ufak kürecikler hâlinde toplanıyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).*

Fıstık Tepe (t.1)

isim Nöbet adlı hikâyede geçen Kara Hasan adlı karakterin memleketindeki bir yerin adı

*Kara Hasan'ın malı, davarı, hem de **Fıstık Tepe'de**, on adamlık toprağı vardı. (Nöbet, s.206).*

fııltı (t.1)

isim Fışırdama sırasında çıkan sesin adı

*Önceleri bir rüzgâr **fııltısından** başka bir ses çıkmazken sonra birden bu fııltının anlam kazandığını ve Romilanya dilinde politikacı anlamında*

kullanılan pa-pa-gan kelimesini duydum (Sesli Ansiklopedi, s.180).

fişiltılı (t.1)

sıfat Fışırdama sırasında çıkan sesin adı

*Bir hayli aradıktan sonra i harfini buldu ve o **fişiltılı** ses şöyle cevap verdi (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

fişkirmek (t.1)

-den Bir şey bir yerde bol bol görülmek

*Ya mektubu okuyamazsam, ya o seven gönülden **fişkirmiş** kelimelerin göğüslerinde dinlendiremezsem başımı, ya bu zayıf teselli böylece kurursa (Okuyamadığım Mektup, s.70).*

fidan (t.1)

isim Rum. Başka bir yere dikilmek için bulunduğu yerden çıkarılan taze ağaç, dikme

*Bir insanın diktiği bir **fidan**, kısa bir süre bir kütük, biraz daha sonra ise biçilir tahta olur (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

fiil (t.5), s.209(2), 210(3)

isim, dil bilgisi Ar. fi'l Olumlu veya olumsuz olarak çekimli durumda zaman kavramı taşıyan veya zaman kavramı ile birlikte kişi kavramı veren kelime, eylem

*Düşünen insana Avrupa “Philosophe” der, “Düşünür” olarak çevrilebilir dilimize bu ve düşünmek **fülinin** üçüncü halidir (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

fikir (t.45), s.22, 56, 101, 111, 116, 144, 147, 155, 156, 170, 171(2), 172, 174(3), 179, 180, 191, 193, 197(3), 198, 199(8), 200(6), 201(6), 207

isim Ar. fikr Düşünce

*Hayalhanem, kapısı açılmış bir demir kafes gibi., **fikirler** bu dünyada dolu dizgin (Misafir Geldi, s.22).*

fikir sahibi olmak (t.1)

Faydalanmak üzere başkalarının düşüncelerini öğrenmek

*Bilmiyor musun ki, her koyun **fikir sahibi olsa** değer birimleri değişir ve kafatası kalınlığının, iri boynuzlu olmanın bir meziyet olmadığı anlaşılırdı (Koyun Olmak, s.174).*

fikirci (t.1)

isim Sürekli düşünce üreten kimse

Fikirci Hikâyesi s.198

fikirsizlik (t.1)

isim Fikirsiz olma durumu, düşüncesizlik

Hâlâ bilmiyor musun; sürünün selâmeti, içlerinde buldukları yoğun fikirsizliktir (Koyun Olmak, s.174).

fikrî (t.1)

sıfat Ar. fikrî Düşünsel

Sıradan biri gibi, bir öğrenci, bir polis memuru, bir öğretmen, bir partili ya da ne bileyim fikrî kıymetlerden yoksun biri gibi davranması ve üstünde taşıdığı serveti belli etmemesi gerekirdi (Fikirci, s.199).

filan (t.3), s.31, 40, 112

zamir Ar. fulân Falan

Maliye'ye girişi, evlenişi gibi, filan gibi (İnsanlar ve Saatler, s.112).

filiz (t.1)

isim Rum. Tohumdan veya tomurcuktan çıkan körpe ve küçük dal, sürgün, ışkın, eşkin, cımbaz, çıvgın, şıvgın

Bir çok filiz misali upuzun, japone entarisinden cömertçe taşmış kollu, Marilyn kalçalı kıztı, teşhir zevkinden mahrum idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).

filozof (t.1)

isim Fr. philosophe Felsefe ile uğraşan ve felsefenin gelişmesine katkıda bulunan kimse, felsefeci, feylesof

Bizde eşeklere filozof, düşünen adama heykel derler ve tımarhane bahçesine dilerler (Yorgunluk Hakkında, s. 209).

filtre edilmek (t.1)

isim Fr. filtre + y.f. Tr. edilmek süzmek

Ambalaj zeytinyağı, içindikiler ay çiçeği, long life motor yağı (yanık yağdan filtre edilmiş) yer fıstığı yağı, yüzde doksan sekiz virgül dokuz doksan sekiz safiyette alüminyum ve St.42 karbonlu çelik tozları (Almanya Notları, s.184).

fincan (t.2), s.75(2)

isim Çay, kahve vb. sıcak şeyler içmekte kullanılan, genellikle kulplu, porselen veya camdan yapılmış küçük kap

Garson yine böyle fincanlar taşıyacak dudaklara sürülmüş, dudaklara, etli etsiz dudaklara, bıyıklı, bıyıksız dudaklara sürülmüş fincanlar (Taşındığım Ev, s.75).

firavun (t.2), s.179, 197

isim, tarih Ar. fir 'avn Eski Mısır hükümdarlarına verilen unvan

*Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin mucidi benmişim gibi, alçaklık, insan sıhhatini sabote, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu, Mısır'ın namlı **firavun** sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

firma (t.1)

isim, ticaret İt. firma Tüzel kişiliği olsun olmasın bir ekonomik etkinlik birimi
*Peynir **firması** malın reklâmını şu adama verse ne kadar başarı kazanır diye düşünüyordum (Almanya Notları, s.185).*

fitil (t.1)

isim Ar. fetil Lambada, kandilde ve mumda yağın, çakmakta benzinin yanmasını sağlayan, türlü biçimlerde bükülmüş veya dokunmuş pamuktan yapılan genellikle yağ çekici madde
*Ya babalık dedim, sen bir fıçı hayali arıyorsun, **fitilini** içine daldırıp, kana kana yakabileceğin bir dolu fıçı (Serhoş, s.62).*

fiyakalı (t.2), s.40(2)

sıfat Gösterişli, cakalı, fiyakası olan
*Kahve kurulus, müşteriler dolar, taşar, belediye memuruna “Mamaftı beyim zatınız” filân diye **fiyakalı** birkaç lâf söylerler, hülyaların ve kadehlerin dibi gözükmeğe başlarken bekâr odalarına doğrulurlardı (Dua, s.40).*

fiyat (t.1)

isim Ar. fî'ât Alım veya satımda bir şeyin para karşılığındaki değeri, eder, paha
***Fiyatı** ne? anlıyarak; iki buçuk lira dedim (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

flört (t.1)

isim Fr. flirt Siyasal bir parti, yabancı bir ülke vb.ne tam olarak bağlanmadan yaklaşma
*Bir millet, bugünkü **flört** durumundan yarın aleni metres durumuna geçecek, yemek pişirecek ve bulaşık yıkayacaktır (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

fobi (t.5), s.101(2), 124, 129(2)

isim, ruh bilimi Fr. phobie Belirli nesnelere veya durumlar karşısında duyulan olağan dışı güçlü korku, yığı
*Beri yandan, doktorun ağzında özel bir anlam alan “humm **fobi**” sözü, beni diünlere, çocukluğuma sürüklüyordu (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

Ford (t.5), s.27(5)

isim ABD menşeli otomotiv şirketi, Ford Motor Company

Kör müsün. Ford; hem de Fordun böylesi (Şoför Aziz, s.27).

formül (t.1)

isim Fr. formüle Genel bir olguyu, bir kuralı veya ilkeyi açıklayan simgeler takımı

Resim ve formüllerin bolluğu söylenegeldiği gibi sahife adedini artırmak kaygısından olmayıp, kitabı biraz anlaşılır hale getirmek içindir (Koyun Olmak, s.171).

Frankfurt Hayvanat Bahçesi (t.1)

isim Almanya'nın Frankfurt ilinde yer alan hayvanat bahçesi

O bahçeye, o, Haşim'i ta içinden kavrayıp kaktüs tırnaklarıyla gönlini kanatan Frankfurt Hayvanat Bahçesine yöneldim (Bir Eşek Karşısında, s.191).

Frankfurt (t.1)

isim Main nehri kıyısında kurulmuş olan, 690.000'den fazla nüfusuyla Hessen eyaletinin en büyük, Berlin, Hamburg, Münih ve Köln'den sonra Almanya'nın beşinci büyük şehri

Münih ve Frankfurt tren istasyonlarında hafta tatillerini geçiren vatandaş guruplarına duyduğum aynı ılık sevgiyle uzun süre onu süzdüm (Bir Eşek Karşısında, s.191).

Fransız (t.3), s.68, 95, 152

özel, isim Fr. français Fransa'da yaşayan bir halk ve bu halkın soyundan olan kimse

Vücutlar, geniş bir şişmanlık içinde zayıf, yüzler, menşei bir Fransız veya Amerikan ismiyle gösterilmiş boyalarla kat kat (Tereke, s.68).

Fransızca (t.2), s.56, 106

özel, isim Hint-Avrupa dillerinden, Fransa ve Fransız uygarlığını benimsemiş ülkelerde kullanılan dil

İçine fazlaca Fransızca sokuşturulmuş bir Yahudiceyle bazı şeyler anlatıyordu (Koltuk Değnekleri, s.106).

fren (t.2), s.39, 58

isim, teknik Fr. frein Bir makinenin, herhangi bir taşıtın hızını kesmeye veya onu durdurmaya yarayan mekanizma

Ağır sessizlik, caddedeki tramvayın gürültülü freniyle bozuldu (Dua, s.39).

frenlemek (t.1)

-i Bir gidişin, bir tutumun aşırılığını önlemek, gemlemek

*Gerek çitin yüksekliği, gerekse bura âdetlerince bu biçim sevgi gösterisinin hoş karşılanmayacağı fikri **frenledi** beni (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

fuzulî (doğ. fuzuli) (t.1)

zarf Ar. fuzûlî Yersiz, gereksiz bir biçimde

*Neden bilmem, karımın ve benim odada mevcudiyetimizin **fuzulî** olduğuna derin bir inanış var içimde (Misafir Geldi, s.20).*

G HARFİ

gaddar (t.1)

sıfat, Ar. ğaddâr Acıması olmayan, başkalarına haksızlık eden, merhametsiz, katı yürekli, insafsız davranan, kıyıcı

***Gaddar** hayatın kıyasıya vurduğu tokatlara aşına yüzünde hayallerle gelen, rüzgârın lâtif okşamasını duymaktasın muhakkak (Asıl Sebep, s.18).*

gaddarca (t.1)

sıfat Gaddara yakışır, gaddara uygun

*Malûmatlının malûmatsızca, kuvvetlinin zayıf karşısında duyduğu o **gaddarca** ukalâlıkla (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

gaf (t.1)

isim, Fr. gaffe Yersiz, beceriksiz, zamansız söz veya davranış, patavatsızlık, pot
*İşte, en büyük **gafım** da bu oldu (Almanya Notları, s.183).*

gagalamak (t.1)

-i Kuş, gaga ile vurup ısırarak

*Adi hayvan, elimi **gagalamağa** kalkmaz mı? (Papağan Dedi Ki, s.167)*

galibiyet (t.2), s.22, 26

isim, Ar. ğālibiyyet Yengi

*Baş döndürücü **galibiyetler**, yükseltici mağlûbiyetler var (Misafir Geldi, s.22).*

galip (t.4), s.21, 22(2), 74

sıfat, Ar. ğālib Bir yarışma, karşılaşma, çatışma vb. sonunda yenen, üstün gelen, başarı kazanan

*Camlarda buğu, içerde ağır bir koku var, tavla pullarının şakırtısı radyodaki ağlayan müzikle yarış halinde, hattâ **galip** (Taşındığım Ev, s.74).*

gardiyan (t.2), s.114(2)

isim, Fr. gardien Cezaevlerinde düzeni, tutukluların kurallara uygun biçimde davranmalarını sağlamakla görevli kimse

*Acele etmeden **gardiyan**a döndüm ve “Gelsin.” dedim (Yeni Okul, s.114).*

garip bulmak (t.1)

isim Ar. ġarīb + y.f. Tr. bulmak yadırgamak, tuhaf ve anlaşılmaz olarak nitelemek

*Bu fikri öyle **garip buldu** ki, kendi de gülmeye başladı (Nöbet, s.207).*

garip (t.5)

1.sıfat, Ar. ġarīb Kimsesiz, zavallı (s.29, 42)

*Haykırırver yüzlerine o **garibin** dört yetimle bir ihtiyar anayı beslediğini (Telsiz Memuresi, s.29).*

2.Acayip (s.71, 199(2))

*Etraf **garip**, yıldızlar her zamankinden daha büyük (Yeni Gelen, s.71).*

gariplik (t.1)

isim Garip olma durumu, garabet

*Şu ayrılış gününde, bir **gariplik** çökmüştü çocukların üzerine (Terhis, s.43).*

garson (t.3), s.75, 91, 92

isim, Fr. garçon Lokanta, pastane, kahvehane vb. yerlerde müşterilere hizmet eden kimse

***Garson** çayı getirdiğinde, “Kalktı mı şişman?” diye sordu (Suç, s.91).*

gasbetmek (t.1)

isim Ar. ġaşb + y.f. Tr. etmek Bir şeyi zorla, izinsiz alabilmek

*Bir iki saat benim olan hatıralarım, düşüncelerim, zaaflarım ve iradem yeni gelen tarafından **gasbedilmiş** (Yeni Gelen, s.71).*

gavat (doğ. kavat) (t.1)

isim Ar. ġavvād Pezevenk

*Ya **gavatın** tirenini kaçırırıksa? (İstasyondan, s.65).*

gâvur (t.1)

isim, din b. Far. gebr Müslüman olmayan kimse

*Düşün be onun yaptığı dalış ibresini **gâvurlar** bile düşünememişti (Terhis, s.42).*

gayet (t.1)

zarf Ar. ġāyet Pek, çok, pek çok, aşırı bir biçimde

*İhtiyar kırış kırış, sakallı yüzünü buruşturarak ve gelecekte **gayet** emin...*

(*Taşındığım Ev*, s.75).

gayret (t.2), s.102, 125

isim Ar. *gayret* Çalışma, çaba, çalışma isteği

Elli liralık bir teşhiste istediğim gibi var olma gayreti söndü, kapkara kesildi gözümde (Elli Liralık Teşhis, s.102).

gayretli (t.1)

sıfat Çalışkan, çaba gösteren

Bu gayretli âlimin istifade ettiği eserlerden biri 1845 tarihli Geschihte des Pfluges idi. Profesör Pfluges'i atmış, Geschihte'yle iktifa etmişti (Koyun Olmak, s.171).

gayri (t.2), s.145, 151

zarf Gayrı

Hafifçe gerindi yanımdaki, "Bu gün gelmez gayri." dedi (Bekleyenler, s.145).

gayrimeşru (t.1)

sıfat, Ar. *ğayr* + *meşrū* ' Yolsuz, yasaya veya töreye aykırı

Milletler birbirlerine kur yapmaktan vazgeçecekler, evlilik müessesesinin pabucu dama atılacak, bugün gayrimeşru sayılan Amerika'nın karanlıktaki sıkıştırmalarını, yarın Rusların gerdeğe girmesini olur sayacaklar (Yorgunluk Hakkında, s.210).

gaz lambası (t.3), s.58, 101, 146

isim İçine konan gaz yağın bir fitil yardımıyla yakan, şişeli, türlü biçimlerde lamba, gaz

Gaz lâmbası alevinde titreşiyordu şekiller (Bekleyenler, s.146).

gaz ocağı (t.1)

isim Gaz yağıyla yanan ocak

Hafif hırıltıyla yanan gazocağının üstündeki tencereden yayılan yemek kokusu içimi acıyla burkuyordu (Çatal, s.35).

gaz yağı (t.1)

isim Ham petrolün 150-250 °C'ler arasında işlenmesiyle elde edilen renksiz veya sarı renkte akaryakıt

Komşunun radyosundan gelen Anadolu sesi, İstanbul- laşmış Anadolu sesi, Sokoni markalı, gazyağı tenekesi bozması saksının ve siyah, rutubetli toprak içine gömülü, veremli edası taşıyan, yeşili sarıya çalan karanfil dalları arasında odaya süzülüyordu (Talebe, s.47).

gazete yazarı (t.4), s.189, 208, 209(2)

isim Çalıştığı gazete için haber toplayan, yazı yazan, gazetenin hazırlanmasında hizmet eden, bu işi meslek edinmiş kimse, Gazeteci

Bit, ordudaki katır, gazete yazarı, mavi turnosol kâğıdını, tekaütlüğüne kadar kızıla çevirerek öğrenciyi hayretler içinde bırakan bir kimya öğretmeni, bir turist, bir politikacı gibi bir şeydir (Bitler, s.189).

gazoz (t.3), s.69, 88(2)

isim, Fr. gazeuse Meyve esansı, şeker ve karbon asidi ile yapılan, basınçlı hava ile şişelere doldurularak hazırlanan içecek

Babamın mutluluk içinde oluşu, yakut kayalar ve altın saraylar önünden geçişi, köpük köpük gazoz akan derelerden (babam şerbet derdi ama, ben gazozu böyle bir dere için daha uygun bulurdum) eğilip kana kana içişi bile yüreğimdeki korkuyu azaltmaz, hafifletmezdi (Hayâl Ülkelerinden, s.88).

gebe (t.1)

sıfat Karnında yavru bulunan (kadın veya hayvan), yüklü, hamile, iki canlı, aylı Dünya mı gebe ata? (Doğuş, s.80).

gebe bırakmak (t.1)

d. isim gebe + y.f. Tr. bırakmak minnet altında kalmak Laf olur adamı gebe bırakır (Isırmak, s.203).

gebelik (t.1)

isim Gebe olma durumu, hamilelik

Gecenin gebeliği gün ışığında şekillenir (Bekleyenler, s.146).

gebermek (t.2), s.89(2)

nsz, argo Sevilmeyen bir kişi ölmek

Sonra, daha da ileri gittim, dişlerimin arasından, “Geber, geber de geleme!” diye fısıldadım (Körün Gördükleri, s.89).

gece elbisesi (t.2), s.126, 129

isim Genellikle özel gecelerde giyilen, gösterişli, göz alıcı bayan kıyafeti, tuvalet, abiye

Zihnim, odamda, pekçok insana mutlu geceler verebilecek değerde, yeni gece elbisemdeydi (Palto, s.126).

gece (t.22), s.43(2), 72, 76, 84, 85(2), 115, 126, 141, 144, 146(3), 147(2), 199(2), 206, 208, 209(2)

isim Genellikle saat 22.00'den itibaren gün ağarınca kadar geçen süre, tün, şeb

O gece yatağında tedirgin, döndüm durdum (Bekleyenler, s.146).

gece yarısı (t.1)

isim Gecenin ilerlemiş saatleri

Gece yarısına doğru, hepimiz birbirimizin gözüne aynı istekle baktık, konuşmadan verilen kararlardan biriydi bu, yürümek (Yeni Gelen, s.71).

gecelik takkesi (t.2), s.209(2)

isim Geceleri uyurken gecelik elbisenin üstüne giyilen ince kumaştan dikilmiş veya ipten örülmüş, çoğunlukla yarım küre biçiminde başlık

En hafif omuzlarla gecelik takkesini giyer (Yorgunluk Hakkında, s.209).

gecikmek (t.1)

nsz Geç kalmak, herhangi bir işi kararlaştırılan zamandan sonra yapmak

Dudaklarında üçüncü sınıf bir misafir için kullandığı tebessüm, “Beyefendi biraz gecikecekler, bekleyeceksiniz.” dedi (Papağan Dedi Ki, s.167).

geciktirmek (t.2), s.151, 166

-i Gecikmesine sebep olmak, tehir etmek

O, yüz çizgilerini kıpırdatmayan sükûnetiyle, “Napolyon da bu saatlerde içerdi kahvesini, ondan geciktirdim.” cevabını verdi (Napolyon’un Ümidi, s.151).

geç (t.3), s.127(2), 149

zarf Kararlaştırılan, beklenen veya alışılan zamandan sonra, erken karşıtı

“Sonradan anladım.” dedi “Geç oldu tabii, çok geç oldu (Palto, s.127).

geçen (t.5), s. 166, 171(2), 204

sıfat Bir önceki (hafta, ay, yaz, kış vb.)

Geçen yıl geldiğinde (ki ben henüz üç aylıktım) bana baktı ve “Bu keçi de nereden çıktı?” diye sordu (Koyun Olmak, s.171).

geçilmek (t.1)

s.f. Geçme işi yapılmak

Dönersiniz, geçilmiş odaların unutulabilecek köşelerini yeniden ararsınız (Açmadığım Kapı, s.150).

geçim (t.2), s.60, 183

isim Geçinme işi, geçinme araçları, geçinme, maişet

Geçimle dolu zihnim kayıverse yirmi sene evveline; ayaklarımda toz toprak, karnımda isyankâr midem ve dudaklarımda toprak kokusu (Küçük Anneme, s.60).

geçim sıkıntısı (t.1)

isim Geçinmede çekilen güçlük, geçim derdi, geçim zorluğu

Bu süre içinde, geçim sıkıntılarını, terfiimin gereğini, Müdür Beyin bağlı olduğu partinin dünyanın en iyi partisi olduğunu ezberlettim hayvana (Papağan Dedi Ki, s.168).

geçinip gitmek (t.1)

z.f. geçinip + y.f. gitmek çok iyi değilse de şöyle böyle geçinmek

İmam fakirdi, İmam fakirliğinden memnundu. Geçinip gidiyordu işte (Deli İmam, s.56).

geçirilmek (t.1)

s.f. (Bir şey bir yere veya kendine mahsus olan yere) Yerleştirilmek, konulmak, takılmak, sokulmak

Fakirlik ve iğrenç çehreli ihtiyacın üstüne geçirilmiş örtü (Asıl Sebep, s.17).

geçirmek (t.5)

1.s.f.-i, -e Yola çıkan birini uğurlamaya gitmek, selametlemek, teşyi etmek

Sonra; "Onları geçirenler arasında ben de vardım." dedi (Kırkıncı Adam, s.132).

2.s.f.-i, -de Bir süre yaşamak, oturmak, kalmak (s.76, 191)

Münih ve Frankfurt tren istasyonlarında hafta tatillerini geçiren vatandaşı guruplarına duyduğum aynı ılık sevgiyle uzun süre onu süzdüm (Bir Eşek Karşısında, s.191).

3.-i, -e Bir şeyi bir yerden başka yere taşımak, nakletmek

El koydular yiyeceklere, tahlil raporu alınmadan sınırdan geçiremezsin dediler (Almanya Notları, s.183).

4. (Bir şeyi bir yere veya kendine mahsus olan yere) Yerleştirmek, koymak, takmak, sokmak

Kabloları, boruları birbirine geçirdi, bir yandan "Azizim zevkten öleceksin fevkalade fevkalade/" diye söyleniyordu (Sesli Ansiklopedi, s.180).

geçiş (t.2), s.88, 154

isim Herhangi bir durumdaki değişme, intikal

Passionya ömründe boncuk devri, taş devrinden tunç devrine geçişe eşit bir anlam taşır (Passionya Buluntuları, s.154).

geçit (t.1)

isim, coğrafya İki dağ arasında dar ve uzun yol, derbent

Yol dar bir geçitten sonra inişe uzanıyordu (Şoför Aziz, s.28).

geçmek (t.65)

1.-den Bir yerden başka bir yere gitmek (s.25, 28, 35, 39, 40, 44, 45, 64, 72(2), 81, 82, 88, 90, 91, 92, 95, 112, 150, 182, 194)

Lala Paşa camiinin önünden geçiyoruz ve kararsızız (Yeni Gelen, s.72).

2.-den, -e Bulunduğu yeri veya konumu değiştirmek.(s.24, 96, 99, 110, 141, 191, 210)

Yıllar önce 23 Nisan'dı. Ben, İmam Ömer Efendi'nin oğlu, ben öğretmenin etkisinde kalmış kırk çocuk gözünde afaroz edilmiş yapayalnız öğrenci, sevilmek ihtiyacıyla onların safına geçmiştim (Nedenlerim, s.99).

3.nsz Tükenmek, bitmek, sona ermek. (s.21, 22, 23, 24, 30, 84, 198)

Yatağa girmeden evvel bahçeye son bir defa baktım, sonra sıkıca sarındığım yorgan altında yapayalnız, geçmek bilmeyen günü ve Dede'yi düşündüm (Göç Zamanı, s.84).

4.-de Olmak, vuku bulmak, cereyan etmek. (s.21, 94, 139, 150, 192, 197, 199, 208, 209)

Sihirli bir değnek bu hâtıramın üzerinde dolaşıyor ve ben tekrar geçen vak'alarda bir ismet ve bir nezahat görüyorum (Misafir Geldi, s.21).

5.-de Yaşamak. (s.76, 112, 114, 191, 200(2))

Bugün taşındığım evde geçireceğim ilk geceyi düşünüyorum(Taşındığım Ev, s.76)

6.-i Zamanı aşmak, geride bırakmak. (s.64, 99, 120(3), 122, 132, 150, 156, 195, 196, 197)

Tam üçü çeyrek geçe (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).

geçmiş (t.7)

1.sıfat Geçme işini yapmış

Bu da ruhunuzun prenses Sima'dan sonra, önce bir kaplana, sonra bir kuğuya, sonra bir ineğe, binbir sevimli, yırtıcı ve güzel hayvana geçmiş olmasıyla izah edilebilir (Passionya Buluntuları, s.156).

2.Zaman bakımından geride kalmış, esbak (s.98, 112, 114, 145)

Yalnız kaldıkça düşünüyorum ve geçmiş olayları daha iyi anlıyorum (Nedenlerim, s.98).

3.isim Arkada kalan hayat

Geçmişten, halden, gelecekten; karımla tanışmamdan (Misafir Geldi, s.20).

4. isim Bugüne göre geride kalmış olan zaman, mazi

*Saniye ibresi, duygusuz, olanlardan habersiz, bilinmemiş bir zamanda, **geçmiş** veya gelecek olduğunu düşünmeden çalışıyordu (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

***Geçmiş zamanı** bu günün gözünde tekrar yaşamak istiyorum (Nedenlerim, s.98).*

geh (t.1)

ünlem At çağırma ünlemi

*Yumuşacık bir sesle, "**Geh**, bili bili." diye papağana yanaşım (Papağan Dedi Ki, s.168).*

gelecek (t.5)

1.isim Daha gelmemiş, yaşanacak zaman, istikbal, ati (s.20, 75, 112, 171)

*Geçmişten, halden, **gelecekten**; karımla tanışmamdan (Misafir Geldi, s.20).*

*2. sıfat Zaman bakımından ileride olması, gerçekleşmesi beklenen, müstakbel
Birden, **gelecek** günlerde, özlenecek hiç bir şey olmadığı inancı doğdu içine
(İnsanlar ve Saatler, s.112).*

gelen (t.3), s.46, 67, 117

sıfat Gelme işini yapan (kimse veya nesne)

*Giderken arkasından baktım ve demin **gelen** kadın olduğuna inanamadım bir türlü (Borç, s.46).*

gelin böceği (t.1)

isim, hayvan bilimi Uğur böceği

*Gözden uzak, sazlıkların arasında, çimenden bir yatağım vardı, üstümde alâmisema kanatlı **gelin böcekleri**, yerde ciddî ve aceleci karıncalar, ince ayakları üzerinde sarhoş su örümcekleri dolaşırdı (Erkeklik Özentisi, s.32).*

gelip çatmak (t.1)

z.f. gelip + y.f. çatmak vakti gelmek, kaçınılmaz olmak

*Sevkiyat günü **geldi çattı** (Suç, s.92).*

gelip geçmek (t.1)

z.f. gelip + y.f. geçmek bir makam, bir yer vb.nde kısa bir süre bulunmak

*Ne insanlar ne hayvanlar **geldi geçti** (Fikirci, s.200).*

gelişigüzel (t.1)

zarf Üstünkörü

*İğreniyor, korkuyor, bunalıyor, bu arada delice bir panik içinde, algılarımı, düzensiz, **gelişi güzel** idrakime tıkıştırıyordum (Körün Gördükleri, s.90).*

gelişmek (t.9), s.69, 88, 100, 107, 138, 141, 164, 174(2)

s.f., *biyoloji* Büyüyüp boy atmak, yetişmek, neşvünema bulmak (s.69,
Aynada görülen, içimde yıllarca bir asalak olarak **beslenmiş**, büyümüş gelişmiş
soytarı vardı (Soytarı Olmak, s.88).

gelişmiş (t.2), s.96, 109

sıfat Gelişme gösteren, ümranlı

Aynada görülen, içimde yıllarca bir asalak olarak **beslenmiş**, büyümüş **gelişmiş**
soytarı vardı (Soytarı Olmak, s.96).

gelmek (t.111)

1.-den, -e, nsz Ulaşmak, varmak (s.19(2), 22, 28, 54, 42, 46, 47, 49(2), 50(2), 53,
66, 67(2), 70, 71, 72, 74(3), 112, 118, 121, 122, 172, 177, 179, 182, 185, 192,
195(2), 198, 199, 200, 201(2), 206(2), 207(5), 209)

Ağır ağır Kapalıçarşı'dan geçmiş, eve **gelmiş** olurdu bu vakit (İnsanlar ve
Saatler, s.112)

2.Oturmaya, ziyarete gitmek

Şimdi tek odalı fakirhaneyi de böyle münasebetsiz bir çekişmeyle zehirlememek
için kalktım Müdür Beye bayram tebriğine **geldim** (Papağan Dedi Ki, s.166).

3.Varlığını sürdürmek, yaşamak, intikal etmek

Kalın erkek sesli sebilci, alın, alın diye haykıran asıl arkadaş, şereflerin
gizlendiği maziden **gelen** gür aksiseda (Bir Sebilciden, s.18).

4.Belli bir zamana ulaşmak (s.43, 51)

Baş taraftan bir şarkı yükseliverdi, "Yaz **gelince** bahriye" (Terhis, s.43).

5.Sonuç çıkarmak (s.46, 146, 151)

Kadına dikkat ettim, daha zayıf ve daha küçülmüş gibi **geldi** bana (Borç, s.46).

6.Akmak s.95

Saçmaların vücudunu deldiği her noktadan, kan **gelecekti** (Suç, s.92).

7.Görünmek, sanılmak (s.45, 67, 79, 112, 145)

Gelenlerin elleri ve üstleri muhayyel kanlarla kıpkırmızıymış gibi **geliyor** bana,
düşünüyorum da, kendimi pek hayalperest buluyorum (Tereke, s.67).

8.-dikçe, -esi biçiminde kullanılan sıfat-fiil eklerinden sonra geldiğinde önceki
fiille ilgili olarak pekiştirilmiş bir istek ve sürerlik bildiren bir fiil

İçi bir tuhaf olmuş, onun da ağlayası **gelmişti** (Terhis, s.42).

gemi (t.3), s.18, 42, 165

isim, *denizcilik* Su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan büyük taşıt,
sefine

Bundan evvel olduğu gibi **gemi** çatırtılarla yanaşacak (Asıl Sebep, s.18).

gemi süvarisi (t.1)

isim, denizcilik Ticaret gemilerinde kaptanlık yapan kimse

Gemi süvarisi Şükran Bey'in ona mükâfat olarak verdiği beş tane kırmızı onluk rüyalarına girmişti Dursun'un (Terhis, s.42).

genç (t.22)

1.*sıfat* Yaşı ilerlememiş olan, ihtiyar karşıtı (s.29, 30, 33, 47, 49(3), 54, 58, 74(2), 91, 110, 124, 139, 141, 144, 146, 155(3))

Genç hikâyeci, kesiverdi düşünceleri, burnunu karıştırdı (Telsiz Memuresi, s.30).

2.Gençlikteki özelliklerini koruyan, dinç

*En ihtiyarımız bile **gençti** yanlarında (Kırkıncı Adam, s.132).*

gençlik (t.1)

isim İnsan hayatının ergenlikle orta yaş arasındaki dönemi

*İhtiyar kendi kendine konuşur gibi, “**Gençliğim** burada geçti.” dedi (Fikirci, s.200).*

gene (t.1)

zarf Yine

*Amasya yolu **gene** kapalıymış, ama maşallahı var senin Fordun (Şoför Aziz, s.27).*

general (t.2), s.152, 153

isim, askerlik Alm. General Kara ve hava kuvvetlerinde albaylıktan sonra gelen ve mareşalliğe kadar olan yüksek rütbeli subaylara verilen genel ad

“Napolyon Bonapart bir Fransız **generaliydi** (Napolyon'un Ümidi, s.152).

geniş (t.12)

1.*sıfat* Eni çok olan, enli, vâsi (s.35, 68, 95)

Geniş taşlıkta annem akşam yemeğini hazırlamakla meşguldü (Çatal, s.35).

2.Alanı büyük olan, makro, dar karşıtı (s.25, 80)

*Hemen önümüzden geçen takanın motor sesi, tatlı bir rehavetle **geniş** parka yayılıyordu (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

3.Bol (elbise) (s.46, 179)

Geniş ceket cebinden küçük bir motor, kablolar, bazı aletler çıkardı, “Cereyan var mı?” diye sordu (Sesli Ansiklopedi, s.179).

4.*mec.* Çok (s.53, 112)

Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin mucidi benmişim gibi, alçaklık, insan sıhhatini sabote, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu, Mısır'ın namılı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).

5.mec. Kapsamı büyük, dar sınırlar içinde kalmayan, yaygın, makro

Geniş bir sınırsızlık içindeydi (İnsanlar ve Saatler, s.112).

6.Rahat (s.117, 180)

Geniş hayat, yeni gün ışıyla doluydu (Vermek ve Ötesi, s.117).

genişçe (t.1)

sıfat Biraz geniş

Genişçe yer yatağının diğer ucunda güzel karısı, akşam münakaşasını yaptıkları yeni eve taşınma meselesini unutmuş gibiydi (Yeni Gün, s.33).

genişlemek (t.1)

nsz Geniş duruma gelmek, büyümek

Bir şey içimde hızla büyüyor, **genişliyor**, beni kaplıyordu (Cümbüş, s.138).

genişlik (t.2), s.143, 192

isim Geniş olma durumu

Nasıl aranmaz o canım hayal **genişliği**, nasıl katıdır kaideler burada bilemezsiniz (Bir Eşek Karşısında, s.192).

gönlünden geçirmek (t.1)

d. bir şeyin olmasını veya bir şey yapmayı istemek

Gönlünden, "gelme, gelme" diye **geçirdim** (Hayal Ülkelerinden, s.89).

gentlemen (doğ. centilmen) (t.1)

sıfat, Fr. gentleman İyi arkadaşlık eden, saygılı, görgülü, kibar (erkek)

Şu anda Londra'da kaç **gentlemen** kaç lokantada Beefsteak ve pudding'ini yemektedir? (Yorgunluk Hakkında, s.210).

geometrik (t.1)

sıfat Fr. géométrique Geometriyle ilgili veya geometriye uygun olan, hendesi

Bir saat evvel, hastahanenin lizol kokulu atmosferinde söylenmiş hastalık ismi, gerek Latince söylenişi gerekse Almanca karşılığı ile yuvarlanıyor, yer değiştiriyor, zihin boşluğunda türlü **geometrik** şekiller alıyorlardı (Palto, s.124).

gerçek (t.28)

1. isim Yalan olmayan, doğru olan şey, hakikat (s.85, 94, 109, 138(2), 143, 154, 155, 156, 171, 173, 189, 196)

*Fark, düşkünlüğün tasavvuru ile **gerçeği** arasındaki nüans kadardı (Cümbüş, s.138).*

2. Gerçeklik (s.82, 140, 172, 174, 208)

*Kitabı açar açmaz, şeytanca bir özgürlüğe kavuşan çehrelerin vahşiliği elle tutulurcasına **gerçekti** (Odamdaki Cinayet, s.140).*

3. Doğru (s.204, 206)

Gerçek miydi dersin? (Nöbet, s.206).

4. sıfat Yalan olmayan (s.122(2), 157, 173, 206)

*Mektubun, vatan sinmiş, **gerçek** sevgi, **gerçek** hasret ve en önemlisi tertemiz bizim kadınıımız sinmiş her satırını, içerek okuyacağım (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

5. sıfat Bir durum, bir nesne veya bir nitelik olarak var olan, varlığı inkâr edilemeyen, olgu durumunda olan, özbeöz, hakiki, reel (s.94, 114, 135)

*Bütün tılsım, sanki bu sözdeymiş gibi, güneş bir başka parıldadı, çam yeşili bir anda **gerçek** tonunu buldu (Kırkıncı Yıl, 94).*

gerçek yüzünü görmek (t.1)

d. sakladığı düşüncelerini sonradan ortaya koymak

*Parçalanmış ve dağılmış ben'i bir yırtık resimmişçesine birleştirmek ve **gerçek yüzümü görmek** istiyorum (Nedenlerim, s.98).*

gerçekte (t.2), s.137, 184

zarf Aslında, tam anlamıyla, hakikatte

*Tiksinti miydi **gerçekte**, yoksa ben korkumu tiksinti adı ardında mı gizliyordum? (Cümbüş, s.137).*

gerçekten (t.8), s.99, 141, 144, 145, 146, 147, 177, 197

zarf Gerçek olarak, cidden, hakikaten, sahi, sahiden, filhakika, filvaki

*Halbuki odamda o yaratıklar, bende buldukları ortamda geliíiyorlar ve benim hayâl gücümde, **gerçekten** var oluyorlardı (Odamdaki Cinayet, s.141).*

gerçi (t.7), s.53, 64, 176, 192, 201, 209, 210

zarf Far. gerçi Her ne kadar ... ise de, vakıa

***Gerçi**, ara sıra insan gibi davranmağa özenir ve sahibini gülünç yapar ama, yine de çok aranır (Zebra-Son-Animo, s.176).*

gerdeğe girmek (t.1)

gelinle damat düğün gecesi bir araya gelmek

*Milletler birbirlerine kur yapmaktan vazgeçecekler, evlilik müessesesinin pabucu dama atılacak, bugün gayrimeşru sayılan Amerika'nın karanlıktaki sıkıştırmalarını, yarın Rusların **gerdeğe girmesini** olur sayacaklar (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

gerek (t.9), s.107, 122, 124, 149, 168, 170(2), 188, 191

isim İcap

*Üç çocuk olunca yatak odasını da yemek odasına çevirmek **gerekti** (Papağan Dedi Ki, s.168).*

gerekçe (t.1)

isim, hukuk Bir yasanın önerilmesi ve hazırlanmasında, yasa tasarısının hazırlanış ve maddelerin düzenleniş sebepleri

*Yiyecek maddelerinin, ne halt yerseniz yeyin **gerekçesiyle** bana iadesine ve bir Alman için öldürücü nitelikte görüldüğü için ben maddeleri yiyip bitirene kadar mahkûmiyetime karar verildi (Almanya Notları, s.186).*

gerekli (t.4), s.157, 173, 189, 211

sıfat Yapılması, olması veya bulunması uygun olan, yerinde olan, lüzumlu, vacip, mukteza, zaruri

*Bizdeki yaşama için **gerekli** bilgiler yerine onlar Himalaya Dağının yüksekliğini, solucanın sinir sistemini, Brezilya'da elde edilen kahve'nin kaç gram olduğunu öğrenirler (Koyun Olmak, s.173).*

gerekmek (t.37), s.90, 95, 96(2), 98(2), 107(2), 116(2), 124, 136, 147, 152, 155, 156(2), 164, 166, 167, 170, 173, 175, 181(2), 183, 185, 187(2), 189(2), 190, 191, 199(3), 201

nsz Bir şeyin yapılabilmesi veya gerçekleşmesi bazı nesne, fiil vb.ne bağlı olmak, gerek olmak, lazım olmak, icap etmek, iktiza etmek

*Şunu öğrenmiş olmanız **gerekirdi** ki; yontma taş devrinden bugüne, güzel gözlerinizin o bereketli meyvesi, toplum dertlerinden çok, arzularınızın elde edilmesi için yararlı olmuştu (Passionya Buluntuları, s.156).*

gergedan (t.1)

isim, hayvan bilimi Far. kergedan Gergedangillerden, sıcak ülkelerde yaşayan, burnunun üstünde bir veya iki boynuzu bulunan, kalın derili, saldırgan bir hayvan (Rhinoceros indicus)

*Ben Sim; sizden sonra **gergedan**, öküz, eşek, timsah vücutlarında insan olmak*

için gerekli pek çok hayvan özelliği ile olgunlaştıktan sonra, biraz eşek, biraz karga, biraz insan, pek çok da aşkınlıkla nihat şeklimi buldum (Passionya Buluntuları, s.157).

gergin (t.1)

sıfat Gerilmiş durumda olan

Gergin çocuk yüzlerinde, çizgiler belirdi (*Kırkinci Adam, s.132*).

gerginlik (t.1)

isim Gergin olma durumu

Yorgun ve asabî “Sonra” dedi “Büyüklerle aramdaki **gerginlik** dayanılmaz hâle geldi (*Yeni Okul, s.116*).

geri çevirmek (t.1)

isim geri + y.f. çevirmek geri vermek, geldiği yere göndermek, iade etmek

*Akrep ve yelkovanı hızla bu kere **geri çevirdi**. (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

geri (t.10)

1. *isim* Arka, bir şeyin sonra gelen bölümü, art, alt taraf, ileri karşıtı (*s.109, 137*)
*Sanki kat kat buğulanmış bir camı avucumla siliyor ve camın buğusu tam silinmemiş **gerisinden** görüyordum onu (Cümbüş, s.137).*

2. *sıfat* Benzerlerine ayak uydurup ilerleyememiş, gelişmemiş

Geri ve mütevazı insanlar olduklarından bir tek Tanrı ile yetiniyorlardı (*Passionya Buluntuları, s.156*).

3. *zarf* Geriye doğru (*s.97, 108, 112, 118*)

*Başımı, sağa sola çarparak sür’atle **geri** çektim (Soytarı Olmak, s.97).*

4. Geçmiş, mazi (*s.22, 131*)

*Onlar **geride** ve ifadesiz şimdi (Misafir Geldi, s.22).*

5. Son, sonuç

*Kaybettim kendimi, **gerisini** hatırlamıyorum, gibi (Bitler, s.189).*

geride bırakmak (t.1)

Bir yerden daha ileri gitmek, o yerin arkada kalması

İstanbul Kapı’yı geride bıraktık (Yeni Gelen, s.72)

gerili (t.1)

sıfat Gerilmiş olan

*İsaydım, çarpmıha **gerili** cesede bakıyor, güliüyordum (Düşünmek, s.168).*

gerilmek (t.2), s.82, 117

nsz Germe işi yapılmak, gergin duruma gelmek, belirli bir uzama ile çekilmek

İyice **gerilmiş** çözüden, her ilmik kesildikçe, belli aralıklarla bir tınlama geliyor, bir süre sonra, tok bir kirkıt sesi, ahenkle yükseliyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).

gerinmek (t.5), s.121, 145, 171, 209(2)

nsz Kolları açarak gövdeyi gergin bir duruma sokmak

Yorgun çevrede, gündüzden arda kalmış bir vuruş, bir an putrel titreşimlerinde yankılanıyor, sanki yapı uykuya varmadan evvel son bir defa **geriniyordu** (Okuyamadığım Mektup, s.121).

Geschihte des Pfluges (t.1)

özel, isim Koyun Olmak adlı hikâyede geçen profesör

Bu gayretli âlimin istifade ettiği eserlerden biri 1845 tarihli *Geschihte des Pfluges* idi. Profesör Pfluges'i atmış, *Geschihte*'yle iktifa etmişti (Koyun Olmak, s.171).

getirilmek (t.2), s.154, 170

nsz Gelmesi sağlanmak

Toplum için zararlı fikirler; Tanrı, nedenler, aşk ve gerçek, bir sürü yayın organında pazarlanan resim ve yazılarla zararsız hale **getirilir**, yok edilmeye uğraşılır. (Koyun Olmak, 170).

getirmek (t.10)

1.-de Bir şeyi yanında veya üstünde bulundurmak (s.88, 91, 135(2), 151, 179)

Bütün bunları düşündüm ve resmini de beraberimde **getirdim** (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

2.s.f. Sebep olmak, ortaya çıkarmak (s.33, 73, 126, 147)

Bu emniyette insanın kanını donduran, hareketine felç **getiren** bir şey var (Yeni Gelen, s.73).

geviş getirmek (t.1)

isim geviş + y.f. getirmek yutmuş olduğu yiyeceği midesinden ağzına çıkarıp yeniden çiğnemek

İşık tüylü keçiler, sessizce doğruluyor ve artık **geviş getirmiyorlardı** (Doğuş, s.80).

geyik (t.1)

isim, hayvan bilimi Geyikgillerden, erkeklerinin başında uzun ve çatalı boynuzları olan memeli hayvan (Cervus elaphus)

Önde başını yükseklere kaldırmış ve boynuzlarını sırtına kadar eğmiş bir erkek

geyik haykırıyordu (Yeni Okul, s.114).

Gez (t.1)

özel, isim Yeni Gelen adlı hikâyede yer alan köyün ismi

Yolun sonunda Gez köyü pırıltılı, bir kağı sesi var uzaklarda (Yeni Gelen, s.72).

gezdirmek (t.3), s.80, 83, 180

-i Birinin gezmesini sağlamak, dolaştırmak

*Yorganı ağırca kaldırdı annem, ellerini alnımda **gezdirdi** (Kurşun Dünyasından, s.83).*

gezegen (t.1)

isim, gök bilimi Güneş çevresinde dolanan, ondan aldıkları ışığı yansıtan gök cisimlerinin ortak adı, seyyare, planet

*Belki küçücük bir **gezegen**, belki katılaştırılmış havadan mamul bir oto-füze, belki, belki düpedüz kadın diyorum kendi kendime (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

gıcırdamak (t.1)

nsz Gıcirtı çıkarmak

*Toz gibi dağılan, ayakların altında **gıcırdayan** kar, bütün etraf tepeleri bembeyaz rengiyle boyamıştır (Erzurum'da Akşam, s.64).*

gıcirtı (t.1)

isim Sert nesnelere birbirine sürtünmesi sonucu çıkan sesin adı, gıcır gıcır

*Madenî **gıcirtılarla** yere paralel ya da dik dönüyorlar ve görebildiğim yarım kavislerde, gülmeleri donmuş yüzler, hızla geçiyorlardı (Soytarı Olmak, s.95).*

gıcirtılı (t.1)

sıfat Gıcirtısı olan

*Kelimeleri, **gıcirtılı** dişleri arasında öğütterek, “Bu kuş bu sabaha kadar bu adı sözleri bilmiyordu (Papağan Dedi Ki, s.168).*

gıda (t.1)

isim, Ar. gidā Besin

*Hâkime döndü ve sanki suçu beraber işlemişiz gibi itham eden bir sesle, “Bu bay” dedi “Halkı, bu güne kadar duyulmamış bir biçimde, **gıda** maddesi yoluyla öldürmek istemekten sanıktır (Almanya Notları, s.183).*

gırtlakından geçmemek (t.1)

d. isim gırtlak + y.f. geçmek sevdiği bir kimsenin yokluğu veya yoksulluğu

dolayısıyla bir yiyeceği yalnız başına yemekten üzüntü duymak, boğazından geçmemek

Gırtlaktan geçmiyordu ki zavallının (İstasyondan, s.66).

gırtlak kemiği (t.1)

isim Gırtlak çıkıntısı, âdemelması

*Aldığı yudumlarla, zayıf avurtları önce tuhaf bir şekilde şişiyor, sonra **gırtlak kemiğinin** ağır ağır yukarı ve hızla aşağı hareketiyle, yanaklarını şişiren doluluk kuru bir sesle kayboluyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).*

gıyah (t.1)

zarf, halk ağzında Benzerlerinden üstün olan, çok güzel, mükemmel

*“Emme de **gıyah** olurdu.” diye söylendi ve bir süre daha güldü (Nöbet, s.207).*

gibi (t.226)

1.*isim* benzer biçimde, eşit olarak, aynısı (s.19, 39, 63(4), 95, 99, 102, 111, 120, 127, 138, 144(2), 146, 157, 159, 173, 174, 205)

Bugüne kadar olduğu gibi kadınları kaldırıp nezaketle bir tarafa koyalım (Passionya Buluntuları, s.155).

2. *isim* tam olmaya yakın, yaklaşık olarak (s.20, 59, 185, 191)

Eski kuvvetini tekrar kazanmış gibiydi, bakışlarını doğruca amelenin gözlerine dikti (Bilinmeyen Kahramanlar, s. 59).

3. *isim* öyle olmadığı hâlde öyleymiş izlenimi verme/hissetme (s.19, 32, 40, 47(2), 58, 59, 71, 80, 91, 96, 100, 103, 112, 116, 119(2), 127, 149, 153, 179)

Masam, sandalyalarım, somyam; eşyalarım, mahir bir hırsız eliyle başkalarıyla değiştirilmiş gibiydi (Misafir Geldi, s. 19).

4.*zarf* öyle olmadığı hâlde öyleymiş izlenimi edinme (s.20, 27)

O, konuşurken bilmediğim bir lisanı anlıyormuşum gibi bir şey var içimde.

(Misafir Geldi, s. 20).

5..*zarf* o anda, tam o sırada, hemen arkasından (s.66, 70, 167)

Açtığı gibi, torbasını ağır ağır kapadı (İstasyondan, s.66).

6. *zarf* imişçisine, benzer biçimde (22(2), 26, 27, 28, 33, 35, 42, 45, 64(3), 65, 66, 67, 71, 72, 73, 76, 85, 90, 91, 92, 94, 101 (2), 103, 104 (4), 105, 106 (2), 111, 112, 116, 126(2), 128, 130(2), 137, 138(2), 141(2), 144(2), 145(2), 146, 149, 150, 152, 158, 167(3), 170, 172(3), 174(2), 179, 180, 182, 183, 186, 188, 192, 199, 200(2), 202, 203, 206(3), 207, 209(2))

Sonra tekrar duraladı; gösterdiği yakınlığa pişman olmuş gibiydi (Şoför Aziz, s.28)

7..edat -e benzer (s.18, 19, 20, 21, 22 (2), 23, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 39, 41, 42, 43 (3), 45, 49 (3), 50, 56, 58, 59, 60, 64, 69 (3), 76, 79 (5), 80(2), 90 (4), 100, 111, 115, 118, 121, 125(2), 126, 130, 139, 144, 146(2), 150, 170, 172(2), 182(2), 183(2), 188(2), 200, 207, 209)

Tül gibi ince, bir zehirli duman gibi, kaybolmuş bir renk gibi, ecel gibi bir şeydi parkı saran (Körün Gördükleri, s.90).

8. edat -e yakışır biçimde (s.92, 145, 148, 154, 170, 176, 177, 192, 199, 207, 210)

Gerçi, ara sıra insan gibi davranmağa özenir ve sahibini gülünç yapar ama, yine de çok aranır (Zebra-Son-Animo, s.176).

9. edat örneğin, ve benzeri, vesaire vesaire (s.18 (2), 112, 158, 178, 189(2), 193, 208)

Önemli saydığı günlerdi bunlar. Maliye'ye girişi, evlenişi gibi, filan gibi (İnsanlar ve Saatler, s.112).

10. edat (anlaşılacağı, bilindiği vb.) üzere (s.152, 156, 192)

Kaba zekâsındaki bu ufacık pırıltı, bir bakıma hoşuma gitti ve tahmin edeceğiniz gibi biraz da bildiğim bir konu üzerinde bana konuşma fırsatı verdiği için memnun oldum (Napolyon'un Ümidi, s.152)

gibi gelmek (t.9), s.45, 79, 107, 112, 130, 145, 146, 188, 192

... sanısı vermek, ... sanısı yaratmak

Kadına dikkat ettim, daha zayıf ve daha küçülmüş gibi geldi bana (Borç, s.45).

gibi olmak (t.8), s.18, 103, 109, 150, 155, 158, 194, 203

bir duruma, bir duyguya yaklaşmak

İki elinizi birden kâfi dercesine kaldırdığınızı görür gibi oluyorum (Passionya Buluntuları, s.158).

gibi yapmak (t.2), s.152, 207

... imişçesine davranmak

Sanki pek anlarmış gibi yaptığı savaşılarından, Vaterlo'dan, Rusya'dan uzun süre bahsettim (Napolyon'un Ümidi, s.152).

gidermek (t.2), s.118, 195

-i Ortadan kaldırmak, yok etmek

Vücutumun öğünen ve utanan bölümlerinin düzenlenmesiyle ben uğraşırken diğer yandan, bir adam döküm hatalarını **gideriyor**, fazlalıklarımı traşlıyor, arada bir baş tarafıma tükürüp kirli bir bezle temizliğini yapıyordu (Bir Heyke)l Öldürüldü, s.195).

gidiş (t.5), s.24, 79, 132(2), 157

isim Gitme işi

Bir güzel koku gibi, bir yıldızın gökyüzünden kayıp **gidişi** gibi, dağdan dağa atlıyan suda, bir an görülüp kayboluveren binbir renk gibi, bütün bunlar gibi, ama bütün bunlardan daha anlamlı bir güzelliğin oluşu (Doğuş, s.79).

gidivermek (t.1)

nsz Ansızın gitmek

Sahne o kadar sarıh çiziliyor ki, ben; kuvvetli bir itilişle beş sene evvele **gidiveriyorum** (Misafir Geldi, s.21).

girer girmez (t.1)

zarf hemen, o anda

Masala **girer girmez**, bütün dikkatimiz o güzel yüzde son bulan engellerin arasında hızla yol arar (Açmadığım Kapı, s.149).

giriftlik (t.1)

isim Girift olma durumu, girişiklik

Binbir rengin kaynaşışı, şekillerin **giriftliği** burada görülmez (Erzurum'da Akşam, s.64).

giriş (t.1)

isim Girme işi

Önemli saydığı günlerdi bunlar. Maliye'ye **girişi**, evlenişi gibi, filan gibi (İnsanlar ve Saatler, s.112).

girmek (t.12)

1.-e Dışarıdan içeriye geçmek (s.67, 68, 76, 87, 96, 127, 129, 168, 176, 200)

Terekeye gidenlerden dördüncüsü Koltukçu İhsan daha kapıdan **girenken** çay yap dedi (Tereke, s.67).

2.Katılmak (s.115, 119)

Ancak, bu ortama ilk defa **giren** bir insan ne hissederse, onu duyuyordu Ahmet Usta (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).

3.Yeni bir duruma geçmek, dönüşmek

En coşkun şiirler, zihnimde kalıplara **giriyor** "dilimin ucunda" sözüyle

anlatılabilir hale geliyorlardı (Düşünmek, s.163).

gitme (t.2), s.84, 106

isim Gitmek işi

*Bütün sevgililerin insana kucak açtığı ülkeye **gitme** acelesiyle “Sonra da gelse olur!” demişti belki (Göç Zamanı, s.84).*

gitmek (t.50)

1.-e Bir yere doğru yönelmek, ayrılmak (s.24, 28, 35, 37(2), 42, 49, 70, 76(2), 85, 86, 89, 91, 105, 106, 107, 112, 114, 131, 132(2), 133(2), 171, 172, 194, 201)

***Giderken** uzaklara babamın geçtiği yoldan dört tanıdık omuzda kimsesiz Elenim, Elenim söyletme beni (Helâllik, s.24).*

2.nsz Sürmek, devam etmek (s.52, 56)

*Satıcıların ahenkli bağırışları, muhtelif ağızlarından çıkan kaç para, kaç para kalıbına dökülüveren uğultu, delik pazarıcı tenteleri altında uzayıp **gidiyordu** (İnsan Hamal, s.52).*

3.-e Belli bir amaçla bir yere devam etmek veya bir işle uğraşmak (s.50(2), 67, 172, 207)

*Arkadaşlarından küfür etmesini, babasından işe **gitmesini** öğrendi (Olgun Adam, s.50).*

4.nsz Yok olmak, elden çıkmak

*Küt baş parmağı ile kilometre saatinin tozunu sildi ve Aziz, şoförlüğün mağrur kılıfında kaybolup **gitti** (Şoför Aziz, s.28).*

5.nsz Yürümek, yol almak (s.46, 65, 199, 207)

*Bir müddet sert adımlarla **gitti**; geldi, sonra durdu, kütüklüğünü düzeltti, adımları yumuşadı (Nöbet, s.207).*

6.y.f. Değerlendirmek, saymak, karşılamak (s.38, 173, 202)

*Hoşuna **giderdi**, ne yapsındı, ayakkabıyı ayağından fırlatmaya bayılırdı (Nedamet, s.38).*

7.s.f. Ölmek, ahiret

*Sonra **gittiği** yer aklına geldi, suratı asıldı (Dua, s.40).*

8. s.f. Bir duruma, bir sonuca ulaşmak, varmak (s.148, 167, 176, 204)

*O halde; kalbe **giden** yola üst veya alt demeksizin iltifat etmeliyim (Papağan Dedi Ki, s.167).*

giydirmek (t.1)

-e, mec. Giyme işini yaptırmak

*Hâtıralar iskeletine; hâdiseler elbisesini **giydirdikçe**, bir his dünyası şimdiye kadar düşünmediğim bir dünyanın çıktığına, hâkim olduğuna şahit oluyorum (Misafir Geldi, s.21)*

giymek (t.1)

nsz Giyme işi yapılmak

*Bunlar da, diyor, bunlar da anlayacaklar ilerde, anlayacaklar oturulmamış iskemlenin, **giyilmemiş** gömleğin, öpülmemiş kızın ne olduğunu (Taşındığım Ev, s.75).*

giyim (t.1)

isim Giysi

*Dağınık köy evlerinin tahtaboşlarında renkli **giyimleri** içinde kadınlar, meydanlıkta erkekler ve çocuklar durgun bekliyorlardı (Bekleyenler, s.144).*

giyinmek (t.2), s.29, 199

nsz Giyme işi yapılmak

*Acele **giyindi**, bir kaç lokma bir şey yedi, ve sokağa fırladı (Fikirci, s.199).*

giymek (t.5), s.17, 126, 129(2), 209

nsz Örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek

*En hafif omuzlarla gecelik takkesini **giyer** (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

giyotin (t.1)

isim *Fr. guillotine* Fransa'da ölüm cezasına çarptırılanların başını kesmek için kullanılan araç

*Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soytarı, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve **giyotine** başını uzatmış bir on-sekizinci asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soytarı Olmak, s.95).*

giysi (t.1)

isim Her türlü giyim eşyası, giyecek, elbise, kıyafet, esvap, libas, urba

*Sırtında, bir zamanlar ceket olarak imal edildiğine dair izler bulunan bir **giysi** vardı ve yakasında kocaman ayyıldızlı bir rozet (Bir Eşek Karşısında, s.194).*

gizlemek (t.3), s.45, 122, 137

-i, -den Saklamak, görünmeyecek, belli olmayacak bir yere veya bir duruma koymak

*Temiz kıyafeti, bir şey istemek için geldiğini **gizlemiyordu** (Borç, s.45).*

gizlenmek (t.4), s.15, 21, 150, 175

-den Gizlenilmek, gizli tutulmak

*Kalın erkek sesli sebilci, alın, alın diye haykıran asîl arkadaş, şereflerin **gizlendiği** maziden gelen gür aksiseda (Bir Sebilciden, s.15).*

gizli (t.8)

1.*isim* Başkalarından saklanan, duyurulmayan, saklı kalan, mahrem, mestur, nihan (s.91, 135, 205)

*Derin sükût, ölü vücutta **gizlidir** (Isırmak, s.205).*

2.*sıfat* Görünmez, belli olmaz bir durumda olan, edimsel karşıtı (s.53, 97, 134, 183(2))

*İçimin en **gizli** yerlerinden kopmuş uluyordu kanım (Soytarı Olmak, s.97).*

gocuk (t.1)

isim Tek parça hayvan postundan yapılan ceket

*Bu ağırkanlı adamlarda, hissin parmak uçlarından ta derinlere çekildiği bu yaratıklarda beklemek bir **gocuk** sıcaklığında ve olgun ekin rengindeydi (Bekleyenler, s.147).*

GORLAR (t.1)

isim Passionya Buluntuları adlı hikâyede yer alan topluluk.

*Küstah **GORLAR** güzel değil demişti sizin için (Passionya Buluntuları, s.157).*

göbekli (t.2), s.56, 143

sıfat Karnı yağlanıp şişmanlamış

*İmamı ne dinleyegeldiğimiz gibi mahallenin çocuklarına benzetirlerdi, ne de koskoca **göbekli**, nursuz suratlıydı (Deli İmam, s.56).*

göç (t.8), s.69, 84(2), 85(4), 86

isim Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret

*Bilir misiniz Münâdi nedir ve **Göç** nasıl olacaktır? (Göç Zamanı, s.84).*

göçmek (t.1)

nsz Ölmek

*Derin ve dinlendirici bir çocuk uykusu sabahından sonra bir daha Dede'yi görmedim. **Göçmüştü** (Göç Zamanı, s.85).*

göğüs (t.15)

1.*isim* Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer vb. organları içine alan bölümü, sine (s.26, 80, 105, 111, 121, 122, 132)

Sanki eli göğsümün acıyan yeri üzerindeydi (Palto, s.128).

2.Bu vücut bölümünün ön tarafı, sırt karşıtı (s.91, 92, 119, 165(3))

Eli iş elbisesinin göğüs cebine, senelerin verdiği alışkanlıkla uzandı (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).

3.Meme (s.33, 128)

Bir müddet karısının genç vücudunu, dolgun göğsünü seyretti (Yeni Gün, s.33).

gök (t.4), s.64(2), 115, 121

isim Yeryüzü üzerine mavi bir kubbe gibi kapanan boşluk, gök kubbe, sema
Masmavi gök ve bembeyaz sivri veya yayvan tepelerin birbirine kaynaşmaları sade ince bir zevkin tezahürleri gibi gözüdür (Erzurum'da Akşam, s.64).

gökdelen (t.1)

isim Yirmi, otuz veya daha çok katlı yapı, göktürmalayan, gök tırmalayıcı
Mısır'ın namılı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).

gökyüzü (t.2), s.35, 79

isim Atmosferin gözle görünen bölümü
Bir güzel koku gibi, bir yıldızın gökyüzünden kayıp gidişi gibi, dağdan dağa atlıyan suda, bir an görülüp kayboluveren binbir renk gibi, bütün bunlar gibi, ama bütün bunlardan daha anlamlı bir güzelliğin oluşu (Doğuş, s.79).

göl (t.2), s.31, 32

isim, coğrafya Oluşması genellikle tektonik, volkanik vb. olaylara bağlı olan, toprakla çevrili, derin ve geniş, tuzlu veya tuzsuz durgun su örtüsü
Dere, bölüğün önünde irice bir göl meydana getirirdi, uzun dallı söğütler vardı ve dallarının birkaç misli uzunlukta gölgeleri (Erkeklik Özentisi, s.31).

gölge (t.14)

1.*isim* Saydam olmayan bir cisim tarafından ışığın engellenmesiyle ışıklı yerde oluşan karanlık (s.31, 35, 39, 80, 84, 88(2), 145, 31, 35, 39, 84, 88)

Külübe koyu gölgeler arasındaydı, uyuyordu (Göç Zamanı, s.88).

2.Ne olduğu anlaşılamayan karaltı, silüet

Karşıda, koca ağacın dibinde bir gölge kıpırdadı, Tana'nın yaşlı babası "Gel!" dedi (Doğuş, s.80)

gölgelemek (t.4), s.40(2), 58, 196

-i Gölgeci duruma getirmek

Tatlı, açık kahve rengi ensesini siyah saçları **gölgeliyordu** (Dua, s.40).

gölgelik (t.1)

isim Kazıkların ve belli kalınlıktaki dikmelerin üzerine bindirilmiş bir tür demir veya ahşap çardak, sayeban, pergola

*Sığındığımız **gölgelik**, fırın gibiydi, ara sıra geçen otomobillerin kaldırdığı tozla hava daha ağırdı (Borç, s.45).*

gömlek (t.3), s.75, 91, 166

isim Vücudun üst kısmına giyilen kollu veya yarım kollu, yakalı giysi

Ter, şakaklarından boynuna, oradan da gömleğinin içine akıyordu (Suç, s.91).

gömmek (t.1)

-a Vurmak

*Sol yumruğumu kaburga kemiklerinin altına **gömdüm** ve konuş it! dedim (Odamdaki Cinayet, s.140).*

gömülü (t.1)

sıfat Gömülmüş olan, toprak altında saklanmış olan, metfun

*Komşunun radyosundan gelen Anadolu sesi, İstanbullaşmış Anadolu sesi, Sokoni markalı, gazyağı tenekesi bozması saksının ve siyah, rutubetli toprak içine **gömülü**, veremli edası taşıyan, yeşili sarıya çalan karanfil dalları arasında odaya süzülüyordu (Talebe, s.47).*

gömülmek (t.1)

nsz Gömme işi yapılmak veya gömme işine konu olmak

*Gözler, mavi ve rahatsızlık verici gözler, camlı bir gözlüğün basıncıyla derine **gömülmüşler**; parıldıyorlar (Nedenlerim, s.98).*

gönderilmek (t.1)

-e Gönderme işi yapılmak veya gönderme işine konu olmak

***Gönderilen** mesajlar yanlış yerlere gitmiş gibi bir reaksiyon görülüyor (Fikirci, s.202).*

göndermek (t.4), s.107, 186, 188, 201

-i, -e Bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak, irsal etmek

*Cömertçe bir düşünüşle telepatik yoldan, malın bir kısmını, Millî Eğitim Bakanlığına, diğerlerini de Dış İşleri, İç İşleri ve Adalet Bakanlıklarına **gönderdi** (Fikirci, s.201).*

gönül (t.10), s.88, 89, 98, 99, 101, 110, 131, 135, 191, 194

isim Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı
Güzel ama hangi sevmek, yaşamak ateşiyle yanan gönül vardır ki, korkmamış, korkuyu yaşamamış, onu bir elbise gibi eskitememiş olsun (Elli Liralık Teşhis, s.101).

gönül almak (t.1)

*d. isim gönül + y.f. almak kırılan bir kimseyi güzel bir davranışla hoşnut etmek
Önce yol parası, sonra malı kabul ettirebilmek için iltimas, belki gönül alacak birkaç hediye (Fikirci, s.201).*

gönülden fıskırmak (t.1)

*d. En samimi, sevecen duygulardan çıkmış olan
Ya mektubu okuyamazsam, ya o seven gönülden fıskırmış kelimelerin göğüslerinde dinlendiremezsem başımı, ya bu zayıf teselli böylece kurursa (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

göre (t.14)

1.zarf Bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince (s.68, 115, 146, 149, 176, 180, 182, 185(2))

Düşünceme göre, uzun boylu ve o gün açılış konuşmasını yapan adam kıyafetindeydi (Yeni Okul, s.115)

2.Bakılırsa, hesaba katılırsa, göz önünde tutulunca, bakarak, nazaran (s.124, 151, 155, 170, 181)

Lâf ettiğine göre insandır, eh insan olunca da bir sürü lâf etmiştir (Napolyon'un Ümidi, s.151)

görebilmek (t.8), s.47, 54, 95, 106, 142, 154, 163, 171

-i Görme ihtimali veya imkânı bulunmak

Şükür, şükür, şükür Rabbim şükür, yıldızları görebilen gözlerime (Değişme, s.142).

görenek (t.1)

*isim, toplum bilimi Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı, âdet
Çünkü inanç, görenek ve hayat felsefemize uymaz (Koyun Olmak, s.172).*

görev başı (t.1)

isim Bir kimsenin yapmış olduğu işin başına geçmesi

O zaman muhalefet partileri ve hükümet görev başına koşar, avaz avaz ninniler söyler, uyuturlar bizi (Yorgunluk Hakkında, s.209).

görev (t.4), s.166, 174, 196, 201

isim Bir nesne veya bir kimsenin yaptığı iş

Bir ambulans gelene kadar bu göreve devam etti (Fikirci, s.201).

görevli (t.1)

isim Resmî görevi olan kimse, memur

Bir inzibat görevlisi olarak hâlâ şunu öğrenemedin mi, koyunu koyun yapan, fikirden uzak oluşudur (Koyun Olmak, s.174).

görgü (t.1)

isim Bir kimsenin, yaşayarak ve deneyerek elde ettiği birikim, deneyim

Yükseliyordu bina, görgümüzün aksine toprak altına değil, göğe doğru, bizim hayalimizin bile erişemeyeceği büyüklüğe ve yüksekliğe (Yeni Okul, s.115).

görmek (t.120)

1.-i Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek (s.18, 29, 32(3), 34, 36, 45, 48, 54, 63(6), 64, 68, 74, 75(2), 82(2), 83, 84, 85, 89(2), 93, 94, 96(2), 103(2), 122, 123(2), 125, 132, 134, 137, 138(2), 144, 146, 150, 155, 157, 158(3), 159, 164(2), 165, 167, 174(2), 175, 182, 185(2), 189, 191, 192, 194, 204(3), 205, 207)

Birden onun hiddetle iskemlesinden doğrulduğunu gördüm (Borç, s.45).

2.Anlamak, kavramak, sezmek (s.21(4), 29, 30, 36, 50(2), 57, 59, 64, 72, 73, 75(3), 89, 110, 127, 153, 156, 190, 199, 206)

Ve tuhaftır benden daha fazla realist olduğunu görüyorum (Misafir Geldi, s.21).

3.Belirli bir zamanın içinde bir olaya tanık olmak, yaşamak (s.15, 22, 29, 59, 99, 107, 112, 115, 133, 143, 156, 176, 181, 187, 196)

Gördüğüm her şeyden, zavallı idealimden bütün ruhumla hikmet beklediğim, kalemin, senden öğreniyorum (Bir Sebilciden, s.15).

4. Karşılaşmak, rastlaşmak (s.85, 91, 109, 194, 206, 207)

Bir adam gördünüz mü, elini şakağına dayamış bir Münâdi, "Göç zamanıdır" diye haykıran? (Göç Zamanı, s.86).

5.Ziyaret etmek

Gurbette oldunuz da fazlaca özlemle doldunuz mu beni dinleyin ve bu tip parklardan birini görün (Bir Eşek Karşısında, s.194).

görmezden gelmek (t.1)

görmemiş gibi yapmak, farkında değilmişçesine davranmak

Var olduğuna inandığım ve çok, pek çok sevdiğim bir insanı nasıl görmezden gelir, nasıl başımı çevirir geçerim? (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).

görölmek (t.14)

1.nsz Göz yardımıyla bir şey, bir varlık algılanmak, seçilmek (s.29, 64, 79, 96, 114, 127(2), 163, 178, 180, 202)

*Binbir rengin kaynaşışı, şekillerin giriftliği burada **görölmez** (Erzurum'da Akşam, s.64).*

2.Bir şeyin bulunduğu anlaşılmaq, karşılaşılmak, rastlanmak (s.67, 171)

*Şöyle ki: Eğer çeviri çok kötüyse (ki aksi nadiren **görölür**) buna telif de denir (Koyun Olmak, s.171).*

3. Kabul edilmek, sayılmak

*Yiyecek maddelerinin, ne halt yerseniz yeyin gerekçesiyle bana iadesine ve bir Alman için öldürücü nitelikte **göröldüğü** için ben maddeleri yiyip bitirene kadar mahkûmiyetime karar verildi (Almanya Notları, s.186).*

görölmemiş (t.1)

sıfat O güne kadar karşılaşılmamış, şaşılacak nitelikte olan

*Onlar da beni **görölmemiş** yaratık gibi süzüyorlardı (Almanya Notları, s.186).*

görünge (t.1)

isim Eşya ve nesnelere uzaktan görünüşü, perspektif

*Nadiren bir fikir doğru ifade edilirse o zaman öğrencideki **görünge** ters olur tabii (Koyun Olmak, s.171).*

görünmek (t.20)

1.nsz Görölür duruma gelmek, görölür olmak, gözükmek (s.35, 92, 93(2), 96, 107, 121, 148, 180, 209)

*İnce ve yüksek bacadan dağılan duman, **görünmeyen** güneşin cılız ışıklarını emiyor, Ruhr göklerine akşam yayılıyordu (Okuyamayan Mektup, s.121).*

2.İzlenim uyandırmak (s.25(2), 50, 83, 90)

*Epey zamandan beri kitap okuyor **görünmeme** rağmen onu tarassut ediyordum (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

3.Benzemek, görünüşünde olmak (s.45, 57, 109, 132)

*En iri **görünenimize**, "Romanyalya" sokuldu (Borç, s.45).*

görünmez (t.2), s.85, 198

sıfat Görünmeyen, beklenmeyen

*Aynaya tekrar tekrar bakıyor ve bu **görünmez** heykeltıraşın eski çizgileri kullanarak oyduğu yeni yüzü beğeniyordu (Fikirci, s.198).*

görünüş (t.3), s.44, 122, 128

isim Gözün ilk bakışta veya zihnin dolaysız olarak algıladığı şey
Heybetli görünüşü ve temizce kıyafetiyle ona ısınır insan (Borç, s.44).

görünümlü (t.1)

nsz Herhangi bir biçimde görünüşü olan

Bu ufacık fikir görünüşlü şeyi avucunda bir iki hoplattı (Fikirci, s.199).

görüştürmek (t.1)

nsz Buluşup konuşmak, konuşup sohbet etmek

Beklerim, görüşelim, hay hay, diye haykırdığını duyuyorum (Misafir Geldi, s.23).

görüştürmek (t.1)

-i Ansızın veya çabucak görmek

Malûm hayaller, güya terhis olmuşum da Pan-Ameri- kan'da iş hazırmış, Nilüferimi, 6 aydır haber alamadığım Nilüferimi, benim vefasız, benim tatlım Nilüferimi; Taksim meydanında görüşürmişim de (Erkeklik Özentisi, s.32).

göstere göstere (t.1)

zarf Görünür olarak, açık bir şekilde yapılan

Kirli siyah dişlerini göstere göstere sırtarak yanına yaklaştı (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

gösterebilmek (t.1)

-i, -e Gösterme ihtimali veya imkânı bulunmak

Elimi bir kaldırabilmek cesaretini gösterebilsem ve yüzümü acıtarak silebilsem diye düşünüyordum (Cümbüş, s.150).

gösterge (t.1)

isim, fizik Bir aracın işlemesiyle ilgili bazı ölçümlerin sonucunu kendiliğinden gösteren araç, müşir (II), indikatör

Rafdan bir şişe alarak ekranın önüne koydu, bir düğme çevirdi, bir anda ışıklar yanıp sönmeye, göstergeler oynaşmağa başladılar (Zebra-Son-Animo, s.177).

gösteri (t.2), s.17, 191

isim Birinin, bir topluluğun kendi duygusunu gösteren sözü veya davranışı, tezahürat

Gerek çitin yüksekliği, gerekse bura âdetlerince bu biçim sevgi gösterisinin hoş karşılanmayacağı fikri frenledi beni (Bir Eşek Karşısında, s.191).

gösterilmek (t.2), s.68, 193

nsz, -e Görülmesi sağlanmak

Temin ettim ki **gösterilen** bütün ihtimam onlara eşekliklerini unutturamamıştır
(Bir Eşek Karşısında, s.68).

gösteriş (t.1)

isim Göze çarpıcı nitelik, göz alıcılık

Ve biliyor musun ki yeni elbisesi, seni karşılamak için binbir mahrumiyetle yapılan o zavallı entari, canım **gösterişini**, kurulan bir sürü hayalle birlikte kaybedecek (Asıl Sebep, s.17).

gösterişli (t.1)

sıfat Gösterişi olan

Biliyor musun ki, mutlak samimiyetin o **gösterişli** kumaş parçası altında cazibesini kaybedecek ve sen nişanlın için sevgini bununla takviye alelâdeliğini gösterecek kadar alçalacaksın (Asıl Sebep, s.17).

göstermek (t.38)

1.-i Birini veya bir şeyi işaretle belirtmek

Gösterdiği noktalarda, şekiller sırf mânâ oluyorlar, mor renkli turnaklarıyla kadın, onları yakalıyor ve bize anlatıyordu (Kurşun Dünyasından, s.83).

2.-i, -e Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak (s.18, 20, 28, 83(2), 92, 96(2), 100, 104(2), 106, 109, 111, 112, 113, 127, 128, 133, 135, 140, 142, 149, 159, 167, 17, 173(2), 175, 176, 179, 182(3), 184, 193, 198)

Biliyor musun ki, mutlak samimiyetin o gösterişli kumaş parçası altında cazibesini kaybedecek ve sen nişanlın için sevgini bununla takviye alelâdeliğini gösterecek kadar alçalacaksın (Asıl Sebep, s.18).

götürmek (t.11)

1.-i Taşımak, ulaştırmak veya koymak (s.28, 53, 68, 87, 91, 135, 158, 182)

Yaz; çayırlardan, çıplak tepelerden, uzun eğri yollardan bizim arabayı sade benzin **götürür** sanırsın (Şoför Aziz, s.28).

2.-i, -e Bir kimseyi bir yere kadar yanında yürütmek (s.53, 84, 183)

Ertesi günü kaldığım pansiyonda iki polis, yine Alınanlara has nezaketle kollarıma girip, ayaklarımı yere değirmeden arabaya **götürdüler** (Almanya Notları, s.183).

gövde (t.4)

1.isim Bir şeyin asıl bölümü (s.163, 204)

Çelik **gövdeye** sırtüstü uzanmıştım (Düşünmek, s.163).

2.bitki bilimi Ağaç ve bitkilerin dallarının dışında kalan ana bölümü

Baktığım delik üç saz gövdesinin boş bıraktığı bir küçük müsellesti (Erkeklik Özentisi, s.32).

3.anatomi İnsan bedeninde baş, kol ve bacaklar dışında kalan bölüm

Bir ev halkını bir bütün, bir tek vücut olarak düşünürsek, bu gövdenin kalbi Müdür Bey olur (Papağan Dedi Ki, s.167).

göz alabildiğine (t.2)

1.gözün görebileceği en uzak yerlere kadar

İzmir gözünün alabildiğine ve muhtemelen nişanlın iskelede dir (Asıl Sebep, s.17).

2.çok geniş, engin bir biçimde

İstanbul, önlerinde göz alabildiğine uzanıyordu (Kırkıncı Yıl, s.93).

göz dipleri (t.1)

isim Yüzde gözlerin hemen altında bulunan bölüm

O, bilinmeyen âleme doğru yola çıkmadan biraz öncesine kadar, göz diplerimi yakan yaşlarla yiğitçe savaşırdım (Hayâl Ülkelerinden, s.126).

göz gezdirmek (t.2), s.120, 191

d. isim göz + y.f. gezdirmek bir yeri, bir şeyi çabucak incelemek

Sonra ani bir his uyanışıyla durdum, bir an gözüme bir tanıdık sima çarptı sanki, hızla etrafıma göz gezdirdim (Bir Eşek Karşısında, s.191).

göz kapağı (t.2), s.32, 97

isim, anatomi Göz yuvarlarının önünde bulunan, birbirine yaklaşarak gözü örten, kenarlarında kirpikler bulunan koruyucu organ

Uyku olanca ağırlığı ile göz kapaklarımı aşağıya iterken sazların aralık verdiği yerden Suat'ı gördüm (Erkeklik Özentisi, s.32).

göz kırmak (t.2), s.63, 96

(Karşısındakine işâret etmek veya bir şey anlatmak için) Bir gözünün kapağını açıp kapamak

Kurnazca göz kırptı, kolumu çimdikledi (Serhoş, s.63).

göz önüne getirmek (t.1)

d. zihinde canlandırmak, tasarlamak

O ülkede insanlar yaşarlardı. Daha Roma ve İran tesiri düşünülmeyecek kadar eski oldukları göz önüne getirilirse, iki asıl cinsten, yâni erkek ve dişiden meydana geldiği söylenebilir bu toplumun (Passionya Buluntuları, s.154).

göz pınarı (t.2), s.87, 204

isim Gözyaşı bezlerinin salgıladığı sıvıyı toplayan, gözün burun tarafındaki bölümü

*Bebeğin yüzüne biraz güneş kırmızısı, gözlerine biraz altın tozu ekdim, bir büyük dikende incileşen çiğ damlacığı, **göz pınarlarımı** süsledi (Isırmak, s.204).*

göz (t.131)

1.*isim, anatomi* Görme organı, basar (s.18, 21, 24, 32, 37, 39, 41, 42, 43, 44, 46, 48, 52, 54, 59, 60(2), 62, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 76, 79, 80(2), 82(2), 83, 85, 86, 87, 94, 96, 97, 98(4), 99, 103, 104, 106(2), 109(3), 115, 119, 120(2), 121, 122(2), 124, 125, 127, 128, 129, 130(2), 131, 132, 133, 134, 139(3), 141(3), 142(3), 144, 145, 148, 152, 153(3), 155, 156(2), 157(2), 168, 170, 179, 182, 183, 184, 189, 191(2), 192(2), 194, 198, 199(2), 203, 204(3), 205, 207(3), 209)

Gözlerine, üzüm karası gözlerine doyasıya bakabilseydi (Nöbet, s.207).

2.*Bakış, görüş* (s.21, 42, 92, 96(2), 101(2), 102, 112, 115(2), 135, 164(3), 169, 188, 203)

Hüseyinler, Eminler, Aliler., yü

*zlerini hâtıralarıma gömdüğüm bu mazideki adamlar **gözümde** bambaşka mânalar alıyorlar (Misafir Geldi, s.21).*

3.*Sevgi, ilgi, gönül bağlantısı*

*Eylen **gözüm**, eylen, diye murmdandı ve peronun demir direklerinin birinin hemen dibine çömdü (İstasyondan, s.65).*

göz yummak (t.1)

d. isim göz + y.f. yummak Gözlerini kapatmak

*Hâtıralar şekillendikçe, hakikî hüviyetlerini takındıkça **gözümü** yumarak geçtiğim yolun esas cepheleri meydana çıkıyor (Misafir Geldi, s.22).*

gözden geçirmek (t.2), s.200(2), 201

d. niteliğini anlamak için bir şeyin her yanına bakmak, incelemek, muayene etmek

*Böylece sol tarafta kalan müesseseleri **gözden geçirmiş** oluyordu (Fikirci, s.200).*

gözden saklamak (t.1)

d. bir şeye aşırı ilgi göstermek, önemle bakıp korumak

*Ölümlü güzelliklerle, renkle süslenmiş, fikirlerle şeklini **gözden saklamış** düpedüz ölüm? (Bekleyenler, s.147).*

gözden silinmek (t.1)

d. ortadan çekilmek veya görünmez olmak, kaybolmak

Yavaş yavaş kararan ufuk aynı yavaşlıkla **gözden silinir** (Erzurum'da Akşam, s.64).

gözden uzak tutmak (t.1)

d. önem vermemek, arka plana itmek

*Zayıf aklının olanca muhafazakârlığıyla her **gözden uzak tutmayı**, sadece kendi sahip olmayı kurar ileride evleneceği kadına (Borç, s.45).*

göze batmak (t.1)

d. isim göz + y.f. batmak uygunsuz veya yakışsız görünmek

*Pek dikkat edilmezse, kumaşın etle temas etmeyen ölü kıvrımları **göze batmıyor**, yadırgamıyordu insan (Soytarı Olmak, s.96).*

göze çarpamak (t.2), s.29, 191

d. isim göz + y.f. çarpamak dikkati üzerine çekmek

*Sen bir an **göze çarpan**, yakışıklı erkek, bir dilenci veya sadece insansındır (Telsiz Memuresi, s.29).*

gözenek (t.1)

*isim, anatomi Canlı dokularda dış deri üzerindeki küçük, basit açıklık, mesame Derisinin **gözeneklerinde**, kir, noktalar halindeydi (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

gözleri buğulanmak (t.1)

gözleri yaşararak çevreyi bulanık görmek

*Turgut'u düşündü, **gözleri buğulandı** (Dua, s.41).*

gözleri dolu dolu olmak (t.1)

ağlayacak kadar duygulanmak

*İsmi bilmediğim bir hisle **gözlerim dolu dolu oldu** (Çatal, s.35).*

gözleri takılmak (t.1)

d. dikkati çeken bir şeyden bakışlarını ayıramamak

*Bir ara **gözleri bana takıldı** (Koltuk Değnekleri, s.106).*

gözlerini (ondan) ayırmak (t.1)

d. sürekli denetim altında bulundurmak

*Kapıya belli etmemeye çalışarak, yan yan sedire kadar ilerler, **gözlerimi ondan ayırmaksızım**, elimi kitaplara uzatırdım (Hayal Ülkelerinden, s.88).*

gözlerinde büyümek (t.1)

d. bir şey bir kimseye olduğundan güç veya önemli görünmek

*Gördüğüm insan, **gözlerimde büyüyor**, canlanıyor, var oluyordu (Soytarı*

Olmak, s.96).

gözlerine bakmak (t.1)

gözünün veya gözlerinin içine bakmak

*Eğer kazı yapmak için beni zorlamamış olsaydınız, coğrafya bilginleri gibi davranır, dizinizin dibinde oturur, **gözlerinize bakar**, o kayıp ülkenin deniz derinliklerini tayin ederdim (Passionya Buluntuları, s.154).*

gözlerini açmak (t.2), s.33, 201

Uyanmak

*Senelerdir aynı saatte kalkmağa alışık işçi; yatağın içinde bir kaç döndü, **gözlerini açmakta** bir müddet inat etti (Yeni Gün, s.33).*

gözlerini dikmek (t.3), s.59(2), 122

d. dikkatle bakmak, gözünü ayırmadan bir yere veya bir kimseye bakmak

*Eski kuvvetini tekrar kazanmış gibiydi, bakışlarını doğruca amelenin **gözlerine dikti** (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).*

gözlerini kaçırmak (t.1)

d. biriyle göz göze gelmemek için gözlerini başka tarafa çevirmek

*Neden, o, masaya doğru yürürken benim olmayan bir bakışı taklide yeltenmiş, **gözlerimi kaçırmış**, bir kahvehanede oturabilecek herhangi bir adamın ilgisizliğiyle süzmüştüm çevremi? (Cümbüş, s.137).*

gözlerini yere indirmek (t.1)

d. (Karşısındakine bakmakta iken) Utanma, üzüntü vb. bir duygu sebebiyle önüne bakmak

*Taşlığın en karanlık köşesindeki o kapı, o beni gönümce düşünceden alıkoyan karanlık dehliz önünde, **gözlerimi yere indirip** en zorlu azapları beklerdim (Hayal Ülkelerinden, s.88).*

gözleri üzerinde görmek (t.1)

d. dikkati bir yerde toplanmak, gözleri üzerinde dolaşmak

*Bilirim bensiz olamazsın, benim için ağladığını, akşamları eve geldikçe inanmayan **gözlerinin üzerimde dolaştığını görürüm** (Yeni Gün, s.34).*

gözlü (t.3)

1.sıfat Gözü olan

*Yüz **gözlü** bir dev gibiydi ve bütün ağırlığını köy omuzlarında hissediyordu (Yeni Okul, s.115).*

2.Herhangi bir biçimde veya renkte gözü olan (s.109, 183)

İri lâcivert gözlü, saman rengi saçlı olduğuna yemin edebilirdim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

gözlük (t.5), s.53, 93, 98, 99(2)

isim Görme bozukluğu olan gözlerin daha iyi görmesine veya gözleri korumaya yarayan, bir çerçeveye yerleştirilmiş çift camdan oluşan araç

Adam gözlüklerini hohlayarak sildi, tekrar taktı (Kırkıncı Yıl, s.93).

gözlüksüz (t.1)

sıfat Gözlüğü olmayan, gözlük takmamış olan

Onun senin huzurunda sevinçle el çırparak o güzel hediyeleri kabul ettiğini ihtiyar gözlerim gözlüksüz bile görebiliyor (Mektup, s.54).

gözü var (t.1)

Bir şey veya kimseyi elde etme arzusunda olmak, ele geçirmeyi aklına koymak

Receplerin Hatice'nin Mehmet'te gözü vardı (Nöbet, s.207).

gözükmek (t.9), s.31, 35, 40(2), 64, 72(2), 164, 173

nsz Görünmek

Hiç birimize pek fazla ehemmiyet verdiğini zannetmiyorum, veya, ne bileyim, öyle gözükdü (Erkeklik Özentisi, s.31).

gözüne çarpmak (t.1)

d. görünür olmak, dikkati çekmek

Sonra pencerenin önünde, ayağından zincirli bir papağan gözüme çarptı (Papağan Dedi Ki, s.167).

gözünün önüne gelmek (t.2), s.22, 208

d. Hatırlamak

Pıgale'i gözünüzün önüne getirin (Yorgunluk Hakkında, s.208).

gözüyle bakmak (t.1)

yerine koymak

Karım terfime artık muhakkak gözüyle bakıyor (Papağan Dedi Ki, s.169).

gözyaşı (t.16), s.24, 26, 29, 37, 38, 50, 53, 54, 103, 126, 133, 142, 150, 157, 178, 210

isim Gözyaşı bezlerinin salgıladığı, bazı etkilerle akan duru sıvı damlacıklarından her biri, yaş

Tekrar sustu, içimden yükselen pişmanlık, iki damla gözyaşı yuvarlanıverdi yanaklarıma (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

gram (t.1)

isim, Fr. gramme Kilogramın binde biri değerindeki ağırlık ölçüsü birimi

Bizdeki yaşama için gerekli bilgiler yerine onlar Himalaya Dağının yüksekliğini, solucanın sinir sistemini, Brezilya'da elde edilen kahve'nin kaç gram olduğunu öğrenirler (Koyun Olmak, s.173).

granit (t.1)

isim, jeoloji Fr. granite Kuvars, feldspat, ortoklaz ve mika minerallerinden birleşmiş türlü renkte, billursu, çok sert bir kayaç türü

Gri bir granit parçasında grinin ve kayanın sertliğini (Isırmak, s.204).

gres yağı (t.1)

isim Makine yağı

Yiyecekler daha evvel biterdi ama, hayır sahibi pek çok kurum sabah kahvaltısı için gres yağı, yemek arasında içmek için muhtelif basilli su, alıştığımız tarzda hazırlanmış sucuklar, içinden paslı çivi çıkan ekmekler gönderiyorlar (Almanya Notları, s.186).

gri (t.6), s.19, 93, 127, 150, 204(2)

sıfat, Fr. gris Kül rengi, boz renk, demir rengi, demirî renginde olan

Üstünde gri ince çizgili bir elbise vardı (Misafir Geldi, s.19).

grip (t.1)

isim, tıp Fr. grippe Yorgunluk, kırıklık, kas ağrıları, ateş vb. belirtileri olan, bulaşıcı, salgın hastalık, paçavra hastalığı, enflüanza

Beni büsbütün bilgisiz sanmasına kırıldım ve dedim “Baş, diş, nezle, grip ağrılarına, hanımların muayyen zamanları için ya da romatizmal hallerde kullanılan şifalı bir kapsüldür (Almanya Notları, s.184).

grup (t.3), s.71, 95, 96

isim Küme

Kızlı erkekli bir grup, bir ritimle kolkola, sağa sola yalpalyorlar, eski bir şarkı söylüyorlardı (Soytarı Olmak, s.95).

gurbet (t.2), s.194(2)

isim Doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer, gurbetlik

Gurbetin hissi törpüleyen acısını duymamış kaç gönül var (Bir Eşek Karşısında, s.194).

gurbet türküsü (t.1)

isim Doğdukları yerden ayrı olan kişilerin memleketlerine özlemlerini anlatan türküler

O, yaşadığını duyduğumuz hayatın sırrına adım adım, dudaklarımızda bir

gurbet türküsü, ilerliyorduk (Kırkinci Adam, s.131).

guruldamak (t.1)

nsz Sindirim yollarından bir sıvı geçerken "gur gur" diye ses çıkarmak

*Midesi açlıktan **gurulduyordu** (Nedamet, s.38).*

gurup (doğ. grup) (t.1)

isim Küme

Münih ve Frankfurt tren istasyonlarında hafta tatillerini geçiren vatandaş

***guruplarına** duyduğum aynı ılık sevgiyle uzun süre onu süzdüm (Bir Eşek*

Karşısında, s.191).

gurur (t.7), s.18, 33, 56, 72, 81, 107, 138

isim, Ar. ğurūr Kendini beğenme, büyüklenme, benlik, kibir

*Yavaşça eğildi, içinde sahip olmanın, hâkim olmanın derin **gururuyla** solgun*

yanaklarından öptü (Yeni Gün, s.33).

gururlanmak (t.1)

nsz Kendini beğenmek, büyüklenmek, kurumlanmak

*Hele; zaman zaman "Buna ancak Türkler dayanır." dedikçe nasıl **gururlandım**,*

nasıl tepeden baktım çevreme (Almanya Notları, s.185).

güç (t.14)

1.isim Fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet, efor

*Tabanlarından yükselen yepyeni bir **güçle**, çömeldiği yerden dimdik doğruldu (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

2.sıfat Ağır ve yorucu emekle yapılan, çetin, müşkül, kolay karşıtı

*Bu işte anlatılması **güç**, çirkin bir yanlışlık, bir haksızlık var zannediyorum (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

3.zarf Zorlukla

*Me'yi, Mi şeklinde telâffuz ediyordu, gülmek için kendimi **güç** tuttum(Koyun Olmak, s.177).*

güçlenmek (t.2), s.88(2)

nsz Güçlü duruma gelmek, kuvvetlenmek

*Korkum, bakamamak korkusu içinde gelişir, **güçlenirdi**. (Hayal Ülkelerinden, s.88).*

güçleştirmek (t.1)

-i Güç duruma getirmek

*Korku, nefes almamı **güçleştiriyor**, boğuyordu beni (Cümbüş, s.139).*

güçlü olmak (t.1)

sıfat güçlü + y. f. olmak Gücü olan, kuvvetli, yavuz

*Sen benden **güçlü olmana** rağmen ayak ucumda, ben silahı bir daha, bir daha patlatacaktım (Sınır, s.104).*

güçlü (t.7)

1.*sıfat Gücü olan, kuvvetli, yavuz (s.85, 128, 164(2))*

*O anlatır, bir görünmez 'kalem zihnime Münâdi'yi çizirdi; gür sesli, palabıyıklı, iri ve **güçlü** bir adamı (Göç Zamanı, s.85).*

2. *Şiddeti çok olan (s.80, 164)*

*Yiğit atam; atım nasıl koşmak isterse, oğlunun oğlu nasıl meme isterse, **güçlü** alev nasıl ağaç isterse, bu değersiz oğlun da senden cevap ister (Doğuş, s.80).*

3.*Etkisi, önemi büyük olan, sözü geçer, forslu*

*Bilen, çok şey bilen baba, kabilenin önderi, bilgini, hastaları tımar eden, ölümlere kutsal sözler söyleyen, saygı uyandıran, **güçlü** baba; yüzünde buruşuk bir gülüş, gözlerinde bir haz izi, cevap vermedi, yüzünün anlamına sözle birşeyler eklemedi (Doğuş, s.80).*

güçlük çekmek (t.1)

nsz Zorlanmak

*Ah hanımefendi, biliyorum, bu sözleri anlamakta **güçlük çekiyorsunuz** (Passionya Buluntuları, s.156).*

güçsüz (t.1)

sıfat Gücü olmayan, âciz

*Kendimi pek **güçsüz** hissettiğim anlarda baskın veriyor hep (Nedenlerim, s.98).*

güdük (t.1)

sıfat Eksik yanı olan, tamamlanmamış

*Küçüğün duymadığını zannetti, tekrar etmek üzereydi ki; olgun, tamamen erkekleşmiş ses, hamalın sesi kulaklarında, **güdük** idraki üzerinde aks-i sedalar yaparken çocuk tekrar sordu (İnsan Hamal, s.52).*

gül biti (t.7), s.188(5), 189(2)

isim, hayvan bilimi Yaprak biti

*Bir nefeste, "**Gül biti** için toz istiyorum." diyebildim (Bitler, s.188).*

gül (t.12), s.187(6), 189(4), 190, 192

isim, bitki bilimi Far. gul Gülgillerin örnek bitkisinin (Rosa) katmerli, genellikle kokulu olan çiçeği

Yaşlı tezgâhtar sabırla yüzüme bakarken, birkaç kere arkası arkasıya, “Gül için, gül şeyi için, amannn şey, gül canım gül” dedim (Bitler, s.187).

güldürmek (t.1)

-i Gülmesine sebep olmak

Eğer kanım olmamış olsaydı, eğer kanım vücudumdan çıkmak, beni bomboş bırakmak isteğini yüzüme haykırmamış olsaydı, belki hâlâ insanları güldürmekte devam edecektim diye düşündüm (Soytarı Olmak, s.97).

gülme (t.5), s.23, 52, 96, 171, 180

isim Gülmek işi

Sebebini bilerek, gülmenin mânasını anlayarak kahkaha atıyorum (Misafir Geldi, s.23).

gülmek (t.38)

1.*nsz* İnsan, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak (s.24, 50, 52, 63, 74, 76, 91, 95, 116, 126, 127(2), 128, 155, 158, 164, 165, 167, 171, 173, 177(4), 180, 207(2), 208)
Kendi kendine güldü ve çocuğun gülmeyi şini, talihsizliğine verdi (İnsan Hamal, s.52).

2.-e Biriyle alay etmek (s.60, 62(4), 75, 171(2), 177(2))

Atımsın, topacımsın desem gülerler (Küçük Anneme, s.60).

gülümseme (t.18), s.61, 74, 88, 89, 121, 127, 132, 139, 141, 144, 152, 158(2), 167(2), 168, 180, 182

isim Gülümsemek işi, tebessüm

Çocuğun alamıyacağı kadar küçük, büyüğün tasvib edeceği kadar büyük; yalandan bir tebessüm dudaklarımda "Beni sever misin" derim ve belli etmeden aynı gülümseme ile "Beni dövecek olan" diye düşünürüm (Küçük Anneme, s.61).

gülümsemek (t.9), s.30, 40, 53, 54, 66, 80, 86, 89, 94

nsz, -e Güler gibi olmak, hafifçe gülmek

Gülümsemi ve okunacak bir şey, çekici bir hikâyeye olmalı diye düşündü, siliniverdi aklından telsiz memuresi (Telsiz Memuresi, s.30).

gülünç (t.5), s.96, 176, 181, 194, 196

sıfat Güldürücü, tuhaf, komik

Boncuk gözlerinde **gülünç** bir dikkatle yanımdaki bir noktaya bakıyor ve burnunu karıştırıyordu (Bir Eşek Karşısında, s.194).

gülüş (t.4), s.80, 96, 101, 118

isim Gülme işi

İnsan **gülüşü**, en güürültülü şekliyle arkadaşımda dile gelmiş gibiydi (Soytarı Olmak, s.96).

gülüşmek (t.1)

nsz Karşılıklı veya birlikte gülmek

Hepimiz **gülüştik** güyâ ve Malta çarşısının eğri parkeleri bir hamalın ve bir sürü dükkân sahibinin kahkahalarına şahit oldu bu gün (Borç, s.46).

gümrah (t.1)

sıfat Far. gumrah Aşırı derecede büyümüş

Kadın, "O zaman çamlar daha **gümrah** değil miydi?" dedi (Kırkinci Yıl, s.93).

gümrük memuru (t.1)

isim Tr. gümrük + Ar. me'mür Sınır kapılarında devlet hizmetinde aylıkla çalışan kimse, görevli

Gümrük memuru, Almancayı yabancı gibi telaffuz ederek (böyle davranırsa, biz daha anlarmışız gibi) "Var ne yanınızdadır?" sorusunu sordu (Almanya Notları, s.182).

gümrük (t.2), s.107(2)

isim Sınır kapılarında denetim ve gözetim işlerinin yapıldığı yer

Ağır ama kararlı, **Gümrük** bölümünün aksi yönüne sürüklendim (Koltuk Değnekleri, s.107).

gümüş (t.4)

1.*sıfat* Gümüşün rengine benzeyen parlak, açık gri renk, gümüşî renge olan (s.31, 59)

Gümüş karınlı balıklar oynaşır, kurbağalar kuşlarla bir şeyler söyleşir, biz de boğazına kadar memleket ve teskere hasretiyle tıkabasa dolu düşünür, şakalaşır, türkü söyler veya uyurdu (Erkeklik Özentisi, s.31).

2.Atom numarası 47, atom ağırlığı 107,88, yoğunluğu 10,5 olan, 960 °C'ye doğru sıvı durumuna geçen, parlak beyaz renkte, kolay işlenir ve tel durumuna gelebilen elementinden (simgesi Ag) yapılmış olan (s.46, 182)

Derhal elini geniş ceket cebine attı ve iki **gümüş** lira çıkardı (Borç, s.46).

gün (t.72)

1.*isim* Gündüz (s.21, 32, 33(2), 34, 43, 45(2), 51, 56, 84, 86, 91, 92(5), 112(4), 115(3), 121, 126, 127, 129, 132(3), 133, 135, 139, 142(2), 144, 145(2), 151, 155, 156(2), 157(4), 158(3), 170, 172, 176, 177, 183(2), 186, 192, 193(2), 195(2), 196, 197(2), 198, 199, 201)

Günün geçtiğine ağlıyorlar sanırsınız (Erzurum'da Akşam, s.64).

2.İçinde bulunulan zaman

*Spiker, normal koyuluğunu bulamamış ekranda, dudaklarında memnun bir gülümseme, **günün** havadislerini veriyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).*

3.Tarih (s.21, 195)

“Meselâ” diyor, zahmetsizce beş sene evvel beraber çalıştığımız müessesede bir Cumartesi **gününe** geçiyor (Misafir Geldi, s.21).

4.Çağ, devir

*Sizin **günüünüzden** bu yana bazı değişiklikler oldu (Bir Eşek Karşısında, s.192).*

gün ağarmak (t.2), s.147, 199

isim gün + y.f. ağarmak tan yeri aydınlanmak

Gün ağarırken yorgun ama mutlu sandalyasının arkalığine yaslandı (Fikirci, s.199).

gün batımı (t.1)

isim Güneşin ufukta kaybolması, gurup

İlle **gün batınımda** mı umut? (Bekleyenler, s.146).

gün doğmak (t.1)

isim sabah + y. f. doğmak sabah olmak

Gün doğmuştur. Etrafta, iş saati başlamadan evvelki durgunluk vardır (Yorgunluk Hakkında, s.208).

gün doğumu (t.1)

isim Güneşin ufukta belirmesi, ortalığın aydınlanması

İlk ben isyan ettim ve bir **gün doğumunda**, arkama bakmadan ayrıldım köyden (Bekleyenler, s.116).

gün gün (t.1)

Yirmi dört saatte bir

Önce **gün gün**, sonra ay ay, sonra da yıllarca evveline gittiler (İnsanlar ve Saatler, s.112).

gün ışığı (t.2), s.117, 146

isim Aydınlık

*Geniş hayat, yeni **gün ışığıyla** doluydu (Vermek ve Ötesi, s.117).*

günah (t.2)

1.*isim, Far. gunāh* Dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış, vebal
*Kimbilir, belki de bu dikenler, Turgudun işlediği **günahlardı** (Dua, s.41).*

2.Acımaya yol açacak kötü davranış, yazık

*Bunlar da bizim gibi, Allah bunlara da can vermiş, **günah** be çavuşum (Erkeklik
Özentisi, s.31).*

gündeliğe gitmek (t.1)

isim gündelik + y.f. gitmek günlük işler yaparak gelir sağlamak
*Şehitlere **gündeliğe gittiğinde** görmüştü (Nöbet, s.206).*

gündüz (t.2), s.121, 145

isim Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü
*Yorgun çevrede, **gündüzden** arda kalmış bir vuruş, bir an putrel titreşimlerinde
yankılanıyor, sanki yapı uykuya varmadan evvel son bir defa geriniyordu
(Okuyamadığım Mektup, s.121).*

güneş (t.23), s.25, 39, 44(2), 47, 79, 80, 88, 89, 94, 101, 108, 117(2), 121, 133, 141(2),
142(2), 144, 157, 204

isim Güneş ışınlarının ve ısısının etkilediği ortam

***Güneşten**, sabah nasibini almış oda, o dost yüzü tekrar görebilmek için ertesi
sabaha kadar beklemek mecburiyetindeydi (Talebe, s.47).*

güneş doğmak (t.1)

isim güneş + y.f. doğmak sabahleyin güneş ufuktan yükselmek

*Bir daha **güneş** hiç **doğmayacak** korkusu titretirdi beni (Elli Liralık Teşhis,
s.101).*

güneş güneş (t.1)

Çok güneşli

*İzmir limanı **güneş güneştir** şimdi (Asıl Sebep, s.17).*

günlerce (t.1)

zarf Pek çok gün boyunca

***Günlerce**, aylarca sahip olduğu şeylere bakmadı, sahip olamadıkları için
ızdırap çekti (Deli İmam, s.55).*

günlük (t.2), s.22, 23

sıfat Her gün yapılan, her gün yayımlanan, her gün çıkan

*Dönüyorum ve hayretle bakıyorum ki, beni esir eden, bana işkence eden **günlük***

meşgale isimli müstebit susmuş ve âciz (Misafir Geldi, s.23).

gür (t.3)

1.sıfat Bol ve güçlü olarak çıkan veya fişkıran (s.15, 85)

*O anlatır, bir görünmez 'kalem zihnime Münâdi'yi çizerdi; **gür** sesli, palabıyıklı, iri ve güçlü bir adamı (Göç Zamanı, s.85).*

2.Bol, verimli, feyyaz

*O zamanlar, yol bu kadar dik değil, çamlar **gür** ve yeşildiler (Kırkıncı Yıl, s.93).*

güruh (t.1)

*isim, Far. gurūh Değersiz, aşağı görülen, küçümsenen topluluk, derinti, sürü
Yatmak için çarşafın lekesiz olması, oturmak için sandalyanın tozsuz olması
yetecek bu **güruha** (Taşındığım Ev, s.75).*

gürültü (t.8), s.59, 72, 76(2), 95, 97, 106, 119

*isim Aralarında uyum bulunmayan düzensiz seslerin bütünü, patırtı, şamata
Postallarımızın çıkardığı **gürültü** yeknesak, gece sıkıntılı (Yeni Gelen, s.72).*

gürültülü (t.3), s.39, 58, 96

sıfat Gürültüsü olan

*Ağır sessizlik, caddedeki tramvayın **gürültülü** freniyle bozuldu (Dua, s.39).*

güven (t.1)

*isim Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat
Pek **güveni** yoktu ya almazlardı (Fikirci, s.201).*

güvenilir (t.1)

sıfat Güven duygusu veren, güvenilen, itimatlı

*Deminki, sıkıntılı ama **güvenilir** zamanı özledi Nuri Bey (İnsanlar ve Saatler, s.113).*

güvensiz (t.1)

sıfat Başkalarına güvenmeyen, itimatsız

***Güvensiz** bir sesle “Yo” dedi, “Pek de şikâyetçi değilim. Güzel bir palto doğrusu, memnunum.” (Palto, s.128).*

güvensizlik (t.2), s.88, 168

isim Güvensiz olma durumu, itimatsızlık

*Hayvanın yuvarlak çıplak ve çirkin bakışlarında **güvensizlik** ve kuyruk acısı belirliydi (Papağan Dedi Ki, s.168).*

güvercin (t.2), s.90, 109

isim, hayvan bilimi Güvercingillerden, hızlı ve uzun zaman uçabilen, kısa

vücutlu, sık tüylü, evcilleşmiş birçok türü bulunan, yemle beslenen bir tür kuş
(Columba)

*Bir yaşlı kadın yem atıyordu **güvercinlere** (Körün Gördükleri, s.90).*

güverte (t.4), s.17, 42, 163, 165

isim, denizcilik İt. coverta Gemide ambar ve kamaraların üstü

*Şehir ayak altındadır **güverteden** bakınca (Asıl Sebep, s17).*

güya (t.5), s.32, 46, 69, 70, 149

zarf Far. gūyā Sözde, sanki

***Güya** madenden dışarı doğru bir kuvvet elinize beklenilenin siz olmadığını
soğukça tekrar eder (Açmadığım Kapı, s.149).*

güz (t.1)

isim Sonbahar

*Ali, onların gidişinden bir yıl sonra, **güzün** evlendi (Kırkinci Adam, s.132).*

güzel (t.44)

*1.stıfat Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran, çirkin karşıtı (s.33, 35,
40, 50, 54(2), 62, 70, 99, 128(2), 140, 142, 149, 155, 156, 157(3), 176, 192, 194)
Genişçe yer yatağının diğer ucunda **güzel** karısı, akşam münakaşasını yaptıkları
yeni eve taşınma meselesini unutmuş gibiydi (Yeni Gün, s.33).*

2.İyi, hoş (s.35, 57, 79, 94, 101, 144)

*Herşey **güzeldir**, herşeyde hikmet vardır (Deli İmam, s.57).*

3.zarf Hoşa giden, beğenilen, iyi, doğru bir biçimde (s.50, 135, 157, 164, 188)

*Korkuları ve vicdan azapları, **güzel** konuşan hukuk adamlarının ifâdesinde he-
men hemen yok denecek kadar inceliyor, hatta çoğu iyi bir iş yapmanın iç
rahatlığına erişiyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

4.zarf Adamakıllı

*Usta hem binbir oymayla bezemiş hem de bir **güzel** yıldızlamıştı (Papağan Dedi
Ki, s.167).*

5. isim Güzel kız veya kadın (s.30(2), 141(2), 150(3), 157(3), 164, 176)

*Velda, **güzeldi** ama Tagor'un hayâl kadını bir başka anlamda doğuca **güzeldi**
(Odamdaki Cinayet, s.141).*

güzel olmak (t.2), s.54, 190

isim güzel + y.f. olmak güzelleşmek

*Rabbim, benim küçük emanetimi daha **güzelleşmiş** olarak sana, senin emrinle
iade ediyorum (Mektup, s.54).*

güzellik (t.11), s.40, 57, 79, 83, 132, 143, 147, 164, 190(2), 204

isim Estetik bir zevk, coşku, hoşlanma duygusu uyandıran nitelik, hüsün
*Bir güzel koku gibi, bir yıldızın gökyüzünden kayıp gidişi gibi, dağdan dağa atlıyan suda, bir an görülüp kayboluveren binbir renk gibi, bütün bunlar gibi, ama bütün bunlardan daha anlamlı bir **güzelliğin** oluşu (Doğuş, s.79).*

H HARFİ

ha (t.11)

1.ünlem Şaşma anlatan bir söz

*İhtiyara dikkatle baktım, kaldırdığı rakı kadehine baktım, aslan südü **ha** diye takıldım (Serhoş, s.63).*

2.Bir şeyin birdenbire hatırlandığını veya kavrandığını anlatan bir söz (s.39, 63, 155)

***Ha.**, kadın vardı, beyaz başörtülü kadın vardı, kuşkonmaz gibiydi, kasımpatı gibiydi (Serhoş, s.63).*

3.Soru bildiren bir söz (s.26, 31(2), 40(2), 58, 118)

*Turgut be, derdi, anasını satım, biraz dişimizi sıksak, **ha** ne dersin.. (Dua, s.40)*

haber almak (t.1)

isim Ar. *haber* + y.f. Tr. *almak* kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi edinmek
*Malûm hayaller, güya terhis olmuşum da Pan-Amerikan'da iş hazırmış, Nilüferimi, 6 aydır **haber alamadığım** Nilüferimi, benim vefasız, benim tatlım Nilüferimi; Taksim meydanında görüvermişim de (Erkeklik Özentisi, s.32).*

haber vermek (t.2), s.80, 85

isim Ar. *haber* + y.f. Tr. *vermek* **bildirmek, haber ulaştırmak**
*Ata, bir **haber ver**, yoluna tutsak olayım (Doğuş, s.80).*

habersiz (t.1)

zarf Haber vermeden, habersizce, bihaber

*Saniye ibresi, duygusuz, olanlardan **habersiz**, bilinmemiş bir zamanda, geçmiş veya gelecek olduğunu düşünmeden çalışıyordu (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

Habil (t.1)

özel, isim İlk Adem peygamberin büyük oğlu Kabil tarafından öldürülen küçük oğlu

***Habil**, olanlar yetmezmiş gibi, odamda bu gece Kabil'i öldürdü (Odamdaki Cinayet, s.141).*

hadi (t.4), s.29, 32, 46, 53

ünlem Haydi

Hadi, “Sevsinler, çivit mavisini ne de yakışmış.” dedikleri telsizci kızdan (Telsiz Memuresi, s.29).

hâdise (t.4), s.21, 22, 23(2)

isim Ar. hâdiŕse Olay

Hâtıralar iskeletine; **hâdiseler** elbisesini giydirdikçe, bir his dünyası şimdiye kadar düşünmediğim bir dünyanın çıktığına, hâkim olduğuna şahit oluyorum (Misafir Geldi, s.21).

hafifletmek (t.1)

-i Hafiflemesine yol açmak, hafifletmek, tahfif etmek

Babamın mutluluk içinde oluşu, yakut kayalar ve altın saraylar önünden geçişi, köpük köpük gazoz akan derelerden (babam şerbet derdi ama, ben gazozu böyle bir dere için daha uygun bulurdum) eğilip kana kana içişi bile yüreğimdeki korkuyu azaltmaz, **hafifletmezdi** (Hayal Ülkelerinden, s.88).

Hafız Sami (t.1)

özel, isim 1874-1943 arasında yaşamış Türk mûsikişinas, müzisyen

Hafız Samiler söylerdi, büyük Burhanlar söylerdi, anlardım, anlardım, doyasıya anlardım. Sağır oldum, duymuyorum, kör oldum, görmüyorum (Serhoş, s.63).

hafif (t.12)

1.sıfat Ar. hafîf Tartıda ağırlığı az gelen, yeğni, ağır karşıtı (s.204, 209)

Ağırın acı tadı var mı damarlarında, ya **hafifin** çörek yumuşaklığı? (Isırmak, 204).

2.Güç veya yorucu olmayan, kolay

Hafif ve kullanışlıdır (Zebra-Son-Animo, s.176).

3.Ağırbaşlı olmayan, ciddi olmayan, hoppa

Gözleri **hafif** şehlâydı kadının (Okuyamadığım Mektup, s.121).

4.Kalınlığı veya yoğunluğu az olan

Önce yuvarlak, **hafif** tüylü bir çehre beliriyor karşımda (Nedenlerim, s.98).

5.Gücü az olan, belli belirsiz (s.19, 28, 35, 93, 127, 180)

Bir serçe sürüsü, birden havalandı, ürperdi kadın, **hafif** bir çığlık attı ve aksi bir sesle “Müz’iç hayvanlar.” dedi (Kırkıncı Yıl, s.93).

6.zarf Sıkıntısız, ferah, rahat olarak

Bu uçsuz bucaksız dünyada uçurecek kadar hafifim (Misafir Geldi, s.23).

hafifçe (t.7), s.35, 66, 108, 111, 145, 170, 198

zarf Hafif olarak, hafif bir biçimde, belli belirsiz

Çevreye belli etmeden parmaklarını hafifçe kııldattı (İnsanlar ve Saatler, s.111).

hafife almak (t.1)

d. isim Ar. hafif + y.f. Tr. almak küçümsemek, önemsememek

İşi hafife alanların veya yolunu bulup kaytaranların sözleşmeden bulunduğu yeri burası (Erkeklik Özentisi, s.31).

hafiflik (t.2), s.15, 76

isim Hafif olma durumu

Gidenlerin bıraktığı silinmez izler, bütün hafifliğine, bütün boşluğuna rağmen pis bir doluluk var etrafta (Taşındığım Ev, s.76).

hafifsemek (t.3), s.172, 188, 193

-i Bir kimseyi veya bir şeyi önemsememek, yeğnisemek, istihfaf etmek

Burnundan nefes vererek hafifsemi bu fikri, "İnsanlar" dedi "Pek çok alanda bize benzerler (Koyun Olmak, s.172).

hafta (t.2), s.38, 126

isim Far. hefte Birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem

O, "Bir haftadır bu dert beni öldürüyor." diye devam etti (Palto, s.126).

hafta tatili (t.1)

isim Kanuna göre haftanın tatil olması gereken günü

Münih ve Frankfurt tren istasyonlarında hafta tatillerini geçiren vatandaş guruplarına duyduğum aynı ılık sevgiyle uzun süre onu süzdüm (Bir Eşek Karşısında, s.191).

haftalık (t.3), s.33, 59, 82

sıfat Herhangi bir hafta süren

Haftalık sakalının çerçevelediği yüzünde dinlenmenin derin izleri vardı (Yeni Gün, s.33).

hahha (t.1)

ünlem (ses taklidi k.) Alaylı gülüş hâlini ifade eder

Çoban; "Hah ha" diye güldü "Deel beyim bu koyun." (Koyun Olmak, s.171).

hain (t.4), s.73, 88, 114, 128

sıfat Ar. Kötü niyeti olan

Sesim soğuk ve hâindi (Palto, s.128).

hak (t.4), s.18, 83, 130, 189

*isim Ar. hâk Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç
Pardösüm iblisane icraatına devamla senden başka kadınlara bakmak için bir
hak dahi tanıtacak (Asıl Sebep, s.18).*

Hak âşığı (t.1)

Allah aşkıyla aklı başından gitmiş, dünyâyâ aldırılmaz duruma gelmiş olan
(kimse), cezbeli

Bir diğeri: Hak âşığı dedi (Deli İmam, s.57).

hâk ile yeksan olmak (t.1)

yapı, şehir vb. temelinden yıkılıp harap olmak, bütünüyle ortadan kalkmak

*“Hak ile yeksan” olmak, hiç var olmamışçasına yok olmak istiyordum (Soytarı
Olmak, s.97).*

hak kapısı (t.2), s.44(2)

Bir kimsenin hakkını arayabileceği makam

*Dükân kapısı hak kapısıdır, hak kapısından içeri bakan olmaz, pek o saatlerde
(Borç, s.44).*

hak kazanmak (t.1)

(Bir şeyi) Elde etmeye lâyık duruma gelmek

*Tanıdık çehrelerde bu imtiyaza en hak kazanmış annemdi tabii (Düşünmek,
s.164).*

hak vermek (t.2), s.166, 193

*isim Ar. hâk + y.f. Tr. vermek birinin düşüncesini, davasını, iddiasını doğru
bulmak*

*Hak verdim, “Aşınmaz.” dedim, “Ama kirlenir.” Lafı uzatmamak için de hemen
sokağa fırladım (Papağan Dedi Ki, s.166).*

hak yemek (t.1)

*d. isim Ar. hâk + y.f. Tr. yemek Haram helâl demeden başkalarına âit olan şeyi
kendine mal etmek, harama el uzatmak*

Hak yemeyin, hürmet edin (Deli İmam, s.56).

hakikat (t.2), s.30, 49

isim Ar. hâkikat Gerçek

*Sıkılğan, dalgın ve tabî boyasız dudaklar ile, hakikatin tâ kendisi olan
hareketleri ne kadar saf, ne kadar uygun değil mi? (Telsiz Memuresi, s.30).*

hakikat olmak (t.1)

isim Ar. ḥaḳīqat + y.f. Tr. olmak gerçek duruma gelmek, gerçekleşmek
*Hayalimdekiler **hakikat olsa** (Yeni Gün, s.34).*

hakikî (t.2), s.22, 30

sıfat Ar. ḥaḳīkī Gerçek

*Hâtıralar şekillendikçe, **hakikî** hüviyetlerini takındıkça gözümü yumarak geçtiğim yolun esas cepheleri meydana çıkıyor (Misafir Geldi, s.22).*

hâkim (t.14)

1.sıfat Ar. ḥâkim Egemenliğini yürüten, buyruğunu yürüten, sözünü geçiren, egemen

*Ümitsizlik, sevimli yüzüne tamamen **hâkimdi** (Nedamet, s.37)*

2.isim, hukuk Yargıç (s.183(3), 184(3), 185(3), 184, 186, 189(2))

*Aynı gün **hâkimin** karşısına çıktım (Almanya Notları, s.183).*

hâkim olabilmek (t.1)

isim Ar. ḥâkim + y.f. Tr. olabilmek etkili, hükmetme kabiliyeti olması

*Vaziyete hareketle **hâkim olabileceğimi** zannediyorum (Yeni Gelen, s.72)*

hâkim olmak (t.2), s.21, 33

isim Ar. ḥâkim + y.f. Tr. olmak etkili olmak, hükmetmek

*Hâtıralar iskeletine; hâdiseler elbisesini giydirdikçe, bir his dünyası şimdiye kadar düşünmediğim bir dünyanın çıktığına, **hâkim olduğuna** şahit oluyorum (Misafir Geldi, s.21).*

hâkimiyet (t.2), s.21, 72

isim Ar. ḥâkimiyet Egemenlik

*İşte Hüseyin'in rakik kalbine gizlenmiş sinsilikleri, işte Emin'deki **hâkimiyet** arzusu, işte Ali'nin bakışlarındaki âdi ihtirası ben de görüyorum (Misafir Geldi, s.21)..*

hakkında (t.11), s.40, 108, 147, 154(2), 155, 173, 177, 196(2), 208

zarf İlgili olarak, üzerine

*Topraklardan, güzelliği veya çirkinliği **hakkında** kolay karar verilemeyen bir koku yükseliyordu (Dua, s.40).*

hakkından gelmek (t.1)

d. yenmek, öç almak veya cezasını vermek

*Nasıl olsa demokratik Amerika yönetimi, yakında onların cümlesinin **hakkından gelecek** (Bitler, s.188).*

haklı (t.5), s.36, 156, 171, 173, 176

sıfat Hakka uygun, doğru, yerinde

Haklısın hanım, dedi, kimseye bu söz söylenmez (Çatal, s.36).

haklı göstermek (t.1)

isim haklı + y.f. göstermek davasını, iddiasını, düşüncesini, davranışını doğru göstermek

*Kendimi **haklı göstermek** için, "Tıp fobi diyor belki." diyordum (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

haklı olmak (t.1)

isim haklı + y.f. olmak davası, iddiası, davranışı, düşüncesi adalete uygun olmak

*Yoksa, siz kalkar da ikisini yatak odamızda görünce diye söze başlarsanız, hâkim **bey haklı olarak** size; 'Bu, kanunun karınıza tanıdığı hakdır. Erkek arkadaşını yatak odanıza alabilir.' diyecektir." (Bitler, s.189).*

haksızlık (t.2), s.109, 164

isim Hak ve adalete aykırılık

*Bu işte anlatılması güç, çirkin bir yanlışlık, bir **haksızlık** var zannediyorum (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

hâl dili (t.1)

isim Düşüncelerini duruşuyla, davranışlarıyla anlatma

Hal diliyle hangi memleketin hangi şehrindeyisin, memnun musun hayatından, kaç yıldır buradasın şeklinde pek çok soruyu bir nefeste sıraladım (Bitler, s.192).

hâl (t.40), s.19, 20(3), 32, 37, 67, 74, 76(2), 80(2), 89, 90(2), 98, 103, 108(2), 110, 114, 115, 120, 122, 125, 129, 133, 138, 140, 155, 163, 172, 179, 182, 184, 188, 189, 198, 201, 209

isim Bir şeyin içinde bulunduğu şartların veya taşıdığı niteliklerin bütünü, durum, vaziyet

Pek hatırlamıyorum, yemek nasılsa iyi çıkmıştı da biraz fazlaca mı kaçırmıştım, yorgun muydum, yoksa sıcaklardan mıydı; neyse, o gün bir hal olmuştu bana, bir miskinlik, bir yorgunluk kaplamıştı içimi, hadi, demiştim, bizim gölün kenarına şöyle bir uzanayım (Erkeklik Özentisi, s.32).

hâlâ (t.13), s.65, 92, 97, 99, 108(2), 111, 120, 172, 174(2), 179, 185

zarf Ar. *hâlâ* Şimdiye kadar, o zamana kadar, hâlen, henüz

Kulpları hâlâ omuzunda duran torbasını indirdi ve kucağına aldı (İstasyondan, s.65).

hâlbuki (t.10), s.21, 38, 107, 116, 125, 141, 180, 189(2), 190

bağlaç Ar. hâl + Tr. bu + Far. ki Oysa

Halbuki o benim sakatlığıma önem vermez görünmüştü (Koltuk Değnekleri, s.107).

halen (doğ. hâlen) (t.1)

zarf Ar. hâlen Şimdi, şu anda, bugünkü günde

Oh, o kitabı düşünüyorum, o kitaptan yararlanarak mezun olmuş öğrenciyi, halen okuyanları, meselâ o kitaptan öğrendiği tarzda bir fabrika kurup, çelik imal etmeye çalışan insanı düşünüyorum (Koyun Olmak, s.172).

halı (t.4), s.117(2), 118, 182

isim Yere veya mobilya üstüne serilmek, duvara gerilmek için, genellikle yünden dokunan, kısa ve sık tüylü, nakışlı, kalın yaygı

Halıya oturmadan evvel âdetti, abdest alınır (Vermek ve Ötesi, s.117).

hâline gelmek (t.2), s.116, 163

gibi olmak

Konuşması şiddetlenmiş, yere çizdiği şekiller şekil olmaktan çıkmış, oyuklar haline gelmişti (Kırkinci Adam, s.163).

halk (t.4), s.183(2), 209(2)

isim Ar. halk Aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan, aynı uyruktaki insan topluluğu, folk

Hâkime döndü ve sanki suçu beraber işlemişiz gibi itham eden bir sesle, “Bu bay” dedi “Halkı, bu güne kadar duyulmamış bir biçimde, gıda maddesi yoluyla öldürmek istemekten sanıktır (Almanya Notları, s.183).

hâlsizlik (t.2), s.97, 119

isim Hâlsiz olma durumu, bitkinlik, dermansızlık, takatsizlik

Derin bir halsizlik ağırca vücudumu sarıyordu (Soytarı Olmak, s.97).

halt (t.2), s.152, 186

isim Ar. halı Uygun olmayan, beğenilmeyen şey

O söyledi dedi miydin, eh odacı Ali Efendi değil, Napolyon yemiş bu haltı derler, biter (Napolyon’un Ümidi, s.152).

halt etmek (t.1)

isim Ar. halı + y.f. Tr. etmek uygunsuz bir söz söylemek, uygunsuz davranmak,

uygunsuz bir iş yapmak

*Mademki Allah bunları büyütmüştü, ona **halt etmek** düşerdi (Dua, s.40-41).*

halt yemek (t.2), s.152, 186

isim Ar. ḥalt + y.f. Tr. yemek halt etmek

*O söyledi dedi miydin, eh odacı Ali Efendi değil, Napolyon **yemiş** bu **halt** derler, biter (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

ham (t.1)

sıfat Far. ḥām Yenecek kadar olgun olmayan (meyve), olmamış

*Kırk kapı ardında çocukluğunuzun **ham** erik lezzetini bulur gibi olursunuz (Açmadığım Kapı, s.150).*

hamal (t.8), s.44, 46, 51(3), 52(3)

isim Ar. ḥammāl Taşıyıcı

*Kır düşmüş top sakallı bir **hamalı** vardır çarşının, yediden yetmişe Romanyalı diye çağırır millet (Borç, s.44).*

Hamburg (t.1)

özel, isim Hamburg, resmî adıyla Hür Hansa Şehri Hamburg, Almanya'nın ikinci büyük şehri olup kendi başına ayrı bir eyâlet

*Kaç Heer Ochsen Schwanz Suppe'sini **Hamburg'da** içmekte, kaç Çinli pirincini, kaç Rus birbirini yemektedir kimbilir (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

Hamit (t.1)

özel, isim Vermekten Ölümsüzlük adlı hikâyede yer alan erkek karakter

*Abi, demişti, yaşa **Hamit** abi, demişti (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

hamle (t.1)

isim İleri atılma, atılım, saldırı, savlet

*Çoktan sormak istediği bir soru dudaklarında, yeni çekingenliğini, canlı bir **hamleyle** "A yenge" dedi (Vermek ve Ötesi, s.118).*

hançere (t.1)

isim, anatomi Ar. ḥancere Gırtlak

*Öyle mânâlı bir sükûttur ki o, boşa harcanmış ömrün ilk faydalı şeyini çeneler, **hançere**, ölü hareketsizliğiyle kazanır (Isırmak, s.205).*

handiyse (t.1)

zarf Yakın zamanda, hemen hemen

*Hadi dede, dedi, **handiyse** götürcekler Alişi (Mektup, s.53).*

hangi (t.3), s.101, 180, 192(2)

sıfat İki veya daha çok şeyden bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullanılan soru sıfatı

Güzel ama hangi sevmek, yaşamak ateşiyle yanan gönül vardır ki, korkmamış, korkuyu yaşamamış, onu bir elbise gibi eskitememiş olsun (Elli Liralık Teşhis, s.101)

hanım (t.8)

1.*isim* Kız ve kadınlara verilen unvan, bayan (s.45, 106, 184, 188)

“İnci Hanım gönderdi beni.” dedi (Koltuk Değnekleri, s.106)

2.Kadın, eş (s.36, 93, 166, 168)

Eşyayı teker teker tetkik ve bizim hanıma hikâye, görevlerim arasındaydı (Papağan Dedi Ki, s.166).

hanımefendi (t.8), s.154, 155, 156(2), 157, 158(3)

isim Saygı bildirmek için kadın adlarının sonuna getirilen veya adların yerine kullanılan bir söz

Passionya, dilimize kısaca “Azaplar Ülkesi” olarak çevrilebilir hanımefendi (Passionya Buluntuları, s.154).

hanımeli (t.1)

isim, bitki bilimi Hanımeligillerden, tırmanıcı, korularda, çalılıklarda yetişen bir bitki (*Lonicera caprifolium*)

Leylâk ve hanımeli kokulu sokaklarda akşam, leblebicinin sesinde yaklaşıyordu (Nedenlerim, s.99).

hani (t.13)

1.*zarf* Karşıdakinin daha önceden bildiği bir şey kendisine hatırlatılmak istenildiğinde kullanılan bir söz (s.69(6), 70, 124, 126, 156(2), 203)

Hani konuşmanın mecburiyet olduğu, ama nefessiz kalmışçasına mecburiyet olduğu anlar vardır (Palto, s.124).

2. "Doğrusunu söylemek gerekirse, kaldı ki, üstelik" anlamlarında kullanılan bir söz

Suat deponer çavuşuydu, pek Suat Çavuş da demezdik de hani, samimiyeti ilerletenler “Kız Suat” filân da derlerdi (Erkeklik Özentisi, s.31).

hantal (t.2)

1.*sıfat* Kocaman, iri, kaba

Şişman ve hantaldı (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

2.İşi, davranışları kaba ve yavaş

Başı **hantal** bir hareketle iki kere evet anlamında sallandı (Napolyon'un Ümidi, s.153).

hararet (t.1)

sıfat Ar. *harāret* Coşkunculuk, ateşlilik

Ellerini **hararetle** sıktım, tebrik ettim, nedir bu diye hayretle sordum (Sesli Ansiklopedi, s.180).

hararetli (t.2), s.208, 209

sıfat Coşkun, ateşli, canlı

Çok **hararetli** geçmiş bir iş gecesinin yorgun dönümdür bu (Yorgunluk Hakkında, s.208).

harcamak (t.1)

-i Bir şey yapmak için kullanmak, tüketmek

Bu yüzden onları boş yere **harcamamaksınız** (Passionya Buluntuları, s.155).

harcanmak (t.2), s.173, 205

nsz Harcama işi yapılmak, harcama işine konu olmak

Ama bilim yolunda **harcanan** çabayı bu kadar zannetme (Koyun Olmak, s.173).

hareket (t.21), s.17, 22(2), 30(2), 49, 72, 73, 82, 85, 96, 99, 101, 108, 120, 122, 145, 153, 184, 185, 194

isim, fizik Ar. *hareket*

“Ama belki de sizin sorunuz kıvamında bir **hareket**, ete kana dönüşmüş bir adım, bir aksiyon beklenen.” (Bekleyenler, s.145).

hareket etmek (t.6)

1. isim, mec. Ar. *hareket* + y.f. Tr. *etmek* yola gitmek, yola çıkmak (s.155, 180)

Bu noktadan **hareket ederek** şu yargıya varabiliriz; orada erkekler, genç, orta yaşlı ve ihtiyardılar (Passionya Buluntuları, s.155).

2.vücudu oynatmak, kıpırdatmak veya kımıldamak, devinmek (s.103, 106, 120, 158)

Ağır **hareket eden** bir adam, merdivenleri iniyordu (Sınır, s.103).

hareket noktası (t.1)

isim Bir iş, bir yolculuk vb.nin başladığı yer

Bir **hareket noktasından** yoksundu (İnsanlar ve Saatler, s.112).

hareketlenmek (t.1)

nsz Hareket kazanmak, harekete geçmek

Lâfa, nereden başlayacağını bilmeyen bir şaşkınlıkla **hareketlendi** (Palto,

s.125).

hareketli (t.1)

sıfat Canlı, kıpırdak

Ürkek bir dikkatle hareketli bakışları, benimle ihliyar kadın arasında gidip geliyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).

hareketsiz (t.3), s.80, 138, 194

sıfat Hareket etmeyen, yerinden kıvıldamayan, durgun, durağan

Sessiz ve hareketsiz oturmasaydı, çalsaydı, söyleseydi belki bu duruma katlanmam kolay olurdu diyorum (Cümbüş, s.138).

hareketsizlik (t.1)

isim Hareketsiz olma durumu

Öyle mânâlı bir sükküttür ki o, boşa harcanmış ömrün ilk faydalı şeyini çeneler, hançere, ölü hareketsizliğiyle kazanır (Isırmak, s.205).

harf (t.3), s.56, 178, 180

isim Ar. Dildeki bir sesi gösteren ve alfabeyi oluşturan işaretlerden her biri, kod
Ah! değil, Allah! deyin, ama öyle deyin ki, her harf içinizden kopsun (Deli İmam, s.56).

harf harf (t.1)

zarf Farkına, anlamına vararak söylemek

Makul olmalı, sana kalk seccadeyi ye demiyorum, ama âyetler; şöyle harf harf çiğnenmezler mi? (Isırmak, s.204).

harfiyen (t.1)

zarf Ar. harf Harfi harfine

Bir perde açılıyor yine beş sene evvelden, anlatılanları harfiyen hatırlıyorum (Misafir Geldi, s.21).

hariç (t.1)

zarf Ar. hāric Dışta kalmak üzere, dışında sayılmak üzere, müstesna

İkinci celsede, bir kişi hariç aleyhime döndüler (Almanya Notları, s.184).

has (t.2), s.182, 183

sıfat Ar. hāşş Özgü

O Cerman ırkına has intikal sür'atiyle, üç tekrarda anlayıverdi ne demek istediğimi (Almanya Notları, s.182).

haset (t.1)

isim Ar. hased Kıskançlık, çekememezlik, günü

Bir **hasret** hissiyle kahvedeki diğer esnaf konuşmalarına intizarda idiler (Tereke, s.67)

hasret (t.9), s.31, 47, 49, 118, 122, 133, 143, 191, 192

isim Ar. *hasret* Özlem

*Mektubun, vatan sinmiş, gerçek sevgi, gerçek **hasret** ve en önemlisi tertemiz bizim kadınıımız sinmiş her satırını, içerek okuyacağım (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

hasret kovuşturana (t.1)

Özleme son veren, kavuşturan anlamında tren için kullanılmı söz kalıbı

*Goca **hasret kovuşturana**, kimbilir, kaç anayı ağlatmış, nice tepeler aşmış, ne kardeşler kavuşturmuştu (İstasyondan, s.66).*

hasa (t.1)

isim Ar. *hāşşa* Özellik

*Bulanmak **hassasının**, iğrenmek şıkkının akla gelmeyeceği bir hissizlikle kabul edilecek bunlar, şu sürü tarafından (Taşındığım Ev, s.75).*

hassas (t.1)

sıfat Ar. *hassās* Çabuk etkilenen

*Çok **hassasım**, diye düşündü. Bir kaç gün havuç yiye- mem muhakkak (İnsan Hamal, s.51)*

hassasiyet (t.2), s.62, 127

isim Ar. *hassāsiyyet* Duyarlık

*Burnum da **hassasiyetini** kaybediverdi (Serhoş, s.62).*

hasta (t.11), s.45, 59(3), 80, 203(3), 205(2), 210

sıfat Far. *haste* Hastalık, kaza veya yaralanma dolayısıyla fizik veya ruh sağlığı bozulmuş ve tedavi edilmesi gereken kimse, rahatsız

*Sol gözü seğridi **hastanın** (Isırmak, s.205).*

hasta olmak (t.1)

isim Far. *haste* + y.f. Tr. *olmak* hastalanmak

*Bu ün kazanmış doktoru istediğim tarzda **hasta olduğumu** söylemeye mecbur edebilirdim (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

hastane (doğ. **hastane**) (t.2), s.91, 124

isim Far. *haste* + *hāne* Hastalara yatarak veya ayakta tanı, tedavi ve bakım hizmetlerinin hekim, hemşire ve diğer sağlık çalışanları tarafından verildiği sağlık kuruluşu

Bir saat evvel, **hastahanenin** lizol kokulu atmosferinde söylenmiş hastalık ismi, gerek Latince söylenişi gerekse Almanca karşılığı ile yuvarlanıyor, yer değiştiriyor, zihin boşluğunda türlü geometrik şekiller alıyorlardı (Palto, s.124).

hastalık (t.6), s.58, 100(2), 101, 124, 129

isim Organizmada birtakım değişikliklerin ortaya çıkmasıyla sağlığın bozulması durumu, rahatsızlık, çor, dert, sayrılık, illet, maraz, maraza, esenlik karşıtı

Hastalığımı anlatabilmek için bulduğu terimlerle, arzularım kirlerinden yikanacak, yıkılacak sınırlar, boğmayacaklar beni ve toplum gözünde davranışlarım bir lâtince isimde meşru olacaklardı (Elli Liralık Teşhis, s.101).

haşa (t.1)

ünlem Ar. *ḥāṣā* Bir durum veya davranışın kesinlikle kabul edilmediğini anlatan bir söz

Ama, dedi adam, ısırıyor artık haşa huzurdan it gibi oldu kereta, bakma ufak tefek olduğuna (Isırmak, s.203).

Haşim (t.1)

özel, isim Tam adı Ahmet Haşim olan 1884-1933 yılları arasında yaşamış sembolist Türk şâir

O bahçeye, o, **Haşim**'i ta içinden kavrayıp kaktüs tırnaklarıyla gönlünü kanatan Frankfurt Hayvanat Bahçesine yöneldim (Bir Eşek Karşısında, s.191).

hata (t.2), s.175, 195

isim Ar. *ḥaṭā* ' Suç, günah, kusur

Vücudumun öğünen ve utanan bölümlerinin düzenlenmesiyle ben uğraşırken diğer yandan, bir adam döküm **hatalarını** gideriyor, fazlalıklarımı tıraşlıyor, arada bir baş tarafıma tükürüp kirli bir bezle temizliğini yapıyordu (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

Hatçe (t.6), s.117(2), 118(4)

özel, isim Vermek ve Ötesi adlı hikâyede geçen karakter

Bir kırmızılık **Hatçe'nin** yanaklarını yaladı geçti (Vermek ve Ötesi, s.118).

hatır sormak (t.1)

isim Ar. *ḥāṭir* + y.f. Tr. sormak hâl hatır sormak

Çocukların ve benim **hatırımızı sordu** (Papağan Dedi Ki, s.168).

hatıra (t.12), s.20, 21(3), 22, 53, 71(2), 132, 148, 182, 200

isim, edebiyat Ar. *ḥāṭira* Anı

Hatıralar ve tasavvurlar bu vesileyle bir daha ortaya döküldü ve bir daha

içimizi sızlattı (Yeni Gelen, s.71).

hatırına getirmek (t.1)

hatırlamasına yol açmak

*Anlatı ver binlerce defa gördükleri, bir defa dahi **hatırlarına getirmediikleri** ekmeği ve vitrinden eksilen 3 ekmek için telsizci kızın böyle giyindiğini (Telsiz Memuresi, s.29).*

hatırında olmak (t.1)

unutmamış olmak

*Bu gün bile **hatırında olan** yaz sabahının serinliğisin desem, çaldığım eriksin, ninemin masalısın desem (Küçük Anneme, s.60).*

hatırlamak (t.19), s.21, 22, 32, 51, 69, 70(4), 98, 119, 131, 133, 157(2), 158, 189, 192, 206

-i Anımsamak

*Bir perde açılıyor yine beş sene evvelden, anlatılanları harfîyen **hatırlıyorum** (Misafir Geldi, s.21).*

hatırlanılmak (t.1)

hatırlanmaya, akla gelmeye değer olan

*Anlattığı şeyler ölümü tevlit edecek bir kaza kadar mutlak ve **hatırlanılmağa** değer (Misafir Geldi, s.21).*

hatırlanmak (t.1)

nsz Anımsanmak

*“Allah eksik etmesin başımızdan, onun varlığının **hatırlanması** nasıl mutlu kılar bizleri bilirsiniz.” (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

hatırlatmak (t.1)

-i, -e Anımsatmak

*Yakasında bir leke vardı, bana bazı şeyler **hatırlatırdı** (Palto, s.126).*

Hatice (t.1)

özel, isim Nöbet adlı hikâyede yer alan genç kız

*Receplerin **Hatice'nin** Mehmet'te gözü vardı (Nöbet, s.207).*

hatta (t.7), s.20, 74, 134, 135, 171, 180, 189

*bağlaç Ar. **hattā** Bile, hem de, üstelik ayrıca*

*Faydalı olmak isteği içlerine öylesine işlemiştir ki, ilmin menbaını bulabilmek için yararlandıkları eserlerin basım tarihi asrın başlarına, **hatta** geçen asra kadar iner (Koyun Olmak, s.171).*

hava (t.28)

1.*isim Ar. hevā* Hava yuvarını oluşturan, bütün canlıların solunumuna yarayan, renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı (s.68, 75, 76, 96, 103, 107, 111, 197)

*Görecekler ki bir yanakta pespembe tüllenen hicap vardır, yeryüzünde teneffüs edilmemiş **hava**, kendilerinden evvel başkası tarafından çiğnenmemiş toprak vardır (Taşındığım Ev, s.75).*

2.Meteoroloji ile ilgili olayların bütünü

*“Evet gerçekten güzel **hava**.” dercesine aldılar selâmımı (Bekleyenler, s.144).*

3.Canlılar üzerindeki etkisine göre hava yuvarının durumu (s.52, 91, 95, 131)

***Hava** kadar ıslak ve soğuk sesi, çocuğun kulaklarına erişmedi bile (İnsan Hamal, s.52).*

4.Esinti

*Ahşap kapının aralık verdiği yerlerden serin ve rutubetli bir **hava** geliyordu (Sınır, s.103).*

5.Çevreyi kuşatan boşluk (s.20, 27, 45, 76, 111, 146)

*Sigara dumanı **havada** dalga dalga (Misafir Geldi, s.20).*

6.Durum, ortam, çevre, muhit, atmosfer, ambiyans (s.45, 47, 49, 67, 76, 115, 149, 168)

***Hava** sıkıcı, ihtiyaç içinde kıvranan kadının mırıltısı sıkıntılıydı (Borç, s.45).*

havadis (t.2), s.121, 193

isim Ar. havādiş İlgi ile karşılanabilecek haber

*Onu pek sevindirmede bu **havadisim** (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

havalanmak (t.1)

nsz Yerden ayrılıp göğe yükselmek

*Bir serçe sürüsü, birden **havalandı**, ürperdi kadın, hafif bir çığlık attı ve aksi bir sesle “Müz’iç hayvanlar.” dedi (Kırkıncı Yıl, s.93).*

havlama (t.2), s.142, 174

isim Havlamak işi

*Daha demin karanlıkta yalvaran **havlama** değil miydi esrar? (Değişme, s.142).*

havlama (t.3), s.58, 198, 206

nsz Köpek bağırma, ürümek

*Kapı önünde bir köpek **havladı**, horoz ikinci defa öttü (Fikirci, s.198).*

havuç (t.2), s.51(2)

isim, bitki bilimi Far. hev̄c Maydanozgillerden, koni biçimindeki etli kökü için sebze olarak yetiştirilen, iki yıllık otsu bir kültür bitkisi, yeregeçen (*Daucus carota*)

Bir kaç gün havuç yiyemem muhakkak (İnsan Hamal, s.51).

havuz (t.5), s.60, 108(2), 143(2)

isim Ar. havz Su biriktirme, yüzme, çevreyi güzelleştirme vb. amaçlarla altı ve yanları mermer, beton benzeri şeylerden yapılarak içine su doldurulan, genellikle üstü açık yer

Kırmızı balık, yan yüzgeçlerini kullanmaksızın yalnız kuyruk hareketiyle havuzu devrediyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

Havza (t.1)

özel, isim Samsun iline bağlı ilçelerden biri

Havza-Tokat arasında saçının teli kadar gidip gelmişti (Şoför Aziz, s.28).

Hay Allah! (t.2), s.181, 194

şaşkınlık bildiren bir söz

Sözün burasında "Hay Allah." diye söylendi dostum, "Aceleyle kabağa bakmışım." (Sesli Ansiklopedi, s.181).

hayal (t.26), s.17, 18, 32, 34, 62(3), 64, 85, 87(3), 88, 105, 109, 111, 115, 129, 138, 140, 141(3), 143, 165, 192

isim Ar. hayāl Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, imge, hülya

Ve biliyor musun ki yeni elbisesi, seni karşılamak için binbir mahrumiyetle yapılan o zavallı entari, canım gösterişini, kurulan bir sürü hayalle birlikte kaybedecek (Asıl Sebep, s.17).

hayâl etmek (t.1)

isim Ar. hayāl + y.f. Tr. etmek bir şeyi zihinde tasarlayıp canlandırmak, hayallemek

Bence hemen her masalın önce uyuyan prensesi hayâl edilir, sonra ona giden yolda binbir engel sıralanır (Açmadığım Kapı, s.149).

hayal gücü (t.2), s.137, 141

isim Zihninin hayal yaratma yetisi, düş gücü, imgelem, muhayyile

Hayal gücüm marazı bir alışkanlıkla zihnime, belki de onunla gerçekte ilgisi olmayan bir çehre ve en alta düşmüş bir sefalet çiziyordu (Cümbüş, s.137).

hayal kırıklığı (t.1)

isim Çok istenilen veya umulan bir şeyin gerçekleşmeyişinden duyulan üzüntü
Biraz hayal kırıklığına uğradı doğrusu (Fikirci, s.199).

hayal kurmak (t.3), s.18, 67, 163

isim Ar. *ḥayāl* + y.f. Tr. *kurmak* gerçekleşmesi istenen, özlenen şeyi düşünmek
Bir tahliye borusunu sökmeğe çalışıyor ve hayal kuruyordum (Düşünmek, s.163).

hayal meyal (t.1)

zarf Belli belirsiz, açık seçik olmayan bir biçimde
Ümidin kaybolmak üzere olduğu bu titrek zaman bölümünde, bazı şeyleri hayal meyal bulursunuz (Açmadığım Kapı, s.150).

hayalhanem (t.1)

isim Ar. *ḥayāl* + Farsça *ḥāne* Hayal dünyası
Hayalhanem, kapısı açılmış bir demir kafes gibi., fikirler bu dünyada dolu dizgin (Misafir Geldi, s.22).

hayalperest (t.1)

sıfat Ar. *ḥayāl* + Far. *-perest* Hayalci
Gelenlerin elleri ve üstleri muhayyel kanlarla kıpkırmızıymış gibi geliyor bana, düşünüyorum da, kendimi pek hayalperest buluyorum (Tereke, s.67).

hayat (t.22)

1.*isim* Ar. *ḥayāt* Yaşam (s.15(2), 171, 75, 131, 132(3), 133(2), 148, 150, 152, 156, 157, 171, 174, 192, 204)

Kaytan bıyıklı asîl sebilci; senden öğreniyorum, hayatı, maksadı ve ulviyeti (Bir Sebilciden, s.15).

2.Hayat biçimi, içinde yaşanılan şartların bütünü, yaşantı (s.15, 18, 117)

Gaddar hayatın kıyasıya vurduğu tokatlara aşına yüzünde hayallerle gelen, rüzgârın lâtif okşamasını duymaktasın muhakkak (Asıl Sebep, s.18).

hayat bulmak (t.1)

d. isim Ar. *ḥayāl* + y.f. Tr. *bulmak* Canlanmak

Cansız her şey hayat buluyor, yaşıyor, heyecanlanıyor, gülümsüyordu (Doğuş, s.80).

hayat felsefesi (t.1)

isim Hayatı anlama ve algılama biçimi, yaşam felsefesi

Çünkü inanç, görenek ve hayat felsefemize uymaz (Koyun Olmak, s.172).

hayat vermek (t.2), s.71, 111

d. isim Ar. *hayāt* + y.f. Tr. vermek canlılık vermek, canlandırmak

*Dışarı çıktığımda, soğuk ve temiz havanın içime **hayat vererek** dolduğu şu anda, anlattıklarım için derin bir nedamet ile sıkılıyorum (Yeni Gelen, s.71).*

hayat boyu (t.1)

zarf Ömür boyu

*Bütün **hayatı boyunca** iki kere ikinin dört ettiğine inandı durdu (Deli İmam, s.55).*

hayatiyet (t.2), s.26, 72

isim Ar. *hayātiyyet* Yaşama gücü, canlılık

*Sen sağsın, senin damarlarında on beş yaşındaki çocuk **hayatiyeti** var, diyemedim (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

haydut (t.3), s.157(3)

isim Ar. *haydūd* Silahlı soygun yapan, yol kesen kimse

*Ben hırsızlık suçundan asılacakken tesadüfen rastladığınız ve kurtardığınız **haydutum** (Passionya Buluntuları, s.157).*

hayhay (t.3), s.23, 74, 177

ünlem "İsteyerek, seve seve, elbette" anlamlarında onama bildiren bir söz

*Beklerim, görüşelim, **hay hay**, diye haykırdığını duyuyorum (Misafirim Geldi, s.23).*

hayıflanmak (t.2), s.181, 193

nsz Acınmak, üzülmek, yerinmek, esef etmek

*'Ah, ben cinsimi bilirim.' diye **hayıflandı** (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

hayır (t.7), s.109, 146, 157, 158, 178, 183, 187

edat Ar. *hayr* "Yok, öyle değil, olmaz" anlamlarında onamama, inkâr bildiren bir söz

*"**Hayır** o erkektir." Ben şaşkın, "Ama isimlerinden biri Maria" diye ısrar etmiştim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

hayır hayır (t.1)

Kesin bir biçimde "olmaz, yok, öyle değil" anlamında kullanılan söz

***Hayır hayır**, Mehmet bunu yapamazdı (Nöbet, s.207).*

hayır sahibi (t.1)

isim Hayırsever kimse

*Yiyecekler daha evvel biterdi ama, **hayır sahibi** pek çok kurum sabah kahvaltısı için gres yağı, yemek arasında içmek için muhtelif basilli su, alıştığımız tarzda*

hazırlanmış sucuklar, içinden paslı çivi çıkan ekmekler gönderiyorlar (Almanya Notları, s.186).

hayırlı (t.1)

sıfat Yararı, hayrı olan

*“Namaz uykudan **hayırlıdır.**” diye sesleniyordum Kâbe üstünden (Düşünmek, s.165).*

haykırış (t.2), s.64, 79

isim Haykırma sesi

*Onların uluyuşlarında vahşetten ziyade ateşten bir özleyişin **haykırışını** hissedersiniz (Erzurum’da Akşam, s.64).*

haykırıp vermek (t.1)

nsz Ansızın haykırmak

***Haykırıp ver** yüzlerine o garibin dört yetimle bir ihtiyar anayı beslediğini (Telsiz Memuresi, s.29).*

haykırmak (t.22), s.15, 23, 26, 45, 59, 75, 76, 85, 86, 90, 104, 114, 149, 157, 168, 178, 183, 184(2), 187, 198, 207

nsz Telaş, şikâyet vb. sebeplerle yüksek sesle bağırarak

*Bir eli şakağına dayalı bu hayal yaratığı; “Göç zamanı gelmiştir;” diye **haykırır** ve ben bu çağırışı duyar gibi olurdum (Göç Zamanı, s.85).*

hayran (t.2), s.49, 120

sıfat Ar. hayrân Çok beğenen, hayranlık duyan (kimse)

*Ahmet Usta **hayran** ve mutluydu (Üçü Çeyrek Gece, s.120).*

hayranlık (t.2), s.15, 68

isim Hayran olma durumu

*Ne kadar zavalliyiz diye düşünüyorum, ağlamak istiyorum aziz sebilci, aczimden, utancımdan ve **hayranlığımdan** ağlamak istiyorum (Bir Sebilciden, s.15).*

hayret (t.6), s.32, 46, 120, 138, 177, 182

isim Ar. hayret Beklenmedik, garip bir şeyin sebep olduğu şaşkınlık, şaşırma

*Kadın doğrulmuştu, yumuşacık ifadeli gözleri **hayret** ve minnetle pırıl pırıldı (Borç, s.46)*

hayret etmek (t.3), s.21, 125, 185

isim Ar. hayret + y.f. Tr. Etmek şaşmak, şaşırarak, şaşakalmak

*Saniyordu ki, **hayret edeceğim**, veya hiç olmazsa neden diye soracağım (Palto,*

s.125).

hayret içinde (t.1)

şaşakalmak, şaşırmak

Hayretler içindeydim (Koyun Olmak, s.174).

hayret verici olmak (t.1)

Şaşırtıcı olmak

Doğrusu bu benim için bir hayli hayret verici oldu (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

hayretle (t.5), s.23(2), 65, 180, 195

zarf Şaşkın bir biçimde

Onların da hayretle benden başkası olmadığını müşahede ediyorum (Misafir Geldi, s.23).

hayretler içinde bırakmak (t.1)

şaşmasına sebep olmak

Bit, ordudaki katır, gazete yazarı, mavi turnosol kâğıdını, tekaütlüğüne kadar kızıla çevirerek öğrenciyi hayretler içinde bırakan bir kimya öğretmeni, bir turist, bir politikacı gibi bir şeydir (Bitler, s.189).

hayvan (t.26), s.22, 37, 68, 75, 79, 93, 114, 156, 157, 167, 168(3), 176, 177, 180, 181(3), 185, 192, 194, 198, 200(3)

isim Duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık

Hayvana doğru yürürken, pişmanlık ve mecburiyetin ağırlaştırdığı adımları müteredditti (Nedamet, s.37).

haz (t.6), s.69, 80, 81, 94, 99, 196

isim Ar. *hazz* Hoşa giden duygulanma, hoşlanma, zevk

Hani dört mevsimden dört başka hazla (Göç, s.69).

hazım (t.2), s.177, 210

isim, biyoloji Ar. *hazm* Sindirim

Gerçi kimi bulaşık yıkayacak, kimi sallanır koltuğunda hazımla uğraşacaktır ama tıpkı bir ailenin kişileri gibi (Yorgunluk Hakkında, s.210).

hazımsız (t.1)

sıfat, mec. Yediklerini kolay sindiremeyen

Zavallı fikirlerin, kimyacıların mikroskoplarında, astronomların teleskoplarında incelendiğini, matematikçilerin rakam ve denklerini iki büklüm yüklediğini,

*tıbbın distürüsüyle etlerinin lime lime edildiğini, en kötüsü **hazımsız** öğrenci düşüncesinde alayla karşılaşacağını düşündü ve vazgeçti (Fikirci, s.200).*

hazır (t.2), s.32, 209

sıfat Ar. hâzır Bir iş yapmak için gereken her şeyi tamamlamış olan, anık, amade, müheyya

*Malûm hayaller, güya terhis olmuşum da Pan-Amerikan'da iş **hazırmış**, Nilüferimi, 6 aydır haber alamadığım Nilüferimi, benim vefasız, benim tatlım Nilüferimi; Taksim meydanında görüvermişim de (Erkeklik Özentisi, s.32).*

hazır beklemek (t.1)

*isim Ar. hâzır + y.f. Tr. beklemek bir şeyi hemen yapabilecek durumda olmak Gerilmiş yüz çizgilerinde renksiz bir azab, çılgılık olmaya **hazır bekliyordu** (Kurşun Dünyasından, s.82).*

hazırca (t.1)

*sıfat hazır hale getirilmiş Kullandığı sözler, çok daha evvel, defalarca söylenmiş, yıpranmış, ton ve renginden kaybetmiş de sırası gelince **hazırca** çıkarılıvermiş gibiydi (Cümbüş, s.138).*

hazırlamak (t.4), s.32, 35, 149, 196

*-i Bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek Düşünemiyorum ki, ben önce bu kapı önüne gelene kadar bir prenses **hazırlamalıydım**, bir prenses çizmeliydim zihnimde (Açmadığım Kapı, s.149).*

hazırlanmak (t.4)

*1.nsz Hazır duruma getirilmek (s.185, 186) Konuşmasına, “Yargınız Alman yiyecek maddeleri standardına ve usûlüne göre olmasın, yani; konservenin passız tenekede, peynirin süttten, sucuğun sığır ya da bir başka hayvanın etinden sağlık kurallarına göre **hazırlanmasını** isteyemezsiniz.” diye devam etti (Almanya Notları, s.185).*

2.-e Kendini hazırlamak (s.118, 125)

*İskemlesine yaslandı, kendini şiddetli bir savunmaya **hazırlandı** (Palto, s.125).*

hazırlık (t.1)

*isim Hazırlanmak için gereken şey veya durumların bütünü Bir süre sonra **hazırlığını** tamamladı (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

hazır ol! (t.1)

esas duruşa geçilmesi için verilen komut

Bir ses, dalga dalga sahile yayıldı –**Hazır ollu**, toka (Terhis, s.42).

hâzine (doğ. hazine) (t.4)

1.*isim* Ar. *ḥazīne* Altın, gümüş, mücevher vb. değerli eşya yığını, büyük servet
Adam mektupta “Sen,” diyor karısına, “Bütün **hâzinelerimizi** değersiz bir
boncukla değiştin (Passionya Buluntuları, s.159).

2.Değerli bir şeyin çok bulunduğu yer (s.53, 54, 179)

Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun ge-
niş küfür **hâzinesinden** hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).

haziran böceği (t.4), s.35, 60, 88, 142

isim, hayvan bilimi Mayıs böceklerinden, tarım bitkilerine çok zarar veren
kın kanatlı bir böcek (Amphimallus solstitialis)

Hayâl ülkeleri yolunda, **haziran böcekleri** yanar sönerdi (Hayal Ülkelerinden,
s.88).

haziran (t.1)

isim Ar. *ḥazīrān* Yılın altıncı ayı

Henüz **haziran** sonu olmasına rağmen, çimenler sararmış görünüyorlardı
(Kırkıncı Yıl, s.93).

hazmetmek (t.2), s.52, 170

-i Ar. *ḥazm* + Tr. *etmek* Katlanmak, dayanmak, sabretmek

Ama bir türlü **hazmedemedi** düştüğü âciz mevkii (İnsan Hamal, s.52).

he (t.2), s.58, 59

edat halk ağzında Evet

He, dedi, tohturmuş da, demişmiş de (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

hece (t.2), s.73, 145

isim, dil bilgisi Ar. *ḥicā'* Bir solukta çıkarılan ses veya ses birliği, seslem

Yatmalı artık, diyor ve Allah rahatlık versin sözünün son **heceleriyle**, ayak
sesleri kayboluyor (Yeni Gelen, s.73).

hecelemek (t.1)

nsz Bir kelimeyi ilk bakışta okuyamayıp heceleri teker teker okumak

Bir kuş neşeyle öttü, **heceleyerek**; eski yazıyla yazılmış “Hüvel bâkî” ibaresini
okuyabildi (Dua, s.40).

hedef (t.2)

1.*isim* Ar. *hedef* Yapılması tasarlanan iş, amaç

Çabalarının **hedefi** başka gibi görünse de, bu iki meslek erbabı neticede

birleşirler (Yorgunluk Hakkında, s.209).

2.Varılacak yer, ulaşılabacak son nokta

*Masalda, 'aramak' öyle kesindir ki, insan ilk bakışta **hedefin** pek belirli bir noktada kırkbirinci oda içinde olduğunu kestirir (Açmadığım Kapı, s.148).*

hediye (t.8), s.54, 114, 115, 122(2), 182(2), 201

isim Ar. hediyye Armağan

*Türk el sanatının takdimcisi, takmadan kopan gümüş bilezikleri, dost Alman ailelerine götürdüğüm **hediyeler** olarak tanıttım (Almanya Notları, s.182)*

hediyelik (t.1)

sıfat Armağan olarak verilecek değerde olan

*Aylardır içimde sakladıklarımı şöyle açıvermişim; içinden hoş şeyler çıkan **hediyelik** kutular gibi... (Erkeklik Özentisi, s.32).*

Heer Ochsen Schwanz (t.1)

özel, isim Yorgunluk Hakkında adlı hikâyede geçen isim

*Kaç **Heer Ochsen Schwanz** Suppe'sini Hamburg'da içmekte, kaç Çinli pirincini, kaç Rus birbirini yemektedir kimbilir (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

heh (t.1)

ünlem Alaylı gülüş hâlinin ifâdesi

*"Anarşist." diye yalancılıktan azarladı beni ve "**Heh, heh, heh, heh.**" diye güldü (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

hela (t.1)

isim Ar. ḥalā Tuvalet

*İçimin bir parçası bir zamanlar bir kadın kolyesi olmakla öğünüürken, diğer bölüm bir **hela** ibriği olmasının utancıyla kırmızıydı (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

helâllik (t.1)

isim Nikâhlı eş

***Helâllik.** s.24.*

hele bak (t.1)

şaşkınlık veya dikkati çekmek için söylenen bir söz

***Hele bah,** daha şincik çıktık daha memleketten (İstasyondan, s.63).*

hele hele (t.1)

ünlem Söylenen sözü pekiştirmek için kullanılan bir söz

*Bak namus söz konusu olunca, **hele hele** erkekçe davranmak gerekince*

durmamalı insan (Bitler, s.187).

hele (t.5), s.42, 63, 65(2), 185

bağlaç Özellekle

*Acemiliği çetin olmuştu garibin, **hele** gemiye alışması (Terhis, s.42).*

hem de (t.1)

anlamı güçlendirmek, bir veya daha çok ögeye bir başkasının da eklendiğini belirtmek için kullanılan bir söz

*Kör müsün. Ford; **hem de** Fordun böylesi (Şoför Aziz, s.27).*

hem (t.13)

1.bağlaç *Far. hem* Bir kimseyi uyarmak, bir şeyi açıklamak veya anlamı güçlendirmek için "özellikle, zaten, bir de, şurası da var ki" anlamlarında kullanılan bir söz (s.41, 107, 167(2), 173(2), 175, 188, 206, 207, 209)

*Usta hem binbir oymayla bezemiş **hem** de bir güzel yaldızlamıştı (Papağan Dedi Ki, s.167).*

2. Açıklayıcı nitelikte olan ikinci cümleyi birinciye bağlayan bir söz

*İsterler ki öğrenci **hem** öğrensin **hem** de gülme ihtiyacını temin etsin (Koyun Olmak, s.172).*

hemcins (t.1)

sıfat Far. hem + Ar. cins Aynı cinsten olan

*Ona namuslu dediler, çünkü **hemcinslerinin** kaidelerine itaat eder görünmüştü (Olgun Adam, s.50).*

hemen hemen (t.1)

zarf Tam değilse bile ona pek yakın

*Korkuları ve vicdan azapları, güzel konuşan hukuk adamlarının ifâdesinde **hemen hemen** yok denecek kadar inceliyor, hatta çoğu iyi bir iş yapmanın iç rahatlığına erişiyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

hemen (t.27)

1.zarf *Far. hemân* Çabucak (s.37, 65, 84, 106, 107, 159, 166, 191, 199, 201)

*Bana telâşla, "Sen otur." dedi. "Bilet ve pasaport işini yapıp **hemen** geleceğim (Koltuk Değnekleri, s.106).*

2.Aşağı yukarı (s.25, 27, 32, 40, 82, 87, 93, 114, 146, 148, 159, 163, 164, 176(2), 194, 196)

***Hemen** önümüzden geçen takanın motor sesi, tatlı bir rehavetle geniş parka yayılıyordu (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

henüz (t.11)

1.zarf *Far. henüz* Az önce, daha şimdi, yeni (s.21, 79)

Sanki, uzun uyku yıllarından sonra, henüz gözlerini açmış kadar zinde hissediyordu vücudunu (Doğuş, s.79).

2.Daha, hâlâ (s.30, 39, 93, 120, 155(2), 163, 164, 171)

Yüzünü aydınlatan nur, henüz yerini krempertev'e terketmemiş (Telsiz Memuresi, s.30).

hep (t.19), s.26, 31, 40, 45, 46(3), 49, 67(2), 71, 79, 87, 98, 108, 118, 158, 192, 203

zarf *Far. heb* Sürekli olarak, her zaman, daima

Hep bu parkta, bu ağaçların altında düşünürüm (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

hepsi (t.12), s.44, 49, 67, 135, 145, 159, 176, 182, 183, 205(2), 209

zamir Bütünü, tamamı, tümü, cümlesi

Caddeden geçen, kadın cinsinden küçük veya büyük hepsini teklif ederler (Borç, s.44).

her gün (t.5), s.87, 137, 157, 158, 204

zarf Sürekli, sürekli olarak

İçimden her defasında bir şey kopar ve her gün yeni bir acı, göz pınarlarımdan yaş olur akardı (Hayal Ülkelerinden, s.87).

her halde (t.1)

zarf Kesinlikle

Kendi kendime, kelimeler her halde ya ifâde ettiklerine veya âhenlerine göre şekillere sahiptir diyordum (Palto, s.124).

her (t.70), s.15, 16, 20, 22, 23(2), 28, 29, 29, 40, 41, 45, 56, 64, 72, 76(3), 80, 85, 87(2), 93(2), 94, 95, 97, 98, 103, 104(4), 109, 117, 119, 120, 122, 126, 127, 129, 131(3), 133, 134, 148(2), 149, 150, 151, 153(2), 157(2), 158, 164, 171, 173, 174, 176, 177, 189, 192, 194, 196(2), 197, 200, 201

sıfat Far. her Önüne geldiği ismin benzerlerini "teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı" anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz

Gördüğüm her şeyden, zavallı idealimden bütün ruhumla hikmet beklediğim, kalemin, senden öğreniyorum (Bir Sebilciden, s.15).

her zaman (t.4), s.34, 71, 111, 127

zarf Ara vermeden, sürekli, daima, sık sık

Etraf garip, yıldızlar her zamankinden daha büyük (Yeni Gelen, s.71).

herein (t.1)

İng. İngilizce burada anlamına gelen kelime

Aynı ses tonlu “**Herein**” çağrısı aralarını, deli panayırların kahkahaları dolduruyordu.

hergele (t.1)

sıfat Far. *hargele* Terbiyesiz, görgüsüz (kimse)

Aylak, diyordun, adam olmaz hergele, diyordun (Sınır, s.104).

herhâlde (t.2), s.112, 124

zarf Büyük bir ihtimalle

Bu saatte evde olurdu herhalde (İnsanlar ve Saatler, s.112).

herhangi biri (t.3), s.75(2), 180

zamir Belli olmayan, rastgele biri

İç yapısı, çevresindeki canlıların herhangi birinin tesirinde, diğerinden fazla kalan, yakın olduğu varlığın özelliklerine göre anlam alan bir yaratıktır (Sesli Ansiklopedi, s.180).

herhangi bir (t.4), s.110, 137, 141, 175

sıfat Belli olmayan, rastgele (kimse veya şey)

Neden, o, masaya doğru yürürken benim olmayan bir bakışı taklide yeltenmiş, gözlerimi kaçırmış, bir kahvehanede oturabilecek herhangi bir adamın ilgisizliğiyle süzmüştüm çevremi? (Cümbüş, s.137).

herif (t.5)

1. isim, mec. Ar. *harîf* Güven vermeyen, aşağı görülen, bayağı kimse (s.28(2))

Bu herifler cahildir, senin, benim gibi değiller (Şoför Aziz, s.28).

2. Adam (s.27, 152, 153)

Benden evvel şoför atıldı, sesindeki bâriz “Ben varken, yanımdaki herife sormanın mânası ne?” şeklindeki hiddetli istifhamla (Şoför Aziz, s.27).

herkes (t.4), s.92, 111, 163, 207

zamir Far. *her* + *kes* İnsanların bütünü, cümle âlem

Herkes şubenin önünde toplanmıştı (Suç, s.92).

hesabına (t.1)

yönünden, için, ... adına, yararına

Ama yine de dostum hesabına seviniyorum (Fikirci, s.202).

hesap (t.2), s.39, 48

isim Ar. *hisâb* Aritmetik

Durakladı, hesabını yaptı, eh o kadar diye düşündü (Dua, s.39).

hesap etmek (t.1)

isim Ar. hisāb + y.f. Tr. etmek bir işin kazancıyla giderini karşılaştırarak bir sonuca varmak

O bu arada parmaklarıyla bir şeyler hesap etti, gözlerini kısıp uzun uzun düşündü (Napolyon'un Ümidi, s.152).

hesap vermek (t.1)

isim Ar. hisāb + y.f. Tr. vermek herhangi bir davranışın sebebini açıklamak, anlatmak

Ona hiç münasebeti yokken hesap vermek istiyorum (Misafir Geldi, s.20).

hey (t.5), s.31, 59(2), 185, 189

ünlem Sitem, yakınma, azar, beğenme vb. çeşitli duyguları anlatan cümlelerde kullanılan bir söz

Hey Allahım, nelerden bahsedilmezdi ki (Erkeklik Özentisi, s.31).

heybetli (t.2), s.44, 185

sıfat Görünüşü korku ve saygı uyandıran

Heybetli görünüşü ve temizce kıyafetiyle ona ısınır insan (Borç, s.44).

heyecan (t.8), s.33, 109, 149, 180, 187, 191, 198, 199

isim Ar. heyecān Sevinç, korku, kızgınlık, üzüntü, kıskançlık, sevgi vb. sebeplerle ortaya çıkan güçlü ve geçici duygu durumu

Ve her defasında içime onu şimdi göreceğim heyecanı dolardı (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

heyecan duymak (t.1)

isim Ar. heyecān + y.f. Tr. duymak heyecanlanmak

Yüzü değişti, canlandı, ilgimden yanaklarını renklendiren bir heyecan duydu (Palto, s.125).

heyecanlanmak (t.2), s.80, 85

nsz Herhangi bir nedenle güçlü, geçici bir duygulanımdan etkilenmek, heyecana gelmek, coşmak

Cansız her şey hayat buluyor, yaşıyor, heyecanlanıyor, gülümsüyordu (Doğuş, s.80).

heyecanlı (t.1)

sıfat Çabuk, kolay heyecanlanan, müteheyyiç

Heyecanlıydı; kalbi, geniş göğsünde şiddetli atışıyla kendini hissettiriyordu (Doğuş, s.80).

heykel (t.7), s.72, 164, 195, 196(2), 197, 209

isim Ar. heykel Taş, tunç, bakır, kil, alçı vb. maddelerden yontularak, kalıba dökülerek veya yoğrulup pişirilerek biçimlendirilen eser, yontu, statü
Kendi kendime; ben varım, bu kalabalığın dediği biçimde varım diyor ve bir heykel olarak yaşamaya başlıyordum (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

heykeltıraş (t.1)

isim Ar. heykel + Far. –terāş Heykelci
Aynaya tekrar tekrar bakıyor ve bu görünmez heykeltıraşın eski çizgileri kullanarak oyduğu yeni yüzü beğeniyordu (Bir Heykel Öldürüldü, s.198).

hı (t.3), s.60, 118, 179

ünlem halk ağzı Evet
İlgisiz, “Hu...” dedim (Sesli Ansiklopedi, s.179).

hıçkırma hıçkırma (t.1)

zarf İçini çeke çeke ağlamak
İşte o yarı karanlıkta hıçkırma hıçkırma ağlayarak seni öldürmeyi kurardım (Sınır, s.105).

hıçkırık (t.4)

1.*isim* Çok yemek yeme veya sinirsel bir nedenle ve istemsiz olarak diyafram kasının kasılmasıyla hava akciğerlere geçerken boğazdan çıkan ve düzgün aralıklarla tekrarlanan ses
Çıkmaya davranan hıçkırığımı, bir yutkunmayla bastırdım (Palto, s.129).
2.*Çok ağlandığında çıkan ses (s.104, 105, 132)*
Hıçkırıklarla ve boğuk, "Sınır" dedim (Sınır, s.104).

hıçkırma (t.1)

isim Hıçkırma işi
En fazla çekindiğim, hıçkırma, ya da buna benzer bir refleksin, beni çiğniyerek varlığımı haykırmasıydı (Körün Gördükleri, s.90).

Hıdır Çavuş (t.5), s.58(3), 59(2)

özel, isim Bilinmeyen Kahramanlar adlı hikâyede yer alan karakter
O kendinden emin Hıdır çavuşta bugün bir ürkeklik, bir üzüntü var gibiydi (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

hım (t.3), s.24, 101, 169

ünlem “Dur, düşünelim bakalım, evet, peki” anlamında söylenecek fikre hazırlık sözü

Beri yandan, doktorun ağzında özel bir anlam alan “**humm fobi**” sözü, beni dünlere, çocukluğuma sürüklüyordu (Elli Liralık Teşhis, s.101).

hınç (t.2), s.22, 89

isim Öç alma duygusu ile dolu öfke, kin, gayz

Bir park iskemlesini bir diğer insanla paylaşmak korkusunun içimde bir **hınç** şeklini aldığını gördüm (Körün Gördükler, s.89).

hınzırca (t.1)

zarf Hınzır bir biçimde, kurnazca, hınzırcasına

Hınzırca bir sevinç benliğimi kapladı (Palto, s.128).

hırçın (t.1)

sıfat Sert, incitici, haşın

Ama hırçın esinti, medenî şehirlerin bina köşelerinde kırılıyor, fabrikalarında renk, koku ve şekil değiştiriyor, sonra, bir sokak köpeği kadar ürkek, bir irinli düşünceyi yalayıp, bir parça bulaşık suyu kokusu, biraz insan iniltisi yüklenip, insanlara taşıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134)

hırıltı (t.1)

isim Gürültüyle çıkan ses

Hafif **hırıltıyla** yanan gazocağının üstündeki tencereden yayılan yemek kokusu içimi acıyla burkuyordu (Çatal, s.35).

hırıltılı (t.1)

sıfat Hırıltı çıkaran, hırıltısı olan

Oturduğu yerde **hırıltılı** bir sesle hasta nefeslendi, sonra yorgun (Isırmak, s.205).

hırka (t.3), s.85(2), 139

isim Ar. *hırka* Genellikle soğuktan korunmak için giyilen, kumaştan, bazen içi pamukla beslenmiş, ceket biçiminde, önden açık, kollu üst giysisi

Ne eşyalarını, ne eski **hırkasını** alabilmişti giderken (Göç Zamanı, s.85).

hırlamak (t.1)

nsz kızgınlıkla ters konuşmak

“Bırak palavrayı.” diye **hırladı** (Koyun Olmak, s.179).

hırlı (t.1)

sıfat İşinde doğru, uslu, iyi (kimse)

Sanki kendisi pek **hırlı** bir matahmış gibi ya karabaşı çekiştirir ya da dili bir karış dışarda bizim bir gün nasıl mezbahaya gideceğimizi eylenecek anlatırdı

(*Koyun Olmak*, s.172).

hırs (t.6), s.67, 102, 147, 150, 151, 171

isim Ar. *hırş* Sonu gelmeyen istek, aşırı tutku

O gece ölümler aramda kıl payı, istekler, hırslar, şekiller ve bunları var kılan organlar hakkında düşündüm (Bekleyenler, s.147).

hırsız (t.2), s.19, 90

isim Başkasının malını çalan kimse, uğru

Masam, sandalyalarım, somyam; eşyalarım, mahir bir hırsız eliyle başkalarıyla değiştirilmiş gibiydi (Misafir Geldi, s.19).

hırsızlık (t.2), s.157(2)

isim Çalma, arakçılık

Ben hırsızlık suçundan asılacakken tesadüfen rastladığınız ve kurtardığınız haydutum (Passionya Buluntuları, s.157)

hırsla (t.6), s.122, 123, 174, 184(2), 187

zarf Öfkeli, kızgın biçimde

Parmakları, mektubu iki kat yapacak kadar hırsla kavramıştı (Okuyamadığım Mektup, s.122).

hırslı (t.1)

sıfat Öfkeli, kızgın

Hırslı bir alayla “Nerden öğrendin bu lâfi?” diye sordum (Napolyon’un Ümidi, s.151).

hışır hışır (t.1)

zarf Tahriş olmuş, büzüşmüş, nasılaşmış

Sonra “Amca” dedim, taş taşımaktan hışır hışır olmuş ellerimi uzattım, hıçkırıklarım aralık verdikçe “Biz” dedim (Sınır, s.105).

hışırtı (t.1)

isim İnce cisimler hışırdarken çıkan sesin adı

Susuzluktan çatlamış toprak, hışırtıyla, kanasıya emerdi (Sınır, s.105).

hız (t.1)

isim Bir hareketten doğan güç, şiddet

Bilmek mi? diye esnedi; sakalını uzun uzun kaşdı, göğsünü olanca hızıyla şişirerek karşığı çalı kümesine okkalı bir tükürük yolladı (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

hızla (t.16), s.82(2), 95, 101, 112(2), 118, 138(2), 149, 178, 180, 183, 191, 196, 201

zarf Çabucak

*Aldığı yudumlarla, zayıf avurtları önce tuhaf bir şekilde şişiyor, sonra gırtlak kemiğinin ağır ağır yukarı ve **hızla** aşağı hareketiyle, yanaklarını şişiren doluluk kuru bir sesle kayboluyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).*

hızlı hızlı (t.1)

zarf Çabucak

*Böceği uzun uzun seyretti, yüzündeki mes'ut ifade, etrafa seri ve endişeli bakışlarıyla bir ara kayboldu, yalnız olduğunu anlayınca memnun ve müsterih otlar arasında **hızlı hızlı** yürümeğe çalışan böceği bir müddet takip etti, tekrar etrafına bakındı ve serin zemine sırtüstü uzandı (Erkeklik Özentisi, s.32).*

hicap (t.1)

isim Ar. *hicāb* Utanma, utanç, sıkılma

*Görecekler ki bir yanakta pespembe tüllenen **hicap** vardır, yeryüzünde teneffüs edilmemiş hava, kendilerinden evvel başkası tarafından çiğnenmemiş toprak vardır (Taşındığım Ev, s.75).*

hiçbir (t.13), s.31, 64, 72, 75, 83, 95, 112, 129, 148, 166, 172, 180, 197

sıfat Bir addan önce getirilerek o adın bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz

*Teğmen Adnan Beye, sakın ve **hiçbir** şeyin farkında değilmiş gibi gözükken yeni arkadaşına, nefretle dikkat ediyorum (Yeni Gelen, s.72).*

hiçbiri (t.1)

zamir Bir teki, biri bile

*“Bir ay sonra tanıyamazsın **hiçbirini**” dedi (Suç, s.91).*

hiç de (t.3), s.28, 67, 94

kesinlikle, katiyen

*Böyle ehemmiyetsiz adamların ehemmiyetsiz sualleri için otoritesini bozmağa e **hiç de** niyetli değildi (Şoför Aziz, s.28).*

hiç mi hiç (t.1)

kesinlikle

*Satarken acımadım inanın, **hiç mi hiç** acımadım (Palto, s.126).*

hiç olmazsa (t.2), s.125, 126

en azından

*Sanıyordu ki, hayret edeceğim, veya **hiç olmazsa** neden diye soracağım (Palto, s.125).*

hiç (t.31)

1. *zarf Far. hîç* Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz (s.20, 28, 45, 64, 84, 94, 97, 101(2), 107, 116, 122, 134, 149, 154, 156, 159, 176, 188(3), 189, 201, 207(2))

Yanık tezek kokusu karların üzerinden hiç kalkmayan ince bir tül gibidir (Erzurum'da Akşam, s.64).

2. Soru cümlelerinde belirsiz bir zamanı anlatan bir söz (s.84, 85, 125)

Siz hiç sabaha karşı bir ses duydunuz mu? (Göç Zamanı, s.84).

3. *isim* Boş, değersiz, önemsiz olan şey veya kimse (s.16(2), 42, 134)

Sesinde, Allah için, Allah için diyen insan sesinde, her şeyin, hiçten daha fazla bir hiç olduğunu dehşetle seziyorum (Bir Sebilden, s.16).

4. Bir soruya açık bir cevap verilmek istenmediğinde cevap cümlesinin başına getirilen bir söz

Hırslı bir alayla "Nerden öğrendin bu lâfı?" diye sordum. "Hiç." dedi, "Öyle geldi işte dilime." (Napolyon'un Ümidi, s.151).

hiddet (t.12), s.21, 45, 58, 110, 112, 122, 153, 174(2), 177, 179, 207

isim Ar. hiddet Öfke, kızgınlık

Misafirimin küçük gözleri, yelpaze gibi açık dağınık kaşları altından hiddet ve küçümsemeye parlıyor (Misafir Geldi, s.21).

hiddetlendirmek (t.1)

-i Kızdırmak, öfkelendirmek

Ama biliyordu ki onu üzen, hiddetlendiren bir şey vardı (Şoför Aziz, s.28).

hiddetlenmek (t.1)

nsz Kızmak, öfkelenmek

Hiddetlendi bu düşünceye; bu kadarı da fazlaydı doğrusu (İnsanlar ve Saatler, s.111).

hiddetli (t.1)

sıfat Kızgın, öfkeli, pürhiddet

Benden evvel şoför atıldı, sesindeki bâriz "Ben varken, yanımdaki herife sormanın mânası ne?" şeklindeki hiddetli istifhamla (Şoför Aziz, s.27).

hikâye (t.17)

1. *isim Ar. hikâye* Bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması (s.49(2), 85, 132, 134(7), 142, 166, 195(2))

Genç kız kaçınıcı defadır aynı hikâyeyi hayran dinledi (Hepimiz Gibi, s.49).

2.edebiyat Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü, öykü (s.30, 109)

*Gülümsedi ve okunacak bir şey, çekici bir **hikâye** olmalı diye düşündü, siliniverdi aklından telsiz memuresi (Telsiz Memuresi, s.30).*

hikâyeci (t.2), s.29, 30

isim Hikâye yazan, öykücü

*Genç **hikâyeci**, yüzlerce defa görülen ve bir o kadar okunan vak'ayı tekrarlamak, görenleri veya okuyanları küçümsemek gibi bir şey olacak diye düşündü (Telsiz Memuresi, s.29).*

hikmet (t.4)

1.*isim* Ar. *hikmet* Tanrı'nın insanlar tarafından anlaşılamayan amacı

*"Tanrım", demişti mektubunda, "senin melek saflarına mademki münasip gördün benim küçük Aliş'imi al, çünkü veren şendin, çünkü Mevlâm, **hikmetlerini** takdimden âciziz (Mektup, s.53).*

2.Gizli sebep

*Herşey güzeldir, herşeyde **hikmet** vardır (Deli İmam, s.57).*

3.Öğüt verici söz

*Bu arada "El öpmekle dudak aşınmaz." **hikmetini** de tekrarı ihmal etmedi tabii (Papağan Dedi Ki, s.166).*

4.Bilgelik

*Gördüğüm her şeyden, zavallı idealimden bütün ruhumla **hikmet** beklediğim, kalemin, senden öğreniyorum (Bir Sebilciden, s.15).*

hilâf (t.1)

isim Ar. *hîlâf* Yalan

*Aynı tehlikeye maruz kalmamız dolayısıyla mutad **hilâfına** bir yakınlık, bir kardeşlik var etrafta (Misafir Geldi, s.22).*

hilekârlık (t.1)

isim Hilecilik, dolandırıcılık

*Bütün **hilekârlığını** kullan ve şu küçücük beyni isteklerine hizmetkâr kıl (Papağan Dedi Ki, s.168).*

hileli (t.1)

sıfat Hilesi olan, içine hile karışmış, hile ile yapılmış

*Yüzümde, hepimizin bu gibi hallerde kullandığımız **hileli** gülümseme, "Hediye." dedim, Anlayışsız adam, neden sorusunu bir daha sormaz mı? (Almanya Notları,*

s.182).

Himalaya Dağı (t.1)

isim, coğrafya Asya kıtasının orta ve güney kısmında yer alan dünya üzerindeki en büyük ve en yüksek dağı

*Bizdeki yaşama için gerekli bilgiler yerine onlar **Himalaya Dağının** yüksekliğini, solucanın sinir sistemini, Brezilya'da elde edilen kahve'nin kaç gram olduğunu öğrenirler (Koyun Olmak, s.173).*

Hindistan (t.1)

isim, coğrafya Dünyanın en büyük yedinci coğrafya alanı ve en büyük ikinci nüfusuna sahip Güney Asya'da bulunan ülke

*Bambu şekli, tarçın kokusu ve **Hindistan** güneşi sinmişti mısralarına (Odamdaki Cinayet, s.141).*

his (t.31), s.20, 21(2), 23, 29, 35, 68, 72, 89(2), 90, 94, 95, 104, 107(2), 111, 112, 116, 125, 126, 127, 128, 133, 147, 153, 191, 194, 197, 198, 200

isim Ar. hiss Duygu

*İçimde isyan ve minnet **hisleri** kucak kucağa (Misafir Geldi, s.20).*

hisse (t.1)

isim Ar. hişşe Pay

*Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin mucidi benmişim gibi, alçaklık, insan sıhhatini sabote, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu, Mısır'ın namlı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden **hisselerini** bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

hissedilmek (t.2), s.19, 204

nsz Hissetme işine konu olmak

*Yarım saat evvel çocuklarımın çığlık çığlığa oynadığı bu odada **hissedilir** bir tuhafılık vardı (Misafir Geldi, s.19).*

hissetmek (t.37)

1.-i Ar. hiss + Tr. etmek Fiziksel bir uyarıyı duymak (s.39, 68, 69, 79, 90, 96, 106, 113, 117, 128(2), 147, 163, 191, 192, 201, 204(3))

*Ekşi ve ağır kokuyu, **hissetmeden** içine çekti ve sineklerin zayıf vızıltularına kulak verdi (Dua, s.39).*

2. Sezme, farkına varmak, anlamak (s.22, 64, 67, 79, 98, 103, 110(2), 115, 119, 120, 124, 126, 146, 149, 198, 204)

*Koltukçularda ağır bir durgunluk görüyorum, **hissediyorum** ki belli bir hisle huzursuzlar ve biliyorlar ki yaptıklarında doğru olmayan bir şey var (Tereke, s.67).*

3.Saymak, addetmek

*Suçlu **hissediyorum** kendimi (Palto, s.130).*

hissettirmek (t.5), s.28, 80(2), 107, 172

-i, -e Hissetmesine sebep olmak, duyurmak, sezdirmek

*Heyecanlıydı; kalbi, geniş göğsünde şiddetli atışıyla kendini **hissettiriyordu** (Doğuş, s.80).*

hissikablelvuku (t.1)

isim Ar. hiss + kabl. + vukü Önsezi

*Divanın üzerinde o zamana kadar görmediğim, pırıltılı, madenî bir şeyler vardı ve çocukça bir **hiss-i kablelvuku** ile bu sessizliğe onların sebep olduğunu anlıyordum (Çatal, s.36).*

hissiz (t.1)

sıfat Duygusuz

***Hissiz**, kalın ve çirkindi sesi (Yeni Okul, s.114).*

hissizlik (t.1)

isim Duygusuzluk

*Bulanmak hassasının, iğrenmek şıkkının akla gelmeyeceği bir **hissizlikle** kabul edilecek bunlar, şu sürü tarafından (Taşındığım Ev, s.75).*

histeri (t.1)

isim, tıp Fr. *hystérie* Duyu bozuklukları, çırpınma, kasılmalar ve bazen inmelerle kendini gösteren bir ruhsal bozukluk, isteri

*Kızlı erkekli grup, **histeriyle** katılmış bir ağız ve gülmeden yaşamış bir çift mavi göz olmuş, bana dikmişlerdi bakışlarını (Soytarı Olmak, s.96)*

hiza (t.1)

isim Doğru bir çizgi üzerinde bulunma durumu

*Göğsümün **hizasında**, gemi kumandanı Yüzbaşı Şükran bey duruyordu (Düşünmek, s.165).*

hizmetçi (t.1)

isim Belli bir ücretle ev işlerini yapmak için tutulan kadın

*Biraz tuhaflaştı ama, yine "**Hizmetçiyi**" diye söze devam etti (Papağan Dedi Ki, s.168).*

hizmetkâr kılmak (t.1)

isim Ar. hidmet + Far. -kâr + y.f. Tr. kılmak Ücretle iş gören genellikle erkek işçi, uşak

*O halde: Ey bir kuş ve bir kadından daha ağır beyne sahip mutlu yaratık, bütün hilekârlığını kullan ve şu küçük beyni isteklerine **hizmetkâr kıl** (Papağan Dedi Ki, s.168).*

hoca (t.2)

1.*isim, din b. Far. hvāce Müslümanlıkta din görevlisi*

*Deliydi **hoca** (Deli İmam, s.57).*

2. Öğretmen

*Bir mahalle mektebi **hocasını**, gözlüğümün üstünden, bakışlarımla taklide çalışıyordum (Nedenlerim, s.99).*

hohlamak (t.1)

-e Ağzını yaklaştırıp soluğunu bir şeyin üzerine hızla vermek

*Adam gözlüklerini **hohlayarak** sildi, tekrar taktı (Kırkinci Yıl, s.93).*

hokka (t.1)

isim Ar. hukka Metal, cam veya topraktan yapılmış, içine mürekkep vb. şeyler konulan küçük kap

*O ayağım ki nice yıllar tükürük **hokkası** olarak yaşamıştı (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

Hollanda (t.1)

özel, isim Kuzey ve batıda Kuzey Denizi, güneyde Belçika, doğuda Almanya ile komşu olan devlet

*Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soyтары, **Hollanda** tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir onsekizinci asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soyтары Olmak, s.95).*

homurdanmak (t.2), s.104, 181

nsz, -e Öfke, kızgınlık, can sıkıntısıyla anlaşılmaz sesler çıkarmak

*Bu arada “Zamanımızda kadınlar da pek bozuldu.” diye **homurdandı** (Sesli Ansiklopedi, s.181).*

hop (t.1)

ünlem Uyarı amacıyla kullanılan bir söz

*Ondan sonra... düşüncesinin burasında, **hooooop** bir fikir avucuna düştü*

(Fikirci, s.199).

hoplatmak (t.1)

-i Hoplamasını sağlamak

*Bu ufacak fikir görünümlü şeyi avucunda bir iki **hoplattı** (Fikirci, s.199).*

hor görmek (t.1)

d. isim Far. ḥvār + y.f. Tr. görmek bir kimseye değersiz gözle bakmak

*Böylece, **hor gördüğüm** korkum, bir illet kabul edegeldiğim derdim, gözümde yokluğuna katlanılması güç bir özellik oluyordu (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

horoz (t.2), s.198(2)

isim, hayvan bilimi Far. ḥorūs Tavukgillerden, tavuğun erkeği olan kümes hayvanı

*Neden sonra, saat bire doğru, tam ümitsizliğe kapılacağı zaman ilk belirti komşu **horozun** çığlığında şekillendi (Fikirci, s.198).*

hortum (t.2), s.180(2)

isim Ar. ḥurtūm Genellikle plastikten uzun ve esnek boru

*Önde takılı **hortumun** görülür görülmez incelikteki deliğinden basınçlı hava çıkmaya başladı (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

hoş (t.9)

1.sıfat Far. ḥoş Beğenilen, duyguları okşayan, zevk veren (s.19, 23, 39, 41, 66, 88, 167)

*Aylardır içimde sakladıklarımı şöyle açıvermişim; içinden **hoş** şeyler çıkan hediyelik kutular gibi (Erkeklik Özentisi, s.32).*

2. zarf Beğenilen, duyguları okşayan bir biçimde (s.31, 191)

*Öğle üzeri **hoş** olurdu orada oturmak (Erkeklik Özentisi, s.31).*

hoşgörülük (t.1)

gücenilecek veya karşılık gelinecek bir davranışı hoşgörü ile karşılamak, anlayışla karşılamak, kusur saymamak durumu

*Hırsla, “Ben” diye söze başlarken, o sükûnet ve **hoşgörülükle**, “Evet anlıyorum, siz öğrencisiniz.” dedi (Bitler, s.187).*

hoşlanmak (t.7), s.71(2), 129(2), 178, 183, 190

-den Hoşuna gitmek, hoş bulmak, hazzetmek, sevmek

*Öyle ki, hususî hayatımda, **hoşlandığım** ve hoşlanmadığım şeylerden, çocukluğumdan, uzun uzun bahsettim (Yeni Gelen, s.71).*

hoşuna gitmek (t.3), s.38, 152, 188

beğenmek

Hoşuna giderdi, ne yapsındı, ayakkabıyı ayağından fırlatmaya bayılırdı (Nedamet, s.38).

hudut (t.3), s.180, 192, 204

isim Ar. ḥudūd Sınır

Halbuki eşek, tam hudutları içine oturmuş bir asal yaratık olduğu için hiç bir zaman bir öğrenci gibi davranmaz (Sesli Ansiklopedi, s.180).

hudutlarını (bile) aşmak (t.1)

d. bütün gücünü en son noktaya kadar kullanmak

O kadar ki” dedim “sizin neslinizdeki gibi zaman zaman hudutlarını bile aşmayı düşünmez oldular, semiz ve mutlular şimdi (Bir Eşek Karşısında, s.193).

hudutsuz (t.1)

sıfat Sınırsız

Verseniz, cemaat-ı müslimîn, hudutsuz verseniz, verseniz ve verdiğiniz beklemesiniz (Deli İmam, s.56).

hukuk (t.4), s.172(2), 181(2)

isim Ar. ḥuḳūḳ Toplumunu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü, tüze

Ayrıldığıımız taraf, insanlar hukuk isimli bir bilimi öğrenmek için uzun süre okullara giderler (Koyun Olmak, s.172).

hukuk adamı (t.1)

isim Hukuku meslek edinen, hukukla uğraşan kimse

Korkuları ve vicdan azapları, güzel konuşan hukuk adamlarının ifâdesinde hemen hemen yok denecek kadar inceliyor, hatta çoğu iyi bir iş yapmanın iç rahatlığına erişiyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

humma (t.1)

isim, tıp Ar. ḥummā Ateşli hastalık

Derinden bir humma ile sarılıydı beynim (Kurşun Dünyasından, s.82).

hummalı (t.1)

sıfat Sıkı, yoğun, hararetili

Hummalı bir dikkatle, tetikteydi adam (Körün Gördükleri, s.90).

husus (t.1)

isim Ar. ḥuṣūṣ Konu, madde

Papağan humhum sesi ile, “Bu hususta ..... Partisi en iyidir.” (Papağan Dedi Ki, s.169).

hususî (t.1)

sıfat Ar. huşûşî Özel

Öyle ki, hususî hayatımda, hoşlandığım ve hoşlanmadığım şeylerden, çocukluğumdan, uzun uzun bahsettim (Yeni Gelen, s.71).

huşu (t.2), s.38, 41

isim din b. Ar. huşû ‘Tanrı’ya boyun eğme, gönlü korku ve saygı ile dolu olma

Huşû ile diz çöktü, yanık ve hoş sesiyle şarkıyı mırıldanmağa başladı (Dua, s.41).

huysuzluk (t.1)

isim Huysuz olma durumu

Yapmacık bir huysuzlukla “Şurada bir ağaç olacaktı.” diye sızlandı (Kırkıncı Yıl, s.94).

hüzme (t.1)

isim Ar. hüzme Işık değneği

Başımızın üzerinde ağaçlardan kuş civiltıları ve güneş huzmeleri dökülüyordu (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

huzur (t.9)

1.isim Ar. huzûr Dirlik, baş dinçliği, gönül rahatlığı, rahatlık, erinç (s.19, 34, 38, 75, 196, 203)

Kokunu özlerim, huzurunu, sesini özlerim (Yeni Gün, s.34).

2. Ön, yan, kat, makam, yamaç (s.53, 54(2))

Ama özenmek lâzımdı, bu, küçük Aliş’in Allahın huzuruna götüreceği mektuptu çünkü (Mektup, s.53).

huzursuz (t.7)

1.sıfat Huzuru olmayan, tedirgin, rahatsız (s.67, 68, 90, 93, 115)

Koltukçularda ağır bir durgunluk görüyorum, hissediyorum ki belli bir hisle huzursuzlar ve biliyorlar ki yaptıklarında doğru olmayan bir şey var (Tereke, s.68).

2.zarf Tedirgin, rahatsız bir biçimde (s.59, 201)

Hıdır huzursuz kımıldandı, doğruldu, bağdaş kurdu (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

huzursuzluk (t.3)

1.sıfat Huzuru olmayan, tedirgin, rahatsız (s.155, 205)

*Eğitilmemiş kafaları, toprağın, mahsulün ve terin ticaret metaı olduğunu, kişi ve toplumlar arası **huzursuzluğun** bunlarla satın alınacağını idrak edememişti henüz (Passionya Buluntuları, s.155).*

2.zarf Tedirgin, rahatsız bir biçimde

*Ama eksikti söylediği, içine derin bir utanma ve **huzursuzluk** çöktü (Dua, s.41).*

huzursuzluk vermek (t.1)

isim huzursuzluk + y.f. vermek gönül rahatlığı, dirlik vermek, dinlendirmek

*Gurur, benlik, değerler silsilesi, iğrenç boyunlarını büktüler, boyasız kapıdan, huzurlarıyla **huzursuzluk verdikleri** temiz odadan, imamdan, imamın içinden çıkıp gittiler (Deli İmam, s.56).*

huzurunu bozmak (t.1)

tedirgin, rahatsız etmek

*Susuşum, **huzurunu bozuyordu** (Palto, s.125).*

hücum (t.1)

isim Ar. hucüm Üşüşme, bir yere toplanma

*Kırçıl sakalının örtemediği yanakları kan **hücumuyla** kıpkırmızıydı (Borç, s.45).*

hüküm (t.4), s.130, 135, 154, 193

isim Ar. hukm Yargı

***Hüküm** en dürüst şekliyle orada (Palto, s.130).*

hükümdar (t.2), s.135, 179

isim Ar. hukm + Far. + -dâr Padişah, kral, hakan gibi taht sahibi devlet başkanı

*Soytarının içinde gizli özü, ancak onun önce var, sonra **hükümdar**, daha sonra da mahkûm olmasıyla yüze çıkardı ve zamanımıza kadar yaşattı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

hükümet (t.9), s.158(2), 181(2), 184(2), 193, 209(2)

isim Ar. hükümet Bir ülkenin yönetim kuruluşları, Bakanlar Kurulu

*O gün bugündür, nerede kukla görsem hep **hükümet** oyunu gelir aklıma, acı ile gülerim (Passionya Buluntuları, s.158).*

hükümet erkânı (t.1)

isim İllerde ve ilçelerde başta vali, kaymakam olmak üzere hükümet işlerini yürüten kimse veya kimseler

***Hükümet erkânı** en titiz bir ilgiyle halkın durumunu inceler, onların iyi yük kaldırdıklarını ve daha yüklenebileceklerini düşünür (Yorgunluk Hakkında,*

s.209).

hükümetçe (t.1)

zarf Bir ülkenin yönetim kuruları tarafından

*Bu zehirlerin imâlinin Belediyece ve **hükümetçe** bilinmemesi ve onların böyle bir cinayete ortak olmamaları tabiidir (Almanya Notları, s.184).*

hülâsa (doğ. **hülâsa**) (t.1)

zarf Ar. *hulâşa* Kısaca

*Çünkü, bizi hayvanla müsavi kılan mideye ve öbür tarafa götüremeyeceğimiz bir sürü tuğla, taş ve para yığınınca, **hülâsa** "ihtiyaç" isimli müstebit'e itaatteyiz (Tereke, s.68).*

hülya (t.2), s.40, 207

isim Tatlı düş, hayal

*Bütün **hülyaları**, şimşek gibi birbirine çarpan bir topuk sesi kesti attı ve bunu yüksek sesle haykırdığı künyesi tamamladı (Nöbet, s.207).*

hülyalı (t.1)

sıfat Hayal kuran veya insanı hayal kurmaya sürükleyen

*Bu **hülyalı** İstanbul akşamındaki mânalı serinlik içimi hafifçe ürpertti (Çatal, s.35).*

hür (t.1)

sıfat Ar. *hurr* Özgür

*Hâdiseler, sebepler ve mânalar dünyasında **hür** ve yalnızım (Misafir Geldi, s.23).*

hürmet (t.3), s.28(2), 196

isim Ar. *hurmet* Saygı

*Bana Aziz derler, Şoför Aziz; her gidiş gelişte alışmışık bu **hürmete** (Şoför Aziz, s.28).*

hürmet etmek (t.1)

isim Ar. *hurmet* + y.f. Tr. *etmek* saymak, saygı göstermek

*Hak yemeyin, **hürmet** edin (Deli İmam, s.56).*

hürmetkâr (t.2), s.36, 58

sıfat Ar. *hürmet* + Far. *kâr* Saygılı

*Sesindeki ürkek ve **hürmetkâr** eda babamın üzüntüsüne iştirak ettiğine delâlet ediyordu (Çatal, s.36).*

hürriyet (t.1)

isim Ar. hurriyyet Özgürlük

Bu hürriyette acı olan bir taraf var (Misafir Geldi, s.22).

hürriyetsever (t.1)

sıfat Ar. hürriyet + Tr. sever Hürriyetçi, hürriyetperver, özgürük savunucusu, düşkünü

*Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soytarı, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir onsekizinci asır Fransız **hürriyet severinin** klasik elbiseleriydi bunlar (Soytarı Olmak, s.95).*

Hüseyin Çavuş (t.1)

özel, isim Düşünmek adlı hikâyede yer alan karakter.

*Kâh üstünde yattığım denizaltının süvarisi oluyor, türlü başarılar kazanıyordum, kâh **Hüseyin çavuş** olup, terhisi yaşıyordum (Düşünmek, s.163).*

Hüseyin (t.5)

1.özel, isim Tam adı Hüseyin bin Ali bin Ebu Talib olan İslâm peygamberi Hz. Muhammed(SAV)'in torunu (s.21(2))

***Hüseyinler**, Eminler, Aliler., yüzlerini hâtıralarıma gömdüğüm bu mazideki adamlar gözümde bambaşka mânalar alıyorlar (Misafir Geldi, s.21).*

2. Terhis adlı hikâyede yer alan karakter. (s.42, 43)

*O zamanlar santralda **Hüseyin** vardı, İskilipli Hüseyin, tüyü bozuk kerata (Terhis, s.42).*

Hüvel bâkî (t.1)

Ar. “Her şey gelip geçicidir, bâkî kalan O’dur” şeklinde Allah’ın ebediliğini ifade eden ve Osmanlılar’da genellikle mezar taşlarının baş kısmına yazılması âdet olan Arapça ibare

*Bir kuş neşeyle öttü, heceleyerek; eski yazıyla yazılmış “**Hüvel bâkî**” ibaresini okuyabildi (Dua, s.40).*

hüviyet (t.1)

isim Ar. huviyyet Kimlik

*Hâtıralar şekillendikçe, hakikî **hüviyetlerini** takındıkça gözümü yumarak geçtiğim yolun esas cepheleri meydana çıkıyor (Misafir Geldi, s.22).*

hüzün (t.2), s.85, 122

isim Ar. huzn Gönül üzünlüğü, gam, keder, sıkıntı

Atın zayıf baldırlarında kaslar zorlanmaktan şekillenirken, anlatılması zor

incecik bir hüzün içimi kaplardı (Göç Zamanı, s.85).

hüzünlü (t.2), s.58, 144

sıfat Gönle üzgünlük veren, iç kapanıklığına yol açan, hazin

Lâmbanın sarı ışığı genç amelenin hüzünlü yüzünü yarı aydınlatıyordu (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

Hız. Muhammed (t.1)

özel, isim İslam peygamberi

Milât, Hız. Muhammed, şu veya bu tarih (Misafir Geldi, s.23).

I HARFİ

ılık (t.3), s.81, 122, 191

sıfat Soğukla sıcak arası, ne soğuk ne sıcak

Baba, elini ılık rüzgârın estiği yöne doğrulttu. Sesinde haz dolu bir yorgunluk vardı, “Doğdu!” dedi (Doğuş, s.81).

irk (t.1)

isim Ar. ‘irḳ Kalıtımsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu

O Cerman ırkına has intikal sür'atiyle, üç tekrarda anlayıverdi ne demek istediğimi (Almanya Notları, s.182).

ısınıvermek (t.1)

nsz, -e Çabucak ısınmak

Heybetli görünüşü ve temizce kıyafetiyle ona ısınıverir insan (Borç, s.44).

ısrabilmek (t.1)

-i Isırma ihtimali veya imkânı bulunmak

Gözleri hepimizin üzerinde ısrarla dolaştı; ama, dedi, susmak ısrabilir işte (Isırmak, s.205).

ısrılabilmek (t.1)

-i Isırılma ihtimali veya imkânı bulunmak

Eldorado'nun bir çağla erikte ısrılabilecek buruk ve hoş lezzetini beklerdim (Hayâl Ülkelerinden, s.88).

ısırmak (t.16), s.65, 203(3), 204(3), 205(9)

-i Dişleri arasına alıp sıkamak

Ama, dedi adam, ısırmıyor artık haşa huzurdan it gibi oldu kereta, bakma ufak tefek olduğuna (Isırmak, s.65).

ıslak (t.2)

1.*sıfat* Suya batırılmış, üzerine su dökülmüş veya yağmurdan ıslanmış olan
Hava kadar ıslak ve soğuk sesi, çocuğun kulaklarına erişmedi bile (İnsan Hamal, s.52).

2. Herhangi bir nedenle yaşarmış, sulanmış

Ta ilk gün annemin ıslak tüylerimi yalarken kulağıma fısıldadığı sözü, babam otlarmış gibi yanıma yaklaşarak tekrar etti, “Dikkatli ol” (Koyun Olmak, s.170).

ıslık (t.2), s.82, 180

isim Bir şeyin çıkardığı ince ve tiz ses

Bir süre incecik ıslığı dinledim, sonra ses devam etti (Sesli Ansiklopedi, s.180).

ısrar (t.12), s.18, 60, 72, 73, 76, 108, 109, 127, 133, 152, 173, 205

isim Ar. *ısrār* Direnme, ayak direme, üsteleme, üstünde durma

İsrarla üzerine titrediklerinin, bilinmesini istemediklerinin bir şahidi olacak pardösüm (Asıl Sebep, s.18).

ısrar etmek (t.1)

isim Ar. *ısrār* + y.f. Tr. *etmek* bir konuda, bir düşüncede sürekli direnme, ayak direme

Ben şaşkın, “Ama isimlerinden biri Maria” diye ısrar etmişim (Rilke’nin Dişiliği Hakkında, s.109).

ıstırap (doğ. ızdırap) (t.1)

isim Ar. *iztirāb* Acı, üzüntü, sıkıntı, keder

Konuşmalardan uzak duruyor, yüz hatlarında ıstırap kıvrımları ve hareketlerinde mübalâğalı teessür izleri yok (Misafir Geldi, s.22).

ıstırap vermek (t.1)

isim Ar. *iztirāb* + y.f. Tr. *vermek* Bir olayın veya durumun acı hissi vermesi

Odada karım ve ben yalnız, odam fakir ve zelil, ağzımda bir acılık var; ıstırap veriyor (Misafir Geldi, s.23).

ışık (t.24)

1.*isim* Cisimleri görmeyi, renkleri ayırt etmeyi sağlayan fiziksel enerji, erke, ziya, nur, şavk (s.37, 44, 58, 72, 80, 88, 89, 115, 121, 134, 142, 145)

Sokak fenerleri karanlık yolda kendi etraflarında sarı ışıktan bir daire çeviriyordu (Nedamet, s.37).

2.Bir yeri aydınlatmaya yarayan araç (s.84, 177, 179)

İnce patika, belli belirsiz bir ışıkla yarı aydınlanmış kulübeye kadar uzanıyordu

(Göç Zamanı, s.84).

3.Mutluluk, sevinç veya zekâdan doğan, özellikle yüzde ve gözlerde beliren parlıltı (s.91, 94(2), 112, 116, 122, 128, 130)

Bir süre bakıştılar, kadının yüzü bir iç ışıkla yandı (Kırkıncı Yıl, s.94).

ızdırap (t.3), s.73, 134, 164

isim Ar. iztirāb Acı, üzüntü, sıkıntı, keder

Dev sevinç ve ızdıraplar yaşamalıydı derinliklerinde (Düşünmek, s.164).

ızdırap çekmek (t.1)

isim Ar. iztirāb + y.f. Tr. çekmek ağrı ve acı içinde kıvranmak, aşırı derecede üzölmek

Günlerce, aylarca sahip olduğu şeylere bakmadı, sahip olamadıkları için ızdırap çekti (Deli İmam, s.55).

ızgara (t.2), s.163, 164

isim Rum. Metal çubukların, ağaç dallarının aralıklı sıralanmasıyla yapılan parmaklık veya kafes biçiminde araç

Başımın hemen kırk santim yükseğinde, tahta güverte ızgaraları, paralel sıralanmışlardı (Düşünmek, s.163).

ızgara köfte (t.1)

isim Rum + Far. küfte Kıyma ve özel baharatların karıştırılıp yoğrulmasıyla hazırlanan, ızgarada pişirilen bir köfte türü

Canım ızgara köfte, kokunu duymaz oldum şu anda (Serhoş, s.62).

İ HARFİ

i (t.1)

Türk alfabesinin on ikinci harfinin adı, okunuşu

Bir hayli aradıktan sonra i harfini buldu ve o fişültü ses şöyle cevap verdi (Sesli Ansiklopedi, s.180)

iade (t.2), s.186(2)

isim, Ar. i'āde Alınmış bir şeyi geri verme

Yiyecek maddelerinin, ne halt yerseniz yeyin gerekçesiyle bana iadesine ve bir Alman için öldürücü nitelikte görüldüğü için ben maddeleri yiyip bitirene kadar mahkûmiyetime karar verildi (Almanya Notları, s.186).

iade etmek (t.1)

isim, Ar. i'āde + y.f. Tr. etmek geri vermek, geri çevirmek

Rabbim, benim küçük emanetimi daha güzelleşmiş olarak sana, senin emrinle

iade ediyorum (Mektup, s.54).

ibare (t.1)

isim, Ar. ‘ibāre Bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç cümlelik söz

Bir kuş neşeyle öttü, heceleyerek; eski yazıyla yazılmış “Hüvel bâkî” ibaresini okuyabildi (Dua, s.40).

ibaret (t.1)

sıfat Ar. ‘ibāret Oluşan, meydana gelen

*“Sen, nasıl olur da bir koyunu otlamadan alakoyar, onun otlamak, semirmek ve pislemekten **ibaret** kutsal hayat görevini sabote edersin?” diye çıkıştı* (Koyun Olmak, s.174).

iblisane (t.1)

sıfat Ar. iblīs + Far. –āne Şeytanca

*Pardösüm **iblisane** icraatına devamla senden başka kadınlara bakmak için bir hak dahi tanıtacak* (Asıl Sebep, s.18).

İbrâm (t.1)

Suç adlı hikâyede yer alan karakter

***İbrâm** dedi, yaptıklarını bir bir anlattı bana* (Suç, s.92).

İbramın kahvesi (t.1)

isim Taşındığım Ev adlı hikâyede yer alan kahve, çay, ıhlamur, bira, nargile içilen, hafif yiyecekler bulunduran, tavla, domino, bilardo, kâğıt vb. oynanan yer, kahvehane, kıraathane

*“**İbramın kahvesi**” diyorlar buraya, gençler arasında isim yapmış bir kahvehane* (Taşındığım Ev, s.74).

ibre (t.3), s.42, 43, 112

isim Ar. ibre Ölçü aletleri, saat ve göstergelerde sayı veya işaret göstermeye yarayan hareketli iğne

*Düşün be onun yaptığı dalış **ibresini** gâvurlar bile düşünememişti* (Terhis, s.43).

ibrik (t.1)

isim Ar. ibrik Su koymaya yarayan kulplu, emzikli kap

*İçimin bir parçası bir zamanlar bir kadın kolyesi olmakla öğünüürken, diğer bölüm bir hela **ibriği** olmasının utancıyla kırmızıydı* (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

icap (t.3), s.50(2), 171

isim Ar. icāb Gerek, gereklik, ister, lüzum

İcabında açık göz, icabında namuslu oldu (Olgun Adam, s.50).

icap etmek (t.2), s.23, 36

isim Ar. icāb + y.f. Tr. etmek gerekmek

Ellerimiz, bu âletleri kullanmamızı icap ettirecek kadar pis, Azize, dedi (Çatal, s.36).

icat (t.1)

isim Ar. icād Buluş

Birçok tezatları muhayyilemizin bir icadı olarak kabul ediyorum (Misafir Geldi, s.23).

icraat (t.1)

isim Ar. icrā'āt Yapılan işler, çalışmalar, uygulamalar

Pardösüm iblisane icraatına devamla senden başka kadınlara bakmak için bir hak dahi tanıtacak (Asıl Sebep, s.18).

iç (t.110)

1.*isim* Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı. (s.32(2), 33, 36, 44, 47, 51, 56, 71, 91(2), 92, 94, 96, 104, 116, 117, 120(2), 134, 135, 144, 148(3), 150, 153, 174, 175, 180, 209)

Portalyalı bilgin, âdetlerimizi öğrendiğini gösteren bir jestle dıştan içe doğru sümkürüp yutkundu ve "Röportaj öyle mi?" dedi (Zebra-Son-Animo, s.175).

2.Akıl, gönül, irade gibi insanın manevi varlığını oluşturan şeylerden herhangi biri (s.20(4), 26, 27, 30, 32(2), 33, 35(3), 36, 41, 43(3), 48, 55, 56, 62(2), 65, 67, 71, 72, 75, 82, 83, 84, 85, 89(2), 94, 96(2), 97, 98, 100, 101(2), 102(2), 103, 104(2), 109(5), 110, 111, 112, 114, 118, 119, 124, 133, 135, 138, 140, 142, 148, 164, 174, 177,191, 195(2), 196, 199, 200, 207)

Sen, pardösümü minnet gösterisiyle sırtımdan alırken beni ne büyük yükten kurtardığını, içimdeki şeytanî tarafı nasıl okşadığını bil sen (Asıl Sebep, s.17).

iç âlem (t.1)

isim, felsefe Bireyin ruhsal yaşamının bütünü

Delikanlının kahkahasında beni sarsan ve iç âlemime nüfuza yeltenen bir şey var, sinirleniyorum (Taşınmadığım Ev, s.76).

iç çamaşırı (t.1)

isim Fanila, külot, sütyen gibi tene, içe giyilen giysi

Tebessümünüze karşı elbiselerimi, kazandığınız elbiselerimin bir düğmesine karşı iç çamaşırlarımı, soyduklarınızın tamamına karşı (Passionya Buluntuları,

s.158).

iç çekmek (t.2), s.58, 65

d. isim iç + y.f. çekmek üzüntüyle derinden soluk almak

Ayşe kokulu bir dut pestilini öper gibi ağır ağır ısırdı, derin bir iç çekişle başını iğdi (İstasyondan, s.65).

iç durumu (t.2), s.140, 148

isim Ruhsal durum, ruh durumu

Anlatılması güç bir iç durumuydu bu (Odamdaki Cinayet, s.140).

iç içe (t.3)

1.sıfat Biri ötekinin içinde veya birine ötekinden geçilen (s.56, 166)

Bizim mütevazı evliliğimiz daha ilk kurulduğunda yemek ve yatak odası olarak iç içe iki odaya sahipti zaten (Papağan Dedi Ki, s.166).

2.zarf Birbirinin içinde, karışık bir durumda, birbirine çok yakın (s.196)

Eski çağlardan arta kalmış bir put kalıntısıyla bir tencere, nice ateşler görmüş bir mangalla maşrapa iç içe geçiyor ve benim en son şeklimi hazırlıyorlardı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

İç İşleri (t.1)

isim Bir ülkenin kendine özgü işleriyle uğraşan kurum

Cömertçe bir düşünüşle telepatik yoldan, malın bir kısmını, Millî Eğitim Bakanlığına, diğerlerini de Dış İşleri, İç İşleri ve Adalet Bakanlıklarına gönderdi (Fikirci, s.201).

iç lâstik (t.1)

isim Arabalarda dıştaki koruyucu lastiğin içinde bulunan ve hava ile doldurulan lastik, şambriyel

Bir otomobilin iç lâstiğinden keserek hazırladığı oku ile ne cinayetler işledi terhise kadar (Erkeklik Özentisi, s.32).

iç rahatlığı (t.1)

isim, mec. Gönül ferahlığı, dertsizlik

Korkuları ve vicdan azapları, güzel konuşan hukuk adamlarının ifâdesinde hemen hemen yok denecek kadar inceliyor, hatta çoğu iyi bir iş yapmanın iç rahatlığına erişiyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

iç sıkıntısı (t.1)

isim Aylaklığın veya sıkıcı düşüncelerin verdiği tedirginlik

Derin bir iç sıkıntısının ciğerlerimi dolduran soluklar halinde acı verdiği

anlarda, her şeyi anlatabileceğim kanısındayım (Nedenlerim, s.98).

ıçyağı (t.2), s.184, 185

ısim Geviş getiren hayvanların karın boşluğunda ıç organlarını saran kalın yağ, şahım

Eşek kuyruğu, at gözü, ışkembesi, sığır ıç yağı, insan eli kiri, cinsi belirsiz kan, insan tırnağı (Almanya Notları, s.184).

ıçeri (t.6), s.44, 74(2), 76, 103, 206

ısim İç yan, ıç bölüm, dışarı karşıtı

Dükân kapısı hak kapısıdır, hak kapısından ıçeri bakan olmaz, pek o saatlerde (Borç, s.44).

ıçı boşalivermek (t.1)

ısim ıç + y.f. boşalivermek önemi ve anlamı kalmamak

Paleti söktüğünden beri omuzu hafiflemiş, ama ıçı boşalivermiş gibiydi (Terhis, s.43).

ıçı sıkılmak (t.1)

d. isim ıç + y.f. sıkılmak bunalmak

İçı sıkılıyordu, içi (Terhis, s.43).

ıçı sızlamak (t.1)

d. isim ıç + y.f. sızlamak çok üzölmek

Hatıralar ve tasavvurlar bu vesileyle bir daha ortaya dököldü ve bir daha ıçimizi sızlattı (Yeni Gelen, s.71).

ıçı ürpermek (t.1)

d. isim ıç + y.f. ürpermek Üşür gibi olmak

Bu hülyalı İstanbul akşamındaki mânalı serinlik ıçimi hafifçe ürpertti (Çatal, s.35).

ıçini kaplamak (t.1)

d. isim ıç + y.f. kaplamak İçini kasvet kaplamak, sıkılmak

Atın zayıf baldırlarında kaslar zorlanmaktan şekillenirken, anlatılması zor incecik bir hüüzün ıçimi kaplardı (Göç Zamanı, s.85).

ıçin (t.147)

1.edat Amacıyla, maksadıyla. (s.26, 29, 36, 45, 47, 51, 54(3), 75(4), 84, 85, 90, 99, 101(3), 106, 111(2), 116, 117, 125(3), 126, 127, 129, 138, 140, 141, 147, 149(2), 150, 152, 154, 155, 156, 157(2), 164, 166(3), 167(2), 168, 170, 171(2), 172, 173(5), 174, 176, 177, 178, 181, 182(2), 184, 186(3), 187,188(6), 189(3),

190, 194, 201, 208)

Ve biliyor musun ki yeni elbisesi, seni karşılamak için binbir mahrumiyetle yapılan o zavallı entari, canım gösterişini, kurulan bir sürü hayalle birlikte kaybedecek (Asıl Sebep, s.17).

2.-den dolayı, -den ötürü (s.26, 37, 55(3), 71, 109(2), 111, 125, 128, 137, 141, 148, 152(2), 150, 153, 158, 159(2), 173, 175, 179, 180, 181, 182, 186(2), 188,189(2))

Dışarı çıktığımda, soğuk ve temiz havanın içime hayat vererek dolduğu şu anda, anlattıklarım için derin bir nedamet ile sıkılıyorum (Yeni Gelen, s.71).

3.Hakkında (s.76,156)

Küstah GORLAR güzel değil demişti sizin için (Passionya Buluntuları, s.156).

5.Düşüncesince, kendince, göre (s. 26, 88, 98, 129, 156(2), 177, 182, 187, 188, 193, 210(2))

Doğrusu bu benim için bir hayli hayret verici oldu (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

6.Uğruna, yoluna (s.16, 34, 145, 157(3))

Sesinde, Allah için, Allah için diyen insan sesinde, her şeyin, hiçten daha fazla bir hiç olduğunu dehşetle seziyorum (Bir Sebilciden, s.16).

İçinde olmak (t.1)

herhangi bir özellik yaradılışında var olmak

Babamın mutluluk içinde oluşu, yakut kayalar ve altın saraylar önünden geçişi, köpük köpük gazoz akan derelerden (babam şerbet derdi ama, ben gazozu böyle bir dere için daha uygun bulurdum) eğilip kana kana içişi bile yüreğimdeki korkuyu azaltmaz, hafifletmezdi (Hayal Ülkelerinden, s.148).

İçinde (t.42)

1.zarf Süresince, zarfında (s.20, 129, 167,168, 172)

Bu süre içinde, geçim sıkıntılarını, terfimin gereğini, Müdür Beyin bağlı olduğu partinin dünyanın en iyi partisi olduğunu ezberlettim hayvana (Papağan Dedi Ki, s.167).

2.Ortamında (s.29, 33, 45, 88, 112(2), 113, 124)

Babamın mutluluk içinde oluşu, yakut kayalar ve altın saraylar önünden geçişi, köpük köpük gazoz akan derelerden (babam şerbet derdi ama, ben gazozu böyle bir dere için daha uygun bulurdum) eğilip kana kana içişi bile yüreğimdeki korkuyu azaltmaz, hafifletmezdi (Hayal Ülkelerinden, s.88).

3...ile dolu bir biçimde (s.25, 45, 68, 74, 82, 88(2), 90)

Ben ateş içinde kıvranırken Eleni; ben bağdadî duvarlar arasında mahsur (Helâllik, s.25).

içine çekilmek (t.1)

d. isim iç + y.f. çekilmek dış dünyaya karşı ilgi ve ilişkisini kesmek

Örtünüyordum, hızla içime çekiliyordum (Elli Liralık Teşhis, s.101).

içine çekmek (t.3), s.35, 39, 82

isim iç + y.f. çekmek soluk almak

Eksi ve ağır kokuyu, hissetmeden içine çekti ve sineklerin zayıf vızıltularına kulak verdi (Dua, s.39).

içini boşaltmak (t.2), s.58, 206

d. isim iç + y.f. boşaltmak sıkıntı ve derdini söylemek

Amele içini boşaltırcasına (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

içini çekmek (t.1)

d. isim iç + y.f. çekmek iç çekmek

Derin derin, üzüntü ile içini çekti (Fikirci, s.200).

içlerine (öylesine) işlemek (t.1)

d. isim iç + y.f. işlemek duygulanmak, etkilenmek, dokunmak

Faydalı olmak isteği içlerine öylesine işlemiştir ki, ilmin menbaını bulabilmek için yararlandıkları eserlerin basım tarihi asrın başlarına, hatta geçen asra kadar iner (Koyun Olmak, s.171).

içli (t.2), s.43, 87

sıfat Duygulandıran, etkili

Rölantinin fısıltısında, bu içli yakarıyı bulurdum (Hayal Ülkelerinden, s.87).

içmek (t.19)

1.-i Bir sıvıyı ağza alıp yutmak (s.76, 82, 88, 92, 118, 151(3), 186, 210)

Odacı, kahvemi neden sonra getirdiğinde, hırsıyla, “Ali Efendi” dedim, “Ben, ‘kahveyi her sabah 9’da içtiğimi kaç defa söyledim sana.” (Napolyon’un Ümidi, s.151).

2.nsz İçki kullanmak (s.174, 182, 187, 189, 203, 210(2))

Mesela: içmiştik hâkim bey, bana Ahmet bey diyeceğine Ahmet efendi dedi (Bitler, s.189).

3.Sigara, nargile vb.nin dumanını içe çekmek

Sonu gelmeyen asker dizisini seyrediyor ve sigara içiyorduk; onlar, buruşuk,

bol ya da dar elbiseleri içinde acele etmeden geçiyorlardı (Suç, s.91).

4.z.f. *mec.* Bir şey, bir sıvıyı içine çekmek, emmek

Mektubun, vatan sinmiş, gerçek sevgi, gerçek hasret ve en önemlisi tertemiz bizim kadınıımız sinmiş her satırını, içerek okuyacağım (Okuyamadığım Mektup, s.122).

içten içe (t.2), s.122, 151

zarf Gizli gizli, belli etmeden

Sabırsızlığımın yanı sıra bir korku, içten içe düşüncelerimi sarıyordu (Okuyamadığım Mektup, s.122).

içten (t.1)

sıfat Samimi

Ben içten bir beğenişle, “Bayılıyorum kadına.” demiştim (Rilke’nin Dişiliği Hakkında, s.108).

idare (t.1)

isim Ar. *idāre* Yönetme, yönetim, çekip çevirme

İdare monarşiydi (Passionya Buluntuları, s.155).

idare etmek (t.1)

isim Ar. *idāre* + y.f.Tr. *etmek* göz yummak, hoş görmek

Karabaş değişti birden, “İdare et abi.” diye yıldı (Koyun Olmak, s.174).

idareci (t.1)

isim Yönetici

“Toplum... İdareciler..... Gülünç. Maso.....rolsün.” (Sesli Ansiklopedi, s.181).

iddia (t.1)

isim Ar. *iddi`ā* Kendinde olmayan bir yeteneği, bir durumu varmış gibi gösterme

İddia, kalbimin her atışıyla vücuduma yayılıyor (Misafir Geldi, s.22).

iddia edilmek (t.1)

isim Ar. *iddi`ā* + y.f. Tr. *edilmek* Kendinde olmayan bir yeteneği, bir durumu varmış gibi gösterilen

Ben, adına adaklar adanan, kurbanlar kesilen, yaratan olduğu iddia edilen ben (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

ideal (t.2), s.15, 166

isim, felsefe Fr. *idéal* Ülkü

Gördüğüm her şeyden, zavallı idealimden bütün ruhumla hikmet beklediğim,

kalemim, senden öğreniyorum (Bir Sebilciden, s.15).

idrak (t.2), s.52, 90

isim Ar. idrāk Anlama yeteneği, anlayış, akıl erdirmeye

Küçüğün duymadığını zannetti, tekrar etmek üzereydi ki; olgun, tamamen erkekleşmiş ses, hamalın sesi kulaklarında, güdüük idraki üzerinde aks-i sedalar yaparken çocuk tekrar sordu (İnsan Hamal, s.52).

idrak etmek (t.3), s.15, 135, 155

isim Ar. idrāk + y.f. Tr. etmek akıl erdirmek, anlamak, kavramak

Eğitilmemiş kafaları, toprağın, mahsulün ve terin ticaret metaı olduğunu, kişi ve toplumlar arası huzursuzluğun bunlarla satın alınacağını idrak edememişti henüz (Passionya Buluntuları, s.155).

idraksiz (t.1)

sıfat Anlayışsız, ahmak

Marilyn kalçalı kızı, teşhir zevkinden mahrum idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).

ifade (t.15)

1.isim Ar. ifāde Anlatım (s.23, 156, 158)

Görüyorsunuz, ifade tarzım hiç değişmemiş. (Passionya Buluntuları, s.156).

2.Bir duyguyu yüz aracılığıyla anlatan belirtilerin, mimiklerin bütünü (s.32, 52, 74, 99(2), 114, 133, 135, 180, 192, 198(2))

Böceği uzun uzun seyretti, yüzündeki mes'ut ifade, etrafa seri ve endişeli bakışlarıyla bir ara kayboldu, yalnız olduğunu anlayınca memnun ve müsterih otlar arasında hızlı hızlı yürümeğe çalışan böceği bir müddet takip etti, tekrar etrafına bakındı ve serin zemine sırtüstü uzandı (Erkeklik Özentisi, s.32).

ifāde etmek (t.2), s.124, 171

isim Ar. ifāde + y.f. Tr. etmek anlatmak

Kendi kendime, kelimeler her halde ya ifāde ettiklerine veya âhenlerine göre şekillere sahiptir diyordum (Palto, s.124).

ifadeli (t.1)

sıfat Belli bir ifade taşıyan

Kadın doğrulmuştu, yumuşacık ifadeli gözleri hayret ve minnetle pırıl pırıldı (Borç, s.46).

ifadesiz (t.1)

sıfat Belli bir ifade taşımayan

Onlar geride ve **ifadesiz** şimdi (Misafir Geldi, s.22).

ifadesizlik (t.1)

isim İfadesiz olma durumu

Zannederim dikkatimi çeken sarı, sakallı yüzündeki derin ifadesizlikti veya bendeki bir şeyle meşgul olmak ihtiyacıydı (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

iflah olmamak (t.1)

isim Ar. *iflāh* + y.f. Tr. olmamak onmamak, düzelmemek

Bakkal teşhisi koydu: İflah olmaz dedi (Deli İmam, s.57).

iftihar (t.1)

isim Ar. Övünme, kıvanma, kıvanç, övünç

Sırtında sana iftihar veren ve zevahiri kurtaran bir pardösü var (Asıl Sebep, s.17).

iğne oyası (t.1)

isim İğneyle değişik biçimli veya düğümlü ilmekler oluşturularak ve bunlar birleştirilerek yapılan oya

Konaktan ayrılmış eşya çamurlu zeminde, kaneviçe işlemeli iğne oyalariyla müzeyyen örtüler kirli ellerdeydi (Tereke, s.68).

iğne (t.1)

isim, tıp Kas veya damar yoluyla vücuda sıvı bir ilacı basınçla vermek amacıyla enjektör ucuna takılan, boru biçiminde, ucu keskin metal araç

Zaman zaman incecik ve derinden bir his, bir iğne acısıyla kendini hissettiriyordu; ama düşüncem bu delişmen isteği daha yeşermeden yakalıyor, yaşamasına, gelişmesine fırsat vermeden boğuyordu (Koltuk Değnekleri, s.107).

iğrenç (t.3), s.17, 56, 72

sıfat İnsanda iğrenme duygusu uyandıran, tiksindiren, müstekreh

Fakirlik ve iğrenç çehreli ihtiyacın üstüne geçirilmiş örtü (Asıl Sebep, s.17).

iğrenme (t.2), s.89, 102

isim İğrenmek işi

Tersine, iğrenmeye benzer bir hisle doluydu içim (Körün Gördükleri, s.89).

iğrenmek (t.7), s.24, 75, 90, 125, 15(2), 184

nsz Bir şeyi tiksindirici bulmak, istikrah etmek

Ben söyleyeceklerinden korkuyor ve iğreniyordum (Palto, s.125).

iğrenti (t.1)

isim İğrenme

*İstemememe rağmen bir **ığrenti** yükseliyor içimden kendime karşı (Misafir Geldi, s.20).*

ığreti (doğ. eğreti) (t.2), s.17, 20

sıfat Uyumsuz, yakışmamış

*Dudaklarımda **ığreti** ve benim olmayan bir tebessüm var (Misafir Geldi, s.20).*

ığretilik (t.1)

isim Eğreti olma durumu

*Salonda beklerken duyduğum sıkıntıyı, ayakkabılarımın darlığı, gömlek kolasının tahta sertliği, yeni elbisemin **ığretiliği**, çoğaltıyordu (Papağan Dedi Ki, s.166).*

ığri (t.4), s.28, 35, 37, 40

halk ağzında Eğri

*Yaz; çayırlardan, çıplak tepelerden, uzun **ığri** yollardan bizim arabayı sade benzini götürür sanırsın (Şoför Aziz, s.28).*

ihanet etmek (t.2), s.99, 207

isim Ar. ihānet + y.f. Tr. etmek hainlik, kötülük etmek

*İşte ben bu çehrede bir dost gülümseme, hareketlerimi beğenen bir ifade bulmak için o fenalığı yapmış, babama **ihanet etmişim** (Nedenlerim, s.99).*

ihata etmek (t.2), s.70 73

isim Ar. ihāta + y.f. Tr. etmek çevirmek, çevrelemek, kuşatmak, sarmak

*Hain bir bekleyiş etrafımı **ihata etmiş** (Yeni Gelen, s.73).*

ihmal etmek (t.1)

isim Ar. ihmāl + y.f. Tr. etmek savsamak, savsaklamak, boşlamak

*Bu arada “El öpmekle dudak aşınmaz.” hikmetini de tekrarı **ihmal etmedi** tabii (Papağan Dedi Ki, s.166).*

ihraç etmek (t.1)

isim Ar. ihrāc + y.f. Tr. etmek çıkarmak, dışarı atmak

***İhraç ettiler** tabii (Suç, s.92).*

ihsan etmek (t.2), s.54(2)

isim Ar. ihsān + y.f. Tr. etmek bağışta bulunmak, bağışlamak

*Anacığı gençtir daha, ne kadar olsa zor olur Aliş’imizden ayrılması, senin sabır hâzinenden ona da bir parça **ihsan etmen** için yalvarıyorum (Mektup, s.54).*

İhsan Paşa (t.1)

özel, isim Tereke adlı hikâyedeki mahalledeki konağın ölmüş sahibi

İhsan Paşa'nın varisi apartman yaptıracakmış deniyor konağın yerine (Tereke, s.68).

ihtilâç (t.1)

isim Ar. Çırpınma

İhtilâçlarla sarsılan bir sakat yolcunun, vitrin camlarının yansımından yararlanarak ta içimize bakan gözlerinin gerilerinde bulur gibi olurdum (Rilke'nin *Dişiliği Hakkında*, s.109).

ihtimal (t.1)

isim Ar. *ihtilâc* Bir şeyin olabilmesi durumu, olabirlik, olasılık

Mütereddit görünmeme; arkadaşlığından sıkılmam *ihtimaline* rağmen oturduğum çimenliğe serildi (Vermekten *Ölümsüzlük*, s.25).

ihitimam (t.1)

isim Ar. *ihitimâm* Özen

Temin ettim ki gösterilen bütün *ihitimam* onlara eşekliklerini unutturamamıştır (Bir Eşek Karşısında, s.193).

ihtiras (t.4), s.21, 90, 143(2)

isim Ar. *ihtirâş* Aşırı, güçlü istek, tutku

Ben *ihtirası* bilmeyecek kadar küçük müydüm? (Değişme, s.143).

ihtiyaç (t.18)

1.isim Gereksinim (s.68, 74, 125, 201, 207)

Çünkü, bizi hayvanla müsavi kılan mideye ve öbür tarafa götüremeyeceğimiz bir sürü tuğla, taş ve para yığınına, hülâsa "*ihtiyaç*" isimli müstebit'e itaatteyiz (Tereke, s.68).

2.Güçlü istek (s.25, 36, 69, 72, 90, 98, 99, 103, 171, 205)

Zannederim dikkatimi çeken sarı, sakallı yüzündeki derin ifadesizlikti veya bendeki bir şeyle meşgul olmak *ihtiyacıydı* (Vermekten *Ölümsüzlük*, s.25).

3.Yoksulluk, yokluk (s.17, 20, 45)

Fakirlik ve iğrenç çehreli *ihtiyacın* üstüne geçirilmiş örtü (Asıl Sebep, s.17).

ihtiyar (t.28), s.29(2), 53(2), 54(3), 54(3), 62(3), 63(4), 74, 75, 76, 82, 132, 138, 139, 155, 200(2), 201

sıfat Ar. *ihitiyār* Yaşlı, kocamış olan, pir (kimse), genç karşıtı

Haykıriver yüzlerine o garibin dört yetimle bir *ihtiyar* anayı beslediğini (Telsiz

Memuresi, s.29).

ihdiyarsız (t.1)

zarf Düşünmeksizin, elde olmadan

*Mektep sıralarından bir mısra var dilimde, **ihdiyarsız** tekrar edip duruyorum (Taşındığım Ev, s.76).*

ikaz (t.1)

isim Uyarma, uyarı, dikkat çekme, ihtar, tembih

*Başımın boşluğu içinde yankılanan bu **ikaz** etkili olmadı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

iki büklüm (t.3), s.54, 132, 200

zarf Beli bükük, öne doğru eğik bir biçimde

*İhtiyar durdu, mes'ut yüzünde iki damla nurdan gözyaşıyla gülümsedi ve çarpık merdivenlere doğru **iki büklüm** yürüdü (Mektup, s.54).*

iki kere ikinin dört eder (t.1)

"gerçekliğinden şüphe edilmeyecek kadar açık" anlamında kullanılan bir söz

*Bütün hayatı boyunca **iki kere ikinin dört ettiğine** inandı durdu (Deli İmam, s.55).*

iki (t.51), s.19, 26(3), 39, 45, 46, 54, 59, 60(2), 71, 84(2), 89, 91(2), 103, 104, 108, 109, 112, 115, 117, 118, 121, 122, 125, 129(2), 136(2), 138, 153, 154, 155, 156, 158, 166, 172, 175,177(2), 183, 185, 189, 197, 199, 207, 209(2)

sıfat Birden bir artık

*Parmakları, mektubu **iki** kat yapacak kadar hırsla kavramıştı (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

ikinci (t.8), s.96, 127, 140, 172, 175, 178, 184, 198

sıfat Sırada önem bakımından birinciden sonra gelen

*Bir ara hissettirmeden baktım, **ikinci** köpek Sarı'ydı gelen (Koyun Olmak, s.175).*

ikindi (t.2), s.179(2)

isim Öğle ile akşam arasındaki zaman dilimi

*"İstanbul'da cereyan **ikindide**, su sabaha karşı bulunur." diye cevap verdim (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

iklim (t.2), s.164, 191

isim Ar. *ıqlīm* Ülke, diyar

*Şairi etkisiyle derinden sarsan, renkli **iklimlerin** o mahzun bitkisi karşısında*

*duyacağım buruk tadı, aç vatan hasretimle orantılı şimdiden hisseder gibiydim
(Bir Eşek Karşısında, s.191).*

ikmal imtihanı (t.1)

isim, eğitim bilimi Bütünleme sınavı

*Ben penceredeydim, **ikmal imtihanlarına** çalışmada güya (Göç, s.69).*

ikna etmek (t.1)

isim Ar. iknā' + y.f. Tr. etmek inandırmak, kandırmak

*At gibi tüylü, inek gözlü, alt çenesi eşeğe benzeyen bu esatiri yarattığın sığırdığı olduğunu söyledim, inanmak istemedi ama, arkadaşı, belki Türk sığırdığı böyledir diye **ikna etti** onu (Almanya Notları, s.183).*

ikram etmek (t.2), s.19, 63

isim Ar. ikrām + y.f. Tr. etmek konuğu bir şeyle ağırlamak, konuğa bir şey sunmak

*Odam sıcaktı ve ben misafirime karnını doyurabileceği iki kap sıcak yemek **ikram edebilmişim** (Misafir Geldi, s.19).*

iktifa etmek (t.1)

isim Ar. iktifā + y.f. Tr. etmek yetinmek

*Bu gayretli âlimin istifade ettiği eserlerden biri 1845 tarihli Geschihte des Pfluges idi. Profesör Pfluges'i atmuş, Geschihte'yle **iktifa etmişti**. (Koyun Olmak, s.171).*

ilâç paketi (t.1)

isim Ar. 'ilâc + Fr. paquet İçine ilaçların konulduğu kutu

*Elleri hırsıyla titreyerek bir **ilâç paketini** bana uzattı, "Nedir bu?" diye sordu (Almanya Notları, s.184).*

ilâç (t.2), s.129, 188

isim Ar. 'ilâc Bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde, em, deva

*Hastalığıyla ilgili söylediğim her terimde onun için, bir acı **ilâç** tadı vardı (Palto, s.129).*

ilâh (t.1)

özel, isim, din b. Ar. ilāh Tanrı

*Böylece bir kuşak evvelin meydana getirdiği heykel ve bir kuşak sonranın **ilâhı** oldum (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

ilâhî (t.4), s.49, 68, 156, 196

sıfat, din b. Ar. ilāhī Tanrı ile ilgili olan, Tanrı'ya özgü olan, tanrısal, lahuti
Çünkü madenlerin ilahi kanunu görevini yapıyor, yapım her noktada aynı
karaktere hızla yöneliyordu (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

ilâve etmek (t.2), s.50, 72

isim Ar. 'ilāve + y.f. Tr. etmek eklemek, ulamak

O biraz daha sunturlu küfür etmesini, senelerce evvel kullanılmış güzel sözlere,
şundan, bundan kaptığı ve tesirli sandığı jestleri ilâve etmesini öğrendi (Olgun
Adam, s.50).

ile (t.46)

1.*bağlaç Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya*
durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz (s.17, 28, 32(2), 36(3), 38, 41,
44, 45, 52, 56, 61, 65, 68, 71, 73, 75, 82, 85, 87, 90, 103, 109, 124, 129, 134,
156, 157, 158, 159, 169, 172, 175, 183, 184, 185, 188, 189, 196, 199, 200, 201)

Bir saat evvel, hastahanenin lizol kokulu atmosferinde söylenmiş hastalık ismi,
gerek Latince söylenişi gerekse Almanca karşılığı ile yuvarlanıyor, yer
değiştiriyor, zihin boşluğunda türlü geometrik şekiller alıyorlardı (Palto, s.124).

2.*Bazı soyut adlara getirildiğinde "... olarak, ... bir biçimde" anlamında durum*
zarfları oluşturan bir söz

Beklemenin ağırlığını omuzlarında hissetmekle anlıyorlardı var olduklarını
(Bekleyenler, s.144).

3.*Cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlamaya yarayan bir*
söz

Fark, düşünlülüğün tasavvuru ile gerçeği arasındaki nüans kadardı (Cümbüş,
s.138).

ilenmek (t.1)

-e Birinin kötü bir duruma düşmesi dileğini gönlünden geçirmek veya açıkça
söylemek, beddua etmek

"Eki eli tahtaya gelesile." diye ilenerek sözü tamamladı Zöhre (Vermek ve
Ötesi, s.118).

ileri (t.15)

1.*isim Henüz gelmemiş zaman, gelecek, sonra (s.35, 45, 75, 166, 199)*

Geçen seferki düşme numarası, bir bayram daha ileri atmıştı ziyaretimi ama
buradaydım işte (Papağan Dedi Ki, s.166).

2.*sıfat Benzerlerini geride bırakmış*

O günün hikâyesini sen, ey 3000'inci yılın adamı, ileri tekniğinin yardımıyla sen ancak öğrenebileceksin (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

3.zarf Öne doğru, ileri doğru (s.32, 89, 116, 131, 133, 146, 185, 187)

Bakışları, beni katediyor ve arkamdan da ileri bakıyordu (Yeni Okul, s.116).

ileri gitmek (t.1)

isim ileri + y.f. gitmek söz ve davranışta ölçü dışına çıkmak, gereksiz, aşırı davranışta bulunmak

*Sonra, daha da **ileri gittim**, dişlerimin arasından, “Geber, geber de geleme!” diye fısıldadım (Körün Gördükleri, s.89).*

ilerleme (t.1)

isim İlerleme işi

*Bütün **ilerlemene** rağmen, bir nazar boncuğun, uğurun, uğursuz saydığın günlerine tesadüflerin, ben hissini yok mu senin? (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

ilerlemek (t.5)

1.nsz Bulunduğu yerden daha ileriye gitmek, yol almak (s.88, 131, 152, 167)

*Sözümün burasında **ilerledi**, masamda çarpık duran takvimi düzeltti, tekrar yerine çekildi (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

2.Vakit geçmek

*Zaman **ilerledikçe**, bir direnme, belli belirsiz bir karar oluyor, geliyordu içimde (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

ilerletmek (t.1)

-i İlerlemesini sağlamak, ilerlemesine yol açmak

*Suat deponer çavuşuydu, pek Suat Çavuş da demezdik de hani, samimiyeti **ilerletenler** “Kız Suat” filân da derlerdi (Erkeklik Özentisi, s.31).*

ilerleyiş (t.1)

isim İlerleme işi

*İhtirasa varan merakının solucan kıvrımlarındaki maksatlı **ilerleyiş**, beni tiksindiriyordu (Körün Gördükleri, s.90).*

ilgi (t.13), s.89, 106, 120, 125, 129, 132, 137, 141, 144, 152, 177, 178, 209

isim İki şey arasında bulunan herhangi bir bağlılık, ilişki, alaka, taalluk, aidiyet

*Yüzü değişti, canlandı, **ilgimden** yanaklarını renklendiren bir heyecan duydu (Palto, s.125).*

ilgi göstermek (t.2), s.138(2)

isim ilgi + y.f. göstermek ilgisini esirgememek, belli etmek

Sadece bir **ilgi göstermiş** olmak için ve bir sadaka ağırlığında “Cümbüş bu değil mi?” diye sordu (Cümbüş, s.138).

ilgilendirmek (t.3), s.27, 129, 164

-i İlgisini çekmek, önem vermek

Muhakkak ki, Ford veya Austin olmuş, bu benim kadar onları da **ilgilendirmezdi**, ama bir şeyler söylemek, bu sükûtî kalabalık arasından sivrilmek, çıkmak lâzımdı (Şoför Aziz, s.27).

ilgileniş (t.1)

isim İlgilenme işi

O, benim kendisiyle **ilgilenişimin** çok sonra farkına varabildi (Palto, s.124).

ilgilenmek (t.2), s.106, 124

-le İlgi göstermek, alakalanmak

Çevreyi tarayan gözleri daha sonra bana tekrar takıldıysa da artık **ilgilenmedi** (Koltuk Değnekleri, s.106).

ilgili (t.3), s.100, 110, 129

sıfat İlgilenmiş olan, ilgisi bulunan, alakalı, alakadar, müteallik

Hastalığıyla **ilgili** söylediğim her terimde onun için, bir acı ilâç tadı vardı (Palto, s.129).

ilginç (t.1)

sıfat İlgi uyandıran, ilgi ve dikkat çekici olan, enteresan

Tuhaftır şöyle **ilginç** bir soru gelmiyordu aklıma (Sesli Ansiklopedi, s.181).

ilgisiz (t.8), s.106, 127, 129, 141, 152, 179, 191, 94

sıfat İlgisi olmayan veya ilgilenmeyen, kayıtsız, aldırılmaz, alakasız, lakayıt, bigâne

Bir yoldan geçen, herhangi bir **ilgisiz** yolcu gibi davranmalıydım (Odamdaki Cinayet, s.141).

ilgisizlik (t.3), s.122, 127, 137

isim İlgisiz olma durumu, aldırılmazlık, alakasızlık, kayıtsızlık, lakayıtlık, bigânelik, soğukluk

Neden, o, masaya doğru yürürken benim olmayan bir bakışı taklide yeltenmiş, gözlerimi kaçırmış, bir kahvehanede oturabilecek herhangi bir adamın **ilgisizliğiyle** süzmüştüm çevremi? (Cümbüş, s.137).

İlhan (t.1)

özel, isim Fikirici adlı hikâyede yer alan karakter

İlhan, o kadar ani ve o kadar eksiksizdi ki, şaştı kaldı (Fikirci, s.198).

iliğine (kemiğine) kadar (t.1)

zarf iyice, en son sınırına dek

Hani, iliğine kemiğine kadar tanıdığınız, ezbere bildiğimiz eski dostlar gibi (Palto, s.126).

ilim adamı (t.2), s.171, 183

isim Ar. 'ilm + ādem Bilim adamı

*İsmim soyadım derken savcı: “Kötü maksadınız, **ilim adamlarımızın** resmî raporları ile meydana çıktı.” diye adeta haykırdı (Almanya Notları, s.183).*

ilim (t.4), s.154, 156, 171, 173

isim Ar. 'ilm Bilim

*Sizi yüzyılların ötesinde bir prenses olarak bulmamı sağlayan bu **ilmi** şimdi daha çok seviyorum (Passionya Buluntuları, s.156).*

ilişivermek (t.1)

-e Çabucak ilişmek

*Hemen **ilişiverdiği** iğri kaldırım, ayakkabısını ayağından fırlattığı alçak evin karşısındaydı (Nedamet, s.37).*

ilişki (t.1)

isim İki şey arasında karşılıklı ilgi, bağ, münasebet, temas

*Bu ancak romanlarda bulunabilecek renkli **ilişki** bile bana ümit etmemek gerektiğini unutturamamıştı (Koltuk Değnekleri, s.107).*

ilişmek (t.1)

-e Bir şeye hafifçe dokunmak, takılmak

*Gözü saate **ilişti**, üç'ü çeyrek geçiyordu (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

ilk bakışta (t.1)

zarf, mec. Görür görmez

*Masalda, 'aramak' öyle kesindir ki, insan **ilk bakışta** hedefin pek belirli bir noktada kırkbirinci oda içinde olduğunu kestirir (Açmadığım Kapı, s.148).*

ilk (t.30)

1.sıfat Zaman, sıra, yer ve önem bakımından ötekilerden önce gelen, son karşıtı (s.19, 33, 76, 84, 88, 115(2), 116, 119, 127, 135, 141, 148, 170, 175, 195, 196, 198, 199, 201, 205)

*Ayaklarımın ve ellerimin büyüklüğü, çatlaklığı, çoraplarımın rengi, ezilen parmağımın feci manzarasının **ilk** defa farkına varıyordum (Misafir Geldi,*

s.19).

2.isim Herhangi bir şeyin en önde olanı, önce geleni (s.116, 150)

Sonuncusu da **ilki** gibi anlamsız ve bayağıdır (Açmadığım Kapı, s.146).

3.zarf Birinci olarak, en başta (s.51, 109, 125(2), 146, 148, 166)

Ağzından **ilk** dökülen kelimeler, kuruydu (Palto, s.125).

ilkokul (t.1)

isim Zorunlu öğrenim çağındaki kız ve erkek çocuklarının temel eğitim ve

öğretimini sağlamak için devletçe açılan veya açılmasına izin verilen dört yıllık

okul, ilk mektep, iptidai, iptidai mektep

Bana sormaya lüzum görmeden oturdu, gözlerini ayakkabılarının burnuna dikti

ve “Bu” dedi, “Bizim köye kurulmuş **ilkokulun** camıdır.” (Yeni Okul, s.115).

ille (t.2), s.146, 152

zarf, halk ağzında İlla

Bildiklerimi, bu ilgisiz adama **ille** de anlatmak kaygusuyla sesimi bir ton yükselttim (Napolyon’un Ümidi, s.146).

illet (t.2), s.100, 101

isim Ar. ‘illet Hastalık

Ruhumda bir kambur gibi taşıdığım **illet**, kelime kalıplarına döküldükçe yabancılaşıyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).

ilmik (t.2), s.117, 118

isim Çözülmesi kolay düğüm, eğreti düğüm, ilmek

İyice gerilmiş çözgüden, her **ilmik** kesildikçe, belli aralıklarla bir tınlama geliyor, bir süre sonra, tok bir kirkit sesi, ahenkle yükseliyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).

iltifat etmek (t.1)

isim Ar. iltifāt + y.f. Tr. etmek beğenmek, rağbet etmek

O halde; kalbe giden yola üst veya alt demeksizin **iltifat etmeliyim** (Papağan Dedi Ki, s.167).

iltimas (t.1)

isim Ar. iltimās Birine herhangi bir konuda öncelik ve ayrıcalık tanıma

Önce yol parası, sonra malı kabul ettirebilmek için **iltimas**, belki gönül alacak birkaç hediye (Fikirci, s.201)

imâl (doğ. imal) (t.1)

isim Ar. i māl Ham maddeyi işleyip mal üretme

Bu zehirlerin imâlinin Belediyece ve hükümetçe bilinmemesi ve onların böyle bir cinayete ortak olmamaları tabîdir (Almanya Notları, s.184).

imal etmek (t.4), s.172, 183, 184, 194

isim Ar. i 'māl + y.f. Tr. etmek ham maddeyi işleyerek bir mal üretmek
Oh, o kitabı düşünüyorum, o kitaptan yararlanarak mezun olmuş öğrenciyi, halen okuyanları, meselâ o kitaptan öğrendiği tarzda bir fabrika kurup, çelik imal etmeye çalışan insanı düşünüyorum (Koyun Olmak, s.172).

İmam Ömer Efendi (t.2), s.99(2)

özel, isim Nedenlerim adlı hikâyede yer alan çocuğun imam babası
Ben, İmam Ömer Efendi'nin oğlu, ben öğretmenin etkisinde kalmış kırk çocuk gözünde afaroz edilmiş yapayalnız öğrenci, sevmek ihtiyacıyla onların safına geçmiştim (Nedenlerim, s.99).

imam (t.14), s.55(3), 56(9), 203(2)

isim Ar. Cemaate namaz kıldıran kimse
Kırçıl sakalları, bu küçük Mescid'in mütevazı imamının kemikli yüzünü yarı örterdi (Deli İmam, s.53).

iman (t.2), s.44, 59

isim, din b. Ar. imān Güçlü inanç, inan
Gözlerindeki pırıl pırıl iman'da beni kışkırtan bir şey vardır (Borç, s.44).

imanlı (t.1)

sıfat İmanı olan, inançlı, mutekit
Sesimi tanıyamıyorum, ifadem kat'î ve imanlı (Misafir Geldi, s.23).

imece (t.1)

isim, toplum bilimi Kırsal topluluklarda köyün zorunlu ve isteğe bağlı işlerinin köylülerce eşit şartlarda emek birliğiyle gerçekleştirilmesi
Sonra mısır imecesine kalmışlardı (Nöbet, s.206).

imkân (t.2), s.45, 201

isim Ar. imkân Yararlanılan uygun şart veya durum, olanak
Bir çok filiz misali upuzun, japone entarisinden cömertçe taşmış kollu, Marilyn kalçalı kıızı, teşhir zevkenden mahrum idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).

imkânsız (t.2), s.127, 197

sıfat Olma ihtimali bulunmayan, olanaksız
Kalksam, diye düşündüm ama imkânsızdı (Palto, s.127).

imkânsızlık (t.1)

isim İmkânsız olma durumu, olanaksızlık

İmkânsızlık öylesine sarmıştı ki çevresini... (Fikirci, s.201).

imrendirmek (t.1)

-i, -e İmrenmesine yol açmak

Ne bileyim hummh diye beni imrendir çorbaya (Helâllik, s.24).

imtiyaz (t.1)

isim Ar. *imtiyāz* Başkalarına tanınmayan özel, kişisel hak veya şart, ayrıcalık

Tanıdık çehrelerde bu imtiyaza en hak kazanmış annemdi tabii (Düşünmek, s.164).

in (t.2), s.178(2)

isim Ruh birimi

Değeri 100 üzerinden 0,01 **in** (in bir ruh birimidir) (Zebra-Son-Animo, s.178).

inadına (t.1)

zarf Terslik olsun diye

Sustum, inadına, uzun uzun sustum (Palto, s.126).

inanç (t.11)

1.*isim* Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma (s.109, 110)

Bu konuyla ilgili, içimde bir şeye karşı bir hiddet hissediyorum ve bu yanlış inançla Rilke de benim kadar suçlu diyorum (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).

2.İnanılan şey, görüş, öğretisi (s.112, 136, 146, 157, 172)

Ama bir inanç işte bizimki (Bekleyenler, s.146).

inandırıcı (t.1)

sıfat İnandıran, inandırma özelliği olan

Konuşması öyle inandırıcıydı ki, psikologların, tekrardan çok hoşlandıkları şuur altında gizli bir öldürmek çılgınlığının benim zavallı beynimde de gizli olup olmadığı sorusunu kendi kendime sordum (Almanya Notları, s.183).

inanılmak (t.1)

-e İnanma işi yapılmak

Ben, bana ömür boyu tapmış insanların, yine balyozu tepeme indirdikleri güne kadar söyledikleri, inanılmaması imkânsız yalanlara bir madenî safiyetle inanmaktan suçluyum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

inaniş (t.2), s.20, 72

isim İnanma işi

Neden bilmem, karımın ve benim odada mevcudiyetimizin fuzulî olduğuna derin bir inanış var içimde (Misafir Geldi, s.20).

inanmak (t.26)

1.-e Bir şeyi doğru olarak benimsemek (s.55, 109, 112, 115, 126(2), 155)

Bütün hayatı boyunca iki kere ikinin dört ettiğine inandı durdu (Deli İmam, s.55).

2.Birini doğru sözlü olarak bilmek, güvenmek (s.34, 59(3), 167, 177, 183, 194, 197, 201, 205)

Görüyorum ki bana inanmıyorsun, ula sen görmüşmüsen ki ben yalan söyleyem? (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

3.Bir şeyin varlığını, doğruluğunu kabul etmek (s.34, 46, 120, 154, 156)

Var olduğuna inandığım ve çok, pek çok sevdiğim bir insanı nasıl görmezden gelir, nasıl başımı çevirir geçerim? (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).

4.Sevecek, güvenecek ve bağlanacak en yüksek varlık olarak bilmek, iman etmek

Annesinin; namazda okurken aklında tutabildiklerini huşu ile, inanarak tekrar etti (Nedamet, s.38).

inat (t.2), s.138, 209

isim Ar. *inād* Bir konuda direnme, ayak direme, direktme, direnme

Adam, korkuma inat, yüzüzlüğe varan bir gurur yoksunluğuyla karşımdaki boş yere oturdu (Cümbüş, s.138).

inat etmek (t.2), s.33, 125

isim Ar. *inād* + *y.f.* Tr. *etmek* direnmek, direktmek, ayak diremek

Bu durum onun için zordu, biliyordum, ama inad ediyordum (Palto, s.125).

ince (t.20)

1.*sıfat* Kendi cinsinden olanlara göre dar ve kalınlığı az olan, kalın karşıtı (s.19, 37, 64, 84, 90, 100, 120, 121)

Üstünde gri ince çizgili bir elbise vardı (Misafir Geldi, s.19).

2.Zayıf (s.32, 80, 81)

Gözden uzak, sazlıkların arasında, çimenden bir yatağım vardı, üstümde alâmisema kanatlı gelin böcekleri, yerde ciddî ve aceleci karıncalar, ince ayakları üzerinde sarhoş su örümcekleri dolaşırdı (Erkeklik Özentisi, s.32).

3.Tiz (ses), pes karşıtı (s.167, 168)

Tekrar eşyalara döndüğümde ince bir ses, "Lui, Lui" diye seslendi (Papağan Dedi Ki, s.167).

4.Hafif, gücü az (s.111, 118, 139, 140, 163, 205)

Soru, sakın büro atmosferini ince bir titreşimle sarsmış gibiydi (İnsanlar ve Saatler, s.111).

5.Düşünce, duygu veya davranış bakımından insanın sevgi ve saygısını kazanan, zarif, kaba karşıtı (s.64, 126)

Masmavi gök ve bembeyaz sivri veya yayvan tepelerin birbirine kaynaşmaları sade ince bir zevkin tezahürleri gibi gözükür (Erzurum'da Akşam, s.64).

incecik (t.9), s.85, 90, 94, 107, 109, 122, 180, 198, 204

sıfat Çok ince

Önce, bir incecik kıvrıntı dudağının sol tarafında belirmiş, ezbere bildiği yüzünde bir ayrı ifadenin öncüsü olmuştu (Fikirci, s.104).

incelemek (t.12), s.106, 114, 120, 124, 125, 135, 141, 152, 173, 177, 181, 209

-i Bir işi veya bir şeyi ele alıp özelliklerini, ayrıntılarını inceden inceye, özenli bir biçimde anlamaya, öğrenmeye çalışmak, tetkik etmek

Kulağımla duydum, daha beş yaşında bile gözükmeyen bir çocuk ana sözcüğünü inceliyordu (Koyun Olmak, s.177).

incelenmek (t.1)

nsz İnceleme işi yapılmak

Zavallı fikirlerin, kimyacıların mikroskoplarında, astronomların teleskoplarında incelendiğini, matematikçilerin rakam ve denklemlerini iki büklüm yüklediğini, tıbbın distürüsüyle etlerinin lime lime edildiğini, en kötüsü hazımsız öğrenci düşüncesinde alayla karşılaşacağını düşündü ve vazgeçti (Fikirci, s.200).

incelik (t.2), s.18, 180

isim İnce olma durumu

Önde takılı hortumun görülür görülmez incelikteki deliğinden basınçlı hava çıkmaya başladı (Sesli Ansiklopedi, s.180).

İnci Hanım (t.1)

özel, isim Koltuk Değnekleri adlı hikâyede yer alan kadın karakter

"İnci Hanım gönderdi beni." dedi (Koltuk Değnekleri, s.107).

inci (t.1)

isim İstiridye gibi bazı kavrıklı deniz hayvanlarının içerisinde oluşan, değerli, küçük, sert, sedef renginde süs tanesi

Şefkat şefkat çağlayan bir anne gözyaşında oluşan birkaç inci çaldım (Passionya Buluntuları, s.157).

incileşmek (t.1)

sıfat inci haline gelmiş olan

*Bebeğin yüzüne biraz güneş kırmızısı, gözlerine biraz altın tozu ekdim, bir büyük dikende **incileşen** çiğ damlacığı, göz pınarlarımı süsledi (Isırmak, s.204).*

indirmek (t.5), s.37, 65, 120, 127, 197

-i Yüksekten, sarp ve kötü yerden veya yukarıdan aşağıya inmesini sağlamak

*Kulpları hâlâ omuzunda duran torbasını **indirdi** ve kucağına aldı (İstasyondan, s.65).*

inek (t.16), s.156(2), 183, 185, 188(8), 189(3), 190

isim Dişi sığır

*Asrımızda yaşamış olsalardı, tabii ki onlar da kiliselerin duvarlarını yastı aile tablolarıyla süslerler, ya da **ineklere**, otomobillere, altına, şöyle veya böyle fikirlere taparlardı (Passionya Buluntuları, s.156).*

İngiliz (t.1)

özel, isim İt. inglese İngiltere halkından olan kimse

*Bir ekvator yamyamıyla bir **İngiliz** lordu arasında bulduğum müşterek noktalar, gülmek, ağlamak, ümit etmek, yorulmak gibi şeyler de olsa, yine de ümit etmekte devam ederim (Yorgunluk Hakkında, s.208).*

İngilizce (t.1)

*özel, sıfat Hint-Avrupa dil ailesinden, İngiltere'de, biraz farklı biçimiyle Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya ve İngiliz uygarlığını benimsemiş olan ülkelerde kullanılan dil, İngiliz İngilizcesi ile yazılmış olan Kaçarcasına **İngilizce** ders kitabıma sığındım (Odamdaki Cinayet, s.140).*

İngiltere Kralı (t.1)

özel, isim Birleşik Krallık, İngiltere'nin devlet başkanı

***İngiltere Kralı** ölür, ağlarım, Rita'nın değiştirdiği kocaların listesini bilirim (Serhoş, s.62).*

İngiltere (t.1)

özel, isim İngiltere, Birleşik Krallık'ı meydana getiren dört ülkeden en büyük ve merkezî olanı

***İngiltere** kadar uzak ve soğuktu soru, omuzlarımı silktim (Odamdaki Cinayet, s.140).*

İngrid (t.1)

özel, isim Beşinci Karl Hikâyesi adlı hikâyede yer alan soytarı karakteri

İngrid hikâyeyi anlatırken ben böylece insan gözünden uzak kaldım ve Kral'ı yaşadım (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

inilti (t.3), s.134, 15, 57

isim İnleme sırasında çıkan sesin adı

Nasırlaşmış vicdanlarının **iniltiden** farksız sesini bu teselliyle boğdular (Deli İmam, s.57).

iniş (t.1)

isim Yukarıdan aşağıya gittikçe alçalan eğimli yer, yokuş karşıtı

Yol dar bir geçitten sonra **inişe** uzanıyordu (Şoför Aziz, s.28).

inkâr etmek (t.2), s.26, 189

isim Ar. inkār + y.f. Tr. etmek yaptığı bir işi, söylediği sözü veya tanık olduğu bir şeyi yapmadığını, bilmediğini, görmediğini söylemek, yaptığını saklamak, yadsımak

Sonra da tabiat bilginlerinin binbir çaba ile bulduğu bu gerçeği, gül bitinin, karıncaların ineği olduğunu **inkâr edersiniz** (Bitler, s.189).

inkâr (t.1)

isim Ar. inkār Yaptığını, söylediğini, tanık olduğunu saklama, gizleme, yadsıma Rabbim, o metal âletin nasıl sefil olduğunu, düştüğünü, alüminyumun nasıl asıl rengini **inkârla** sahibinin bir parçası hâline nasıl geldiğini ben o zaman gördüm (Cümbüş, s.138).

inlemek (t.4), s.15, 157, 185, 58

nsz Acı, üzüntü belirten kesik sesler çıkarmak, inildemek

Verin, verin diye **inleyen** insanlar arasında geçen 35 yıllık ömrüm, senden öğreniyorum (Bir Sebilciden, s.15).

inmek (t.8)

1.-e Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek (s.40, 59, 92, 103)

Yaş taneleri esmer yüzünde gümüş izler bırakarak çenesine **iniyordu** (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

2.-e Bir yerden başka bir yere gitmek, varmak

Musa'yı beşikte, uzun uzun seyretti, sonra avluya **indi** (Vermek ve Ötesi, s.117).

3.Bir yeri kaplamak, basmak veya bir yerden akmak, kaymak

Bir müddet sigarayı lâmbanın tepesinden yakmağa uğraştı, kalın duman

tabakası aralarına bir perde gibi **indi** (*Bilinmeyen Kahramanlar*, s.59).

4.z.f. Alçalmak

Yarım ve sık nefeslerle göğsü **inip** kalkıyordu (*Suç*, s.92).

5.Ulaşmak

Faydalı olmak isteği içlerine öylesine işlemiştir ki, ilmin menbaını bulabilmek için yararlandıkları eserlerin basım tarihi asrın başlarına, hatta geçen asra kadar **iner** (*Koyun Olmak*, s.171).

insafli (t.1)

sıfat İnsafı olan

Sadece, istenmemesi gerekeni istemeyecek kadar akıl istiyorlardı, **insafli** düşünülürse (*Passionya Buluntuları*, s.156).

insafsız (t.1)

sıfat İnsafı olmayan

Yağmur tanelerinin içine tıka basa doldurulmuş ayaz, kalın siyah paltolu delikanlının da, 10 yaşındaki hamalın da yüzüne aynı **insafsız** tokadını indirdi (*İnsan Hamal*, s.51).

insan (t.162), s.15, 16, 23, 29(2), 30(3), 36, 44, 50, 51, 52(2), 63, 64, 73, 84, 85, 89, 95(3), 96(3), 97(2), 100, 107(2), 109(3), 110, 111, 113, 114, 115, 116, 119, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132(2), 133, 134(5), 135, 136(2), 137(2), 138, 141, 145(2), 148(2), 151(2), 154, 155, 156(2), 157(2), 163, 164(2), 168, 170, 171(2), 172(7), 173(7), 174(2), 175, 176(2), 177(5), 178, 179, 180(4), 181(2), 183(2), 184(2), 185(2), 187(3), 188, 189(2), 192(2), 193, 195(2), 196(5), 197(4), 199, 200, 200, 202, 204(4), 205(3), 206, 208(3), 209(3), 210(3), 211(2)

isim Ar. *insān* Âdemoğlu, âdem evladı

İnsanların benim, benimse **insanlar** gibi davrandığım o mutlu özgürlükten yoksunum burada (*Bir Eşek Karşısında*, s.192).

insanca (t.4), s.116, 172, 173, 195

sıfat İnsana yakışan, insana özgülü olan, insanla ilgili, insani

İnsanlar bunu, bu küçük gerçeği saçma, yani **insanca** bir yoldan bellemeğe çalışırlar (*Koyun Olmak*, s.172).

insanlık (t.1)

isim İnsan olma durumu, insanîyet

Beşinci Kari, soytarısının sözlerini dinlerken, belki de ilk defa, krallıkla **insanlık** arası mesafeyi ezilerek kutluyordu (*Beşinci Karl Hikâyesi*, s.135).

insanoğlu (t.1)

isim İnsan, âdemoğlu, fâni

Yılların tecrübesi bana öğretilmişti ki, insanoğlunun eline geçen hemen her şey sık sık şekil değiştirir (Bir Heykel Öldürüldü, s.196)

intibak (t.1)

isim Ar. inṭibāk Uyum

Bir çok filiz misali upuzun, japone entarisinden cömertçe taşmış kollu, Marilyn kalçalı kıztı, teşhir zevkenden mahrum idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).

intikal (t.1)

isim Ar. inṭikāl Anlama, kavrama

O Cerman ırkına has intikal süir'atiyle, üç tekrarda anlayıverdi ne demek istediğimi (Almanya Notları, s.182).

intizamsız (t.1)

sıfat Düzensiz, düzeni olmayan, karışık

Yeni dokunmuş yerlerde motifler, koyun postu gibi uzun tüylü ve intizamsızdılar (Vermek ve Ötesi, s.118).

intizar (t.1)

isim Ar. inṭizār Birinin gelmesini, bir şeyin olmasını bekleme, gözleme

Bir haset hissiyle kahvedeki diğer esnaf konuşmalarına intizarda idiler (Tereke, s.67).

inzibat (t.1)

isim, askerlik Ar. inṭibāt Silahlı kuvvetlerde, ordudaki düzeni sağlamak amacıyla görevlendirilmiş er

Bir inzibat görevlisi olarak hâlâ şunu öğrenemedin mi, koyunu koyun yapan, fikirden uzak oluşudur (Koyun Olmak, s.174).

ipe sapa gelmemek (t.1)

d. akla yakın olmamak veya birbirini tutmamak

İpe sapa gelmez şeylerdi, kendi de bilirdi bunu ya... (Dua, s.40).

irade (t.2), s.66, 71

isim Ar. irāde Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, istenc

Bir iki saat benim olan hatıralarım, düşüncelerim, zaafılarım ve iradem yeni gelen tarafından gasbedilmiş (Yeni Gelen, s.71).

İran (t.1)

özel, isim Resmî adı İran İslam Cumhuriyeti Güneybatı Asya'da ülke
Daha Roma ve **İran** tesiri düşünülmecek kadar eski oldukları göz önüne
getirilirse, iki asıl cinsten, yâni erkek ve dişiden meydana geldiği söylenebilir bu
toplumun (*Passionya Buluntuları*, s.154).

ireli (t.1)

zarf, halk ağzında Öne doğru, ileri doğru, ileri

İreliye gidek mi, yohsam ki eylene mi, diye düşündü (*İstasyondan*, s.65).

iri iri (t.4), s.59(2), 69, 146

sıfat Büyük, çok iri

*Kemikleri **iri iri** fırlamış beygirli Resim'in dağınık arabasıyla* (*Göç*, s.69).

iri (t.14), s.36, 40, 45, 58, 85, 109, 118, 120, 122, 132, 159, 167, 174, 184

sıfat Olağandan daha hacimli, olağanı aşan büyüklüğü olan, ince karşıtı

*Koyu mavi **iri** bir damar, ince dallara ayrılarak, etin içinde kayboluyordu* (*Üçü Çeyrek Geçe*, s.120).

iri yarı (t.4), s.203(3), 204

sıfat, mec. İri yapılı

*Omuzlarını silkti **iriyarı** adam* (*Bitler*, s.203).

irice (t.5), s.31, 40, 72, 117, 194

sıfat İriye yakın, biraz iri

*Dere, bölüğün önünde **irice** bir göl meydana getirirdi, uzun dallı söğütler vardı ve dallarının birkaç misli uzunlukta gölgeleri* (*Erkeklik Özentisi*, s.31).

irili ufaklı (t.1)

sıfat Büyük küçük karışık

*Duvarlara rengârenk, **irili ufaklı** şişeler dizilmişti* (*Zebra-Son-Animo*, s.176).

irinli (t.1)

sıfat İrin toplamış, cerahatli

*Ama hırçın esinti, medenî şehirlerin bina köşelerinde kırılıyor, fabrikalarında renk, koku ve şekil değiştiriyor, sonra, bir sokak köpeği kadar ürkek, bir **irinli** düşünceyi yalayıp, bir parça bulaşık suyu kokusu, biraz insan iniltisi yüklenip, insanlara taşıyordu* (*Beşinci Karl Hikâyesi*, s.134).

irkilmek (t.2), s.118, 187

nsz Ürkerek geri çekilir gibi olmak

*"Zenci desenize şuna." diye **irkildi** adam* (*Bitler*, s.187).

İsa (t.3), s.165, 203, 204

özel, isim Peygamber

Küçüktüm o zaman, hani imamın İsa efendimizden bahsettiğinde (Isırmak, s.203).

ise (t.5), s.96(2), 171, 189, 196

bağlaç –imek bağlacı

Bir insanın diktiği bir fidan, kısa bir süre bir kütük, biraz daha sonra ise biçilir tahta olur (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

isim (t.20), s.28, 35, 68, 99, 101, 109, 115(2), 124, 140, 158, 176(2), 182, 183, 188(2), 197(3)

isim Ar. ism Ad

Hastalığımı anlatabilmek için bulduğu terimlerle, arzularım kirlerinden yikanacak, yıkılacak sınırlar, boğmayacaklar beni ve toplum gözünde davranışlarım bir lâtince isimde meşru olacaklardı (Elli Liralık Teşhis, s.101).

isim yapmak (t.2), s.74, 175

d. isim Ar. ism + y.f. Tr. yapmak ad yapmak

“İbrahim kahvesi” diyorlar buraya, gençler arasında isim yapmış bir kahvehane (Taşındığım Ev, s.74).

isimlendirmek (t.1)

-i Adlandırmak

Yalnız sizin köyde beklemeyi lezzetine, şekline, yönüne göre bir isimlendirmek kalmış (Bekleyenler, s.146).

isimli (t.6), s.23, 68, 116, 153, 171, 172

sıfat Adlı

Uzun süre, İsviçre isimli adamı aradım (Yeni Okul, s.116).

isimsiz (t.1)

sıfat Adsız

Ter, kızarmış domuz sucuğu ve isimsiz insan kokularıyla hava yoğundu (Soytarı Olmak, s.95).

iskele (t.2), s.17(2)

isim Fr. scala Deniz taşıtlarının yanaştığı, çoğu tahta ve betondan yapılmış, denize doğru uzanan yer

Nişanlın muhtemelen seni beklemektedir iskelede (Asıl Sebep, s.17).

iskelet (t.2)

1.isim Fr. squelette İnsan ve hayvan bedeninin kemik çatısı, teşrih

Hâtıralar iskeletine; hâdiseler elbisesini giydirdikçe, bir his dünyası şimdiye kadar düşünmediğim bir dünyanın çıktığına, hâkim olduğuna şahit oluyorum (Misafir Geldi, s.21).

2.Bir şeyi oluşturan temel çatı

Çelik iskelet, göğün ruhsuz kurşunîliği üzerine, kalın, siyah ve kesin çizgilerle çizilmiş, dev bir resim gibiydi (Okuyamadığım Mektup, s.121).

iskemle (t.9), s.34, 45(2), 75(2), 89, 108, 125, 128

isim Rum. Arkalıksız sandalye

Yine dükkânın önüne iskemleleri attığımız bir gündü, esneye esneye parti münakaşaları yaptığımız bir gün (Borç, s.45).

İskilipli Hüseyin (t.1)

özel, isim Terhis adlı hikâyedeki santralde görevli asker

O zamanlar santralde Hüseyin vardı, İskilipli Hüseyin, tüyü bozuk kerata (Terhis, s.42).

İslâm Tarihi (t.1)

isim İslam dininin çıkışından itibaren anlatan kitap

Meşrute vardı mescidin yanında, tek odalı küçük baraka yarıya kadar kitap doluydu. “Sahih-i Bu- harî” vardı, “İslâm Tarihi”, “Eflâtun” vardı. (Deli İmam, s.56).

ismet (t.1)

isim Ar. işmet Dürüstlük, temizlik

Sihirli bir değnek bu hâtramın üzerinde dolaşüyor ve ben tekrar geçen vak’alarda bir ismet ve bir nezahat görüyorum (Misafir Geldi, s.21).

İspanyol (t.2), s.51, 165

özel, isim İspanya halkından veya bu halkın soyundan olan kimse

Aklına ilk gelen, yazın tozu, bunaltıcı sıcaklığı, dondurmacıda tanıdığı “İspanyolu” oldu (İnsan Hamal, s.51).

ispat (t.1)

isim Ar. işbât Tanıt ve kanıt göstererek bir şeyin gerçek yönünü ortaya çıkarma, kanıtlama, tanıtlama, tanıt

Sonra erkeğiz nihayet, aşkımızın isbatı gerekiyorsa, ya da birkaç kadeh içerseniz, bir şarjör boşaltmazsa kepaze olur insan (Bitler, s.187).

ispirto (t.2), s.62(2)

isim İt. spirito Alkol

Sen, dedim, yağ kandilisin, yağın da ispiro. İspiro ya... (Serhoş, s.62).

İstanbul Kapı (t.1)

özel, isim Erzurum ili merkezinde bulunan mahalle, yer

Burnu irice, burun delikleri açık, kemikli ve renksiz yüzünde iğrenç gururuyla dikkati çeken yegâne yer, mavi yeşil arası gözleri. İstanbul Kapı'yı geride bıraktık (Yeni Gelen, s.72).

İstanbul Belediyesi (t.2), s.184(2)

isim İstanbul ilinin temizlik, aydınlatma, su, toplu taşıma ve esnafın denetimi gibi kamu hizmetlerine bakan, başkanı ve üyeleri halk tarafından seçilen, tüzel kişiliği olan örgüt

Bunu ben değil İstanbul Belediyesi bile bilemez (Almanya Notları, s.184).

İstanbul (t.9), s.28, 35, 93(2), 175(2), 179, 187, 200

*özel, isim Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde yer alan illerinden biri
İstanbul, önlerinde göz alabildiğine uzanıyordu (Kırkıncı Yıl, s.93).*

İstanbullaşmak (t.1)

sıfat İstanbul Türkçesi kullanır hâle gelmiş

Komşunun radyosundan gelen Anadolu sesi, İstanbullaşmış Anadolu sesi, Sokoni markalı, gazyağı tenekesi bozması saksının ve siyah, rutubetli toprak içine gömülü, veremli edası taşıyan, yeşili sarıya çalan karanfil dalları arasında odaya süzülüyordu (Talebe, s.47).

istasyon (t.2), s.65, 191

isim Fr. station Tren, metro durağı

Münih ve Frankfurt tren istasyonlarında hafta tatillerini geçiren vatandaş guruplarına duyduğum aynı ılık sevgiyle uzun süre onu süzdüm (Bir Eşek Karşısında, s.191).

istatistik (t.1)

isim Fr. statistique İlkelerini olasılık kuramlarından alarak eldeki verileri grafik ve sayı biçiminde değerlendirmeye dayandıran matematiğin uygulamalı dalı, sayım bilimi

“Ah” diye hafıfsedi bu fikri ve “bu bir istatistik meselesi.” diye cevap verdi (Bir Eşek Karşısında, s.193).

istek (t.9), s.100, 107, 114, 116, 147, 168, 171, 71, 97

isim Yerine getirilmesi başkasından istenilen şey, talep

Bu ün kazanmış doktoru istediğim tarzda hasta olduğumu söylemeye mecbur

edebilirdim (Elli Liralık Teşhis, s.100).

isteksiz (t.2), s.131, 132

sıfat Bir işi yapmaya isteği olmayan, gönülsüz

Başları önlerindeydi, dudaklarında isteksiz bir türkü, uzaklaşıyorlardı (Kırkıncı Adam, s.132).

isteme (t.1)

isim İstemek işi

Be hanım, diye haykırdı, biliyoruz iki lira borcumuz var, bu kadar milletin içinde bunu istemenin mânası var mı yani (Borç, s.45).

istemek (t.95), s.15(2), 18(3), 20(3), 24(3), 32, 35, 44, 45, 55(3), 56, 57, 60, 80(4), 83, 80, 91, 96, 97(2), 98(2), 100, 101(2), 102, 110, 112, 115(2), 116, 118(2), 122, 125(3), 126(6), 128, 129(3), 135(2), 149(2), 150(4), 156(4), 159, 164(4), 171, 174, 175, 178(2), 179, 182, 183(2), 185, 187, 188(3), 189(2), 201, 205, 207(2)

-den, -i Bir şeyin kendisine verilmesini veya yapılmasını söylemek, dilemek, arzulamak

Konuşmasına, “Yargınız Alman yiyecek maddeleri standardına ve usûlüne göre olmasın, yani; konservenin passız tenekede, peynirin süttten, sucuğun sığır ya da bir başka hayvanın etinden sağlık kurallarına göre hazırlanmasını isteyemezsiniz.” diye devam etti (Almanya Notları, s.185).

istenmek (t.2), s.156(2)

nsz İstenilmek

“Ey Yaratanımız, ürünlerimize bereket, insanlarımıza, istenmemesi gereken şeyleri istemeyecek akıl ver.” diyor (Passionya Buluntuları, s.156).

istidacı (t.1)

isim Para karşılığında dilekçe, mektup vb. yazan kimse, arzuhâlcî

Bu demekti ki; bakkal, lâğımçı, ciğerci, kasap, istidacı ve boş gezip kaldırımları ölçen meslek erbabının devlet yönetimi hakkındaki düşüncelerinden yararlanamazlardı (Passionya Buluntuları, s.155).

istifade etmek (t.1)

isim Ar. istifāde + y.f. Tr. etmek yararlanmak

Bu gayretli âlimin istifade ettiği eserlerden biri 1845 tarihli Geschihte des Pfluges idi (Koyun Olmak, s.171).

istifham (t.2), s.27, 66

isim Ar. istifhām Soru

Ablak çocuk yüzünde, derin bir istihfah belirdi (İstasyondan, s.66).

istihfaf (t.2), s.68, 177

isim Ar. istihfāf Küçümseme, hor görme, hafifseme

Eskinin son kalıntıları, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında muhteris gözlerin, Recî'de 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına muhatap olmak bahasına elde edilmiş Bali markalı çorapların resm-i geçidine istihfafla seyirci (Tereke, s.68).

İsviçre (t.4), s.115(2), 116(2)

özel, isim İsviçre, resmî adıyla İsviçre Konfederasyonu, federal otoritelerin merkezi Bern ile birlikte 26 kantondan oluşan federal cumhuriyet.

Açılış konuşması, parçalar hâlinde kulaklarımda, bir isim, İsviçre, düşüncemde yapışıp kalmıştı (Yeni Okul, s.115).

isyan etmek (t.5)

1.isim Ar. 'ișyān + y.f. Tr. etmek ayaklanmak

İlk ben isyan ettim ve bir gün doğumunda, arkama bakmadan ayrıldım köyden (Yeni Okul, s.116).

2.kabullenmemek, razı olmamak, itiraz etmek (s.72, 128, 170, 189)

Kuvvetli lâmbanın verdiği çekilme mecburiyetinde isyan ettiren bir şey var (Yeni Gelen, s.72).

isyan (t.3), s.28, 20, 111

isim Başkaldırı

Bazen olduğu gibi, bugün de, isyana benzeyen bir his şakaklarında zonklıyor, rahatsızlık veriyordu (İnsanlar ve Saatler, s.111).

isyankâr (t.1)

sıfat Ar. 'ișyān + Far. -kār Başkaldırıcı

Geçimle dolu zihnim kayıverse yirmi sene evveline; ayaklarımda toz toprak, karnımda isyankâr midem ve dudaklarımda toprak kokusu (Küçük Anneme, s.60).

iş (t.21)

1.isim Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma (s.67(3), 119, 156, 199, 208, 209)

Hepsinde yaptıkları kârlı işten sonra derin bir yorgunluk görüliyordu (Tereke, s.67).

2.Geçim sağlamak için herhangi bir alanda yapılan çalışma, meslek (s.31, 50,

87, 119, 200)

Eli iş elbisesinin göğüs cebine, senelerin verdiği alışkanlıkla uzandı (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).

3.Yapılan şey, davranış (s.93, 135)

Korkuları ve vicdan azapları, güzel konuşan hukuk adamlarının ifâdesinde hemen hemen yok denecek kadar inceliyor, hatta çoğu iyi bir iş yapmanın iç rahatlığına erişiyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

4.Sorun, konu, mesele, maslahat (s.26(2), 31, 73, 153, 158(2))

“Ben anladım ya beyim” dedi, “Bu işi sen anlamamışa benzersin (Napolyon’un Ümidi, s.153).

iş adamı (t.1)

isim Kazanç sağlamak amacıyla ticaret veya sanayiye yatırım yapan kişi
Sonra, birbirini izlemişti tuhaflıklar; gözlerinin rengi koyulaşmış, sol kaşı hafifçe yukarıya çekilmiş, eski silik ifade yerine bir iş adamının enerjik, anlamlı çehresi dolmuştu yüzüne (Fikirci, s.198).

iş saati (t.1)

isim Çalışma saati
Etrafta, iş saati başlamadan evvelki durgunluk vardır (Yorgunluk Hakkında, s.208).

iş yapmak (t.2), s.106, 135

isim iş + y.f. yapmak çalışmak
Korkuları ve vicdan azapları, güzel konuşan hukuk adamlarının ifâdesinde hemen hemen yok denecek kadar inceliyor, hatta çoğu iyi bir iş yapmanın iç rahatlığına erişiyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

işaret etmek (t.4), s.75, 170, 179, 180

isim Ar. işāret + y.f. Tr. etmek bir şeyi, bir durumu el, yüz hareketleriyle anlatmak, göstermek
Babam, boynunu yüksekçe bir çalıya uzatırmışçasına çoban köpeğini işaret etti (Koyun Olmak, s.170).

işaret (t.2)

1.*isim Ar. işāret Anlam yükletilen şey, anlamlı iz, im*
Ekranda beliren işaretleri bana şöyle çevirdi (Zebra-Son-Animo, s.178).
2.Belirti, gösterge, alamet
Yarı at, yarı kuşu andırır bir parça, benim büyük adam olacağıma işaretti

(*Kurşun Dünyasından*, s.83).

işçi (t.3), s.33, 34, 155

isim Başkasının yararına bedenini, kafa gücünü veya el becerisini kullanarak ücretle çalışan kimse

Erkekler, çiftçi, işçi, asker ve asiller olarak sıralanırlardı (Passionya Buluntuları, s.155).

işe başlamak (t.2), s.164, 166

isim iş + y.f. başlamak Herhangi bir çalışmaya koyulmak

Önce koltuklardan işe başladım (Papağan Dedi Ki, s.166).

işe yaramak (t.1)

d. isim iş + y.f. yaramak elverişli olmak

Ne işe yarar o? (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

işgal (t.2), s.201(2)

isim Ar. işğāl Bir yeri geçici bir süre için ele geçirme

Ağır duyduğundan diyorum kendi kendime. "İşgal ve boykot ayrı şeylerdir." şeklindeki mesaj'ı, "İşgal ve boykot aynı şeylerdir." şeklinde anladı ve söyledi (Fikirci, s.201).

işkembe (t.1)

isim Far. şikenbe Kasaplık hayvanlarda mideyi oluşturan bölümlerin bütünü, göden

"Eşek kuyruğu, at gözü, işkembesi, sığır iç yağı, insan eli kiri, cinsi belirsiz kan, insan tırnağı." (Almanya Notları, s.184).

işkence (t.2), s.83, 103

isim Far. şikence Bir kimseye maddi veya manevi olarak yapılan aşırı eziyet
Kapıda; can düşmanımın, oniki yaş muhayyilesinin bütün gücüyle öldürdüğüm, işkence ede ede, yalvarta yalvarta öldürdüğüm amcamın kapısında, korkuyla, kinle bekledim (Sınır, s.103).

işkence etmek (t.1)

isim Far. şikence + y.f. Tr. etmek maddi veya manevi eziyet çektirmek

Dönüyorum ve hayretle bakıyorum ki, beni esir eden, bana işkence eden günlük meşgale isimli müstebit susmuş ve âciz (Misafir Geldi, s.23).

işlemek (t.5)

1.-e İçine girmek, etkilemek, nüfuz etmek

Faydalı olmak isteği içlerine öylesine işlemiştir ki, ilmin menbainı bulabilmek

için yararlandıkları eserlerin basım tarihi asrın başlarına, hatta geçen asra kadar iner (Koyun Olmak, s.172).

2.Durağan durumdan hareketli duruma geçmek, çalışmak (s.111, 113)

Masa üzerinde kol saati, sinsî bir kararla işliyordu (İnsanlar ve Saatler, s.113).

3.Yapmak (s.41, 183)

Kimbilir, belki de bu dikenler, Turgudun işlediği günahlardı (Dua, s.41).

işlemeli (t.1)

sıfat Üstünde işlemeler bulunan

Konaktan ayrılmış eşya çamurlu zeminde, kaneviçe işlemeli iğne oyalarıyla müzeyyen örtüler kirli ellerdeydi (Tereke, s.68).

işlenmek (t.1)

nsz İşleme işi yapılmak

Bunlar; uzun ve çok zor geçmiş bir zamanın, bir kütükten oyup çıkardığı bir kadirga, renkli boncuklarla işlenmiş para kesesi, sonu “Gerçek mahkûmiyet sevmektir.” diye biten bir şiir ve bir yağlı boya tabloydu (Yeni Okul, s.114).

işte (t.29)

1.edat Bir şey gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz, aha, ahacık (s.21(3), 28, 34, 42, 56, 99, 105, 109, 112(2), 128, 146, 151(2), 153, 155, 156(2), 171, 177, 183, 185, 205(2), 206)

Ah ağabey, işte sen bunu anlamıyorsun (Isırmak, s.204).

2.Anlatılan bir sözün sonucuna gelindiğini gösterir (s.28, 166)

“Anladık,” diyordu, “anladık işte, sen bizden yükseksin, ama bizi de düşün (Şoför Aziz, s.28).

iştihâ (t.1)

isim Ar. iştihā' İştah

O pis bir iştihâ ile butlarıma bakarken, “İnsanlar ve koyunların karşılaştırmalarını yapıyorduk.” dedim (Koyun Olmak, s.172).

iştirak (t.1)

isim Ar. iştirāk Ortaklık, ortak olma, paydaşlık

Ama ben, gerekli saatte olmasa bile, düşüncemin bu noktasında “Uyumak insanların iştirak noktasıdır.” der, en ağır, en nemli uykulara dalarım (Yorgunluk Hakkında, s.211).

iştirak etmek (t.1)

isim Ar. iştirāk + y.f. Tr. etmek katılmak

Sesindeki ürkek ve hürmetkâr eda babamın üzüntüsüne **ıştirak ettiğine** delâlet ediyordu (Çatal, s.36).

it (t.3), s.104, 140, 203

isim Köpek

Ama, dedi adam, ısırıyor artık haşa huzurdan **it** gibi oldu kereta, bakma ufak tefek olduğuna (Isırmak, s.203).

itaat (t.1)

isim Ar. *itā* 'at Söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma

Çünkü, bizi hayvanla müsavi kılan mideye ve öbür tarafa götüre- miyeceğimiz bir sürü tuğla, taş ve para yığınınca, hülâsa "ihtiyaç" isimli müstebit'e **itaat**teyiz (Tereke, s.68).

itaat etmek (t.2), s.49, 50

isim Ar. *itā* 'at + y.f. Tr. *etmek* söz dinlemek, boyun eğmek, verilen buyruğa uymak

Ona namuslu dediler, çünkü hemcinslerinin kaidelerine **itaat eder** görünmüştü (Olgun Adam, s.49).

itham etmek (t.1)

isim Ar. *ithām* + y.f. Tr. *etmek* suçlamak, suçlu görmek

Hâkime döndü ve sanki suçu beraber işlemişiz gibi **itham eden** bir sesle, "Bu bay" dedi "Halkı, bu güne kadar duyulmamış bir biçimde, gıda maddesi yoluyla öldürmek istemekten sanıktır (Almanya Notları, s.183).

itibar etmek (t.1)

isim Ar. *i'tibār* + y.f. Tr. *edilmek* saygı göstermek, saymak, değer vermek

Ölmelisin; sen, pırlantalarımızla beraber **itibar edilen** bütün değerleri de verdin çünkü (Passionya Buluntuları, s.159).

itiliş (t.1)

isim İtilme işi

Sahne o kadar sarıh çiziliyor ki, ben; kuvvetli bir **itilişle** beş sene evvele gidiveriyorum (Misafir Geldi, s.21).

itilme (t.1)

isim İtilmek işi

Bu dürtülme, bu **itilmeye** mecburen ayak uyduruyorum (Misafir Geldi, s.22).

itimatsızlık (t.1)

isim Güvensizlik

Doktora karşı kin tadında bir itimatsızlık duyuyordum (Elli Liralık Teşhis, s.101).

itina (t.8), s.56, 58, 67, 117, 180, 184, 193, 194

isim Ar. i 'tinā' Özen

Hıdır çavuş beş numara gaz lâmbasını tuğla duvara itinayla astı (Bilinmeyenler Kahramanlar, s.58).

itiraz etmek (t.1)

bir düşünce veya kararı benimsemeyerek karşı çıkmak, karşı çıkmak

“Hayır.” diye itiraz ederdiniz, “O zaten benim.” (Passionya Buluntuları, s.158).

itmek (t.6)

1.-i Bir şeyi güç uygulayarak ileri götürmek (s.32, 95, 96)

Beni; “Sen de, sen de” diye elbiselere itiyordu arkadaşım (Soytarı Olmak, s.96).

2.Sürüklemek, sevk etmek (s.98, 100, 111)

Bir yandan, düşüncelerimin bağlı olduğu kökleri zorlarken, beri yandan beni vardığı peşin hükme itiyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).

iyi (t.19)

1.sıfat İstenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, kötü karşıtı (s.20, 32, 53, 120, 134, 135, 156, 168, 169, 177, 209)

Korkuları ve vicdan azapları, güzel konuşan hukuk adamlarının ifâdesinde hemen hemen yok denecek kadar inceliyor, hatta çoğu iyi bir iş yapmanın iç rahatlığına erişiyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

2.Bol, çok, aşırı (s.168, 181, 209)

Bu konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bir karşıt örnek verebiliriz (Sesli Ansiklopedi, s.181).

3.zarf İstenilen, beğenilen, yerinde, yararlı, uygun bir biçimde (s.98, 155, 175, 192, 205)

“Siz” dedi “Daha iyi düşünürsünüz besbelli (Palto, s.129).

iyi kötü (t.1)

zarf, mec. Şöyle böyle

Bizim zamanımızda her kişinin iyi kötü bir fikri vardı (Fikirci, s.200).

iyi olmak (t.3), s.42, 116(2)

isim iyi + y.f. olmak yerinde olmak

İşte canım takiverse iyi olurdu ama, tekne de eskiydi birader (Terhis, s.42).

iyice (t.4), s.106, 117, 167, 185

zarf Tamamen

Alanı iyice görebilecek bir koltuk seçtim (Koltuk Değnekleri, s.106).

iyileşme (t.1)

isim İyileşmek işi

Alçaltıyor ve iyileşme isteğimizi sömürüyordun (Yeni Okul, s.116).

iyileşmek (t.1)

nsz Hastalıktan kurtulmak, sağlığı yerine gelmek, salah bulmak

Ana sesin titreyerek söyle iyileşirsem uskumru dolmasını nasıl pişireceğini (Helâllik, s.24).

iyilik (t.1)

isim Karşılık beklenilmeden yapılan yardım, kayra, lütuf, kerem, ihsan, inayet

Zannediyordun ki; bize yaptığın iyilikler için seni sevmeye mecburuz, sevmemiz gerekir (Yeni Okul, s.116).

iz (t.12)

1.*isim* Bir şeyin geçtiği veya önce bulunduğu yerde bıraktığı belirti, nişan, alamet, emare (s.37, 59, 76, 80, 150, 176, 194)

Yaş taneleri esmer yüzünde gümüş izler bırakarak çenesine iniyordu (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

2.Bir şeyin dokunmasıyla geride kalan belirti (s.68(2), 104)

Bir koltuk ayağında çamur, nokta nokta, bir kırlentte el izleri çamur çamur (Tereke, s.68).

3.Bir olay veya bir durumdan geride kalan belirti, ipucu, emare (s.22, 35, 80)

Haftalık sakalının çerçevelediği yüzünde dinlenmenin derin izleri vardı (Yeni Gün, s.35).

izah etmek (t.1)

isim Ar. *izāh* + y.f. *T.r* etmek açıklamak, ayrıntılı bilgi vermek

Bu da ruhunuzun prenses Sima'dan sonra, önce bir kaplana, sonra bir kuğuya, sonra bir ineğe, binbir sevimli, yırtıcı ve güzel hayvana geçmiş olmasıyla izah edilebilir (Passionya Buluntuları, s.156).

izlemek (t.2), s.33, 198

Bir olayın gelişimini gözden geçirmek

Bunlar; dışardan birisinin izleyemeyeceği kadar küçük şeylerdi (Fikirci, s.198).

İzmir (t.2), s.17(2)

özel, isim Türkiye'nin Ege Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

İzmir gözüniün alabildiğine ve muhtemelen nişanlın iskelededir (Asıl Sebep, s.17).

J HARFİ

japone (t.2), s.30, 45

sıfat Fr. japonais Kolsuz, bol ve geniş (kadın giysisi)

Birçok filiz misali upuzun, japone entarisinden cömertçe taşmış kollu, Marilyn kalçalı kıztı, teşhir zevkinden mahrum idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).

jest (t.2), s.50, 175

isim Fr. geste Herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeli hareket

O biraz daha sunturlu küfür etmesini, senelerce evvel kullanılmış güzel sözlere, şundan, bundan kaptığı ve tesirli sandığı jestleri ilâve etmesini öğrendi (Olgun Adam, s.50).

jiklet (doğ. ciklet) (t.1)

isim Sakız

Genç erkek bir jiklet lâkaydisiyle çiyne gelmiş kelimeleri birbiri sıra söyleyiverdi (Hepimiz Gibi, s.49).

jilet (t.1)

isim İng. Gillette özel adından İnce çelikten yapılmış, iki yanı keskin tıraş bıçağı
Yüzü, jilette kesilmişçesine düz ve kısık dudaklar tamamlıyor (Nedenlerim, s.99).

Johnson s.188

özel, isim Bitler adlı hikâyede yer alan karakter

Boyuna bosuna bak, sen kim Johnson'a kafa tutacak adam kim (Bitler, s.188).

K HARFİ

kaba kuvvet (t.1)

isim, mec. Bir amaca ulaşmak için zorbalık yaparak veya güç kullanarak tutulan yol

Önce cevap vermedi babam, bir demet ot'u hiddetle kopardı sonra; "Yavrum" dedi, "Karabaş benim karşımdaki davranışıyla senin körpe dimağına şu fikri yerleştirmek istedi: Geliş, büyü, semir ve baban gibi **kaba kuvvete** sahip ol (Koyun Olmak, s.174).

kaba (t.4)

1.sıfat Terbiyesiz, görgüsü kıt, nezaketsiz (kimse)

Kaba zekâsındaki bu ufacık pırlıltı, bir bakıma hoşuma gitti ve tahmin edeceğiniz gibi biraz da bildiğim bir konu üzerinde bana konuşma fırsatı verdiği için memnun oldum (Napolyon'un Ümidi, s.152).

2.Terbiyeye, inceliğe aykırı, çirkin, kötü

Hayvanda, elle tutulur bir cinsel isteğin biraz **kaba** ve çıplak özlemi görülüyordu (Yeni Okul, s.114).

3.İri (s.118, 151)

Parmakları, **kaba** ama kıvraktı (Vermek ve Ötesi, s.118).

kabaca (t.1)

zarf Kaba bir biçimde

Kabaca, "Seviniyor musun?" dedim (Yeni Okul, s.114).

kabahat (t.1)

isim Ar. *kaḥāhat* Uygunsuz hareket, çirkin, yakışıksız davranış, suç, kusur, töhmet

Bilirim **kabahat** sende değil, bazan küçük, çok küçük olduğunu unutuyorum senin (Yeni Okul, s.114).

kabak (t.1)

isim, bitki bilimi Kabakgillerden, sürüngen gövdeli, sarı çiçekli, birçok türü olan bir bitki (Cucurbita)

Sözün burasında "Hay Allah." diye söylendi dostum, "Aceleyle **kabağa** bakmışım." (Sesli Ansiklopedi, s.181).

kabarmak (t.1)

nsz Öfke, sevgi vb. duygular gittikçe güçlenmek

İçim birden hırsıyla **kabardı**, Geçen yıl geldiğinde (ki ben henüz üç aylıktım) bana baktı ve "Bu keçi de nereden çıktı?" diye sordu (Koyun Olmak, s.171).

Kâbe (t.1)

özel, isim, din b. Mekke'de bulunan, Müslümanlarca kible olarak kabul edilen ve hac ibadeti yapılırken tavaf edilen kutsal yer

“*Namaz uykudan hayırlıdır.*” diye sesleniyordum **Kâbe** üstünden (*Düşünmek, s.165*).

kabına sığmamak (t.1)

d. duygularına engel olamayıp taşkın davranışlarda bulunmak

*Bunları düşündükçe sevincimden **kabına sığamıyorum** (Asıl Sebep, s.18).*

Kabil (t.2), s.141(2)

özel, isim Dini kaynaklarda geçen, Âdem ile Havva'nın büyük oğlu olan ve kardeşi Habil'i öldüren, tarihteki ilk cinayeti işleyen kişi

***Kabil**, akan suya bakarak ilk insan hayâlini kuruyordu (Odamdaki Cinayet, s.141).*

kabile (t.1)

isim, toplum bilimi Ar. kabîle Boy

*Bilen, çok şey bilen baba, **kabilenin** önderi, bilgini, hastaları tımar eden, ölülere kutsal sözler söyleyen, saygı uyandıran, güçlü baba; yüzünde buruşuk bir gülüş, gözlerinde bir haz izi, cevap vermedi, yüzünün anlamına sözle bir şeyler eklemedi (Doğuş, s.80).*

kablo (t.2), s.179, 180

isim Fr. câbleau Elektrik akımı iletiminde kullanılan ve yalıtkan bir madde ile sarılı bulunan metal tel

*Geniş ceket cebinden küçük bir motor, **kablolar**, bazı aletler çıkardı, “Cereyan var mı?” diye sordu (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

kabul etmek (t.10)

1.isim Ar. kabûl + Tr. etmek bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olmak (s.23, 75, 101, 110, 145, 201)

*Birçok tezatları muhayyilemizin bir icadı olarak **kabul ediyorum** (Misafir Geldi, s.23).*

2.bir armağanı almak (s.54, 186)

*Nezaketim bunları iadeye müsaade etmediği için **kabul ediyordum** (Almanya Notları, s.186).*

3.onaylamak (s.75, 167)

*Bulanmak hassasının, iğrenmek şıkkının akla gelmeyeceği bir hissizlikle **kabul edilecek** bunlar, şu sürü tarafından (Taşındığım Ev, s.75)*

kaburga (t.1)

isim, anatomi Moğol. Ege kemiklerinin oluşturduğu kafes

Sol yumruğumu kaburga kemiklerinin altına gömdüm ve konuş it! dedim (Odamdaki Cinayet, s.140).

kaç (t.22)

1.sıfat Herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan soru sıfatı (s.51(2), 52, 66, 129(2), 173, 192, 194, 200(3), 210(6))

Saticıların ahenkli bağırışları, muhtelif ağızlardan çıkan kaç para, kaç para kalıbına dökülüveren uğultu, delik pazarcı tenteleri altında uzayıp gidiyordu (İnsan Hamal, s.51).

2.Birçok (s.63, 85(2), 151)

Kaç kez sabah ezanında bir şey, Dede'nin anlattığı yeri düşündürmüştü bana (Göç Zamanı, s.85).

kaçıncı (t.1)

sıfat Çok kez, birçok kez

Genç kız kaçıncı defadır aynı hikâyeyi hayran dinledi (Hepimiz Gibi, s.49).

kaçırmak (t.2)

1.-i Bir işi belirlenen zamanda yapamamak

Ya gavatin tirenini kaçırırksa? (İstasyondan, s.65).

2.Ölçüyü, sınırı aşmak, fazlasına gitmek

Pek hatırlamıyorum, yemek nasılsa iyi çıkmıştı da biraz fazlaca mı kaçırmıştım, yorgun muydum, yoksa sıcaklardan mıydı; neyse, o gün bir hal olmuştu bana, bir miskinlik, bir yorgunluk kaplamıştı içimi, hadi, demiştim, bizim gölün kenarına şöyle bir uzanayım (Erkeklik Özentisi, s.32).

kaçış (t.2), s.124(2)

isim Kaçma işi

Bu, yarı uyusuk zihin oyunu, biliyordum; bir kaçıştı (Palto, s.124).

kaçmak (t.7)

1.nsz Kimseye bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak, firar etmek (s.91, 116)

Eğildi, iki elini masaya dayadı, fena bir ışıkla yandı yüzü, gizli bir şey söylemişçesine; "Gençken askerden kaçmış da." dedi (Suç, s.91).

2.nsz Hızlı koşmak (s.88, 140, 147)

Daha fazla dayanamaz, sokağa kaçardım (Hayal Ülkelerinden, s.88).

3.s.f. İpi kopmak

Kaçan balonunuzun ardından döktüğünüz göz yaşı tuzlu tuzludur (Açmadığım Kapı, s.150).

4.Benzemek, andırmak

Küçüğüün, kurşuniye kaçan gözleri, ince bir sis tabakasıyla buğuluydu (Nedamet, s.37).

kadar (t.85)

1.edat Ar. *ka*dar Ölçüsünde, derecesinde (s.17, 21, 22, 23, 27, 28, 31, 36, 52, 56, 61(2), 64, 79, 82, 84, 85, 96, 101, 104, 109, 110, 114, 115, 119, 122, 125, 127, 134, 135, 136, 138, 140, 141, 147, 151, 155, 158(2), 159, 164(2), 171, 173, 175, 176, 178(2), 186, 195, 197, 198, 204)

Ah dostum, biliyor musun ki onu giydikten sonra hareketlerin de pardösü kadar iğreti olacaktır (Asıl Sebep, s.17).

2.Dek (s.21, 32, 39, 84, 87, 88, 119, 122, 126, 139, 149, 151, 154, 155, 183(2), 186, 189, 197, 199, 201)

Hâtralar iskeletine; hâdiseler elbisesini giydirdikçe, bir his dünyası şimdiye kadar düşünmediğim bir dünyanın çıktığına, hâkim olduğuna şahit oluyorum (Misafir Geldi, s.21).

3.Denli

Bilmezdi terhisin bu kadar tatsız olacağını (Terhis, s.43).

4.zarf Miktarda, derecede (s.17, 21, 36, 68, 71, 100, 135, 143, 154, 156)

Bu uçsuz bucaksız dünyada uçuverecek kadar hafifim (Misafir Geldi, s.21).

kadeh (t.2), s.40, 187

isim Ar. kadeh İçki içmeye yarayan ayaklı bardak

Kahve kurulur, müşteriler dolar, taşar, belediye memuruna “Mamaftı beyim zatınız” filân diye fiyakalı birkaç lâf söylerler, hülyaların ve kadehlerin dibi gözükmeye başlarken bekâr odalarına doğrulurlardı (Dua, s.40).

kadeh kadeh (t.1)

sıfat Çok, pek çok

Arşivler karıştırmış, telefonlar etmiş, okuyucu karşısında türlü taklalar atmış, saklabanlıklar yapmış, tek tek bütün meyhanelerde, kadeh kadeh konular toplamış, yarın bunları rengârenk çıkarmağa hazır bir gazete yazarıdır gelen (Yorgunluk Hakkında, s.208).

kadın (t.57), s.18, 39, 44, 45(5), 46(2), 63(7), 82(2), 83(5), 90, 93(3), 94(4), 106, 108(2), 109(2), 121, 122(2), 131, 144, 145, 155(2), 157, 158, 159, 168, 170, 181(4), 195, 197, 210

isim Erişkin dişi insan, hatun, hatun kişi, zen

Pardösüm iblisane icraatına devamla senden başka kadınlara bakmak için bir hak dahi tanıtacak (Asıl sebep, s.18).

kadınsı (t.1)

sıfat Kadına benzer, kadın gibi, kadınimsı

Ey gülün kadınsı güzelliği; seni anlayamıyorum (Bitler, s.190).

kadırğa (t.1)

isim, denizcilik Rum. Hem yelken hem kürekle yol alan, özellikle Akdeniz'de kullanılmış bir savaş gemisi

Bunlar; uzun ve çok zor geçmiş bir zamanın, bir kütükten oyup çıkardığı bir kadırğa, renkli boncuklarla işlenmiş para kesesi, sonu “Gerçek mahkûmiyet sevmektir.” diye biten bir şiir ve bir yağlı boya tabloydu (Yeni Okul, s.114).

kafa (t.8)

1.isim Ar. kafā İnsan başı, ser (s.158, 188, 199)

O zamanlar soytarılığa özendiğinizden olacak yüzünüzü boyardınız, şapkamı takardınız kafanıza, ellerinizi kukla gibi hareket ettirir, “Ben hükümet oldum.” derdiniz (Passionya Buluntuları, s.158).

2.Görüş ve inançların etkisi altında beliren düşünme ve yargılama yolu, zihniyet (s.45, 155)

Bir çok filiz misali upuzun, japone entarisinden cömertçe taşmış kollu, Marilyn kalçalı kızı, teşhir zevkinden mahrum idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).

3.Kavrama ve anlama yeteneği, zekâ, zihin, bellek (67, 174, 197)

Kafası “iş”le dolu esnaf 5000 liranın düşüncesiyle hayal kurmaktaydılar (Tereke, s.67)

kafa tutmak (t.1)

d. isim Ar. kafā + y.f. Tr. tutmak boyun eğmemek, karşı gelmek, diklenmek

Boyuna bosuna bak, sen kim Johnson'a kafa tutacak adam kim (Bitler, s.188).

kafalı (t.1)

sıfat Bilgili, kavrayışlı ve anlayışlı

Ne kafalı çocuktu (Terhis, s.42).

kafatası (t.3), s.158, 172, 174

isim, anatomi İnsanda ve omurgalılarda içinde beyin bulunan, başın kemik bölümü

Takdir edersiniz ki, bu ağırlık bir kadın kafatası için bile oldukça tehlikelidir

(*Passionya Buluntuları*, s.158).

kafes (t.2), s.22, 69

isim Ar. kafes Hayvanlar için aralıklı tel, metal veya ağaç çubuklardan yapılmış taşınabilir bölme

Hayalhanem, kapısı açılmış bir demir kafes gibi., fikirler bu dünyada dolu dizgin (Misafir Geldi, s.22).

kâfi (t.1)

sıfat Ar. kâfî Yeterli, yetecek ölçüde olan

İki elinizi birden kâfi dercesine kaldırdığınızı görür gibi oluyorum (Passionya Buluntuları, s.155).

kâğıt (t.1)

sıfat Far. kâğaz Hamur durumuna getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yapraktan yapılmış

Ben değil miydim kâğıttan yelkenlinin küçük sahibi? (Değişme, s.143).

kâğıt açmak (t.1)

sıfat Far. kâğaz + y.f. Tr. açmak iskambil kâğıtlarını oyunculara dağıttıktan sonra koz olacak kâğıdın yüzünü çevirmek

Kâğıdı açarken “Buluşumu önce sana göstermek istedim.” dedi (Sesli Ansiklopedi, s.179).

kâğıt helvası (t.1)

isim Tekerlek biçiminde, ince, yassı ve gevrek bir helva türü

Ya her gün konuştuğu laflar insanın, incecik, ebatsız, derinliksiz, kâğıt helvası tadında laflar? (Isırmak, s.204).

kâğıt oynamak (t.1)

sıfat Far. kâğaz + y.f. Tr. oynamak iskambil kâğıtlarını kullanarak çeşitli oyunlar oynamak

Srayla her adam, tavla oynayan, kâğıt oynayan, oturan, düşünen her adam yapışkan bir ısrarla gözlerime ve kalbime doluyor (Taşındığım Ev, s.76).

kağnı (t.1)

isim İki veya dört tekerlekli, dingili tekerlekle birlikte dönen öküz arabası

Yolun sonunda Gez köyü pırlıtlı, bir kağnı sesi var uzaklarda (Yeni Gelen, s.72).

kâh (t.3), s.147, 163(2)

zarf *Far. gāh* Bazen, kimi vakit, bazı bazı, gāh

Bekleneni, kâh bir adam olarak düşündüm, beklenen şeylerin tümünü bir adamın şahsında bulmayı kurdum (Bekleyenler, s.147).

kahır (t.2), s.104, 118

isim Ar. kahr Derin üzüntü veya acı, sıkıntı

Sonra yumuşadı, kahurla çizgilenmiş yüzü, ince bir gülüşle aydınlandı (Vermek ve Ötesi, s.104).

kahkaha (t.10), s.46(2), 48, 75(2), 76, 95, 96, 101, 172

isim Ar. kahkaha Yüksek sesle gülme

Köfteci Hasan'ın riyakâr kahkahasıyla biraz toparlandık (Borç, s.46).

kahkaha atmak (t.2), s.23, 95

isim Ar. kahkaha + y.f. Tr. atmak yüksek sesle gülmek

Sebebini bilerek, gülmenin mânasını anlıyarak kahkaha atıyorum (Misafir Geldi, s.23).

kahpe dölü (t.1)

isim piç, soysuz

Ben kahrımdan ağlarken, senin oğulların, asıl o kahpe dölleri, sürülmüş tarladan çıkan taşları bizim tarafa atarak eğlenirlerdi (Sınır, s.105).

kahpe (t.1)

isim Ar. kahbe Orospu, ahlaksız kadın

Sesinde kinli bir sevinçle, anasını kahpe yapacak, diyordun (Sınır, s.104).

kahraman (t.7), s.17, 58, 109, 135, 143, 148, 174

isim Far. kahramān Bir olayda önemli yeri olan kimse

Beni muaheze ettiler, pardösümü emaneten sana verdiğim için ve biraz da kahraman mevkiine kondum (Asıl Sebep, s.17).

kahretmek (t.1)

-i Ar. kahr + Tr. etmek Ezmek, perişan etmek

Bir sükût oldu etrafta, hepimizi ezen, hepimizi kahreden bir sükûttu bu (Borç, s.46).

kahrolası (t.1)

sıfat Yok olası, perişan olası (kimse, şey, durum)

Kahrolası çenem durmuyordu (Napolyon'un Ümidi, s.152).

kahvaltı etmek (t.1)

isim kahvaltı + y.f. etmek hafif yiyeceklerle karın doyurmak

*Çok yorgun olmama rağmen hemen ayak üstü bir **kahvaltı edip** sokağa fırladım
(Bir Eşek Karşısında, s.191).*

kahve (t.14)

1.isim, bitki bilimi Ar. *kahve* Kök boyasıgillerden, sıcak iklimlerde yetişen bir ağacın (Coffea arabica) meyvesinin çekirdeklerinin kavrulup çekilmesiyle elde edilen tozdan hazırlanan içecek (s.82, 151(4), 173)

*Hemen karşıma, sedire oturmuş, içe çekilen ıslıklarla **kahvesini** içiyordu
(Kurşun Dünyasından, s.82).*

2.Kahve, çay, ihlamur, bira, nargile içilen, hafif yiyecekler bulduran, tavla, domino, bilardo, kâğıt vb. oynanan yer, kahvehane, kıraathane (s.40, 67(2), 68(2), 75, 143, 210)

***Kahve** kurulur, müşteriler dolar, taşar, belediye memuruna “Mamaftı beyim zatınız” filân diye fiyakalı birkaç lâf söylerler, hülyaların ve kadehlerin dibi gözükmeye başlarken bekâr odalarına doğrulurlardı (Dua, s.40).*

Kahveci Ali Efendi (t.1)

*özel, isim Borç adlı hikâyede yer alan kahvehane sahibi kişi
Abe Romanyalı, der; **kahveci Ali Efendi**. Abe aliver şu kızcazı (Borç, s.44).*

kahvehane (t.3), s.74, 137, 139

*isim Ar. kahve + Far. hâne Kahve
“İbrahim kahvesi” diyorlar buraya, gençler arasında isim yapmış bir
kahvehane (Taşındığım Ev, s.74).*

kahverengi (t.2), s.40, 41

*sıfat Kavrulmuş kahvenin rengine olan
Tatlı, açık **kahverengi** ensesini siyah saçları gölgeliyordu (Dua, s.40).*

kaide (t.3), s.50, 192, 195

*isim Ar. kâ'ide Kural
Ona namuslu dediler, çünkü hemcinslerinin **kaidelerine** itaat eder görünmüştü
(Olgun Adam, s.50).*

kaktüs (t.1)

*isim, bitki bilimi Fr. cactus Kaktüsgillerden, yaprakları yayvan ve dikenli, güzel, parlak renkte çiçekler açan bir bitki, atlas çiçeği (Cactus)
O bahçeye, o, Haşim'i ta içinden kavrayıp **kaktüs** turnaklarıyla gönlünü kanatan
Frankfurt Hayvanat Bahçesine yöneldim (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

kala kala (t.1)

zarf Bütünü, olup olacağı

Çocukken annesinin ezberlettiği âyetlerden **kala kala** bismillâh kelimesi kalmıştı
(Dua, s.41).

kalabalık (t.3), s.27, 193, 196

isim Çok sayıda insanın bir araya gelmesiyle oluşan insan topluluğu

Muhakkak ki, Ford veya Austin olmuş, bu benim kadar onları da ilgilendirmezdi, ama bir şeyler söylemek, bu sükûtî **kalabalık** arasından sivrilmek, çıkmak lâzımdı (Şoför Aziz, s.27).

kalan (t.3), s.73, 130, 132

sıfat Kalma işini yapan

Mağlûbiyetin çıldıratan ızdırabıyla beynim çatlıyor gibi, **kalan** üç arkadaştan biri koluma giriyor (Yeni Gelen, s.73).

kalay (t.1)

isim, kimya Atom numarası 50, atom ağırlığı 118,7, yoğunluğu 7,29 olan, 232 °C'de eriyen, gümüş beyazlığında, kolay işlenebilen, yumuşak bir element (simgesi Sn)

Bileşiminde bakır, **kalay**, çinko bulunan düpedüz bir tunç (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

kalbi sızlamak (t.1)

d. yüreği sızlamak

Bir başka düşünceyse **kalbimi sızlatırdı** (Göç Zamanı, s.85).

kalbolmak (t.1)

Ar. *kalb* + Türk. *olmak* Değişmek, çevrilmek, dönüşmek

Ama öyle yumuşaklık ki, bir anda çelik sertliğine **kalbolabilir** (Misafir Geldi, s.20).

kalça (t.1)

isim, anatomi Gövdenin arka bölümünde, bacakların birleştiği yerle bel arasındaki şişkin bölge

Mevzun **kalçası** ve küçük ayakları vardı (Dua, s.40).

kaldırabilmek (t.1)

-i Kaldırma ihtimali veya imkânı bulunmak

Elimi bir **kaldırabilmek** cesaretini gösterebilsem ve yüzümü acıtarak silebilsem diye düşünüyordum (Cümbüş, s.138).

kaldırım (t.5), s.35, 37, 58, 72, 155

isim Yaya kaldırımı

Bu demekti ki; bakkal, lâğımıcı, ciğerci, kasap, istidacı ve boş gezip kaldırımıları ölçen meslek erbabının devlet yönetimi hakkındaki düşüncelerinden yararlanamazlardı (Passionya Buluntuları, s.155).

kaldırmak (t.14)

1.-i Bulunduğu yerden almak (s.83, 129, 155, 199, 209)

*Yorganı ağırca **kaldırdı** annem, ellerini alnımda gezdirdi (Kurşun Dünyasından, s.83).*

2.Yukarı doğru hareket ettirmek (s.63, 64, 114, 116, 120, 139, 140, 155)

*İhtiyara dikkatle baktım, **kaldırdığı** rakı kadehine baktım, aslan südü ha diye takıldım (Serhoş, s.63).*

3.Yükseltmek

*Sığındığımız gölgelik, fırın gibiydi, ara sıra geçen otomobillerin **kaldırdığı** tozla hava daha ağırdı (Borç, s.45).*

kalem (t.5), s.15, 29, 30, 85, 110

*isim Ar. kalem Yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç
Gördüğüm her şeyden, zavallı idealimden bütün ruhumla hikmet beklediğim,
kalemim, senden öğreniyorum (Bir Sebilciden, s.15).*

kalender (t.1)

zarf Far. kalender Özensiz, kılıksız bir biçimde

*Sonra **kalenderane**, - Eylene gözüüm, eylen, diye mırmdandı ve peronun demir direklerinin birinin hemen dibine çömdü (İstasyondan, s.65).*

kalfa (t.1)

isim Ar. halife Aşaması çırakla usta arasında bulunan zanaatçı

***Kalfanın**, ergenliklerle kaplı yüzünde yeşil gözleri dikkatle kısıldı (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).*

kalıba dökmek (t.2), s.51, 100

dökmecilikte erimiş madeni kalıbın içine akıtmak

*Satıcıların ahenkli bağırışları, muhtelif ağızlardan çıkan kaç para, kaç para **kalıbına dökülüveren** uğultu, delik pazarıcı tenteleri altında uzayıp gidiyordu (İnsan Hamal, s.51).*

kalın (t.10)

*1.stıfat Cisimlerde uzunluk ve genişlik dışında üçüncü boyutu çok olan (cisim),
ince karşıtı (s.51, 76, 121, 139, 172)*

Yağmur tanelerinin içine tıka basa doldurulmuş ayaz, **kalın** siyah paltolu delikanlının da, 10 yaşındaki hamalın da yüzüne aynı insafsız tokadını indirdi (*İnsan Hamal, s.51*).

2.Yoğun, akıcılığı az olan (s.59, 108)

Bir müddet sigarayı lâmbanın tepesinden yakmağa uğraştı, **kalın** duman tabakası aralarına bir perde gibi indi (*Bilinmeyen Kahramanlar, s.59*).

3.Pes (ses) (s.15, 114)

Kalın erkek sesli sebilci, alın, alın diye haykıran asîl arkadaş, şereflerin gizlendiği maziden gelen güür aksiseda (*Bir Sebilciden, s.15*).

4.Etli, dolgun

Sigarayı **kalın** parmaklarıyla sararken, beni gösterirdin yanaşmalara (*Sınır, s.104*).

kalınlaşmak (t.1)

nsz Kalın duruma gelmek

Bir yandan kendimi mahkûm ettiğim konuşmama mecburiyeti, **kalınlaşıyor**, sertleşiyordu (*Körün Gördükleri, s.90*).

kalınlaştırmak (t.1)

-i Kalın duruma getirmek

Zorla **kalınlaştırılmış** bir ses yavaşça “Kimim” dese, ben düşünsem (*Küçük Anneme, s.60*).

kalınlık (t.1)

isim Cisimlerde uzunluk ve genişlik dışında üçüncü boyut

Bilmiyor musun ki, her koyun fikir sahibi olsa değer birimleri değişir ve kafatası **kalınlığının**, iri boynuzlu olmanın bir meziyet olmadığı anlaşılırdı (*Koyun Olmak, s.174*).

kalıntı (t.3)

1.isim Eski çağlardan kalmış şehir veya yapı, ören, harabe (s.137, 196)

Eski çağlardan arta kalmış bir put **kalıntısıyla** bir tencere, nice ateşler görmüş bir mangalla maşrapa iç içe geçiyor ve benim en son şeklimi hazırlıyorlardı (*Bir Heykel Öldürüldü, s.196*).

2.Bir toplum, kültür, uygarlık vb.nden artakalan şey

Eskinin son **kalıntıları**, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında muhteris gözlerin, Recî'de 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına muhatap olmak bahasına elde edilmiş Bali markalı çorapların resm-i geçidine istihfafla

seyirci (Tereke, s.68).

kalıp (t.1)

isim Ar. k̄alib Bir Şeye biĉim vermeye veya eski biĉimini korumaya yarayan araĉ

En coşkun Şiirler, zihnimde kalıplara giriyor “dilimin ucunda” sōziyle anlatılabılır hale geliyorlardı (Düşünmek, s.163).

kalkmak (t.20)

1.*nsz* Gitmek üzere yerinden ayrılmak (s.26(2), 127, 128(4), 166)

Kalkma, ne olur **kalkma**... diyemedim (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

2.Oturma durumundan dik duruma gelmek, doğrulmak (s.36, 80, 90, 91)

Kalktı, karanlığa alışık gözlerini çevrede gezdirdi (Doğuş, s.80).

3.-de Uyanarak yataktan ayrılmak

Senelerdir aynı saatte kalkmağa alışık işĉi; yatağın içinde bir kaĉ döndü, gözlerini açmakta bir müddet inat etti (Yeni Gün, s.33).

4.Yukarı doğru yükselmek

Yarım ve sık nefeslerle göğsü inip kalkıyordu (Suĉ, s.91).

5.Yok olmak, artık bulunmamak

Yanık tezek kokusu karların üzerinden hiç kalkmayan ince bir tül gibidir (Erzurum'da Akşam, s.64).

6.-e Girişmek, başlamak, davranmak, yeltenmek (s.167, 188, 189, 200, 204)

Adi hayvan, elimi gagalamağa kalkmaz mı? (Papağan Dedi Ki, s.167).

kalleŐlik (t.1)

isim KalleŐ olma durumu

ĉatık kaşlı yar mısın diye düşünürüm; parasızlıksın, kalleşliksin diye düşünürüm amma; sōyliyemem ki (Küçük Anneme, s.61).

kalmak (t.41)

1.*nsz* Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek (s.34, 87, 89, 121, 122, 123, 128, 138, 140, 144, 149)

Bazan tezgâhın önünde elimde eğem durur, kalırım (Yeni Gün, s.34).

2.-de Konaklamak, konmak

Ertesi günü kaldığım pansiyonda iki polis, yine Alınanlara has nezaketle kollarıma girip, ayaklarımı yere değirmeden arabaya götürdüler (Almanya Notları, s.183).

3.-de Oyalanmak, vakit geçirmek (s.120, 148, 206)

*Kapı tokmağında eliniz, durup **kalacaksınız** (Açmadığım Kapı, s.148).*

4.Varlığını korumak, sürdürmek (s.41, 42, 144, 148, 154, 155, 157, 196, 197, 199(2))

*Açılmış ve içleri gözle dışa çevrilmiş odalardan, arda küf kokulu ama artık çekici olmayan hatıralar **kalmıştı** (Açmadığım Kapı, s.148).*

5.y.f. Olmak, herhangi bir durumda bulunmak (s.18(2), 22, 34, 99, 111, 115, 120, 124, 127, 178, 180, 188, 196, 200(2))

*Ahmed'imiz de öldü, yalnız **kaldın** Nazanım (Yeni Gün, s.34).*

6. Bir şeyin altında ezilmek

*Krikonun kaymasıyla bir arkadaşımın arabanın altında **kalmasından** bahsediliyor (Misafir Geldi, s.22).*

7.Son olarak

*Yalnız sizin köyde beklemeyi lezzetine, şekline, yönüne göre bir isimlendirmek **kalmış** (Bekleyenler, s.146)*

kalp (t.23), s.21, 22, 37, 52, 80(2), 88, 92, 99, 103(2), 107(3), 129, 141, 149, 157(2), 164, 167(2), 199

isim, anatomi Ar. Göğüs orta boşluğunda, iki akciğer arasında, vücudun her yanından gelen kirli kanı akciğerlere ve oradan gelen temiz kanı da vücuda dağıtan organ, yürek

*Öğretmen ve arkadaşlarım tarafından sevilme, küçük **kalbimi** ve dedelerimi kirletmek bahasına da olsa beni mutlu kılıyordu (Nedenlerim, s.99).*

kalp hastası (t.1)

isim Sürekli kalp rahatsızlığı çeken kimse

*O gün, belki kırk bardak çay içmiş seninki, şubenin üç kat merdivenini bir çok kere inmiş çıkmış ve sonra efendim doktor şöyle bir dinlemiş, **kalb hastası** demiş, vermiş raporu (Suç, s.92).*

kalsiyum karbonat (t.1)

isim, kimya En az % 38 kalsiyum içeren bir ürün

*Rapordan şunları okudu: "Toz **kalsiyum karbonat** (tebeşir tozu diyecek aklı sıra) ve nişasta." (Almanya Notları, s.184).*

kambur (t.1)

isim Sıkıntı, dert

*Ruhumda bir **kambur** gibi taşıdığım illet, kelime kalıplarına döküldükçe yabancılaşıyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

kâmil (t.1)

sıfat Ar. kâmil Yetkin, erişkin, eksiksiz, ağırbaşlı, mükemmel

Ya onda bulduğum kâmil ruh ve billurca temiz bir genç kız duyarlığı? (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).

kamufle etmek (t.1)

Fr. camouflé + Tr. etmek gizlemek

Alışkanlıkla, bir tanesini bu günün hatırası ismiyle, esas maksattan kamufle ederek memura uzattım (Almanya Notları, s.182).

kamyon (t.1)

isim Fr. camion Motorlu büyük yük taşıtı

Arasına geçen bir kamyonun farı, bizi yolun kenarına çekilmeye mecbur ediyor (Yeni Gelen, s.72).

kan gelmek (t.1)

isim kan + y.f. gelmek kanamak

Saçmaların vücudunu deldiği her noktadan, kan gelecekti (Sınır, s.104).

kan kırmızı (t.1)

sıfat Çok kırmızı

Ben, parlak siyah boya üzerine ve Buick markasının hemen altına, kan kırmızısı yağlı boya ile, türkçesini yazmıştım (Hayal Ülkelerinden, s.87).

kan rengi (t.1)

isim Koyu kırmızı renk

Kalın elyaflı öğle sonrası güneşi, masa üzerindeki çay fincanını dikine katediyor ve çayın kan rengini beraberinde sürükleyerek masanın yeşilini bir noktada kırmızıya boyuyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

kan (t.15), s.45, 55, 97(5), 104, 105, 107, 128, 140(2), 141, 184

isim Atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli SIVI

Kırçıl sakalının örtemediği yanakları kan hücumuyla kıpkırmızıydı (Borç, s.45).

kan ter içinde (t.2), s.168, 188

d. çok terli, yorgun ve perişan bir durumda

Deminden beri zihnimin kıvrımları arasında kan-ter içinde aradığım ismi nihayet yakaladım (Bitler, s.188).

kana kana (t.2), s.62, 88

zarf Kanıncaya kadar, doya doya, bol bol

Ya babalık dedim, sen bir fıçı hayali arıyorsun, fitilini içine daldırıp, kana kana yakabileceğin bir dolu fıçı (Serhoş, s.62).

kanaat (t.1)

isim Ar. *kanā* 'at Kanış, kanı, inanç, düşünce

Bilmediğim bir yerden ve fevkalâde bir sezîşle, beni tanıyor ve düşündüklerimi biliyor kanaati titretiyordu beni (Cümbüş, s.138).

kanal (t.1)

isim, mec. Yol, vâsıta

Diğer kazılarda olduğu gibi pek çok değerli buluntu, sizin de bildiğiniz kanallardan dünya müzelerine akıyor (Passionya Buluntuları, s.159).

kanamak (t.2), s.99(2)

nsz Manevi acılar yeniden etkisini duyurmak, depreşmek

Gönlümde bir yara açılmış kanıyordu (Nedenlerim, s.99).

kanarya (t.2), s.69(2)

isim, hayvan bilimi İsp. *canario* İspinozgillerden, yeşilimsi veya sarı tüylü, koni biçiminde küçük gagalı, ötücü kuş (Serinus canaria)

Sağında leğen, elinde kanarya kafesi vardır (Göç, s.69).

kanat açmak (t.1)

isim kanat + y.f. açmak Uçmak, kanatlanmak

Bırak, bulutlarına asılayım ve güneşinde kanat açayım (Odamdaki Cinayet, s.141).

kanatlı (t.1)

sıfat Kanadı olan

Gözden uzak, sazlıkların arasında, çimenden bir yatağım vardı, üstümde alâimisema kanatlı gelin böcekleri, yerde ciddî ve aceleci karıncalar, ince ayakları üzerinde sarhoş su örümcekleri dolaşırdı (Erkeklik Özentisi, s.32).

kanatmak (t.2), s.133, 191

-i Kanamasına yol açmak veya kanamasını sağlamak

Ah, onun gösterdiği her yakınlık nasıl kanatıyordu içimi (Kırkıncı Adam, s.133).

kandilli (t.1)

sıfat Kandili olan

Yol deel ki ölüsü kandilli, Sırat köprüsü, diye ortaya konuştu (Şoför Aziz, s.28).

kaneviçe (doğ. kanaviçe) (t.1)

isim İt. canovaccio El işleri için kullanılan seyrek dokunmuş keten bezinin üzerine yapılan işleme

*Konaktan ayrılmış eşya çamurlu zeminde, **kaneviçe** işlemeli iğne oylarıyla müzeyyen örtüler kirli ellerdeydi (Tereke, s.68).*

kangal (t.1)

isim Rum. Tel, kurşun boru gibi uzun ve bükülebilir şeylerin halka biçiminde sarılmasıyla yapılan bağ biçiminde bükülmüş şeylerin her bir halkası

*Daha on **kangal** sucuk ve bir o kadar da peynir var (Almanya Notları, s.186).*

kanı (t.3), s.83, 84, 98

isim İnanç, düşünce, kanaat

*Onun, bana işkenceye hazırlanan kadına yardıma çalışması, akıl almaz görünüyordu ve artık beni ölümden hiç bir şeyin kurtarmıyacağı **kanısı** yerleşiyordu içime (Kurşun Dünyasından, s.83).*

kanı donmak (t.2), s.73, 123

d. isim kan + y.f. donmak donakalmak, çok şaşırarak

*Bu emniyette insanın **kanını donduran**, hareketine felç getiren bir şey var (Yeni Gelen, s.73).*

kanlı (t.3), s.59, 67, 192

sıfat Kan dökülmesine neden olan

*Gerçi vatan aklıma düştükçe, bütün akrabalarımın **kanlı** sonucunu hatırlayıp bağrım taş basıyorum ama... yine de başkadır benim vatanım (Bir Eşek Karşısında, s.192).*

kanun (t.4), s.49, 172, 189, 196

isim, hukuk Ar. kânûn Yasa

*Ama insanlar, bir başka memleketin **kanunlarını** öğrenir ve uygulamaya çalışırlar (Koyun Olmak, s.172).*

kap (t.5), s.19, 83, 134, 204(2)

isim İçi gaz, sıvı veya katı herhangi bir maddeyi alabilen oyuk nesne

*Odam sıcaktı ve ben misafirime karnını doyurabileceği iki **kap** sıcak yemek ikram edebilmişim (Misafir Geldi, s.19).*

kap kacak (t.2), s.85, 195

isim Tencere, tava, sahan vb. mutfak eşyası

*Yarım toprak altından, diğer yanında **kapkacak** eskilerinden meydana gelmişti (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

kapak (t.1)

isim Her türlü kabın üstünü örtmeye veya bir deliği kapamaya yarayan nesne
Bilyalar, gazoz kapaklarım, uçurtmalar (Göç, s.69).

kapalı (t.2), s.27, 82, 97, 207

1.*sıfat* Kapanmış olan, açılmamış, açık karşıtı (s.82, 97, 207)

Talihi Allah'tan kapalıydı onun, mektup da gelmiyordu herkes gibi (Nöbet, s.207).

2.*Geçilmez durumda olan*

Amasya yolu gene kapalıymış, ama maşallahı var senin Fordun (Şoför Aziz, s.27).

Kapalıçarşı (t.1)

özel, isim İstanbul ilinin merkezinde Beyazıt, Nuruosmaniye ve Mercan semtlerinin ortasında yer alan dünyanın en büyük çarşısı ve en eski kapalı çarşılarından biri

Ağır ağır Kapalıçarşı'dan geçmiş, eve gelmiş olurdu bu vakit (İnsanlar ve Saatler, s.112).

kapamak (t.6), s.60(2), 66, 81, 83(2)

-i Bir açıklığı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek

Kemikli ve ince el, ağzını kapadı Tana'nın (Doğuş, s.81).

kapanmak (t.1)

nsz Kapalı duruma gelmek

Bir pencere kapandı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

kapı (t.43), s.22, 56, 67, 82, 87, 88(4), 97, 103(4), 114, 134, 135, 139, 140, 147, 148(5), 149(11), 150(5), 178, 198

isim Bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı

Hayalhanem, kapısı açılmış bir demir kafes gibi., fikirler bu dünyada dolu dizgin (Misafir Geldi, s.22).

kapı tokmağı (t.2), s.149(2)

isim Kapıyı çalmakta kullanılan metal parça

Kapı tokmağında eliniz, durup kalacaksınız (Açmadığım Kapı, s.149).

kapkara (t.1)

zarf Her yanı karalara bürünmüş bir biçimde

Elli liralık bir teşhiste istediğim gibi var olma gayreti söndü, kapkara kesildi

gözümde (Elli Liralık Teşhis, s.102).

kaplamak (t.7)

1. -i Her yanını örtmek, istila etmek

*Birden bir sessizlik **kapladı** etraftı, mekanik bir ses “Zebra son animo” diye hiddetle söylendi (Zebra-Son-Animo, s.Zebra-Son-Animo, s.177).*

2.Doldurmak (s.32, 112, 119, 128, 138, 151)

*Pek hatırlamıyorum, yemek nasılsa iyi çıkmıştı da biraz fazlaca mı kaçırmıştım, yorgun muydum, yoksa sıcaklardan mıydı; neyse, o gün bir hal olmuştu bana, bir miskinlik, bir yorgunluk **kaplamıştı** içimi, hadi, demiştim, bizim gölün kenarına şöyle bir uzanayım (Erkeklik Özentisi, s.32).*

kaplan (t.1)

isim, hayvan bilimi Kedigillerden, enine siyah çizgili, koyu sarı postu olan, Asya'da yaşayan çevik ve yırtıcı hayvan (Felis tigris)

*Bu da ruhunuzun prenses Sima'dan sonra, önce bir **kaplana**, sonra bir kuğuya, sonra bir ineğe, binbir sevimli, yırtıcı ve güzel hayvana geçmiş olmasıyla izah edilebilir (Passionya Buluntuları, s.156).*

kaplanmak (t.1)

-le Kaplama işi yapılmak

*Ne zamandan beriymi, bilmiyordu; koyu renkli ve tutam tutam kıllarla **kaplanmıştı** elinin üstü, iç taraftıysa koruyucu bir nasırla kehribar rengi almıştı (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

kaplı (t.1)

sıfat Kaplanmış olan

*Kalfanın, ergenliklerle **kaplı** yüzünde yeşil gözleri dikkatle kısıldı (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).*

kapmak (t.1)

İşitir işitmez veya görür görmez bellemek ve öğrenmek

*O biraz daha sunturlu küfür etmesini, senelerce evvel kullanılmış güzel sözlere, şundan, bundan **kapdığı** ve tesirli sandığı jestleri ilâve etmesini öğrendi (Olgun Adam, s.50).*

kapsül (t.1)

isim, tıp Fr. capsule Bazı ilaçların, kolay yutulmak üzere içine konulduğu, ilacın yapısını etkilemeyen jelatinden kap

Beni büsbütün bilgisiz sanmasına kırıldım ve dedim “Baş, diş, nezle, grip

ağrularına, hanımların muayyen zamanları için ya da romatizmal hallerde kullanılan şifalı bir kapsüldür.” (Almanya Notları, s.184).

kaput (t.2), s.65, 71

isim, askerlik Fr. capote Asker paltosu

Kaputu, *urbaları eskiden böyle buruşuk deldi emme o ütiiv mü ne kefere malı, ona sokup çıkarmışlardı da, ondan öyleydi (İstasyondan, s.65).*

kar (t.4), s.64(3), 79

isim Atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne beyaz ve hafif billurlar biçiminde donarak düşen su buharı

Kar kokulu rüzgâr, *Yurd'un aralık bulduğu yerlerinden esiyordu (Doğuş, s.79).*

kâr (t.1)

isim Far. kâr Alışveriş işlerinin sağladığı para kazancı

Onlar gelmeden aşağı yukarı kâr “50 Evlek” diye tahmin edilmişti kahvede (Tereke, s.67).

Kara Hasan (t.2), s.206(2)

özel, isim Nöbet adlı hikâyede yer alan kişi

Mektupta “Topal'ın Kara Hasan'ı da everdik” diyordu (Nöbet, s.206).

kara (t.3)

1.sıfat En koyu renk, siyah, ak, beyaz karşıtı renginde olan

Gözlerindeki pırıl pırıl ümit, yerini kara bir renge bırakmıştı (Cümbüş, s.139).

2.Esmer

Anamız, bizi de kara oğlum diye severdi (Talebe, s.47).

Karabaş (t.8), s.170, 171, 172, 174(4), 206

isim Koyun Olmak adlı hikâyedeki köpek

Karabaş *uyuyormuş gibi bir gözü hafifçe aralık bizi dinliyordu (Koyun Olmak, s.170).*

Karacaoğlan (t.1)

özel, isim 17. yüzyılda yaşayan âşık edebiyatının en önemli şâirlerinden biri

Kara oğlum, Karaca oğlan (Talebe, s.47).

Karadeniz (t.1)

özel, isim Türkiye'nin kuzeyinde yer alan iç deniz

Karadeniz'den *kopan serin bir rüzgâr, terli sırtlarına vuruyor, titretiyordu (Kırkıncı Yıl, s.47).*

karakter (t.2), s.181, 196

isim Fr. caractère Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik, öz yapı, ıra, seciye

*Böylece kutsal ya da paçavra **karaktere** sahip olur (Sesli Ansiklopedi, s.181).*

karaltı (t.1)

isim Uzaklık ve karanlık sebebiyle kim veya ne olduğu seçilemeyen, belli belirsiz, koyu renkli biçim, silüet

*Köy odası, yemekten sonra gelen **karaltılarla** kısa zamanda doldu (Bekleyenler, s.146).*

karanfil (t.3), s.47, 63, 89

isim, bitki bilimi Ar. kıaranful Karanfilgillerden, güzel renkli çiçekler açan bir süs bitkisi (Dianthus caryophyllus)

*Komşunun radyosundan gelen Anadolu sesi, İstanbullaşmış Anadolu sesi, Sokoni markalı, gazyağı tenekesi bozması saksının ve siyah, rutubetli toprak içine gömülü, veremli edası taşıyan, yeşili sarıya çalan **karanfil** dalları arasında odaya süzülüyordu (Talebe, s.47).*

karanlık basmak (t.1)

isim karanlık + y.f. basmak hava kararmak

*Odaya ağır bir **karanlık basmak** üzere (Misafir Geldi, s.22).*

karanlık (t.20)

1.*isim* Işık olmama durumu (s.21, 37, 41, 47, 80, 88(3), 105, 115, 134, 135, 142(2), 210)

*Odaya ağır bir **karanlık basmak** üzere (Misafir Geldi, s.21).*

2.*sıfat* Üzüntü, sıkıntı, perişanlık (s.15, 18, 72, 101, 188)

*Onun **karanlık** ve ümitsiz gözlerinde eskiden bulduklarını arayacaksın uzun müddet (Asıl Sebep, s.18).*

karar (t.5), s.71, 100, 113, 125(2)

isim Ar. kıarār Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı

*Gece yarısına doğru, hepimiz birbirimizin gözüne aynı istekle baktık, konuşmadan verilen **kararlardan** biriydi bu, yürüme (Yeni Gelen, s.71).*

karar kılmak (t.1)

isim Ar. kıarār + y.f. Tr. kılmak birçok şeyi deneyip birini seçmek

*Nihayet patlıcan morunda **karar kıldı** (Papağan Dedi Ki, s.168).*

karar almak (t.1)

isim Ar. qarār + y.f. Tr. almak bir davayı, bir sorunu sonuca bağlamak
Millî Eğitim Bakanlığı bazı kararlar alıyor (Fikirci, s.201).

karar vermek (t.3), s.40, 186, 207

isim Ar. qarār + y.f. Tr. vermek bir sorunu karara bağlamak, kararlaştırmak
Bir an karar veremedi, evet evet, onu görmemiş gibi yapmalıydı (Nöbet, s.207).

karara varmak (t.1)

isim Ar. qarār + y.f. Tr. varmak bir konuda anlaşmak, bir şeyi kararlaştırmak
Hâkim ancak ertesi günü karara varabildi (Almanya Notları, s.186).

kararlı (t.6), s.88, 89, 107, 119, 128, 204

sıfat Kesin karar vermiş olan

Sonra, acele ve kararlı: Görmeden nasıl hissedilir güzellik, dedi, dağı görmeli
ki insan kâbına varabilsin (Isırmak, s.204).

kararmak (t.2)

1. *nsz Rengi karaya dönmek, siyahlaşmak*

Esmir cildi, yarı karanlıkta daha kararmış gibiydi (Talebe, s.47).

2. *Işık sönmek, kısılmak veya gücü azalmak*

Yavaş yavaş karararan ufuk aynı yavaşlıkla gözden silinir (Erzurum'da Akşam, s.64).

kararsız (t.2), s.23, 72

sıfat Kararı olmayan

Odamı altmış mumluk bir lâmba aydınlatıyor, şaşkın ve kararsızım (Misafir Geldi, s.23).

Karasu (t.1)

özel, isim Karasu, Marmara Bölgesi'nde, Sakarya İli'ne bağlı bir ilçe

Sağda, Karasu civa pırlıltılarıyla yoluna devamda (Yeni Gelen, s.72).

karbonlu (t.1)

sıfat Birleşiminde karbon bulunan

“Ambalaj zeytinyağı, içindekiler ay çiçeği, long life motor yağı (yanık yağdan filtre edilmiş) yer fıstığı yağı, yüzde doksan sekiz virgül dokuz doksan sekiz safiyette alüminyum ve St.42 karbonlu çelik tozla... (Almanya Notları, s.184).

kardeş (t.6), s.29, 37, 66, 82, 159, 167

isim Aynı anne babadan doğmuş veya anne babalarından biri aynı olan çocukların birbirine göre adı

Ama sesinde öyle bir ton bulunsun ki, anlasınlar yetim kardeş ve ihtiyar ananın

ne olduğunu (Telsiz Memuresi, s.29).

kardeşlik (t.1)

isim Birlik, beraberlik

Aynı tehlikeye maruz kalmamız dolayısıyla mutad hilâfına bir yakınlık, bir kardeşlik var etrafta (Misafir Geldi, s.22).

kare (t.1)

isim, matematik Fr. carré Kenarları ve açıları birbirine eşit olan dörtgen, dördül, murabba

Psikasteninin beyzi şekli sendrom karesiyle kompozisyonlar meydana getiriyordu (Palto, s.124).

kareli (t.1)

sıfat Karelere bölünmüş, üstünde kareleri olan, damalı, satrançlı

Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soyтары, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir onsekizinci asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soyтары Olmak, s.95).

karga (t.2), s.157, 167

isim, hayvan bilimi Kargagillerden, kanatları geniş, tüyleri kara renkte, tarla ve bahçelere çok zarar veren kuş (Corvus)

Ben Sim; sizden sonra gergedan, öküz, eşek, timsah vücutlarında insan olmak için gerekli pek çok hayvan özelliği ile olgunlaştıktan sonra, biraz eşek, biraz karga, biraz insan, pek çok da aşkıncıyla nihaî şeklimi buldum (Passionya Buluntuları, s.157).

karı gibi (t.1)

korkak, dönek (erkek)

Karı gibi ağlıyordu bir yandan, bir yandan göğsünü yumrukluyordu (Suç, s.92).

karı (t.23), s.19, 20(3), 21(2), 22, 23, 33(2), 46, 63, 79, 94, 133(3), 156, 158, 159, 166, 169, 189

isim Bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika, zevce

Karında ürkmüş, sinmiş bir hal vardı (Misafir Geldi, s.19).

karınca (t.7), s.32, 40, 101, 188(3), 189

isim, hayvan bilimi Zar kanatlılardan, toplu olarak yaşayan, yuvaları toprağın altında olan ve birçok türü bulunan böceklerin genel adı (Formica)

Karıncalar aceleyle gidip geliyorlardı (Dua, s.40).

karınlı (t.1)

sıfat Karnı olan

Gümüş **karınlı** balıklar oynar, kurbağalar kuşlarla bir şeyler söyler, biz de boğazına kadar memleket ve teskere hasretiyle tıkabasa dolu düşünür, şakalaşır, türkü söyler veya uyurduk (Erkeklik Özentisi, s.31).

karış (t.1)

isim Parmaklar birbirinden uzak duracak biçimde gergin duran elde, başparmak ile serçe parmağın uçları arasındaki açıklık

Sanki kendisi pek hırlı bir matahmış gibi ya karabaşı çekiştirir ya da dili bir **karış** dışarda bizim bir gün nasıl mezbahaya gideceğimizi eylesenerek anlatırdı (Koyun Olmak, s.172).

karışmak (t.1)

-e İki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak, birbirinin içine girmek

Yani biz sucuk, onlarsa % 22 oranında diğer etlerle **karışıp** salam olurlar (Bir Eşek Karşısında, s.192).

karıştırmak (t.3)

1.-i, -e Karışma işini yaptırmak

Allah'ın binbir güzel isminin anıldığı kehribar teşbihi de **karıştırmıştım** bu çirkin oyuna (Nedenlerim, s.99).

2.-i Göz atmak, araştırmak, incelemek

Arşivler **karıştırmış**, telefonlar etmiş, okuyucu karşısında türlü taklalar atmış, şaklabanlıklar yapmış, tek tek bütün meyhanelerde, kadeh kadeh konular toplamış, yarın bunları rengârenk çıkarmağa hazır bir gazete yazarıdır gelen (Yorgunluk Hakkında, s.208).

3.Ayırt edememek, tam olarak seçememek

Çok defa salâ ile Münâdi'nin çağrısını **karıştırmış**, heyecanlanmıştım (Göç Zamanı, s.85).

kârlı (t.1)

sıfat Kârı olan, kazançlı

Hepsinde yaptıkları **kârlı** işten sonra derin bir yorgunluk görülüyordu (Tereke, s.67).

karnını doyurmak (t.1)

Yemek yemek, doymak

*Odam sıcaktı ve ben misafirime **karnını doyurabileceği** iki kap sıcak yemek ikram edebilmişim (Misafir Geldi, s.19).*

karşı s.18, 20, 22, 25, 26(2), 32, 37, 43, 47, 58(2), 68, 74, 75, 76, 80, 82, 91, 98, 99, 101, 102, 106, 110, 114, 120, 121(2), 125, 132, 138, 148, 149(2), 151, 158(3), 164, 167, 168(2), 173, 174, 176, 177, 183, 191(2), 194(2), 196, 208

1.*isim* Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi (s.37, 47, 82, 148, 149, 183)

*Hemen ilişiverdiği eğri kaldırım, ayakkabısını ayağından fırlattığı alçak evin **karşısındaydı** (Nedamet, s.37).*

2.*Ön*, kat, huzur (s.18, 76, 91, 101, 114, 125, 138, 149, 158, 164, 194)

*Yaklaşmasını, kucaklamasını meneden kumaş parçası **karşısında** çaresiz ve kırık (Asıl Sebep, s.18).*

3.*sıfat* Bulunan yere göre önde, ileride olan (s. 25, 26, 32, 43, 58, 74, 177, 194, 208)

***Karşı** kardırımında sıralanan apartıman pencereleri pırl pırlıdı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).*

4.*zarf* Karşılık olarak, mukabil (s.102, 158(2), 167)

*Doğrusu kibarca davrandı bana **karşı** (Papağan Dedi Ki, s.167).*

5.*zarf* -e doğru (s.20, 22, 110, 132, 138, 151, 168, 174, 176, 183)

*İstemememe rağmen bir eğrenti yükseliyor içimden kendime **karşı** (Misafir Geldi, s.20).*

karşı durmak (t.1)

isim karşı + y.f. durmak direnmek, dayanmak

*Gözüm, Münâdi'nin gerçek kadar canlı çehresinde, kulaklarım **karşı durulmaz** çağırının âhenginde, konuşmasının sonunu beklerdim (Göç Zamanı, s.85)*

karşı karşıya (t.1)

zarf Yüz yüze

*Desenize bıçaktan kurtuldular, şimdi de dejenere olmak tehlikesiyle **karşı karşıyalar** (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

karşılama (t.6)

1.-i Dışarıdan gelen bir kimseye karşılayıcı olarak çıkmak, istikbal etmek (s.17, 133(2), 168, 192)

*Ve biliyor musun ki yeni elbisesi, seni **karşılama** için binbir mahrumiyetle yapılan o zavallı entari, canım gösterişini, kurulan bir sürü hayalle birlikte*

kaybedecek (Asıl Sebep, s.17).

2.Söylenen, yapılan, bildirilen bir şeyi olumlu veya olumsuz bulmak

En güçlü belaları, son tahammül sınırlarında, gülerek, minnetle karşılıyordum (Düşünmek, s.165).

karşılanmak (t.2), s.191, 200

nsz Karşılama işi yapılmak

Gerek çitin yüksekliği, gerekse bura âdetlerince bu biçim sevgi gösterisinin hoş karşılanmayacağı fikri frenledi beni (Bir Eşek Karşısında, s.191).

karşılaşmak (t.2), s.124, 207

-le Karşı karşıya gelmek, rastlaşmak

İçinde, ihanet etmenin zevki ve acısı karşılaştı (öbet, s.207).

karşılaştırma (t.1)

isim Kişi ve nesnelerin benzer veya aynı yanlarını incelemek için kıyaslama, mukayese

O pis bir iştiha ile butlarıma bakarken, “İnsanlar ve koyunların karşılaştırmalarını yapıyorduk.” dedim (Koyun Olmak, s.173).

karşılaştırmak (t.1)

isim Kişi ve nesnelerin benzer veya aynı yanlarını incelemek için kıyaslama, mukayese

Hayalimde var olan suretle bu insanı karşılaştırıyor ve pek az yanıldığımı görüyordum (Cümbüş, s.138).

karşılık (t.3)

1.*isim* Bir davranışın karşı tarafta uyandırdığı, gerektirdiği başka davranış, mukabele

Gerçekten ve karşılık beklemeden insanı sevmek, vermek ve âşık olmak (Zebra-Son-Animo, s.177).

2.Bir şey alınırken karşı tarafa verilen başka şey, bedel

Sahip olduğumuz binlerce kıratlık servete karşılık sadece bir boncuk aldın (Passionya Buluntuları, s.159).

3.Bir dildeki bir sözü başka bir dilde aynı anlamda karşılayan söz

Bir saat evvel, hastahanenin lizol kokulu atmosferinde söylenmiş hastalık ismi, gerek Latince söylenişi gerekse Almanca karşılığı ile yuvarlanıyor, yer değiştiriyor, zihin boşluğunda türlü geometrik şekiller alıyorlardı (Palto, s.124)

karşılık vermek (t.1)

isim karşılık + y.f. vermek cevap vermek, yanıt vermek

“Eşek.” diye acıyla bağırdı. “Babandır.” diye **karşılık verdim** (Papağan Dedi Ki, s.167).

karşılıklı (t.5), s.25, 26, 91, 152, 167

zarf Birbirlerine karşı bir biçimde

Sonra **karşılıklı** sustuk (Suç, s.91).

karşısında bulmak (t.1)

(Birisıyla) Ummadığı, beklemediği anda karşılaşmak

Sonra tekrar sürüklendik, nasıl oldu bilmiyorum, kendimi duvara eşit aralıklarla asılmış kıyafetlerin **karşısında buldum** (Soytarı Olmak, s.95).

karşıt (t.1)

sıfat Nitelik ve durumları birbirine büsbütün aykırı olan, zıt, kontrast

Bu konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bir **karşıt** örnek verebiliriz (Sesli Ansiklopedi, s.181).

Karşıyaka (t.1)

özel, isim İzmir iline bağlı ilçelerden biri

Karşıyaka'dan Suat vapuru ağır ağır yaklaşmaktadır belki (Asıl Sebep, s.18).

kartpostal (t.1)

isim Fr. *carte postale* Genellikle dikdörtgen biçiminde ince kartondan yapılmış, bir yüzü resimli, zarflı veya zarfsız gönderilen posta kartı, kart

Binlerce **kartpostal** ve mektup geçti elimize (Passionya Buluntuları, s.159).

kas (t.1)

isim, anatomi Tellerden oluşan ve kasılarak vücut hareketlerini sağlayan organ ve bu organın telse dokusu, adale

Atın zayıf baldırlarında **kaslar** zorlanmaktan şekillenirken, anlatılması zor incecik bir hüznün içimi kaplardı (Göç Zamanı, s.85).

kasaba (t.2), s.131, 172

isim Ar. *kaşaba* Şehirden küçük, köyden büyük, henüz kırsal özelliklerini yitirmemiş olan yerleşim merkezi, belde

Üç insanın zor kavrayabileceği bir çınar altında, **kasabaya** gidecek otobüsü bekliyordum (Kırkinci Adam, s.131).

kasap (t.3), s.34, 155, 209

isim Ar. *kaşşāb* Sığır, koyun gibi eti yenecek hayvanları kesen veya dükkânında perakende olarak satan kimse

*Bu demektir ki; bakkal, lâğımıcı, ciğerci, **kasap**, istidacı ve boş gezip kaldırımları ölçen meslek erbabının devlet yönetimi hakkındaki düşüncelerinden yararlanamazlardı (Passionya Buluntuları, s.155).*

kasımpatı (t.2), s.63(2)

*isim, bitki bilimi Birleşikgillerden, çiçekleri iri, katmerli ve türlü renkte, sonbahardan kışa değin açan bir süs bitkisi, krizantem (Chrysanthemum) Kuşkonmaz gibiydi, **kasımpatı** gibiydi (Serhoş, s.63)*

kasket (t.1)

*isim Fr. casquette Genellikle erkeklerin giydiği, önü siperli başlık Kep şeklini almış olan **kasketin** siperi yorgun yüzünü gölgeliyordu (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).*

kastetmek (t.1)

*-i Ar. kasd + Tr. etmek Demek istemek Demin yanımda oturan ihtiyar adamı **kastederek**: -Ne masallar anlatıyordu moruk, dedi (Taşındığım Ev, s.74).*

kaş (t.4), s.21, 111, 138, 198

*isim, anatomi Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar Misafirimin küçük gözleri, yelpaze gibi açık dağınık **kaşları** altından hiddet ve küçümsemeye parlıyor (Misafir Geldi, s.21).*

kaşar peyniri (t.2), s.185(2)

*isim Koyun sütünden yapılan, genellikle tekerlek biçiminde, sarımtırak, yağlı bir peynir, kaşar Sıra **kaşar peynirine** geldiğinde sesi iyice kısılmıştı adamın (Almanya Notları, s.185).*

kaşık (t.1)

*isim Sulu veya bazı ufak taneli yiyecekleri ağza götürmeye yarayan saplı sofraya aracı Sivri sivri uçlu, **kaşığa** benzer şeyleri elinde evirdi, çevirdi (Çatal, s.36).*

kaşımak (t.3), s.26, 65, 152

*-i Vücudun herhangi bir yerindeki kaşıntıyı gidermek için tırnakla veya başka bir şeyle deriyi hafifçe ovma Önce nasırlı elleriyle, kepini öne doğru yıkıp bir müddet başını **kaşadı** (İstasyondan, s.65).*

kaşlarını çatmak (t.3), s.48, 152, 171

d. isim kaş + y.f. çatmak kızmak, öfkelenmek

Önceleri kaşlarını çatıp kötü kötü baktı bana; daha sonra yılışık bir gülümseme yüzüne yayıldı (Napolyon'un Ümidi, s.152).

kat kat (t.2), s.68, 137

zarf Üst üste

Sanki kat kat buğulanmış bir camı avucumla siliyor ve camın buğusu tam silinmemiş gerisinden görüyordum onu (Cümbüş, s.137).

kat (t.6)

1.isim Bir yüzey üzerine az veya çok kalın bir biçimde, düzgün olarak yayılmış bulunan şey

Parmakları, mektubu iki kat yapacak kadar hırsla kavramıştı (Okuyamadığım Mektup, s.122).

2.Apartman dairesi (s.92, 166(3))

O gün, belki kırk bardak çay içmiş seninki, şubenin üç kat merdivenini bir çok kere inmiş çıkmış ve sonra efendim doktor şöyle bir dinlemiş, kalb hastası demiş, vermiş raporu (Suç, s.92).

3.Kez, defa, misil

Saf yüzündeki ciddiyet bir kat daha artar (Borç, s.44).

kati (t.1)

sıfat Ar. kaç' Kesin

Sesimi tanıyamıyorum, ifadem kat'i ve imanlı (Misafir Geldi, s.23).

katetmek (t.3), s.54, 108, 116

-i Ar. kaç' + Tr. etmek Bir yeri aşarak geçmek, yol almak

Kalın elyaflı öğle sonrası güneşi, masa üzerindeki çay fincanını dikine katediyor ve çayın kan rengini beraberinde sürükleyerek masanın yeşilini bir noktada kırmızıya boyuyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

katı (t.1)

sıfat Düşünce ve davranışlarında belli ilkelere sıkı sıkıya bağlı olan

Nasıl aranmaz o canım hayal genişliği, nasıl katıdır kaideler burada bilemezsiniz (Bir Eşek Karşısında, s.192).

katıksız (t.1)

sıfat Niteliği başka hiçbir etkiyle bozulmamış olan, tam

Ben, sonsuz ve katıksız aşkın başlangıcında, Tanrıya yöneliyordum (Düşünmek, s.164).

katıla katıla gülmek (t.1)

aşırı derecede gülmek

Tekrar güldüm, katıla, katıla güldüm (Serhoş, s.62).

katılaşmak (t.1)

nsz Katı duruma gelmek

Ya karanlık içimde yoğunlaşır ve orda katılaşırsa (Elli Liralık Teşhis, s.101).

katılaştırmak (t.1)

-i Katı duruma getirmek

Belki küçük bir gezegen, belki katılaştırılmış havadan mamul bir oto-füze, belki, belki düpedüz kadın diyorum kendi kendime (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

katılık (t.2), s.76, 137

isim Katı olma durumu

İçtiğim çay midemde bir bütün halinde ve bir taş katılığında (Taşındığım Ev, s.76).

katılmak (t.2), s.71, 96

nsz, -e Bir topluluğa girmek, iştirak etmek, iltihak etmek

Dört kişilik grubumuza bu gün bir teğmen daha katıldı (Yeni Gelen, s.71).

katır (t.2), s.189, 200

isim, hayvan bilimi Atgillerden, kısarak ile erkek eşeğin çiftleşmesinden doğan melez hayvan

Bit, ordudaki katır, gazete yazarı, mavi turnosol kâğıdını, tekaütlüğüne kadar kızıla çevirerek öğrenciyi hayretler içinde bırakan bir kimya öğretmeni, bir turist, bir politikacı gibi bir şeydir (Bitler, s.189).

katil (t.2), s.135, 185

isim Ar. *ḳātil* İnsan öldüren kimse, cani

Katil aleti olarak masa üzerine sıraladığımız nesnelere, aslında yiyecek maddeleridir (Almanya Notları, s.185).

katlanmak (t.3), s.94, 138, 165

-e Hoş olmayan bir duruma, güç şartlara dayanmak, tahammül etmek

Sessiz ve hareketsiz oturmasaydı, çalsaydı, söyleseydi belki bu duruma katlanmam kolay olurdu diyorum (Cümbüş, s.138).

kathı (t.1)

sıfat Katı veya katları olan

*İdeal aşkı üç **katlı** olarak tarif ederler (Papağan Dedi Ki, s.166).*

katmak (t.1)

-i, -e Bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliğini değiştirmek veya niceliğini artırmak için başka bir şey eklemek, karıştırmak

*“Eh ekmeğin içine bu gün epeyce un **kattık.**” der ve uyur (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

kave (t.1)

halk ağzında kahve Kök boyasıgillerden, sıcak iklimlerde yetişen bir ağacın meyvesinin çekirdeğinin kavrulup çekilmesiyle elde edilen tozla hazırlanan içecek

*Şöle fiyakalı bi **kave** (Dua, s.40).*

kavis (t.2), s.95, 143

isim Ar. Bir eğrinin sınırlı bir kısmı, eğmeç

*Madenî gıcirtularla yere paralel ya da dik dönüyorlar ve görebildiğim yarım **kavislerde**, gülmeleri donmuş yüzler, hızla geçiyorlardı (Soytarı Olmak, s.95).*

kavisli (t.1)

sıfat Kavisli olan

*Çıplak yumuşak **kavisli** tepeler, sipsivri başını göğe kaldırmış dağlar, ahalisinin en kısa anlatılışıdır denebilir (Erzurum'da Akşam, s.64).*

kavlince (t.1)

zarf Kavline göre, sözüne bakarak

*Eşeği dövmeyen, semerini döver **kavlince**, ayağındaki zinciri şöyle bir çekiştirdim (Papağan Dedi Ki, s.167).*

kavramak (t.7)

1.-i Elle sıkıca tutmak (s.88, 120, 184)

*Parmak ucumun ciltlerden birine değmesiyle bir süre duraksar, yavaşçacık kitabı **kavrar**, çarpan kalbime bastırırdım (Hayal Ülkelerinden, s.88).*

2.Bir nesne veya düşünceyi her yönünü anlamak, iyice anlamak (s.91, 94, 191)

*Söylediği sözün önemini **kavramamı** istermiş gibi, bir süre sustu (Suç, s.91).*

3.Sarmak (s.84, 184)

*Bir ney âhenginde erimiş bir çağrı, sizi içinizden **kavrayıp** bir yere, uzak, renkli, bilinmez ve esrarlı bir yere çekti mi? (Göç Zamanı, s.84).*

kavrayabilmek (t.1)

-i Kavrama ihtimali veya imkânı bulunmak

Üç insanın zor **kavrayabileceği** bir çınar altında, kasabaya gidecek otobüsü bekliyordum (*Kırkinci Adam*, s.131).

kavuşmak (t.3)

1.-e Ayır kalınan, sevilen bir kimseyle bir araya gelmek, onu yeniden görmek
Ben, güzel Aliş'in ihtiyar dedesi, sana ve küçük torunuma **kavuşmak** için çırpınıyorum, lütfet de yakın zamanda ben de huzurunda yüz süreyim (*Mektup*, s.54).

2.Yokluğu çekilen veya çok istenen bir şeye erişmek, onu elde etmek (s.55, 140)
Kitabı açar açmaz, şeytanca bir özgürlüğe kavuşan çehrelerin vahşiliği elle tutulurcasına gerçektir (*Odamdaki Cinayet*, s.140).

kavuşturmak (t.2), s.66, 156

-i, -e Kavuşmasını veya kavuşmalarını sağlamak
Ölüme döşeginizde şu söz ruhunuzu sonsuz mutluluğa **kavuşturacaktır**: Bugün iyi, faziletli, şefkatliydim (*Passionya Buluntuları*, s.156).

kaya (t.3), s.88, 105, 204

isim Büyük ve sert taş kütlesi
Gri bir granit parçasında grinin ve **kayanın** sertliğini (*Isırmak*, s.204).

kaybedivermek (t.1)

-i Ar. ğayb + Tr. edivermek Çabucak veya ansızın kaybetmek
Burnum da hassasiyetini **kaybediverdi** (*Serhoş*, s.62).

kaybetmek (t.9), s.17, 22, 71, 95, 112, 119, 122, 138, 164

-i Ar. ğayb + Tr. etmek Yitirmek
Ve biliyor musun ki yeni elbisesi, seni karşılamak için binbir mahrumiyetle yapılan o zavallı entari, canım gösterişini, kurulan bir sürü hayalle birlikte **kaybedecek** (*Asıl Sebep*, s.17).

kaybolmak (t.14)

1.nsz Ar. ğayb + Tr. olmak Yitmek
Şarkularım onların derinliklerinde **kaybolur** (*Odamdaki Cinayet*, s.141)
2.Görünür olmaktan çıkmak, görünmez olmak
İri iri iki yaş tanesi haftalık sakalları arasında **kayboldu** (*Bilinmeyen Kahramanlar*, s.59).

kaygan (t.1)

sıfat Islak veya düz olduğundan kaydırıcı özelliği bulunan veya üzerinde

kayılan, zıypak

*Hava, kuyruk yağı gibi diye düşündü; **kaygan**, yoğun ve yapışkan (İnsanlar ve Saatler, s.111).*

kaygı (t.3), s.95, 170, 171

isim Üzüntü, endişe duyulan düşünce, tasa

*Gerek insanlara sağladığı menfaatler, gerek mezbahadan bize göre daha uzak oluşu, gerekse yaşamak için dişiliğinin fikirden önce oluşu, benim zihnimi dolduran **kaygulardan** uzak olmasını sağlıyordu (Koyun Olmak, s.170).*

kaygu (t.3), s.152, 164, 196

isim Üzüntü, endişe duyulan düşünce, tasa, kaygı

*Bildiklerimi, bu ilgisiz adama ille de anlatmak **kaygusuyla** sesimi bir ton yükselttim (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

kayık (t.1)

isim, denizcilik Kürek veya yelkenle yürütülen ufak tekne

*Güverte nöbetlerinde düşünmüştü, **kayığa** motor taksa (Terhis, s.42).*

kayınvalide (t.1)

isim Kaynana

*Düşünün, Avrupa din kültürüne varabilmeleri, Allah'ın **kayınvalide**, karı, evlât ve akrabalarını bulabilmeleri için daha yüzyıllar geçmesi lâzım (Passionya Buluntuları, s.156).*

kayıp (t.4)

1. *isim* Ar. gayb Kaybolma, yitme, yitim (s.112, 150)

*Bütün lezzetler ve renklerde, üzüntü ve **kayıplarda** ruh gibi bir varlık sezersiniz (Açmadığım Kapı, s.150).*

2. *sıfat* Kaybolmuş olan, yitik, zayi (s.154(2))

*Eğer kazı yapmak için beni zorlamamış olsaydınız, coğrafya bilginleri gibi davranır, dizinizin dibinde oturur, gözlerinize bakar, o **kayıp** ülkenin deniz derinliklerini tayin ederdim (Passionya Buluntuları, s.154).*

kaymak (t.2), s.22, 79

nsz Düz, ıslak, donmuş veya kaygan bir yüzey üzerinde sürtünerek kolayca yer değiştirmek

*Krikonun **kaymasıyla** bir arkadaşımın arabanın altında kalmasından bahsediliyor (Misafir Geldi, s.22).*

kaynamak (t.1)

sıfat Artmak, çoğalmak, yoğunlaşmak

*Mânâsız, içten içe **kaynayan** bir kızgınlıkla sesim titriyordu (Napolyon'un Ümidi, s.151).*

kaynaşmak (t.3)

1.nsz, -le Ayrılmayacak bir biçimde birleşmek (s.64(2))

*Masmavi gök ve bembeyaz sivri veya yayvan tepelerin birbirine **kaynaşmaları** sade ince bir zevkin tezahürleri gibi gözükür (Erzurum'da Akşam, s.64).*

2. Çok kalabalık ve hareketli olmak, hareket etmek

*Üzerine diktikleri taş kaideden çevreme, insanların **kaynaştığı** bu büyük meydana hayretle bakıyordum (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

kaypaklık (t.1)

isim Kaypak olma durumu

*İnsanca bir kaypaklıkla, "Yo insanların **karşısında** değiliz." diye konuyu değiştirdim, "Yanlış anlamayın (Koyun Olmak, s.173).*

kaytan bıyık (t.2), s.15(2)

isim İnce ve uzun bir bıyık türü

***Kaytan bıyıklı** asîl sebilci; senden öğreniyorum, hayatı, maksadı ve ulviyeti (Bir Sebilciden, s.15).*

kaytarmak (t.1)

-den İş yapmaktan kaçmak

*İşi hafife alanların veya yolunu bulup **kaytaranların** sözleşmeden buluştuğu yeri burası (Erkeklik Özentisi, s.31).*

kaza (t.1)

isim Ar. *każā* ' İstem dışı veya umulmayan bir olay dolayısıyla bir kimsenin, bir nesnenin veya bir aracın zarara uğraması

*Anlattığı şeyler ölümü tevhit edecek bir **kaza** kadar mutlak ve hatırlanılmağa değer (Misafir Geldi, s.21).*

kazanabilmek (t.2), s.20, 176

-i Kazanma ihtimali veya imkânı bulunmak

*Yurdumuzda **kazanabileceğinizi** zannediyor musunuz? (Zebra-Son-Animo, s.176).*

kazanç (t.1)

isim, ticaret Satılan bir mal, yapılan bir iş veya harcanan bir emek karşılığında elde edilen para, getiri, temettü

*Yok... ticaret, evet ama böyle şerefsizce bir **kazanç** (Fikirci, s.201).*

kazanmak (t.6)

1.-i Kazanç sağlamak

*Babaların canı çıkar, aman para **kazanıp** okula göndereyim de, evladım gül bitinin karıncaların ineği olduğunu öğrensin diye (Bitler, s.188).*

2.Edinmek, sahip olmak (s.59, 129, 158, 205)

*Eski kuvvetini tekrar **kazanmış** gibiydi, bakışlarını doğruca amelenin gözlerine dikti (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).*

3.Yenmek, galip gelmek

*Bir şeyler yapmak ihtiyacı, iç mücadelesini **kazanmak** üzere (Yeni Gelen, s.72).*

kazı (t.3), s.154, 158, 159

isim Yer altındaki tarihsel değeri olan şeyleri, yapıları ortaya çıkarmak amacıyla arkeologlarca toprağın belli kurallara ve yöntemlere göre kazılması, araştırılması
*Üzgünüm hanumefendi, bugün **kazıdan** bir mektup geçti elimize, mermer levha üzerine yazılmıştı (Passionya Buluntuları, s.158).*

kazma (t.1)

isim Kazmak işi

*Zannederim **kazmayı** merkez postahanesinin üstüne vurmuşuz (Passionya Buluntuları, s.159).*

keçi (t.4), s.80(2), 171(2)

isim, hayvan bilimi Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen, memeli dişi hayvan (Capra hircus)

*İçim birden hırsla kabardı, Geçen yıl geldiğinde (ki ben henüz üç aylıktım) bana baktı ve “Bu **keçi** de nereden çıktı?” diye sordu (Koyun Olmak, s.171).*

kedi (t.4), s.34, 37(2), 194

isim, hayvan bilimi Kedigillerden, köpek dişleri iyi gelişmiş, kasları çevik ve kuvvetli evcil, küçük memeli hayvan, pisik (Felis domesticus)

*İrice **kedi** büyüklüğünde bir sürü maymun trapezlerde oynayıyorlardı (Bir Eşek Karşısında, s.194).*

kefere (t.1)

isim Ar. kefere Müslüman olmayanlar, kâfirler

*Kaputu, urbarları eskiden böyle buruşuk deldi emme o ütiiv mü ne **kefere** malı, ona sokup çıkarmışlardı da, ondan öyleydi (İstasyondan, s.65).*

kehanet (t.1)

isim Ar. kehānet Bir olayın gerçekleşeceğini önceden bilme, kâhinlik, ön deyi, prediksyon

Böylece benim sözlerim, doktorun duygusuz ses tonunda, kehanete varan bir teşhis oluyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).

kehribar (t.2), s.99, 120

isim Far. kehrubā Süs eşyası yapımında kullanılan, açık sarıdan kıızıla kadar türlü renklerde, yarı saydam, kolay kırılır ve bir yere hızlıca sürüldüğünde hafif cisimleri kendine çeken, fosilleşmiş reçine, samankapan, kılkapan

Ne zamandan beriymi, bilmiyordu; koyu renkli ve tutam tutam kıllarla kaplanmıştı elinin üstü, iç taraftıysa koruyucu bir nasırla kehribar rengi almıştı (Üçü Çeyrek Geçe, s.99).

kekelemek (t.1)

nsz Ne söyleyeceğini şaşırıp kelimeleri birbirine karıştırmak

Ağzından ilk dökülen kelimeler, kuruydu. “Belki” diye kekeledi (Palto, s.125).

kekik (t.1)

isim, bitki bilimi Ballıbabagillerden, karşılıklı küçük yapraklı, beyaz, pembe, kırmızı başak durumunda çiçekleri olan ve çiçeği baharat gibi kullanılan, odunsu saplı, kokulu bir bitki (Thymus vulgaris)

Sıcak, havayı kurutmuş, kekik ve yabanî nane kokuları, yoğunlaştırmış, acılaştırmıştı (Kırkıncı Adam, s.131).

kelaj yeşse (t.1)

Zebra-Son-Animo adlı hikâyeden sevinçten söylenen bir söz

Başarıyla o kadar mutluydu ki, ellerini neşeyle uğuştururken “Kelaj yeşse.” diye bağırdı (Zebra-Son-Animo, s.177).

kelepçe (t.1)

isim Far. kelebce Tutukluların kaçmasını önlemek için bileklerine takılan, bir zincirle tutturulmuş demir halka

Günlük hâdiselerin kelepçeleri çözüüyor bileklerimden (Misafir Geldi, s.22).

kelepir (t.1)

isim Değerinden çok aşağı bir fiyatla alınan veya alınabilecek olan şey, okazyon
Şu orta rafın solundan ucuna kadar, pembeden kıızıla renk değiştirenler, ucuza kapatılmış kelepir ruhlar (Zebra-Son-Animo, s.178).

kelime (t.29), s.31, 41(2), 49, 56, 85, 100(3), 103(2), 104, 106, 122, 124, 125, 126, 127,

130, 145(2), 168, 173(2), 176, 180, 182, 199, 205

isim Ar. kelime Anlamlı ses veya ses birliği, söz, sözcük

Çocukken annesinin ezberlettiği âyetlerden kala kala bismillâh kelimesi kalmıştı (Dua, s.41).

Keloğlan (t.4), s.148(2), 149(2)

özel, isim Saf göründüğü hâlde zekâsı ve yiğitliğiyle amacına eren, saçsız bir masal kahramanı

*Ben elimde anahtar dikilir dururken, **Keloğlan'dan** başka bir iç durumuna sahiptim (Açmadığım Kapı, s.148).*

kemik (t.6), s.69, 119, 125, 140, 154, 204

isim, anatomi İnsanın ve omurgalı hayvanların çatısını oluşturan türlü biçimdeki sert organların genel adı

*O, en sıcak bir atmosferde, **kemiklerine** kadar soyunmak ihtiyacıyla yanıyordu (Palto, s.125).*

kemikleşmek (t.2), s.138, 141

nsz Sert, değişmez bir durum almak

*İçim ne kadar dirense de, aramızda tuhaf bir ilgi gelişiyor, **kemikleşiyordu** (Cümbüş, s.138).*

kemikli (t.4), s.55, 72, 80, 81

sıfat Çok zayıf, sıska

*Kırçıl sakalları, bu küçük Mescid'in mütevazı imamının **kemikli** yüzünü yarı örterdi (Deli İmam, s.55).*

kenar (t.6), s.32, 72, 108, 117(2), 204

isim Far. kenâr Bir şeyin, bir yerin bitiş kısmı veya yakını, kıyı, yaka

*Pek hatırlamıyorum, yemek nasılsa iyi çıkmıştı da biraz fazlaca mı kaçırmıştım, yorgun muydum, yoksa sıcaklardan mıydı; neyse, o gün bir hal olmuştu bana, bir miskinlik, bir yorgunluk kaplamıştı içimi, hadi, demiştim, bizim gölün **kenarına** şöyle bir uzanayım (Erkeklik Özentisi, s.32).*

kendi kendine (t.19)

1.*zarf* Kimseyle ilgisi, ilişkisi olmadan (s.52, 122, 124, 125, 145(2), 150, 167, 183, 196, 197, 200(2), 201, 206)

***Kendi kendine** güldü ve çocuğun gülmeyi şini, talihsizliğine verdi (İnsan Hamal, s.52).*

3.Kendiliğinden (s.30, 48, 120)

Bunları kendi kendine oluyor zannetti, inanamadı kendinin yaptığına, bir daha tekrar etti hareketleri, neden bu kuvvete sahibim dedi (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).

kendi (t.68), s.20, 37, 39, 40, 45, 48, 58, 67, 72(2), 74, 75, 79(3), 80(2), 90, 95(3), 96, 98(2), 101(2), 102, 107(2), 120(2), 124(2), 125, 127(3), 128, 129, 130, 134, 145, 146, 147, 155, 164, 172, 173(2), 175, 178, 192(6), 194, 197(2), 198, 199(2), 200, 205, 206, 207, 209

zamir İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, zat

İstemememe rağmen bir iğrenti yükseliyor içimden kendime karşı (Misafir Geldi, s.20).

kendine gelmek (t.2), s.167, 174

d. akli başına gelmek

Karabaşın kısık havlamasıyla kendimize geldik (Koyun Olmak, s.174).

kendine has (t.3), s.101, 109, 196

sıfat Kendine özgü

Bir bilgine ömür boyu şamdanlık yapmış parçam; o kendine has olgun tavrıyla, “Sevinmeyin.” diye konuştu, “Bu övmeler size değil, belki temsil ettiğiniz varlığa.” (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

kendini avutmak (t.1)

d. oyalanmak

Bir şey vardı, beni, “Böyle bir şey yok” diye kendimi avutmaya zorlayan (Körün Gördükleri, s.90).

kendini beğenmek (t.1)

d. başkalarını küçümseyerek kendini üstün görmek

Kendini beğenen bir ışıkla yandı gözleri, işte saat 19.15'di (İnsanlar ve Saatler, s.112).

kendini bilmek (t.1)

d. akli ve muhakemesi yerinde olmak

Kendini bildiğinden bu yana geçenler, dönen yüzeyde silik belirdiler (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).

kendini kaybetmek (t.1)

d. aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak

Kaybettim kendimi, gerisini hatırlamıyorum, gibi (Bitler, s.189).

kendini toplamak (t.1)

d. çeki düzen vermek

Kendisini topladı; hamala... (*İnsan Hamal*, s.52).

Kennedyler (t.1)

özel, isim Suikastle öldürülen ABD'nin 35. başkanı John Fitzgerald Kennedy'nin ailesi

*Be yavrum, **Kennedylerin** akıbetini gördünüz* (*Bitler*, s.187).

kep (t.2), s.58, 65

isim İng. cap Başlık, sipersiz şapka

Kep şeklini almış olan kasketin siperi yorgun yüzünü gölgeliyordu (*Bilinmeyen Kahramanlar*, s.58).

kepaze olmak (t.1)

isim Far. kepāze + y.f. Tr. olmak gülünç veya utanılacak duruma düşmek

*Sonra erkeğiz nihayet, aşkımızın isbatı gerekiyorsa, ya da birkaç kadeh içerse, bir şarjör boşaltmazsa **kepaze olur** insan* (*Bitler*, s.187).

kerata (t.2), s.42, 203

isim Rum. Küçüklere sevgi ile söylenen bir sitem sözü

*O zamanlar santralda Hüseyin vardı, İskilipli Hüseyin, tüyü bozuk **kerata*** (*Terhis*, s.42).

kere (t.10), s.41, 42, 63, 85, 92, 112, 129, 153, 197, 198

isim Ar. kerre Kez, yol, defa, sefer

*Mısraı, mânasını anlamadan birkaç **kere** tekrar etti, sonra durdu, aynaya baktı* (*Talebe*, s.42).

kertenkele (t.1)

isim, hayvan bilimi Kertenkelelerden, uzun vücutlu, sivri kuyruklu, çevik, böcekçil, küçük sürüngen hayvan (*Lacertus*)

*İrice bir **kertenkele**, bir taşın üzerinden etrafa uzun uzun bakındı* (*Dua*, s.40).

kese (t.1)

isim Far. kīse Cepte taşınan, içine para, tütün vb. konulan, kumaştan veya örgüden küçük torba

Kesenizde bir son kuruşu eller gibisinizdir (*Açmadığım Kapı*, s.149).

keser (t.1)

isim Tahta, ağaç yontmaya ve çivi çakmaya yarayan, kısa saplı, bir yanı keskin ağızlı çelik araç

*Soytarı önemsemez bir tonla, "**Keser** ve testere." dedi* (*Beşinci Karl Hikâyesi*,

s.149).

kesik kesik (t.3), s.59, 179, 181

sıfat Kısa kısa

Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin mucidi benmişim gibi, alçaklık, insan sıhhatini sabote, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu, Mısır'ın namılı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nun gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).

kesik (t.1)

sıfat Aralıklı

Cümleleri kesik ve çılgın bir inançla doluydu. Huzursuzluğumuz onda tuhaf bir asabiyet yaratıyordu (Isırmak, s.205).

kesilmek (t.7)

1.nsz Kesme işi yapılmak (s.99, 117, 118, 192, 193)

Yüzü, jilette kesilmişçesine düz ve kısık dudaklar tamamlıyor (Nedenlerim, s.99).

2.Çok beğenmek, çok hoşlanmak

Kesildin karıya be Romanyalı (Borç, s.46).

3.Son veya aralık verilmek

Düşüncem arada bir konuşmayla kesiliyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

4.Akım gelmez olmak

Şehir ceryanı günde bir kaç defa kesiliyor ve bu da nihayet bir makina, insanlar gibi içinden küfretmesini bilmiyor, belediye hakkında düşündüklerini böyle ulu orta söyleyiveriyor (Zebra-Son-Animo, s.177).

kesin (t.6), s.106, 121, 135, 136, 148(2)

sıfat Şüphe ve duraksamaya yer bırakmayan veya geri dönülme, değişmez, mutlak, kati, maktu

Kesin bir cevap veremedim bu soruya (Koltuk Değnekleri, s.106).

kesinlik (t.1)

isim Kesin olma durumu, katiyet

Peki ama diye düşündüm, bu kadar insan arasında, böylesine kesinlikle nasıl buldu bu adam beni? (Koltuk Değnekleri, s.107).

kesinlikle (t.1)

zarf Kesin bir biçimde, kesin, kesin olarak, kesinkes, yüzde yüz, her hâlde, her hâlikârda, mutlak, mutlaka, katiyen, banko

Kesinlikle “Gerçekten bir cevapmış gibi geliyor bana beklenen.” dedi (Bekleyenler, s.145).

kesip atmak (t.1)

z.f. kesip + y.f. atmak kesin olarak çözmek, bitirmek

Bütün hülyaları, şimşek gibi birbirine çarpan bir topuk sesi **kesti attı** ve bunu yüksek sesle haykırdığı künyesi tamamladı (Nöbet, s.207).

kesivermek (t.1)

-i Ansızın kesmek

Genç hikâyeci, **kesiverdi** düşünceleri, burnunu karıştırdı (Telsiz Memuresi, s.30).

keskin (t.1)

sıfat Hatları dik veya dike yakın bir açı yaparak birleşen, geçişleri sert olan

Keskin bir virajı oldukça sür'atle geçtikten sonra (Şoför Aziz, s.28).

kesmek (t.4)

1.-i Düzgün parçalara ayırmak (s.32, 117)

Tenekeden çıkardığı ekmekten irice bir dilim **kesti**, büyük bir mendile bağladı, sonra suyu ve ekmeği, evin en fazla güneş tutan yerine astı (Vermek ve Ötesi, s.117).

2.nsz Susmak

Daha rahat bir konuşmayla, sözümlü: “Meselâ” diye **kesti** (Palto, s.129).

3.nsz Hayvanın başını gövdesinden ayırmak, boğazlamak

Bir hasta tavuk için “Düşünüyor bu” derler ve bekletmeden **keserler** (Yorgunluk Hakkında, s.210).

kestirmek (t.1)

-i Anlamak, farkına varmak

Masalda, ‘aramak’ öyle kesindir ki, insan ilk bakışta hedefin pek belirli bir noktada kırkbirinci oda içinde olduğunu **kestirir** (Açmadığım Kapı, s.148).

keşfetmek (t.2), s.22, 43

-i Ar. keşf + Tr. etmek Var olduğu bilinmeyen bir şeyi bulmak

Keşfettiğim yeni dünyada cazip şeyler var (Misafir Geldi, s.22).

keşif bölüğü (t.1)

isim, askerlik Düşmanın durumunu anlamak, arazi ve yollar hakkında bilgi

toplamak için gönderilen bölük, keşif kolu

Keşif bölüğünden Mehmed Korkusuz (Nöbet, s.207).

keşke (t.2), s.157, 202

ünlem Far. kâşki Dilek anlatan cümlelerin başına getirilerek "ne olurdu" anlamında özlem veya pişmanlık bildiren bir söz, bari, keşki
Pekçok insan keşke konuşmasaydı dedi ama, Yargıtay Başkanı konuştu (Fikirci, s.202).

keyifli keyifli (t.1)

zarf Mutlu bir biçimde

Keyifli keyifli gülümsedi (*Dua, s.40*).

kıl payı (t.1)

zarf Hemen hemen, neredeyse

O gece ölümler aramda kıl payı, istekler, hırslar, şekiller ve bunları var kılan organlar hakkında düşündüm (Bekleyenler, s.147).

kıl (t.3), s.100, 120, 152

isim Bazı hayvanların derisinde, insan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı
Konuşma süresince bir kaç esnedi, ceketinin kolundaki bir lekeyi derin derin tetkik etti, ayak değiştirip ağırlığını bir yana aktardı, burnundan birkaç kıl çekip inceledi, sırtında bir noktayı ısrarla kaşıdı (Napolyon'un Ümidi, s.152).

kılcal damar (t.1)

isim, anatomi Dokulardaki atardamarların son dallarını, toplardamarların ilk dallarına birleştiren ince damar
Sonra, kanım derinden bir kıpırdadı, gürültüyle taa kılcal damarlara yürüdü (Soytarı Olmak, s.97).

kılı bile kıpırdamamak (t.1)

d. bir olay karşısında ilgisiz kalmak, en küçük bir tepki göstermemek
Gözlerinde boşuna aradım beğenilmeyi, kılı bile kıpırdamadı (Napolyon'un Ümidi, s.153).

kılıç (t.5), s.153(5)

isim Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah
Ağır ağır "İşte" diye bağladım konuşmamı, "Napolyon Bonapart her şeyini yitirmiş, belinde kılıcı, Elbe isimli adaya sürüldü." (Napolyon'un Ümidi, s.153).

kılıf (t.1)

isim, mec. Ar. gilāf Bir şeyi korumak için kendi biçimine göre, çoğunlukla yumuşak bir nesneden yapılmış özel kap

Küt baş parmağı ile kilometre saatinin tozunu sildi ve Aziz, şoförlüğün mağrur kılıfında kaybolup gitti (Şoför Aziz, s.28).

kılığına sokulmak (t.1)

oymuş gibi görünmek

Keloğlan kılığına sokulmuş da olsa, bir prens olduğunu hissetmeyecek bir kalp için, prensesin de anlamı yok tıpkı kırkbir kapı gibi (Açmadığım Kapı, s.149).

kılıkli (t.1)

sıfat Herhangi bir kılıkta olan, kıyafetli

Mübaşir kılıkli bir adam celseye ara verildiğini söyledi (Almanya Notları, s.184).

kımıldanmak (t.1)

nsz Kımıldamak

Hıdır huzursuz kımıldandı, doğruldu, bağdaş kurdu (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

kınalı (t.1)

sıfat Kına ile boyanmış olan

Anamı seccadede, kınalı ellerini duada bulurdum (Sınır, s.105).

kıpırdama (t.1)

isim Kıpırdamak işi

Konuşmamaya, kıpırdamamaya kararlıydım (Körün Gördükleri, s.89).

kıpırdamak (t.1)

nsz Kımıldamak, sürekli ve hafifçe oynamak, kıpırdanmak

Sonra, kanım derinden bir kıpırdadı, gürültüyle taa kılcal damarlara yürüdü (Soytarı Olmak, s.97).

kıpırdanış (t.1)

isim Kıpırdanma işi

Odadaki mevcudiyetini ondan gelen hafif ve rahatsız kıpırdanışından anlıyordum (Misafir Geldi, s.19).

kıpırdanma (t.1)

isim Kıpırdanmak işi

Diğer bakanlıklar da... sahi Adalet Bakanlığında da bir kıpırdanma var

(Fikirci, s.202).

kıpırdanmak (t.4), s.121, 122, 149, 201

nsz Kıpırdamak

Şimdi oda komşum, yatakta bir kaç kıpırdanacak, sonra doğrulacak ağırca, bir süre düşündükten sonra “Okusana” diye uzatacak mektubu (Okuyamadığım Mektup, s.121).

kıpırdatmak (t.1)

-i Kımıldatmak, yerinden oynatmak

O, yüz çizgilerini kıpırdatmayan sükûnetiyle, “Napolyon da bu saatlerde içerdi kahvesini, ondan geciktirdim.” cevabını verdi (Napolyon’un Ümidi, s.151).

kıpkırmızı (t.2), s.45, 67

sıfat Her yanı kırmızı

Kırçıl sakalının örtemediği yanakları kan hücumuyla kıpkırmızıydı (Borç, s.45).

kır (t.1)

isim Beyazla az miktarda siyah karışmasından oluşan renk

***Kır** düşmüş top sakallı bir hamalı vardır çarşının, yediden yetmişe Romanyalı diye çağırır millet (Borç, s.44).*

kıratlık (t.1)

sıfat Herhangi bir kırat değerinde olan (taş)

Sahip olduğumuz binlerce kıratlık servete karşılık sadece bir boncuk aldın (Passionya Buluntuları, s.159).

kırçıl (t.2), s.45, 55

sıfat Kırışmaya başlamış, kır renkli

***Kırçıl** sakalının örtemediği yanakları kan hücumuyla kıpkırmızıydı (Borç, s.45).*

kırık dökük (t.1)

sıfat Düzgün olmayan, parça parça (söz)

Bugüne kadar bu ülke hakkında bilinen, boncuk devrinden kalma birkaç kırık dökük bilgiydi (Passionya Buluntuları, s.154).

kırık (t.9)

1.*sıfat* Kırılmış olan

Bir arkeologun bir kırık çömlekten, ya da bir alt çene kemiğinden bulup çıkardığı gerçekler yanında, benim bulduklarım daha az değerli olmazdı (Passionya Buluntuları, s.154).

2.*isim* Kırılmış bir şeyden ayrılan parça (s.115, 204)

Bir cam kırığı, şekilsiz, bayağı ama gözümde birden esrarlı bir şeymiş hissini alan alelade bir cam parçasıydı bu (Yeni Okul, s.115).

3.Gücenmiş, üzgün (s.18, 84, 94, 131, 145, 189)

Aldatıldığım kanısındaydım; üzgündüm, kırıkım (Göç Zamanı, s.84).

kırılmak (t.6)

1.nsz Kırma işine konu olmak, bir veya birçok parçaya ayrılmak

Benim, büyük adam olacağımu gösteren parça da, boynu kırılmış, avucundaydı (Kurşun Dünyasından, s.83).

2.Bükülerek kat yeri oluşturmak

Parmakları suda, dışa doğru kırılarak kurşuna uzandı (Kurşun Dünyasından, s.83).

3.-e Birine karşı kırgın duruma gelmek, gücenmek, incinmek (s.171, 184, 188)

Nasıl kırıldım, nasıl bozuldum bilerseniz (Koyun Olmak, s.171).

4.Soğuk, rüzgâr vb. eski gücü kalmamak, azalmak, yatışmak

Ama hırçın esinti, medenî şehirlerin bina köşelerinde kırılıyor, fabrikalarında renk, koku ve şekil değiştiriyor, sonra, bir sokak köpeği kadar ürkek, bir irinli düşünceyi yalayıp, bir parça bulaşık suyu kokusu, biraz insan iniltisi yüklenip, insanlara taşıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

kırıntı (t.2), s.199(2)

isim Bir şeyden ayrılan küçük parça

Bu fikir ilk anda biraz ağırca geldiyse de sonradan taşıdığı lüzumsuz kelimeleri titizlikle ayırdı attı ve ufacık bir kırıntı kaldı avucunda (Fikirci, s.199).

kırış kırış (t.1)

sıfat Kırışikları olan, çok kırışik

İhtiyar kırış kırış, sakallı yüzünü buruşturarak ve gelecekte gayet emin (Taşındığım Ev, s.75).

kırışik (t.1)

isim Kırışmış yer, kırışiklik

Gülmeye alışmamış, şaşkın bir kırışikla; “Yaşlıtlarım da sonra kaçmışlar.” dedi (Yeni Okul, s.116).

kırışikli (t.1)

sıfat Kırışığı olan

Bir dilenci bana elini uzattı mı, bir pejmürde insan derin kırışikli yüzünü gösterdi mi, içimde bir ses “Uzakta olmamalı.” derdi (Rilke'nin Dişiliği

Hakkında, s.109).

kırışmak (t.2), s.38, 132

nsz Bir yüzeyin düzgünlüğü bozulmak, kırışık oluşmak

*Yüzü, acı bir gülümsemeyle **kırıştı**, cevap vermedi (Kırkinci Adam, s.132).*

kırk (t.20), s.91, 99, 131(6), 132(2), 133(3), 148(5), 150, 163

sıfat, matematik Dört kere on, otuz dokuzdan bir artık

*O gün, belki **kırk** bardak çay içmiş seninki, şubenin üç kat merdivenini bir çok kere inmiş çıkmış ve sonra efendim doktor şöyle bir dinlemiş, kalb hastası demiş, vermiş raporu (Suç, s.91).*

kırk bir (t.4), s.148, 149(3)

isim Kırktan sonra gelen sayı

*Masallarda **kırk bir**, rakamların son bulunduğu yerdir (Açmadığım Kapı, s.149).*

kırk birinci (t.8), s.148(3), 149(2), 150(3)

sıfat Kırk bir sayısının sıra sıfatı

*Kırk kapıyı açtığım kolaylıktan çok uzak görünüyordum **kırkbirinci** kapı karşısında (Açmadığım Kapı, s.148).*

kırk ikinci (t.1)

sıfat Kırk iki sayısının sıra sıfatı

*Artık bir **kırk ikinci** kapı yoktur sizin için (Açmadığım Kapı, s.149).*

kırkinci (t.2), s.93, 131

sıfat Kırk sayısının sıra sıfatı, sırada otuz dokuzuncudan sonra gelen

***Kırkinci Adam** ve **Kırkinci Yıl** hikâyeleri*

kırışmak (t.1)

nsz Rengi kır olmak

*Bir hayat, tanımadığımız, yaşandığını duyduğumuz bir hayat, saçlarını **kırıştırmış**, yüzlerini ufaltmış, sanki bir bıçak almış eline, hikâyesini derin çizgilerle yazmıştı (Kırkinci Adam, s.132).*

kırlent (t.1)

isim Fr. guirlande İşlemeli veya işlemez bir tür küçük yastık

*Bir koltuk ayağında çamur, nokta nokta, bir **kırlentte** el izleri çamur çamur (Tereke, s.68).*

kırmızı (t.8), s.42, 108(2), 150, 195, 204(3)

sıfat Ar. kırmizî Al, kızıl renginde olan

*Gemi süvarisi Şükran Bey'in ona mükâfat olarak verdiği beş tane **kırmızı** onluk*

rüyalarına girmişti Dursun'un (Terhis, s.42).

kırmızılık (t.3), s.45, 118, 203

isim Kırmızı olma durumu, kızılılık

Hastaydı zavallı, renksiz şakaklarında utanmaktan mütevellit bir kırmızılık dalgası vardı (Borç, s.45).

kısa (t.8)

1.*sıfat Boyu, uzunluğu az olan, uzun karşıtı (s.75, 182)*

Sarışın veya esmer, uzun veya kısa bir adamı, şekil ne olursa olsun bir adamı, onlardan evvelki adamı düşünmiyecekler, onun yılışık, onun küstah ve sırnaşık yüzünü görmiycekler, görseler bile -Kahkahalarla güldü- görseler bile "A." diye haykıracaklar, "A.. bak bu bizim Ahmet yahu". (Taşındığım Ev, s.75).

2.*Az süren, uzun olmayan (s.99, 106, 146, 192, 196)*

Bir kısa süre için bile olsa, gitmesine üzüliyor muyum diye düşündüm (Koltuk Değnekleri, s.106).

3.*Ayrıntısı çok olmayan*

Çıplak yumuşak kavisli tepeler, sipsivri başını göğ'e kaldırmış dağlar, ahalsinin en kısa anlatılışıdır denebilir (Erzurum'da Akşam, s.64).

kısaca (t.2), s.154, 182

zarf (kısa'ca) Kısa olarak, özetle, hülasa, hülasaten

Passionya, dilimize kısaca "Azaplar Ülkesi" olarak çevrilebilir hanımefendi (Passionya Buluntuları, s.154).

kısacık (t.1)

sıfat Çok kısa

Oysa daha kısacık süre evvel o bileğin kafasıydı beni Tanrı yapan (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

kısıık (t.2)

1.*sıfat Kısılmış olan*

Yüzü, jilette kesilmişçesine düz ve kısık dudaklar tamamlıyor (Nedenlerim, s.99).

2.*Boğuk, güçlükle çıkan (ses)*

Karabaşın kısık havlamasıyla kendimize geldik (Koyun Olmak, s.174).

kısılmak (t.1)

nsz Hafifçe kapanmak

Kalfanın, ergenliklerle kaplı yüzünde yeşil gözleri dikkatle kısıldı (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).

kısım (t.3), s.156, 183, 201

isim Ar. kısım Parçalara ayrılmış bir şeyin her bölümü, bölüm, kesim
Cömertçe bir düşünüşle telepatik yoldan, malın bir kısmını, Millî Eğitim Bakanlığına, diğerlerini de Dış İşleri, İç İşleri ve Adalet Bakanlıklarına gönderdi (Fikirci, s.201).

kıskançlık duymak (t.1)

kıskanmak

Tuhaf bir kıskançlık duydu acemi erata karşı (Terhis, s.43).

kıskandırmak (t.1)

-i Kıskanmasına yol açmak

Gözlerindeki pırl pırl iman'da beni kıskandıran bir şey vardır (Borç, s.44).

kısmak (t.1)

Gözü biraz kapamak

O bu arada parmaklarıyla bir şeyler hesap etti, gözlerini kısıp uzun uzun düşündü (Napolyon'un Ümidi, s.152).

kışla (t.2), s.200(2)

isim, askerlik Askerlerin toplu olarak barındıkları yapılar bütünü
Neler oldu neler bu kışlada (Fikirci, s.200).

kıvam (t.1)

isim, mec. Ar. kıvām Sıvıların koyuluk derecesi

Ama belki de sizin sorunuz kıvamında bir hareket, ete kana dönüşmüş bir adım, bir aksiyon beklenen (Bekleyenler, s.145).

kıvılcım (t.1)

isim, mec. Yanmakta olan bir maddeden sıçrayan küçük ateş parçası, alev, çakım, çakın, çingı, şerare
Sanki bana bakmıyor gibiydiler, dalgın gözlerinde ufacık da olsa ilgi kıvılcımı görmedim (Bekleyenler, s.144).

kıvrıcık (t.1)

sıfat Küçük küçük kıvrımları olan

Hamalın uzun, kıvrıcık kirpiklerine, eşsiz yeşil gözlerine baktı (İnsan Hamal, s.52).

kıvrak (t.1)

sıfat Canlı, hareketli, atik

Parmakları, kaba ama kıvraktı (Vermek ve Ötesi, s.118).

kıvraniş (t.1)

isim Kıvranma işi

Nedendi bu adamın yeni paltodan kıvranişi? (Palto, s.129).

kıvrانmak (t.4)

1.*nsz* Ağrı, sancı gibi bedensel veya korku, heyecan gibi ruhsal nedenlerle vücut eğilip bükülmek (s.45, 124, 201)

Sabaha dek kıvrandı durdu (Fikirci, s.201).

2.Bir şeye çok gereksinim duymak

“Sus Allasen sus” diye yalvardığım anlar, taş bebeğinin -olur olmaz saatlerde uyumak ihtiyacıyla kıvrandığını hissettiğim anlar (Göç, s.69).

kıvrık kıvrık (t.1)

sıfat Eğrilip bükülmüş, yuvarlak bir biçim verilmiş olan

Lâf olacak, bizim imamın lâfları gibi kıvrık kıvrık ve baharatlı (Isırmak, s.203).

kıvrılmak (t.3), s.42, 100, 150

sıfat Kıvrık bir duruma gelmek

Yay gibi kıvrılmış balıklar gelirdi gözüne, oralarda deniz de mi başka kokardı ne? (Terhis, s.42).

kıvrım kıvrım (t.1)

sıfat Kıvrımları olan, dalgalanmış bir yüzey veya dalgalı bir çizgi biçiminde olan, büküm büküm

Kıvrım kıvrım boynuzlarının yanında dimdik kulakları, bir dikkat haliyle hareketsizdi (Doğuş, s.80).

kıvrım (t.5), s.22, 90, 96, 150, 188

isim Bükülmüş, kıvrılmış şeylerin oluşturduğu kat, büküm

İhtirasa varan merakının solucan kıvrımlarındaki maksatlı ilerleyiş, beni tiksindiriyordu (Körün Gördükleri, s.90).

kıvrıntı (t.1)

isim Kıvrılan yer, dönemeç

Önce, bir incecik kıvrıntı dudağının sol tarafında belirmiş, ezbere bildiği yüzünde bir ayrı ifadenin öncüsü olmuştu (Fikirci, s.198).

kıyafet (t.6), s.44, 45, 95, 96(2), 115

isim Ar Giysi

Heybetli görünüşü ve temizce kıyafetiyle ona ısınır insan (Borç, s.44).

kıyak (t.1)

sıfat Benzerlerinden üstün olan, çok güzel, mükemmel

Ama en kıyağı, Şükran beyin gözlerinden yaşlar aka aka Hüseyinin alnından öpüşü olmuştu (Terhis, s.43).

kıyasıya (t.4), s.18, 99, 132, 165

zarf Şiddetli bir biçimde

Elimde bir uzun sopa vardı ve suçlu suçsuz bütün öğrencileri onunla kıyasıya döğüyordum (Nedenlerim, s.99).

kıymet (t.2), s.26, 199

isim Ar. kıymet Değer

Sıradan biri gibi, bir öğrenci, bir polis memuru, bir öğretmen, bir partili ya da ne bileyim fikrî kıymetlerden yoksun biri gibi davranması ve üstünde taşıdığı serveti belli etmemesi gerekirdi (Fikirci, s.199).

kıymet verilmek (t.1)

isim Ar. kıymet + y.f. Tr. verilmek değerli olarak kabul etmek, değerlendirmek

Kıymet verilmezdi sözüne (Deli İmam, s.57).

kıymetli (t.2), s.26(2)

sıfat Değerli

Ana neden mi kıymetlidir? (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

kız kardeş (t.1)

isim Bir kimsenin bayan kardeşi, şvester

Kız kardeşim tüylerini düzeltiyordu (Koyun Olmak, s.170).

kız (t.15), s.21, 29(2), 45, 49(2), 51, 53, 63, 75(2), 110, 127, 168, 188

isim Dişi çocuk

Karımı düşünüyorum, daha doğrusu henüz karım olmağa namzet kıızı (Misafir Geldi, s.21).

Kız Suat (t.1)

özel, isim Erkeklik Özentisi adlı hikâyede yer alan çavuş

Suat deponer çavuşuydu, pek Suat Çavuş da demezdik de hani, samimiyeti iletirler “Kız Suat” filân da derlerdi (Erkeklik Özentisi, s.31).

kızak (t.1)

isim Kar veya buz üzerinde kayarak yol alan tekerleksiz taşıt

Tırıs kalkmış çift atlı bir kızak yanınızdan sessizce geçiverir (Erzurum'da Akşam, s.64).

kızarmak (t.1)

nsz Yiyecekler tavada kızgın yağ içinde veya ateşte kırmızılaşarak pişmek
Ter, kızarmış domuz sucuğu ve isimsiz insan kokularıyla hava yoğundu (Soytarı Olmak, s.95).

kızartılmak (t.1)

nsz Kızartma işi yapılmak

Kahvenin önünde yağınla duran bez parçalarını, uzun ve ojeyle kızartılmış turnaklı eller muayenede (Tereke, s.68).

kızcaz (doğ. kızcağız) (t.1)

isim Kendisine şefkat ve acıma duyulan kız, kızcağız

Abe aliver şu kızcazı (Borç, s.44).

kızdırmak (t.1)

Öfkelenmesine neden olmak, öfkelenlendirmek, sinirlendirmek

Duvar saatim üçü vuruyor; sesinde yabancı ve beni kızdıran bir şey var (Misafir Geldi, s.20).

kızgın (t.1)

sıfat Çok ısınmış, ısıtılmış veya kızdırılmış

Kızgın güneşe gözlerini kısarak bir müddet baktı ve apartmanların bodur gölgelerine doğru yürüdü (Dua, s.39).

kızgınlık (t.1)

isim Öfkeli olma durumu

Mânâsız, içten içe kaynayan bir kızgınlıkla sesim titriyordu (Napolyon'un Ümidi, s.151).

kızıl (t.2), s.178, 189

isim Parlak kırmızı renk

Şu orta rafın solundan ucuna kadar, pembeden kızıla renk değiştirenler, ucuza kapatılmış kelepik ruhlar (Zebra-Son-Animo, s.178).

kızılderili s(t.1)

özel, isim Amerika yerlisi

Bir kızılderili okunda, bir İspanyol göğsünü deşiyordum (Düşünmek, s.165).

kızılık (t.2), s.64, 203

isim Kızıl olma durumu

Yüzlerce tepenin kızılığa boyandığı akşam saatlerinde, kurtların acı ulumaları duyulur (Erzurum'da Akşam, s.64).

kızıl erkekli (t.2), s.95, 96

sıfat Kız erkek karışık

Kızlı erkekli bir grup, bir ritimle kolkola, sağa sola yalpalıyorlar, eski bir şarkı söylüyorlardı (Soytarı Olmak, s.95).

ki (t.124)

1.bağlaç *Far. ki* Anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bir söz (s.15, 20, 21, 23, 28(2), 29, 32, 52, 59(2), 60(2), 61, 65, 66, 68(2), 72, 73, 74, 75(3), 83, 86, 87, 90, 96, 98, 101(2), 109, 114, 116, 120, 122, 125(5), 126(2), 127(2), 132(2), 134(2), 139(2), 145, 146, 148(3), 149, 150(3), 151, 155(3), 156, 158, 159, 164, 166(2), 168, 171(5), 172, 173, 174(3), 175, 177(5),178, 181, 183, 188, 189, 193(3), 195, 196, 197, 198(2), 201, 203, 204, 205(4), 206(2), 207(3), 210)

Temin ettim ki gösterilen bütün ihtimam onlara eşekliklerini unutturamamıştır (Bir Eşek Karşısında, s.193)

2.Bir soru cümlesinin sonuna getirildiğinde şüphe veya endişe anlatan bir söz (s.17(3), 29, 53, 59)

Ah dostum, biliyor musun ki onu giydikten sonra hareketlerin de pardösü kadar iğreti olacaktır (Asıl Sebep, s.17).

3. İkinci cümledeki yargının birincideki hareketin yapılışı sırasında görülerek şaşıldığını bildiren bir söz

Dönüyorum ve hayretle bakıyorum ki, beni esir eden, bana işkence eden günlük meşgale isimli müstebit susmuş ve âciz (Misafir Geldi, s.21).

4. "Öyle, o kadar, o denli" vb.nden sonra, kullanıldığı cümleye güç katan bir söz (s.27, 53, 56, 71)

Muhakkak ki, Ford veya Austin olmuş, bu benim kadar onları da ilgilendirmezdi, ama bir şeyler söylemek, bu sükûtî kalabalık arasından sivrilmek, çıkmak lâzımdı (Şoför Aziz, s.27).

5.Yakınma, kınama vb. duygular anlatmak için bir cümlelerin sonuna getirilen bir söz

Hey Allahım, nelerden bahsedilmezdi ki.. (Erkeklik Özentisi, s.31).

kibarca (t.1)

zarf Kibar bir insana yakışacak biçimde, kibarcasına

Doğrusu kibarca davrandı bana karşı (Papağan Dedi Ki, s.168).

kibrit kutusu (t.1)

isim Ar. *kibrīt* + Rum. *kutu* Bir ucu sürtünme sonucu yanabilecek birleşimde

olan küçük tahta veya karton parçalarını bulunduran küçük kutu

Kibrüt kutusunu, masaya zar gibi attım (Palto, s.128).

kibrüt (t.1)

isim Ar. kibrüt Bir ucu sürtünme sonucu yanabilecek birleşimde olan küçük tahta veya karton parçası

*Sigara yakmaya çalıştım, **kibrüt** parmaklarımın arasından fırladı, İkincisini yakacak cesareti kendimde bulamadım* (Palto, s.127).

kilim s.56

isim Far. gilim Döşeme, divan gibi yerlere serilen, genellikle desenli, havsız, kalın, kıl veya yün dokuma

*Yatak ve sedir, **kilim** üzerine yerleştirilmiş semaver, itina ile temizlenmiş odada ayrı birer mâna taşırdı* (Deli İmam, s.56).

kilise (t.1)

isim, din b. Rum. Hristiyanların ibadet etmek için toplandıkları yer
*Asrımızda yaşamış olsalardı, tabî ki onlar da **kiliselerin** duvarlarını yastı aile tablolarıyla süslerler, ya da ineklere, otomobillere, altına, şöyle veya böyle fikirlere taparlardı* (Passionya Buluntuları, s.156).

kilo (t.2), s.158, 181

isim, matematik Fr. kilo Kilogram

*Ağırlığı şöyle böyle, elli **kilo** kadar gelir zannederim* (Passionya Buluntuları, s.158).

kilometre saati (t.1)

isim Fr. kilomètre + Ar. sâ`at Arabalarda yer alan araçların ne kadar yol aldığını gösteren gösterge, takograf

*Küt baş parmağı ile **kilometre saatinin** tozunu sildi ve Aziz, şoförlüğün mağrur kılıfında kaybolup gitti* (Şoför Aziz, s.28).

kim (t.12), s.60(3), 104, 127, 129, 139, 145, 151, 153, 188(2)

zamir "Hangi kişi?" anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz

***Kim** bilir, şimdi **kimin** elinde veya sırtında* (Palto, s.129).

kim bilir (t.12), s.41, 66, 75, 85, 93, 127, 128, 129(2), 158, 210, 211

belirsizlik, bilinmezlik bildiren bir söz

***Kim bilir**, belki de bu dikenler, Turgudun işlediği günahlardı* (Dua, s.40).

kimi (t.6), s.173(2), 209(2), 210(2)

zamir Birtakımı, bazısı, kimisi

Kimi para vererek, **kimi** devletin parasını alarak senelerce uğraşır ve uğraştıklarını gösterir bir belge alırlar (*Koyun Olmak, s.173*).

kimin nesi (t.1)

"kimin yakını" anlamında kullanılan bir söz

"Mühim değil beğim **kimin nesi** olduğu (*Napolyon'un Ümidi, s.151*).

kimse (t.5), s.36, 55, 101, 167, 205

zamir Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi

Haklısın hanım, dedi, kimseye bu söz söylenmez (Çatal, s.36).

kimsesiz (t.1)

sıfat Annesi babası, yakını, koruyucusu olmayan (kimse), sahipsiz

Giderken uzaklara babamın geçtiği yoldan dört tanıdık omuzda kimsesiz Elenim, Elenim söyletme beni (Helâllik, s.24).

kimya öğretmeni (t.1)

isim Kimya dersini veren kimse, hoca, muallim, muallime

Bit, ordudaki katır, gazete yazarı, mavi turnosol kâğıdını, tekaütlüğüne kadar kızıla çevirerek öğrenciyi hayretler içinde bırakan bir kimya öğretmeni, bir turist, bir politikacı gibi bir şeydir (Bitler, s.189).

kimyacı (t.1)

isim Kimya ile uğraşan kimse, kimyager

Zavallı fikirlerin, kimyacıların mikroskoplarında, astronomların teleskoplarında incelendiğini, matematikçilerin rakam ve denklerini iki büklüm yüklediğini, tıbbın distürüsüyle etlerinin lime lime edildiğini, en kötüsü hazımsız öğrenci düşüncesinde alayla karşılanacağını düşündü ve vazgeçti (Fikirci, s.200).

kin (t.8), s.32, 52, 101, 103, 104(3), 115

isim *Far. kīn* Birine karşı duyulan öç alma isteği, garaz

Suat'ta bütün canlılara karşı derin bir kin var gibiydi! (Erkeklik Özentisi, s.32).

kinli (t.1)

sıfat Kindar

Sesinde kinli bir sevinçle, anasını kahpe yapacak, diyordun (Sınır, s.104).

kir (t.4)

1.*isim* Herhangi bir şeyin veya vücudun üzerinde oluşan, biriken pislik

Derisinin gözeneklerinde, kir, noktalar halindeydi (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).

2.Utanılacak durum, leke, şaibe

*Hastalığımı anlatabilmek için bulduğu terimlerle, arzularım **kirlerinden** yıkanacak, yıkılacak sınırlar, boğmayacaklar beni ve toplum gözünde davranışlarım bir lâtincede isimde meşru olacaklardı (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

kira (t.1)

isim Ar. kirā' Bir konutun, bir mülkün veya taşıt gibi herhangi bir şeyin belli bir bedel karşılığında, bir süre için sahibi tarafından başkasına verilmesi, icar biçiminde tutulan bir şey için karşılık olarak ödenen para

*Ve Elenim, Elenim; veda anında **kirani**, borcumu, yün fanılanı gülererek temelli bağışla emi (Helâllik, s.24).*

kiracı (t.1)

isim Bir şeyi, bir yeri kira ile tutan kimse, müstecir

*Oturduğu odaya benzeyen genç **kiracı**, - Elifin kaşları çatıkmiş, diye söylendi (Talebe, s.47).*

kireç (t.1)

isim Far. gireç Mermer, tebeşir, kireç taşı, alçı taşı gibi birçok taşın özünü oluşturan kalsiyum oksit, (CaO)

*Etraf taze **kireç** kokuyordu (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).*

kirkit (t.2), s.117, 118

isim Dokumacılıkta atkı ipliğini sıkıştırmak için kullanılan, demirden veya ağaçtan yapılmış dişli araç

*İyice gerilmiş çözüden, her ilmik kesildikçe, belli aralıklarla bir tınlama geliyor, bir süre sonra, tok bir **kirkit** sesi, ahenkle yükseliyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).*

kirlenmek (t.2), s.150, 166

Onuru lekelenmek

***Kirlenmiş** bir yüzde gözyaşı yol yoldur (Açmadığım Kapı, s.150).*

kirletmek (t.2), s.67, 99

-i Kirli duruma getirmek, pisletmek

*Aslında hiç de cinayet değil o eşyaları birbirinden ayırmak; en titiz itinayla silinmiş taşlığı çamurlu ayakkabılarla **kirletmek**, konağın bakir havasını yabancı ve tecavüzkâr seslerle rencide etmek (Tereke, s.67).*

kirli (t.7), s.25, 37, 68, 99, 115, 116, 195

sıfat Leke, toz vb. ile kaplı, pis, murdar, mülevves

*Konaktan ayrılmış eşya çamurlu zeminde, kaneviçe işlemeli iğne oyalarıyla müzeyyen örtüler **kirli** ellerdeydi (Tereke, s.68).*

kirpik (t.2), s.52, 68

isim Göz kapağının kenarındaki kıllar veya bu kıllardan her biri
*Hamalın uzun, kıvrıcık **kirpiklerine**, eşsiz yeşil gözlerine baktı (İnsan Hamal, s.68).*

kişi (t.11), s.27, 39, 72(2), 73, 131, 155, 184, 199, 200, 210

isim Kadın veya erkeğe verilen genel ad, şahıs, zat, nefer
*Eğitilmemiş kafaları, toprağın, mahsulün ve terin ticaret metaı olduğunu, **kişi** ve toplumlar arası huzursuzluğun bunlarla satın alınacağını idrak edememişti henüz (Passionya Buluntuları, s.155).*

kişilik (t.1)

sıfat Herhangi bir sayıda kişiden oluşan
*Dört **kişilik** grubumuza bu gün bir teğmen daha katıldı (Yeni Gelen, s.71).*

kitap (t.30), s.25(4), 26(2), 56, 88(3), 109, 126, 140(2), 141(2), 171(3), 172(5), 173(4), 206(2)

isim Ar. *kitāb* Ciltli ve ciltsiz olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yaprakların bütünü
*Elime birşey, sözgelişi bir **kitap** alsam, güçlenirdim belki, ama alamazdım (Hayâl Ülkelerinden, s.88).*

kitapsız (t.4), s.173(4)

sıfat Kitabı olmayan
*Yüksek İlmî gerçekler bir yana, ufacık bir kelime üzerinde bile ısrarla durur, meselâ bir kitap kelimesini ele alır; biri kitabı, kitaba, kitaptan derken, diğeri; sen **kitapsız**, ben **kitapsız**, o **kitapsız**, biz **kitapsızız** şeklinde çeker (Koyun Olmak, s.173).*

klasik (t.2), s.95, 180

sıfat Fr. *classique* Alışılmış
*Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soyтары, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir on-sekizinci asır Fransız hürriyet severinin **klasik** elbiseleriydi bunlar (Soyтары Olmak, s.95).*

Ko- Ka-Na (t.1)

isim Zebra-Son-Animo adlı hikâyede Portalyaca “ruh terazisi” ve “nakil cihazı”

kelimelerinden meydana gelmiş olan makine

*Cihazın ismi **Ko- Ka-Na** (Zebra-Son-Animo, s.176).*

koca (t.10)

1.*isim* Bir kadının evlenmiş olduğu erkek, eş, zevç (s.63, 80(3.), 193, 210)

*İngiltere Kralı ölür, ağlarım, Rita'nın değiştirdiği **kocaların** listesini bilirim (Serhoş, s.63).*

2.*sıfat* Büyük, geniş (s.43, 80(2), 81, 120, 200)

*Karşıda, **koca** ağacın dibinde bir gölge kıpırdadı, Ta- na'nın yaşlı babası "Gel!" dedi (Doğuş, s.80).*

koca koca (t.1)

sıfat Büyük büyük

***Koca koca** dağlar, sanki sâde kulak kesilmişlerdi de, sıra dağların ardına yönelmişlerdi bakışlarını (Doğuş, s.79).*

kocamak (t.1)

nsz Yaşı ilerlemek, yaşlanmak, ihtiyarlamak

*Yaşlı esnaftan dinlerim; deliler zor **kocar** derler (Borç, s.45).*

kocaman (t.1)

sıfat Çok iri, büyük, koca

*Sirtında, bir zamanlar ceket olarak imal edildiğine dair izler bulunan bir giysi vardı ve yakasında **kocaman** ayyıldızlı bir rozet (Bir Eşek Karşısında, s.194).*

kocamış (t.1)

sıfat Yaşlanmış

*Olabilir mi, bütün bu insanlar, kadınlar, çocuklar, **kocamışlar** bir soruda birleşmiş olun? (Bekleyenler, s.145).*

kofluk (t.1)

isim Kof olma durumu

*Her şey, kapı altından sızan kokular yüklü hava bile sizin **kofluğunuzu** haykırır yüzünüze (Açmadığım Kapı, s.149).*

koklamak (t.2), s.67, 122

-i Kokusunu duymak için bir şeyi burnuna yaklaştırmak veya bir yerin havasını içine çekmek

***Koklayamadığım** eski konak havası ve dokunamadığım eski eşya içimde derin bir eksiklik halinde (Tereke, s.67).*

kokmak (t.6), s.42, 58, 87, 99, 129, 163

nsz Koku çıkarmak

*Yay gibi kıvrılmış balıklar gelirdi gözüne, oralarda deniz de mi başka **kokardı** ne? (Terhis, s.42).*

kokmuş (t.1)

sıfat Çürüyüp bozularak kötü kokan, kokuşuk

*Hemen hiç kullanılmamış ruhları, boyayarak tamir ettiğim aşınmış, **kokmuş**, bozulmuşlarıyla değiştireceğim (Zebra-Son-Animo, s.176).*

koku (t.30), s.27, 34, 35(2), 39, 40, 62, 64(2), 65(5), 74, 79, 83, 95, 121, 122, 129, 134(2), 141, 146, 149, 164, 176, 178, 206

isim Nesnelerden yayılan küçücük zerrelere burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı duygu

***Kokunu** özlerim, huzurunu, sesini özlerim (Yeni Gün, s.34).*

kokulu (t.4), s.27, 79, 99, 124

sıfat Kokusu olan

*Otobüste sıcak, köy **kokulu**, ağır bir hava vardı (Şoför Aziz, s.27).*

kol (t.8)

1.*isim, anatomi* İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm (s.63, 112, 117, 120)

*Kurnazca göz kırptı, **kolumu** çimdikledi (Serhoş, s.63).*

2.*Giyside* vücudun bu bölümünü saran parça (s.36, 65, 147, 152)

*Konuşma süresince bir kaç esnedi, ceketinin **kolundaki** bir lekeyi derin derin tetkik etti, ayak değiştirip ağırlığını bir yana aktardı, burnundan birkaç kıl çekip inceledi, sırtında bir noktayı ısrarla kaşıdı (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

kol saati (t.2), s.28, 113

isim Bileğe takılan saat, bilek saati

*Ben alâkadar olmuyordum, asıl benim, kravatlı, ütülü pantolonlu benim, onlardan başka, sinek kaydı tıraşlı, **kol saatli** benim alâkadar olmam lâzımdı (Şoför Aziz, s.28).*

kola (t.1)

isim İt. Gömlek, örtü vb. şeyleri kolalamakta kullanılan özel nişasta

*Salonda beklerken duyduğum sıkıntıyı, ayakkabılarımın darlığı, gömlek **kolasının** tahta sertliği, yeni elbisemin iğretliliği, çoğaltıyordu (Papağan Dedi Ki, s.166).*

kolay (t.5)

1.sıfat Sıkıntı çekmeden, yorulmadan yapılabilen, emeksiz, zahmetsiz, güç ve zor karşıtı (s.40, 110)

Rilke, benim bulup çıkardığım bir hikâye kahramanı olsa **kolay** diyorum (Rilke'ni Dişiliği Hakkında, s.110).

2.zarf Kolayca, sıkıntısız bir biçimde, basitçe (s.40, 94, 138, 148)

Sessiz ve hareketsiz oturmasaydı, çalsaydı, söyleseydi belki bu duruma katlanmam **kolay** olurdu diyorum (Cümbüş, s.138).

kolayca (t.2), s.83, 107

zarf Kolaylıkla, sıkıntı çekmeden

Nasıl anlam kazanıyordu şekiller ve komşuların hakkımızdaki düşüncelerini bu şekillerden nasıl da **kolayca** okuyordu kadın (Kurşun Dünyasından, s.83).

kolaylık (t.1)

isim Kolay olma durumu

Kırk kapıyı açtığım **kolaylıktan** çok uzak görünüyordum kırkbirinci kapı karşısında (Açmadığım Kapı, s.148).

kolkola (doğ. kol kola) (t.2), s.18, 95

zarf Yan yana ve kollarını birbirine geçirerek

Kızlı erkekli bir grup, bir ritimle **kolkola**, sağa sola yalpaltıyorlar, eski bir şarkı söylüyorlardı (Soytarı Olmak, s.95).

koleksiyon (doğ. koleksiyon) (t.1)

isim Fr. collection Öğrenme, yarar sağlama veya zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelerin bütünü, derlem

Para edeceklerini sanmıyorum ama, bu bir nevi **kolleksiyon** merakı işte (Zebra-Son-Animo, s.177).

kollu (t.1)

sıfat Kolu olan

Bir çok filiz misali upuzun, japone entarisinden cömertçe taşmış **kollu**, Marilyn kalçalı kızı, teşhir zevkinden mahrum idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).

koltuk değneği (t.3), s.106(2), 107

isim Ayak ve bacakları sakat olanların yürürken koltuklarıyla dayandıkları uzun değnek

Bakışları, yüzümde, **koltuk değneklerimde** ve dizlerimde ayrı ayrı durarak bir üçgen çizdi (Koltuk Değneği, s.106).

koltuk (t.5), s.68, 106, 107, 166, 210

isim Kol dayayacak yerleri olan geniş ve rahat sandalye

*Alanı iyice görebilecek bir **koltuk** seçim (Koltuk Değnekleri, s.106).*

Koltukçu İhsan (t.1)

özel, isim Tereke adlı hikâyede yer alan kişi

***Koltukçu İhsan** daha kapıdan girerken çay yap dedi (Tereke, s.67).*

koltukçu (t.3), s.67, 68(2)

isim Yüze karşı övmeyi huy edinmiş kimse

*Bende **koltukçu** olmayan taraf, bu gün yine baş kaldırmış durumda (Tereke, s.67).*

koluna girmek (t.3), s.73, 146, 183

kolunu birinin koltuğu altından geçirmek

*Ertesi günü kaldığım pansiyonda iki polis, yine Alınanlara has nezaketle **kollarıma girip**, ayaklarımı yere değirmeden arabaya götürdüler (Almanya Notları, s.183).*

kolye (t.1)

isim Fr. collier Ucuna süs eşyaları konularak boyna takılan takı

*İçimin bir parçası bir zamanlar bir kadın **kolyesi** olmakla öğünürken, diğer bölüm bir hela ibriği olmasının utancıyla kırmızıydı (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

komedî (t.1)

isim, tiyatro Fr. comédie Güldürü

*Evlilik **komedileri**, eşitlik, bağımsızlık gibi fanteziler, dürüstlük ve şeref dramları, polilik orta oyunları (Passionya Buluntuları, s.158).*

kompozisyon (t.1)

isim Fr. composition Ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma biçimi ve işi

*Psikasteninin beyzi şekli sendrom karesiyle **kompozisyonlar** meydana getiriyordu (Palto, s.124)*

komşu (t.9)

1.isim Konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad (s.47, 56, 124, 127, 137, 138, 198)

*Ne istiyorsun yani **komşunun** arsasından, ver, be adam (Deli İmam, s.47).*

2. sıfat Sınır ortaklığı bulunan, mücavir

*Bir koyunun, özellikle benim gibi yemini yiyen, semirmeye çalışan, sürüden ayrılmayan, fırsat bulursa **komşu** tarlalardan çalan, yoksa bulduğu ile yetinen, koyunluk bilincine varmış bir koyunun çekineceği ne olabilirdi? (Koyun Olmak, s.170).*

konak (t.9), s.62, 63(3), 67(2), 68(3)

isim Büyük ve gösterişli ev

*Sen, dedim, eskisin, asilsin, güzelsin, mânalısın, efendisin, tahinî boyalı **konaksın** (Serhoş, s.62).*

konmak (t.2), s.17, 148

-e Koyma işi yapılmak

*Beni muaheze ettiler, pardösümü emaneten sana verdiğim için ve biraz da kahraman mevkiine **kondum** (Asıl Sebep, s.17).*

konserve (t.2), s.182, 185

isim Fr. conserve Isı ile sterilize edilerek uzun zaman saklanabilecek biçimde kutulanmış yolla hazırlanmış yiyecek

*Sucuk, pastırma, **konserve**, zeytinyağını gösterdi, tabii yemek için dedim onlara da (Almanya Notları, s.182).*

kontak (t.1)

sıfat Fr. contact Ruh sağlığı yerinde olmayan, dengesiz

*Sen bilmezsin, dedi, **kontak**tır O, yabancı biri geldi mi başlar tıraşa (Taşındığım Ev, s.74).*

kontrol (t.2), s.107, 182

isim Fr. contrôle Yoklama, arama

*Bu son **kontrolü** de atlattıktan sonra kısa bir yol daha geçmem lâzımdı, eğer o menhus aksilik olmasaydı (Almanya Notları, s.182)*

konu (t.16)

1.*isim* Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu, süje

*Konuşacakları **konu**, içlerinde hazırlanıyor, olgunlaşıyordu (Vermek ve Ötesi, s.118).*

2.Üzerinde konuşulan şey, bahis

*Bizde belediyeyi esneten bu **konu** ne tartışmalara yol açtı (Almanya Notları, s.185).*

konuk (t.1)

isim Bir yere veya birinin evine kısa bir süre kalmak için gelen kimse, misafir, mihman

Konuk vardı, kadın vardı, başörtülü kadın vardı (Serhoş, s.63)..

konulmak (t.1)

nsz Koyma veya konma işi yapılmak

Şu, çamaşırlar arasına konulan lavanta çiçeği torbacığını çaresiz uzanan avuçlarından minnetle almış ve uzun süre yanımda taşımıştım (Okuyamadığım Mektup, s.122).

konuşabilmek (t.1)

nsz, -le Konuşma ihtimali veya imkânı bulunmak

Ona sorabilmem, onunla konuşabilmem için şair olmam gerekmez mi? (Bitler, s.189).

konuşma (t.38), s.20, 22, 24, 63, 71(2), 72, 83, 85(2), 89, 90, 94, 100, 103(2), 108, 109, 118, 124, 126, 129, 132, 133, 138, 144, 145, 152(2), 153, 170, 172, 181(2), 183, 185(2), 196

isim Konuşmak işi

Bütün bunları sürüp çıkaran, bütün bunlara temas etmeyen bir konuşma içinde yürüyoruz (Misafir Geldi, s.20).

konuşmak (t.38)

1.*nsz* Bir dilin kelimeleriyle düşüncesini sözlü olarak anlatmak (s.20, 21(2), 63, 76(3), 80, 89, 118(2), 126, 127(2), 128(2), 133, 135, 136, 140, 145, 146(2), 147, 165, 172, 175, 181(2), 196, 200, 202, 204(4))

Konuşmamaya, kıpırdamamaya kararlıydım (Körün Gördükleri, s.89).

2.*i.f. -le* İlişki kurmak veya ilişkiyi sürdürmek

Gardiyan kapıdan başını uzatıp, 110 sizinle konuşmak istiyor dediğinde, ben, ayrılmam münasebetiyle mahkûmların verdiği hediyeleri inceliyordum (Yeni Okul, s.114)

3. Düşüncesini herhangi bir araç kullanarak anlatmak

Saz konuşurdu, anlardım (Serhoş, s.63).

koparılmak (t.1)

nsz Koparma işi yapılmak

Oysa kral, tac'ı, asası ve ümitlerinden koparılmışlığıyla yapayalnızdı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

koparmak (t.6), s.32, 105, 131, 144, 167, 174

-i Kopmasını sağlamak, kopmasına yol açmak

*Kuyruğuna yapıştığım gibi, en irilerinden birkaç tüyünü **koparıp** aldım (Papağan Dedi Ki, s.167).*

kopmak (t.6)

1.nsz Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak

*Türk el sanatının takdimcisi, takmadan **kopan** gümüş bilezikleri, dost Alman ailelerine götürdüğüm hediyeler olarak tanıttım (Almanya Notları, s.182).*

2.mec. Gövdeden ayrılmak

*İçimden her defasında bir şey **kopar** ve her gün yeni bir acı, göz pınarlarımdan yaş olur akardı (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

3.Birdenbire gürültülü veya tehlikeli olaylar birdenbire başlamak veya ortaya çıkmak (s.83, 93, 97)

*"Kapat, kapat!" dediğini duydum kadının, sonra bir cazırtı **koptu** tepemde (Kurşun Dünyasından, s.83).*

4.Bütün ilişkileri kesilip büsbütün ayrılmak veya uzaklaşmak

*Böylece Müdür Bey, tesellilerimizden **kopuyor** ve yalnız kalıyorduk (Yeni Okul, s.116).*

kopup gelmek (t.1)

uzak bir yerden ayrılarak gelmek

*Verin, verin iniltileri arasında, ruhunun nüfuz edemediğim derinliklerinden **kopup gelen** (sebilullâh) alın, Allah aşkına alın, biraz daha alın diyen mert yalvarışı (Bir Sebilciden, s.15).*

korkak (t.1)

sıfat Çok çabuk ve olmayacak şeylerden korkan (kimse, hayvan)

*Çocuk değildim artık, bu **korkak** konuşmaları hazmedemiyordum (Koyun Olmak, s.170).*

korkmak (t.15), s.55(3), 88, 90, 101(5), 125(2), 130, 174(2)

nsz Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak

***Korktu** durdu, **korktu** durdu. Belki yarın için de korkuyordu, belki yarın, istediklerine kavuşacağını ümid ediyordu (Deli İmam, s.55).*

korku (t.18), s.82, 88(3), 89, 101(3), 103, 112, 122, 124(2), 131, 135, 137, 138, 139

isim Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü

*Yorganın aralık bulduğum bir noktasından yüzünü **korkuyla** seyrediyordum (Kurşun Dünyasından, s.82).*

korkulu (t.1)

sıfat Korku veren, korkutan

*Sonra, nasılsa duvar saatine bakmayı akıl etti ve bu olaydan sonra, saatine **korkulu** bir titizlik gösterir oldu (İnsanlar ve Saatler, s.113).*

korkuluk (t.1)

isim Düşme tehlikesi olan yerlere çekilen duvar veya parmaklık

*İstesen de istemesen de bir sürü hayal kurarsın dayandığın **korkulukta**; ne telâş vardır etrafta şimdi (Asıl Sebep, s.18).*

korkutmak (t.3), s.87, 98, 143

-i Korkmasına yol açmak

*Bana hep annesiz bir evin **korkutan** yalnızlığı kalırdı (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

koruyucu (t.1)

sıfat Korumak işini yapan, koruyan (kimse veya nesne)

*Ne zamandan beriymi, bilmiyordu; koyu renkli ve tutam tutam kıllarla kaplanmıştı elinin üstü, iç taraftaysa **koruyucu** bir nasırla kehribar rengi almıştı (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

koskoca (t.2), s.43, 56

sıfat Çok büyük, muazzam

*Bir asker dalış ibresi keşfetti diye **koskoca** Yüzbaşının ağlaması tuhaf gelmişti Dursuna (Terhis, s.43).*

koşmak (t.9)

1.*nsz* Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek (s.36, 80, 90, 174, 199)

*Yiğit atam; atım nasıl **koşmak** isterse, oğlunun oğlu nasıl meme isterse, güçlü alev nasıl ağaç isterse, bu değersiz oğlun da senden cevap ister (Doğuş, s.80).*

2.Bir yere ivedilikle gitmek (s.101, 156, 171)

*Ya yıkılırsa evimiz, ya ben yıkılan tavanı ellerimle tutar da “Yetişin tavan yıkılıyor.” çağırma kimse **koşmazsa** (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

3.Bir işle çok ilgilenmek, koşuşturmak

*O zaman muhalefet partileri ve hükümet görev başına **koşar**, avaz avaz ninniler söyler, uyuturlar bizi (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

kova (t.1)

isim Genellikle su ve sulu şeyler taşımaya, kuyudan veya denizden su çekmeye yarayan üstünden kulplu kap

Bu gün elimle doldurduğum kovada gelen su bu mu? (Değişme, s.142).

kovabilmek (t.1)

-i Kovma ihtimali veya imkânı bulunmak

Beni ne kovabiliyor, ne de azarlayabiliyordu (Sınır, s.105).

kovuk (t.1)

isim Bir şeyin oyuk durumunda bulunan iç bölümü

Şatonun çirkin yıkıntısının her gizli kovuğunu yokluyor (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

koymak (t.5), s.80, 94, 151, 155, 178

-i, -e Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek

Tana, babasının kemikli ve ince elini aldı, sıktı, başının üzerine koydu, sonra alnuna dayadı (Doğuş, s.80).

koyu kahverengi (t.1)

sıfat Karaya yakın kahverengi, kahverenginin bir veya birkaç ton koyusu renkte olan

Kendi kendine bir hesap, koyu kahverengi gözlerinde resmigeçit yaptı (Talebe, s.48).

koyu mavi (t.1)

sıfat Mavinin bir veya birkaç ton koyusu renkte olan

Koyu mavi iri bir damar, ince dallara ayrılarak, etin içinde kayboluyordu (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).

koyu (t.5), s.84, 100, 117, 120, 187

sıfat Rengi açık olmayan, daha belirgin, açık karşıtı

Külübe koyu gölgeler arasındaydı, uyuyordu (Göç Zamanı, s.84).

koyu yeşil (t.2), s.40, 114

sıfat Karaya yakın yeşil, yeşilin bir veya birkaç ton koyusu renkte olan

Sarmaşık ve iri deve dikenleri koyu yeşil renkteydiler (Dua, s.40).

koyulaşmak (t.3), s.141, 146, 198

nsz Koyu duruma gelmek

Yerde birikmiş kan koyulaşiyor, üstü zarımsı bir donmayla parıldıyordu (Odamdaki Cinayet, s.141).

koyuluk (t.1)

isim Koyu olma durumu

Spiker, normal koyuluğunu bulamamış ekranda, dudaklarında memnun bir

gülümseme, günüün havadislerini veriyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).

koyun postu (t.1)

isim Koyunun derisinin terbiye edilmesi ile yapılan post

Yeni dokunmuş yerlerde motifler, koyun postu gibi uzun tüylü ve intizamsızdılar (Vermek ve Ötesi, s.118).

koyun (t.15), s.170(3), 171, 172(4), 173(2), 174(5)

isim, hayvan bilimi Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapığı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan (*Ovis aries*)

Bir koyunun, özellikle benim gibi yemini yiyen, semirmeye çalışan, sürüden ayrılmayan, fırsat bulursa komşu tarlalardan çalan, yoksa bulduğu ile yetinen, koyunluk bilincine varmış bir koyunun çekineceği ne olabilirdi? (Koyun Olmak, s.170)

koyunluk (t.1)

isim Koyun gibi (verilen buyruklara uyan, kendi kişiliğini gösteremeyen kimse) olma durumu

Bir koyunun, özellikle benim gibi yemini yiyen, semirmeye çalışan, sürüden ayrılmayan, fırsat bulursa komşu tarlalardan çalan, yoksa bulduğu ile yetinen, koyunluk bilincine varmış bir koyunun çekineceği ne olabilirdi? (Koyun Olmak, s.170).

Köfteci Hasan (t.1)

özel, isim Borç adlı hikâyede yer alan köfte satan kişi

***Köfteci Hasan**'ın riyakâr kahkahasıyla biraz toparlandık (Borç, s.46).*

kök (t.1)

isim Kaynak, köken

Bir yandan, düşüncelerimin bağlı olduğu kökleri zorlarken, beri yandan beni vardığı peşin hükme itiyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).

köle (t.5)

1.*isim, tarih* Savaşta tutsak alınan, yabancı ülkelerden zorla kaçırılıp özgürlükten yoksun bırakılan veya başkasından satın alınan kimse, kul, esir (s.155(2), 156)

Nasıl şaşırttım sizi, evet, o zamanlar köleler vardı (Passionya Buluntuları, s.155).

2.Birinin emri altında bulunan, özgür olmayan kimse (s.68, 111)

O da benim kölem (İnsanlar ve Saatler, s.111).

Köln (t.1)

özel, isim Almanya'nın dördüncü, Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti'nin en büyük şehri

*Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla Paris'te, Bastil Meydanı civarında, ya da **Köln'ün** zarif Dom'u önünde, güvercinlere ekmek kırığı atan insanlar arasında rastlayacağımdan emindim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

köpek (t.10), s.35, 37, 58, 60, 172(2), 176(2), 198, 206

isim, hayvan bilimi Köpekgillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik ve avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan (Canis familiaris)

*Pencereden, ilerde sahip olacağımı düşündüğüm, beyaz **köpeğimin** daha bu sabah yaptığım, çamurdan kulübesi görünüyor, haziran böcekleri yanıp söniyor, dallar arasından gözükken gökyüzünde yıldızlar pırıl pırıl (Çatal, s.35).*

köprü (t.1)

isim Herhangi bir engelle ayrılmış iki yakayı birbirine bağlayan veya trafik akımının, başka bir trafik akımını kesmeden üstten geçmesini sağlayan ahşap, kâgir, beton veya demir yapı

*Sel, **köprüyü** yıktığında onlar gideli beş yıl olmuştu (Kırkıncı Adam, s.132).*

köpük köpük (t.1)

sıfat Kabarcık oluşturacak biçimde

*Babamın mutluluk içinde oluşu, yakut kayalar ve altın saraylar önünden geçişi, **köpük köpük** gazoz akan derelerden (babam şerbet derdi ama, ben gazozu böyle bir dere için daha uygun bulurdum) eğilip kana kana içişi bile yüreğimdaki korkuyu azaltmaz, hafifletmezdi (Hayâl Ülkelerinden, s.88).*

köpükçük (t.1)

isim Küçük kabarcık, köpük

*Dudakların kenarındaki tükürük **köpükçüklerini** yaladı (Isırmak, s.204).*

köpüklenmek (t.1)

nsz Üstü köpük bağlamak

*Ağaç yeşermese, deniz **köpüklenmese**, deniz de ölmüştür, ağaç da (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

kör (t.8), s.20, 27, 63(2), 72, 83, 89(2)

sıfat Far. kūr Görme engelli

*Sağır oldum, duymuyorum, **kör** oldum, görmüyorum (Serhoş, s.63).*

körlük (t.1)

isim Görme engellilik

Bütün körlüğüne rağmen; bu da bir insan, ne olursa olsun bir insan diye düşündü (İnsan Hamal, s.52).

körpe (t.3)

1.*sıfat* Dalından yeni koparılmış, tazeliği üstünde, daha büyümemiş (bitki), kart karşıtı

Ses “Turfanda körpe olur.” diye başladı (Sesli Ansiklopedi, s.181).

2.Henüz bozulmamış, yıpranmamış (s.150, 174)

Karabaş benim karşımdaki davranışıyla senin körpe dimağına şu fikri yerleştirmek istedi: Geliş, büyü, semir ve baban gibi kaba kuvvete sahip ol (Koyun Olmak, s.174).

kösem (t.1)

isim Sürünün önünden giderek ona kılavuzluk eden koç veya teke

Bizde kafatası en kalın ve boynuzları en kuvvetli olan kösemendir (Koyun Olmak, s.172).

köşe (t.6), s.85, 88, 89, 134(2), 150

isim İki duvarın birleştiği girintili veya çıkıntılı yer

Taşlığın en karanlık köşesindeki o kapı, o beni gönlümce düşünceden alıkoyan karanlık dehliz önünde, gözlerimi yere indirip en zorlu azapları beklerdim (Hayâl Ülkelerinden, s.88).

kötü kötü (t.1)

zarf Kaba, endişe veren bir biçimde

Önceleri kaşlarını çatıp kötü kötü baktı bana; daha sonra yılışık bir gülümseme yüzüne yayıldı (Napolyon’un Ümidi, s.152).

kötü (t.5), s.99, 120, 171, 183, 200

sıfat İstenilen, beğenilen nitelikte olmayan, hoşla gitmeyen, fena, iyi karşıtı

Yüzüme vermeğe çalıştığım ifade, tıpkı bize öğrettikleri gibiydi; bön ve kötü niyetli (Nedenlerim, s.99).

köy odası (t.1)

isim Köylülerin çeşitli toplantılar yaptıkları veya konukların köyde kalması için hazırladıkları yer

Köy odası, yemekten sonra gelen karaltılarla kısa zamanda doldu (Bekleyenler, s.146).

köy (t.23), s.27, 65, 94(2), 115(3), 116(6), 144(2), 145, 146(4), 206(2), 207

isim Far. kūy Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi, köylük yer, köy yeri
Siz de bütün bu köyde mi bir sorunun cevabını bekliyorsunuz? (Bekleyenler, s.144).

köycek (t.1)

isim Bütün, tüm ahali olarak

Sonra durmuş oturmuş, bir tonda, günün bir vaktinde köycek bekleriz.” diye bitirdi konuşmasını (Bekleyenler, s.145).

köylü (t.1)

sıfat Köyde yaşayan veya köyde doğmuş olan

Zavallı köylü o zamanlar henüz efendi değildi (Passionya Buluntuları, s.155).

köz (t.1)

isim Küçük kor parçası

Tana, uzun zamandır, yattığı yerden küllenmiş közlere bakmaktaydı (Doğuş, s.79).

kral (t.10), s.134(4), 135(4), 136, 155

isim Sırp. En yüksek devlet otoritesini, bütün devlet başkanlığı yetkilerini kalıtım veya soylularca seçilme yoluyla elinde bulunduran kimse

Soytarı Vön der Rosen, yiğitçe bağlılığı ile hikâyede beraberce yaşıyor, hatta insan zannediyordu ki; kralın soytarısı, umulmaz bir kap içinden çıkan bir iyi dev gibi, kralı, hikâyesini ve ızdıraplarını sırtına yüklenmiş, ayakta tutuyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

Kral Beşinci Karl (t.1)

özel, isim Beşinci Karl Hikâyesinde yer alan kral

*Ama, bana öyle geldi ki; Allah, bir hiçte, nasıl her şeyi yaratmaya kudretli olduğunu göstermek istedi ve **Kral Beşinci Karl'ı** yarattı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

krallık (t.2), s.135, 141

sıfat Kral tarafından yönetilen devlet ve bu devletin toprağı

*Gözlerin sabahın beşiği, yıldızların **krallık** ülkesidir (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

kravatlı (t.1)

sıfat Kravatı olan, kravat takmış olan

*Ben alâkadar olmuyordum, asıl benim, **kravatlı**, ütülü pantolonlu benim, onlardan başka, sinek kaydı tıraşlı, kol saatli benim alâkadar olmam lâzımdı (Şoför Aziz, s.28).*

krem (t.1)

isim Fr. crème Tene yumuşaklık vermek veya güneş, yağmur vb. dış etkilere korunmak için sürülen koyu kıvamlı madde

*Yağlı bir **kremle** parlıyordu yüzü (Koltuk Değnekleri, s.106).*

krempertev (t.1)

isim Açık saman rengi parlaklığında

*Yüzünü aydınlatan nur, henüz yerini **krempertev'e** terk etmemiş (Telsiz Memuresi, s.30).*

kriko (t.1)

isim, teknik İt. cricco Ağır bir yükün kaldırılmasını veya alt tarafında yapılacak bir çalışmada otomobil vb. taşıtların yerden yükseltilmesini sağlayan alet, kaldırıcı

***Krikonun** kaymasıyla bir arkadaşımın arabanın altında kalmasından bahsediliyor (Misafir Geldi, s.22)*

kriz (t.1)

isim, ekonomi Fr. crise Bir ülkede veya ülkeler arasında, toplumun veya bir kuruluşun yaşamında görülen güç dönem, bunalım, buhran

*Beri yandan da mâlî **kriz** olanca gücü ile yükleniyordu (Fikirci, s.201).*

kromozom (t.1)

isim, biyoloji Fr. chromosome Karyokinez bölünme sırasında hücre çekirdeğinin içinde beliren ve kromatinin parçalara ayrılmasıyla oluşan, canlılarda bazı özelliklerin bireyden bireye aktarılmasında görevli olan, DNA içeren, kıvrık çubuk biçimindeki kalıtsal yapı

*İnsanca bir deyimle, **kromozomlarında** bana kadar gelmiş nice hikâyeler daha capcanlıydı (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

kucak (t.2), s.65, 179

isim Açık kollarla göğüs arasındaki bölüm, aguş

*Kulpları hâlâ omuzunda duran torbasını indirdi ve **kucağına** aldı (İstasyondan, s.65).*

kucak açmak (t.1)

d. isim kucak + y.f. açmak sığınacak yer vermek

*Bütün sevgililerin insana **kucak açtığı** ülkeye gitme acelesiyle “Sonra da gelse olur!” demişti belki (Göç Zamanı, s.84).*

kucak kucağa (t.1)

zarf İç içe, yan yana, beraberce

*İçimde isyan ve minnet hisleri **kucak kucağa** (Misafir Geldi, s.20).*

kucaklamak (t.2), s.18, 69

-i Kollarla sarıp göğüs üzerine bastırmak

*Yaklaşmasını, **kucaklamasını** meneden kumaş parçası karşısında çaresiz ve kırık (Asıl Sebep, s.18).*

kudretli (t.1)

sıfat Gücü olan, güçlü

*Ama, bana öyle geldi ki; Allah, bir hiçte, nasıl herşeyi yaratmaya **kudretli** olduğunu göstermek istedi ve Kral Beşinci Karl'ı yarattı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

kudurmak (t.2), s.88, 176

nsz Gücünü artırmak, tehlikeli bir durum almak, tehlikeli bir duruma gelmek

*Uysal, çanak yalayıcı sürüngen, aynı zamanda zayıflar karşısında **kudurmağa** elverişli (Zebra-Son-Animo, s.176).*

kuğu (t.1)

isim, hayvan bilimi Perde ayaklılardan, yaban ve evcil türleri bulunan, çok uzun ve kıvrık boyunlu, geniş gagalı, geniş kanatlı bir su kuşu (Cygnus olor)

*Bu da ruhunuzun prenses Sima'dan sonra, önce bir kaplana, sonra bir **kuğuya**, sonra bir ineğe, binbir sevimli, yırtıcı ve güzel hayvana geçmiş olmasıyla izah edilebilir (Passionya Buluntuları, s.156).*

kukla (t.3), s.158(2), 164

isim Rum. Hareketli yerleri iplikle sanatçının parmaklarına bağlanarak veya eldiven gibi bir kesiti kullanarak bir perdenin üzerinden oynatılan, bez, karton vb. hafif nesnelere yapılmış insan ve hayvan figürleri

*O gün bugündür, nerede **kukla** görsem hep hükümet oyunu gelir aklıma, acı ile gülerim (Passionya Buluntuları, s.158).*

kulağına fısıldamak (t.1)

isim kulak + y.f. fısıldamak çok alçak ve hafif bir ses tonuyla kulağına eğilip bir şeyler söylemek

Ta., ilk gün annemin ıslak tüylerimi yalarken **kulağıma fısıldadığı** sözü, babam otlarmış gibi yanıma yaklaşarak tekrar etti, “Dikkatli ol” (Koyun Olmak, s.170).

kulak (t.14), s.23, 27, 45, 52(2), 62, 80, 85, 107, 115, 119, 127, 157, 173

isim, anatomi Başın her iki yanında bulunan işitme organı

Kulağımla duydum, daha beş yaşında bile gözükmeyen bir çocuk ana sözcüğünü inceliyordu (Koyun Olmak, s.173).

kulak kabartmak (t.1)

d. isim kulak + y.f. kabartmak belli etmemeye çalışarak dinlemek

Bir ayak sesiyle durdu, kulak kabarttı (Nöbet, s.207).

kulak kesilmek (t.2), s.79-80, 80

d. isim kulak + y.f. kesilmek büyük bir dikkatle dinlemek

Taş sanki kulak kesilmiş, toprak dinliyor (Doğuş, s.80).

kulak vermek (t.5), s.39, 112, 117, 130, 208

d. isim kulak + y.f. vermek merak edip dinlemek, işitmeye çalışmak

Divana uzanır, mutfaktan gelen tıkırdılara kulak verirdi (İnsanlar ve Saatler, s.112).

kulaklarını tıkamak (t.1)

d. isim kulak + y.f. tıkamak bir şeyi duymazlıktan gelmek

Bundan ötesini duymamak için kulaklarımı tıkadım (Papağan Dedi Ki, s.168).

kulaklarına kadar kızarmak (t.2), s.177, 207

d. çok utanmak

Kulaklarına kadar kızardı bilgin (Zebra-Son-Animo, s.177).

kullanılmak (t.11), s.50, 96, 132, 175, 176, 180, 182, 184, 185, 193, 201

nsz Kullanma işine konu olmak

O biraz daha sunturlu küfür etmesini, senelerce evvel kullanılmış güzel sözlerle, şundan, bundan kaptığı ve tesirli sandığı jestleri ilâve etmesini öğrendi (Olgun Adam, s.50).

kullanışlı (t.1)

sıfat Rahatça kullanılabilen, ergonomik

Hafif ve kullanışlıdır (Zebra-Son-Animo, s.176).

kullanmak (t.12), s.36, 108, 128, 132, 138, 167, 168, 177, 182, 196, 197, 198

-i Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak

Ellerimiz, bu âletleri kullanmamızı icap ettirecek kadar pis, Azize, dedi (Çatal,

s.36).

kulp (t.1)

isim Rum. Kazan, tencere, fincan, dolap, altın vb.nin tutulacak yeri

Kulpları hâlâ omuzunda duran torbasını indirdi ve kucağına aldı (*İstasyondan, s.65*).

kulübe (t.3), s.35, 60, 84(2)

isim Far. Kerpiç, saman veya ağaçtan yapılmış küçük, basit, ilkel ev

İnce patika, belli belirsiz bir ışıkla yarı aydınlanmış kulübeye kadar uzanıyordu.

Kulübe koyu gölgeler arasındaydı, uyuyordu (*Göç Zamanı, s.84*).

kum (t.2), s.90, 203

isim, madencilik Silisli kütlelerin, kayaların, doğal etkenlerle parçalanarak ufalanmasından oluşan, deniz kıyısı, dere yatağı vb. yerlerde çok bulunan, ufak, sert tanecikler

Kumlar, tabanlarımda çatırdıyordu (*Körün Gördükleri, s.90*).

kumandan (t.2), s.157, 165

isim, askerlik Fr. commandant Komutan

Kumandan bileklerimi çözerken, kulaklarıma “Keşke ölseydin.” diye fısıldadı (*Passionya Buluntuları, s.157*).

kumaş (t.3), s.17, 18, 96

isim Pamuk, yün, ipek vb.nden makinede dokunmuş her türlü dokuma

Biliyor musun ki, mutlak samimiyetin o gösterişli kumaş parçası altında cazibesini kaybedecek ve sen nişanlın için sevgini bununla takviye alelâdeliğini gösterecek kadar alçalacaksın (Asıl Sebep, s.17).

kundak (t.1)

isim Yeni doğmuş çocuğu ilk aylarda sıkıca sarıp sarmalamaya yarayan geniş bez

Sımsıkı kundak içinden çıkmış bu değirmi yüz, pembe pembeydi (Vermek ve Ötesi, s.117).

kupkuru (t.2)

1. *sıfat Çok kuru*

Ağzım kupkuruydu (Sınır, s.104).

2. *Belirgin olmayan*

Sonra kupkuru bir ses tonuyla “Belli demek.” dedi, “Beklediğimiz?” “Bizden evvelkiler...” durdu, düşündü, kaldı (Bekleyenler, s.144).

kur yapmak (t.1)

isim Fr. cour + y.f. Tr. yapmak birinin duygularını okşayacak biçimde davranarak onu elde etmeye çalışmak

Milletler birbirlerine kur yapmaktan vazgeçecekler, evlilik müessesesinin pabucu dama atılacak, bugün gayrimeşru sayılan Amerika'nın karanlıktaki sıkıştırmalarını, yarın Rusların gerdeğe girmesini olur sayacaklar (Yorgunluk Hakkında, s.210).

kural (t.2), s.182, 185

isim Bir sanata, bir bilime, bir düşünce ve davranış sistemine temel olan, yön veren ilke, nizam

Konuşmasına, "Yargınız Alman yiyecek maddeleri standardına ve usûlüne göre olmasın, yani; konservenin passız tenekede, peynirin süttten, sucuğun sığır ya da bir başka hayvanın etinden sağlık kurallarına göre hazırlanmasını isteyemezsiniz." diye devam etti (Almanya Notları, s.185).

kurbağa (t.2), s.31, 32

isim, hayvan bilimi Kurbağalardan, yumurta ile üreyen, yavruları gelişimlerini durgun sularda tamamladıktan sonra kuyruğu ve solungacı körelerek karada yaşayabilen, sıçrayarak yürüyen ve suda iyi yüzen küçük hayvan

Yapma be çavuşum, derdik, ne istersin bu kurbağalardan?(Erkeklik Özentisi, s.32).

kurban kesilmek (t.1)

isim Ar. qurbān + y.f. Tr. kesmek din buyruğunu yerine getirmek için bir hayvanı keserek etini dağıtmak

Ben, adına adaklar adanan, kurbanlar kesilen, yaratan olduğu iddia edilen ben. Ayağımı öpüyordu insanlar (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

kurban (t.1)

isim Ar. qurbān Maddi ve manevi bakımdan felakete sürüklenmiş, insani değerlerini yitirmek zorunda kalmış veya bırakılmış kimse

O ucuz bir paltonun, bense, iki gün yatağa çıkarmadan girdiğim bir gece elbisesinin zavallı kurbanları (Palto, s.129).

kurma (t.1)

isim Kurmak işi

Kolundan çıkardı, kurma yerini geri çekti ve hiddetle çevirdi (İnsanlar ve

Saatler, s.112).

kurmak (t.12)

1.-i Yaylı, zemberekli şeylerde yayı veya zembereği germek (s.111, 112)

*Yoksa ben saati **kurmak** için mi varım? diye düşündü (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

2.Yapmak, inşa etmek (s.172, 176)

*Oh, o kitabı düşünüyorum, o kitaptan yararlanarak mezun olmuş öğrenciyi, halen okuyanları, meselâ o kitaptan öğrendiği tarzda bir fabrika **kurup**, çelik imal etmeye çalışan insanı düşünüyorum (Koyun Olmak, s.172).*

3.Düşünmek (s.45, 105, 111, 141, 147)

*Zayıf aklının olanca muhafazakârlığıyla her gözden uzak tutmayı, sadece kendi sahip olmayı **kurar** ileride evleneceği kadına (Borç, s.45).*

4.Belli bir işte beraber çalışacak kimseleri belirlemek (s.172, 199)

*Sürümüzü yöneten köpekler yerine teşkilatlar **kurmuşlardır** (Koyun Olmak, s.172).*

4.Yapmak, oluşturmak (s.100, 182)

*Konuşmamdan yakaladığı bâzı kelimelerle, bir başka cümle **kurarak** tekrarlıyordu bana (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

kurnazca (t.1)

zarf Kurnaz bir biçimde, kandırarak, aldatarak, kurnazcasına

***Kurnazca** göz kırptı, kolumu çimdikledi (Serhoş, s.63).*

kurşun (t.3), s.82, 83(2)

isim, kimya Atom numarası 82, atom ağırlığı 207,21, yoğunluğu 11,3 olan, 327,4 °C'de eriyen, yumuşak ve bükülgen, mavimtırak esmer renkte bir element (simgesi Pb)

*Parmakları suda, dışa doğru kırılarak **kurşuna** uzandı (Kurşun Dünyasından, s.83).*

kurşun dökücü (t.1)

isim Kurşun döken kimse

*Yorganı yeniden açtıklarında, **kurşun dökücü**, bin-bir şekil almış madeni, anneme gösteriyordu (Kurşun Dünyasından, s.83).*

kurşuncu (t.1)

isim Kurşun döken kimse

*O zaman, **kurşuncu** kadınla aramdaki boşluk, renkli ve küçücük baloncuklarla*

doluyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).

kurşuni (t.1)

sıfat Tr. kurşun + Ar. -î Koyu kül rengi, kurşun renginde olan

Küçüğüün, kurşuniye kaçan gözleri, ince bir sis tabakasıyla buğuluydu (Nedamet, s.37).

kurşunîlik (t.1)

isim Kurşunî durumunda olan

Çelik iskelet, göğün ruhsuz kurşunîliği üzerine, kalın, siyah ve kesin çizgilerle çizilmiş, dev bir resim gibiydi (Okuyamadığım Mektup, s.121).

kurt (t.2)

1.isim, hayvan bilimi Köpekgillerden, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da yaşayan, postu gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan (Canis lupus)

Yüzlerce tepenin kızılığa boyandığı akşam saatlerinde, kurtların acı ulumaları duyulur (Erzurum'da Akşam, s.64).

2.mec. Bazı böceklere veya bazı böcek kurtçuklarına verilen ad

Yarabbi, bu gün beynimdeki kurtlar düşünceler miydi? (Değişme, s.142).

kurtarabilmek (t.1)

-i Kurtarma ihtimali veya imkânı bulunmak

Durumu, konuşmakla kurtarabileceğimi düşündüm ve “Palto almasaydınız?” diye sordum, “Ne almak isterdiniz?” (Palto, s.127).

kurtarmak (t.2), s.83, 157

-i Bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak

Onun, bana işkenceye hazırlanan kadına yardıma çalışması, akıl almaz görünüyordu ve artık beni ölümden hiç bir şeyin kurtaramıyacağı kanısı yerleşiyordu içime (Kurşun Dünyasından, s.83).

kurtulmak (t.3), s.100, 135, 193

nsz Tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak

Desenize bıçaktan kurtuldular, şimdi de dejenere olmak tehlikesiyle karşı karşıyalar (Bir Eşek Karşısında, s.193).

kuru (t.4)

1.zarf Suyu, nemi olmayan, yaş ve nemli karşıtı

Güneş daha yakıcı, aldığım nefes daha kuru geliyordu (Kırkinci Adam, s.135).

2.Akıcı olmayan, duygudan yoksun (s.82, 125)

Aldığı yudumlarla, zayıf avurtları önce tuhaf bir şekilde şişiyor, sonra gırtlak

*kemiğinin ağır ağır yukarı ve hızla aşağı hareketiyle, yanaklarını şişiren doluluk **kuru** bir sesle kayboluyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).*

3.Canlılığını yitirmiş (bitki)

*Onun, boğulmak üzere olan bir böceği **kuru** bir dal parçasıyla çimenlerin üzerine bıraktığını hayretle gördüm (Erkeklik Özentisi, s.32).*

kurul (t.1)

isim Bir işi yapmak, yönetmek veya bir kurum ve kuruluşu temsil etmek için görevlendirilmiş kişilerden oluşmuş topluluk, heyet, konsey, asamble
*Öğretmen toplantılarında, Profesörler **Kurullarında** daha nelerle uğraşmazlar ki (Koyun Olmak, s.173).*

kurulamak (t.1)

-i Bir şeyin üzerindeki ıslaklığı gidermek
*Bakma benzimin verem sarısına, iğrenme; yaklaştır müşfik başını, çaresiz gidişti göz yaşlarını pazen entarine **kurulayayım** (Helâllik, s.24).*

kurulanmak (t.1)

nsz Kendini kurulamak
***Kurulanırken;** Hatçe, “Giz yenge” diye ünledi, “de gayri.” “Gelyom gelyom.” diye cevap verdi ona (Vermek ve Ötesi, s.117).*

kurulmak (t.5), s.17, 28, 40, 115, 166

nsz Kurma işine konu olmak veya kurma işi yapılmak
*Bizim mütevazı evliliğimiz daha ilk **kurulduğunda** yemek ve yatak odası olarak iç içe iki odaya sahipti zaten (Papağan Dedi Ki, s.166).*

kurum (t.1)

isim Kuruluş, müessese
*Yiyecekler daha evvel biterdi ama, hayır sahibi pek çok **kurum** sabah kahvaltısı için gres yağı, yemek arasında içmek için muhtelif basilli su, alıştığımız tarzda hazırlanmış sucuklar, içinden paslı çivi çıkan ekmekler gönderiyorlar (Almanya Notları, s.186).*

kurumak (t.2), s.103, 122

Hayâtiyetini kaybetmek
*Capcanlı kelimeler, dudaklarımda **kuruyor**, sessizleşiyordu (Sınır, s.103).*

kuruş (t.1)

isim Alm. Groschen Liranın yüzde biri değerinde Türk parası
*Kesenizde bir son **kuruşu** eller gibisinizdir (Açmadığım Kapı, s.149).*

kurutmak (t.1)

Kuru duruma getirmek

*Sıcak, havayı **kurutmuş**, kekik ve yabanî nane kokuları, yoğunlaştırmış, acılaştırmıştı (Kırkinci Adam, s.131).*

kusursuz (t.3), s.42, 149, 150

sıfat Kusuru olmayan, mükemmel

*O sevgili ve **kusursuz** varlık, şimdi sadece masalarda gösteriyor yüzünü bana (Açmadığım Kapı, s.149).*

kuş bakışı (t.1)

isim, mec. Yüksek bir yerden aşağıya doğru, bütün genişliği içine alacak biçimde bakış

*Üç'ü çeyrek geçen üst noktasında, **kuş bakışı** baktı kendine (Üç'ü Çeyrek Gece, s.120).*

kuş beyinli (t.4), s.167, 168(2), 169

sıfat, mec. Akılsız, aptal

***Kuş beyinli**, bir müdür gibi eşek diyor, müdürlüğe özeniyor besbelli (Papağan Dedi Ki, s.167).*

kuş (t.15), s.25, 26(5), 31, 32, 40, 83, 101, 141, 167, 168(2)

isim, hayvan bilimi Yumurtlayan omurgalılardan, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı

***Kuş** olmak, müdür olmak için yetermiş gibi (Papağan Dedi Ki, s.167).*

kuşak (t.3)

1.*isim, meteoroloji* Düşmekte olan yağmur damlacıklarında güneş ışınlarının kırılıp yansmasıyla gökyüzünde oluşan yedi renkli, kemer biçimindeki görüntü
*Yine böyle ayın rengârenk **kuşağıyla** süslü olduğu bir geceydi (Nöbet, s.206).*

2.*toplum bilimi* Yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon
*Böylece bir kuşak evvelin meydana getirdiği heykel ve bir **kuşak** sonranın ilâhu oldum (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

kuşkonmaz (t.4), s.63(4)

isim, bitki bilimi Zambakgillerden, uç dalları yapraksı görünüşte, toprak altı kök saplarından çıkan taze sürgünleri yenen bir bitki (Asparagus officinalis)

*Saksular vardı, sardunyalar, karanfiller, **kuşkonmazlar** vardı (Serhoş, s.63).*

kuşku (t.1)

isim Bir olguyla ilgili gerçeğin ne olduğunu kestirememekten doğan kararsızlık, kuruntu, işkil, şüphe, acaba, şek
Çevreme şöyle bir kuşkuyla bakıp “Bu hükmünüzde tamamen yanılmıyorsunuz.” dedim (Bir Eşek Karşısında, s.193).

kutlamak (t.1)

-i Mutlu bir olaya sevinildiğini söz, yazı veya armağanla anlatmak, tebrik etmek
Beşinci Kari, soytarısının sözlerini dinlerken, belki de ilk defa, krallıkla insanlık arası mesafeyi ezilerek kutluyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

kutlu (t.1)

sıfat Uğurlu

Nasıl içimde nefes alan o kutlu yarattığı öldürür, yerine bir yabancı erkeği kabul ederim? (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).

kutsal (t.3)

1.*sıfat, din b.* Güçlü bir dinî saygı uyandıran veya uyandırması gereken, kutsi, mukaddes

Bilen, çok şey bilen baba, kabilenin önderi, bilgini, hastaları tumar eden, ölümlere kutsal sözler söyleyen, saygı uyandıran, güçlü baba; yüzünde buruşuk bir gülüş, gözlerinde bir haz izi, cevap vermedi, yüzünün anlamına sözle birşeyler eklemedi (Doğuş, s.80).

2.Tapınılacak veya yolunda can verilecek derecede sevilen, kutsi, mukaddes, lahut

Böylece kutsal ya da paçavra karaktere sahip olur (Sesli Ansiklopedi, s.181).

3.Bozulmaması, dokunulmaması, karşı çıkılmaması gereken, üstüne titrenilen
“Sen, nasıl olur da bir koyunu otlamadan alakoyar, onun otlamak, semirmek ve pislemekten ibaret kutsal hayat görevini sabote edersin?” diye çıkıştı (Koyun Olmak, s.174).

kutu (t.1)

isim, Rum. İnce tahta, mukavva, teneke, plastik vb.nden yapılmış, genellikle kapaklı kap

Aylardır içimde sakladıklarımı şöyle açıvermişim; içinden hoş şeyler çıkan hediyelik kutular gibi (Erkeklik Özentisi, s.32).

kuvvet (t.5), s.59, 120, 128, 149, 164

isim Ar. kuvvet Fiziksel güç, takat

Eski kuvvetini tekrar kazanmış gibiydi, bakışlarını doğruca amelenin gözlerine

dikti (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

kuvvetlendirmek (t.1)

-i Güçlenmesini sağlamak, gücünü artırmak

Dünyada aynı anda pek çok yorgun adamın bulunduğu gerçeği, ümidimi kuvvetlendirir (Yorgunluk Hakkında, s.208).

kuvvetlenmek (t.1)

nsz Güç kazanmak, direnci veya gücü artırmak

Bu zan attığım her adımla kuvvetleniyor (Yeni Gelen, s.72).

kuvvetli (t.7)

1.sıfat Gücü çok olan, zorlu, şiddetli, güçlü (s.21, 25, 38, 72, 104, 197)

Sahne o kadar sarıh çiziliyor ki, ben; kuvvetli bir itilişle beş sene evvele gidiveriyorum (Misafir Geldi, s.21).

2.Sağlam, dayanıklı olan

Bizde kafatası en kalın ve boynuzları en kuvvetli olan kösemendir (Koyun Olmak, s.172).

kuyruk acısı (t.1)

isim, mec. Hınç, alınacak öç

Hayvanın yuvarlak çıplak ve çirkin bakışlarında güvensizlik ve kuyruk acısı belirliydi (Papağan Dedi Ki, s.168).

kuyruk (t.5), s.108, 155, 167, 174, 184

isim Hayvanların çoğunda, gövdenin sonunda bulunan, omurganın uzantısı olan uzun ve esnek organ

Kırmızı balık, yan yüzgeçlerini kullanmaksızın yalnız kuyruk hareketiyle havuzu devrediyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

kuyruk yağı (t.1)

isim Koyun kuyruğunun eritilmesiyle elde edilen yağ

Hava, kuyruk yağı gibi diye düşündü; kaygan, yoğun ve yapışkan (İnsanlar ve Saatler, s.111).

kuzu (t.1)

isim Koyun yavrusu

Sana anasından süt meleyen kuzu gibi, susayan toprak gibi yalvarırım (Doğuş, s.80).

kuzum (t.4), s.92, 128(2), 189

ünlem (İyelik ekinin kalıplaşmasıyla) Sevgi ve yalvarma ifâdesi taşıyan söz

Kuzum bir ben miyim dünyada yeni palto alan? (Palto, s.128).

küçücük (t.8), s.18, 60, 82, 122, 141, 168, 173, 197

sıfat Çok küçük

*O zaman, kurşuncu kadınla aramdaki boşluk, renkli ve **küçücük** baloncuklarla doluyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).*

Küçük Musa (t.1)

özel, isim Vermek ve Ötesi adlı hikâyede yer alan bebek

***Küçük Musa**, ağzının kenarında dolaşan sineğe aldırmaksızın uyuyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).*

küçük (t.48)

1.sıfat Boyutları, benzerlerininkinden daha ufak olan, mikro, büyük karşıtı (s.17, 19, 21, 32, 35, 37, 40, 53, 55, 56, 60(2), 61, 66, 68, 85, 99, 116(2), 128, 172, 179, 180, 198)

***Küçük** dalgalarda renk yakomozludur (Asıl Sebep, s.17).*

2.Yaşı daha az olan (s.33(2), 37(2), 38, 44, 47, 51, 52, 53(4), 54(3), 69, 70, 173, 203)

*Bilirim kabahat sende değil, bazan **küçük**, çok **küçük** olduğunu unutuyorum senin (Yeni Gün, s.33).*

3.Niteliği aşağı olan, bayağı (s.143(2))

*Ben ihtirası bilmeyecek kadar **küçük** müydüm? (Değişme, s.143).*

4.Niceliği az olan

*İnsanın her asırda **küçük** veya büyük putu olmuştur (Bir Eşek Karşısında, s.197).*

küçüklük (t.1)

isim Küçük olma durumu

*Ruhlar rengine, kokusuna, büyüklük ve **küçüklüğüne**, milliyetine, inancına ve eğilimine göre ayrılmışlar (Zebra-Son-Animo, s.176).*

küçülmek (t.5), s.45, 73, 164, 188(2)

nsz Büyüken herhangi bir sebeple küçük duruma gelmek

*Kadına dikkat ettim, daha zayıf ve daha **küçülmüş** gibi geldi bana (Borç, s.45).*

küçümseme (t.2), s.21, 153

isim Küçümsemek işi

*Söylemek acı ama, yüz çizgilerinde biraz da **küçümseme** gördüğümü zannettim (Napolyon'un Ümidi, s.153).*

küçümsemek (t.2), s.25, 29

-i Değer ve önem vermemek, küçük görmek

*Genç hikâyeci, yüzlerce defa görülen ve bir o kadar okunan vak'ayı tekrarlamak, görenleri veya okuyanları **küçümsemek** gibi bir şey olacak diye düşündü (Telsiz Memuresi, s.29).*

küf kokulu (t.1)

sıfat Ağır, pis ve bunaltıcı kokulu olan

*Açılmış ve içleri gözle dışa çevrilmiş odalardan, arda **küf kokulu** ama artık çekici olmayan hatıralar kalmıştı (Açmadığım Kapı, s.148).*

küfretmek (t.4), s.28, 50(2), 177

-e Ar. kufr + Tr. etmek Sövmek

*Uzun uzun, dördüncü vitese **küfretti** (Şoför Aziz, s.28).*

küfür (t.1)

isim Ar. kufr Sövme, sövmek için söylenen söz, sövgü

*Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş **küfür** hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

kükremek (t.1)

nsz Kızgınlık ve öfke ile yüksek sesle bağırarak

*"Bu yiyecekler nasıl imâl edildi?" diye **kükredi** (Almanya Notları, s.183).*

külahlı (t.1)

sıfat Külahlı olan

*Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri **külahlı** bir soyтары, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir onsekizinci asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soyтары Olmak, s.95).*

küllenmek (t.1)

nsz Genellikle ateşin üzerinde kül oluşmak

*Tana, uzun zamandır, yattığı yerden **küllenmiş** közlere bakmaktaydı (Doğuş, s.79).*

kültürlü (t.1)

sıfat Kültürü gelişmiş olan

*Bu belgeyi almak zorundadırlar, çünkü; **kültürlü** insanla kültürsüz arasındaki fark bu kadardır (Koyun Olmak, s.173).*

kültürsüz (t.1)

sıfat Kültürü olmayan

*Bu belgeyi almak zorundadırlar, çünkü; kültürlü insanla **kültürsüz** arasındaki fark bu kadardır (Koyun Olmak, s.173).*

külüstür (t.1)

sıfat Rum. Yıpranmış, eski, bakımsız

*Mayk, **külüstürüne** (Bu, onun öğünmek için gösterdiği bir çeşit alçak gönüllülüğün etkisiyle otomobiline verdiği isim; yoksa yepyeni ve lüks bir araba) atladı ve güzel sekreteri Velda'ya doğru volla aldı (Odamdaki Cinayet, s.140).*

küme (t.1)

isim Birbirine benzer veya aynı cinsten olan şeylerin oluşturduğu bütün, takım, öbek, grup

*Bilmek mi? diye esnedi; sakalını uzun uzun kaşdı, göğsünü olanca hızıyla şişirerek karşiki çalı **kümesine** okkalı bir tükürük yolladı (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

kümelenmek (t.1)

nsz Bir yere toplanmak, yığılmak

*Ağzından dökülen kan ve diş yerde **kümelenmişti** (Odamdaki Cinayet, s.140).*

künye (t.1)

isim Ar. Soy sop ile ilgili kimlik bilgileri

*Bütün hülyaları, şimşek gibi birbirine çarpan bir topuk sesi kesti attı ve bunu yüksek sesle haykırdığı **künyesi** tamamladı (Nöbet, s.207).*

küpe (t.1)

isim Kulak memelerine takılan süs eşyası

*Şiirler söylemiş, misâller vermiş, ruhu ve eti birbirine karıştıran basit insan davranışıyla alay etmiş, “Ben” demişti “Hiç elmas bir **küpeyi** mahfazasıyla takan bir kulak görmedim.” (Koltuk Değnekleri, s.107).*

küre (t.1)

isim, matematik Ar. *kure* Bütün noktaları merkezden aynı uzaklıkta bulunan bir yüzeyle sınırlı cisim

*Son yağmurdan arta kalan su damlacıkları, oturduğum bankta yarım **küreler** halinde parıldıyordu (Körün Gördükleri, s.89).*

kürecik (t.2), s.82, 108

isim Küçük küre biçiminde

Fıskiyeden su yükseliyor, etrafa dağılıyor, yeni boyalı siyah ayakkabımın yüzünde ufak kürecikler hâlinde toplanıyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

küstah (t.2), s.75, 157

sıfat Far. gustāḥ Saygısız, kaba, terbiyesiz (kimse)

Küstah GORLAR güzel değil demişti sizin için (*Passionya Buluntuları, s.157*).

küt (t.3), s.28, 58, 115

sıfat Kısa ve kalınca

Küt baş parmağı ile kilometre saatinin tozunu sildi ve Aziz, şoförlüğün mağrur kılıfında kaybolup gitti (*Şoför Aziz, s.28*).

kütük (t.2)

1.*isim Kalın ağaç gövdesi*

Bir insanın diktiği bir fidan, kısa bir süre bir kütük, biraz daha sonra ise biçilir tahta olur (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

2.*Kesilmiş ağaç gövdesi*

Bunlar; uzun ve çok zor geçmiş bir zamanın, bir kütükten oyup çıkardığı bir kadirge, renkli boncuklarla işlenmiş para kesesi, sonu "Gerçek mahkûmiyet sevmektir." diye biten bir şiir ve bir yağlı boya tabloydu (Yeni Okul, s.114).

kütüklük (t.1)

isim, askerlik İçine şarjöre geçirilmiş tüfek fişeği konulan ve palaska kayışına geçirilen kösele çanta, fişeklik

Bir müddet sert adımlarla gitti; geldi, sonra durdu, kütüklüğünü düzeltti, adımları yumuşadı (Nöbet, s.207).

L HARFİ

lacivert (t.3), s.109, 126(2)

sıfat Far. lācverd Koyu mavi renkte olan

İri lācivert gözlü, saman rengi saçlı olduğuna yemin edebilirdim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

laf (t.16), s.40, 125, 151, 152, 169, 180, 203(7), 204(2), 209

isim Far. lāf Söz, lakırtı

*Yüzümde bitkin bir ifade “Klasik laf” diyecek oldum, eliyle susmamı işaret etti.
(Sesli Ansiklopedi, s.180)*

laf etmek (t.2), s.151(2)

isim Far. lâf + y.f. Tr. etmek söz etmek

*Lâf ettiğine göre insandır, eh insan olunca da bir sürü lâf etmiştir (Napolyon’un
Ümidi, s.151).*

laf gevelemek (doğ. lafı ağızında gevelemek) (t.1)

d. isim Far. lâf + y.f. gevelemek söylemek isteğini söyleyememek

*Elini sıkarak ayrılırken, durumu kurtarmak için, “Dedelerimizin ruhu” falan
gibi bir kaç lâf geveledim (Zebra-Son-Animo, s.178).*

laf olmak (t.2), s.203(2)

isim Far. lâf + y.f. Tr. olmak söz olmak

Lâf olacak, bizim imamın lâfları gibi kıvrık kıvrık ve baharatlı (Isırmak, s.203).

lafa karışmak (t.1)

*d. isim Far. lâf + y.f. Tr. karışmak biri veya birileri konuşurken bir başkası
konuşmak, konuşmaya katılmak*

*O uğursuz ses bu sefer de “Ah bir biçimli yerde elime geçse” diye lafa karıştı
(Papağan Dedi Ki, s.168).*

lafı uzatmak (t.1)

*d. isim Far. lâf + y.f. Tr. uzatmak konuşmayı gereksiz bir biçimde başka sözlerle
sürdürmek*

Lafı uzatmamak için de hemen sokağa fırladım (Papağan Dedi Ki, s.166).

lafın sonunu getirememek (t.1)

d. sözü bitirememek, yarıda kalmak

Lâfin sonunu getiremedi, ağladı (Suç, s.92)

lâğımçı (t.2), s.155, 209

isim Pis su kanallarını açıp temizleyen işçi

*Bu ülkenin yöneticileri, fırıncıları, kasapları, lâğımçıları ve şairleri vardır
(Passionya Buluntuları, s.155).*

lakaydi (t.2), s.49, 68

isim Ar. lâkaydi İlgisizlik

*Sahip olduğumuz cüz’î iradeyi -İlâhi iradeye göre cüz’î, aslında bize yetecek
kadar muhakkak- derin bir lâkaydi ile uyutmaktayız (Tereke, s.68).*

Lala Paşa Camii (t.1)

özel, isim Erzurum'da yer alan tarihi Osmanlı camisi

Lala Paşa camiinin önünden geçiyoruz ve kararsızız (Yeni Gelen, s.72).

lâmba (t.4), s.23, 58, 59, 72

isim Rum. Petrol gibi yanıcı bir madde yakarak veya elektrik akımıyla içindeki teller akkor durumuna geçerek ışık veren alet

Lâmbanın sarı ışığı genç amelenin hüznünlü yüzünü yarı aydınlatıyordu (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

Lat (t.1)

özel, isim İslâm öncesi Arabistan'daki kader, kısmet ve bereket tanrıçası, putu
Tarihe bakıyorum 3000'inci yılın adamı, firavunlardan, Benî İsrail'in buzağısından, Olemp'in serhoş tanrılarına, Lat ve Uzza'dan, Avrupa'nın madde aşkına, Amerika'nın tröstüne, Rusya'nın politbürosuna kadar Tarihe bakıyorum, yalnız olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

latif (t.1)

sıfat Ar. laṭīf Yumuşak, hoş, ince bir güzelliği olan
Gaddar hayatın kıyasıya vurduğu tokatlara aşına yüzünde hayallerle gelen, rüzgârın lâtif okşamasını duymaktasın muhakkak (Asıl Sebep, s.18).

Lâtince (t.2), s.101, 124

özel, isim Latin dili

Hastalığımı anlatabilmek için bulduğu terimlerle, arzularım kirlerinden yikanacak, yıkılacak sınırlar, boğmayacaklar beni ve toplum gözünde davranışlarım bir Lâtince isimde meşru olacaklardı (Elli Liralık Teşhis, s.101).

lav (t.1)

isim, jeoloji Fr. lave Yanardağların püskürme sırasında yeryüzüne çıkardıkları, dünyanın derinliklerinden gelen kızgın, erimiş maddeler, püskürtü

Yutkunmasam, taşacak ve yapışkan bir lav gibi akacaktı (Cümbüş, s.138).

lavanta çiçeği (t.1)

isim, bitki bilimi Ballıbabagillerden, mavi veya mor renkli çiçekleri koku sanayisinde kullanılan bir bitki (Lavandula angustifolia)

Şu, çamaşırlar arasına konulan lavanta çiçeği torbacığımı çaresiz uzanan avuçlarından minnetle almış ve uzun süre yanımda taşımıştım (Okuyamadığım Mektup, s.122).

layık olmak (t.1)

isim Ar. lāyik + y.f. Tr. olmak hak kazanmış olmak

*Millet meclisinde biri diğere bu isme hiç de **layık olmadığı** halde inek der hiç sesiniz çıkmaz (Bitler, s.188).*

lazım (t.12), s.27, 28, 36(2), 41, 53, 62, 146, 156, 182, 199, 201

sıfat Ar. lāzim Gerek, gerekli

*Muhakkak ki, Ford veya Austin olmuş, bu benim kadar onları da ilgilendirmezdi, ama bir şeyler söylemek, bu sükûtî kalabalık arasından sivrilmek, çıkmak **lâzımdı** (Şoför Aziz, s.28).*

leblebi şekeri (t.1)

isim İçinde leblebi olan şeker

***Leblebi şekerini** pek severdi benim küçüğüüm, ona bol bol ihsan edersin değil mi Tanrım (Mektup, s.54).*

leblebici (t.1)

isim Leblebi yapan veya satan kimse

*Leylâk ve hanımeli kokulu sokaklarda akşam, **leblebicinin** sesinde yaklaşıyordu (Nedenlerim, s.99).*

leğen (t.2), s.69, 85

isim Genellikle, içinde bir şey yıkamak için kullanılan metal veya plastikten yayvan kap

*Denkler, kap-kacak, **leğen** ve mutlu insanlar yüklü bir araba (Göç Zamanı, s.85).*

leke (t.2), s.126, 152

isim Far. leke, leke Kirliliği gösteren iz

*Konuşma süresince bir kaç esnedi, ceketinin kolundaki bir **lekeyi** derin derin tetkik etti, ayak değiştirip ağırlığını bir yana aktardı, burnundan birkaç kıl çekip inceledi, sırtında bir noktayı ısrarla kaşıdı (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

leke olmak (t.1)

isim Far. leke, leke + y.f. Tr. olmak üstünde leke oluşmak

*Bu da sizinle yaşayacak, bunun da yakasında **lekeler olacak** (Palto, s.127).*

lekesiz (t.2), s.75(2)

sıfat Lekesi olmayan, tertemiz

*Yatmak için çarşafın **lekesiz olması**, oturmak için sandalyanın tozsuz olması yetecek bu güruha (Taşındığım Ev, s.75).*

Leman (t.1)

özel, isim İnsan Hamal adlı öyküde geçen karakter

*Tanıştığı bir kızla selâmlaştı, aynı mektepten bir arkadaşla soğuktan ve **Leman'dan** bahsettiler (İnsan Hamal, s.51).*

lenger (t.1)

*isim Far. lenger Yayvan ve kenarları geniş, büyük bakır kap
O heybetli adam, sol elinde kaşar peyniri **lengeri**, sağ eli ileri uzanmış,
özelliklerini anlatıyordu peynirin (Almanya Notları, s.185).*

Leningradlı İvan İvanoviç (t.1)

*özel, isim Zebra-Son-Animo adlı hikâyede geçen roman karakteri
Örneğin Newyorklu Robert Jonson'un, **Leningradlı İvan İvanoviç'in** aziz
ruhlarının izlerini pek çok insanda gördüm (Zebra-Son-Animo, s.176)*

levha (t.1)

*isim Ar. levha Tabela
Üzgünüm hanımefendi, bugün kazıdan bir mektup geçti elimize, mermer **levha**
üzerine yazılmıştı (Passionya Buluntuları, s.158).*

leylak (t.1)

*isim, bitki bilimi Ar. leylāk Zeytingillerden, yaprakları karşılıklı bir ağaççık
(Syringa vulgaris)
Leylak ve hanımeli kokulu sokaklarda akşam, leblebicinin sesinde yaklaşıyordu
(Nedenlerim, s.99).*

lezzet (t.6)

1. *isim Ar. lezzet Ağız yoluyla alınan tat (s.88, 150, 204, 205)
Korkular arkamda, yolun sonundaki ışık noktacıklarında umut, babamın
getireceklerini, Eldorado'nun bir çağla erikte ısırılabilir buruk ve hoş
lezzetini beklerdim (Hayâl Ülkelerinden, s.88).*

2. *Herhangi bir şey karşısında duyulan zevk, haz (s.146, 150)
Yalnız sizin köyde beklemeyi **lezzetine**, şekline, yönüne göre bir isimlendirmek
kalmış(Bekleyenler, s.146).*

lif (t.1)

*isim Ar. līf Her türlü maddeyi oluşturan çok ince ve uzun parça
Sanyordum ki, **lifler** halinde, boşlukta asılı his uçları, beni sarıyor, şeklimi
tesbit ederek, beynine iletiyorlar (Körün Gördükleri, s.90).*

LİM (t.2), s.158, 159

*özel, isim Azaplar Ülkesi'ndeki soytarı karakteri
Bütün bu şakalardan sonra beni; soytarınız **LİM'i** tanıdınız değil mi?*

(*Passionya Buluntuları*, s.158).

liman (t.2), s.17(2)

isim, denizcilik Rum. Gemilerin barınmalarına, yük alıp boşaltmalarına, yolcu indirip bindirmelerine yarayan doğal veya yapay sığınak

Limana yaklaşmıştır vapur şu anda (Asıl Sebep, s.17).

lime lime etmek (t.1)

isim lime lime + y.f. etmek parçalamak

Zavallı fikirlerin, kimyacıların mikroskoplarında, astronomların teleskoplarında incelendiğini, matematikçilerin rakam ve denklemlerini iki büklüm yüklediğini, tıbbın distürüsüyle etlerinin lime lime edildiğini, en kötüsü hazımsız öğrenci düşüncesinde alayla karşılaşacağını düşündü ve vazgeçti (Fikirci, s.200).

lime lime (t.1)

sıfat Parça parça

Bazısında lime lime, bazısında tamamen yabancı bir yüz vardı (Kırkıncı Adam, s.132).

lira (t.5)

1.*isim İt. lira* Yüz kuruş değerinde Türk para birimi, teklik (s.26, 45, 67, 171)
Telif kitabın sahifesi 30, tercümenin ise 20 liradır (Koyun Olmak, s.171).

2.Yedi gram ağırlığında altın sikke, sarı lira

Derhal elini geniş ceket cebine attı ve iki gümüş lira çıkardı (Borç, s. 46).

liralık (t.2), s.100, 102

sıfat Herhangi bir lira değerinde olan

Elli liralık bir teşhiste istediğim gibi var olma gayreti söndü, kapkara kesildi gözümde (Elli Liralık Teşhis, s.102).

lisan (t.2), s.20, 163

isim Ar. lisān Dil

Hissettiklerim, henüz bilmediğim ama varlığından emin olduğum bir zengin ve uçsuz bucaksız lisanla anlatılabildi (Düşünmek, s.163).

lise (t.1)

isim Fr. lycée Sekiz yıllık ilköğretimden sonra en az dört yıllık bir eğitimle hayata veya yükseköğretime hazırlayan ortaöğretim kurumu, ortaöğretim

Bu sefer sarardı Müdür Bey ve "Kızım lisede" diye bir başka söz denedi (Papağan Dedi Ki, s.168).

liste (t.1)

isim İt. lista Alt alta yazılmış şeylerin bütünü, dizelge

İngiltere Kralı ölür, ağlarım, Rita'nın değiştirdiği kocaların listesini bilirim (Serhoş, s.63).

lizol (t.1)

isim, kimya Fr. lysol Krezol

Bir saat evvel, hastahanenin lizol kokulu atmosferinde söylenmiş hastalık ismi, gerek Latince söylenişi gerekse Almanca karşılığı ile yuvarlanıyor, yer değiştiriyor, zihin boşluğunda türlü geometrik şekiller alıyorlardı (Palto, s.124).

lokanta (t.2), s.127, 210

isim İt. locanda Yemek pişirilip satılan yer, aşevi, restoran

Şu anda Londra'da kaç gentlemen kaç lokantada Beefsteak ve pudding'ini yemektedir? (Yorgunluk Hakkında, s.210).

lokma (t.1)

isim Ar. lukme Ağza bir defada alınıp götürülen yiyecek parçası, sokum

Acele giyindi, bir kaç lokma bir şey yedi ve sokağa fırladı (Fikirci, s.199).

Londra (t.1)

özel, isim İngiltere ve Birleşik Krallık'ların başkenti

Şu anda Londra'da kaç gentlemen kaç lokantada Beefsteak ve pudding'ini yemektedir? (Yorgunluk Hakkında, s.210).

long life (t.1)

İng. Uzun ömürlü yağ çeşidi

Ambalaj zeytinyağı, içindikiler ay çiçeği, long life motor yağı (yanık yağdan filtre edilmiş) yer fıstığı yağı, yüzde doksan sekiz virgül dokuz doksan sekiz safiyette alüminyum... (Almanya Notları, s.184).

lord (t.1)

isim İng. lord İngiltere'de babadan oğula veya ailenin ilk erkek kişisine geçen veya kral tarafından bağışlanan soyluluk unvanı

Bir ekvator yamyamıyla bir İngiliz lordu arasında bulduğum müşterek noktalar, gülmek, ağlamak, ümit etmek, yorulmak gibi şeyler de olsa, yine de ümit etmekte devam ederim (Yorgunluk Hakkında, s.208).

loş (t.1)

sıfat Yeterince aydınlık olmayan, yarı karanlık, az ışık alan

Loş caddede cılız ağaçlar açık bırakılan vitrin ışıklarıyla daha zavallı görünüyor (Yeni Gelen, s.72).

Lui (t.3), s.167(3)

özel, isim Papağan Dedi Ki adlı hikâyede papağanın söylediği isim

Tekrar eşyalara döndüğümde ince bir ses, "Lui, Lui" diye seslendi (Papağan Dedi Ki, s.167)

lüks (t.2)

1.sıfat Fr. *luxe* Gösterişli, şatafatlı

*Mayk, küllüstürüne (Bu, onun öğünmek için gösterdiği bir çeşit alçak gönüllülüğün etkisiyle otomobile verdiği isim; yoksa yepyeni ve **lüks** bir araba) atladı ve güzel sekreteri Velda'ya doğru volla aldı (Odamdaki Cinayet, s.140).*

2.sıfat Pahalı

*Bizim çocuklar gibi, yani, bilinen ve bilinmeyen vitaminlerin cümlesini içinde toplayan, eskilerin düpedüz pirinç unu dedikleri **lüks** mamayla beslenmiş üç çocuğun rahatça yatıp uyuyacakları büyüklükteydi (Papağan Dedi Ki, s.167).*

lütfen (t.3), s.107, 155, 187

*zarf Ar. **luṭfen** Birinden bir şey isterken "dilerim, rica ederim" anlamında kullanılan bir söz*

*Bu gerçeğin size dokunacağını biliyordum, **lütfen** ağlamayın hanımefendi (Passionya Buluntuları, s.155).*

lütfetmek (t.1)

*-i, -e Ar. **luṭf** + Tr. **etmek** Vermek, ihsan etmek, bağışlamak*

*Ben, güzel Aliş'in ihtiyar dedesi, sana ve küçük torunuma kavuşmak için çırpınıyorum, **lütfet** de yakın zamanda ben de huzurunda yüz süreyim (Mektup, s.54).*

lütfkâr (t.1)

*sıfat Ar. **luṭf** + Far. **-kâr** İyiliksever, kibar*

*Kalbinden doğru yükselen kin ve bir anda yok oluveren **lütfkâr** mürailiği ile sustu (İnsan Hamal, s.52).*

lüzum (t.1)

*isim Ar. **luẓūm** Gerek, gereklik, gereklilik, icap*

*Vakit öğleyle ikindi arası olduğu için, belediyenin ancak bu saatlerde, ışığa **lüzum olmayan** bu zamanlarda cereyan verdiğini bilememesine şaşıtm (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

lüzum görmemek (t.1)

isim Ar. luzūm + y.f. Tr. görmek gerekli bulmamak, gerekli görmemek
Bana sormaya **lüzum görmeden** oturdu, gözlerini ayakkabılarının burnuna dikti
ve “Bu” dedi, “Bizim köye kurulmuş ilkokulun camıdır (Yeni Okul, s.115).

lüzumlu (t.1)

sıfat Gerek, gerekli, lazım

Böyle bir düşmanın varlığı **lüzumluydu** (Düşünmek, s.164).

lüzumsuz (t.2), s.115, 199

sıfat Gereksiz

Bu fikir ilk anda biraz ağırca geldiyse de sonradan taşıdığı **lüzumsuz** kelimeleri
titizlikle ayırdı attı ve ufacık bir kırıntı kaldı avucunda (Fikirci, s.199).

M HARFİ

maç (t.1)

isim Fr. match Karşılaşma

Ekmek, yemek, ihtiyaç, para, bizim çoluk-çocuk, hattâ Fener-Beşiktaş **maçı...**
(Misafir Geldi, s.20).

Madam Eleni (t.1)

özel, isim Helallik adlı hikâyedeki karakter

Elin elimde **Madam Eleni**; sual dudaklarımda, bağdadî duvarlar arasında
mahsur; pansiyon odasında (Helallik, s. 24)

madde (t.6)

1.isim Ar. mādde Bir cismi oluşturan öge, öz (s.182, 185(2), 186)

“Yüzde otuz yağsız inek sütü, yüzde on verem basili, insan ayağı kiri, iç yağı,
yüzde on yedi yetmişbeş patates püresi ve..” diye inledi hâkim “tesbiti olmayan
bazı **maddeler.**” (Almanya Notları, s.185).

2.Yasa, sözleşme, antlaşma vb. metinlerde, her biri başlı başına bir yargı getiren
ve çoğu kez rakamla belirtilen bölüm

Çirkine güzel demenin ne ağır suç olduğu, Anayasa'nın, “İnsan ve Ülke güzel
var olduğunca vardır.” **maddesiyle** sarıh olarak belirtilmişti (Passionya
Buluntuları, s.157).

3.Para, mal vb. ile ilgili şey

Tarihe bakıyorum 3000'inci yılın adamı, firavunlardan, Benî İsrail'in
buzağısından, Olemp'in serhoş tanrılarına, Lat ve Uzza'dan, Avrupa'nın **madde**
aşkına, Amerika'nın tröstüne, Rusya'nın politbürosuna kadar Tarihe bakıyorum,

yalnız olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

madem (t.4), s.59, 146(3)

bağlaç Ar. mādām "Değil mi ki, -diği için, -diğine göre" anlamlarında sebep göstermek için, başına getirildiği cümleyi daha sonraki cümleye bağlayan bir söz, mademki

Madem olgun, madem etli canlı ve madem var (Bekleyenler, s.143).

mademki (t.2), s.40, 53

bağlaç Ar. mādām + Far. ki Madem

Tanrım", demişti mektubunda, "senin melek saflarına mademki münasip gördün benim küçük Aliş'imi al, çünkü veren şendin, çünkü Mevlâm, hikmetlerini takdimden âciziz (Mektup, s.

maden (t.6)

1.isim, jeoloji Ar. ma'den Yer kabuğunun bazı bölgelerinde çeşitli iç ve dış doğal etkenlerle oluşan, ekonomik yönden değer taşıyan mineral (s.83, 195, 196(2), 197)

Yorganı yeniden açtıklarında, kurşun dökücü, bin-bir şekil almış madeni, anneme gösteriyordu (Kurşun Dünyasından, s.83).

2.Maden ocağı veya maden işletmesi

Güya madenden dışarı doğru bir kuvvet elinize beklenenin siz olmadığını soğukça tekrar eder (Açmadığım Kapı, s.149).

madenî (t.4), s.36, 95, 196, 197

sıfat Ar. ma'denî Madensel, madenle ilgili

Divanın üzerinde o zamana kadar görmediğim, pırıltılı, madenî bir şeyler vardı ve çocukça bir hiss-i kablelvuku ile bu sessizliğe onların sebep olduğunu anlıyordum (Çatal, s.36).

mağlûbiyet (t.3), s.22, 73(2)

isim Ar. mağlûbiyyet Yenilgi

Baş döndürücü galibiyetler, yükseltici mağlûbiyetler var (Misafir Geldi, s.22).

mağlûp (t.1)

sıfat Ar. mağlûb Yenik

Çizdiği tabloda mağlûp ve galipler var (Misafir Geldi, s.21).

mağrur (t.6), s.26, 28, 92, 156, 180, 196

sıfat Ar. mağrūr Kurumlu, gururlu, kibirli, kendini beğenmiş

Bütün soruların cevap bulduğu, hatta cevaplar bulduğu asrımızın adamı olarak

mağrur: “İnsan nedir?” dedim (Sesli Ansiklopedi, s.180).

mahalle (t.1)

isim mahalle Bir şehrin bir kasabanın, büyükçe bir köyün bölündüğü parçalardan her biri

İmamı ne dinleyegeldiğimiz gibi mahallenin çocuklarına benzetirlerdi, ne de koskoca göbekli, nursuz surathıydı (Deli İmam, s.56).

mahalle mektebi (t.1)

isim Mahallede bulunan ilkokul

Bir mahalle mektebi hocasını, gözlüğümün üstünden, bakışlarımla taklide çalışıyordum (Nedenlerim, s.99).

mahalleli (t.1)

isim Aynı mahallede oturan kimselerin bütünü

Mahalleli “değiştirsek?” diye düşündü (Deli İmam, s.56).

mahallî (t.1)

sıfat Ar. mahallî Yöresel

Arkadaşına mahalli Almancayla hızla bir şeyler söyledi (Almanca Notları, s.183)

mahcup (t.2), s.128, 193

sıfat Ar. mahcûb Utangaç

O mahcup adam, yerini bir başkasına, palto almaya kararlı adama bırakmıştı (Palto, s.128).

mahfaza (t.1)

isim Ar. mahfaza İçinde küpe, yüzük, bilezik vb. değerli süs eşyalarının saklandığı kutu

Hiç elmas bir küpeyi mahfazasıyla takan bir kulak görmedim (Koltuk Değnekleri, s.107).

mahir (t.1)

sıfat Ar. māhir Uzman, işini iyi bilen, usta

Masam, sandalyalarım, somyam; eşyalarım, mahir bir hırsız eliyle başkalarıyla değiştirilmiş gibiydi (Misafir Geldi, s.19).

mahkeme (t.1)

isim, hukuk Ar. mahkeme Bir yargıçtan veya bazen savcı ve yargıçlardan oluşan bir kurulun, yargı görevini yerine getirdikleri yer, yargı yeri, yargıevi, mahkeme kapısı

Ben **mahkemenizce** tayin edilen, yeminli bilirkişi, Profesör Dr. Hans Mann
(Almanya Notları, s.185).

mahkûm (t.1)

sıfat, hukuk Ar. maḥkûm Hükümlü

Gardiyan kapıdan başını uzatıp, 110 sizinle konuşmak istiyor dediğinde, ben, ayrılmam münasebetiyle **mahkûmların** verdiği hediyeleri inceliyordum (Yeni Okul, s.114).

mahkûm etmek (t.1)

isim Ar. maḥkûm + y.f. Tr. etmek mecbur etmek

Bir yandan kendimi **mahkûm ettiğim** konuşmama mecburiyeti, kalınlaşıyor, sertleşiyordu (Körün Gördükleri, s.90).

mahkûm olmak (t.1)

isim Ar. maḥkûm + y.f. Tr. olmak hüküm giymek

Soytarının içinde gizli özü, ancak onun önce var, sonra hükümdar, daha sonra da **mahkûm olmasıyla** yüze çıkardı ve zamanımıza kadar yaşattı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

mahkûmiyet (t.2), s.114, 186

isim, hukuk Ar. maḥkûmiyyet Hükümlülük

Yiyecek maddelerinin, ne halt yerseniz yeyin gerekçesiyle bana iadesine ve bir Alman için öldürücü nitelikte görüldüğü için ben maddeleri yiyip bitirene kadar **mahkûmiyetime** karar verildi (Almanya Notları, s.186).

mahrum (t.1)

sıfat Ar. maḥrûm Yoksun

Bir çok filiz misali upuzun, japone entarisinden cömertçe taşmış kollu, Marilyn kalçalı kızı, teşhir zevkinden **mahrum** idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).

mahrum etmek (t.1)

isim Ar. maḥrûm + y.f. Tr. etmek yoksun bırakmak

Bilselerdi kendilerini bu çok sarsıcı zevkten **mahrum ederler** miydi? (Passionya Buluntuları, s.155).

mahrumiyet (t.1)

isim Ar. maḥrûmiyyet Yoksunluk

Ve biliyor musun ki yeni elbisesi, seni karşılamak için binbir **mahrumiyetle** yapılan o zavallı entari, canım gösterişini, kurulan bir sürü hayalle birlikte

kaybedecek (Asıl Sebep, s.17).

mahsul (t.1)

isim Ar. maḥṣūl Ürün

*Eğitilmemiş kafaları, toprağın, **mahsulün** ve terin ticaret metaı olduğunu, kişi ve toplumlar arası huzursuzluğun bunlarla satın alınacağını idrak edememişti henüz (Passionya Buluntuları, s.155).*

mahsur (t.2), s.24(2)

sıfat Ar. maḥṣūr Kuşatılmış, sarılmış, çevrilmiş

*Ben ateş içinde kıvranırken Eleni; ben bağdadî duvarlar arasında **mahsur** (Helâllik, s.24).*

mahzun (t.3), s.118, 134, 191

sıfat Ar. maḥzūn Üzgün

*Şairi etkisiyle derinden sarsan, renkli iklimlerin o **mahzun** bitkisi karşısında duyacağım buruk tadı, aç vatan hasretimle orantılı şimdiden hisseder gibiydim (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

makas (t.1)

isim Ar. miḳaṣṣ Bir eksen çevresinde dönebilecek biçimde çapraz eklemlenmiş, birbirine bakan yüzleri keskin iki çelik lamadan oluşmuş, arasına yerleştirilen herhangi bir şeyi kesmeye yarayan araç, sındı

*İri **makasla** aynı boyda kesildikçe, renkler ve desenler bütün canlılıklarıyla beliriyorlardı (Vermek ve Ötesi, s.118).*

makine (t.6), s.43, 111, 119, 176, 177, 178

isim, teknik İt. macchina Herhangi bir enerji türünü başka bir enerjiye dönüştürmek, belli bir güçten yararlanarak bir işi yapmak veya etki oluşturmak için çarklar, dişliler ve çeşitli parçalardan oluşan düzenekler bütünü

*Şehir ceryanı günde bir kaç defa kesiliyor ve bu da nihayet bir **makine**, insanlar gibi içinden küfretmesini bilmiyor, belediye hakkında düşündüklerini böyle ulu orta söyleyiveriyor (Zebra-Son-Animo, s.177).*

maksat (t.8), s.15, 67, 120, 131, 149, 150, 182, 183

isim Ar. maḳṣad İstenilen şey, amaç, gaye, erek

*Hepimiz başka başka **maksatlarla** huzursuzduk (Tereke, s.67)*

maksatlı (t.2), s.90, 201

zarf Bilerek, isteyerek, kasıtlı olarak

*İhtirasa varan merakının solucan kıvrımlarındaki **maksatlı** ilerleyiş, beni*

tiksindiriyordu (Körün Gördükleri, s.90).

makul olmak (t.1)

isim Ar. ma 'kûl + y.f. Tr. olmak akıllıca, akla uygun davranmak

***Makul olmalı**, sana kalk seccadeyi ye demiyorum, ama âyetler; şöyle harf harf çiğnenmezler mi? (Isırmak, s.204).*

mal (t.10), s.65, 185, 187, 199, 200, 201(4), 206

isim Ar. māl Bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü

*Peynir firması **malın** reklâmını şu adama verse ne kadar başarı kazanır diye düşünüyordum (Almanya Notları, s.185).*

malade (t.1)

isim Fransızcada hasta anlamına gelen sözcük

*Dirseğiyle dürttü erkeği, çenesiyle beni gösterdi ve ilgisiz bir acımayla, esnermiş gibi, "**Malade**" dedi (Koltuk Değnekleri, s.106).*

mali (t.2), s.201(2)

sıfat Ar. mālī Parasal

*Öyle ama eldeki mal hemen paraya çevrilmezse, o zaman vicdanı ile **mali** ihtiyacı arasında bocaladı (Fikirci, s.201).*

maliye (t.1)

isim Ar. mālīyye Devlet gelir ve giderlerini yöneten kuruluş

*Önemli saydığı günlerdi bunlar: **Maliye**'ye girişi, evlenişi gibi, filan gibi (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

Malta çarşısı (t.2), s.44, 46

özel, isim İstanbul'un Fatih ilçesinde yer alan gıda ihtiyaçlarının karşılandığı tarihi çarşı

*Hepimiz gülüştük güyâ ve **Malta çarşısının** eğri parkeleri bir hamalın ve bir sürü dükkân sahibinin kahkahalarına şahit oldu bu gün (Borç, s.46).*

malûm (t.1)

sıfat Ar. ma 'lûm Herkesçe bilinen ancak dile getirilemeyen

***Malûm** hayaller, güya terhis olmuşum da Pan-Amerikan'da iş hazırmış, Nilüferimi, 6 aydır haber alamadığım Nilüferimi, benim vefasız, benim tatlım Nilüferimi; Taksim meydanında görüvermişim de (Erkeklik Özentisi, s.32).*

malûmatlı (t.1)

sıfat Bilgili

Malûmatlının malûmatsız, kuvvetlinin zayıf karşısında duyduğu o gaddarca ukalâlıkla (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

malûmatsız (t.1)

sıfat Bilgisiz

Malûmatlının malûmatsız, kuvvetlinin zayıf karşısında duyduğu o gaddarca ukalâlıkla (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

malzeme (t.1)

isim Ar. mâlezime Gereç

Daha şimdiden elinde bir hayli malzeme toplamıştı (Fikirci, s.199).

mama (t.1)

isim Bebek için hazırlanan yiyeceklerin genel adı

Bizim çocuklar gibi, yani, bilinen ve bilinmeyen vitaminlerin cümlesini içinde toplayan, eskilerin düpedüz pirinç unu dedikleri lüks mamayla beslenmiş üç çocuğun rahatça yatıp uyuyacakları büyüklükteydi (Papağan Dedi Ki, s.167).

mamafı (doğ. mamafih) (t.1)

zarf Ar. ma 'amāfih Bununla birlikte

Kahve kurulum, müşteriler dolar, taşar, belediye memuruna "Mamafı beyim zatınız" filân diye fiyakalı birkaç lâf söylerler, hülyaların ve kadehlerin dibi gözükmeğe başlarken bekâr odalarına doğrulurlardı (Dua, s.40).

mamul (t.1)

sıfat Ar. ma 'mül Yapılmış, işlenmiş, imal edilmiş (eşya, yiyecek)

Belki küçücük bir gezegen, belki katılaştırılmış havadan mamul bir oto-füze, belki, belki düpedüz kadın diyorum kendi kendime (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

mana (t.15), s.15, 21(2), 23(2), 27, 45, 48, 49, 56, 73, 80, 83, 135, 149

isim, dil bilimi Ar. ma 'nā Anlam

Yanlarında akan suyun şırlıtısında, bekle, bekle diyen bir mânâ var gibiydi (Doğuş, s.80).

manalı (t.4), s.23, 35, 62, 205

sıfat Anlamlı

Öyle mânâlı bir sükûttur ki o, boşa harcanmış ömrün ilk faydalı şeyini çeneler, hançere, ölü hareketsizliğiyle kazanır (Isırmak, s.205).

manasız (t.3), s.109, 115, 151

sıfat Yersiz, boş, yararsız

Mânâsız, içten içe kaynakayan bir kızgınlıkla sesim titriyordu (Napolyon'un Ümidi, s.151).

manasızlaşmak (t.2), s.22(2)

nsz Anlamsız duruma gelmek

Bizim hareketlerimiz yavaşlıyor, söniyor, mânasızlaşıyor, sathileşiyor (Misafir Geldi, s.22).

manevra yapmak (t.1)

isim İt. manovra + y.f. Tr. yapmak bir araca istenilen hareketi yaptırmak

Sigarasını, tellendire tellendire, önünde manevra yapan treni, uzun uzun seyretti (İstasyondan, s.66).

mangal (t.1)

isim Ar. mankal Isınmaya, bir şey pişirmeye yarayan, sac, bakır veya pirinçten, türlü biçimlerde üstü açık ayaklı ocak, korluk

Eski çağlardan arta kalmış bir put kalıntısıyla bir tencere, nice ateşler görmüş bir mangalla maşrapa iç içe geçiyor ve benim en son şeklimi hazırlıyorlardı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

mâni olmak (t.2), s.103, 104

isim Ar. mâni ' + y.f. Tr. olmak önüne geçmek, engellemek, önlemek

Ben o sıcak yaz günlerinde, içimde mâni olamadığım bir titremeye oturur kalırdım (Sınır, s.104).

mânia (t.1)

isim Ar. mâni 'a Engel

Arkamda kalan her hâdise ve her his maniasında beni teşyi eden bir şey var (Misafir Geldi, s.23).

mantar tabancası (t.1)

isim Borusunun ucuna içi barutlu mantar takılarak patlatılan, tabanca biçiminde bir tür çocuk oyuncağı

Muhakkak ki nurdan, billurdan oyuncaklar onu, bize bir hatıra olarak bıraktığı, küçük, tüylü ayıdan, siyah boyalı mantar tabancasından daha fazla memnun edecektir (Mektup, s.53).

mantık (t.1)

isim Ar. manîk Doğru düşünmenin yolu ve yöntemi

Passionya mantığına göre bir soğuk espri niteliğinde olabilirdi ancak (Passionya Buluntuları, s.155).

mantıksız (t.1)

sıfat Mantiğa, akla aykırı olan

*Kendimi azaba sokmak, ve sonra da bunun için doktora para vermek **mantıksız** geliyordu bana (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

mantolu (t.1)

sıfat Manto giymiş olan

*Ah **mantolulara** posta olmasaydı, Dursun'un gözünde hiç kusursuz olarak kalacaktı (Terhis, s.42).*

manzara (t.1)

isim Ar. manzara Durum

*Ayaklarımın ve ellerimin büyüklüğü, çatlaklığı, çoraplarımın rengi, ezilen parmağımın feci **manzarasının** ilk defa farkına varıyordum (Misafir Geldi, s.19).*

marazi (t.1)

sıfat Ar. marazî Hastalıkla ilgili, hastalıklı

*Hayal gücüm **marazı** bir alışkanlıkla zihnime, belki de onunla gerçekte ilgisi olmayan bir çehre ve en alta düşmüş bir sefalet çiziyordu (Cümbüş, s.137).*

Maria (t.1)

özel, isim 1875 – 1926 yıllarında yaşamış Alman şiirinin en önemli temsilcilerinden yazar, şâir tam adı Rainer Maria Rilke.

*Ben şaşkın, “Ama isimlerinden biri **Maria**” diye ısrar etmiştim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

Marilyn kalçalı (t.1)

isim Amerikalı aktris ve model Marilyn Monreo gibi kalçası olan

*Bir çok filiz misali upuzun, japone entarisinden cömertçe taşmış kollu, **Marilyn kalçalı** kızı, teşhir zevkinden mahrum idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).*

marka (t.1)

isim İt. marca Tanınmış ürün, saygın kişi vb

*Ben, parlak siyah boya üzerine ve Buick **markasının** hemen altına, kan kırmızısı yağlı boya ile, Türkçesini yazmıştım (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

markalı (t.3), s.47, 68(2)

sıfat Markası olan

*Sebeb-i saadetimiz buzdolabı ve değişik **markalı** otomobillerin biz azad olmaz*

köleleri, motorla motorlaşmış biz zavallılar (Tereke, s.68).

maruz kalmak (t.1)

isim Ar. ma 'rüz + y.f. Tr. kalmak bir olay veya bir durumla karşı karşıya olmak Aynı tehlikeye maruz kalmamız dolayısıyla mutad hilâfına bir yakınlık, bir kardeşlik var etrafta (Misafir Geldi, s.22).

masa (t.25), s.19, 67, 71, 74(2), 76, 91, 108(2), 112, 113, 116, 121, 124, 125, 127, 128, 137(2), 138, 152, 179, 180, 185, 199

isim Rum. Ayaklar veya bir destek üzerine oturtulmuş tabladan oluşan mobilya Masama dayanarak doğruldu, dimdik baktı gözlerimin içine (Yeni Okul, s.116).

masal (t.8), s.60, 148(5), 149(2)

isim Ar. meşel Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür Bu gün bile hatırimda olan yaz. sabahının serinliğisin desem, çaldığım eriksin, ninemin masalısın desem (Küçük Annem, s.60).

masal anlatmak (t.1)

d. isim Ar. meşel + y.f. Tr. anlatmak inandırıcı olmayan, oyalayıcı sözlerle kandırmaya çalışmak Ne masallar anlatıyordu moruk, dedi (Taşındığım Ev, s.74).

masal gibi (t.1)

olmayacak biçimde Düşüncelerinin bir noktasına, küt parmağını bastı ve "Masal gibi bir şeydi" diye devam etti (Yeni Okul, s.115).

masallaştırmak (t.1)

-i Masal durumuna getirmek Ay, yatmış keçi sürüsünü değiştirmiş, masallaştırmıştı (Doğuş, s.80).

maskaralık (t.1)

isim Soytarılık Türli maskaralıklar yapan maymun topluluğunda sadece biri parmaklığa asılmış hareketsiz duruyordu (Bir Eşek Karşısında, s.194).

maske (t.1)

ruh bilimi Fr. masqué Kişinin oynadığı rol veya hem kendisine hem de çevresine karşı takındığı davranış Yüzümde ilgisiz bir maskeyle, "Saçma." dedim (Palto, s.129).

masmavi (t.1)

sıfat Her yanı mavi, gömgök

Masmavi gök ve bembeyaz sivri veya yayvan tepelerin birbirine kaynaşmaları sade ince bir zevkin tezahürleri gibi gözükür (Erzurum'da Akşam, s.64).

maşallahı var (t.1)

bir kimsenin veya bir şeyin iyi bir durumu anlatılırken söylenen bir söz

Aziz efendi be, dedi, Amasya yolu gene kapalıymış, ama maşallahı var senin Fordun (Şoför Aziz, s.27).

maşrapa (t.1)

isim Ar. *maşraba* Metal, toprak, plastik vb.nden yapılmış, ağzı açık, kulplu, bardağa benzeyen, küçük kap

Eski çağlardan arta kalmış bir put kalıntısıyla bir tencere, nice ateşler görmüş bir mangalla maşrapa iç içe geçiyor ve benim en son şeklimi hazırlıyorlardı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

matah (t.1)

isim Ar. *metā* İnsan, mal, eşya vb. için küçümseme yollu bir söz

Sanki kendisi pek hırlı bir matahmış gibi ya karabaşı çekiştirir ya da dili bir karış dışarda bizim bir gün nasıl mezbahaya gideceğimizi eyelerek anlatırdı (Koyun Olmak, s.172).

matematikçi (t.1)

isim Matematikle uğraşan kimse, riyaşiyeci, matematisyen

Zavallı fikirlerin, kimyacıların mikroskoplarında, astronomların teleskoplarında incelendiğini, matematikçilerin rakam ve denklerini iki büküm yüklediğini, tıbbın distürüsüyle etlerinin lime lime edildiğini, en kötüsü hazımsız öğrenci düşüncesinde alayla karşılanacağını düşündü ve vazgeçti (Fikirci, s.200).

mavi (t.8), s.54(2), 72, 82, 96, 98, 182, 189

sıfat Ar. *mā'ī* Yeşil ile menekşe rengi arasında bir renk, bulutsuz gökyüzünün renginde olan

Senin vereceğin paha biçilmez nice mavi elbiseleri görüyorum daha şimdiden Aliş'imin üstünde (Mektup, s.54).

mavilik (t.2), s.141, 143

isim Mavi renkte olma durumu

Küçük yaralarının çılgın kavisleri yok muydu semada ve semada değil miydi mavilik? (Değişme, s.143).

Mayk Hammer (t.1)

özel, isim ABD'li yazar Frank Morrison Spillane'in yazdığı çizgi roman serisinin ana karakteri

***Mayk Hammer** cesede dikmişti bakışlarını (Odamdaki Cinayet, s.141).*

Mayk (t.1)

özel, isim ABD'li yazar Frank Morrison Spillane'in yazdığı çizgi roman serisinin ana karakteri

***Mayk**, küllüstürüne (Bu, onun öğünmek için gösterdiği bir çeşit alçak gönüllülüğün etkisiyle otomobiline verdiği isim; yoksa yepyeni ve lüks bir araba) atladı ve güzel sekreteri Velda'ya doğru volla aldı (Odamdaki Cinayet, s.140).*

maymun (t.8), s.155, 176(2), 194(5)

isim, hayvan bilimi Dört ayaklı, iki ayağı üzerinde de yürüyebilen, ormanda toplu olarak yaşayan, kuyruklu hayvan, primat

*Yolum, **maymunlar** bölümünün önünden geçiyordu (Bir Eşek Karşısında, s.194).*

mazi (t.2), s.15, 21

isim Ar. māzī Geçmiş

*Kalın erkek sesli sebilci, alın, alın diye haykıran asil arkadaş, şereflerin gizlendiği **maziden** gelen güür aksiseda (Bir Sebilciden, s.15).*

mecbur (t.3), s.116, 171, 172

*sıfat Ar. mecbūr Herhangi bir konuda yükümlü, bir şeyi yapmak zorunda olan Zannediyordun ki; bize yaptığın iyilikler için seni sevmeye **mecburuz**, sevmemiz gerekir (Yeni Okul, s.116).*

mecbur edebilmek (t.1)

isim Ar. mecbūr + y.f. Tr. edebilmek zorlama ihtimali bulunmak

*Bu ün kazanmış doktoru istediğim tarzda hasta olduğumu söylemeye **mecbur edebilirdim** (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

mecbur etmek (t.1)

isim Ar. mecbūr + y.f. Tr. etmek zorlamak

*Arasına geçen bir kamyonun farı, bizi yolun kenarına çekilmeğe **mecbur ediyor** (Yeni Gelen, s.72).*

mecburen (t.1)

zarf Ar. mecbūren Kendi isteğinin dışında, zorla, kaçınılmaz, zorunlu olarak

*Bu dürtülme, bu itilmeye **mecburen** ayak uyduruyorum (Misafir Geldi, s.22).*

mecburiyet (t.6), s.37, 47, 72, 90, 124(2)

isim Ar. mecbûriyyet Zorunluluk

*Kuvvetli lâmbanın verdiği çekilme **mecburiyetinde** isyan ettiren bir şey var (Yeni Gelen, s.72).*

Mecidiyeköy (t.1)

özel, isim İstanbul ilinin Şişli ilçesinde yer alan bir semt

*Aynı saatlerde **Mecidiyeköy'de**, kulak verin bir ayak sesi yalpalar, yorgundur (Yorgunluk Hakkında, s.208).*

meczip (t.1)

sıfat Ar. meczûb Aklını yitirmiş kimse, deli

*Yarı gülen **meczip** yüzünü tekrar karşımda görüyorum, yanımdaki eski yerine soluyarak yerleşiyor (Taşındığım Ev, s.74).*

medenî (t.1)

sıfat Ar. medenî Kentlileşmiş, kırsallıktan kurtulmuş, uygar

*Ama hırçın esinti, **medenî** şehirlerin bina köşelerinde kırılıyor, fabrikalarında renk, koku ve şekil değiştiriyor, sonra, bir sokak köpeği kadar ürkek, bir irinli düşünceyi yalayıp, bir parça bulaşık suyu kokusu, biraz insan iniltisi yüklenip, insanlara taşıyordu (Beşinci Kârl Hikâyesi, s.134).*

Mehmed Korkusuz (t.1)

özel, isim Nöbet adlı hikâyedeki er, asker

*“Keşif bölümünden **Mehmed Korkusuz** (Nöbet, s.207)*

Mehmet (t.8)

1. *özel, isim Soyтары Olmak adlı hikâyedeki karakter*

*Ben **Mehmet**. Ben, bir Alman gözünde, bizzat kendi gözümde bir Avrupalı kıyafetine bürünmüş soyтары ben, nefes alamıyordum, havanın ciğerlerime girmek istemediği son tahammül noktasmdaydım_(Soyтары Olmak, s.96).*

2. *özel, isim Nöbet adlı hikâyedeki er, asker (s.206(3), 207(4))*

*Şimdi **Mehmet** öyle görüyordu ki, eline bir saz alsın, onun kitapta söylediği gibi beyitler söyler, çaldığı gibi saz çalardı (Nöbet, s.206).*

mekanik (t.2), s.119, 177

sıfat Fr. mécanique Makine ile yapılan

***Mekanik** bir gürültüyle doldu beyni (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).*

mekkâre (t.1)

isim, tarih Ar. mekkâre Osmanlı ordusunda taşıma işlerinde kullanılan at, deve, katır vb. hayvanlar

Kaç hayvan tay girdi, binek atı çıktı, kaç mekkâre katırı barındı alt katta (Fikirci, s.200).

mektap (doğ. mehtap) (t.1)

isim Far. meh + tâb Ay ışığı

Soğuk mektapla tepelerin bazı tarafları aydınlık (Yeni Gelen, s.72).

mektep (t.2), s.51, 76

isim Ar. mekteb Okul

Tanıştığı bir kızla selâmlaştı, aynı mektepten bir arkadaşıyla soğuktan ve Leman'dan bahsettiler (İnsan Hamal, s.51).

mektup (t.24), s.53(5), 121(3), 122(6), 123, 156, 158(2), 159(2), 206, 207(3)

isim Ar. mektûb Bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt, name

Önüdeki yazıya gülümsiyerek baktı, bu bir mektuptu, Allaha yazılmış bir mektup (Mektup, s.53).

melek (t.1)

isim, din b. Ar. melek Tanrı ile insan arasında aracılık yaptığına ve nurdan olduğuna inanılan manevi varlık, ferişte

“Tanrım”, demişti mektubunda, “senin melek saflarına mademki münasip gördün benim küçük Aliş’imi al, çünkü veren şendin, çünkü Mevlâm, hikmetlerini takdimden âciziz (Mektup, s.53).

meleme (t.2)

1.*isim* Melemek işi

Bir melemeyi veya bir rengi dişlerinde hissetmek, ısırarak kırmızıyı doyasıya, söyle Allahasen kırmızının ruhuna giden başka yol var mı? (Isırmak, s.204).

2.*sıfat* Ağırkanlı, rahatına düşkün

Sihirli durgunluk bir meleme yumuşaklığında yırtıldı (Bekleyenler, s.145).

melemek (t.4), s.80, 171, 172, 174

nsz Koyun, kuzu veya keçi bağırarak

Sana anasından süt meleyen kuzu gibi, susayan toprak gibi yalvarırım (Doğuş, s.80).

melûl melûl (t.1)

zarf Üzgün bir biçimde

Melûl melûl ayakkabısız ayağına baktı (Nedamet, s.38).

meme (t.1)

isim, anatomi Yavrularını emzirmek için, memelilerin göğsünde türlü biçim ve sayıda bulunan, meme başı denilen çıkıntıları olan organ, bicik, emcek, emcik
*Yiğit atam; atım nasıl koşmak isterse, oğlunun oğlu nasıl **meme** isterse, güçlü alev nasıl ağaç isterse, bu değersiz oğlun da senden cevap ister (Doğuş, s.80).*

memeli hayvan (t.1)

isim, hayvan bilimi Doğurarak üreyen, memeleri olan, sıcakkanlı, iki akciğerli, kalbinde dört boşluğu olan, vücutları genellikle tüylerle örtülü omurgalı hayvanlar sınıfı

*Sonra kendi kendime, **memeli hayvanlarda** beyin ağırlığı en önemli üstünlüktür (Papağan Dedi Ki, s.167).*

memleket (t.10)

1.isim Ar. memleket Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütünü, ülke (s.116, 172, 192)

*Hal diliyle hangi **memleketin** hangi şehrendensin, memnun musun hayatından, kaç yıldır buradasın şeklinde pek çok soruyu bir nefeste sıraladım (Bir Eşek Karşısında, s.192).*

2.Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer, şehir, yurt (s.28, 31, 43, 48(2), 65, 66)

*Hele bah, daha şincik çıktık daha **memlekette** (İstasyondan, s.65).*

memnun (t.8), s.32, 56(2), 59, 94, 121, 189, 192

sıfat Ar. memnūn Herhangi bir olaydan veya durumdan ötürü sevinç duyan, kıvançlı, mutlu

*Böceği uzun uzun seyretti, yüzündeki mes'ut ifade, etrafa seri ve endişeli bakışlarıyla bir ara kayboldu, yalnız olduğunu anlayınca **memnun** ve müsterih otlar arasında hızlı hızlı yürümeğe çalışan böceği bir müddet takip etti, tekrar etrafına bakındı ve serin zemine sırtüstü uzandı (Erkeklik Özentisi, s.32).*

memnun etmek (t.2), s.53, 128

isim Ar. memnūn + y.f. Tr. etmek bir kimseyi sevindirmek, ona kıvanç vermek
*Muhakkak ki nurdan, billurdan oyuncaklar onu, bize bir hatıra olarak bıraktığı, küçük, tüylü ayıdan, siyah boyalı mantar tabancasından daha fazla **memnun edecektir** (Mektup, s.53).*

memnun olmak (t.2), s.129, 152

isim Ar. memnūn + y.f. Tr. olmak sevinmek, sevinç duymak, kıvanmak

*Daha rahat bir konuşmayla, sözümü: “Meselâ” diye kesti, “Bu palto sizin olsaydı **memnun olur** muydunuz? (Palto, s.129).*

memur (t.2), s.169, 182

isim Ar. me`mūr Devlet hizmetinde aylıkla çalışan kimse, görevli

*Alışkanlıkla, bir tanesini bu günün hatırası ismiyle, esas maksattan kamufle ederek **memura** uzattım (Almanya Notları, s.182).*

memure (t.3), s.29(2), 30

isim Ar. me`mūre Bayan memur

*Gülümsedi ve okunacak bir şey, çekici bir hikâye olmalı diye düşündü, siliniverdi aklından telsiz **memuresi** (Telsiz Memuresi, s.30).*

men (t.1)

zamir Teklik birinci kişiyi gösteren söz, ben

*Hakikatten uzakta, aşktan bihaber, “**Men** ta senin yanında dahi hasretem sana” mısraının mânasını düşünecek vakit bulamadan, geldiler ve gittiler (Hepimiz Gibi, s.49).*

menba (doğ.memba) (t.1)

isim Ar. menba` Kaynak, pınar

*Faydalı olmak isteği içlerine öylesine işlemiştir ki, ilmin **menbanı** bulabilmek için yararlandıkları eserlerin basım tarihi asrın başlarına, hatta geçen asra kadar iner (Koyun Olmak, s.171).*

mendil (t.2), s.36, 117

isim Ar. mendīl Burun ve ter silmekte, el ve yüz kurulamakta kullanılan küçük, kare biçiminde kumaş veya yumuşak, ince kâğıt

*Tenekeden çıkardığı ekmekten irice bir dilim kesti, büyük bir **mendile** bağladı, sonra suyu ve ekmeği, evin en fazla güneş tutan yerine astı (Vermek ve Ötesi, s.117).*

menetmek (t.1)

-i Ar. men` + Tr. etmek Engel olmak

*Yaklaşmasını, kucaklamasını **meneden** kumaş parçası karşısında çaresiz ve kırık (Asıl Sebep, s.18).*

menfaat (t.2), s.67, 170

isim Ar. menfa`at Çıkar

*Gözler, merak ve **menfaat** hırsıyla pırıl pırıldı (Tereke, s.67).*

menhus (t.1)

sıfat Ar. menhūs Uğursuz

Almanya sınırına geldiğimde, yorgundum. Bu son kontrolü de atlattıktan sonra kısa bir yol daha geçmem lâzımdı, eğer o menhus aksilik olmasaydı (Almanya Notları, s.182).

menşei (doğ. menşe) (t.1)

isim Ar. menşe 'Başlangıç, bir şeyin çıktığı yer, köken, kaynak, sebep

Vücutlar, geniş bir şişmanlık içinde zayıf, yüzler, menşei bir Fransız veya Amerikan ismiyle gösterilmiş boyalarla kat kat (Tereke, s.68).

merak (t.8)

1.*isim Ar. merāk* Bir şeyi anlamak veya öğrenmek için duyulan istek (s.25, 67, 90, 149, 157)

İhtirasa varan merakının solucan kıvrımlarındaki maksatlı ilerleyiş, beni tiksindiriyordu (Körün Gördükleri, s.90).

2. Kaygı, tasa (s.76, 131)

Biz kırk adam, kırk ayrı yaşantıdan sıyrılıp, kırk ayrı dünyaya, dudaklarımızda türkü, gönüllerimizde merak, korku ve acı, yürüyorduk (Kırkinci Adam, s.131).

3.Düşkünlük, heves

Para edeceklerini sanmıyorum ama bu bir nevi kolleksiyon merakı işte (Zebra-Son-Animo, s.177).

meraklanmak (t.1)

nsz Bir şeyin sebebini anlamak için çaba harcamak

Isırmaz, dedi, ısırmıyor artık, meraklanma (Isırmak, s.205).

meraklı (t.1)

sıfat Her şeyi anlamak ve bilmek isteyen, araştırmacı, mütecessis

Adam meraklı, yaklaştı yiyeceklere (Almanya Notları, s.183).

merdiven (t.3), s.54, 92, 103

isim Far. nerdubān Bir yere çıkmaya veya bir yerden inmeye yarayan basamaklar dizisi, basak

O gün, belki kırk bardak çay içmiş seninki, şubenin üç kat merdivenini bir çok kere inmiş çıkmış ve sonra efendim doktor şöyle bir dinlemiş, kalb hastası demiş, vermiş raporu (Suç, s.92).

merdiven altı (t.1)

isim Katlar arasındaki merdivenlerin altında kalan boşluk

Merdiven altına serdiği çimento torbalarına rahatça uzandı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

merhametsiz (t.1)

sıfat Acıması olmayan, katı yürekli, katı kalpli, taş yürekli, taş kalpli, kalpsiz Sesi, mağrur ve merhametsizdi (Suç, s.92).

merkez (t.3)

1. isim Ar. merkez Bir bölgenin veya kuruluşun yönetim yeri (s.159, 200)
Zannederim kazmayı merkez posthanesinin üstüne vurmuşuz (Passionya Buluntuları, s.159).

2. Biçim, tarz

Kim bilir ne hayallerin merkezi oldu bu palto (Palto, s.129).

mermer (t.3), s.71, 150, 158

sıfat, jeoloji Ar. mermer Bileşiminde % 75'ten çok kalsiyum karbonat bulunan, genellikle beyaz, renkli ve damarlısı da olan, cilalanabilen, billurlaşmış kireç taşından yapılan

Düşüncesiz bir açık kalplilikle masanın çatlak mermeri üzerine döküverdiklerim bizden uzaklaşmış ve yabancılaştı gibi (Yeni Gelen, s.71).

mert (t.3), s.15, 39

sıfat Far. merd Yiğit

Verin, verin iniltileri arasında, ruhunun nüfuz edemediğim derinliklerinden kopup gelen (sebilullâh) alın, Allah aşkına alın, biraz daha alın diyen mert yalvarışı (Bir Sebilciden, s.15).

mesafe (t.2)

1.isim Ar. mesāfe Ara, aralık, uzaklık

Beşinci Kari, soytarısının sözlerini dinlerken, belki de ilk defa, krallıkla insanlık arası mesafeyi ezilerek kutluyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.133).

2. İlişkilerde çok içten olmama durumu, resmiyet

Adam, gözlerinde . belirli bir mesafe duygusu olmaksızın, yolun bitiminde bir noktaya bakıyordu (Kırkinci Adam, s.131).

mesai (t.1)

isim Ar. mesā'ī Çalışma, emek

Eskinin son kalıntıları, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında muhteris gözlerin, Recî'de 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına muhatap olmak bahasına elde edilmiş Bali markalı çorapların resm-i geçidine istihfafla

seyirci (Tereke, s.68).

mesaj (t.2), s.201, 202

isim Fr. message Yazı veya sözle anlatılması amaçlanan duygu, düşünce, ileti
Gönderilen mesajlar yanlış yerlere gitmiş gibi bir reaksiyon görülüyor (Fikirci,
s.202).

mescid (doğ. mescit) (t.2), s.55, 56

isim, din b. Ar. mescid Genellikle minaresiz, küçük cami
Meşrute vardı mescidin yanında, tek odalı küçük baraka yarıya kadar kitap
doluydu (Deli İmam, s.56).

meselâ (doğ. mesela) (t.10), s.21, 26, 129, 172(2), 173, 180, 181, 189, 200

edat Ar. meşelâ Söz gelişi
Oh, o kitabı düşünüyorum, o kitaptan yararlanarak mezun olmuş öğrenciyi,
halen okuyanları, meselâ o kitaptan öğrendiği tarzda bir fabrika kurup, çelik
imal etmeye çalışan insanı düşünüyorum (Koyun Olmak, s.173).

mesele (t.2), s.33, 193

isim Ar. mes'ele Sorun
Genişçe yer yatağının diğer ucunda güzel karısı, akşam münakaşasını yaptıkları
yeni eve taşınma meselesini unutmuş gibiydi (Yeni Gün, s.33).

meslek (t.2), s.124, 180

isim Ar. meslek Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı,
insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak
için yapılan, kuralları belirlenmiş iş
Eşek misalinden hareket edip daha nice örnekler vermek, insanların
mesleklerinde ve fikirlerinde eşekçe tesiri söylemek mümkündür (Sesli
Ansiklopedi, s.180).

meslek erbabı (t.2), s.155, 209

isim işinin uzmanı veya ustası
Bu demektir ki; bakkal, lâğımçı, ciğerci, kasap, istidacı ve boş gezip kaldırımları
ölçen meslek erbabının devlet yönetimi hakkındaki düşüncelerinden
yararlanamazlardı (Passionya Buluntuları, s.155).

mes'ut (doğ. mesut) (t.4), s.15(2), 32, 54

sıfat Ar. mes'ūd Mutlu, sevinçli, ongun
Böceği uzun uzun seyretti, yüzündeki mes'ut ifade, etrafa seri ve endişeli
bakışlarıyla bir ara kayboldu, yalnız olduğunu anlayınca memnun ve müsterih

otlar arasında hızlı hızlı yürümeğe çalışan böceği bir müddet takip etti, tekrar etrafına bakındı ve serin zemine sırtüstü uzandı (Erkeklik Özentisi, s.32).

meşgale (t.2), s.23, 51

isim Ar. meşgale Uğraşı

Ama bu pek sıkıcı bir **meşgaleydi** (İnsan Hamal, s.51).

meşgul (t.2), s.35, 36

sıfat Ar. meşgūl Bir işle uğraşan, iş görmekte olan

Geniş taşlıkta annem akşam yemeğini hazırlamakla **meşguldü** (Çatal, s.35).

meşgul etmek (t.1)

isim Ar. meşgūl + y.f. Tr. etmek oyalamak

Diğerlerinin aklını **meşgul eden** miktardı (Tereke, s.67).

meşgul olmak (t.1)

isim Ar. meşgūl + y.f. Tr. olmak vaktini vermek, uğraşmak, oyalanmak

Zannederim dikkatimi çeken sarı, sakallı yüzündeki derin ifadesizlikti veya bendeki bir şeyle **meşgul olmak** ihtiyacıydı (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

meşru (t.1)

sıfat, hukuk Ar. meşrū ' Yasal

Hastalığımı anlatabilmek için bulduğu terimlerle, arzularım kirlerinden yikanacak, yıkılacak sınırlar, boğmayacaklar beni ve toplum gözündeki davranışlarım bir lâtince isimde **meşru** olacaklardı (Elli Liralık Teşhis, s.101).

meşruta (t.1)

isim Ar. meşrūta Bir kimseye, mirasçılara veya bir kuruluşa satılmamak şartı ile verilmiş mülk

Meşruta vardı mescidin yanında, tek odalı küçük baraka yarıya kadar kitap doluydu (Deli İmam, s.56).

meta (t.2), s.155, 200

isim Ar. metā ' Mal, ticaret malı

Eğitilmemiş kafaları, toprağın, mahsulün ve terin ticaret **metaı** olduğunu, kişi ve toplumlar arası huzursuzluğun bunlarla satın alınacağını idrak edememişti henüz (Passionya Buluntuları, s.155).

metal (t.2), s.83, 137

sıfat, kimya Çok yüksek elektrik ve ısı iletkenliği, kendine özgü parlaklığı olan, oksijenli birleşimiyle çoğunlukla bazik oksitler veren maddeden yapılmış olan Rabbim, o **metal** âletin nasıl sefil olduğunu, düştüğünü, alüminyumun nasıl asıl

rengini inkârla sahibinin bir parçası hâline nasıl geldiğini ben o zaman gördüm
(Cümbüş, s.137).

metalsi (t.1)

isim, kimya Metallerin fiziksel özelliklerini, metal olmayan ögelerin ise kimyasal özelliklerini taşıyan element, madensi, metaloit
Mavi gözlerinde metalsi bir hayret, “Neden.” dedi (Almanya Notları, s.182).

metre (t.1)

isim, matematik Fr. mètre Yer meridyen çemberinin kırk milyonda biri olarak kabul edilen, 100 cm'lik temel uzunluk ölçüsü birimi
Suat, benden hemen birkaç metre ilerde duruyordu, suya doğru eğilmişti (Erkeklik Özentisi, s.32).

metres (t.2), s.152, 210

isim Fr. maîtresse Evli bir erkekle nikâhsız yaşayan kadın, kapama, kapatma, zamazingo
İlgisini canlandırabilmek için Napolyon'un aşkından, metresinin vücut yapısını şöyle elimle tarif ederek bahsettim (Napolyon'un Ümidi, s.152).

mevcudiyet (t.2), s.19, 20

isim Ar. mevcūdiyyet Varlık
Odadaki mevcudiyetini ondan gelen hafif ve rahatsız kıpırdanışından anlıyordum (Misafir Geldi, s.19).

mevcut (t.1)

sıfat Ar. mevcūd Var olan, bulunan
Anlayamadı, yüzünde zaten mevcut aptallık ifadesi, büsbütün derinleşti (İnsan Hamal, s.52).

mevkii (doğ. mevki). (t.3)

1.*isim, mec. Ar. mevki* Bir kimsenin veya bir nesnenin benzerleri arasındaki yeri, değeri, seviyesi (s.17, 28)

Beni muaheze ettiler, pardösümü emaneten sana verdiğim için ve biraz da kahraman mevkiine kondum (Asıl Sebep, s.17).

2.Durum, vaziyet

Ama bir türlü hazmedemedi düştüğü âciz mevkii (İnsan Hamal, s.52).

Mevlâ (t.1)

özel, isim, din b. Tanrı

“Tanrım”, demişti mektubunda, “senin melek saflarına mademki münasip

*gördün benim küçük Aliş'imi al, çünkü veren şendin, çünkü **Mevlâm**, hikmetlerini takdimden âciziz (Mektup, s.53).*

mevsim (t.1)

isim Ar. mevsim Yılın, güneşten ısı, ışık alma süresi ve dolayısıyla iklim şartları bakımından farklılık gösteren dört bölümünden her biri, sezon
*Hani dört **mevsimden** dört başka hazla (Göç, s.104).*

Mevzu (t.1)

isim Ar. mevzû ' Konu

***Mevzu**, dün ve bugün çemberini yarmış, insanlardan bahsediyoruz (Misafir Geldi, s.23).*

mevzun (t.1)

sıfat Ar. mevzûn Biçimli, düzgün, oranlı, uyumlu

***Mevzun** kalçası ve küçük ayakları vardı (Dua, s.40).*

meydan (t.2), s.195, 196

isim Ar. meydân Alan, saha

*Üzerine diktikleri taş kaideden çevreme, insanların kaynaştığı bu büyük **meydana** hayretle bakıyordum (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

meydana çıkmak (t.2), s.22, 183

isim Ar. meydân + y.f. Tr. çıkmak ortaya çıkmak, görünmek

*İsmim soyadım derken savcı: "Kötü maksadınız, ilim adamlarımızın resmî raporları ile **meydana çıktı**." diye adeta haykırdı (Almanya Notları, s.183).*

meydana gelmek (t.4), s.154, 176, 180, 195

isim Ar. meydân + y.f. Tr. gelmek olmak, oluşmak

*Daha Roma ve İran tesiri düşünülmecek kadar eski oldukları göz önüne getirilirse, iki asıl cinsten, yâni erkek ve dişiden **meydana geldiği** söylenebilir bu toplumun (Passionya Buluntuları, s.154).*

meydana getirmek (t.3), s.31, 124, 196

isim Ar. meydân + y.f. Tr. getirmek olmasını sağlamak, oluşturmak

*Psikasteninin beyzi şekli sendrom karesiyle kompozisyonlar **meydana getiriyordu** (Palto, s.124).*

meydanlık (t.1)

isim Açıklık

*Dağınık köy evlerinin tahtaboşlarında renkli giyimleri içinde kadınlar, **meydanlıkta** erkekler ve çocuklar durgun bekliyorlardı (Bekleyenler, s.144).*

meyhane (t.2), s.39, 208

isim Far. mey + hāne İçki satılan ve içilen yer, içki yeri

Meyhanede birkaç kişi vardı (Dua, s.39).

meyve (t.2), s.155, 205

isim mec.Far. mīve Ürün, sonuç, kâr

Şunu öğrenmiş olmanız gerekirdi ki; yontma taş devrinden bugüne, güzel gözlerinizin o bereketli meyvesi, toplum dertlerinden çok, arzularınızın elde edilmesi için yararlı olmuştu (Passionya Buluntuları, s.155).

mezar (t.1)

isim Ar. mezār Ölünün gömülü olduğu yer, kabir, sin, makber, gömüt

Turgut'un mezarı yeni olmasına rağmen, yabanî otlardan gözükmüyordu (Dua, s.40).

mezar taşı (t.1)

isim Gömülen kişiye ait kimlik bilgileri, dua vb. yazıları kazınmış olarak üzerinde bulunduran ve mezarın baş ucuna dikilen taş, hece taşı

Uzun servi ağaçları, eğri mezar taşlarını gölgeliyordu (Dua, s.40).

mezarlık (t.1)

isim Mezarların bulunduğu yer, kabristan, gömütlük, sinlik, tahtalıköy, mezaristan, bamyaratlası

Ağır ağır eski sebilin yanından geçti, mezarlığa doğru yokuş aşağı inmeğe başladı (Dua, s.40).

mezbaha (t.2), s.170, 172

isim Ar. mezbaha Kesimevi

Gerek insanlara sağladığı menfaatler, gerek mezbahadan bize göre daha uzak oluşu, gerekse yaşamak için dişiliğinin fikirden önce oluşu, benim zihnimi dolduran kaygılardan uzak olmasını sağlıyordu (Koyun Olmak, s.170).

meziyet (t.1)

isim Ar. meziyet Bir kişiyi veya nesneyi benzerinden üstün gösteren nitelik

Bilmiyor musun ki, her koyun fikir sahibi olsa değer birimleri değişir ve kafatası kalınlığının, iri boynuzlu olmanın bir meziyet olmadığı anlaşılırdı (Koyun Olmak, s.174).

mezun olmak (t.1)

isim Arapça me`zūn + y.f. Tr. olmak okul, kurs vb.ni bitirmek

Oh, o kitabı düşünüyorum, o kitaptan yararlanarak mezun olmuş öğrenciyi,

halen okuyanları, meselâ o kitaptan öğrendiği tarzda bir fabrika kurup, çelik imal etmeye çalışan insanı düşünüyorum (Koyun Olmak, s.172).

mi (t.181), s.17(3), 26(3), 27, 28, 29(3), 30(3), 31, 32(3), 40, 41, 42, 43, 45, 53, 55, 58(2), 59, 60, 61(2), 63, 65(3), 66, 74, 80(3), 84(3), 85, 86, 91(2), 93, 106, 109(3), 111(2), 114, 116(3), 118, 125(5), 128(4), 129, 130, 137(2), 138(4), 141(5), 142(14), 143(16), 144, 145(4), 146(2), 152(4), 153, 155, 157(3), 158(2), 167, 171(2), 173(3), 174(3), 176(2), 177, 179, 181, 183(2), 184(3), 187, 188(4), 189(2), 190(2), 192(2), 193, 194, 197(2), 200(4), 201, 203(2), 204(6), 205, 206(2), 207

edat sonuna getirildiği tümceye ya da sözcüğe, söyleyiş biçimine, tonlamaya göre soru, şaşma ya da yadsıma anlamı katar

*Bilmek **mi**? diye esnedi; sakalını uzun uzun kaşdı, göğsünü olanca hızıyla şişirerek karşiki çalı kümesine okkalı bir tükürük yolladı (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

mırıldanmak (t.14)

1.nsz Alçak sesle kendi kendine bir şeyler söylemek (s.34, 37, 39, 41, 46, 65)

*Bir şeyler **mırıldandı**. Giderken arkasından baktım ve demin gelen kadın olduğuna inanamadım bir türlü (Borç, s.46).*

2.Alçak sesle şarkı söylemek (s.40, 41)

*Hemen önünden, vücudunu tatlı bir salıntıya bırakıvermiş güzel bir çingene kızı şarkı **mırıldanarak** yürüyordu (Dua, s.40).*

3.Ancak yanındakinin duyabileceği bir biçimde konuşmak (s.22, 27, 33, 62, 146, 205)

*-Bir hayal arıyorum, diye **mırıldandı** kulağıma (Serhoş, s.62).*

mırıldı (t.1)

isim Alçak ve anlaşılmaz bir ses çıkararak konuşma

*Hava sıkıcı, ihtiyaç içinde kıvranan kadının **mırılması** sıkıntılıydı (Borç, s.45).*

Mısır (t.1)

özel, isim Arap yarımadasında yer alan, başkenti Kahire olan devlet

***Mısır'ın** namı fıravun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

mısır (t.1)

isim, bitki bilimi Ar. mişr Buğdaygillerden, gövdesi boğumlu ve kalın, yaprakları şerit biçiminde, boyu yaklaşık 2 metre olabilen, erkek çiçekleri tepede

salkım durumunda, dişi çiçekleri yaprakla gövde arasında koçan biçiminde olan bir kültür bitkisi (*Zea mays*)

Sonra mısır imecesine kalmışlardı (Nöbet, s.206).

mısra (t.4), s.48, 49, 76, 141

isim, edebiyat Ar. mişrā Bir beyit, şiir veya manzûmenin satırlarından her biri, dize

Hakikatten uzakta, aşktan bihaber, "Men ta senin yanında dahi hasretem sana" mısraının mânasını düşünecek vakit bulamadan, geldiler ve gittiler (Hepimiz Gibi, s. 49).

mızrak (t.1)

isim Ar. mizrāk Uzun saplı, sivri demir uçlu silah

Güneş, iki mızrak boyu yükselmişti (Vermek ve Ötesi, s.117).

mide (t.6), s.38, 60, 68, 76, 137, 178

isim, anatomi Ar. mi`de Omurgalılarda, sindirim sisteminin, yemek borusu ile onikiparmak bağırsağı arasında besinlerin sindirime hazır duruma getirildiği omurgasız hayvanlarda sindirim kanalının bu bölgeye karşılık olan parçası

Midemin taşlaşmış katılığı için, tiksinti diyordum (Cümbüş, s.137).

mikroskop (t.1)

isim Fr. microscope Bir mercek düzeneği yardımıyla küçük nesnelere büyütüp daha belirgin duruma getirmeye veya çıplak gözle görülmeyenleri göstermeye yarayan alet

Zavallı fikirlerin, kimyacıların mikroskoplarında, astronomların teleskoplarında incelendiğini, matematikçilerin rakam ve denklemlerini iki büklüm yüklediğini, tıbbın distürüsüyle etlerinin lime lime edildiğini, en kötüsü hazımsız öğrenci düşüncesinde alayla karşılaşacağını düşündü ve vazgeçti (Fikirci, s.200).

miktar (t.1)

isim Ar. miqdār Ölçü

Diğerlerinin aklını meşgul eden miktardı (Tereke, 67).

milât (doğ. milat) (t.1)

isim Ar. milād Hz. İsa'nın doğduğu gün

Milât, Hz. Muhammed, şu veya bu tarih... (Misafir Geldi, s.23).

milattan önce (t.1)

isim Miladi zaman başlangıcından geriye doğru sayılan yıllara göre belirtilen

tarih

Çivi yazısı bu, aşağı yukarı milattan önce (Sesli Ansiklopedi, s.179).

millet meclisi (t.1)

isim Milletvekillerinin oluşturduğu kurul

Millet meclisinde biri diğerine bu isme hiç de layık olmadığı halde inek der hiç sesiniz çıkmaz (Bitler, s.188).

millet (t.12), s.44, 45, 124, 155, 188, 192, 209, 210(4), 211

isim Ar. millet Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus

Hem misk gibi kızlarımız dururken, pardon durmazken, yani demek istiyorum ki dünya milletleri onlardan yararlanır dururken, ne zorunuz var böyle karanlık güzellerin peşinde dolaşıp, çirkeflî üzerinize sıçratmağa (Bitler, s.209).

Millî Eğitim Bakanlığı (t.2), s.201(2)

isim Eğitim ve öğretim hizmetlerini yürüten bakanlık, kurum

Cömertçe bir düşünüşle telepatik yoldan, malın bir kısmını, Millî Eğitim Bakanlığına, diğerlerini de Dış İşleri, İç İşleri ve Adalet Bakanlıklarına gönderdi (Fikirci, s.201)

milliyet (t.1)

isim Ar. milliyet Bağlı bulunan millet, tabiiyet

Ruhlar rengine, kokusuna, büyüklük ve küçüklüğüne, milliyetine, inancına ve eğilimine göre ayrılmışlar (Zebra-Son-Animo, s.176).

mimar (t.1)

isim Ar. mi'mār Yapıların planını yapıp bunların gerçekleşmesini sağlayan

kimse

Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin mucidi benmişim gibi, alçaklık, insan sıhhatini sabote, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu, Mısır'ın namlı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, 179).

minnet (t.6), s.17, 20, 46, 122, 138, 164

isim Ar. minnet Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu

Kadın doğrulmuştu, yumuşacık ifadeli gözleri hayret ve minnetle pırl pırlıdı (Borç, s.46).

minnettar (t.1)

isim Ar. minnet + Far. -dār Birinden gördüğü iyiliğe karşı kendini borçlu sayan, gönül borcu olan kimse, gönül borçlusu
*Eseri hâlâ ders kitabı olarak muhafaza eden Üniversiteye ve kitabın üçüncü tabını yapan fakülte yayın komisyonuna tekrar **minnettar oluyorum** (Koyun Olmak, s.172).*

misafir evi (t.1)

isim Konukların kaldıkları yer
*Delikanlılar Âşık Garip kitabını okurlar, o da **misafir evinin** arka tarafındaki çatlaktan dinlerdi (Nöbet, s.206).*

misafir (t.12), s.19(2), 20(2), 21(2), 22(3), 23, 36, 167

isim Ar. musāfir Konuk
*Odam sıcaktı ve ben **misafirime** karnını doyurabileceği iki kap sıcak yemek ikram edebilmişim (Misafir Geldi, s.19).*

misâl vermek (t.1)

isim Ar. mişāl + y.f. Tr. vermek bir konuyu daha ayrıntılı bir biçimde anlatabilmek için örneklendirmek, örnek vermek
*Şiirler söylemiş, **misâller vermiş**, ruhu ve eti birbirine karıştıran basit insan davranışıyla alay etmiş, “Ben” demişti “Hiç elmas bir küpeyi mahfazasıyla takan bir kulak görmedim (Koltuk Değnekleri, s.107).*

misal (t.3), s.29, 45, 180

isim Ar. mişāl Örnek olarak alınabilen, gösterilen şey, örnek
*Kalemim akıversin gözyaşı **misali** (Telsiz Memuresi, s.29).*

misk (t.1)

isim Ar. misk Mis
*Hem **misk** gibi kızlarımız dururken, pardon durmazken, yani demek istiyorum ki dünya milletleri onlardan yararlanır dururken, ne zorunuz var böyle karanlık güzellerin peşinde dolaşıp, çirkefi üzerinize sıçratmağa (Bitler, s.188).*

miskinlik (t.1)

isim Miskin olma durumu, meskenet
*Pek hatırlamıyorum, yemek nasılsa iyi çıkmıştı da biraz fazlaca mı kaçırmıştım, yorgun muydum, yoksa sıcaklardan mıydı; neyse, o gün bir hal olmuştu bana, bir **miskinlik**, bir yorgunluk kaplamıştı içimi, hadi, demiştim, bizim gölün kenarına şöyle bir uzanayım (Erkeklik Özentisi, s.32).*

misil (t.1)

isim Ar. mişl Defa, kez, kat

*Dere, bölüğün önünde irice bir göl meydana getirirdi, uzun dallı söğütler vardı ve dallarının birkaç **misli** uzunlukta gölgeleri (Erkeklik Özentisi, s.31).*

miyavlamak (t.1)

nsz Kedi “miyav” diye ses çıkarmak

*Kasabın önünde bulduğu kedi yavrusu yavaşça **miyavladı** (Yeni Gün, s.34).*

mizah (t.1)

isim, edebiyat Ar. mizāh Gülmece

*Bu yüzden her ilim adamı biraz **mizah** yazarı olmağa mecburdur (Koyun Olmak, s.171).*

modası geçmek (t.1)

d. isim İt. moda + y.f. Tr. geçmek önemini yitirmek, geçersiz duruma gelmek, artık aranmamak

*Pek **modası geçmiş** buluruz bu lâfi (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

model (t.1)

isim Fr. modèle Örnek olmaya değer kimse veya şey, örnek, paradigma

*Okulun **modeli** İsviçre’den alınmıştı, seninki de Avrupa’dan (Yeni Okul, s.116).*

modern (t.1)

sıfat Fr. moderne Çağdaş

***Modern** usûllerle çalışan bir tasnif bürosu kurması gerekiyordu (Fikirci, s.199).*

monarşi (t.1)

isim, toplum bilimi Fr. monarchie Siyasi otoritenin genellikle miras yolu ile bir kişinin üzerinde toplandığı devlet düzeni veya rejim, tek erklik

*İdare **monarşiydi** (Passionya Buluntuları, s.155).*

Monika (t.1)

özel, isim Okuyamadığım Mektup adlı hikâyedeki şarkıda geçen isim

*Karşı şantiyeden “**Monika**” nakaratlı bir şarkı yükseliyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).*

monoton (t.1)

sıfat Fr. monotone Tekdüze

*Gerçi her taraf aynı renktedir, hiç bir zaman **monoton** denemez (Erzurum’da Akşam, s.64).*

mor (t.2), s.83, 168

sıfat Kırmızı ile mavinin karışmasından oluşan renk, menekşe renginin

kırmızıya çalan renkte olan

Gösterdiği noktalarda, şekiller sırf mânâ oluyorlar, mor renkli tırnaklarıyla kadın, onları yakalıyor ve bize anlatıyordu (Kurşun Dünyasından, s.83).

moruk (t.1)

isim argo Erm. Yaşlı erkek

Ne masallar anlatıyordu moruk, dedi (Taşındığım Ev, s.74).

motif (t.2), s.118(2)

isim Fr. motif Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri

Yeni dokunmuş yerlerde motifler, koyun postu gibi uzun tüylü ve intizamsızdılar (Vermek ve Ötesi, s.118).

motor (t.5), s.25, 42, 68, 179, 180

isim Fr. moteur Herhangi bir enerjiyi mekanik enerjiye dönüştüren düzenek

Geniş ceket cebinden küçük bir motor, kablolar, bazı aletler çıkardı, “Cereyan var mı?” diye sordu (Sesli Ansiklopedi, s.179).

motor yağı (t.2), s.27, 184

isim Motorlarda sürtünmeyi azaltarak aşınmayı önlemeye yarayan bir yağ türü

Sigara dumanı ve yanık motor yağı kokusuyla derinden derine içlerine dolan bu üstünlük arzusu önüne geçilir gibi değildi (Şoför Aziz, s.27).

motorlaşmak (t.1)

sıfat Motor haline gelmek

Sebeb-i saadetimiz buzdolabı ve değişik markalı otomobillerin biz azad olmaz köleleri, motorla motorlaşmış biz zavallılar (Tereke, s.68).

mösyö (t.1)

isim Fr. monsieur Erkeklerle verilen bir unvan, bay

Bana doğru eğildi, yorgun ve yenik, “Neden bu mösyö?” dedi (Palto, s.129).

Mr. Wilson (t.2), s.140, 141

özel, isim Odamdaki Cinayet adlı hikâyede geçen karakter

Mr. Wilson, uzun boyluydu, ruhsuz bir mavilik vardı gözlerinde (Odamdaki Cinayet, s.141).

muaheze etmek (t.2), s.17, 18

isim Ar. mu ‘āhaze + y.f. Tr. etmek kınamak

Beni muaheze ettiler, pardösümü emaneten sana verdiğim için ve biraz da kahraman mevkiine kondum (Asıl Sebep, s.17).

muayene (t.2)

1.*isim, tıp Ar. mu 'āyene* Bir kimsenin hasta olup olmadığını veya hastalığın ne olduğunu araştırma, sağlık muayenesi

*Sonra, “Bizim zamanımızda **muayene** hastahanedede olmazdı.” dedi, “Şubede sadece bir doktor bakardı (Suç, s.91).*

2.Gözden geçirme, araştırma, yoklama, kontrol

*Kahvenin önünde yığımla duran bez parçalarını, uzun ve ojeyle kızartılmış turnaklı eller **muayenede** (Tereke, s.68).*

muayyen (t.1)

sıfat Ar. mu 'ayyen Belirli

*Beni büsbütün bilgisiz sanmasına kırıldım ve dedim “Baş, diş, nezle, grip ağrularına, hanımların **muayyen** zamanları için ya da romatizmal hallerde kullanılan şifalı bir kapsüldür (Almanya Notları, s.184).*

muazzam (t.2), s.15, 64

sıfat Ar. mu 'azzam Çok büyük, çok iri, koskoca, koskocaman

*Bomboş hayatımda, **muazzam** karanlığın mânasını seziyorum (Bir Sebilciden, s.15).*

mucit (t.1)

sıfat Ar. mūcid Yaratıcı, yaratan

*Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin **mucidi** benmişim gibi, alçaklık, insan sıhhatini sabote, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu, Mısır'ın namlı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

muhafaza etmek (t.1)

isim Ar. muḥāfaẓa + y.f. Tr. etmek korumak, saklamak

*Eseri hâlâ ders kitabı olarak **muhafaza eden** Üniversiteye ve kitabın üçüncü tabını yapan fakülte yayın komisyonuna tekrar minnettar oluyorum (Koyun Olmak, s.172).*

muhafazakârlık (t.1)

isim Tutuculuk, taassup

*Zayıf aklının olanca **muhafazakârlığıyla** her gözden uzak tutmayı, sadece kendi sahip olmayı kurar ileride evleneceği kadına (Borç, s.45).*

muhafız (t.1)

isim Ar. muhāfīz Bir kalenin veya bir şehrin önemli yerlerini korumak, düzeni ve güvenliği sağlamakla görevli komutan

*N'olaydı bütün bu hırsızlıkları yapmadan evvel sana rastlamış ve bir anını çalmış olaydım.” “Affettim.” dediniz **muhafızlara** (Passionya Buluntuları, s.157).*

muhakkak (t.9)

1.sıfat Ar. muhakkak Doğruluğu, gerçekliği kesin olarak bilinen, gerçekliği kesinleşmiş (s.27, 209)

*Uyku da bu noktalardan biri, hem de önemlilerinden biridir **muhakkak** (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

2.zarf Kesinlikle (s.18, 51, 53, 68, 145, 169, 199, 209)

*Gaddar hayatın kıyasıya vurduğu tokatlara aşına yüziinde hayallerle gelen, rüzgârın lâtif okşamasını duymaktasın **muhakkak** (Asıl Sebep, s.18).*

muhalefet lideri (t.1)

isim Hükûmet kurmaya katılmamış partinin başkanı

*İlk tepki **Muhalefet liderinden** geldi (Fikirci, s.201).*

muhalefet partisi (t.1)

isim Hükûmet kurmaya katılmamış parti

*O zaman **muhalefet partileri** ve hükümet görev başına koşar, avaz avaz ninniler söyler, uyuturlar bizi (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

muhatap olmak (t.1)

isim Ar. muhāṭab + y.f. Tr. olmak kendisine söz söylenmek, hitap edilmek

*Eskinin son kalıntıları, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında muhteris gözlerin, Recî'de 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına **muhatap olmak** bahasına elde edilmiş Bali markalı çorapların resm-i geçidine istihfafla seyirci (Tereke, s.68).*

muhavere (t.1)

isim Ar. muhāvere İki kişi arasında karşılıklı olarak yapılan konuşma

*Konuştuğumuz, daha doğrusu, onun konuştuğu, benim tasvip ettiğim **muhaverede** mânasından ziyade ahengine ehemmiyet verdiğim bir akış var (Misafir Geldi, s.21).*

muhayyel (t.2), s.67, 201

sıfat Ar. muhayyel Hayal gücüyle yaratılan, hayal edilen

*Alın, alın diye bağıyor, etrafa **muhayyel** birşeyler dağıtıyordu (Fikirci, s.201).*

muhayyile (t.3), s.23, 103, 140

isim Ar. muḥayyile Hayal gücü

*Birçok tezatları **muhayyilemizin** bir icadı olarak kabul ediyorum (Misafir Geldi, s.23).*

muhtelif (t.4), s.51(3), 186

sıfat Ar. muḥtelif Çeşit çeşit, çeşitli

*Satıcıların ahenkli bağırışları, **muhtelif** ağızlarından çıkan kaç para, kaç para kalıbına dökülüveren uğultu, delik pazarcı tenteleri altında uzayıp gidiyordu (İnsan Hamal, s.51).*

muhtemelen (t.2), s.17(2)

zarf Ar. muḥtemelen Umulur ki, beklenir ki, görünüşe bakılarak

*İzmir gözünüün alabildiğine ve **muhtemelen** nişanlın iskelededir (Asıl Sebep, s.17).*

muhterem (t.1)

sıfat Ar. muḥterem Saygıdeğer

*Cemaat-ı müslimîn, **muhterem** cemaat, ölüversin içinizdeki “BEN”. (Deli İmam, s.55).*

muhteris (t.1)

sıfat Ar. muḥteriş Hırslı

*Eskinin son kalıntıları, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında **muhteris** gözlerin, Recı'de 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına muhatap olmak bahasına elde edilmiş Bali markalı çorapların resm-i geçidine istihfafla seyirci (Tereke, s.68).*

mukaddes (t.1)

sıfat Ar. muḳaddes Kutsal

*Bir an geldi, **mukaddes** an geldi (Deli İmam, s.56).*

mumluk (t.1)

sıfat Herhangi bir sayıda mumu olan

*Odama altmış **mumluk** bir lâmba aydınlatıyor, şaşkın ve kararsızım (Misafir Geldi, s.23).*

muntazam (t.1)

sıfat Ar. muntazam Düzenli, derli toplu

*Perçin çekiçlerinin, **muntazam** tarrakası, ince titreşimler halinde sırtımdan bedenime yayılıyordu (Düşünmek, s.163).*

murada ermek (t.1)

d. isim Ar. murād + y.f. Tr. ermek isteğine kavuşmak, dileği gerçekleştirmek, arzusu yerine gelmek

Bu sayı sonrası hayat "murada ermek" gibi bir enginlikte sislenir ve kaybolur (Açmadığım Kapı, s.148).

Musa (t.1)

özel, isim Vermek ve Ötesi adlı hikâyede geçen erkek karakter

Musa, ağzının kenarında dolaşan sineğe aldırma- sızın uyuyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).

mutad (doğ. mutat) (t.3), s.22, 49(2)

sıfat Ar. mu 'tād Alışılmış, alışılan

Aynı tehlikeye maruz kalmamız dolayısıyla mutad hilâfına bir yakınlık, bir kardeşlik var etrafta (Misafir Geldi, s.22).

mutfak (t.3), s.88, 112, 166

isim Yemek pişirilen yer, aş damı

Divana uzanır, mutfaktan gelen tıkrıldılara kulak verirdi (İnsanlar ve Saatler, s.112).

mutlak (t.5), s.17, 21, 22, 58, 125

sıfat Ar. muṭlaḳ Salt

Biliyor musun ki, mutlak samimiyetin o gösterişli kumaş parçası altında cazibesini kaybedecek ve sen nişanlın için sevgini bununla takviye alâdeliğini gösterecek kadar alçalacaksın (Asıl Sebep, s.17).

mutlu kılmak (t.2), s.99, 193

isim mutlu + y.f. kılmak mutluluk vermek, bahtiyar etmek

Öğretmen ve arkadaşlarım tarafından sevilme, küçük kalbimi ve dedelerimi kirletmek bahasına da olsa beni mutlu kılıyordu (Nedenlerim, s.99).

mutlu olmak (t.3), s.178, 192, 208

isim mutlu + y.f. olmak mutluluk duymak, bahtiyar olmak

Topluma, göz yaşları ve ağlamaklı sesiyle kendini teşhir eder, bulduğu sadaka ağırlığındaki ilgiyle mutlu olur (Zebra-Son-Animo, s.178).

mutlu (t.12)

1.sıfat Mutluluğa erişmiş olan, ongun, mesut, saadetli, bahtiyar, berhudar (s.85, 120, 141, 168, 199)

Denkler, kap-kacak, leğen ve mutlu insanlar yüklü bir araba (Göç Zamanı,

s.85).

2.Mutluluk veren (126(2), 128, 135, 177, 193, 209)

*İnsanların benim, benimse insanlar gibi davrandığım o **mutlu** özgürlükten yoksunum burada (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

mutluluk (t.7), s.88, 122, 126, 156, 190, 193, 196

isim Bütün özlemlere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşılmaktan duyulan kıvanç durumu, mut, ongunluk, kut, saadet, bahtiyarlık, saadetlilik

*Ölüm döşeğinizde şu söz ruhunuzu sonsuz **mutluluğa** kavuşturacaktır: Bugün iyi, faziletli, şefkatliydim (Passionya Buluntuları, s.156).*

mübalâğalı (t.1)

sıfat Abartılı

*Konuşmalardan uzak duruyor, yüz hatlarında ıstırap kıvrımları ve hareketlerinde **mübalâğalı** teessür izleri yok (Misafir Geldi, s.22).*

mübaşir (t.1)

isim, hukuk Ar. mubāşir Mahkemede duruşmaya girecekleri ve tanıkları çağırın, yargıcın emirlerini bildiren, kâğıtları getirip götürme görevli, çağırıcı

***Mübaşir** kılıklı bir adam celseye ara verildiğini söyledi (Almanya Notları, s.184).*

mücadele (t.5), s.21, 56(2), 72(2)

isim Ar. mucādele Herhangi bir amaca erişmek, bir kuvvete karşı koyabilmek için bir kişi veya topluluğun güçlü, sürekli çabası, savaşım

***Mücadele** burada olmuştu, senelerce, senelerce süren mücadele (Deli İmam, s.56).*

müdafaa (t.1)

isim Ar. mudāfa'a Savunma, koruma

*Yüzümün ifadesi değişmiş olacak ki kendini **müdafaa** ihtiyacıyla mütecaviz (Taşındığım Ev, s.74).*

müddet (t.1)

isim Ar. muddet Süre

*Avludan gelen seslere kulak verdi bir **müddet** (Vermek ve Ötesi, s.18).*

Müdür Bey (t.11)

1.*isim* Yeni Okul adlı hikâyede yer alan okul yöneticisi (s.114, 116(2))

*Böylece **Müdür Bey**, tesellilerimizden kopuyor ve yalnız kalıyorduk (Yeni Okul, s.116).*

2.isim Papağan Dedi Ki adlı hikâyede yer alan yönetici, işveren (s.166, 167, 168(6))

*Şimdi tek odalı fakirhaneyi de böyle münasebetsiz bir çekişmeyle zehirlememek için kalktım **Müdür Beye** bayram tebriğine geldim (Papağan Dedi Ki, s.166).*

müdür (t.2), s.167(2)

isim Ar. *mudîr* İdare eden, yöneten

*Kuş beyinli, bir **müdür** gibi eşek diyor, müdürlüğe özeniyor besbelli (Papağan Dedi Ki, s.167).*

müdürlük (t.2), s.167, 168

isim Yönetmenlik, direktörlük, müdüriyet

*"**Müdürlüğe** özeniyor kuş beyinli." Bundan ötesini duymamak için kulaklarımı tıkadım (Papağan Dedi Ki, s.168).*

müessese (t.2), s.21, 200

isim, hukuk Ar. *mu'essese* Kurum

*Böylece sol tarafta kalan **müesseseleri** gözden geçirmiş oluyordu (Fikirci, s.200).*

mühim (t.1)

sıfat Ar. *muhimm* Önemli

***Mühim** değil beğim kimin nesi olduğu (Napolyon'un Ümidi, s.151).*

müjde (t.2), s.79(2)

isim Far. *mujde* Muştu

*Bunda, bir **müjde** tadı, bir erkek evlât veya bir tayın doğum **müjdesine** benzer bir tad vardı (Doğuş, s.79).*

müjdecî (t.1)

isim Muştucu

*Soluk basma perdelerin aralıklarından yeni günün **müjdecisi** odaya ümitleriyle, heyecanlarıyla, getirdiği sıkıntı ve sevinçlerle doldu (Yeni Gün, s.33).*

mükâfat (t.1)

isim Ar. *Ödül*

*Gemi süvarisi Şükran Bey'in ona **mükâfat** olarak verdiği beş tane kırmızı onluk rüyalarına girmişti Dursun'un (Terhis, s.42).*

mükemmel (t.1)

sıfat Ar. *mukemmel* Kusursuz

İstanbul üniversitelerinden birine meselâ Edebiyat Fakültesine... ama orada da

yeni ve **mükemmel** fikre önem vermezlermiş gibi bir his vardı içinde (Fikirci, s.200).

mülevves (t.1)

sıfat Ar. mulevveş Kirli, pis, karışık, düzensiz

Yirmi beş senelik **mülevves** hayatımın, kaytan bıyıklı mürşidi, aydınlanan ufkunda, asaletin erişilmez yüksekliğini idrâk edebiliyorum (Bir Sebilciden, s.15).

mümkün mertebe (t.1)

zarf Olabildiğince, yapabildiği kadar

İhtiyar **mümkün mertebe** düzgün yazmağa çalışmıştı yazıyı (Mektup, s.53).

mümkün olmak (t.5), s.127, 164, 176, 185, 191

isim Ar. mumkin + y.f. Tr. olmak imkân bulunmak

Sesime **mümkün olan** ilgisizliği verdim (Palto, s.127).

mümkün (t.6), s.51, 109, 174, 177, 181, 190

sıfat Ar. mumkin Olabilir, muhtemel, olası

“Cihazı çalıştırmanız **mümkün** mü?” diye sordum (Zebra-Son-Animo, s.177).

Münâdi (t.9), s.84(2), 85(6), 86

özel, isim Göç Zamanı adlı hikâyede geçen karakter

O anlatır, bir görünmez 'kalem zihnime **Münâdi**'yi çizerdi; gür sesli, palabıyıklı, iri ve güçlü bir adamı (Göç Zamanı, s.85).

münakaşa yapmak (t.3), s.33, 45, 67

isim Ar. munākaşa + y.f. Tr. yapmak tartışmak, münakaşa etmek

Genişçe yer yatağının diğer ucunda güzel karısı, akşam **münakaşasını yaptıkları** yeni eve taşınma meselesini unutmuş gibiydi (Yeni Gün, s.33).

münasebet (t.2), s.20, 114

1.isim Ar. munāsebet İlişik, ilişki, ilinti

Ona hiç **münasebeti** yokken hesap vermek istiyorum (Misafir Geldi, s.20).

2.Sebeup, vesile, gerekçe, neden

Gardiyan kapıdan başını uzatıp, 110 sizinle konuşmak istiyor dediğinde, ben, ayrılmam **münasebetiyle** mahkûmların verdiği hediyeleri inceliyordum (Yeni Okul, s.114).

münasebetsiz (t.1)

sıfat Uygun olmayan, yakışsız, çirkin

Şimdi tek odalı fakirhaneyi de böyle **münasebetsiz** bir çekişmeyle zehirlememek

için kalktım Müdür Beye bayram tebriğine geldim (Papağan Dedi Ki, s.166).

münasip görmek (t.1)

sıfat Ar. munāsib + y.f. Tr. görmek uygun ve yerinde bulmak

*“Tanrım”, demişti mektubunda, “senin melek saflarına mademki **münasip gördün** benim küçük Alish’imi al, çünkü veren şendin, çünkü Mevlâm, hikmetlerini takdimden âciziz (Mektup, s.53).*

Münih (t.1)

özel, isim Almanya’da bir kent

***Münih** ve Frankfurt tren istasyonlarında hafta tatillerini geçiren vatandaş guruplarına duyduğum aynı ılık sevgiyle uzun süre onu süzdüm (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

mürekkep (t.1)

isim Ar. murekkeb Yazı yazmak, desen çizmek veya basmak için kullanılan, türlü renklerde sıvı madde

***Mürekkep** mavisiydi deniz (Kırkıncı Yıl, s.93).*

mürşit (t.1)

isim Ar. murşid Doğru yolu gösteren kimse, kılavuz

*Yirmi beş senelik mülevves hayatımın, kaytan bıyıklı **mürşidi**, aydınlanan ufkunda, asaletin erişilmez yüksekliğini idrâk edebiliyorum (Bir Sebilciden, s.15).*

mürüvvet (t.1)

isim Ar. muruvvet Bir ailede çocukların doğumu, sünneti, evliliği, iyi bir göreve geçmeleri vb. olaylardan duyulan mutluluk, sevinç

*Düğün günü anam; Rabbim bir mürüvvetini gösterdi amma, asıl **mürüvvetini** dedi (Suç, s.92).*

mürüvvetini göstermek (t.1)

d. isim Ar. muruvvet + y.f. Tr. göstermek anne ve baba çocuklarının sevinçli günlerini görerek mutluluk duymak, mürüvvetini görmek

*Düğün günü anam; Rabbim bir **mürüvvetini** gösterdi amma, asıl mürüvvetini dedi (Suç, s.92).*

müsaade etmek (t.1)

isim Ar. musā‘ade + y.f. Tr. etmek izin vermek

*Nezaketim bunları iadeye **müsaade etmediği** için kabul ediyordum (Almanya Notları, s.186).*

müsaade (t.3), s.74, 178, 201

isim Ar. musā'ade İzin, icazet, ruhsat

Müsaade var mı abi (Taşındığım Ev, s.74).

müsait (t.1)

sıfat Ar. musā'id Uygun, elverişli

Hava, zaman ve zemin müsaitti (Hepimiz Gibi, s.49).

müsavi (t.1)

sıfat Ar. musāvī Eşit

Çünkü, bizi hayvanla müsavi kılan mideye ve öbür tarafa götüre- miyeceğimiz bir sürü tuğla, taş ve para yığınınna, hülâsa "ihtiyaç" isimli müstebit'e itaatteyiz (Tereke, s.68).

müselles (t.1)

isim, geometri Ar. muşelleş Üçgen

Baktığım delik üç saz gövdesinin boş bıraktığı bir küçük müsellesti (Erkeklik Özentisi, s.32).

müstebit (t.2), s.23, 68

sıfat Ar. mustebidd Zorba

Dönüyorum ve hayretle bakıyorum ki, beni esir eden, bana işkence eden günlük meşgale isimli müstebit susmuş ve âciz (Misafir Geldi, s.23).

müsterih (t.2), s.32, 72

sıfat Ar. musterih Bütün kaygılardan kurtulup gönlü rahata kavuşan, içi rahat olan

Böceği uzun uzun seyretti, yüzündeki mes'ut ifade, etrafa seri ve endişeli bakışlarıyla bir ara kayboldu, yalnız olduğunu anlayınca memnun ve müsterih otlar arasında hızlı hızlı yürümeğe çalışan böceği bir müddet takip etti, tekrar etrafına bakındı ve serin zemine sırtüstü uzandı (Erkeklik Özentisi, s.32).

müşahede etmek (t.1)

isim Ar. muşāhede + y.f. Tr. etmek gözlemlemek

Onların da hayretle benden başkası olmadığını müşahede ediyorum (Misafir Geldi, s.23).

müşfik (t.1)

sıfat Ar. muşfik Sevecen

Bakma benzimin verem sarısına, iğrenme; yaklaştır müşfik başını, çaresiz gidişti göz yaşlarını pazen entarine kurulayayım (Helâllik, s.24).

müşkül (t.2)

1. isim Ar. *muşkil* Engel, güçlük, zorluk

Allah deyin müşkül yok olsun (Deli İmam, s.57).

2. sıfat Güç, zor, çetin

Ama konuşmanın, bizi daha müşkül duruma düşüreceğini biliyorum (Yeni Gelen, s.72).

müşterek (t.1)

sıfat Ortak

Bir ekvator yamyamıyla bir İngiliz lordu arasında bulduğum müşterek noktalar, gülmek, ağlamak, ümit etmek, yorulmak gibi şeyler de olsa, yine de ümit etmekte devam ederim (Yorgunluk Hakkında, s.208).

müşteri (t.2), s.40, 176

isim Hizmet, mal vb. alan ve karşılığında ücret ödeyen kimse

Kahve kurulur, müşteriler dolar, taşar, belediye memuruna “Mamafi beyim zatınız” filân diye fiyakalı birkaç lâf söylerler, hülyaların ve kadehlerin dibi gözükmeğe başlarken bekâr odalarına doğrulurlardı (Dua, s.40).

mütecaviz (t.1)

sıfat Ar. *mutecāviz* Saldırgan, saldırgan, sataşkan

Yüzümün ifadesi değişmiş olacak ki kendini müdafaa ihtiyacıyla mütecaviz (Taşındığım Ev, s.74).

müteessir (t.2), s.38, 41

sıfat Ar. *mute`essir* Üzölmüş, üzüntölü

Yorgun kahve rengi gözleri bulanık ve müteessirdi (Dua, s.41).

mütemadiyen (t.1)

zarf Ar. *mutemādiyen* Ara vermeden, sürekli olarak, mütemadi

İhtiyar, konuşan, mütemadiyen konuşan haliyle karşımda (Taşındığım Ev, s.76).

mütenevvî (t.1)

sıfat Ar. *mutenevvi`* Türlü, çeşitli

Mütenevvî eserler, taban tabana zıt fikirlerle Yunanca ve Arapça, Farişî ve Fransızca yanyana, içice eski ciltlerinden memnun, üstüste sıralanırlardı (Deli İmam, s.56).

mütereddit (t.5), s.25, 26, 37, 122, 204

zarf Ar. *Tereddüt* eden, çekingen, kararsız, ikircimli (kimse)

Mütereddit görünmeme; arkadaşılığından sıkılmam ihtimaline rağmen

oturduğum çimenliğe serildi (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

mütevazı (t.4)

1.sıfat Alçak gönüllü (s.156, 193)

“Çok **mütevazisiniz.**” dedim (Bir Eşek Karşısında, s.193).

2.Gösterişsiz, iddiasız (s.55, 166)

Kırçıl sakalları, bu küçük Mescid'in **mütevazı** imamının kemikli yüzünü yarı örterdi (Deli İmam, s.55).

mütevellit (t.2), s.19, 45

sıfat Ar. mutevellid Meydana gelmiş, ileri gelmiş

Hastaydı zavallı, renksiz şakaklarında utanmaktan **mütevellit** bir kırmızılık dalgası vardı (Borç, s.45).

müthiş (t.2), s.138, 183

sıfat Ar. mudhiş Korkuya düşüren, korkunç, dehşetli

Yerde sürünen bir ses tonu ve **müthiş** bir yanılmanın utancıyla, “O sen misin yoksa?” dedi (Cümbüş, s.138).

müttefik (t.1)

sıfat Ar. muttefik Bağlaşık

Derin bir inanışla biliyorum ki, dört kişi **müttefikimdir** (Yeni Gelen, s.72).

müz'ic (doğ. müziç) (t.1)

sıfat Ar. muz'ic Bunaltıcı, tedirgin edici

Bir serçe sürüsü, birden havalandı, ürperdi kadın, hafif bir çığlık attı ve aksi bir sesle “**Müz'ic** hayvanlar.” dedi (Kırkinci Yıl, s.93).

müze (t.1)

isim, Fr. musée Sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelerin saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapı

Diğer kazılarda olduğu gibi pek çok değerli buluntu, sizin de bildiğiniz kanallardan dünya **müzelerine** akıyor (Passionya Buluntuları, s.159).

müzeyyen (t.1)

sıfat Ar. muzeyyen Süslenmiş, bezenmiş

Konaktan ayrılmış eşya çamurlu zeminde, kaneviçe işlemeli iğne oylarıyla **müzeyyen** örtüler kirli ellerdeydi (Tereke, s.68).

müzik (t.2), s.74, 175

isim Fr. musique Birtakım duygu ve düşünceleri belli kurallar çerçevesinde uyumlu seslerle anlatma sanatı, musiki

Camlarda buğu, içerde ağır bir koku var, tavla pullarının şakırtısı radyodaki ağlayan müzikle yarış halinde, hattâ galip (Taşındığım Ev, s.74).

N HARFİ

nacak (t.1)

isim Sapı kısa, küçük odun baltası

Önce, nacakla ellerini koparmalı derdim; hayâlimde kan oluktan akar gibi akardı (Sınır, s.105).

nadiren (t.2), s.171(2)

zarf Ar. nādiren Seyrek

Şöyle ki: Eğer çeviri çok kötüyse (ki aksi nadiren görülür) buna telif de denir (Koyun Olmak, s.171).

naftalin (t.1)

isim, kimya Fr. naphthaline Maden kömürü katranının kuru kuruya damıtılmasından elde edilen, özel kokulu, beyaz, 1,158 yoğunluğunda, 80 °C'de eriyen, 218 °C'de kaynayan, suda erimeyen, alkol, benzol ve eterde kolaylıkla eriyen, kumaş, elbise, halı vb.ni güve gibi zararlılardan korumakta kullanılan antiseptik bir hidrokarbon

Babamın sandıktan aşırıldığı sarığı başımdaydı, naftalin kokuyordu (Nedenlerim, s.99).

nah (t.3), s.92, 104(2)

edat İşte

Titreyen ellerimle boğazını gösterdim: “Nah buradan.” dedim (Sınır, s.104).

nahif (t.1)

sıfat, Ar. nahîf Zayıf, cılız, çelimsiz

İmamın nahif vücudu ölesiye dayanmıştı (Deli İmam, s.56).

nakarathı (t.1)

sıfat, müzik Nakarathı olan, bir şarkıda her kıtadan sonra tekrarlanan ve bestesi değişmeyen parça, kavuştak

Karşı şantiyeden “Monika” nakarathı bir şarkı yükseliyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).

nakil cihazı (t.1)

isim Zebra-Son-Animo'da ruhları rengine, şekline vb. ayıran cihaz

Portalyaca “ruh terazisi” ve “nakil cihazı” kelimelerinden meydana gelmiş

(Zebra-Son-Animo, s.176).

nal (t.1)

isim, Ar. na l At, eşek, öküz vb. yük hayvanlarının tırnaklarına çakılan, ayağın şekline uygun demir parçası

Kulaklarımda nal sesleri ve yadırganmayan söylentiler var (Misafir Geldi, s.23).

namaz (t.2), s.38, 165

isim, din b. Far. namāz İslam'ın beş şartından biri olan ve Müslümanların günde beş vakit, dinî kurallara göre yapmak zorunda oldukları ibadet, salat Annesinin; namazda okurken aklında tutabildiklerini huşu ile, inanarak tekrar etti (Nedamet, s.38).

namaz kılmak (t.1)

isim, din b. Far. namāz + y.f. Tr. kılmak namaz ibadetini yerine getirmek Halıyı gösterdi "Beten" dedim, bu söz de benim için namaz kılmak anlamındaydı (Almanya Notları, s.182).

namlı (t.1)

sıfat Ünlü

Mısır'ın namlı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).

namus (t.2), s.187(2)

isim, Ar. nāmūs Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet

Bak namus söz konusu olunca, hele hele erkekçe davranmak gerekince durmamalı insan (Bitler, s.187).

namuslu (t.2), s.50(2)

sıfat Ahlak kurallarına uygun olarak davranan, namuskâr

İcabında açık göz, icabında namuslu oldu (Olgun Adam, s.50).

namzet (t.1)

isim, Far. nāmzed Aday

Karımı düşünüyorum, daha doğrusu henüz karım olmağa namzet kızı (Misafir Geldi, s.21).

nane (t.1)

isim, bitki bilimi Ar. Ballıbabagillerden, yaprakları sapsız, çiçekleri beyaz veya

menekşe renginde, güzel kokulu, yaprakları baharat olarak kullanılan, çok yıllık ve otsu bir kültür bitkisi (Mentha piperita)

Sıcak, havayı kurutmuş, kekik ve yabanî nane kokuları, yoğunlaştırmış, acılaştırmıştı (Kırkinci Adam, s.131).

Napolyon Bonapart (t.4), s.152, 153(3)

özel, isim Fransız asker ve devlet adamı

Napolyon Bonapart bir Fransız generaliydi (Napolyon'un Ümidi, s.152).

Napolyon (t.15), s.151(9), 152(5), 153

özel, isim Fransız asker ve devlet adamı Napolyon Bonapart

Bu güne kadar karşımda saygıyla dikilen, kaba ve beceriksiz ellerini şaşkınlıktan koyacağı yeri şaşırان cahil çocuk, yontulmamış sükûnetiyle Napolyon'dan, onun kahvesini içtiği saatten bahsediyordu (Napolyon'un Ümidi, s.151).

narin (t.1)

sıfat, Far. nārīn İnce

Çok gördüm, yaralı bir kuşun narin boynunu parmaklarıyla kopardığını (Erkeklik Özentisi, s.32).

nasıl (t.57)

1.zarf Tr. ne + Ar. aşl Bir işin ne biçimde, hangi yolla olduğunu belirtmek için kullanılan bir söz (s.17, 24, 79, 80(3), 83(2), 95, 107, 108, 109, 113, 128, 134, 150, 168, 171, 173, 174, 180, 183(2), 189, 193)

Sen, pardösümü minnet gösterisiyle sırtımdan alırken beni ne büyük yükten kurtardığını, içimdeki şeytanî tarafı nasıl okşadığını bilsen (Asıl Sebep, s.17).

2.Bir hareketin yapılış biçimine duyulan şaşkınlığı belirten bir söz (s.54, 59, 84, 107(2), 110(3), 132, 133, 155, 174, 189, 192(2), 199)

Ula Şavşat'ta beni bilmez misen nasıl tanırırlar? (Blinmeyen Kahramanlar, s.59).

3.Ne kadar çok (s.94, 126, 138(2), 171, 172, 185(2), 189)

Nasıl pişmandı buraya geldiğine... (Kırkinci Yıl, s.94)

5.sıfat Ne gibi, ne türlü (s.127, 137, 167, 175, 204)

Güzel bir palto, insanı kim bilir nasıl gösterir (Palto, s.127).

nasıl olsa (t.2), s.188, 199

her durumda, er geç

Nasıl olsa demokratik Amerika yönetimi, yakında onların cümlesinin hakkından

gelecek (Bitler, s.188).

nasılsa (t.1)

zarf Herhangi bir sebeple veya bilinmeyen bir sebeple

*Pek hatırlamıyorum, yemek **nasılsa** iyi çıkmıştı da biraz fazlaca mı kaçırmıştım, yorgun muydum, yoksa sıcaklardan mıydı; neyse, o gün bir hal olmuştu bana, bir miskinlik, bir yorgunluk kaplamıştı içimi, hadi, demiştim, bizim gölün kenarına şöyle bir uzanayım (Erkeklik Özentisi, s.32).*

nasır (t.1)

isim, Ar. nāsūr En çok el ve ayağın sürekli sürtünmelere uğrayan noktalarında üst derinin kalınlaşması ve sertleşmesiyle oluşmuş deri

*Ne zamandan beriymi, bilmiyordum; koyu renkli ve tutam tutam kullarla kaplanmıştı elinin üstü, iç tarafıysa koruyucu bir **nasırla** kehribar rengi almıştı (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

nasırlaşmış (t.1)

sıfat Nasırı olan, nasır bağlamış, nasırlı

***Nasırlaşmış** vicdanlarının iniltiden farksız sesini bu teselliyle boğdular (Deli İmam, s.57).*

nasırlı (t.1)

sıfat Nasırı olan, nasır bağlamış, nasırlaşmış

*Önce **nasırlı** elleriyle, kepini öne doğru yıkıp bir müddet başını kaşdı (İstasyondan, s.65).*

nasibini almak (t.1)

d. isim Ar. naşīb + y.f. Tr. almak güzel, hoş giden bir şeyden kısa bir süre de olsa yararlanmak, sebeplenmek

*Güneşten, sabah **nasibini almış** oda, o dost yüzü tekrar görebilmek için ertesi sabaha kadar beklemek mecburiyetindeydi (Talebe, s.47).*

Nazan (t.3), s.33, 34(2)

özel, isim Yeni Gün adlı hikâyede yer alan kadın karakter

*Çok çekiyorum **Nazanım**, vazgeç, ustabaşınm yaptığı zulmü söyletme bana (Yeni Gün, 34).*

nazar boncuğu (t.1)

isim Ar. nazar + Tr. boncuk –ğu Nazar değmesin diye takılan mavi boncuk veya bunun yerini tutan başka şey, göz boncuğu

*Bütün ilerlemene rağmen, bir **nazar boncuğun**, uğurun, uğursuz saydığın*

günlerine tesadüflerin, ben hissin yok mu senin? (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

nazar değdirmek (t.1)

d. isim Ar. nazar + y.f. Tr. değdirmek gözü değmek

*Şu, bana **nazar değdiren** gözdü (Kurşun Dünyasından, s.83).*

naz (t.1)

isim, Far. nāz İsteksiz gibi görünerek yalvartmak amacıyla yapılan davranış

*Ben, bin **nazla** mektubu alırken o, gözlerini yatağının baş ucundaki resme diki-
cek, yüz resimde canlanacak, ılık bir yaşayışla odayı dolduracak
(Okuyamadığım Mektup, s.122).*

nazlı (t.1)

sıfat Kolayca gönlü olmayan, kendini ağır satan, ısrar bekleyen, işveli, edalı

*Beni bulunca da, asırlar kadar uzun ve derin arzularının uçuşan saçlarımda,
dudaklarımda, gözlerimde ve **nazlı** dilimde tam sükûna kavuştuğu doğru mu?
(Odamdaki Cinayet, s.141).*

Nazmi (t.1)

özel, isim Üçü Çeyrek Geçe adlı hikâyede yer alan kalfa karakteri

*Ömründe olmadığı kadar kararlı, “**Nazmi**” diye seslendi, “Bana bir sigara
ver.” (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).*

ne (t.122)

1.zamir Birçok şey (s.25, 26(2), 31, 39(2), 66)

*Bir bilseydi, içimde **neleri**, nasıl yıktığını (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.116)*

2.sıfat Hangi (s.25, 74, 80, 120, 122, 129, 144, 172, 183, 184(2), 188)

Ne işe yarar o? (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

*3.sıfat Nasıl (s.17, 18, 26(2), 28, 29(2), 32, 34, 40, 42(2), 50, 51, 52, 53(2), 55,
63, 75, 104, 126, 129, 131, 139(2), 157, 158, 172(2), 184, 186, 196, 199(2), 204,
207)*

*Sen, pardösümü minnet gösterisiyle sırtımdan alırken beni **ne** büyük yükten
kurtardığını, içimdeki şeytanî tarafı nasıl okşadığını bil sen (Asıl Sebep, s.17)*

4."Sana ne, bana ne" gibi sorularda "ne ilgisi var" anlamına gelen bir söz

*Bana **ne** sizin paltonuzdan, elbisenizden (Palto, s.129)*

5.ünlem Soru biçiminde şaşma bildiren ünlem (s.24, 36, 38, 182)

Ne bileyim hummh diye beni imrendir çorbaya (Helâllik, s.24).

*6. Bâzı kelimelerle kullanıldığında onların gereksizliğini ve yokluğunu bildirir
(s.26, 27, 128)*

Bilsen ne olacak yani? dedi, bu kitabın kıymeti ne? (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

7.zamir Hangi şey (s.30, 32, 45, 56, 63, 65, 66, 84, 85, 103, 104, 116, 119, 128, 148, 157(2), 158, 170, 173, 175, 177, 180(2), 181(2), 182, 183, 185, 200(2), 204, 205, 206(3), 207)

Fakirken güzel o, çünkü şu anda insan, düşünen, gören ve ne için yorulduğunu bilen hakikî insan (Telsiz Memuresi, s.30).

8.bağlaç Bağlaç olarak ve tekrar edilerek cümlede yer alan aynı değerdeki öğelerin başına getirildiğinde bunları red ve inkâr etmek için kullanılır (s.50, 63, 75, 85, 105, 145, 201)

Fakat ne gördü, ne duydu, ne bildi (Olgun Adam, s.50).

9.Niçin, ne demeye (s.92, 116, 143, 158)

Rahmetli anam sağdı daha, neye ayırdılar diye sordu, almıyorlar dedim (suç, s.92)

ne de olsa (t.2), s.28, 181

"ne denli eksiği, kusuru olursa olsun, böyle olmakla birlikte" anlamında kullanılan bir söz

Ne de olsa öğretimle uğraştığım için alınmışım doğrusu (Sesli Ansiklopedi, s.181).

ne diye (t.1)

nasıl bir düşünceyle, niçin?

Hep soran diyon, de baken, ekme yinen suyunu ne deye küneşe asıyon? (Vermek ve Ötesi, s.118).

ne ise (t.1)

neyse

Ne ise adam biraz yatıştı (Bitler, s.189).

ne kadar olsa (t.1)

ne de olsa, sonuçta

Anacığt gençtir daha, ne kadar olsa zor olur Aliş'imizden ayrılması, senin sabır hâzinenden ona da bir parça ihsan etmen için yalvarıyorum (Mektup, s.54).

ne kadar (t.13), s.15, 26, 30(2), 54, 87, 109, 138, 152, 157, 171, 185, 189

nicelik bakımından miktar, ölçü, fiyat, zaman anlamlarıyla soru bildiren bir söz

Ne kadar zavallıyız diye düşünüyorum, ağlamak istiyorum aziz sebilci, aczimden, utancımın ve hayranlığımdan ağlamak istiyorum (Bir Sebilciden, s.15).

ne o? (t.1)

ne var, ne oluyor?

Ne o renkli karga, keyfin yerinde bakıyorum (Papağan Dedi Ki, s.167).

ne olur (t.4), s.24, 26, 126, 207

"yalvarırım, lütfen, rica ederim" anlamında kullanılan bir söz

Kalkma, ne olur kalkma... diyemedim (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

ne olursa olsun (t.3), s.52, 75, 192

"her durumda, olumlu veya olumsuz bütün şartlarda" anlamında kullanılan bir söz

Düşüncen ve şeklin ne olursa olsun, olduğun şeysin (Bir Eşek Karşısında, s.192).

ne yaptığını bilmemek (t.2), s.69, 97

aklı başında olmadığından bilinçsizce davranmak

Başımı, sağa sola çarparak sür'atle geri çektim. Ne yaptığımı bilmiyordum (Soytarı Olmak, s.97).

nebat (t.1)

isim, bitki bilimi Ar. *nebāt* Bitki

Bir çömlek kırığında bütün bir insan ömrünü yemek yalansız, o kapta can vermiş nebatların ümitsiz feryatlarını hissetmek (Isırmak, s.204).

nedamet (t.3), s.37(2), 71

isim, Ar. *nedāmet* Pişmanlık

Nedamet, küçük kalbini olanca ağırlığı ile eziyordu (Nedamet, s.37).

neden (t.33)

1.zarf Bir olayı doğuran başka bir olayı sormak için kullanılan bir söz; niçin (s.19, 20, 26(2), 91, 119, 120, 125(4), 128(3), 129(4), 137(2), 142(2), 157, 170, 182, 183, 199, 203, 208)

Neden bilmiyorum, bütün teferruata dikkat etmişim (Misafir Geldi, s.19).

2.isim Bir olayı ve durumu gerektiren, doğuran başka olay veya durum, sebep (s.80, 98, 208)

Nedenleri çeşitli de olsa, böylece aynı sonuçta birleşmiş olur insanlar (Yorgunluk Hakkında, s.208).

3.felsefe Bir varlığı veya olayı etkileyen, oluşturan, doğuran şey, sebep, illet
Toplum için zararlı fikirler; Tanrı, nedenler, aşk ve gerçek, bir sürü yayın organında pazarlanan resim ve yazılarla zararsız hale getirilir, yok edilmeye

uğraşılır (Koyun Olmak, s.174).

nedens sonra (t.8), s.115, 118, 139, 145, 151, 179, 181, 198

zarf Aradan bir hayli zaman geçince

Nedens sonra gözlerimi yerden kaldırdığımda, o, kahvehanenin kapısından çıkmak üzereydi (Cümbüş, s.139).

nedense (t.2), s.112, 119

zarf Bilinmeyen, belli olmayan bir sebep dolayısıyla, her nasılsa, her ne hikmetse, her nedense

Nedense, evin dışında bir yerde olmayı akıl edemedi (İnsanlar ve Saatler, s.112).

nefes (t.12)

1. *isim* Ar. *nefes* Soluk (s.76, 91, 93, 133, 140, 169, 172, 191, 192, 193)

Yarım ve sık nefeslerle göğsü inip kalkıyordu (Suç, s.91)

2. Sigara, pipo içilirken içe çekilen duman

Sigara dumanı havada dalga dalga. Bir acılık var aldığım nefeste...(Misafir Geldi, s.20)

3. Canlılık, hayat belirtisi

Şöyle bir yazı var resmin altında: "Sim, Sima için köle, Sima Sim için nefestir." (Passionya Buluntuları, s.156).

nefes almak (t.10)

1. *isim* Ar. *nefes* + *y.f.* Tr. *almak* havayı ciğerlerine çekmek, soluk almak (s.92, 96, 110, 130, 139, 145, 179, 189)

Saçının renginden, adım atışına kadar bildiğim, yaşayan, nefes alan bir insan (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

2. ferahlamak, rahatlamak (s.130, 165)

Rahat bir nefes aldı (Palto, s.130).

nefes çekmek (t.1)

isim Ar. *nefes* + *y.f.* Tr. *çekmek* sigara veya başka bir şeyin dumanını içine çekmek

Sigaradan derin derin birkaç nefes çekti, duman burnundan buram buram tüterken (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

nefes nefese (t.5), s.60, 93, 104, 156, 179

zarf Soluk soluğa

Nefes nefese tepeye yürüdüler (Kırkıncı Yıl, s.93).

nefesi kesilmek (t.2), s.180, 199

d. isim Ar. nefes + y.f. Tr. kesilmek hayran kalmak, etkilenmek
Heyecandan nefesim kesildi adeta (Sesli Ansiklopedi, s.180).

nefeslenmek (t.2), s.93, 205

nsz Nefes alacak kadar duraklamak, biraz dinlenmek
Uzun süre nefeslendiler (Kırkıncı Yıl, s.93).

nefessiz (t.3), s.101, 103, 124

zarf Soluk almama durumu
Hani konuşmanın mecburiyet olduğu, ama nefessiz kalmışçasına mecburiyet olduğu anlar vardır (Palto, s.124).

nefis (t.1)

sıfat, Ar. nefis Pek hoş, çok güzel
“Nefis ağlayan öküz sucukları.” dedim (Almanya Notları, s.184).

nefret (t.3), s.36, 72, 183

isim, Ar. nefret Tiksinme, tiksinti
Nefretle, babamı üzen parlak âletlere baktım, içimde ağlamak ihtiyacı ile yatak odasına koştum (Çatal, s.36).

neler (t.12), s.31, 44, 48, 60, 109, 112, 157, 173, 200(2), 204, 205

çok ve çeşitli şeyler
Tuhaftır Romanyalı, “Bize yaramaz” sözünün içine sı- ğıverir neler istediği (Borç, s.44).

nemli (t.3)

1.sıfat Nemi olan, az ıslak, rutubetli, kuru karşıtı (s.209, 211)
Böylece hepiniz en derin, en nemli uykularla uyuruz (Yorgunluk Hakkında, s.209).

2.Yaşlı(göz)

Altın sarısı pestili elinde, küçük siyah gözleri nemli, bir müddet duraladı (İstasyondan, s.66).

nerde (t.2)

1.isim Hangi yer?

Gördünüz mü hanımefendi, bir soytarlık konusu nerelere kadar uzadı? (Passionya Buluntuları, s.158).

2.Hangi organ?

Daha bir haftalık gelindi yengen, Ali diye sordu, kuzum neren sakat senin? (Suç,

s.92).

nerede (t.1)

zarf Hangi yerde?

O gün bugündür, nerede kukla görsem hep hükümet oyunu gelir aklıma, acı ile gülerim (Passionya Buluntuları, s.158).

nereden (t.8)

1.*zarf* Hangi yerden? (s.109, 125, 128, 151(2), 171, 207)

İçim birden hırsla kabardı, geçen yıl geldiğinde (ki ben henüz üç aylıktım) bana baktı ve “Bu keçi de nereden çıktı?” diye sordu (Koyun Olmak, s.171).

2.Nasıl, ne gibi bir ilişki ile

“Bunu da nereden çıkardınız kuzum.” (Palto, s.128).

nereye (t.2), s.146, 200

zarf Hangi yere?

Bir yaşlı adam “**Nereye** yolculuk?” diye sordu (Bekleyenler, s.146).

Neron (t.1)

özel, isim Roma imparatoru

Aynı anda Süleyman ve Neron devirlerindiyim (Misafir Geldi, s.23).

nesi var? (t.1)

hastanın durumunu öğrenmek amacıyla kullanılan bir söz

Nesi vardı memleketinin özlenecek, neydi içindeki sıkıntı? (Talebe, s.48).

nesil (t.1)

isim, toplum bilimi Ar. nesl Kuşak

“O kadar ki” dedim “sizin neslinizdeki gibi zaman zaman hudutlarını bile aşmayı düşünmez oldular, semiz ve mutlular şimdi.” (Bir Eşek Karşısında, s.193).

nesne (t.1)

isim Belli bir ağırlığı ve hacmi, rengi olan her türlü cansız varlık, şey, obje

Katil aleti olarak masa üzerine sıraladığımız nesnelere, aslında yiyecek maddeleridir (Almanya Notları, s.185).

neşe (t.4), s.40, 177, 181, 193

isim, Ar. neş'e Mutlu olmaktan doğan ve dışa vurulan sevinç, şetaret

Bir kuş neşeyle öttü, heceleyerek; eski yazıyla yazılmış “Hüvel bâkî” ibaresini okuyabildi (Dua, s.40).

neşretmek (t.1)

-i Ar. neşr + Tr. etmek Yaymak, dağıtmak, saçmak

İnsana bu kokuyu karlar neşrediyormuş gibi gelir (Erzurum'da Akşam, s.64).

netice (t.1)

isim Sonuç

Çabalarının hedefi başka gibi görünse de, bu iki meslek erbabı neticede birleşirler (Yorgunluk Hakkında, s.209).

nevi (t.2), s.177, 180

isim, Ar. Cins, tür

Para edeceklerini sanmıyorum ama, bu bir nevi kolleksiyon merakı işte (Zebra-Son-Animo, s.177).

Newyorklu (t.1)

özel, isim ABD'nin New York ilinden olan kimse

Örneğin Newyorklu Robert Jonson'un, Leningradlı İvan İvanoviç'in aziz ruhlarının izlerini pek çok insanda gördüm (Zebra-Son-Animo, s.176).

ney (t.4), s.48, 84, 85, 92

isim, müzik Far. ney Klasik Türk müziğinde ve özellikle tekke müziğinde yer alan, kaval biçiminde, yanık sesli, kamıştan yapılmış, üflelemeli bir çalgı
Bir ney âhenginde erimiş bir çağrı, sizi içinizden kavrayıp bir yere, uzak, renkli, bilinmez ve esrarlı bir yere çekti mi? (Göç Zamanı, s.84).

neyse (t.1)

bağlaç "Önemi yok, olan oldu" anlamında kullanılan bir söz

Pek hatırlamıyorum, yemek nasılsa iyi çıkmıştı da biraz fazlaca mı kaçırmıştım, yorgun muydum, yoksa sıcaklardan mıydı; neyse, o gün bir hal olmuştu bana, bir miskinlik, bir yorgunluk kaplamıştı içimi, hadi, demiştim, bizim gölün kenarına şöyle bir uzanayım (Erkekli Özentisi, s.32).

nezahet (t.1)

isim, Ar. nezāhet Temizlik, ahlak temizliği

Sihirli bir değnek bu hâtıramın üzerinde dolaşıyor ve ben tekrar geçen vak'alarda bir ismet ve bir nezahat görüyorum (Misafir Geldi, s.21).

nezaket (t.3), s.155, 183, 186

isim, Ar. nezāket Başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, incelik, naziklik

Bugüne kadar olduğu gibi kadınları kaldırıp nezaketle bir tarafa koyalım (Passionya Buluntuları, s.155).

nezaket gösterisi (t.1)

isim, Ar. nezāket + Tr. gösterisi Nazikçe davranış biçimi

Ya da bir çeşit nezaket gösterisiydi davranışı (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

nezaket göstermek (t.1)

isim, Ar. nezāket + y.f. Tr. göstermek davranışlarda nazik olmak

O nezaket gösterdi, yapmacık bir neş'eyle "Dur yahu." dedi, "Soralım bakalım kadın nedir?" (Sesli Ansiklopedi, s.181).

nezle (t.1)

isim, tıp Ar. nezle Soğuk almaktan ileri gelen, burun akması, aksırma ile beliren hastalık, ingin, tumağı, dumağı, çaputlama, zükâm, nevazil

Beni büsbütün bilgisiz sanmasına kırıldım ve dedim "Baş, diş, nezle, grip ağrularına, hanımların muayyen zamanları için ya da romatizmal hallerde kullanılan şifalı bir kapsüldür (Almanya Notları, s.184).

nice (t.7), s.54, 66, 180, 195, 196, 197, 199

sıfat Birçok

Senin vereceğin paha biçilmez nice mavi elbiseleri görüyorum daha şimdiden Aliş'imın üstünde (Mektup, s.54).

niçin (t.1)

zarf Hangi amaçla, hangi sebeple, neden, niye

Buraya niçin geldiğimi bilmiyorum (Taşındığım Ev, s.74).

nihai (t.1)

sıfat, Ar. nihā`ī İşİ sona erdiren, işİ kesen, son, sonuncu

Ben Sim; sizden sonra gergedan, öküz, eşek, timsah vücutlarında insan olmak için gerekli pek çok hayvan özelliği ile olgunlaştıktan sonra, biraz eşek, biraz karga, biraz insan, pek çok da aşkımızla nihai şeklimi buldum (Passionya Buluntuları, s.157).

nihayet (t.7), s.168, 170, 177, 181, 187, 188

zarf Ar. nihāyet Sonunda

Deminden beri zihnimin kıvrımları arasında kan-ter içinde aradığım ismi nihayet yakaladım (Bitler, s.188).

Nilüfer (t.3), s.32(3)

özel, isim Erkeklik Özentisi adlı hikâyede yer alan kadın karakter

Malûm hayaller, güya terhis olmuşum da Pan-Ameri- kan'da iş hazırmış,

Nilüferimi, 6 aydır haber alamadığım Nilüferimi, benim vefasız, benim tatlım Nilüferimi; Taksim meydanında görüvermişim de (Erkeklik Özentisi, s.32).

nine (t.1)

isim Torunu olan kadın, büyükanne, nene

Bu gün bile hatırımda olan yaz sabahının serinliğisin desem, çaldığım eriksin, ninemin masalısın desem (Küçük Anneme, s.60).

ninni (t.1)

isim Bebeklerin uyumasına yardımcı olmak için söylenen türkü

O zaman muhalefet partileri ve hükümet görev başına koşar, avaz avaz ninniler söyler, uyuturlar bizi (Yorgunluk Hakkında, s.209).

nişanlamak (t.1)

-i, -le Bir çiftin evlenme işinin kararlaştığına belirti olarak parmaklarına yüzük takmak, yavuklamak

Geçen bahar nişanlamışlardı Zeynep'le (Nöbet, s.206).

nişanlı (t.4), s.17(3), 18

isim Evlenmek için söz verip yüzük takmış olan kimse, adaklı

İzmir gözünün alabildiğine ve muhtemelen nişanlın iskelededir (Asıl Sebep, s.17).

nişasta (t.1)

isim, Far. nişāste Tahıl tanelerinden, mercimek, bezelye vb. bakla türleri veya patates gibi birtakım yumrulardan özel yöntemlerle çıkarılan una benzer bir madde

Rapordan şunları okudu: "Toz kalsiyum karbonat (tebeşir tozu diyecek aklı sıra) ve nişasta." (Almanya Notları, s.184).

nitelik (t.2), s.155, 186

isim Bir şeyin nasıl olduğunu belirten, onu başka şeylerden ayıran özellik, vasıf, keyfiyet

Böylesine bir fikir Passionya mantığına göre bir soğuk espri niteliğinde olabilirdi ancak (Passionya Buluntuları, s.155).

niyetli (t.2), s.28, 99

sıfat Niyeti olan, niyet eden

Böyle ehemmiyetsiz adamların ehemmiyetsiz sualleri için otoritesini bozmağa hiç de niyetli değildi (Şoför Aziz, s.28).

nizam (t.1)

isim, Ar. nizām Düzen

*Biliyordu ki, sürünün gelişmesi ve sürü içindeki **nizam**, semiren vücut ve düşünmekten alakonan kafayla mümkündür (Koyun Olmak, s.174).*

nokta (t.27)

1.*isim, Ar. nuḳṭa* Çok küçük boyutlarda işaret, benek

*Derisinin gözeneklerinde, kir, **noktalar** halindeydi (Üç'ü Çeyrek Geçe, s.120).*

2.Yer (s.82, 96(2), 104, 108, 112, 131, 139, 148, 152, 194(2), 210)

*Yorganın aralık bulduğum bir **noktasından** yüzünü korkuyla seyrediyordum (Kurşun Dünyasından, s.82).*

3.Konu, konu ile ilgili önemli bölüm (s.83, 115, 155(2), 196, 207, 208, 209, 210, 211)

*Düşüncelerinin bir **noktasına**, küt parmağını bastı ve “Masal gibi bir şeydi” diye devam etti (Yeni Okul, s.115).*

4.Sınır, derece, radde

*Ben, bir Alman gözünde, bizzat kendi gözümde bir Avrupalı kıyafetine bürünmüş soytarı ben, nefes alamıyordum, havanın ciğerlerime girmek istemediği son tahammül **noktasındaydım** (Soytarı Olmak, s.97).*

nokta nokta (t.2), s.68, 142

zarf, mec. Hafif hafif, belli belirsiz

*Bir koltuk ayağında çamur, **nokta nokta**, bir kırlentte el izleri çamur çamur (Tereke, s.68).*

noktacık (t.1)

isim Çok küçük boyutlarda işaret, benekcik

*Korkular arkamda, yolun sonundaki ışık **noktacıklarında** umut, babamın getireceklerini, Eldorado'nun bir çağla erikte ısırılabilir buruk ve hoş lezzetini beklerdim (Hayal Ülkelerinden, s.88).*

noktalamak (t.1)

Sona erdirmek, bitirmek

*Dışardaki sessizliği, bazı tuhaf haykırırlar **noktalyordu** (Doğuş, s.79).*

normal (t.4)

1.*sıfat, Fr. normal* Kurala uygun, alışlagelen, olağan, düzgülü, aşırılığı olmayan, uygun (s.72, 121)

*Spiker, **normal** koyuluğunu bulamamış ekranda, dudaklarında memnun bir gülümseme, günün havadislerini veriyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).*

2.*isim* Aşırılığı, eksikliği ve taşkınlığı olmama, ortalama durum (s.114, 175)
İsim yapmış bu yabancı ruh nakli bilgininin İstanbul ruhunun çok derinlerde gizlendiğini ve çok zaman kullanılmadığını bilmemesi normaldi (Zebra-Son-Animo, s.175).

not (t.1)

isim, Fr. note Bir şeyi hatırlamak için yazılan kısa yazı
Almanya Notları.

nöbet (t.2), s.42, 206

isim, Ar. nevbet Sıra ile yapılan görev, iş
Güverte nöbetlerinde düşünmüştü, kayığa motor taksa (Terhis, s.42).

nöbetçi (t.1)

isim Nöbet bekleyen, nöbet sırası kendisinde olan kimse
İki-üç cephanelik nöbetçisiyim (Nöbet, s.207).

numara (t.2)

1.*isim, İt. numero* Bir şeyin bir dizi içindeki yerini gösteren sayı, rakam
Hıdır çavuş beş numara gaz lâmbasını tuğla duvara itinayla astı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).
2.Hile, düzen, dalavere, yalan
Geçen seferki düşme numarası, bir bayram daha ileri atmıştı ziyaretimi ama buradaydım işte (Papağan Dedi Ki, s.166).

numara yapmak (t.1)

isim, İt. numero + y.f. Tr. yapmak bir hareketi yalandan yapmak veya yapar gibi görünmek
Numaranı yapacaksın bu heriflere (Şoför Aziz, s.28).

nur (t.3)

1. *isim, Ar. nūr* Aydınlık, ışık, parıltı, ziya
Yüzünü aydınlatan nur, henüz yerini krempertev'e terk etmemiş (Telsiz Memuresi, s.30).
2. İlahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık (s.53, 54)
Muhakkak ki nurdan, billurdan oyuncaklar onu, bize bir hatıra olarak bıraktığı, küçük, tüylü ayıdan, siyah boyalı mantar tabancasından daha fazla memnun edecektir (Mektup, s.53).

Nuri Bey (t.4), s.111, 112(2), 113

özel, isim İnsanlar ve Saatler adlı öyküde yer alan ana karakter

Nuri Bey, tekrar saatine döndü (İnsanlar ve Saatler, s.111)

nursuz (t.1)

sıfat Saygı uyandırmayan, sevimsiz

*İmamı ne dinleye geldiğimiz gibi mahallenin çocuklarına benzetirlerdi, ne de koskoca göbekli, **nursuz** suratlıydı (Deli İmam, s.56).*

nutku tutulmak (t.1)

d. isim Ar. nuṭṭ + y.f. Tr. tutulmak korkudan, şaşkınlıktan ve öfkeden konuşamaz olmak

*Ne yalan söyleyeyim, **nutkum tutuldu**, konuşamaz oldum (Serhoş, s.63).*

nüans (t.2), s.138, 168

isim, Fr. nuance Ayırtı

*Fark, düşkünlüğün tasavvuru ile gerçeği arasındaki **nüans** kadardı (Cümbüş, s.138).*

nüfuz (t.1)

isim, Ar. nufūz İçine geçme

*Delikanlının kahkahasında beni sarsan ve iç âlemime **nüfuz** yeltenen bir şey var, sinirleniyorum (Taşındığım Ev, s.76).*

nüfuz etmek (t.1)

d. isim, Ar. nufūz + y.f. Tr. etmek inceliğine varmak, anlamak

*Verin, verin iniltileri arasında, ruhunun **nüfuz edemediğim** derinliklerinden kopup gelen (sebilullâh) alın, Allah aşkına alın, biraz daha alın diyen mert yalvarışı (Bir Sebilciden, s.15).*

O HARFİ

o (I) (t.1)

ünlem Şaşma, beğenme vb. duyguları belirten bir seslenme sözü

***O da ne demişti** (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

o (II) (t.300)

1.sıfat Uzakta olan, hakkında konuşulan kimse veya şeyi belirten bir söz (s.17(2), 18, 21(2), 25(2), 26(2), 29(2), 33, 35, 36, 41, 42, 44, 47, 54, 56, 60, 65, 67, 69(2), 70, 75 82, 88, 91, 92(2), 93(3), 99(2), 104(2), 105(2), 110, 112,

115(2), 122, 125, 129, 133(2), 137, 138, 139, 141(3), 143(2), 144(3), 147(3), 149, 150(3), 152(2), 154(2), 155(4), 156, 157(6), 158(3), 159, 167, 168, 171, 172(3), 174(2), 177, 180, 182(2), 185(2), 188, 189, 191(4), 192(2), 193, 195, 196(3), 197(5), 198, 199, 200, 201, 203(2), 204, 209(2))

Ve biliyor musun ki yeni elbisesi, seni karşılamak için binbir mahrumiyetle yapılan o zavallı entari, canım gösterişini, kurulan bir sürü hayalle birlikte kaybedecek (Asıl Sebep, s.17).

2.zamir Teklik üçüncü kişiyi gösteren bir söz (s.17, 18(2), 19, 20(2), 21(2), 25(2), 26(2), 28(2), 30, 32(2), 42, 43(2), 44, 45, 50(5), 53, 54(4), 56, 58, 60, 64, 65, 72(2), 74, 75(2), 79(2), 82, 83, 84, 85(2), 87, 88, 99, 100, 101(4), 103(2), 104, 106, 107, 109(4), 110(2), 117, 199, 122(4), 124(2), 125(2), 126(3), 127(3), 128(5), 129(3), 131(2), 133, 134, 135, 137(4), 138(4), 139, 140(2), 146, 147, 148(2), 149, 151(2), 152(3), 153(2), 155, 158, 164(4), 165, 171, 172, 173, 174(2), 175, 177, 179, 181, 183, 185(2), 187, 189(2), 192(3), 193(3), 197(2), 200(3), 201, 203, 205(3), 206(3), 207(7))

O, konuşurken bilmediğim bir lisanı anlıyormuşum gibi bir şey var içimde (Misafir Geldi, s.20).

o hâlde (t.7), s.111, 141, 145, 167, 168, 177, 200

zarf Demek oluyor ki, öyleyse

O halde, sonsuzluğunun sırrının benim küçücük alnımda yazılı olduğu doğru mu? (Odamdaki Cinayeti, s.141).

o kadar (t.11), s.109, 127, 177, 178, 186, 193, 195, 198(2), 205, 210

çok fazla

Daha on kangal sucuk ve bir o kadar da peynir var (Almanya Notları, s.186).

oda (t.43), s.19(4), 20, 22, 23(3), 24, 33, 47(5), 56(2), 84, 121(2), 122, 126(2), 129, 140(2), 141(3), 148(7), 149, 150, 166, 167, 168, 199

isim Evin veya herhangi bir yapının oturma, çalışma, yatma gibi işlere yarayan, banyo, salon, giriş vb. dışında kalan, bir veya birden fazla çıkışı olan bölmesi, göz

Önünde oturduğum pencereden yemek kokuları geliyor, odaya dağılıyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).

odacı (t.2), s.151, 152

isim Resmî kuruluşlarda, iş yerlerinde temizlik ve getir götür işlerine bakan görevli, hizmetli, hademe, müstahdem

*O söyledi dedi miydin, eh **odacı** Ali Efendi değil, Napolyon yemiş bu haltı derler, biter (Napolyon'un Ümidi, s.151).*

odalı (t.2), s.56, 166

*sıfat Herhangi bir sayıda odası olan
Şimdi tek **odalı** fakirhaneyi de böyle münasebetsiz bir çekişmeyle zehirlememek için kalktım Müdür Beye bayram tebriğine geldim (Papağan Dedi Ki, s.166).*

odun (t.1)

*isim Yakılmak için kesilmiş, parçalanmış ağaç
Odun yanıyordu sobada, ahenkli çıtırtı hoş bir sıcakla vücudumu sarıyordu (Misafir Geldi, s.19).*

of (t.2), s.36, 206

*ünlem Sıkıntı, bezginlik, usanç, acı, yorgunluk vb. duyguları belirten bir söz
Tekrar bir **of**la içini boşalttı (Nöbet, s.206).*

oğul (t.13), s.47(2), 63, 79, 80(3), 99(2), 104-105, 133, 164, 171

*isim Erkek evlat
Yumuşak pöstekiden yapılmış sıcak yatakta, kendisi, karısı ve **oğlu** yan yanaydılar (Doğuş, s.80).*

oh (t.4), s.18, 66, 172, 207

*ünlem Sevinç, beğenme, hayranlık, rahatlama vb. duyguları belirten bir söz
Oh, o kitabı düşünüyorum, o kitaptan yararlanarak mezun olmuş öğrenciyi, halen okuyanları, meselâ o kitaptan öğrendiği tarzda bir fabrika kurup, çelik imal etmeye çalışan insanı düşünüyorum (Koyun Olmak, s.172).*

ohoo (t.1)

ünlem neler neler, çok vb. anlamında söylenir.

***Ohoo**, çok oluyor ben öleli; çok oluyor çok (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

oje (t.1)

*isim Fr. onglé Türlü renklerde tırnak cilası
Kahvenin önünde yığımla duran bez parçalarını, uzun ve **ojeyle** kızartılmış tırnaklı eller muayenede (Tereke, s.68).*

ok (t.2), s.32, 165

*isim Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk
Bir otomobilin iç lâstiğinden keserek hazırladığı **oku** ile ne cinayetler işledi terhise kadar (Erkeklik Özentisi, s.32).*

okkallı (t.1)

sıfat Ağır, şiddetli

*Bilmek mi? diye esnedi; sakalını uzun uzun kaşdı, göğsünü olanca hızıyla şişirerek karşiki çalı kümesine **okkallı** bir tükürük yolladı (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

okşama (t.2), s.18, 143

isim Okşamak işi

*Gaddar hayatın kıyasıya vurduğu tokatlara aşına yüzünde hayallerle gelen, rüzgârın lâtif **okşamasını** duymaktasın muhakkak (Asıl Sebep, s.18).*

okşamak (t.1)

-i Sevgi, şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek veya ona hafifçe vurmak

*Körpe çocuk ellerinizi bir yaprağın tüyleri **okşamıştır** (Açmadığım Kapı, s.150).*

oktav (t.1)

isim, müzik Fr. octave Sekiz sestem oluşan ses dizisi, bir do sesiyle ondan sonraki do sesi arasındaki uzaklık

*Sesi bir **oktav** yükseldi (Bitler, s.189).*

okul (t.13), s.114, 115(3), 116(5), 172, 173(2), 188

1.isim Her türlü eğitim ve öğretimin toplu olarak yapıldığı yer, mektep

*Huzursuzdu yaşlılar, **okula**, ürkek ve kinle bakıyorlardı (Yeni Okul, s.115).*

okumak (t.18)

1.-i Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlmek veya seslendirmek (s.25, 28, 29, 121(2), 122(3), 126(2), 141, 206)

*Sigara paketimi uzattım, hissettirmeden ismini **okudu** (Şoför Aziz, s.28).*

2.nsz Yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek

*Yazılarını hep bu açıdan **okumuş**, bu yönden değerlendirmiştim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).*

3.nsz Sesli olarak söylemek (s.38, 184(2))

*Annesinin; namazda **okurken** aklında tutabildiklerini huşu ile, inanarak tekrar etti (Nedamet, s.38).*

4.nsz Bir şeyin anlamını çözmek

*Bu sürede bulunan bir tablet'i **okumaya** çalıştım (Passionya Buluntuları, s.156).*

*5.*Bazı belirtilerle bir anlamı, gizli bir duyguyu anlamak, kavramak

Nasıl anlam kazanıyordu şekiller ve komşuların hakkımızdaki düşüncelerini bu şekillerden nasıl da kolayca okuyordu kadın (Kurşun Dünyasından, s.82).

okunmak (t.3), s.29, 30, 83

nsz Okuma işine konu olmak

Genç hikâyeci, yüzlerce defa görülen ve bir o kadar okunan vak'ayı tekrarlamak, görenleri veya okuyanları küçümsemek gibi bir şey olacak diye düşündü (Telsiz Memuresi, s.29).

okutmak (t.1)

nsz Okuma işini yaptırmak

Kendi kendime, ya bu sefer mektubu bana okutmazsa diyordum (Okuyamadığım Mektup, s.122).

okuyabilmek (t.1)

-i Okuma ihtimali veya imkânı bulunmak

Bir kuş neşeyle öttü, heceleyerek; eski yazıyla yazılmış "Hüvel bâkî" ibaresini okuyabildi (Dua, s.40).

okuyan (t.2), s.29, 172

sıfat Okumak işini, eylemini yapan gerçekleştiren kişi

Oh, o kitabı düşünüyorum, o kitaptan yararlanarak mezun olmuş öğrenciyi, halen okuyanları, meselâ o kitaptan öğrendiği tarzda bir fabrika kurup, çelik imal etmeye çalışan insanı düşünüyorum (Koyun Olmak, s.172).

okuyucu (t.1)

isim Sürekli olarak gazete, dergi vb. okuyan, okur, kari

Arşivler karıştırmış, telefonlar etmiş, okuyucu karşısında türlü taklalar atmış, şaklabanlıklar yapmış, tek tek bütün meyhanelerde, kadeh kadeh konular toplamış, yarın bunları rengârenk çıkarmağa hazır bir gazete yazarıdır gelen (Yorgunluk Hakkında, s.208).

okuyuş (t.1)

isim Okuma işi

Kitabını ilk okuyuşundan bu yana zihnimde gelişmiş, son şeklini almış bir tanıdık sima (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

okuyuvermek (t.1)

-i Çabucak veya kısa sürede okumak

Birini hemen size okuyuvereyim (Passionya Buluntuları, s.159).

olabilmek (t.4), s.145(2), 155, 170

nsz Olma, gerçekleşme ihtimali veya imkânı bulunmak

Olabilir mi, bütün bu insanlar, kadınlar, çocuklar, kocamışlar bir soruda birleşmiş olun? (Bekleyenler, s.145).

olacak (t.7), s.74(2), 75, 84, 96, 158, 175

isim Olma, gerçekleşme olasılığı bulunan şey

“Az evvelki masa komşumun anlattıklarından **olacak**” diyorum kendi kendime (Taşındığım Ev, s.74).

olanca (t.7), s.26, 32, 37, 44, 45, 124, 201

sıfat Bütün, elde bulunanın hepsi

Bilmek mi? diye esnedi; sakalını uzun uzun kaşdı, göğsünü **olanca** hızıyla şişirerek karşiki çalı kümesine okkalı bir tükürük yolladı (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

olay (t.5), s.98, 113, 124, 150, 209

isim Ortaya çıkan, oluşan durum, ilgi çeken veya çekebilecek nitelikte olan her türlü iş, hadise, vaka

Sınırları çiğnememeliydi insan. Sonra, nasılsa duvar saatine bakmayı akıl etti ve bu **olaydan** sonra, saatine korkulu bir titizlik gösterir oldu (İnsanlar ve Saatler, s.113).

olduğu gibi (t.1)

Nasıl ise öyle, aynen

Bundan evvel olduğu gibi gemi çatırtılarla yanaşacak (Asıl Sebep, s.18).

olduğu kadar (t.1)

kabul edilebilir düzeyde

Güzellik Boğaziçinde **olduğu kadar** asma yaprağında da var (Deli İmam, s.57).

oldukça (t.2), s.28, 158

zarf Olabildiğince

Takdir edersiniz ki, bu ağırlık bir kadın kafatası için bile **oldukça** tehlikelidir (Passionya Buluntuları, s.158).

oldum olası (t.1)

zarf Eskiden beri, kendimi bildiğimden beri, oldum bittim, oldum olasıya

Beklemek **oldum olası**, ta ezelde sorunun doğumundan beri vardı (Bekleyenler, s.146).

Olemp (t.1)

özel, isim Olimpos olarak bilinen Yunanistan kuzeyinde, Teselya ve Orta

Makedonya idari bölgeleri arasından kalan meşhur, mitolojik dağ
*Tarihe bakıyorum 3000'inci yılın adamı, firavunlardan, Benî İsrail'in
buzağısından, **Olemp'in** serhoş tanrılarına, Lat ve Uzza'dan, Avrupa'nın madde
aşkına, Amerika'nın tröstüne, Rusya'nın politbürosuna kadar Tarihe bakıyorum,
yalnız olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

olgun (t.7)

1.sıfat Yenecek duruma gelmiş

*Susmanın **olgun** meyve lezzeti vardır (Isırmak, s.205).*

2.Bilgi, görgü ve hoşgörüsü gereği kadar gelişmiş, ağırbaşlı (kimse), kâmil
(s.50, 52, 196)

*Bir bilgine ömür boyu şamdanlık yapmış parçam; o kendine has **olgun** tavrıyla,
"Sevinmeyin." diye konuştu, "Bu övmeler size değil, belki temsil ettiğiniz
varlığa." (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

3.İstenilen kıvama ve duruma gelmiş olan; olmuş; olan (s.146, 205) ÖS

*Madem **olgun**, madem etli canlı ve madem var (Bekleyenler, s.146).*

4.sıfat (Bitki, hayvan, organ veya hücre için) olgunluğa erişmiş ÖS

*Bu ağırkanlı adamlarda, hissin parmak uçlarından ta derinlere çekildiği bu
yaratıklarda beklemek bir gocuk sıcaklığında ve **olgun** ekin rengindeydi
(Bekleyenler, s.147).*

olgunlaşmak (t.2)

1.nsz Yazı, düşünce olgun duruma gelmek

Konuşacakları konu, içlerinde hazırlanıyor, **olgunlaşıyordu** (Vermek ve Ötesi,
s.118).

2.Olgun duruma gelmek, olmak

*Ben Sim; sizden sonra gergedan, öküz, eşek, timsah vücutlarında insan olmak
için gerekli pek çok hayvan özelliği ile **olgunlaştıktan** sonra, biraz eşek, biraz
karga, biraz insan, pek çok da aşkınlıkla nihâî şeklimi buldum (Passionya
Buluntuları, s.157).*

olmak s.16, 18(2), 20(2), 22, 23(3), 25, 26(4), 27(2), 28(3), 29(2), 30, 31, 32, 34(3), 35,
36, 39, 40, 41, 42, 43(4), 44, 46(2), 48, 49(2), 50, 51, 53(2), 54, 56(3), 58, 60, 61, 62(2),
63(3), 67, 71, 75(4), 79(2), 82(3), 83(2), 84, 85, 86, 87, 88(2), 91, 92(2), 93, 94, 95(3),
96(3), 98, 99(2), 100(4), 101(4), 103, 104, 105(3), 106(2), 108, 109(4), 110, 111(2),
112(10), 113, 115, 116(5), 117, 118(3), 119(3), 120, 122, 124(2), 125(3), 126(4),
127(3), 129(9), 131, 132(3), 135, 137(2), 138(3), 141(2), 144, 145(6), 146(4), 147,

148(2), 149(5), 150(2), 151(2),152, 153, 154(3), 155(4), 156(5), 157(4), 158, 159, 163(3), 164(2), 166(3), 167(3), 168, 171(4), 172(3), 173(3), 174(4), 175(3), 177(3), 178, 179(3), 180(7), 181, 182, 183(4), 184, 185(4), 187, 188(4), 189(5), 191(2), 192(6), 193(5), 194(2), 195(2), 196(8), 197(7), 198(2), 199(4), 200(6), 201(3), 203(5), 204, 206, 207, 208(3), 209(2), 210(4), 211

1.*nsz* Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak

*Bütün dünya milletleri bu birleşme noktaları çevresinde tek vücut olarak toplanmış **olacaklar** (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

2.Bir görev, makam, san veya nitelik kazanmak

*Yarı at, yarı kuşu andırır bir parça, benim büyük adam **olacağıma** işaretti (Kurşun Dünyasından, s.82).*

3.Bir durumdan başka bir duruma geçmek

*Düşmanım, pardösüm seninle beraber ve seni **olduğundan** fazla yabancı göstermekte (Asıl Sebep, s.18)*

4.Uygun düşmek, yerinde görülmek

*Acaba dua yerine “Her yer karanlık” şarkısını söylese **olur** muydu? (Dua, s.41).*

5.Bulunmak

*Yapmacık bir huysuzlukla “Şurada bir ağaç **olacaktı.**” diye sızlandı (Kırkinci Yıl, s.93).*

6.Yaklaşmak, gelip çatismak

*Sonra akşam **olurdu** (Hayal Ülkelerinden, s.88).*

7.Geçmek, tamamlanmak

*Sel, köprüyü yıktığında onlar gideli beş yıl **olmuştu**(Kırkinci Adam, s.132).*

olur olmaz (t.1)

sıfat İyi veya kötü olduğuna bakılmadan seçilen

*“Sus Allasen sus” diye yalvardığım anlar, taş bebeğinin **-olur olmaz** saatlerde-uyumak ihtiyacıyla kıvrandığını hissettiğin anlar (Göç, s.69).*

oluş (t.6), s.79(2), 88, 89, 170(2)

isim Olma işi, vuku

*Gerek insanlara sağladığı menfaatler, gerek mezbahadan bize göre daha uzak oluşu, gerekse yaşamak için dişiliğinin fikirden önce **oluşu**, benim zihnimi dolduran kaygılardan uzak olmasını sağlıyordu (Koyun Olmak, s.170).*

oluşmak (t.1)

nsz Belli bir varlık kazanmak, ortaya çıkmak, meydana gelmek, teşekkül etmek, tekevvün etmek

*Şefkat şefkat çağlayan bir anne gözyaşında **oluşan** birkaç inci çaldım (Passionya Buluntuları, s.157).*

omuz omuza (t.2), s.131, 136

zarf Dayanışma içinde, birlikte

***Omuz omuza** kırk yiğit, evin, kadının, çocuğun ve alışılmış herşeyin geri çağrısına direniyorduk (Kırkinci Adam, s.131).*

omuz (t.14), s.24(2), 43, 65, 94, 98, 107(2), 115, 132, 147, 193, 201, 209

isim, anatomi Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm

*Kulpları hâlâ **omuzunda** duran torbasını indirdi ve kucağına aldı (İstasyondan, s.65).*

omuz silmek (t.5), s.109, 125, 130, 140, 203

isim omuz + y.f. silmek aldırmmamak, önem vermemek

*Evet dememi, tabiî, öyle ya, dememi bekledi, "Bilmem." diye **omuzlarımı silktim** (Palto, s.125).*

on (t.7), s.26, 85, 184, 185(2), 186, 206

sıfat Dokuzdan bir artık

*Böylece hâkimin bu hareketinin Alman Hukukunda **on** dakika ara demek olduğunu öğrenmiş olduk (Almanya Notları, s.185).*

on iki (t.1)

isim On birden sonra, on üçten önce gelen sayı

*Kapıda; can düşmanımın, **oniki** yaş muhayyilesinin bütün gücüyle öldürdüğüm, işkence ede ede, yalvarta yalvarta öldürdüğüm amcamın kapısında, korkuyla, kinle bekledim (Sınır, s.103).*

on sekiz (t.1)

isim On yediden sonra, on dokuzdan önce gelen sayı

***Onsekiz** yaş gözünün gördüğü ve zamanın özlem fırçasıyla rötüşlar yaptığı bir resim (Kırkinci Yıl, s.94).*

on sekizinci (t.1)

sıfat On yediden sonra, on dokuzdan önce gelen sayı

*Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soyтары, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir **on-sekizinci** asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soyтары Olmak, s.95).*

on yedi (t.2), s.111(2)

isim On altıdan sonra, on sekizden önce gelen sayı

*Bu, **onyedi** yıllık ahbaba şöyle bir alıcı gözüyle baktı (İnsanlar ve Saatler, s.111).*

ona (t.10), s.20, 23, 31, 40, 112, 127, 138, 149, 177, 207

zamir O zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi

*Zamanı göstermesi için, **ona** ben hayat verdim (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

onarmak (t.1)

-i Bozulmuş, eskimiş olan bir şeyi düzeltip işler veya kullanılır duruma sokmak, işe yarar duruma getirmek, tamir etmek

*Bir delikanlı olurdum aklımca, sınırı bir lahzada **onarırdım** (Sınır, s.105).*

onbaşı (t.1)

isim, askerlik On ere kumanda eden asker, erin üstündeki ilk rütbe

*Biraz sonra terhis olacak erleri, **onbaşılari**, çavuşları selâmetliyor gibi (Terhis, s.42).*

ondan (t.5), s.53, 65, 151, 193, 199

o sebeple

*O, yüz çizgilerini kıpırdatmayan sükûnetiyle, “Napolyon da bu saatlerde içerdi kahvesini, **ondan** geciktirdim.” cevabını verdi (Napolyon’un Ümidi, s.151).*

onlar (t.70), s.20, 22, 23, 27, 28, 29, 36, 40, 63(2), 64, 67(2), 72, 75(2), 83, 87, 91, 92, 99(3), 115, 116, 132(5), 133, 141, 142, 144(2), 147(2), 155(4), 156(2), 158, 163(3), 172(2), 173(5), 174, 176, 182, 184(2), 186, 188(2), 189(2), 192(2), 193, 195, 200, 209

zamir O şahıs zamirinin çokluk biçimi

*Evlenmemizden, çocuklarımızdan, **onlari** azarlamamdan, sevmemden, sıkıntı ve sevinçlerimden (Misafir Geldi, s.20).*

onluk (t.1)

isim On para, on kuruş, on lira veya on bin lira değerinde olan para

*Gemi süvarisi Şükran Bey’in ona mükâfat olarak verdiği beş tane kırmızı **onluk** rüyalarına girmişti Dursun’un (Terhis, s.42).*

ora (t.8), s.31, 42, 101, 130, 132, 133, 146, 200

isim O yer

*Nasıl anlatmalı bilmiyorum, gittikleri yer **oraya** derin çizgilerle bir şeyler oymuştu sanki (Kırkinci Adam, s.132).*

orada (t.5), s.64, 114, 155, 158, 192

zarf Sözü edilen yerde

*İnsan zannediyordu ki, bir dişi hemen **orada**, koyu yeşilin ardındadır ve bir iç titremesiyle bu sesi dinlemektedir (Yeni Okul, s.114).*

oradan (t.1)

zarf Sözü edilen yerden

*Ter, şakaklarından boynuna, **oradan** da gömleğinin içine akıyordu (Suç, s.91).*

oran (t.1)

isim Büyüklük, nicelik, derece bakımından iki şey arasında veya parça ile bütün arasında bulunan bağıntı, nispet, rasyo

*Yani biz sucuk, onlarsa % 22 **oranında** diğer etlerle karışıp salam olurlar (Bir Eşek Karşısında, s.192).*

orantı (t.1)

isim Bir şeyi oluşturan parçaların kendi aralarında ve parçalarla bütün arasında bulunan uygunluk, oran, tenasüp

***Orantı**; benim vatanımda insanın, burada eşeğin az olduğunu gösterir de ondan (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

orantılı (t.1)

sıfat Aralarında orantı bulunan, mütenasip

*Şairi etkisiyle derinden sarsan, renkli iklimlerin o mahzun bitkisi karşısında duyacağım buruk tadı, aç vatan hasretimle **orantılı** şimdiden hisseder gibiydim (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

orası (t.1)

isim O yönü

*“**Orası** öyle.” diye hak verdi bana (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

ordu (t.1)

isim Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü

*Bit, **ordudaki** katır, gazete yazarı, mavi turnosol kâğıdını, tekaütlüğüne kadar kızıla çevirerek öğrenciyi hayretler içinde bırakan bir kimya öğretmeni, bir turist, bir politikacı gibi bir şeydi (Bitler, s.189).*

organ (t.1)

isim, anatomi Fr. organe Vücutun, belirli bir görev yapan ve sınırları kesin olarak belirlenmiş bölümü, uzuv

O gece ölümler aramda kıl payı, istekler, hırslar, şekiller ve bunları var kılan organlar hakkında düşündüm (Bekleyenler, s.147).

orman (t.1)

isim Ağaçlarla örtülü geniş alan

Normalden büyüktü ağzı ve ses, renkler hâlinde arkadaki ormana yayılıyordu (Yeni Okul, s.114).

orta oyunu (t.1)

isim Sahne, perde, dekor, suflör kullanmadan halkın ortasında oynanan Türk halk tiyatrosu

Evlilik komedileri, eşitlik, bağımsızlık gibi fanteziler, dürüstlük ve şeref dramları, polilik orta oyunları (Passionya Buluntuları, s.158).

orta (t.4), s.45, 166, 178, 200

isim Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer

Şu orta rafın solundan ucuna kadar, pembeden kızıla renk değiştirenler, ucuza kapatılmış kelepirciler ruhlar (Zebra-Son-Animo, s.178).

orta yaşlı (t.1)

sıfat Ne genç ne de yaşlı olan

Tabii yeter bu ön bilgi. Bu noktadan hareket ederek şu yargıya varabiliriz; orada erkekler, genç, orta yaşlı ve ihtiyarlar (Passionya Buluntuları, s.155).

ortak olmamak (t.1)

isim ortak + y.f. olmamak bir şeyi paylaşmak veya bir şeye katılmamak

Bu zehirlerin imâlinin Belediyece ve hükümetçe bilinmemesi ve onların böyle bir cinayete ortak olmamaları tabiidir (Almanya Notları, s.184).

ortam (t.3)

1.*isim* Canlı bir varlığın içinde bulunduğu doğal veya maddi şartların bütünü
Halbuki odamda o yaratıklar, bende buldukları ortamda geliíyorlar ve benim hayâl gücümde, gerçekten var oluyorlardı (Odamdaki Cinayet, s.141).

2.Bir topluluğun veya toplulukların hareket alanı, platform

Ortam sıkıntılıydı (s.100).

3.Bir kimsenin veya bir insan topluluğunun yaşayışını etkileyen ruhsal,

toplumsal ve kültürel etkilerin bütünü

*Ancak, bu **ortama** ilk defa giren bir insan ne hissederse, onu duyuyordu Ahmet Usta (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).*

ortaya dökülmek (t.2), s.71, 182

d. isim orta + y.f. dökülmek açıklamak

*Hatıralar ve tasavvurlar bu vesileyle bir daha **ortaya döküldü** ve bir daha içimizi sızlattı (Yeni Gelen, s.71).*

ortaya konmak (t.1)

isim orta + y.f. konmak herkesin görebileceği yere koymak

*İri tertemiz sini **ortaya konmuştu** (Çatal, s.36).*

ortaya konuşmak (t.1)

d. isim orta + y.f. konuşmak sözü hiç kimseyi hedef almadan söylemek

*Sırat köprüsü, diye **ortaya konuştu** (Şoför Aziz, s.28).*

ot (t.4), s.32, 40(2), 174

isim, bitki bilimi Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler

*Önce cevap vermedi babam, bir demet **ot'u** hiddetle kopardı sonra; "Yavrum" dedi, "Karabaş benim karşımdaki davranışıyla senin körpe dimağına şu fikri yerleştirmek istedi: Geliş, büyü, semir ve baban gibi kaba kuvvete sahip ol (Koyun Olmak, s.174).*

otlamak (t.5), s.170, 172(2), 174(2)

nsz Hayvan, dolaşarak yerdeki ot, çimen, yaprak vb.ni yemek, yayılmak

*Ta., ilk gün annemin ıslak tüylerimi yalarken kulağıma fısıldadığı sözü, babam **otlarmış** gibi yanıma yaklaşarak tekrar etti, "Dikkatli ol" (Koyun Olmak, s.170).*

otobüs (t.3), s.27, 131(2)

isim Fr. autobus Yolcu taşıyan, motorlu büyük taşıt

***Otobüste** sıcak, köy kokulu, ağır bir hava vardı (Şoför Aziz, s.27).*

oto-füze (t.1)

isim Uzaktan kontrol edilebilen, otomatik füze

*Belki küçücük bir gezegen, belki katılaştırılmış havadan mamul bir **oto-füze**, belki, belki düpedüz kadın diyorum kendi kendime (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

otomobil (t.5), s.32, 45, 68, 140, 156

isim Fr. automobile Motorlu, dört tekerlekli kara taşıtı

Bir otomobilin iç lâstiğinden keserek hazırladığı oku ile ne cinayetler işledi terhise kadar (Erkeklik Özentisi, s.32).

otorite (t.1)

isim Fr. autorité Yaptırma, yasak etme, emretme, itaat ettirme hakkı veya gücü, yetke, sulta, velayet

Böyle ehemmiyetsiz adamların ehemmiyetsiz sualleri için otoritesini bozmağa hiç de niyetli değildi (Şoför Aziz, s.28).

oturabilmek (t.1)

nsz Oturma ihtimali veya imkânı bulunmak

Neden, o, masaya doğru yürürken benim olmayan bir bakışı taklide yeltenmiş, gözlerimi kaçırmış, bir kahvehanede oturabilecek herhangi bir adamın ilgisizliğiyle süzmüşüm çevremi? (Cümbüş, s.137).

oturak (t.1)

isim Oturulacak yer veya şey

İlk defa şekil kazanmış bölümüm ile bu zamanların oturağı olan bölüm, duydukları hazdan çıldırdılar adeta (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

oturma (t.1)

isim Oturmak işi

Bu beraber oturmada, konuşup anlaşmaktan daha fazla birşey, bir bilinmeyen biçimde alış-ve- riş var gibiydi (Bekleyenler, s.146).

oturmak (t.37)

1.-de Vücutun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek (s.19, 25, 27, 31, 39, 40, 47, 58, 67, 74(3), 75, 76, 82, 89(4), 90, 91(2), 100, 105, 106, 115, 117(2), 121, 138(2), 145, 178, 180, 188, 205)

Öğle üzeri hoş olurdu orada oturmak (Erkeklik Özentisi, s.31).

2.Bir işi yapmakta olmak, bir işe başlamak üzere olmak

Bir saat daha tahakkuk bölümünde oturacak ve saatin beş olmasını bekleyecekti (İnsanlar ve Saatler, s.111)

oturulabilmek (t.1)

nsz Oturma ihtimali veya imkânı bulunmak

Onlar bilmeyecek veya bilecek ve derin bir iç huzuru ile kabul edecekler ki yatak vardır çarşafı lekesiz olduğu için yatılabilir, iskemle vardır tozu silince pekâlâ oturulabilir ve kız vardır, öpülmek içindir. (Taşındığım Ev, s.75).

oturulmak (t.1)

nsz Oturma işi yapılmak

*Bunlar da, diyor, bunlar da anlayacaklar ilerde, anlayacaklar **oturulmamış** iskemlenin, giyilmemiş gömleğin, öpülmemiş kızın ne olduğunu (Taşındığım Ev, s.75).*

oturup kalmak (t.1)

z.f. oturmak + y.f. kalmak hareket edememek

*Ben o sıcak yaz günlerinde, içimde mâni olamadığım bir titremeyle **oturur kalırdım** (Sınır, s.104).*

oturuş (t.2), s.20, 45

isim Oturma işi

*Sedire **oturuşunda**; zahmet göstermeden kazanabildiği bir üstünlük var (Misafir Geldi, s.20).*

otuz (t.2), s.93, 185

sıfat, matematik Üç kere on, yirmi dokuzdan bir artık

***Otuz** yıl önce buraya gelmişlerdi (Kırkıncı Yıl, s.93).*

ova (t.1)

isim Çevrelerine göre çukurda kalmış, çoğunlukla alüvyonla örtülü, eğimi az, akarsuların derine gömülmediği, geniş veya dar düzlük, yazı

*Sanki bana koca yurdlar, **ovaların** alamıyacağı sürüler vermişler, deli bir sevinçle başım dönüyor (Doğuş, s.81).*

oyalanmak (t.1)

nsz Oyalama işine konu olmak

***Oyalanmamalıydım** çehrelerde (Odamdaki Cinayet, s.141).*

oyma (t.1)

isim Oyularak yapılan süsleme

*Usta hem binbir **oymayla** bezemiş hem de bir güzel yaldızlamıştı (Papağan Dedi Ki, s.167).*

oymak (t.2), s.132, 198

-i Keskin, sivri uçlu bir cisimle bir şeyi yontarak veya delerek çukur oluşturmak

*Bunlar; uzun ve çok zor geçmiş bir zamanın, bir kütükten **oyup** çıkardığı bir kadirga, renkli boncuklarla işlenmiş para kesesi, sonu “Gerçek mahkûmiyet sevmektir.” diye biten bir şiir ve bir yağlı boya tabloydu (Yeni Okul, s.114).*

oyynamak (t.4), s.19, 35, 194, 210

nsz Vakit geçirme, eğlenme, oyalanma vb. amaçlarla bir şeyle uğraşmak

Oynamaktan *yorgun, eve dönmekten üzgün olduğum saat!* (Çatal, s.35).

oynaşmak (t.4)

1.*nsz, -le* Birbiriyle oynamak (s.31, 89, 171)

Gümüş karınlı balıklar oynaşır, kurbağalar kuşlarla bir şeyler söyleşir, biz de boğazına kadar memleket ve teskere hasretiyle tıkabasa dolu düşünür, şakalaşır, türkü söyler veya uyurduk (Erkeklik Özentisi, s.31).

2.Karşılıklı sevişmek, sevgi gösterisinde bulunmak, cilveleşmek, âşıktaşıklık etmek, korte etmek

İrice kedi büyüklüğünde bir sürü maymun trapezlerde oynaşıyorlardı (Bir Eşek Karşısında, s.194).

oysa (t.3), s.135, 137, 197

bağlaç Aralarında karşıtlık, aykırılık bulunan iki cümleyi “tersine olarak, aksine” anlamlarıyla birbirine bağlayan bir söz, oysaki, hâlbuki

Oysa *insanlar her gün nasıl davranıyorlarsa yine öyleydiler, değişen bir şey yokmuş gibi* (Cümbüş, s.137).

oyuk (t.1)

isim Oyulmuş, içi boş ve çukur olan yer

Konuşması şiddetlenmiş, yere çizdiği şekiller şekil olmaktan çıkmış, oyuklar haline gelmişti (Kırkinci Adam, s.133).

oyun (t.13)

1. *isim* Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence (s.60, 68, 69, 84, 99, 124)

Haziran böceğisin, uçurtmamsın, yağmuru biriktirdiğim toprak havuzumsun, köpeğimin kulübesisin, oyunum, çocukluğumsun desem; diyemem ki (Küçük Anneme, s.60).

2.Tiyatro veya sinemada sanatçının rolünü yorumlama biçimi (s.158(3))

İkimiz de aynı anda aynı oyunu hatırladık sanırım (Passionya Buluntuları, s.158).

3.Hile, düzen, desise, entrika (s.158(4))

Eskinin son kalıntıları, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında muhteris gözlerin, Reci'de 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına muhatap olmak bahasına elde edilmiş Bali markalı çorapların resm-i geçidine istihfafla

seyirci (Tereke, s..69).

oyuncak (t.1)

isim Oyun aracı

*Muhakkak ki nurdan, billurdan **oyuncaklar** onu, bize bir hatıra olarak bıraktığı, küçük, tüylü ayıdan, siyah boyalı mantar tabancasından daha fazla memnun edecektir (Mektup, s.53).*

Ö HARFİ

öbür (t.3), s.68, 89, 193

sıfat Öteki, diğer

*Çitin **öbür** ucundan bir soprano ses yükselerek kesti konuşmamızı (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

ödemek (t.1)

-i Bir alışveriş ilişkisinde, borcu alacaklıya vermek, tediye etmek
*Borç **ödemekle** biter, dedi (Borç, s.46).*

öf (t.1)

ünlem Usanç, bezginlik, tiksinti vb. duygular anlatan bir söz
***Öf** neydi bu sıcak, ne de özlemişti köyünü (Nöbet, s.206).*

öğle (t.3), s.39, 179, 200

isim Gün ortası, öğlen, öğle vakti

*Vakit **öğleyle** ikindi arası olduğu için, belediyenin ancak bu saatlerde, ışığa lüzum olmayan bu zamanlarda cereyan verdiğini bilememesine şaşım (Sesli Ansiklopedi, s.200).*

öğle sonrası (t.1)

isim Gündüz saat on ikiden sonra ikindiye kadar olan zaman dilimi

*Kalın elyaflı **öğle sonrası** güneşi, masa üzerindeki çay fincanını dikine katediyor ve çayın kan rengini beraberinde sürükleyerek masanın yeşilini bir noktada kırmızıya boyuyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).*

öğle üzeri (t.1)

zarf Öğleüstü

***Öğle üzeri** hoş olurdu orada oturmak (Erkeklik Özentisi, s.31).*

öğrenci (t.19), s.99(2), 171(5), 172, 180(3), 187(2), 189(2), 199, 200, 209

isim Öğrenim görmek amacıyla ders alan kimse, okul çocuğu, talebe, şakirt
*Zavallı fikirlerin, kimyacıların mikroskoplarında, astronomların teleskoplarında
incelendiğini, matematikçilerin rakam ve denklemlerini iki büklüm yüklediğini,
tıbbın distürüsüyle etlerinin lime lime edildiğini, en kötüsü hazımsız öğrenci
düşüncesinde alayla karşılanacağını düşündü ve vazgeçti (Fikirci, s.199).*

öğrenebilmek (t.1)

-i Öğrenme ihtimali veya imkânı bulunmak

*O günün hikâyesini sen, ey 3000'inci yılın adamı, ileri tekniğinin yardımıyla sen
ancak öğrenebileceksin (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

öğrenmek (t.28)

1.-i Bilgi edinmek (s.15, 48(3), 80, 116, 151(2), 155, 168, 171, 172(3), 173, 174,
175, 178, 183, 184, 188, 195)

*Kaytan bıyıklı asıl sebilci; senden öğreniyorum, hayatı, maksadı ve ulviyeti (Bir
Sebilciden, s.15).*

2.Haber almak (s.109, 168)

Gerçeği öğrenince durup kalmamalıydım (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

3.nsz Yetenek, beceri kazanmak (s.50(2), 69, 107, 122)

*Arkadaşlarından küfür etmesini, babasından işe gitmesini öğrendi (Olsun Adam,
s.50).*

öğretim (t.1)

isim Belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi, tedris, tedrisat, talim

*Ne de olsa öğretimle uğraştığım için alınmışım doğrusu (Sesli Ansiklopedi,
s.181).*

öğretmek (t.6), s.25, 99, 171, 173, 188, 196

-i, -e Bir kimseye bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak

*Özellikle profesörler, öğrenci psikolojisini bilirler. Gerçeğin aksinin doğru
olduğunu öğretirler ki, öğrenci zihnî yapısı icabı, tepetaklak fikri doğru olarak
görebilsin (Koyun Olmak, s.173).*

öğretmen (t.5), s.99(2), 173, 188, 199

isim Mesleği bilgi öğretmek olan kimse, hoca, muallim, muallime

*Öğretmenlerin canı çıkar; gül bitinin, karıncaların ineği olduğunu öğretmek
için (Bitler, s.188).*

öğütme (t.1)

-i, *mec.* Tane durumundaki nesnelere bir araçla ezerek un durumuna getirmek, ezmek, çiğnemek

Kelimeleri, gıcırtılı dişleri arasında öğüterek, “Bu kuş bu sabaha kadar bu adı sözleri bilmiyordu. Nasıl öğrendi dersiniz?” diye sordu (Papağan Dedi Ki, s.168).

öksürmek (t.1)

nsz Solunum yolları zarlarının rahatsızlığı sebebiyle akciğerlerdeki havayı birdenbire ve gürültülü bir sesle dışarı vermek

Daşdan başı önüne eğik kesik kesik öksürüyordu, emmi gözlerini tekrar yeşenine dikti, verdiği kararlar yüzü pırl pırlı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

öksürük (t.1)

isim Ciğerlerdeki havanın, solunum organlarının kasılması ve zorlanmasıyla ağızdan gürültü ile çıkması

Öksürükten fırsat buldukça gülmekle ağlamak arası bir sesle (Taşındığım Ev, s.76).

öksüz (t.1)

sıfat Anası veya hem anası hem babası ölmüş olan (çocuk)

Yo... yetimdir, dedi, öksüz de üstelik (Isırmak, s.203).

öküz (t.2), s.157, 184

isim Çift sürmekte, kağı çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır

Nefis ağlayan öküç sucukları.” dedim (Almanya Notları, s.184).

ölçmek (t.1)

-i En, boy, hacim, süre gibi nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş bir birimle karşılaştırıp kaç birim geldiklerini belirtmek

Bu demekti ki; bakkal, lâğımci, ciğerci, kasap, istidacı ve boş gezip kaldırımları ölçen meslek erbabının devlet yönetimi hakkındaki düşüncelerinden yararlanamazlardı (Passionya Buluntuları, s.155).

ölçü (t.2)

1.*isim* Bir niceliği, o nicelik için kabul edilmiş birimlerden birine göre oranlayarak değerlendirme, mizan

Yüzünde ilerilere bakan ifade kaybolmuş, bir uzaklık ölçüsü belirmişti gözlerinde (Kırkinci Adam, s.133).

2.Değer, itibar

Bu ruh hâli ona inandığı diğer ölçülerin tümünün kaybı gibi geldi (İnsanlar ve Saatler, s.112).

öldürmek (t.28), s.23, 26(3), 103(2), 105, 110, 116, 126, 130, 141, 183(4), 187(2), 188(4), 189(6)

-i Bir canlının hayatına son vermek

Bir adam öldürmüş gibi, bir insanın son kalan yiyeceğini çalmış gibi suçlusunuz (Palto, s.126).

öldürücü (t.3), s.158(2), 186

sıfat Öldüren, ölüme sebep olan, ölüme yol açan

Belki ifade öldürücü değil ama, mektup öldürücü idi (Passionya Buluntuları, s.158).

öldürülmek (t.2), s.183, 195

nsz Öldürme işine konu olmak

Ben özet olarak, insanların nasıl en uygun tarzda öldürülmeleri gerektiğini uzun uzun etüd ettiğimi, öldürmekten müthiş zevk aldığımı, bütün geçimimi bu güne kadar bu yoldan sağladığımı resmen öğrenmiş oldum (Almanya Notları, s.195).

ölmek (t.33), s.23, 26(6), 34, 39(2), 40, 55(4), 56(2), 62, 83, 97, 101, 104(2), 140, 155, 157(3), 158, 159, 176, 210, 211

nsz Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek

İngiltere Kralı ölür, ağlarım, Rita'nın değiştirdiği kocaların listesini bilirim (Serhoş, s.62).

ölü (t.6), s.28, 80, 96, 205(3)

sıfat Hayatı sona ermiş olan, artık yaşamıyor olan, morto, diri karşıtı

Derin sükkât, ölü vücutta gizlidir (Isırmak, s.205).

ölüm döşegi (t.1)

isim Son nefesin verileceği yatak veya yer

Ölüm döşeginizde şu söz ruhunuzu sonsuz mutluluğa kavuşturacaktır: Bugün iyi, faziletli, şefkatliydim... (Passionya Buluntuları, s.156).

ölüm (t.12), s.21, 55, 83(2), 135(3), 147(5)

isim Bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi, ahiret yolculuğu, ebedî uyku, emrihak, irtihal, memat, mevt, vefat

Sana vermeyi düşündükleri ölüm de öyle, benim ölümüm (Beşinci Karl

Hikâyesi, s.135).

ölümlü (t.5), s.110, 136, 147, 197(2)

sıfat Gelip geçici, kalımsız, fâni

*İnsanın verdiği zavallı **ölümlü** payeler, zannın uykulu değeri, testere seslerinde doğranıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.136).*

ölümsüzlük (t.1)

isim **Ölümsüz** olma durumu, ölmezlik

*Vermekten **Ölümsüzlük**, s.25*

ölüvermek (t.1)

nsz Ansızın ölmek

*Cemaat-ı müslimîn, muhterem cemaat, **ölüversin** içinizdeki “BEN” (Deli İmam, s.55).*

ömür boyu (t.3), s.181, 196, 197

zarf Sağ kalındığı, yaşandığı sürece, ömür boyunca, yaşam boyu, yaşam boyunca, hayat boyu

*Ben, bana **ömür boyu** tapmış insanların, yine balyozu tepeme indirdikleri güne kadar söyledikleri, inanılmaması imkânsız yalanlara bir madenî safiyetle inanmaktan suçluyum (Bir Heykel Öldürüldü, s. 196).*

ömür (t.9), s.15, 112, 119, 122, 125, 149, 150, 154, 205

isim Ar. *umr* Yaşam

*Bir çömlek kırığında bütün bir insan **ömrünü** yemek yalansız, o kapta can vermiş nebatların ümitsiz feryatlarını hissetmek (Isırmak, s.205).*

ön bilgi (t.1)

isim Herhangi bir konuda derinlemesine bir araştırma yapmadan sağlanan birtakım bilgi

*Tabîî yeter bu **ön bilgi** (Passionya Buluntuları, s.155).*

ön plân (t.2), s.134, 197

isim İlk sırada, başlangıçta yer alan, görünür olan

*Zaman geçtikçe kendi fikirleri **ön plana** geçer oldu, tabîî kullandıkları isim yine aynıydı (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

ön (t.37)

1.isim Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı (s.31, 34(2), 45, 68, 72, 90, 92, 120(2), 178, 180)

*Bazan tezgâhın **önünde** elimde eğem durur, kalırım (Yeni Gün, s.34).*

2.Bir şeyin esas tutulan yüzünün baktığı yer, karşı (s.28, 65, 88(2), 93, 100, 121, 131, 141, 149, 150, 167, 194, 200)

*Annem yaptığını anlamış, utanarak **önüne** bakıyordu (Çatal, s.36).*

3.Bir kimsenin ilerisi (s.25, 36, 40, 53, 64, 82, 157, 163)

*Hemen **önümüzden** geçen takanın motor sesi, tatlı bir rehavetle geniş parka yayılıyordu (Vermekten Ölümsüzlük, s.25)*

4.Civar, yöre (s.109)

*Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla Paris'te, Bastil Meydanı civarında, ya da Köln'ün zarif Dom'u **önünde**, güvercinlere ekmek kırığı atan insanlar arasında rastlayacağımdan emindim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

önce (t.35), s.65, 82, 83, 84, 85, 87, 92, 93, 98, 105, 112, 116, 124, 127, 135, 137, 138, 148, 149, 152, 156, 164, 166, 167(2), 170, 174, 179, 180, 192, 195, 197, 198, 201, 205

zarf İlk olarak, başlangıçta, sonra karşıtı

***Önce**, bir incecik kıvrıntı dudağının sol tarafında belirmiş, ezbere bildiği yüzünde bir ayrı ifadenin öncüsü olmuştu (Fikirci, s.201).*

önceki (t.2), s.111, 126

sıfat Önce olan, evvelki, mukaddem, sabık

*Saate baktı tekrar, hâlâ **önceki** yerindeydi (İnsanlar ve Saatler, s.111).*

öncü (t.1)

sıfat Önden gelen, önde olan, artçı karşıtı

*Önce, bir incecik kıvrıntı dudağının sol tarafında belirmiş, ezbere bildiği yüzünde bir ayrı ifadenin **öncüsü** olmuştu (Fikirci, s.198).*

önder (t.2), s.80, 152

isim Gücü, ünü ve toplumsal yeri dolayısıyla, belli zaman ve durumlar içinde, ilişkili bulunduğu küme veya toplumun tutum, davranış ve etkinliklerini değiştirip yönetme yeteneğini gösteren kimse, lider, şef, alemdar

*Bilen, çok şey bilen baba, kabilenin **önderi**, bilgini, hastaları tımar eden, ölümlere kutsal sözler söyleyen, saygı uyandıran, güçlü baba; yüzünde buruşuk bir gülüş, gözlerinde bir haz izi, cevap vermedi, yüzünün anlamına sözle birşeyler eklemedi (Doğuş, s.80).*

önem vermek (t.3), s.103, 107, 200

isim önem + y.f. vermek değer vermek, önemli saymak

*Bana **önem verdiğini** hissediyordum (Sınır, s.103).*

önemli (t.11), s.109(2), 112, 115, 122, 135, 155, 159, 167, 172, 209

sıfat Önemli olan, mühim, ehemmiyetli

Uyku da bu noktalardan biri, hem de **önemlilerinden** biridir muhakkak (Yorgunluk Hakkında, s.209).

önemsemek (t.1)

-i Önemli saymak, önem vermek, mühimsemek, saymak

Soytarı **önemsemez** bir tonla, “Keser ve testere.” dedi (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

önleyememek (t.1)

-i Bir şeyin olmasına veya yapılmasına engel olamamak

Sıklı dişlerimde yakalardım kahkahaları, ya **önleyemezsem**, ya sürer giderse ve beni nefessiz bırakırsa gülüşüm diye korkardım (Elli Liralık Teşhis, s.101).

önüne geçmek (t.1)

isim ön + y.f. geçmek önlemek

Sigara dumanı ve yanık motor yağı kokusuyla derinden derine içlerine dolan bu üstünlük arzusu **önüne geçilir** gibi değildi (Şoför Aziz, s.27).

önüne koymak (t.1)

isim ön + y.f. koymak ortaya koymak, meydana çıkarmak, göstermek

Raftan bir şişe alarak ekranın **önüne koydu**, bir düğme çevirdi, bir anda ışıklar yanıp sönmeye, göstergeler oynaşmağa başladılar (Zebra-Son-Animo, s.177).

öpmek (t.6), s.33, 65, 87, 133(2), 197

-i, -den Sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıyla dudaklarını bir şeye veya birine değdirmek

Yavaşça eğildi, içinde sahip olmanın, hâkim olmanın derin gururuyla solgun yanaklarından **öptü** (Yeni Gün, s.35).

öptürmek (t.1)

-i, -e Öpme işini yaptırmak veya öpmesine izin vermek

Yere düşen ekmeği sen **öptürmez** miydin, anne? (Değişme, s.142).

öpücük (t.1)

isim Sevgi göstermek için dudaklarıyla başka birisinin elini yüzünü öpme, öpüş, buse

Tanıdık her ağaç, her taş, herşey önünde, bir ayrılık **öpücüğünün** tuzlu tadını hatırlıyorduk (Kırkıncı Adam, s.131).

öpülmek (t.3), s.75(2), 110

nsz Öpme işine konu olmak

*Ben Rilke'de, benim gönlümce derinlemesine hisseden, benim söylemek istediklerimi, kalemi sürçmeden yazabilen **öpülesi** eller gördüm (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).*

örnek (t.3)

1.*isim* Durum ve niteliği benimsenmeye değer kimse veya şey, model, paradigma (s.209)

Örnek *bu ya, profesörleri ve üniversitelerinde öğrencileri vardır (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

2.Bir düşünceyi, kuralı, gözlemi veya savı desteklemek ve açıklamak amacıyla ileri sürülen söz, yapılan davranış, misal (s.171, 176)

Örneğin *ben Ziraat Alet ve Makinaları Bilgisi isimli kitaptan çimenler arasında birkaç sayfa bulmuştum (Koyun Olmak, s.176).*

örnek vermek (t.2), s.180, 181

isim örnek + y.f. vermek bir konuyu daha ayrıntılı bir biçimde anlatabilmek için örneklendirmek

*Eşek misalinden hareket edip daha nice **örnekler vermek**, insanların mesleklerinde ve fikirlerinde eşekçe tesiri söylemek mümkündür (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

örselemek (t.1)

-i Yıpratmak, eskitmek, hırpalamak, zedelemek

Örseleyip *de yiyerek anlamak hayatı (Isırmak, s.204).*

örtmek (t.4), s.45, 55, 98, 149

-i Kaplamak

*Kırçıl sakalının **örtemediği** yanakları kan hücumuyla kıpkırmızıydı (Borç, s.45).*

örtü (t.2), s.17, 68

isim Örtmek için kullanılan şey, vualet

*Fakirlik ve iğrenç çehreli ihtiyacın üstüne geçirilmiş **örtü** (Asıl Sebep, s.17).*

örtülü (t.1)

sıfat Örtüsü olan

*Hele kadını görersen, dedi, hele başı **örtülü** kadını görersen (Serhoş, s.63).*

örtünmek (t.2), s.101, 129

nsz Kendi üzerine bir şey örtmek

Örtünüyordum, *hızla içime çekiliyordum (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

örümcek kafalı (t.1)

sıfat, mec. Eskiye saplanıp yeniliklere düşman olan, eskiye bağlanıp kalmış olan, geri düşünceli (kimse)

Sen, dedim, kaç kere karını kızını Amerikan askerlerine ikram ettin, sen, dedim, örümcek kafalısın (Serhoş, s.63).

örümcek (t.1)

isim, hayvan bilimi Örümcekler takımından, ince bir ağ örerek küçük böcekleri avlayan eklemlili bir hayvan (Aranea)

Ama baktım, pek örümceğe benzemiyordu ihtiyar (Serhoş, s.63).

öte (t.8)

1.isim Konuşanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak olan yer veya şey, mavera (s.24(2))

Şu **duvarların ötesinde Eleni ötesinde, dört tanıdık omuzda bir tabut (Helâllik, s.24).**

2.Bir şeyin arkadan gelen bölümü (s.117, 168)

Bundan ötesini duymamak için kulaklarımı tıkadım (Papağan Dedi Ki, s.168).

3.*sıfat* Bulunulan yere göre karşı yanda olan (s.148)

Zaten uyuyan prensesin kırk oda öteye konması, bulmanın tam zevkine varmak içindir (Açmadığım Kapı, s.148).

4.Daha ileride, gelecekte bulunan zaman (s.156, 195, 197) ÖS

Yüzyıllar ötesinden sen, ey 3000'inci yılın adamı sen, alay etme bizimle (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

öteki (t.2), s.96(2)

zamir Diğeri, öbürü

Topluluk, elbiseyle aramdaki uyumu gerektiği kadar gülünç bulmamış olacak ki, "Ötekine, ötekine" diye bağırıyorlardı (Soytarı Olmak, s.96).

ötmek (t.6), s.26(3), 40, 69, 198

nsz Kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak

Kuş, derim meselâ, kuş ötmese ha.. Peki kuş ötmese ne olur? (Vermekten Ölümsüzlük, s.26)

ötürü (t.1)

zarf Bir şeyden dolayı, bir şey yüzünden, dolayı, naşı

Ya unutmamdan ötürü kuşum aklıktan ölürse (Elli Liralık Teşhis, s.101).

ötüş (t.1)

isim Ötme işi

Serçeler gündüzki ötüşlerini birkaç hecede sayıkladılar, atlar tepindi, bitti beklemek, “Büyü bozuldu.” dedim (Bekleyenler, s.145).

övebilmek (t.1)

-i Övme ihtimali veya imkânı bulunmak

İstiyorum ki övebileceğim, hayatımın maksadı diyebileceğim şey için, o açılmamış kapıyı gösterebileyim (Açmadığım Kapı, s.150).

övme (t.1)

isim Övmek işi, sena, medih, sitayiş

Bir bilgine ömür boyu şamdanlık yapmış parçam; o kendine has olgun tavrıyla, “Sevinmeyin.” diye konuştu, “Bu övmeler size değil, belki temsil ettiğiniz varlığa.” (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

öväcü (t.1)

sıfat Övgücü

O gün ayaklarım altına serilmiş çelenkler ve hakkımda söylenen sözler beni uzun zaman düşündürdü, insanlar, beni toprak altından çıkaran, beni şurdan burdan toplayan, eritip bir şekil veren insanlar karşımda hürmetle duruyorlar ve hakkımda öväcü konuşmalar yapıyorlardı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

övänmek (t.3), s.140, 195(2)

-le Bir niteliği sebebiyle kendini yücelmiş sayarak bundan abartmalı bir biçimde söz etmek, iftihar etmek

İçimin bir parçası bir zamanlar bir kadın kolyesi olmakla öväünürken, diğer bölüm bir hela ibriği olmasının utancıyla kırmızıydı (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

öyle (t.31)

1.sıfat Onun gibi olan, ona benzer (s.20, 29, 43, 55(2), 65, 71, 72, 111, 132, 137, 145, 148, 175, 188, 193, 200(2), 201, 205, 207)

Ama sesinde öyle bir ton bulunsun ki, anlasınlar yetim kardeş ve ihtiyar ananın ne olduğunu (Telsiz Memuresi, s.29)

2.zarf O yolda, o biçimde, o tarzda (s.31, 56, 63, 98, 135, 172, 183, 206(2))

Hiç birimize pek fazla ehemmiyet verdiğini zannetmiyorum, veya, ne bileyim, öyle gözükürdü (Erkeklik Özentisi, s.31)

öyle gelmek (t.3), s.98, 134, 151

zarf öyle + y.f. gelmek sanmak, zannetmek

Bilmem bana mı öyle geldi, sesi titredi ihtiyarın (Serhoş, s.98).

öyle ya (t.1)

zarf Kuşkusuz, tabii, elbette

Öyle ya sen kalk, pırlanta gibi malı ver fikir tellâllarının eline ve onların birer fahişe olmalarına şahit ol (Fikirci, s.201).

öylece (t.1)

zarf O biçimde, tam öyle

Ben, bundan evvel de yaptığım gibi, soğuk bir ilgisizlikle dışarıya bakmakta devam edeceğim ve yüz çizgilerime yayılan mutluluğu, duygusuz bir görünüşte kaybedene kadar, öylece kalacağım (Okuyamadığım Mektup, s.122).

öylesine (t.7), s.15, 151, 156, 168, 177, 185, 201

zarf Aşırı bir biçimde, fazla, o kadar çok, o derece

Öylesine şaşırđım ki, dondum kaldım. Bu güne kadar karşımda saygıyla dikilen, kaba ve beceriksiz ellerini şaşkınlıktan koyacağı yeri şaşırđan cahil çocuk, yontulmamış sükûnetiyle Napolyon'dan, onun kahvesini içtiği saatten bahsediyordu (Napolyon'un Ümidi, s. 151).

öyleyse (t.1)

zarf O hâlde

Gözleri gözlerimin içinde, "Eh canım" dedi, "Düşmanları zincirle bağlamadılar ya beline herifin kılıcı. Demek." diye devam etti, "Kılıcı vardı ve öyleyse ümidini de yitirmedi." (Napolyon'un Ümidi, s.153).

öz (t.1)

isim, felsefe Bir kimsenin benliği, kendi manevi varlığı, iç, nefis, derun, varoluş karşıtı

Soytarının içinde gizli özü, ancak onun önce var, sonra hükümdar, daha sonra da mahkûm olmasıyla yüze çıkardı ve zamanımıza kadar yaşattı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

özel (t.3), s.101, 153, 193

sıfat Dikkate değer

Beri yandan, doktorun ağzında özel bir anlam alan "humm fobi" sözü, beni dünlere, çocukluğuma sürüklüyordu (Elli Liralık Teşhis, s.101).

özellik (t.8), s.100, 101, 157, 177, 180, 181, 185, 189

isim Bir şeyin benzerlerinden veya başka şeylerden ayrılmasını sağlayan nitelik, hususiyet, hasiyet, hassa, mahsusluk, spesiyalite

İç yapısı, çevresindeki canlıların herhangi birinin tesirinde, diğerinden fazla

kalan, yakın olduğu varlığın özelliklerine göre anlam alan bir yaratıktır (Sesli Ansiklopedi, s.180).

özellekle (t.2), s.170, 171

zarf Özel olarak, her şeyden önce, başta, hele, bilhassa, hassaten, hususıyla, bahusus, mahsus, mahsusen

Bir koyunun, özellekle benim gibi yemini yiyen, semirmeye çalışan, sürüden ayrılmayan, fırsat bulursa komşu tarlalardan çalan, yoksa bulduğu ile yetinen, koyunluk bilincine varmış bir koyunun çekineceği ne olabilirdi? (Koyun Olmak, s.170).

özenmek (t.6), s.53, 129, 158, 167, 168, 176

-e Beğendiği şeye benzemeye çalışmak, yapmaya kalkışmak

Aylarca sahip olmaya özendiğiniz, sonra da sizin olan bir palto (Palto, s.129).

özenti (t.2), s.31, 129

isim Beğendiği bir durumda olma, beğendiği şeye benzeme çabası

Kaç kalb bunu giymenin özentisiyle çarptı (Palto, s.129).

özet (t.1)

isim Bir yazı veya sözün anlamını daha kısa ve özlü biçimde veren yazı veya söz, hülasa, fezleke, ekspoze

Ben özet olarak, insanların nasıl en uygun tarzda öldürülmeleri gerektiğini uzun uzun etüd ettiğimi, öldürmekten müthiş zevk aldığımı, bütün geçimimi bu güne kadar bu yoldan sağladığımı resmen öğrenmiş oldum (Almanya Notları, s.183).

özgürlük (t.2), s.140, 192

isim Başka bir gücün baskısı altında bulunmama, bağımsızlık, hürriyet

İnsanların benim, benimse insanlar gibi davrandığım o mutlu özgürlükten yoksunum burada (Bir Eşek Karşısında, s.192).

özlem (t.6), s.68, 94, 114, 138, 194, 207

isim Bir kimseyi veya bir şeyi görme, kavuşma isteği, hasret, tahassür

Çamurlu zemine yığılı eski eşya karşısında derin bir hayranlık, derin bir özleme ve derin bir şaşkınlık içindeyiz (Tereke, s.68).

özlemek (t.7), s.34(2), 43, 113, 163, 164, 206

-i Bir kimseyi veya bir şeyi görmeyi, kavuşmayı istemek, göreceği gelmek

Kokunu özlerim, huzurunu, sesini özlerim (Yeni Gün, s.34).

özlenmek (t.2), s.48, 112

nsz Bir şey veya kimseye karşı hasret duyulmak, görmek veya kavuşulmak

istenmek, arzulanmak

*Nesi vardı memleketinin **özlenecek**, neydi içindeki sıkıntı? (Talebe, s.48).*

özleyiş (t.1)

isim Özlem, hasret

*Onların uluyuşlarında vahşetten ziyade ateşten bir **özleyişin** haykırışını hissedersiniz (Erzurum'da Akşam, s.64).*

özür dilemek (t.4), s.20, 175, 189, 205

isim Ar. 'uzr + y.f. Tr. dilemek yaptığı bir yanlıştan ötürü bağışlanmasını istemek

*Doktor, üzüldüğümü gördüğü için **özür dilercesine** "Burada rastladığım ruhlar var tabiî." dedi, "Hem de bana yabancı gelmeyen ruhlar (Zebra-Son-Animo, s.189).*

P HARFİ

pabucunu dama atmak (t.1)

d. kendinden üstün birini gözden düşürmek

*Milletler birbirlerine kur yapmaktan vazgeçecekler, evlilik müessesesinin **pabucu dama atılacak**, bugün gayrimeşru sayılan Amerika'nın karanlıktaki sıkıştırmalarını, yarın Rusların gerdeğe girmesini olur sayacaklar (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

paçavra (t.1)

isim Rum. Değersiz ve iğrenç şey veya kimse

*Böylece kutsal ya da **paçavra** karaktere sahip olur (Sesli Ansiklopedi, s.181).*

paha biçilmez (t.1)

değeri ölçülemeyecek kadar yüksek

*Senin vereceğin **paha biçilmez** nice mavi elbiseleri görüyorum daha şimdiden Aliş'imın üstünde (Mektup, s.54).*

paket (t.3)

1.isim, Fr. paquet İçinde bir veya birçok şey bulunan, kâğıda sarılarak veya kutuya konularak bağlanmış, elde taşınacak büyüklükte nesne (s.34, 179)

*İskemlenin üzerine bıraktığı birinci **paketine** uzandı (Yeni Gün, s.34).*

2.Kâğıda sarılarak veya bir kutuya konularak satışı hazır duruma getirilmiş, belli bir miktarda olan (yiyecek, ilaç vb.) (s.38)

Yoldan, ellerinde paket ve ekmeklerle erkekler eve dönüyorlardı (Nedamet, s.38).

palabıyıklı (t.1)

sıfat Gür, uzun ve kıvrık bıyıkları olan (kimse), pala bıyık

O anlatır, bir görünmez 'kalem zihnime Münâdi'yi çizirdi; gür sesli, palabıyıklı, iri ve güçlü bir adamı (Göç Zamanı, s.85).

palavra (t.1)

isim argo İsp. palabra Herhangi bir konuda gerçeğe aykırı, uydurma söz veya haber, balon

“Bırak palavrayı.” diye hırladı. (Sesli Ansiklopedi, s.179).

palet (doğ. apolet) (t.1)

isim, askerlik Fr. épaulette Subaylarda rütbeyi göstermek için üniformaların omuzlarına takılan işaretli parça, omuzluk

Paleti söktüğünden beri omuzu hafiflemiş, ama içi boşalmış gibiydi (Terhis, s.43).

palto (t.26), s.52, 124, 125(4), 126(3), 127(2), 128(8), 129(7)

isim Fr. paletot Soğuk havalarda öbür giyeceklerin üstüne giyilen kalın kumaştan giysi

Yağmur tanelerinin içine tıka basa doldurulmuş ayaz, kalın siyah paltolu delikanlının da, 10 yaşındaki hamalın da yüzüne aynı insafsız tokadını indirdi (İnsan Hamal, s.52).

paltolu (t.2), s.51, 127

sıfat Paltosu olan

Yağmur tanelerinin içine tıka basa doldurulmuş ayaz, kalın siyah paltolu delikanlının da, 10 yaşındaki hamalın da yüzüne aynı insafsız tokadını indirdi (İnsan Hamal, s.51).

pamuk (t.1)

isim, bitki bilimi Far. panbuğ Ebegümeçigillerden, koza biçimindeki meyvesi üç, dört, beş dilimli olan, sıcak bölgelerde yetişen tarım bitkisi (Gossypium)

Onda bir pamuk yumuşaklığı var şu anda. Ama öyle yumuşaklık ki, bir anda çelik sertliğine kalbolabilir (Misafir Geldi, s.20).

Pan-Amerikan (t.1)

özel, isim 1927'de kurulan ve 1980'lere değin dünyanın pek çok yöresini kapsayan bir havayolu ağına sahip olan ABD merkezli eski havayolu şirketi *Malûm hayaller, güya terhis olmuşum da **Pan-Amerikan'da** iş hazırmış, Nilüferimi, 6 aydır haber alamadığım Nilüferimi, benim vefasız, benim tatlım Nilüferimi; Taksim meydanında görüvermişim de...* (Erkeklik Özentisi, s.32).

panayır (t.3), s.95(2), 97

isim Rum. Belli zamanlarda ve genellikle küçük yerleşim birimlerinde kurulan, sergi niteliğini de taşıyan büyük Pazar

***Panayır** kendini var eden insan elini itmiş, canlanmış, bağımsız tepiniyordu* (Soytarı Olmak, s.95).

panik (t.2), s.90, 112

isim Fr. panique Ani dehşet duygusu, büyük korku, ürkü

*İğreniyor, korkuyor, bunalıyor, bu arada delice bir **panik** içinde, algılarımı, düzensiz, geliş güzel idrakime tıktırtıyordum* (Körün Gördükleri, s.90).

pansiyon (t.2), s.24, 183

isim Fr. pension Bütünü veya bir bölümü sürekli veya belli bir zaman için kiraya verilen, isteğe göre yemek de veren ev

*Ertesi günü kaldığım **pansiyonda** iki polis, yine Alınanlara has nezaketle kollarıma girip, ayaklarımı yere değirmeden arabaya götürdüler* (Almanya Notları, s.183).

pantolonlu (t.1)

sıfat Pantolonlu olan

*Ben alâkadar olmuyordum, asıl benim, kravatlı, ütülü **pantolonlu** benim, onlardan başka, sinek kaydı tıraşlı, kol saatli benim alâkadar olmam lâzımdı* (Şoför Aziz, s.28).

papağan (t.9), s.166, 167, 168(4), 168-169, 169, 180

isim, hayvan bilimi Ar. babağā, babbağā Papağangillerden, tırmanıcı, eğri gagalı, pek çok türü bulunan, insan sesini taklit edebilen kuşların genel adı, dudu *Sonra pencerenin önünde, ayağından zincirli bir **papağan** gözüme çarptı* (Papağan Dedi Ki, s.167).

papel (t.1)

isim, argo İsp. papel Bir liralık kâğıt para

*Şaka değil 50 **papel** bu* (Terhis, s.42).

para (t.12)

1.isim, ekonomi Far. *pāre* Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı, nakit (s.26, 39, 51(2), 52, 68, 101, 173(2), 201)

Elhamdülillah parası vardı henüz (Dua, s.39).

2.Kazanç (s.20, 188)

Babaların canı çıkar, aman para kazanıp okula göndereyim de, evladım gül bitinin karıncaların ineği olduğunu öğrensin diye (Bitler, s.188).

para etmek (t.1)

d. isim, Far. pāre + y.f. Tr. etmek değeri olmak

Para edeceklerini sanmıyorum ama, bu bir nevi kolleksiyon merakı işte (Zebra-Son-Animo, s.177).

para kesesi (t.1)

isim, Far. pāre + kīse Para gibi cepte taşınan şeyleri koymaya mahsus kumaş, örgü, deri veya boncuktan ufak torba

Bunlar; uzun ve çok zor geçmiş bir zamanın, bir kütükten oyup çıkardığı bir kadirga, renkli boncuklarla işlenmiş para kesesi, sonu “Gerçek mahkûmiyet sevmektir.” diye biten bir şiir ve bir yağlı boya tabloydu (Yeni Okul, s.114).

paralel (t.4)

1.sıfat, matematik Fr. *parallèle* Aynı düzlem içinde ikişer ikişer bulunan ve kesişmeyen, koşut, muvazi, mütevazi (s.95, 163)

Başımın hemen kırk santim yüksekğinde, tahta güverte ızgaraları, paralel sıralanmışlardı (Düşünmek, s.163).

2.Aynı zaman içinde gelişen veya aynı özellikleri gösteren (olay, düşünce vb.) (s.164, 181)

Bedenime verdiğim şekle paralel, içim bir başka tarzda gelişiyor, sesimde derin bir ahenk belirliyordu (Düşünmek, s.164).

paramparça olmak (t.1)

isim paramparça + y.f. olmak pek çok parçaya ayrılmak, kırılmak

Paramparça olmuş, dağılmıştı (Cümbüş, s.139).

parasızlık (t.1)

isim Parasız olma durumu

Çatık kaşlı yar mısın diye düşünürüm; parasızlıksın, kalleşliksin diye düşünürüm amma; söyleyemem ki (Küçük Anneme, s.61).

paravan (t.2), s.96, 97

isim Fr. paravent Mentşelerle birbirine bağılı birkaç parçadan oluşan ve

yapılarda bazı bölümleri ayırmakta kullanılan, katlanır, taşınır çerçeveli perde, paravana

*Yapmam gereken; kıyafetlerin asılı olduğu **paravananın** arkasına geçmek, ellerimi kollara sokmak ve yüzümü boş bırakılmış delikten göstermekti (Soytari Olmak, s.96).*

paraya çevirmek (t.1)

*d. isim Far. pāre + y.f. Tr. çevirmek herhangi bir şeyi para ile değiştirmek
Öyle ama eldeki mal hemen **paraya çevrilmezse**, o zaman vicdanı ile mâlî ihtiyacı arasında bocaladı (Fikirci, s.201).*

parça (t.19)

1.isim, Far. pārcē Bir bütünden ayrılan, ayrı sayılan veya ortak olan şey (s.83, 120, 204)

*Yarı at, yarı kuşu andırır bir **parça**, benim büyük adam olacağıma işaret etti (Kurşun Dünyasından, s.83).*

2.Birkaçı bir araya geldiğinde bir bütünü oluşturan şeylerin her biri, modül (s.111, 138, 195, 196)

*Herkes, büronun değişmez bir **parçasıymışçasına**, yerli yerindeydi (İnsanlar ve Saatler, s.111).*

3.Bir bütünden kopma, kırılma, yırtılma vb. yoluyla ayrılmış bölüm, lime (s.17, 18, 32, 37, 68, 83, 115, 127, 131)

*Biliyor musun ki, mutlak samimiyetin o gösterişli kumaş **parçası** altında cazibesini kaybedecek ve sen nişanlın için sevgini bununla takviye alelâdeliğini gösterecek kadar alçalacaksın (Asıl Sebep, s.17).*

4.Müzik eseri (s.156)

*Bir İlâhînin bir **parçası** bu (Passionya Buluntuları, s.156).*

5.Pasaj (s.115)

Açılış konuşması, parçalar hâlinde kulaklarımda, bir isim, İsviçre, düşüncemde yapışıp kalmıştı (Yeni Okul, s.115).

parçalanmak (t.1)

nsz Parçalama işine konu olmak, parçalara ayrılmak, paralanmak

***Parçalanmış** ve dağılmış ben'i bir yırtık resimmişçesine birleştirmek ve gerçek yüzümü görmek istiyorum (Nedenlerim, s.98).*

pardon (t.3), s.188, 189, 190

isim Fr. pardon "Özür dilerim, affedersiniz" anlamlarında kullanılan bir söz

*Hem misk gibi kızlarımız dururken, **pardon** durmazken, yani demek istiyorum ki dünya milletleri onlardan yararlanır dururken, ne zorunuz var böyle karanlık güzellerin peşinde dolaşıp, çirkeflî üzerinize sıçratmağa (Bitler, s.188).*

pardösü (t.10), s.17(4), 18(4), 126(2)

isim Fr. pardessus Serin havalarda öbür giysilerin üzerine giyilen, paltodan ince üstlük

*“Bundan evvel bir lacivert **pardesüm** vardı.” dedi. Lacivert bir **pardesü** (Palto, s.126).*

parıldamak (t.4), s.89, 94, 99, 141

nsz Işık saçmak, parlamak

*Son yağmurdan arta kalan su damlacıkları, oturduğum bankta yarım küreler halinde **parıldıyordu** (Körün Gördükleri, s.89).*

Paris (t.1)

özel, isim Fransa devletinin başkenti

*Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla **Paris'te**, Bastil Meydanı civarında, ya da Köln'ün zarif Dom'u önünde, güvercinlere ekmek kırığı atan insanlar arasında rastlayacağımdan emindim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

park (t.7), s.25(2), 26, 89, 90(2), 194

isim, Fr. parc Bir yerleşme merkezinde halkın gezip hava alması için düzenlenmiş ağaçlı ve çiçekli büyük bahçe

*Hemen önümüzden geçen takanın motor sesi, tatlı bir rehavetle geniş **parka** yayılıyordu (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

parke (t.1)

isim Fr. parquet Parke taşı

*Hepimiz gülüştük güyâ ve Malta çarşısının eğri **parkeleri** bir hamalın ve bir sürü dükkân sahibinin kahkahalarına şahit oldu bu gün (Borç, s.46).*

parlak (t.2)

1.sıfat Parlayan, ışıldayan

*Ben, **parlak** siyah boya üzerine ve Buick markasının hemen altına, kan kırmızısı yağlı boya ile, türkçesini yazmıştım (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

2. Temiz ve ışıklı

*Nefretle, babamı üzen **parlak** âletlere baktım, içimde ağlamak ihtiyacı ile yatak odasına koştum (Çatal, s.37).*

parlamak (t.5)

1.nsz Güçlü bir ışık çıkarmak, ışık saçmak

*Gözleri bir başka ışıkla **parladı** (Palto, s.130).*

2.Bir ışık kaynağından gelen ışınları yansıtmak

*Yağlı bir kremle **parlıyordu** yüzü (Koltuk Değnekleri, s.106).*

3.Birdenbire öfkelenmek (s.128, 179)

*“Neden?” diye **parladı** (Palto, s.128).*

4.Ortaya çıkmak

*Misafirimin küçük gözleri, yelpaze gibi açık dağınık kaşları altından hiddet ve küçümsemeyle **parlıyor** (Misafir Geldi, s.21).*

parmak (t.17), s.19, 32, 58, 73, 83(2), 88, 104, 111, 118, 122, 123, 127, 128, 146, 147, 152

isim, anatomi İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri

*Ayaklarımın ve ellerimin büyüklüğü, çatlaklığı, çoraplarımın rengi, ezilen **parmağımın** feci manzarasının ilk defa farkına varıyordum (Misafir Geldi, s.19).*

parmak basmak (t.1)

isim parmak + y.f. basmak bir konu üzerine dikkati, ilgiyi çekmek

*Düşüncelerinin bir noktasına, küt **parmağını bastı** ve “Masal gibi bir şeydi” diye devam etti (Yeni Okul, s.115).*

parmaklık (t.3), s.87, 185, 194

isim Dik ve biraz aralıklı olarak yan yana dizilmiş tahta, demir vb. çubuklarla yapılmış bölme veya korkuluk

*Alt kat **parmaklıklarında**, kararlı ve hain bir gülümseme, güneş ışığıyla belirirdi (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

parmaklıklı (t.1)

sıfat Parmaklığı olan

*Alman kalabalığının yüksek sesli nefesi ve dost omuz vuruşlarıyla demir **parmaklıklı** pavyonlara sürüklendim (Almanya Notları, s.193).*

partal (t.2)

1.sıfat Çok kullanılmaktan yıpranmış

*Resmi çeken adam, yüzünde kullanılmaktan **partallaşmış** bir tebessümle boy aynasını tutuyor ve size, aldığımız yeni şekli gösteriyordu (Soytarı Olmak, s.96).*

2.isim Abartılmış söz, yalan

*Kirli, **partal**, mânâsız ve lüzumsuzdular (Yeni Okul, s.115).*

parti (t.3), s.45, 168(2)

isim, Fr. parti Ortak düşünce ve görüşteki kişilerin oluşturdukları siyasal topluluk, fırka

*Bu süre içinde, geçim sıkıntılarını, terfimin gereğini, Müdür Beyin bağlı olduğu **partinin** dünyanın en iyi partisi olduğunu ezberlettim hayvana (Papağan Dedi Ki, s.168).*

partili (t.1)

sıfat Bir partiden olan (kimse)

*Sıradan biri gibi, bir öğrenci, bir polis memuru, bir öğretmen, bir **partili** ya da ne bileyim fikrî kıymetlerden yoksun biri gibi davranması ve üstünde taşıdığı serveti belli etmemesi gerekirdi (Fikirci, s.199).*

pasaport (t.1)

isim Fr. passeport Yabancı ülkelere gidecek olanlara yetkili kuruluşça verilen, yabancı ülke yetkililerinin kimlik incelemesinde geçerli olan belge

*Bilet ve **pasaport** işini yapıp hemen geleceğim (Koltuk Değnekleri, s.106).*

paslı (t.1)

sıfat Üzerinde pas oluşmuş, pas tutmuş, paslanmış

*Yiyecekler daha evvel biterdi ama, hayır sahibi pek çok kurum sabah kahvaltısı için gres yağı, yemek arasında içmek için muhtelif basilli su, alıştığımız tarzda hazırlanmış sucuklar, içinden **paslı** çivi çıkan ekmekler gönderiyorlar(Almanya Notları, s.185).*

passız (t.1)

sıfat Pası olmayan

*Konuşmasına, “Yargınız Alman yiyecek maddeleri standardına ve usûlüne göre olmasın, yani; konservenin **passız** tenekede, peynirin süttten, sucuğun sığır ya da bir başka hayvanın etinden sağlık kurallarına göre hazırlanmasını isteyemezsiniz.” diye devam etti (Almanya Notları, s.185).*

Passionya (t.6), s.154(4), 155, 158

*özel, isim Passionya Buluntuları adlı hikâyede yer alan “Azaplar Ülkesi” adlı yer **Passionya** ömründe boncuk devri, taş devrinden tunç devrine geçişe eşit bir anlam taşır (Passionya Buluntuları, s.154).*

pastırma (t.1)

isim Tuz, çemen, kırmızıbiber karışımının et üzerine sürülerek güneşte veya iste

kurutulması yoluyla yapılan yiyecek

*Sucuk, **pastırma**, konserve, zeytinyağını gösterdi, tabii yemek için dedim onlara da (Almanya Notları, s.182).*

patates püresi (t.1)

isim Haşlanmış ve ezilmiş patatesi süt, yağ ve et suyu ile karıştırarak elde edilen yiyecek

*Yüzde otuz yağsız inek sütü, yüzde on verem basili, insan ayağı kiri, iç yağı, yüzde on yedi yetmiş beş **patates** püresi ve diye inledi hâkim, tesbiti olmayan bazı maddeler Almanya Notları, s.185).*

patika (t.1)

isim Bulg. Engebeli yerlerden gelip geçenlerin ayak izlerinden oluşan, tekerlekli araç işlemeyen dar yol, çığır, keçi yolu, yolak

*İnce **patika**, belli belirsiz bir ışıkla yarı aydınlanmış kulübeye kadar uzanıyordu. Kulübe koyu gölgeler arasındaydı, uyuyordu (Göç Zamanı, s.84).*

patlatmak (t.2)

1.-i Patlamak işine sebep olmak, patlamasına yol açmak

*Yaratıldığı maksat, içinde, sert tomurcuk zırhını **patlatıyordu** (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

2.Bir silahı veya patlayıcı bir maddeyi ateşlemek

*Sen benden güçlü olmana rağmen ayak ucumda, ben silahı bir daha, bir daha **patlatacaktım** (Sınır, s.104).*

patlıcan (t.1)

isim, bitki bilimi Ar. *bādincān* Patlıcangillerden, kalın saplı, uzunca yapraklı otsu bitkinin (*Solanum melongena*) sebze olarak kullanılan, mor renkli, uzunca veya toparlak ürünü

*Aldığı renkleri tarif için, hamalın suratını **patlıcana**, ayaklarını havuca benzetmek mümkündür.*

patlıcan moru (t.1)

isim Patlıcan rengi, koyu mor, patlıcânî

*Nihayet **patlıcan morunda** karar kıldı (Papağan Dedi Ki, s.168).*

patlıcan siyahı (t.1)

isim Patlıcan rengi, koyu siyah

*Küçüğün ayağı havuç kırmızısından **patlıcan siyahına** dönerken; yazı hatırlamamak elinden gelmedi (İnsan Hamal, s.51).*

patron (t.1)

isim Fr. patron Bir ticaret veya sanayi kurumunun sahibi, başı, işvereni
Eskinin son kalıntıları, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında muhteris gözlerin, Reci'de 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına muhatap olmak bahasına elde edilmiş Bali markalı çorapların resm-i geçidine istihfafla seyirci (Tereke, s.68).

pavyon (t.2), s.191, 193

isim, Fr. pavillon Bir kuruluşun, bir kurumun, bir bahçe içindeki yapılarından her biri

Tropikal bitkiler pavyonuna ağırca yürüdüm, dalgındım. İlgisiz ve yorgun gözlerim çevreye şöyle bir bakıp geçiyordu (Bir Eşek Karşısında, s.191).

paye (t.1)

isim, Far. pāye Rütbe
İnsanın verdiği zavallı ölümlü payeler, zannın uykulu değeri, testere seslerinde doğrantıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.136).

paylaşmak (t.1)

-i Aralarında bölüşmek, pay etmek, üleşmek
Bir park iskemlesini bir diğer insanla paylaşmak korkusunun içimde bir hınç şeklini aldığını gördüm (Körün Gördükleri, s.89).

pazarıcı (t.1)

isim Değişik günlerde kurulan pazarlarda mal satan kimse
Satıcıların ahenkli bağırışları, muhtelif ağızlardan çıkan kaç para, kaç para kalıbına dökülüveren uğultu, delik pazarıcı tenteleri altında uzayıp gidiyordu.

pazarlanmak (t.1)

nsz Satışa sunulmak
Toplum için zararlı fikirler; Tanrı, nedenler, aşk ve gerçek, bir sürü yayın organında pazarlanan resim ve yazılarla zararsız hale getirilir, yok edilmeye uğraşılır (Koyun Olmak, s.174).

pazen (t.1)

isim Fr. basin Dokuması kalın, sık ve yumuşak, bir tür pamuklu bez
Bakma benzimin verem sarısına, iğrenme; yaklaştır müşfik başını, çaresiz gidişini gözyaşlarını pazen entarine kurulayayım (Helâllük, s.24).

pejmürde (t.2)

1.sıfat, Far. pijmurde Eski püskü, yırtık

Pejmürde ceketinin cebinden bir sigara çıkardı, bir an mütereddit durdu (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

2.Dağınık, perişan

*Bir dilenci bana elini uzattı mı, bir **pejmürde** insan derin kırışıklı yüzünü gösterdi mi, içimde bir ses “Uzakta olmamalı.” derdi (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

pek çok (t.14), s.110, 126, 157(2), 159, 172, 176(2), 181, 183, 186, 192, 202, 208

sıfat Yeterinden fazla, bir hayli

*Var olduğuna inandığım ve çok, **pek çok** sevdiğim bir insanı nasıl görmezden gelir, nasıl başımı çevirir geçerim? (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).*

pek (t.27), s.31(2), 32, 43, 44, 51, 54, 63, 67, 71, 72, 82, 93, 96, 98, 99, 128, 138, 148, 152, 172, 181(2), 193, 201, 209(2)

zarf Gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok

***Pek** hatırlamıyorum, yemek nasılsa iyi çıkmıştı da biraz fazlaca mı kaçırmıştım, yorgun muydum, yoksa sıcaklardan mıydı; neyse, o gün bir hal olmuştu bana, bir miskinlik, bir yorgunluk kaplamıştı içimi, hadi, demiştim, bizim gölün kenarına şöyle bir uzanayım (Erkeklik Özentisi, s.32).*

pekâlâ (t.4)

1.edat Tr. pek + Ar. âlâ "Dediğin gibi olsun, öyle kabul edelim" anlamlarında bir söz, peki

***Pekâla** nedir ağır?(Isırmak, s.204).*

2.zarf Kesinlikle

*Onlar bilmeyecek veya bilecek ve derin bir iç huzuru ile kabul edecekler ki yatak vardır çarşafı lekesiz olduğu için yatılabilir, iskemle vardır tozu silince **pekâlâ** oturulabilir ve kız vardır, öpülmek içindir (Taşındığım Ev, s.75).*

3.zarf Çok iyi (s.128, 175)

*Yani insan kendini sıkarsa ne demek istediği **pekâla** anlaşılıyordu (Zebra-Son-Animo, s.175).*

peki (t.6), s.26, 107, 151(2), 199, 200

edat Evet

*Daha gözlerini açar açmaz, **peki** ama diye düşündü, neden eldeki malı hemen satışa çıkarmamalı? (Fikirci, s.199).*

pelerin (t.1)

isim Fr. pèlerine Omuzlardan aşağı dökülen, geniş, kolsuz bir tür üstlük

*Asil efendim; sana **pelerinimin** altında asanı ve gönümdeki sevgini getirdim (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

pembe pembe (t.1)

isim Fazla pembe

*Sımsıkı kundak içinden çıkmış bu değirmi yüz, **pembe pembeydi** (Vermek ve Ötesi, s.117).*

pembe (t.2), s.49, 178

sıfat Beyaza biraz kırmızı karıştırılmasıyla oluşan açık renkte olan

*Âşıktı (Deli gibi), seviyordu (Çılgın gibi), evleri olacaktı (**Pembe** boyalı), çocukları olacaktı (Deniz gözlü), hep sevişeceklerdi (Bugünkü gibi) (Hepimiz Gibi, s.49).*

pembelik (t.2), s.144, 157

isim Pembe renginde olma

*Suyun sarı yüzünde, güneşten arta kalmış **pembelik** kaybolmak üzereydi (Bekleyenler, s.144).*

pencere (t.8), s.35, 58, 59, 69, 70, 87, 121, 167

isim, Far. pencere Yapıları veya tren, vapur vb. ulaşım araçlarını aydınlatmak, havalandırmak amacıyla yapılan, çerçeve, cam, panjur, perde gibi eklentilerle daha kullanışlı bir duruma getirilen açıklık

*Karşı kardırımında sıralanan apartıman **pencereleri** pırıl pırıldı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).*

penceresiz (t.1)

sıfat Penceresi olmayan

*Ev karanlıktı, dardı, **penceresizdi** (Yeni Okul, s.115).*

perçin (t.1)

isim Far. perçin İki veya daha çok levhayı birbirine bağlamak için geçirilen çivinin, ezilerek baş durumuna getirilen ucu

***Perçin** çekiçlerinin, muntazam tarrakası, ince titreşimler halinde sırtımdan bedenime yayılıyordu (Düşünmek, s.163).*

perçinlemek (t.1)

-i Sağlaştırmak, güçlendirmek

*Genç kız, budalaca sırtışını dudaklarına **perçinlemiş**, hayran dinledi (Hepimiz Gibi, s.49).*

perde açılmak (t.1)

isim, mec, tiyatro Far. perde + y.f. Tr. açılmak Bir sahne eserinin büyük bölümlerinin her biri

Bir perde açılıyor yine beş sene evvelden, anlatılanları harfiyen hatırlıyorum (Misafir Geldi, s.21).

perde inmek (t.1)

d. isim Far. perde + y.f. Tr. inmek gizlemek, örtmek

Bir müddet sigarayı lâmbanın tepesinden yakmağa uğraştı, kalın duman tabakası aralarına bir perde gibi indi (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

perde (t.2)

1.isim, Far. perde Üzerine bir cismin görüntüsü yansıtılan saydam olmayan yüzey

Perde harf ve şekillerle doldu (Zebra-Son-Animo, s.119).

2.Doğruyu görmeye engel olan şey

Duyarlığımı, alışkanlıkta kaybetmiş kulaklarında birden bir perdenin yırtıldığını zannetti (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).

peron s.65

isim Fr. perron Tren, tramvay, metro istasyonlarında yol boyunca uzanan, inilip binilen özel bölüm

Eylen gözüm, eylen, diye mırmdandı ve peronun demir direklerinin birinin hemen dibine çömdü (İstasyondan, s.65).

pervaz (t.1)

isim Far. pervāz Kapı, pencere vb. yerlerin kenarlarına geçirilen ensiz parça

Pervazı tutan ellerinin takallüsüne bakmadan “Sınır” dedim (Sınır, s.104).

pespembe (t.1)

sıfat Her yanı pembe, çok pembe

Görecekler ki bir yanakta pespembe tüllenmiş hicap vardır, yeryüzünde teneffüs edilmemiş hava, kendilerinden evvel başkası tarafından çiğnenmemiş toprak vardır (Taşındığım Ev, s.75).

pestil (t.1)

isim İnce yufka biçiminde kurutulmuş meyve ezmesi, bastık

Ayşe kokulu bir dut pestilini öper gibi ağır ağır ısırды, derin bir iç çekişle başını iğdi (İstasyondan, s.66).

peşi sıra (t.1)

zarf Ardınca

Seneler, senelerin peşi sıra geldi (Olgun Adam, s.50).

peşin hüküm (t.1)

isim Ön yargı

Bir yandan, düşüncelerimin bağlı olduğu kökleri zorlarken, beri yandan beni vardığı peşin hükme itiyordu.

peşinde dolaşmak (t.1)

bir amaçla birisini izlemek

Hem misk gibi kızlarımız dururken, pardon durmazken, yani demek istiyorum ki dünya milletleri onlardan yararlanır dururken, ne zorunuz var böyle karanlık güzellerin peşinde dolaşıp, çirkefi üzerinize sıçratmağa (Bitler, s.188).

peşinde sürtmek (t.1)

d., mec. Başiboş, amaçsız gezip dolaşmak

Ben belki de kaçan sonuç peşinde sürterken onlar bekliyorlardı beklemeyi (Bekleyenler, s.147).

peynir (t.4), s.185(3), 186

isim, Far. penīr Maya ile katılaştırılarak süttten yapılan ve birçok türü olan besin
O heybetli adam, sol elinde kaşar peyniri lengeri, sağ eli ileri uzanmış, özelliklerini anlatıyordu peynirin (Almanya Notları, s.185).

philosophe (t.1)

isim Genel sorunlar üzerine yeni ve kendine özgü düşünceleri olan kimse, düşünücü, mütefekkir

Düşünen insana Avrupa “Philosophe” der, “Düşünür” olarak çevrilebilir dilimize bu ve düşünmek fiilinin üçüncü halidir (Yorgunluk Hakkında, s.209).

Pıgale (t.1)

özel, isim Paris’in Montmatre civarındaki mahalle

Pıgale’i gözünüzün önüne getirin (Yorgunluk Hakkında, s.208).

pırıl pırıl (t.9)

1.*sıfat* Çok parlak, çok ışıklı (s.35)

Pencereden, ilerde sahip olacağımı düşündüğüm, beyaz köpeğimin daha bu sabah yaptığım, çamurdan kulübesi görünüyor, haziran böcekleri yanıp söniyor, dallar arasından gözükken gökyüzünde yıldızlar pırıl pırıl (Çatal, s.35).

2.*Çok temiz, tertemiz (s.16, 31, 44, 46, 58, 59, 67, 139)*

Pırıl pırıl bardaklarınla, yalvararak verdiğin su kadar aziz ol (Bir Sebilciden, s.16).

pırlı (t.2), s.72, 152

isim Pırıldayan şeyin yansıttığı ışık

Sağda, Karasu civa pırlılarıyla yoluna devamda (Yeni Gelen, s.72).

pırlıtlı (t.3), s.36, 72, 83

sıfat Pırlıtlı olan, parlak, süslü

Divanın üzerinde o zamana kadar görmediğim, pırlıtlı, madenî bir şeyler vardı ve çocukça bir hiss-i kablelvuku ile bu sessizliğe onların sebep olduğunu anlıyordum (Çatal, s.36).

pırlanta (t.2), s.159, 200

isim Birçok façetası olacak biçimde yontulmuş foyasız parlak elmas

Ölmelisin; sen, pırlantalarımızla beraber itibar edilen bütün değerleri de verdin çünkü (Passionya Buluntuları, s.159).

pısırklaşmak (t.1)

nsz Pısırk olmak, pısırk duruma gelmek

O kahraman pozlardaki Sarı pısırklaştı (Koyun Olmak, s.174).

piç (t.1)

isim Far. pīç Anası ile babası arasında evlilik bağı olmadan dünyaya gelen çocuk, haramzade, veledizina

Ahmed'in piçi diyordun yüzüme (Sınır, s.104).

pijama (t.1)

isim Fr. pyjama İki parçadan oluşan yatak giysisi

Yatmadan, pijamalarımı giyer ve onu sırtıma alırdım (Palto, s.126).

pirinç (t.1)

isim, bitki bilimi Far. birinc Buğdaygillerden, kökleri bol su içinde yetişen bir bitkinin (Oryza sativa) besin olarak kullanılan taneleri

Kaç Heer Ochsen Schwanz Suppe'sini Hamburg'da içmekte, kaç Çinli pirincini, kaç Rus birbirini yemektedir kimbilir (Yorgunluk Hakkında, s.210).

pirinç unu (t.1)

isim Kurutulmuş pirinç tanelerinin öğütülmesiyle elde edilen un

Bizim çocuklar gibi, yani, bilinen ve bilinmeyen vitaminlerin cümlesini içinde toplayan, eskilerin düpedüz pirinç unu dedikleri lüks mamayla beslenmiş üç çocuğun rahatça yatıp uyuyacakları büyüklükteydi (Papağan Dedi Ki, s.167).

pis (t.3), s.37, 76, 172

sıfat Leke, toz veya kirle kaplı olan, kirli, iğrendirici, murdar, mülevves

Ellerimiz, bu âletleri kullanmamızı icap ettirecek kadar **pis**, Azize, dedi (Çatal, s.36).

pisî pîsî (t.1)

ünlem Kedileri çağırmaq için kullanılan bir seslenme sözü

Direğin dibinde yalanan siyahlı beyazlı kediye **pisî pisî** diye yanaştı (Nedamet, s.37).

pislemek (t.1)

-i Büyük veya küçük abdestini etmek, kirletmek

Sen, nasıl olur da bir koyunu otlamadan alakoyar, onun otlamak, semirmek ve **pislemekten** ibaret kutsal hayat görevini sabote edersin?" diye çıkıştı (Koyun Olmak, s.174).

pislik (t.1)

isim Dışkı, necaset

Çocuğumuzu da düşünmek lâzım, insan elinin **pisliğini** görmezse... (Çatal, s.36).

pişirmek (t.2), s.24, 210

-i Bir besin maddesini gerektiği kadar ısıda tutarak yenebilecek veya içilebilecek bir duruma getirmek

Ana sesin titreyerek söyle iyileşirsem uskumru dolmasını nasıl **pişireceğini** (Helâllik, s.24).

pişman olmak (t.3), s.28, 37, 189

isim Far. peşimān + y.f. Tr. olmak yaptığı bir işin yanlış veya uygunsuz sonuç verdiğini anlayarak üzölmek

Sonra tekrar duraladı; gösterdiği yakınlığa **pişman olmuş** gibiydi (Şoför Aziz, s.28).

pişman (t.6), s.94, 99, 100, 127(2), 157

sıfat, Far. peşimān Yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucunu görerek üzölen, nadim

Nasıl **pişmandı** buraya geldiğine (Kırkinci Yıl, s.94).

pişmanlık duymak (t.1)

isim pişmanlık + y.f. duymak pişman olmak

Yaptığım iyi ve fena her şeyden bir **pişmanlık duyar** gibiyim (Misafir Geldi, s.20).

pişmanlık (t.3), s.26, 37, 157

isim Pişman olma durumu, nedamet

*Tekrar sustu, içimden yükselen **pişmanlık**, iki damla gözyaşı yuvarlanıverdi yanaklarıma (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

pişpirik (t.1)

isim Bir tür iskambil oyunu

*Kadın tarlada çalışırsa, kocası kahvede **pişpirik** oynayacaktır (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

piyasa (t.1)

isim İt. *piazza* Ortalık

*Topla fikirleri, tasnif et, ver **piyasaya** (Fikirci, s.200).*

polilik (doğ.politik) (t.1)

sıfat Fr. *politique* Belli bi hedefe ulaşabilmek için uzlaşmayı, iyi geçinmeyi amaçlayan

*Evlilik komedileri, eşitlik, bağımsızlık gibi fanteziler, dürüstlük ve şeref dramları, **politik** orta oyunları (Passionya Buluntuları, s.158).*

polis memuru (t.1)

isim Şehirde kamu düzenini, huzur ve güvenliği sağlayan kuruluş, kolluk, zabıta *Sıradan biri gibi, bir öğrenci, bir **polis memuru**, bir öğretmen, bir partili ya da ne bileyim fikrî kıymetlerden yoksun biri gibi davranması ve üstünde taşıdığı serveti belli etmemesi gerekirdi (Fikirci, s.199).*

polis (t.1)

isim Fr. *police* Şehirde kamu düzenini, huzur ve güvenliği sağlayan kuruluş, kolluk, zabıtada yer alan görevli, kollukçu

*Ertesi günü kaldığım pansiyonda iki **polis**, yine Alınanlara has nezaketle kollarıma girip, ayaklarımı yere değirmeden arabaya götürdüler (Almanya Notları, s.183).*

politbüro (t.1)

isim Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nde(bugünkü Rusya Fedarasyonu'ndan önce 1990'da dağılan devlet) komünist partinin, politikalarını belirleyen en üst karar organı

*Tarihe bakıyorum 3000'inci yılın adamı, firavunlardan, Benî İsrail'in buzağısından, Olemp'in serhoş tanrılarına, Lat ve Uzza'dan, Avrupa'nın madde aşkına, Amerika'nın tröstüne, Rusya'nın **politbürosuna** kadar Tarihe bakıyorum, yalnız olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

politikacı (t.5), s.135, 152, 176, 180, 189

isim Politika ile uğraşan kimse, siyasetçi

Kralın katilleri, asiller, saray adamları, politikacılar aynı suç çerçevesinde toplanmışlardı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

Portalyaca (t.2), s.175, 176

özel, isim Portalya ülkesinde konuşulan dil

Dilografın, Portalyaca - Türkçe çevirisinde yaptığı yanlışlıklar, herhangi bir yazarımızın, ya da şöhreti dillerde gezen romancımızın, Türkçede yaptığı hatalar kadardı (Zebra-Son-Animo, s.175).

Portalyalı (t.1)

özel, isim Portalya ülkesine mensup olan kişi

Portalyalı bilgin, âdetlerimizi öğrendiğini gösteren bir jestle dıştan içe doğru sümküriüp yutkundu ve "Röportaj öyle mi?" dedi (Zebra-Son-Animo, s.175).

portre (t.1)

isim Fr. portrait Bir kimsenin yağlı boya, sulu boya, kara kalem vb. bir yolla yapılmış resmi

Portremin zihninde tamam olması için, sesimi duymak ihtiyacını hissettiğini biliyordum (Körün Gördükleri, s.90).

post (t.1)

Alm. Almandaca posta (bir yere gelen veya bir yerden gönderilen mektup ve emanetlerin tümü) anlamında kullanılan kelime

Arkadaşlardan biri, Alman postacıyı taklid ederek, "Post" diye bağırdı (Okuyamadığım Mektup, s.121).

posta (t.1)

isim, askerlik İt. posta Hizmet nöbetinde bulunan er

Ah mantolulara posta olmasaydı, Dursun'un gözünde hiç kusursuz olarak kalacaktı (Terhis, s.42).

postacı (t.1)

isim Mektup, gazete, havale, paket vb.ni gönderilen yere ulaştıran posta idaresi görevlisi

Arkadaşlardan biri, Alman postacıyı taklid ederek, "Post" diye bağırdı (Okuyamadığım Mektup, s.121).

postal (t.1)

isim Far. postgāl Genellikle askerlerin giydiği konçlu ve kaba potin

Postallarımızın çıkardığı gürültü yeknesak, gece sıkıntılı (Yeni Gelen, s.72).

postane (t.1)

isim İt. posta +Far. ḥāne Posta ile gönderilen maddelerin kabul edildiği, postaya verilmiş maddelerin ayırım ve dağıtımının yapıldığı bina
*Zannederim kazmayı merkez **postahanesinin** üstüne vurmuşuz (Passionya Buluntuları, s.159).*

postaya vermek (t.1)

isim İt. posta + y.f. Tr. vermek mektup, gazete, paket vb.ni gideceği yere ulaşması için posta kuruluşuna vermek, postalamak
*Yazan **postaya vermemiş**, bizzat götürüp karısının başına atmış anlaşılan (Passionya Buluntuları, s.158).*

poz (t.2)

1.*isim Fr. pose* Resim ve fotoğrafta duruş
*O artistik **pozu** bugün, parmaklıkların arasından hâlâ görür gibiyim (Almanya Notları, s.185).*
2.Kurum, çalım
*O kahraman **pozlardaki** Sarı pısıriklaştı (Koyun Olmak, s.174).*

pösteği (t.1)

isim Far. pūstekī Koyun veya keçi postu
*Yumuşak **pöstekiden** yapılmış sıcak yatakta, kendisi, karısı ve oğlu yanyanaydılar (Doğuş, s.79).*

prens (t.1)

isim Hükümdar ailesinden olan erkeklere verilen unvan
*Keloğlan kılığına sokulmuş da olsa, bir **prens** olduğunu hissetmeyecek bir kalp için, prensesin de anlamı yok tıpkı kırk bir kapı gibi (Açmadığım Kapı, s.149).*

prens (t.10), s.149(7), 156, 157(2)

isim Hükümdar ailesinden olan kadın veya kızlara verilen unvan
*Düşünemiyorum ki, ben önce bu kapı önüne gelene kadar bir **prens** hazırlamalıydım, bir prenses çizmeliydim zihnimde (Açmadığım Kapı, s.149).*

Prens Sima (t.1)

özel, isim Passionya Buluntuları adlı hikâyede geçen prenses
*Bu da ruhunuzun **Prens Sima'dan** sonra, önce bir kaplana, sonra bir kuğuya, sonra bir ineğe, binbir sevimli, yırtıcı ve güzel hayvana geçmiş olmasıyla izah edilebilir (Passionya Buluntuları, s.156).*

problem (t.1)

isim Fr. problème Sorun

*Ne bileyim, ruhunuzda bir eksik yaradılış hâli, bir psikolojik **problem** (Palto, s.129).*

Profesör Dr. Hans Mann (t.1)

özel, isim Almanya Notları adlı hikâyede mahkemede bulunan özel ve teknik bilgi gerektiren halleden oy ve görüşü istenen uzman kişi

*Ben mahkemenizce tayin edilen, yeminli bilirkişi, **Profesör Dr. Hans Mann** (Almanya Notları, s.185).*

Profesör Pfluges (t.1)

özel, isim Alman bilim adamı

***Profesör Pfluges'i** atmuş, Geschihte'yle iktifa etmişti (Koyun Olmak, s.171).*

profesör (t.11), s.171(2), 173, 181(5), 191, 192, 209

isim Fr. professeur Yükseköğretim kuruluşlarında en üst aşamada olan öğretim üyesi

*"İnsanlar" dedi "Özellikle **profesörler**, öğrenci psikolojisini bilirler (Koyun Olmak, s.171).*

psikastenî (t.2), s.124, 129

isim, ruh bilimi Fr. psychasthénie Saplantıların çoğunun kökünde bulunan akıl ve ruh zayıflığı

***Psikasteninin** beyzi şekli sen- drom karesiyle kompozisyonlar meydana getiriyordu (Palto, s.124).*

psikolog (t.1)

isim Fr. psychologie Ruh bilimci

*Konuşması öyle inandırıcıydı ki, **psikologların**, tekrardan çok hoşlandıkları şuur altında gizli bir öldürmek çılgınlığının benim zavallı beynimde de gizli olup olmadığı sorusunu kendi kendime sordum (Almanya Notları, s.183).*

psikoloji (t.1)

isim Fr. Bir grubu, bir bireyi belirleyen hareket etme, düşünme, duygulanma biçimlerinin bütünü

*Özellikle profesörler, öğrenci **psikolojisini** bilirler (Koyun Olmak, s.171).*

psikolojik (t.1)

sıfat Fr. psychologique Ruhsal

*Ne bileyim, ruhunuzda bir eksik yaradılış hâli, bir **psikolojik** problem (Palto, s.129).*

puding (t.1)

isim Fr. pudding Meyve, bisküvi vb. ile yapılan bir tür sütlü tatlı

*Şu anda Londra'da kaç gentlemen kaç lokantada Beefsteak ve **pudding'ini** yemektedir? (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

pudel (t.1)

isim Kaniş köpeği

*Onlar çoğunlukla senbernar ya da **pudel** ruhunu beğenirler (Zebra-Son-Animo, s.176).*

put (t.3), s.196, 197(2)

isim Far. but Bazı ilkel toplumlarda doğüstü güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesne, tapıncak, sanem, fetiş

*Eski çağlardan arta kalmış bir **put** kalıntısıyla bir tencere, nice ateşler görmüş bir mangalla maşrapa iç içe geçiyor ve benim en son şeklimi hazırlıyorlardı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

putrel (t.1)

isim Fr. poutrelle Yapılarda, demir yollarında kullanılan demir kiriş, bağlama

*Yorgun çevrede, gündüzden arta kalmış bir vuruş, bir an **putrel** titreşimlerinde yankılanıyor, sanki yapı uykuya varmadan evvel son bir defa geriniyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).*

R HARFİ

Rab (t.12), s.53, 54, 60, 92, 108, 137, 142(2), 143, 158, 185, 199

özel, isim, din b. Ar. rabb Tanrı

*Benim Aliş'im iyidir, şipşirin bir bebektir Allahum, hâzinen ne geniştir, ne büyüktür senin **Rabbim** (Mektup, s.53).*

radio (t.2), s.47, 74

isim Fr. radio Elektrik dalgalarıyla düzenli olarak yayın yapan istasyon ve bu istasyonun programlarını düzenlemekle görevli kuruluştan yayınlarını alan araç

*Camlarda buğu, içerde ağır bir koku var, tavla pullarının şakırtısı **radyodaki** ağlayan müzikle yarış halinde, hatta galip (Taşındığım Ev, s.74).*

raf (t.2), s.177, 178

isim Ar. reff Üstüne öteberi koymak için duvara veya bir dolabın içine birbirine paralel olarak tutturulmuş, genellikle geniş, uzun tahta veya metal levha

***Raftan** bir şişe alarak ekranın önüne koydu, bir düğme çevirdi, bir anda ışıklar*

yanıp sönmeye, göstergeler oynaşmağa başladılar (Zebra-Son-Animo, s.177).

rağmen (t.19), s.20, 23, 25(2), 40, 52, 71, 72, 76, 83, 93, 104, 132, 134, 148, 181, 191, 192, 197

edat Ar. rağmen Karşın

*İstemememe **rağmen** bir iğrenti yükseliyor içimden kendime karşı (Misafir Geldi, s.20).*

rahat (t.7)

1.*isim Ar. rāḥat* İnsanda üzüntü, sıkıntı, tedirginlik olmama durumu, huzur (s.126, 128, 132)

*Bu yokken ne **rahattım** (Palto, s.126)*

2.*sıfat* Aldırmaz, gamsız (s.20, 128)

Rahat bir görünüşü var (Palto, s.128).

3.*zarf* Kolay bir biçimde, kolaylıkla (s.129, 130)

*Daha **rahat** bir konuşmayla, sözümü: “Meselâ” diye kesti, “Bu palto sizin olsaydı memnun olur muydunuz? (Palto, s.130).*

rahatça (t.4), s.27, 58, 128, 167

zarf Rahat bir biçimde

*Bizim çocuklar gibi, yani, bilinen ve bilinmeyen vitaminlerin cümlesini içinde toplayan, eskilerin düpedüz pirinç unu dedikleri lüks mamayla beslenmiş üç çocuğun **rahatça** yatıp uyuyacakları büyüklükteydi (Papağan Dedi Ki, s.167).*

rahatlamak (t.2)

1.*nsz* Üzüntü, sıkıntı, tedirginlik veren bir durum ortadan kalkmak veya azalmak, rahata kavuşmak

*Onun azabını artırdıkça, **rahatlıyordu** (Palto, s.127)*

2.Sakinleşmek

Rahatlamış gibiydi (Palto, s.125).

rahatlık (t.1)

isim Üzüntüsü, sıkıntısı, tedirginliği olmama durumu, rahat

*Huzursuzdum, **rahatlıkla** oturamıyordum, ama kalkamıyordum da (Körüin Gördükleri, s.90).*

rahatsız (t.2)

1.*sıfat* Rahatı olmayan, tedirgin, huzursuz

*Odadaki mevcudiyetini ondan gelen hafif ve **rahatsız** kıpırdanışından anlıyordum (Misafir Geldi, s.19).*

2.Hasta, keyifsiz

***Rahatsızdım**, bir suçluluk hissi beni eziyordu (Palto, s.126).*

rahatsız etmek (t.1)

isim rahatsız + y.f. etmek rahatını bozmak, rahatını, keyfini kaçırmak

*Beni **rahatsız eden**, zannederim, misafirim alışamadığım rahatı (Misafir Geldi, s.20).*

rahatsızlık vermek (t.2), s.98, 111

isim rahatsızlık + y.f. vermek rahatını bozmak, rahatını, keyfini kaçırmak

*Bazen olduğu gibi, bugün de, isyana benzeyen bir his şakaklarında zonklıyor, **rahatsızlık veriyordu** (İnsanlar ve Saatler, s.111).*

rahmet bulutu (t.1)

isim Atmosferde nem yüklü bulutlar, yağmur bulutu

*O gün bir **rahmet bulutu** gibiydiniz (Passionya Buluntuları, s.157).*

rahmetli (t.1)

isim "Tanrı'nın rahmetine kavuşmuş, bağışlanmış" anlamlarında ölmüş Müslümanları saygıyla anmak için ad veya unvanlarının başına getirilen bir söz

***Rahmetli** anam sağdı daha, neye ayırdılar diye sordu, almıyorlar dedim (Suç, s92).*

rahmetlik (t.1)

halk ağzında Ölmüş olan kimse

***Rahmetlikte**, kendisi gibi, ne at vardı, ne avrat (Dua, s.39).*

rakam (t.3), s.148, 149, 200

isim, matematik Ar. rakam Sayıları göstermek için kullanılan işaretlerden her biri

*Zavallı fikirlerin, kimyacıların mikroskoplarında, astronomların teleskoplarında incelendiğini, matematikçilerin **rakam** ve denklerini iki büklüm yüklediğini, tıbbın distü- rüsüyle etlerinin lime lime edildiğini, en kötüsü hazımsız öğrenci düşüncesinde alayla karşılanacağını düşündü ve vazgeçti (Fikirci, s.200).*

rakı kadehi (t.1)

isim Rakı içmek için özel olarak üretilen, dar ve uzunca bardak, rakı bardağı

*İhtiyara dikkatle baktım, kaldırdığı **rakı kadehine** baktım, aslan südü ha diye takıldım (Serhoş, s.63).*

rakı (t.3), s.39(2), 182

isim Üzüm, incir, erik vb. meyvelerin alkolle mayalanarak damıtılmasıyla elde

edilen içki, aslansütü, imamsuyu

Rakıyı gösterdi, “Saufen” dedim içmek için anlamında kullanılan bir kelimeydi (Almanya Notları, s.182).

rakik (t.1)

sıfar Ar. rakīk Merhametli, yufka yürekli

İşte Hüseyin'in **rakik** kalbine gizlenmiş sinsilikleri, işte Emin'deki hâkimiyet arzusu, işte Ali'nin bakışlarındaki âdi ihtirası ben de görüyorum (Misafir Geldi, s.21).

raks (t.1)

isim fizik Ar. rakş Salınım

Atomlarımda elektronların deli **raksıyla** mağrur meydana bakıyordum (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

randövü defteri (doğ. randevu defteri) (t.1)

isim Fr. rendez-vous + Ar. defter Belli bir saatte, belli bir yerde iki veya daha çok kişi arasında kararlaştırılan buluşmaların not alındığı defter

Randövü defterini gösterdi (Zebra-Son-Animo, s.176).

ranza (t.3), s.121, 122, 123

isim İt. rancio Gemi, tren, kışla, yatılı okul vb. yerlerde üst üste yapılan yatak yeri

Sonra **ranzadan** yere atladı, yavaşça yanımdan ayrıldı ve yemekhaneye doğru yürüdü (Okumadığım Mektup, s.123).

rapor (t.6)

1.*isim Fr. rapport* Herhangi bir işte, bir konuda yapılan inceleme, araştırma sonucunu, düşünceleri veya tespit edilenleri bildiren yazı, yazanak (s.183, 184(3), 185)

Rapordan şunları okudu: “Toz kalsiyum karbonat (tebeşir tozu diyecek aklı sıra) ve nişasta.” (Almanya Notları, s.184).

2.*isim, tıp* Hastalığın tanısı, hastanın dinlenme durumu vb.ni gösteren, doktor veya doktorlar kurulu tarafından verilen yazı

O gün, belki kırk bardak çay içmiş seninki, şubenin üç kat merdivenini bir çok kere inmiş çıkmış ve sonra efendim doktor şöyle bir dinlemiş, kalb hastası demiş, vermiş **raporu** (Suç, s.92).

rastlamak (t.5)

1.-e Bir kimse ile karşı karşıya gelmek, karşılaşmak, rast gelmek, tesadüf etmek

(s.109, 157(2), 175)

*Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla Paris'te, Bastil Meydanı civarında, ya da Köln'ün zarif Dom'u önünde, güvercinlere ekmek kırığı atan insanlar arasında **rastlayacağımdan** emindim (Rilke'nin *Dişiliği Hakkında*, s.109).*

2.Herhangi bir şeyle karşı karşıya gelmek

*Ağaç yapraklarıyla oynaşan güneş, ya bir karanfil kırmızısına **rastlıyor**, ya da yeşilde ilgiyle duruyordu; yankılanıyor yeşil ve türlü tonda yeşiller gülümsüyordu (Körün Gördükleri, s.89).*

razi (t.1)

sıfat Ar. rāzī Uygun bulan, benimseyen, isteyen, kabul eden

*Büyük taşlığın serinliğine, çaresiz, başıma geleceklere **razi**, girerdim (Hayâl Ülkelerinden, s.87).*

reaksiyon (t.1)

isim Fr. réaction Tepki

*Gönderilen mesajlar yanlış yerlere gitmiş gibi bir **reaksiyon** görülüyor (Fikirci, s.202).*

realist olmak (t.1)

isim Fr. réaliste + y.f. Tr. olmak gerçekçi olmak

*Ve tuhaftır benden daha fazla **realist olduğunu** görüyorum (Misafir Geldi, s.21).*

Recep (t.1)

özel, isim Nöbet adlı hikâyede yer alan aile

***Receplerin** Hatice'nin Mehmet'te gözü vardı (Nöbet, s.207).*

reci (doğ. reji) (t.1)

isim Fr. régie Tekel idaresi

*Eskinin son kalıntıları, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında muhteris gözlerin, **Reci'de** 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına muhatap olmak bahasına elde edilmiş Bali markalı çorapların resm-i geçidine istihfafla seyirci (Tereke, s.68).*

reddetmek (t.2), s.20, 45

nsz Ar. redd +Tr. etmek Verilen veya yapılması istenen bir şeyi kabul etmemek, geri çevirmek

*Canım istemediği halde sigara yakıyorum ve **reddedeceğini** bildiğim halde teklif ediyorum (Misafir Geldi, s.20).*

refleks (t.1)

isim, biyoloji, ruh bilimi Fr. réflexe Tepke

*En fazla çekindiğim, hıçkırma, ya da buna benzer bir **refleksin**, beni çiğniyerek varlığını haykırmasıydı (Körün Gördükleri, s.90).*

reform (t.1)

isim Fr. réforme Düzeltme

*Hissediyordu ki; bu **reform** his ve düşüncelerinde atlayacak, böylece yeni yüz yeni düşüncelerle dengeli hale gelecekti (Fikirci, s.198).*

rehavet (t.2), s.25, 44

isim Ar. reḥāvet Vücutta görülen gevşeklik, ağırlık, tembellik

*Hemen önümüzden geçen takanın motor sesi, tatlı bir **rehavetle** geniş parka yayılıyordu (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

Rein şarabı (t.1)

isim Almanyanın Ren yöresinde üretilen bir beyaz şarap çeşidi

*Ama biri **Rein şarabı**, diğeri gözyaşını içerir (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

Reiner Maria Rilke (t.2), s.108, 109

özel, isim 1875 – 1926 yıllarında yaşamış Alman şairinin en önemli temsilcilerinden

*Belli etmemeye çalıştığım halde hâlâ şaşkındım ve doğrusu hâlâ **Reiner Maria Rilke'nin** erkek olduğuna inanamıyordum (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).*

reklam (t.1)

isim Fr. réclame Bir şeyi halka tanıtmak, beğendirmek ve böylelikle sürümünü sağlamak için denenen her türlü yol

*Peynir firması malın **reklamını** şu adama verse ne kadar başarı kazanır diye düşünüyordum (Almanya Notları, s.185).*

rencide etmek (t.1)

isim Far. rencīde + y.f. Tr. etmek incitmek, kalbini kırmak

*Aslında hiç de cinayet değil o eşyaları birbirinden ayırmak; en titiz itinayla silinmiş taşlığı çamurlu ayakkabılarla kirletmek, konağın bakir havasını yabancı ve tecavüzkar seslerle **rencide etmek** (Tereke, s.68).*

rengârenk (t.4), s.82, 176, 206, 209

sıfat Far. rengâreng Çeşitli renkleri olan, renk renk

*Bir süre gözlerimi sıkıca yumuyor, ta renkli küreciklerin **rengârenk** uçuşmaları başlayana kadar böylece kapalı tutuyor, sonra birden açıyordum (Kurşun*

Dünyasından, s.82).

renk (t.39)

1.*isim Far. reng* Cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyum (s.17, 19, 40, 51, 58, 64(3), 79, 82, 83, 90, 198, 100, 105, 109, 114, 118(2), 132, 134, 138(2), 139, 142, 145(2), 147, 150, 164, 168, 176, 178(2), 187, 192(2), 204)

Ayaklarımın ve ellerimin büyüklüğü, çatlaklığı, çoraplarımın rengi, ezilen parmağımın feci manzarasının ilk defa farkına varıyordum (Misafir Geldi, s.19).

2. Çeşitlilik (s.21)

O günü bütün renkleriyle yaşıyorum (Misafir Geldi, s.21).

renk almak (t.3), s.93, 120, 164

isim Far. reng + y.f. Tr. almak yeni bir renk kazanmak

Ne zamandan beriymi, bilmiyordu; koyu renkli ve tutam tutam kıllarla kaplanmıştı elinin üstü, iç tarafıysa koruyucu bir nasırla kehribar rengi almıştı. (Üç'ü Çeyrek Geçe, s.120).

renk renk (t.2), s.155, 199

sıfat Çeşitli, farklı renklerde olan

O, boy boy, renk renk evlâtlarını sever, onlara, bugüne iyi bakın derdi (Passionya Buluntuları, s.155).

renklendirmek (t.1)

-i Neşelendirmek, canlılık ve hareket kazandırmak

Yüzü değişti, canlandı, ilgidenden yanaklarını renklendiren bir heyecan duydu (Palto, s.124).

renklenmek (t.2), s.124, 150

nsz Canlılık, hareket kazanmak

O balon ki düşündükçe büyümüş ve renklenmiştir zihninizde (Açmadığım Kapı, s.150).

renkli (t.15)

1.*sıfat* Beyaz dışında başka rengi veya renkleri olan (s.69, 82(2), 83, 114, 120, 144, 150, 159, 167, 183, 190)

Bunlar; uzun ve çok zor geçmiş bir zamanın, bir kütükten oyup çıkardığı bir kadirga, renkli boncuklarla işlenmiş para kesesi, sonu "Gerçek mahkûmiyet sevmektir." diye biten bir şiir ve bir yağlı boya tabloydu (Yeni Okul, s.114).

2.Neşeli, canlı, ilgi çekici (s.84, 107, 191)

Bu ancak romanlarda bulunabilecek renkli ilişki bile bana ümit etmemek gerektiğini unutturamamıştı (Koltuk Değnekleri, s.107).

renksiz (t.3), s.45, 72, 82

sıfat Solgun görünen, soluk

Burnu irice, burun delikleri açık, kemikli ve renksiz yüzünde iğrenç gururuyla dikkati çeken yegâne yer, mavi yeşil arası gözleri (Yeni Gelen, s.72).

resim (t.13)

1.*isim Ar. resm* Varlıkların, doğadaki görünüşlerinin kalem, fırça gibi araçlarla kâğıt, bez vb. üzerinde yapılan biçimleri (s.69, 94(2), 98, 114, 122(2), 135, 156(3))

Resim ustaca yapılmıştı (Yeni Okul, s.114).

2.Fotoğraf (s.98, 171, 174)

Parçalanmış ve dağılmış ben'i bir yırtık resimmişçesine birleştirmek ve gerçek yüzümü görmek istiyorum (Nedenlerim, s.98).

resim çekmek (t.1)

isim Ar. resm + y.f. Tr. çekmek fotoğraf makinesiyle bir şeyin biçimini kâğıda geçirmek

Resmi çeken adam, yüzünde kullanılmaktan partalaşmış bir tebessümle boy aynasını tutuyor ve size, aldığımız yeni şekli gösteriyordu (Soytarı Olmak, s.96).

resim gibi (t.1)

çok güzel

Çelik iskelet, göğün ruhsuz kurşunîliği üzerine, kalın, siyah ve kesin çizgilerle çizilmiş, dev bir resim gibiydi (Okuyamadığım Mektup, s.121).

resmen (t.1)

zarf Ar. resmen Kesinlikle, açıkça, kesin olarak

Ben özet olarak, insanların nasıl en uygun tarzda öldürülmeleri gerektiğini uzun uzun etüd ettiğimi, öldürmekten müthiş zevk aldığımı, bütün geçimimi bu güne kadar bu yoldan sağladığımı resmen öğrenmiş oldum (Almanya Notları, s.183).

resmî (t.4), s.183(2), 184, 185

sıfat Ar. resmî Devletin öngördüğü yöntemlere uygun olarak yapılan, formel

İsmim soyadım derken savcı: “Kötü maksadınız, ilim adamlarımızın resmî raporları ile meydana çıktı (Almanya Notları, s.183).

resmigeçit (t.3), s.48, 68, 168

isim Ar. resm +Tr. geçit Geçit töreni

Yedi asıl renk, nüanslarıyla resmigeçit yaptı Müdür Beyin yüzünde (Papağan Dedi Ki, s.168).

retina (t.1)

isim, anatomi Lat. Ağ tabaka

Maviydi gözleri, ama sanki üzerlerine süt dökülmüş ve biraz retina tabakasına sıvaşıp kalmıştı. (Kurşun Dünyasından, s.82).

rıza göstermek (t.1)

isim Ar. rizā + y.f. Tr. göstermek razı olmak, onamak, uygun bulmak

“Hayhay” diye rıza gösterdim, “Buyurun”. (Taşındığım Ev, s.74).

rica etmek (t.1)

isim Ar. recā + y.f. Tr. etmek Dileyiş, dileme, dilek

Parmaklarının etime temasında beni teselliye çalışan, bu işten vazgeçmemi rica eden, mağlûbiyeti tabîi gören bir mâna var. (Yeni Gelen, s.73).

Rilke (t.7), s.108(2), 109(3), 110(2)

özel, isim 1875 – 1926 yıllarında yaşamış Alman şiirinin en önemli temsilcilerinden şâir, yazar

Aman Rabbim nasıl bütünümlle Rilke'nin kadın olduğuna inanmıştım (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

rimelli (t.1)

sıfat Rimel sürülmüş (kirpik)

Eskinin son kalıntıları, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında muhteris gözlerin, Recî'de 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına muhatap olmak bahasına elde edilmiş Bali markalı çorapların resm-i geçidine istihfafla seyirci (Tereke, s.68).

Rita (t.1)

özel, isim Serhoş adlı hikâyede geçen bir karakter

İngiltere Kralı ölür, ağlarım, Rita'nın değiştirdiği kocaların listesini bilirim (Serhoş, s.62).

ritim (t.2), s.95, 118

isim, müzik Fr. rythme Dizem

Kızlı erkekli bir grup, bir ritimle kolkola, sağa sola yalpalıyorlar, eski bir şarkı söylüyorlardı. (Soytarı Olmak, s.95).

riyakâr (t.1)

sıfat Ar. riyā + Far. -kār İkiyüzlü

Köfteci Hasan'ın riyakâr kahkahasıyla biraz toparlandık. (Borç, s.46).

Roma (t.1)

özel, isim M.Ö. IX. yüzyılda İtalya Yarımadası'nda kurulan Roma şehir devletlerinde başlayarak tüm Akdeniz'i çevreleyen M.Ö. 753 – M.S. 476 yılına kadar hüküm süren medeniyet, Antik Roma

*Daha **Roma** ve İran tesiri düşünülmecek kadar eski oldukları göz önüne getirilirse, iki asıl cinsten, yâni erkek ve dişiden meydana geldiği söylenebilir bu toplumun. (Passionya Buluntuları, s.154).*

roman (t.1)

isim Fr. roman İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî türde yazılmış eser

*Bu ancak **romanlarda** bulunabilecek renkli ilişki bile bana ümit etmemek gerektiğini unutturamamıştı. (Koltuk Değnekleri, s.107).*

romancı (t.1)

isim Roman yazarı

*Dilografın, Portalyaca - Türkçe çevirisinde yaptığı yanlışlıklar, herhangi bir yazarımızın, ya da şöhreti dillerde gezen **romancımızın**, Türkçede yaptığı hatalar kadardı. (Zebra-Son-Animo, s.175).*

Romanyalı (t.10), s.44(4), 45(5), 46

özel, isim Rumen

*Kır düşmüş top sakallı bir hamalı vardır çarşının, yediden yetmişe **Romanyalı** diye çağırır millet (Borç, s.44).*

romatizma (t.1)

isim, tıp İt. reumatismo Kaslarda ve özellikle eklemlerde kendini gösteren ağrılı hastalıkların genel adı

*Beni büsbütün bilgisiz sanmasına kırıldım ve dedim “Baş, diş, nezle, grip ağrularına, hanımların muayyen zamanları için ya da **romatizmal** hallerde kullanılan şifalı bir kapsüldür.” (Almanya Notları, s.184).*

Romilanya dili (t.1)

özel, isim Sesli Ansiklopedi adlı hikâyede yer alan makine dili

***Romilanya dilinde** politikacı anlamında kullanılan pa-pa-gan kelimesini duydum (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

rozet (t.1)

isim Fr. rosette Yakaya takılmak için çeşitli biçimlerde yapılan, bir kuruluşun sembolü sayılacak genellikle küçük metal nesne
Sırtında, bir zamanlar ceket olarak imal edildiğine dair izler bulunan bir giysi vardı ve yakasında kocaman ayyıldızlı bir rozet (Bir Eşek Karşısında, s.194).

rölanti (t.1)

isim Fr. ralenti Motorlu taşıtlarda motorun en az yakıtla çalışma ayarı
Rölantinin fısıltısında, bu içli yakarıyı bulurdum (Hayal Ülkelerinden, s.87).

röportaj (t.1)

isim Fr. reportage Radyo ve televizyon habercisinin araştırma ve soruşturma sonucunda hazırlamış olduğu program, mülakat
Portalya'lı bilgin, âdetlerimizi öğrendiğini gösteren bir jestle dıştan içe doğru sümkürüp yutkundu ve "Röportaj öyle mi?" dedi (Zebra-Son-Animo, s.175).

rötuş (t.1)

isim Düzeltmek amacıyla yapılan değiştirme
Onsekiz yaş gözünün gördüğü ve zamanın özlem fırçasıyla rötuşlar yaptığı bir resim (Kırkıncı Yıl, s.94).

ruh bankası (t.1)

isim Ruhların bir denetim teşkilatı tarafından-ortaklığa dayanan- yönetilmesi, elde edilmesi
Böylece, bir ruh bankası ve belki de bir ruh tröst'ü kurmam mümkün olacak (Zebra-Son-Animo, s.176).

ruh durumu (t.1)

isim İnsanın içinde bulunduğu şartların veya taşıdığı psikolojik niteliklerin bütünü, vaziyeti, hâletiruhuyesi
"Şey" ruh durumunuza göre şekil değiştirir (Açmadığım Kapı, s.149).

ruh gibi (t.1)

sıfat çok zayıf
Bütün lezzetler ve renklerde, üzüntü ve kayıplarda ruh gibi bir varlık sezersiniz (Açmadığım Kapı, s.150)

ruh haleti (t.1)

isim Psikolojik durum, hâletiruhuye
Ben, bu ruh haleti içinde, gördüklerimin tamamen gerçek olmadığını sanıyordum (Kurşun Dünyasından, s.82).

ruh hali (t.2), s.101, 112

isim İnsanın içinde bulunduğu şartların veya taşıdığı psikolojik niteliklerin bütünü, durumu, vaziyeti, hâletiruhuyesi

Birden ruh halime uygun bir fikirle düşüncem aydınlandı (Elli Liralık Teşhis, s.101).

ruh nakli (t.1)

isim İnsan ruhunun başka bir insan ruhuna taşınması durumu

İsim yapmış bu yabancı ruh nakli bilgininin İstanbul ruhunun çok derinlerde gizlendiğini ve çok zaman kullanılmadığını bilmemesi normaldi (Zebra-Son-Animo, s.175).

ruh (t.35), s.15(2), 100, 107, 110, 129, 156(2), 175(5), 176(12), 177(3), 178(6), 204

isim Ar. rūh Dinlerin ve dinci felsefelerin insanda vücuttan ayrı bir varlık olarak kabul ettiği öz, tin, can kuşu

Ruhumda bir kambur gibi taşıdığım illet, kelime kalıplarına döküldükçe yabancılaşıyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).

Ruhr (t.1)

özel, isim Almanya'nın Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinde bulunan büyük metropoliten yerleşim merkezi

İnce ve yüksek bacadan dağılan duman, görünmeyen güneşin cılız ışıklarını emiyor, Ruhr göklerine akşam yayılıyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).

ruhsuz (t.2), s.121, 141

sıfat Cansız, güçsüz, etkisiz, miskin

Mr. Wilson, uzun boyluydu, ruhsuz bir mavilik vardı gözlerinde (Odamdaki Cinayet, s.141).

Rus (t.2), s.210(2)

özel, isim Rusya Federasyonu'nda yaşayan Doğu Slav halkı veya bu halkın soyundan olan kimse, Moskof gâvuru

Kaç Heer Ochsen Schwanz Suppe'sini Hamburg'da içmekte, kaç Çinli pirincini, kaç Rus birbirini yemektedir kimbilir (Yorgunluk Hakkında, s.210).

Rusya (t.2), s.152, 197

özel, isim Kuzey Avrasya'da yer alan, federal cumhuriyet

Sanki pek anlarmış gibi yaptığı savaşlardan, Vaterlo'dan, Rusya'dan uzun süre bahsettim (Napolyon'un Ümidi, s.152).

rutubet (t.1)

isim Ar. ruṭūbet Nem

Zaman, **rutubette** çürümüştü, ürperti veriyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

rutubetli (t.2), s.47, 103

sıfat Rutubeti olan, nemli

Ahşap kapının aralık verdiği yerlerden serin ve **rutubetli** bir hava geliyordu (Sınır, s.47).

rüya (t.5), s.83, 103, 115, 143(2)

isim Ar. ru'yā Düş

Anam bunu, daha çok öncelerden zaten **rüyasında** görmüştü (Kurşun Dünyasından, s.83)

rüyalarına girmek (t.1)

isim Ar. ru'yā y.f. Tr. girmek rüyasında görmek

Gemi süvarisi Şükran Bey'in ona mükâfat olarak verdiği beş tane kırmızı onluk **rüyalarına girmişti** Dursun'un (Terhis, s.42).

rüzgâr (t.5), s.18, 79, 81, 93, 180

isim Far. rûzgâr Havanın yer değiştirmesiyle oluşan esinti, yel, bad

Baba, elini ılık **rüzgârın** estiği yöne doğrulttu (Doğuş, s.81).

S HARFİ

saadet (t.3), s.22, 68, 143

isim Ar. Mutluluk

Saadetime yetmez miydi bir tebessüm? (Değişme, s.14).

saat (t.34)

1.isim Ar. sâ'at Bir günlük sürenin yirmi dördte birine eşit, altmış dakikalık zaman dilimi, zaman parçası (s.19, 71, 111(3), 112, 117, 124, 146, 153, 198)

Yarım **saat** evvel çocuklarımın çığlık çığlığa oynadığı bu odada hissedilir bir tuhaflık vardı (Misafir Geldi, s.19).

2.Vakit, zaman (s.33, 35(3), 44, 68, 69, 112, 151(2), 179, 208, 211)

Senelerdir aynı **saatte** kalkmağa alışık işçi; yatağın içinde bir kaç döndü, gözlerini açmakta bir müddet inat etti (Yeni Gün, s.33)

3.Bir işin yapıldığı belli bir zaman

Gölgelerin iğri kaldırımlara düştüğü, çocukların “Evli evine” avazeleriyle sokağı çınlattıkları, küçük yaralarının delice uçtukları **saatti.**, eve dönme **saati** (Çatal, s.35).

4.Günün hangi anı olduğunu gösteren alet (s.111(2), 112(3), 113, 120(2), 178)

Yoksa ben saati kurmak için mi varım? diye düşündü (İnsanlar ve Saatler, s.111).

sabah ezanı (t.2), s.85, 147

*isim, din b. Sabah namazının vaktinin geldiğini bildirmek için okunan ezan
Bir süre durduk kapıda, **sabah ezanının** son bölümünü beraber dinledik
(Bekleyenler, s.147).*

sabah kahvaltısı (t.1)

*isim Sabah vakti yenilen yemek
Yiyecekler daha evvel biterdi ama, hayır sahibi pek çok kurum **sabah kahvaltısı**
için gres yağı, yemek arasında içmek için muhtelif basilli su, alıştığımız tarzda
hazırlanmış sucuklar, içinden paslı çivi çıkan ekmekler gönderiyorlar (Almanya
Notları, s.186).*

sabah (t.5), s.35, 47, 85, 141, 151

*isim Günün başlangıcı, gündüzün ilk saatleri
Gözlerin **sabahın** beşiği, yıldızların krallık ülkesidir (Odamdaki Cinayet, s.141).*

sabaha dek (t.1)

*zarf bütün gece boyunca, sabaha kadar
Sabaha dek kıvrandı durdu (Fikirci, s.201).*

sabaha kadar (t.3), s.47, 168, 199

*zarf bütün gece boyunca
O gece **sabaha kadar** durmadan çalıştı (Fikirci, s.199).*

sabaha karşı (t.4), s.84, 85(2), 179

*zarf Gecenin sabaha yakın zamanında, sabaha doğru
Siz hiç **sabaha karşı** bir ses duydunuz mu? (Göç Zamanı, s.84).*

sabahtan beri (t.1)

*zarf Sabahtan bu yana, sabahtan beri
Ağzında, **sabahtanberi** yapışakalmış acılık, olduğu gibi duruyordu (Dua, s.39).*

saban (t.2), s.104(2)

*isim Çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu tarım aracı
Gözümün içine baka baka, **sabanı** her devirde biraz daha, biraz daha bizim
tarlaya sokuyordun (Sınır, s.104).*

sabır (t.4), s.54, 103, 103-104, 187

*isim, Ar. şabr Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses
çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç*

*Yaşlı tezgâhtar **sabırla** yüzüme bakarken, birkaç kere arkası arkasıya, “Gül için, gül şeyi için, amann şey, gül canım gül” dedim (Bitler, s.187).*

sabırlı (t.1)

sıfat Sabır gösteren, katlanan, sabreden

***Sabırlı** olun biraz (Bitler, s.188).*

sabırsız (t.1)

sıfat Sabır göstermeyen, sabrı olmayan

*Amma **sabırsız** beklemişlerdi bu günü (Terhis, s.43).*

sabırsızlanmak (t.1)

nsz Sabırlı davranmamak, sabır göstermemek

*Susuşu uzadıkça **sabırsızlandım**, “E” dedim “Anladın mı Napolyon Bonapart kimmiş?” (Napolyon’un Ümidi, s.153)*

sabırsızlık (t.1)

isim Sabır göstermeme, sabırlı davranmama, sabırsız olma durumu

***Sabırsızlığımın** yanı sıra bir korku, içten içe düşüncelerimi sarıyordu (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

sabote etmek (t.1)

-i baltalamak

*“Sen, nasıl olur da bir koyunu otlamadan alakoyar, onun otlamak, semirmek ve pislemekten ibaret kutsal hayat görevini **sabote edersin?**” diye çıktı (Koyun Olmak, s.174)*

sabote (t.1)

isim, Fr. saboté Baltalama

*Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin mucidi benmişim gibi, alçaklık, insan sıhhatini **sabote**, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu, Mısır’ın namlı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika’nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

saç (t.11), s.28, 31, 37, 40, 69, 70, 109, 132, 139, 141, 164

isim Baş derisini kaplayan kıllar

*Havza-Tokat arasında **saçının** teli kadar gidip gelmişti (Şoför Aziz, s.28).*

saçak (t.1)

isim Bir yapının herhangi bir bölümünü güneş ve yağmurdan korumak için, o bölümden dışarı taşan ve altı boşta olarak yapılan bölüm

Malta çarşısına olanca sıcaklığı ile yüklenince güneş, dükkân saçaklarının altına sığınır esnaf (Borç, s.44).

saçlı (t.1)

sıfat Saçı olan

İri lâcivert gözlü, saman rengi saçlı olduğuna yemin edebilirdim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

saçma (t.4)

1.*isim* Avda kullanılan fişeklerin içine konulan, türlü boylardaki küçük ve yuvarlak kurşun tanesi (s.104(2))

Saçmalar, delik deşik edecekti vücudunu (Sınır, s.104).

2.*sıfat* Akla uygun olmayan, pestenkerani, absürt (s.129, 172)

İnsanlar bunu, bu küçük gerçeği saçma, yani insanca bir yoldan bellemeğe çalışırlar (Koyun Olmak, s.172).

sadaka (t.3), s.26, 138, 178

isim, Ar. şadaka Dilenciye verilen para

Topluma, göz yaşları ve ağlamaklı sesiyle kendini teşhir eder, bulduğu sadaka ağırlığındaki ilgiyle mutlu olur (Zebra-Son-Animo, s.178).

sade (t.5)

1.*sıfat* Far. sâde Süsü, gösterişi olmayan, yalın, gösterişsiz (s.64(2))

Masmavi gök ve bembeyaz sivri veya yayvan tepelerin birbirine kaynaşmaları sade ince bir zevkin tezahürleri gibi gözükiir (Erzurum'da Akşam, s.64).

2.*İçine bir şey katılmamış (s.210(2))*

Sade suya bulgur, bulgurlu sade su, sonra bulgur köftesi, sebzeli bulgur, bulgurlu sebze yemektir Anadolu (Yorgunluk Hakkında, s.210).

3.*zarf* Yalnızca, yalnız, ancak, sadece

Yaz; çayırlardan, çıplak tepelerden, uzun eğri yollardan bizim arabayı sade benzin götürür sanırsın (Şoför Aziz, s.28).

sadece (t.12), s.29, 45, 91, 135, 138, 149, 155, 156, 159, 194, 195, 196

zarf Yalnızca

Sen beni huzurumu sağlayacak biçimde, sadece maden olarak kullanma bilincindesin (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

sadelik (t.1)

isim Yalın olma durumu

O zaman ne dümdüz, ne hayvanı sadelikte olacak hayatları (Taşındığım Ev,

s.75).

sadistçe (t.1)

sıfat Sadiste yakışır bir biçimde

Sen de kalkarsın, sadistçe bir tatmin için zavallı inekleri öldürmeğe (Bitler, s.188).

saf (t.5)

1.*isim* Ar. şaff Grup

“Tanrım”, demişti mektubunda, “senin melek **saflarına** mademki münasip gördün benim küçük Aliş’imi al, çünkü veren şendin, çünkü Mevlâm, hikmetlerini takdimden âciziz (Mektup, s.53).

2.*sıfat* Katıksız, arı, katıksız, halis, has (s.64, 177)

Orada herşey saf, herşey sadedir zaten (Erzurum’da Akşam, s.64).

3.İyi niyetli, art niyetsiz (s.30, 44)

Saf yüzündeki ciddiyet bir kat daha artar (Borç, s.44).

safına geçmek (t.1)

isim Ar. şaff + y.f. Tr. geçmek Bir kimsenin bulunduğu veya mensup olduğu taraf veya gruba katılmak

Ben, İmam Ömer Efendi’nin oğlu, ben öğretmenin etkisinde kalmış kırk çocuk gözünde afaroz edilmiş yapayalnız öğrenci, sevmek ihtiyacıyla onların safına geçmiştim (Nedenlerim, s.99).

safiyet (t.2), s.184, 197

isim, Ar. şāfiyyet Saflık

Ben, bana ömür boyu tapmış insanların, yine balyozu tepeme indirdikleri güne kadar söyledikleri, inanılmaması imkânsız yalanlara bir madenî safiyetle inanmaktan suçluyum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

sağ olmak (t.1)

isim sağ + y.f. olmak Yaşamak

Turgut sağ olsaydı, diye düşündü (Dua, s.40).

sağ (t.11)

1.*sıfat* Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sol karşıtı (s.69, 122, 185)

Sırtı, ranza direğine dayalı, mektubu sağ elinde dimdik karşımda duruyordu (Okuyamadığım Mektup, s.122).

2.*isim* Bu taraftaki yön (s.27, 72, 114, 144, 176, 178)

Sağımdaki genç adama “Ne bekliyorsunuz?” dedim (Bekleyenler, s.144).

3.Yaşamakta olan (s.26, 69)

Rahmetli anam **sağdı** daha, neye ayırdılar diye sordu, almıyorlar dedim (Suç, s.92).

sağa sola (t.2), s.95, 97

rastgele yerlere veya kişilere

Başımı, **sağa sola** çarparak sür’atle geri çektim (Soytarı Olmak, s.97).

sağda solda (t.1)

zarf orada burada, etrafta

Binbir çeşit hayvan **sağda solda** bağırtıyor, oynuyor ya da uyuyordu (Bir Eşek Karşısında, s.194).

sağır olmak (t.1)

isim sağır + y.f. olmak sağır duruma gelmek, sağırlaşmak

Sağır oldum, duymuyorum, kör oldum, görmüyorum (Serhoş, s.63).

sağlamak (t.7), s.156, 164, 170(2), 183, 185, 196

-i Elde etmek, sahip olmak

Sizi yüzyılların ötesinde bir prenses olarak bulmamı **sağlayan** bu ilmi şimdi daha çok seviyorum (Passionya Buluntuları, s.156).

sağlanmak (t.1)

nsz Sağlama işine konu olmak

O zaman sürüde sükûnet nasıl **sağlanır**? (Koyun Olmak, s.174)

sağlık (t.1)

isim Bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması, vücut esenliği, esenlik, sıhhat, afiyet

Konuşmasına, “Yargınız Alman yiyecek maddeleri standardına ve usûlüne göre olmasın, yani; konservenin passız tenekede, peynirin süttten, sucuğun sığır ya da bir başka hayvanın etinden **sağlık** kurallarına göre hazırlanmasını isteyemezsiniz.” diye devam etti (Almanya Notları, s.185).

sahi (t.3), s.39, 85, 201

zarf Gerçekten, gerçek olarak

Diğer bakanlıklar da... **sahi** Adalet Bakanlığında da bir kıpırdanma var (Fikirci, s.201).

sahife (t.2), s.171(2)

isim, Ar. şahîfe Sayfa

Telif kitabın **sahifesi** 30, tercümenin ise 20 liradır (Koyun Olmak, s.171).

Sahih-i Buharî (t.1)

özel, isim Buhariyi Şerif adı ile meşhur hadis kitabını yazan, hadis alimlerinin önemlilerinden birisi

“**Sahih-i Buharî**” vardı, “İslâm Tarihi”, “Eflâtun” vardı (Deli İmam, s.56).

sahil (t.1)

isim Ar. *sāhil* Karanın deniz, göl, ırmak boyunca uzanan bölümü, kıyı, yaka, yalı

Bir ses, dalga dalga sahile yayıldı (Terhis, s.42).

sahip (t.15), s.79, 96, 107, 120, 124, 126, 137, 138, 143, 148, 166, 168, 176(2), 195

isim Ar. *şāhib* Herhangi bir niteliği olan kimse, ehil

Avcı kıyafeti, doğunun bütün belirtilerine **sahip** yüzümlerle, bir anlaşmaya varmış görünüyordu (Soytarı Olmak, s.79).

sahip olmak (t.17), s.29, 33, 35, 45, 55(2), 68, 125, 126(2), 128, 129, 130, 159, 174, 181, 192

isim Ar. *şāhib* + y.f. Tr. olmak mülkiyetinde olmak, elinde bulundurmak

Zayıf aklının olanca muhafazakârlığıyla her gözden uzak tutmayı, sadece kendi **sahip olmayı** kurar ileride evleneceği kadına (Borç, s.45).

sahne (t.1)

isim Ar. *şahne* Tanık olunan, gözlenen olay

Sahne o kadar sarıh çiziliyor ki, ben; kuvvetli bir itilişle beş sene evvele gidiveriyorum (Misafir Geldi, s.21).

sahra (t.1)

isim Ar. *şahrā* Çöl

Bir seherin kızılığında, kum taneciklerinin altınlaştığı bir **sahrada** ben de doğurdum İsa'yı (Isırmak, s.204).

sahte (t.1)

sıfat Far. *sāhte* Bir şeyin aslına benzetilerek yapılan, düzme, düzmece

Gerçi, her beyin biraz arabulucudur ama, soysuz fikirlerin birleştirilmesinde kullanılırsa, çıkan yine soysuz olur tabî... **sahtelerinden** de sakınmak lâzım (Fikirci, s.201).

sakal (t.5), s.26, 33, 45, 55, 59

isim Yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kılların tümü

İri iri iki yaş tanesi haftalık sakalları arasında kayboldu (Bilinmeyenler Kahramanlar, s.55).

sakallı (t.3), s.25, 75, 80

sıfat Sakalı olan

Tana, babasının çekik gözlerine, seyrek sakallı yüzüne birşeyler sorarak baktı (Doğuş, s.80).

Sakarya (t.2), s.42, 43

özel, isim Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

Sakarya'nın direğinde bayrak deli gibi çırpınıyor (Terhis, s.42).

sakat (t.2), s.92, 109

sıfat Ar. sakaç Vücudunda hasta veya eksik bir yanı olan, engelli, özürli

İhtilâçlarla sarsılan bir sakat yolcunun, vitrin camlarının yansımından yararlanarak ta içimize bakan gözlerinin gerilerinde bulur gibi olurdum (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

sakatlık (t.1)

isim Sakat olma durumu, malullük, maluliyet

Halbuki o benim sakatlığuma önem vermez görünmüştü (Koltuk Değnekleri, s.107).

sakınmak (t.1)

-i, -den Herhangi bir korku veya düşünce ile bir şeyi yapmaktan uzak durmak, içtinap etmek

Gerçi, her beyin biraz arabulucudur ama, soysuz fikirlerin birleştirilmesinde kullanılırsa, çıkan yine soysuz olur tabî... sahtelerinden de sakınmak lâzım (Fikirci, s.201).

sakin (t.3)

1.sıfat Sessiz (s.72, 111)

Soru, sakin büro atmosferini ince bir titreşimle sarsmış gibiydi (İnsanlar ve Saatler, s.111)

2.Huysuzluğu, rahatsızlığı azalmış veya geçmiş

Sesi sakindi, ama beni ürpertiyordu (Kırkinci Adam, s.133).

saklanmak (t.1)

-den Saklama işi yapılmak

Gelmesi muhakkak olan yeni ve som fikirlerin zenginliği yanında bu zavallı şey saklanmaya değmez göründü gözüne, kaldırdı odanın bir tarafına fırlattı attı

(Fikirci, s.199).

saksağan (t.3), s.181(3)

isim, hayvan bilimi Kargagillerden, karnı beyaz, kanatları ve kuyruğu kül rengi diğer yerleri parlak, kara, uzun kuyruklu kuş, alacakarga, alakarga (Pica pica)
Bir an bir hayvanın, insan özelliklerinden birini benimsediğini düşünsek, meselâ bir saksağan ömür boyunca hukuk konusunda konuşsa ve bir hukuk profesörü aynı süre sussa, saksağan bilgisine rağmen profesör olmaz, ama profesör susar ve profesör olmakta devam eder (Sesli Ansiklopedi, s.181).

saksı (t.3), s.47, 63(2)

isim Pişmiş toprak, plastik vb.nden yapılan, çiçek yetiştirmekte kullanılan kap
Saksuların arasında bir kadın başı vardı (Talebe, s.63).

salâ (doğ. sela) (t.1)

isim, din b. Ar. şalâ ' Müslümanları bayram veya cuma namazına çağırarak, bazı yerlerde cenaze için kılınacak namazı haber vermek amacıyla minarelerde okunan dua
Çok defa salâ ile Münâdi'nin çağrısını karıştırmış, heyecanlanmışım (Göç Zamanı, s.85).

salam (t.1)

isim İt. salame Sığır, hindi vb. etinden yapılan, genellikle dilimlenerek soğuk yenen bir yiyecek

Yani biz sucuk, onlar- sa % 22 oranında diğer etlerle karışıp salam olurlar (Bir Eşek Karşısında, s.192).

saldırı (t.1)

isim Kötülük yapmak, yıpratmak amacıyla doğrudan doğruya silahlı veya silahsız bir eylemde bulunma, hücum, taarruz, tecavüz
Bunun burası İstanbul, adım başında saldırıya uğrayabilir insan (Bitler, s.187).

salıntı (t.1)

isim Salınma işi
Hemen önünden, vücudunu tatlı bir salıntıya bırakıvermiş güzel bir çingene kıızı şarkı mırıldanarak yürüyordu (Dua, s.40).

salip (t.1)

isim, din b. Ar. şalīb Haç
Bir tahta bedende, bir salip gövdesinde ısırmak sapık inancı (Isırmak, s.204).

sallamak (t.2), s.125, 185

-i Düzenli bir biçimde ve hep aynı doğrultuda hareket ettirmek

*O, iki elini de yumuşak hareketlerle **sallayarak** sessizliği sağladı (Almanya Notları, s.185).*

sallanmak (t.4), s.52, 153, 188, 210

nsz Güçlü bir biçimde sarsılmak, titremek

*Kafasına bir yumruk yemiş gibi **sallandı** adam (Bitler, s.188).*

salon (t.4), s.166, 184, 185(2)

isim Fr. salon Toplantıların, kutlamaların, gösterilerin yapıldığı geniş yer

*Elini ağzına bastırdı hâkim bey ve **salonu** terk etti (Almanya Notları, s.184).*

saltanat (t.1)

isim Ar. saltanat Bir ülkede hükümdarın, padişahın, sultanın egemen olması

*Napolyon Bonapart her şeyini yitirdi dedin..” Hiddetle kestim sözünü, tahtını, tacını, **saltanatını** diyecek oldum, dinlemedi bile (Napolyon’un Ümidi, s.153).*

saman rengi (t.1)

sıfat Açık, soluk sarı renk, saman sarısı renginde olan

*İri lâcivert gözlü, **saman rengi** saçlı olduğuna yemin edebilirdim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

saman (t.1)

isim Ekinlerin harmanda dövülüp taneleri ayrıldıktan sonra kalan, hayvanlara yedirilen ufalanmış sapları

Tekrar soludu, ama derinden ve dertli, “Yoksa siz de mi vatan hasreti...” diyecek oldum (Bir Eşek Karşısında, s.192)

samimi (t.3), s.23, 126(2)

sıfat Ar. şamīmī Candan, açık yüreklilikle davranan

*İnceydi, ama **samimi** ve sıcaktı (Palto, s.126).*

samimiyet (t.2), s.17, 31

isim Ar. şamīmīyyet Senli benli olma durumu, samimilik

*Suat deponer çavuşuydu, pek Suat Çavuş da demezdik de hani, **samimiyeti** ilerletenler “Kız Suat” filân da derlerdi (Erkeklik Özentisi, s.31).*

sana (t.24), s.17(2), 18(2), 26(2), 49, 52, 54(3), 69, 80, 115, 116(2), 135(3), 151, 157, 179, 197, 204

zamir Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi

*Beni muaheze ettiler, pardösümü emaneten **sana** verdiğim için ve biraz da*

kahraman mevkiine kondum (Asıl Sebep, s.17).

sandalya (doğ. sandalye) (t.4), s.19, 74, 75, 199

isim Ar. şandaliyye Arkalıklı, kol koyacak yerleri olmayan, bir kişilik oturma eşyası, sandalye

Masam, sandalyalarım, somyam; eşyalarım, mahir bir hırsız eliyle başkalarıyla değiştirilmiş gibiydi (Misafir Geldi, s.19).

sandık (t.1)

isim Ar. şandūk İçine çeşitli şeyler konulan, tahtadan yapılmış, kapaklı ev eşyası Babamın sandıktan aşırduğım sarığı başımdaydı, naftalin kokuyordu (Nedenlerim, s.99).

sank (t.1)

isim, hukuk Suçlu olduğu sanılarak mahkemeye sevk edilmiş kimse, maznun Hâkime döndü ve sanki suçu beraber işlemiş gibi itham eden bir sesle, “Bu bay” dedi “Halkı, bu güne kadar duyulmamış bir biçimde, gıda maddesi yoluyla öldürmek istemekten sanıktır (Almanya Notları, s.183).

saniye (t.1)

isim Ar. s̄aniye Bir dakikanın altmışta biri olan zaman birimi

Saniye ibresi, duygusuz, olanlardan habersiz, bilinmemiş bir zamanda, geçmiş veya gelecek olduğunu düşünmeden çalışıyordu (İnsanlar ve Saatler, s.112).

sanki (t.30), s.72, 79(2), 80(2), 82, 88, 93, 94, 112, 114, 115, 116(2), 121, 128, 130, 131, 132(2), 137, 144, 145, 146, 152, 165, 172, 179, 183, 191

zarf Tr. san + Far. ki Farz edelim ki, güya, sözüm ona

Sanki, uzun uyku yıllarından sonra, henüz gözlerini açmış kadar zinde hissediyordu vücudunu (Doğuş, s.79).

sanmak (t.16), s.28, 50, 59, 64, 82, 83, 87, 89, 125(2), 127, 158, 177, 184, 190, 197

nsz Bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek, zanneylemek

Sanıyordu ki, hayret edeceğim, veya hiç olmazsa neden diye soracağım (Palto, s.125).

sansürden geçirmek (t.1)

isim Fr. censure + y.f. Tr. geçirmek her türlü yayını, sinema ve tiyatro eserini denetlemek

Elinde büyüteçle satırı inceleyen dostum, “Ah.” diye hayıflanarak söylendi

“Gördün mü, tablet **sansürden geçmiş.**” (Almanya Notları, s.181).

santim (t.2), s.155, 163

matematik Fr. centime Santimetre

Maymun-insan arası mesafe aşılatı bir hayli olmuş, ancak 3-4 **santim** kadar kalmıştı kuyrukları (Passionya Buluntuları, s.155).

santral (t.1)

isim Fr. central Telefonların bağlı olduğu merkez

O zamanlar **santralda** Hüseyin vardı, İskilipli Hüseyin, tüyü bozuk kerata (Terhis, s.42).

sapan (doğ. saban) (t.1)

isim Çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu tarım aracı

Bazen **sapanı** durdurup, o hayatı, o kırk ayrı insanın teneffüs ettiği hayatı düşünüyorum (Kırkinci Adam, s.133).

sapık (t.2), s.140, 204

sıfat Tavrı ve davranışları normal olmayan veya geleneklerden, törelerden ayrılan, anormal (kimse), gayritabii, anormal

Bir **sapık** muhayyilenin hayâl adamları çevremde toplandılar (Odamdaki Cinayet, s.140).

sapmak (t.1)

-e Yön değiştirmek

Dar sokaklardan birine **saptı** (Dua, s.39).

sararmak (t.2)

1.nsz Sarı olmak, rengi sarıya dönmek

Henüz haziran sonu olmasına rağmen, çimenler **sararmış** görünüyorlardı (Kırkinci Yıl, s.93).

2.Korku, üzüntü, coşku vb. sebeplerle yüzün rengi solmak

Bu sefer **sarardı** Müdür Bey ve “Kızım lisede” diye bir başka söz denedi (Papağan Dedi Ki, s.168).

saray adamları (t.1)

isim Far. serāy + Ar. ādem Sarayda görevi bulunan kişiler

Kralın katilleri, asiller, **saray adamları**, politikacılar aynı suç çerçevesinde toplanmışlardı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135)

saray (t.1)

isim Far. serāy Görkemli ve gösterişli yapı

Babamın mutluluk içinde oluşu, yakut kayalar ve altın saraylar önünden geçişi, köpük köpük gazoz akan derelerden (babam şerbet derdi ama, ben gazozu böyle bir dere için daha uygun bulurdum) eğilip kana kana içişi bile yüreğimdeki korkuyu azaltmaz, hafifletmezdi (Hayal Ülkelerinden, s.88).

sardunya (t.2), s.63(2)

isim, bitki bilimi İt. sardonia Sardunyalıgillerden, çoğunlukla pembe çiçekler açan bir süs bitkisi (Geranium)

Tahini konağı görsen, sardunyaları, kuşkonmazları görsen (Serhoş, s.63).

sarhoş (t.3)

1.sıfat Far. ser + hoş Alkollü içki veya keyif verici bir madde sebebiyle kendini bilmeyecek durumda olan (kimse), esrik, mest, sermest, başı dumanlı, kafası bulutlu, kafası iyi, kafası dumanlı, kafası kıyak (s.32, 92)

Bir defasında sarhoştum (Suç, s.92).

2.zarf Hoşa giden bir etki ile kendinden geçmiş olarak, esrik

Ben, o henüz bilinmemiş iklimlerin, bilinmez kokularıyla sarhoş, bir yenilmez düşman özliüyordum (Düşünmek, s.164).

Sarı (t.6), s.172, 173, 174 (4)

isim Koyun Olmak adlı hikâyede yer alan köpek

Bir ara hissettirmeden baktım, ikinci köpek Sarı'ydı gelen (Koyun Olmak, s.172).

sarı (t.6), s.25, 31, 37, 47, 58, 144

sıfat Yeşil ile turuncu arasında bir renk, limon kabuğu renginde olan

Sokak fenerleri karanlık yolda kendi etraflarında sarı ışıktan bir daire çeviriyordu (Nedamet, s.37).

sarık (t.1)

isim Sarılarak meydana getirilen başlık

Babamın sandıktan aşırıldığı sarığı başımdaydı, naftalin kokuyordu (Nedenlerim, s.99).

sarıh (t.1)

sıfat Üstünde sarı renk bulunan

Derinden bir humma ile sarıhtım beynim (Kurşun Dünyasından, s.82).

sarılış (t.2), s.30, 71

isim Sarılma işi

Japone entarisinin vücuduna sınıksız sarılışında insanı çıldırtan bir şey vardı

(Telsiz Memuresi, s.30).

sarınmak (t.2), s.84, 139

-e Kendi üstüne sarmak

Yatağa girmeden evvel bahçeye son bir defa baktım, sonra sıkıca sarındığım yorgan altında yapayalnız, geçmek bilmeyen günü ve Dede'yi düşündüm (Göç Zamanı, s.84).

sarışın (t.1)

sıfat Sarı saçlı ve ak tenli (kimse)

Sarışın veya esmer, uzun veya kısa bir adamı, şekil ne olursa olsun bir adamı, onlardan evvelki adamı düşünmiyecekler, onun yılışık, onun küstah ve sırnaşık yüzünü görmiycekler, görseler bile -Kahkahalarla güldü- görseler bile "A." diye haykıracaklar, "A.. bak bu bizim Ahmet yahu" (Taşındığım Ev, s.75).

sarih (t.2), s.21, 157

sıfat Ar. şarîh Açık, kolay anlaşılır, belli, belirgin, belgin

Sahne o kadar sarih çiziliyor ki, ben; kuvvetli bir itilişle beş sene evvele gidiveriyorum (Misafir Geldi, s.21).

sarkmak (t.1)

-e Aşağıya doğru uzamak veya uzanmak

Yalnız, anlayamadığım bir dengesizlikle sanki sağa sarkıyordu (Yeni Okul, s.114).

sarmak (t.9)

1.-i Kuşatmak, çevirmek, ihata etmek (s.90(2), 120, 122, 126, 157, 201)

İmkânsızlık öylesine sarmıştı ki çevresini... (Fikirci, s.201)

2.Kâğıt veya bir bitki yaprağıyla dürmek (s.104, 146)

İri iri sardığimiz sigaralardan duman, ağızlar dolusu etrafa yayılıyordu (Bekleyenler, s.146).

sarmaşık (t.1)

isim, bitki bilimi Sarmaşıkgillerden, koyu yeşil renkli, değişik biçimli yaprakları olan, sap ve dallarından çıkan küçük ek köklerle dik, düz yerlere yapışarak tırmanan bitki (Hedera helix)

Sarmaşık ve iri deve dikenleri koyu yeşil renkteydiler (Dua, s.40).

sarsıcı (t.1)

sıfat Zarar verici etkide olan

Bilselerdi kendilerini bu çok sarsıcı zevkten mahrum ederler miydi? (Passionya

Buluntuları, s.155).

sarsılmak (t.2), s.102, 109

nsz Sarsma işine konu olmak

*Vücutum bir sıtma titremesiyle **sarsıldı**, içimden bir iğrenme yükseldi kendime karşı (Elli Liralık Teşhis, s.102).*

sarsmak (t.3), s.76, 111, 191

-i Zarar verecek yolda etkilemek

*Şairi etkisiyle derinden **sarsan**, renkli iklimlerin o mahzun bitkisi karşısında duyacağım buruk tadı, aç vatan hasretimle orantılı şimdiden hisseder gibiydim (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

sathileşmek (t.1)

nsz Yüzeyselleşmek

*Bizim hareketlerimiz yavaşlıyor, sönüyor, mânasızlaşıyor, **sathileşiyor** (Misafir Geldi, s.22).*

satıcı (t.2), s.36, 51

isim Alıcıya bir şey satan kimse

***Satıcıların** ahenkli bağırışları, muhtelif ağızlardan çıkan kaç para, kaç para kalıbına dökülüveren uğultu, delik pazarcı tenteleri altında uzayıp gidiyordu (İnsan Hamal, s.51).*

satılmak (t.2), s.176, 181

nsz, -e Satma işi yapılmak

*Bunlar; **satılmış**, değiştirilmiş, ya da hayvanlardan alınmıştır (Zebra-Son-Animo, s.176).*

satın alabilmek (t.1)

Satın alma gücü olmak

*Bunu **satın alabilmek** için iki ay aralıksız çalıştım (Palto, s.125).*

satın alma (t.1)

Satın almak işi, mübâyaa

*Aradığı şeyi, hiç olmazsa **satın alma** tesellisinde bulacağına inanan adam (Palto, s.126).*

satın almak (t.1)

*-i Bir nesneyi belirlenen fiyatını ödeyerek kendine mal etmek, mübayaa etmek
Eğitilmemiş kafaları, toprağın, mahsulün ve terin ticaret metaı olduğunu, kişi ve toplumlar arası huzursuzluğun bunlarla **satın alınacağını** idrak edememişti*

henüz (Passionya Buluntuları, s.155).

satır (t.3), s.122, 180, 181

isim Ar. satr Bir sayfa üzerinde yan yana gelen kelimelerden oluşan ve alt alta sıralanmış her bir dizi

*Sonra tabletlerden birini masa üzerine itinayla koydu, basınçlı hava hortumunu yirmi dereceye yakın bir eğimle birinci **satır** üzerinde yavaşça gezdirdi (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

satışa çıkarmak (t.1)

isim satış + y.f. çıkarmak satmak için ortaya koymak

*Daha gözlerini açar açmaz, peki ama diye düşündü, neden eldeki malı hemen **satışa çıkarmamalı**? (Fikirci, s.199)*

satmak (t.6), s.126(2), 127, 183, 187, 201

-i Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek

*Bir sokak satıcısına, bir eskiciye **sattım** (Palto, s.126).*

saufen (t.1)

Alm. İçmek anlamında kullanılan fiil

*Rakıyı gösterdi, “**Saufen**” dedim içmek için anlamında kullanılan bir kelimeydi (Almanya Notları, s.182).*

savaş (t.3)

1.isim, askerlik Devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele, harp, cenk, cidal (s.152, 157)

*Sanki pek anlarmış gibi yaptığı **savaşlardan**, Vaterlo’dan, Rusya’dan uzun süre bahsettim (Napolyon’un Ümidi, s.152).*

2. Uğraşma, kavga, mücadele

*Bu bana bir insanın yapabileceği en aşağı **savaşmış** gibi geldi (Bitler, s.188).*

savaşmak (t.2), s.87, 164

nsz, -le Bir şeyi ortadan kaldırmak, yok etmek amacıyla mücadeleye girişmek

*O, bilinmeyen âleme doğru yola çıkmadan biraz öncesine kadar, göz diplerimi yakan yaşlarla yiğitçe **savaşurdım** (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

savcı (t.2), s.183, 185

isim, hukuk Devlet adına ve yararına davalar açan, kamu haklarını ve hukuku yerine getirmek üzere yargıç katında sanıkları kovuşturan görevli, müddeiumumi

*Aynı gün hâkimin karşısına çıktım. İsmim soyadım derken **savcı**: “Kötü*

maksadınız, ilim adamlarımızın resmî raporları ile meydana çıktı.” diye adeta haykırdı (Almanya Notları, s.183).

savunma (t.1)

isim Bir kişiyi, bir düşünceyi doğru, haklı göstermeyi amaçlayan yazı veya konuşma, savunu, müdafaname

İskemlesine yaslandı, kendini şiddetli bir savunmaya hazırlandı (Palto, s.125).

savunmak (t.1)

-i Hareket veya düşünceyi söz ve yazı ile doğru, haklı göstermeye çalışmak

O adamın isminde, o adamın fikirlerinin aksini savundular (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

savuruvermek (t.1)

-i Havaya atıp dağıtmak, saçmak

Dertlerini duman gibi savuruvermek, ne hoş şeydi bu (İstasyondan, s.66).

sayfa (t.3), s.141(2), 171

isim Üzerine yazı yazılan veya basılan bir kâğıt yaprağın iki yüzünden her biri, sahife

Kitapların sayfalarında var olan, kemikleşen bedenler önünde düşünmemeliydim (Odamdaki Cinayet, s.141).

saygı uyandırmak (t.1)

isim saygı + y.f. uyandırmak birine, bir şeye karşı saygı hissetmek

Bilen, çok şey bilen baba, kabilenin önderi, bilgini, hastaları tımar eden, ölülere kutsal sözler söyleyen, saygı uyandıran, güçlü baba; yüzünde buruşuk bir gülüş, gözlerinde bir haz izi, cevap vermedi, yüzünün anlamına sözle birşeyler eklemedi (Doğuş, s.80).

saygı (t.1)

isim Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram

Bu güne kadar karşımda saygıyla dikilen, kaba ve beceriksiz ellerini şaşkınlıktan koyacağı yeri şaşırان cahil çocuk, yontulmamış sükûnetiyle Napolyon'dan, onun kahvesini içtiği saatten bahsediyordu (Napolyon'un Ümidi, s.151).

sayı (t.2), s.148, 208

isim, matematik Sayma, ölçme, tartma vb. işlerin sonunda bulunan birimlerin

kaç olduğunu bildiren söz, adet

Bu sayı sonrası hayat "murada ermek" gibi bir enginlikte sislenir ve kaybolur (Açmadığım Kapı, s.148).

sayıklamak (t.1)

-i Çok istediği, çok arzu ettiği bir şeyi dilinden düşürmemek, sürekli olarak ondan söz etmek

Serçeler gündüzki ötüşlerini birkaç hecede sayıkladılar, atlar tepindi, bitti beklemek, "Büyü bozuldu." dedim (Bekleyenler, s.145).

sayılmak (t.2), s.210(2)

nsz Sayma işine konu olmak, addedilmek

Bugün bile, bu birleşme noktaları sayılsa kaç bulur (Yorgunluk Hakkında, s.210).

saymak (t.5)

1.-i Arka arkaya söylemek, sıralamak (s.152, 210)

O asrı, o asrın düşüncesini, Napolyon'un asker, politikacı, önder yönlerini bir bir üşenmeden saydım (Napolyon'un Ümidi, s.152).

2.Gibi görmek, kabul etmek (s.112, 197, 210)

Bütün ilerlemene rağmen, bir nazar boncuğun, uğurun, uğursuz saydığı günlerine tesadüflerin, ben hissin yok mu senin? (Bir Heykel Öldürüldü, s.197)

saz (t.6), s.32(2), 63, 206(2), 207

isim, müzik Türk halk müziğinde kullanılan, gövdesi ağaçtan oyularak yapılmış, telli, uzun saplı çalgı, bağlama

Şimdi Mehmet öyle görüyordu ki, eline bir saz alsın, onun kitapta söylediği gibi beyitler söylesin, çaldığı gibi saz çalsın (Nöbet, s.206).

sazlık (t.1)

isim Sazları (I) çok olan yer

Gözden uzak, sazlıkların arasında, çimenden bir yatağım vardı, üstümde alâmisema kanatlı gelin böcekleri, yerde ciddî ve aceleci karıncalar, ince ayakları üzerinde sarhoş su örümcekleri dolaşırdı (Erkeklik Özentisi, s.32).

sebeb (t.10), s.17, 18, 23(2), 68, 115, 146, 150, 189(2)

isim Ar. sebeb Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey

Hâdiseler, sebepler ve mânalar dünyasında hür ve yalnızım. İlerde, daha yükseklerde misafirim var (Misafir Geldi, s.23).

sebeb olmak (t.1)

isim Ar. sebeb + y.f. Tr. olmak neden olmak, yol açmak

*Divanın üzerinde o zamana kadar görmediğim, pırlıtlı, madenî bir şeyler vardı ve çocukça bir hiss-i kablelvuku ile bu sessizliğe onların **sebeb olduğunu** anlıyordum (Çatal, s.36).*

sebepsiz (t.1)

zarf Bir sebebi olmadan

***Sebepsiz** öldürmek istediniz (Bitler, s.189).*

sebil (t.1)

isim Ar. sebîl Genellikle camilere bitişik özel bir biçimde yapılmış, karşılık beklemeden hayır için içme suyu dağıtılan taş yapı, sebilhane

*Ağır ağır eski **sebilin** yanından geçti, mezarlığa doğru yokuş aşağı inmeğe başladı (Dua, s.40).*

sebilci (t.4), s.15(4)

isim Sokaklarda dolaşarak sebil dağıtan kimse

*Kaytan bıyıklı asîl **sebilci**; senden öğreniyorum, hayatı, maksadı ve ulviyeti (Bir Sebilciden, s.15).*

sebilullâh (t.1)

Allah yolu, Allah yolunda karşılıksız yapılan şey

*Verin, verin iniltileri arasında, ruhunun nüfuz edemediğim derinliklerinden kopup gelen (**sebilullâh**) alın, Allah aşkına alın, biraz daha alın diyen mert yalvarışı (Bir Sebilciden, s.15).*

sebze (t.1)

isim Far. sebze Genellikle pişirilerek yenen bitkiler veya bunların taneleri, göveri, göverti, sebzevat, zerzevat

*Sade suya bulgur, bulgurlu sade su, sonra bulgur köftesi, sebzeli bulgur, bulgurlu **sebze** yemektir Anadolu (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

sebzeli (t.1)

sıfat İçinde sebze bulunan

*Sade suya bulgur, bulgurlu sade su, sonra bulgur köftesi, **sebzeli** bulgur, bulgurlu sebze yemektir Anadolu (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

seccade (t.3), s.105, 142, 204

isim Ar. seccāde Bir kişinin üzerinde namaz kılabilceği büyüklükte, halı, kilim, post veya kumaştan yaygı, namazlık

Yarabbi, sen değil miydin içimi dolduran seccadede? (Değişme, s.142)

seçmek (t.2), s.106, 183

-i Benzerleri arasında hoş gideni seçip almak veya yararlanmak için ayırmak
Alanı iyice görebilecek bir koltuk seçtim (Koltuk Değnekleri, s.106).

sedir (t.5), s.19, 20, 56, 82, 88

isim Ar. şadr Arkalıksız, üstü minderli ve yastıklı olabilen, oturmaya veya yatmaya yarayan ev eşyası, divan

Sedire oturduğunda; zahmet göstermeden kazanabildiği bir üstünlük var (Misafir Geldi, s.19).

sefalet (t.1)

isim Ar. sefâlet Yoksulluk, yoksulluk sıkıntısı

Hayal gücüm marazı bir alışkanlıkla zihnime, belki de onunla gerçekte ilgisi olmayan bir çehre ve en alta düşmüş bir sefalet çiziyordu (Cümbüş, s.137).

sefer (t.5), s.166, 168(2), 177, 198

isim Ar. sefer Kez, defa

O uğursuz ses bu sefer de “Ah bir biçimli yerde elime geçse” diye lafa karıştı (Papağan Dedi Ki, s.168).

sefil olmak (t.1)

zarf Ar. sefîl + y.f. Tr. olmak Yoksul veya alçak bir biçimde

Sol elinde bir cümbüş tutuyordu. Rabbim, o metal âletin nasıl sefil olduğunu, düştüğünü, alüminyumun nasıl asıl rengini inkârla sahibinin bir parçası hâline nasıl geldiğini ben o zaman gördüm (Cümbüş, s.138).

seher (t.1)

isim Ar. seher Sabahın güneş doğmadan önceki zamanı, seher vakti

Bir seherin kızılığında, kum taneciklerinin altınlaştığı bir sahrada ben de doğurdum İsa’yı (Isırmak, s.203).

sekiz (t.2), s.184(2)

isim Yediden sonra gelen sayının adı

Hâkim, yağ tenekesini gösteriyor, uğultuyu bastıran bir sesle raporu okuyordu. “Ambalaj zeytinyağı, içindikiler ay çiçeği, long life motor yağı (yanık yağdan filtre edilmiş) yer fıstığı yağı, yüzde doksan sekiz virgül dokuz doksan sekiz safiyette alüminyum ve St.42 karbonlu çelik tozla... (Almanya Notları, s.184)

sekreter (t.2), s.140, 176

isim Fr. secrétaire Özel veya kamu kuruluşlarında belli bir makama, kişiye

yardımcı olmak amacıyla haberleşmeyi sağlayan, yazışma yapabilen görevli
Mayk, külüstürüne (Bu, onun öğrenmek için gösterdiği bir çeşit alçak gönüllülüğün etkisiyle otomobiline verdiği isim; yoksa yepyeni ve lüks bir araba) atladı ve güzel sekreteri Velda'ya doğru volla aldı (Odamdaki Cinayet, s.140).

seks (t.1)

isim, biyoloji Fr. sexe Cinsel ilişkide bulunma
İnsan sürüsü yer, içer, seksî düşünür, tıpkı koyunlarda olduğu gibi (Koyun Olmak, s.174).

seksen türlü (t.1)

zarf Birbirinden çok farklı, çok değişik bir biçimde
Sen söylesen çünkü, seksen türlü bahane bulurlar (Napolyon'un Ümidi, s.152).

sel (t.1)

isim Ar. seyl Sürekli yağan yağmurdan veya eriyen kardan oluşan, geçtiği yerlere zarar veren taşkın su, su taşkını
Sel, köprüyü yıktığında onlar gideli beş yıl olmuştu (Kırkinci Adam, s.132).

selâm vermek (t.1)

isim Ar. selâm + y.f. Tr. vermek selamlamak
Ayaklarımı sürüyerek onlara yürüdüm ve selâm verdim (Bekleyenler, s.144).

selamet (t.1)

isim Ar. selâmet Her türlü korku, tasa ve tehlikeden uzak, güvende olma durumu
Hâlâ bilmiyor musun; sürünün selâmeti, içlerinde buldukları yoğun fikirsizliktir (Koyun Olmak, s.174).

selametlemek (t.2), s.42, 132

-i Yolcuyu, konuğu uğurlamak, geçirmek
Biraz sonra terhis olacak erleri, onbaşuları, çavuşları selâmetliyor gibi (Terhis, s.42).

selâmlamak (t.1)

-i Bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine sözle veya işaretle bir nezaket gösterisi yapmak, selam vermek, esenlemek
Zorla doğruldu yerinden, iki elini birden alnına götürerek selâmladı beni ve gitti (Suç, s.91).

selâmlaşmak (t.1)

nsz, -le Birbirine selam vermek, esenleşmek

Tanıştığı bir kızla selâmlaştı, aynı mektepten bir arkadaşıyla soğuktan ve Leman'dan bahsettiler (İnsan Hamal, s.51).

sema (t.5), s.39, 141(2), 143(2)

isim Ar. semā' Gök

Çölün kuşu olan kalbim, gözlerinde semasını buldu (Odamdaki Cinayet, s.141).

semaver (t.1)

isim Rus. Özellikle çay demlemekte kullanılan, içinde kömür yakacak ocağı bulunan, elektrikle de çalışabilen, bakır, pirinç vb. metallere yapılmış musluklu kap

Yatak ve sedir, kilim üzerine yerleştirilmiş semaver, itina ile temizlenmiş odada ayrı birer mâna taşırdı (Deli İmam, s.56).

semer (t.1)

isim Rum. At, eşek, katır vb. hayvanların sırtına yerleştirilen, üzerine yük bağlanan veya binilen, iskeleti ağaçtan araç

Eşeği dövmeyen, semerini döver kavlince, ayağındaki zinciri şöyle bir çekiştirdim (Papağan Dedi Ki, s.167).

semirmek (t.4), s.170, 174(3)

nsz Besili, yağlı bir duruma gelmek, semizlemek, şişmanlamak

Bir koyunun, özellikle benim gibi yemini yiyen, semirmeye çalışan, sürüden ayrılmayan, fırsat bulursa komşu tarlalardan çalan, yoksa bulduğu ile yetinen, koyunluk bilincine varmış bir koyunun çekineceği ne olabilirdi? (Koyun Olmak, s.174).

semiz (t.1)

sıfat Şişman

“O kadar ki” dedim “sizin neslinizdeki gibi zaman zaman hudutlarını bile aşmayı düşünmez oldular, semiz ve mutlular şimdi.” (Bir Eşek Karşısında, s.193).

sen (t.111), s.15(3), 17(5), 18(5), 24(2), 26(3), 27, 28(2), 29, 33(2), 34, 48, 53, 54(4), 59(6), 60, 62(3), 63(3), 69(5), 70(2), 74, 80(2), 92, 96(2), 104(6), 105, 106, 116(6), 119, 127, 138, 139, 142(5), 150, 151, 152, 153, 157, 159(2), 166, 168, 172, 173(2), 174(4), 188(3), 195(2), 196(3), 197(4), 200, 204(2)

isim Teklik ikinci kişiyi gösteren söz

Verin, verin diye inleyen insanlar arasında geçen 35 yıllık ömrüm, sendem

ğreniyorum (Bir Sebilciden, s.15).

senbernar (t.1)

isim Çok büyük ve adaleli, İsviçre kökenli köpek ırkı, Saint Bernard

*Onlar çoğunlukla **senbernar** ya da pudel ruhunu beğenirler (Zebra-Son-Animo, s.176).*

sendrom (t.2), s.124, 129

isim, tıp Fr. syndrome Belirge

*“Sonuç,” dedim, “Buna fobi ve fobi ile birleşik, psikastenik **sendrom** denebilir.” (Palto, s.124).*

sene (t.22), s.21(2), 22, 33, 49, 50(2), 53, 54(3), 60, 69(2), 104(3), 111, 119, 133, 157, 190

isim Ar. sene Yıl

*Göz yaşıyla, **senelerdir** görmediğim bir sevgiyle öpüyor, öpüyordu (Kırkıncı Adam, s.133).*

senelerce (t.4), s.50, 56(2), 173

zarf Yıllarca

*Kimi para vererek, kimi devletin parasını alarak **senelerce** uğraşır ve uğraştıklarını gösterir bir belge alırlar (Koyun Olmak, s.173).*

senelik (t.1)

sıfat Yıllık

*Yirmi beş **senelik** mülevves hayatımın, kaytan bıyıklı mürşidi, aydınlanan ufkunda, asaletin erişilmez yüksekliğini idrâk edebiliyorum (Bir Sebilciden, s.15).*

seninki (t.2)

1.*sıfat* Senin olan, seninle ilgili olan

*Okulun modeli İsviçre’den alınmıştı, **seninki** de Avrupa’dan (Yeni Okul, s.116).*

2. Yakın çevrede olan bir kimseden söz ederken kullanılan bir söz

*O gün, belki kırk bardak çay içmiş **seninki**, şubenin üç kat merdivenini bir çok kere inmiş çıkmış ve sonra efendim doktor şöyle bir dinlemiş, kalb hastası demiş, vermiş raporu (Suç, s.92).*

sentez (t.1)

isim, felsefe Fr. synthèse Yalından karmaşık olana, külliden cüziye, zorunludan olasıya, ilkedden onun uygulanmasına, genel yasadan bireysel duruma, nedenden etkiye, öncülden varılan sonuca giden düşünme biçimi, bireşim

Vardığım bu hüküm inanın hiç de tesadüfî değil, aksine bir İlmî sentezin sonucu (Passionya Buluntuları, s.154).

seramik (t.1)

*sıfat Fr. céramique Yüksek ısıda pişirilmiş toprak, fayans, porselenden yapılan Hani Bursa'da bir türbe vardır, hani canım çinilerinin bir kısmı bir zamanlar söküldü de sonra şey oldu; yerleri çimentoyla sıvandı, işte öylesine yeşil gözleri olan bir **seramik** resim geçti elime (Passionya Buluntuları, s.156).*

serçe (t.2), s.93, 145

*isim, hayvan bilimi Serçegillerden, insanlara yakın yerlerde yaşayan, kışın göçmeyen, koyu boz renkli, ötücü küçük bir kuş (Passer domesticus) Bir **serçe** sürüsü, birden havalandı, ürperdi kadın, hafif bir çığlık attı ve aksi bir sesle "Müz'îç hayvanlar." dedi (Kırkinci Yıl, s.93).*

serhoş (t.3), s.62(2), 197

*sıfat, hal ağzında Far. Alkollü içki veya keyif verici bir madde sebebiyle kendini bilmeyecek durumda olan (kimse), esrik, mest, sermest, başı dumanlı, kafası bulutlu, kafası iyi, kafası dumanlı, kafası kıyak, sarhoş Tarihe bakıyorum 3000'inci yılın adamı, firavunlardan, Benî İsrail'in buzağısından, Olemp'in **serhoş** tanrılarına, Lat ve Uzza'dan, Avrupa'nın madde aşkına, Amerika'nın tröstüne, Rusya'nın politbürosuna kadar Tarihe bakıyorum, yalnız olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

seri (t.1)

*zarf Ar. série Hızlı bir biçimde Böceği uzun uzun seyretti, yüzündeki mes'ut ifade, etrafa **seri** ve endişeli bakışlarıyla bir ara kayboldu, yalnız olduğunu anlayınca memnun ve müsterih otlar arasında hızlı hızlı yürümeğe çalışan böceği bir müddet takip etti, tekrar etrafına bakındı ve serin zemine sırtüstü uzandı (Erkeklik Özentisi, s.32).*

serilmek (t.2), s.25, 196

-e Serme işi yapılmak

*O gün ayaklarım altına **serilmiş** çelenkler ve hakkımda söylenen sözler beni uzun zaman düşündürdü, insanlar, beni toprak altından çıkararak, beni şurdan burdan toplayan, eritip bir şekil veren insanlar karşımda hürmetle duruyorlar ve hakkımda övücü konuşmalar yapıyorlardı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

serin (t.5), s.32, 93, 103, 136, 140

sıfat Az soğuk, ılık ile soğuk arası

*Ahşap kapının aralık verdiği yerlerden **serin** ve rutubetli bir hava geliyordu (Sınır, s.103).*

serinlik (t.4), s.35, 60, 87, 117

isim Serin hava

*Bu hülyalı İstanbul akşamındaki mânalı **serinlik** içimi hafifçe ürpertti (Çatal, s.35).*

sermek (t.1)

-e Açarak yaymak veya döşemek

*Merdiven altına **serdiği** çimento torbalarına rahatça uzandı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).*

sersemce (t.1)

zarf Sersem bir biçimde, sersemcesine

*Toprağı avuçlayan ellerin, bu dünyaya **sersemce** tutunmaya çalışacaklardı (Sınır, s.104).*

serseri (t.1)

sıfat Far. serserî Belli bir işi ve yeri olmayan, başıboş (kimse), hayta

*İkimiz de sustuk, bu sükût karşılıklı bakışmalarımızla uzadı, **serseride** bana karşı bir galibiyet, inkâr edilmez bir üstünlük var gibiydi (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

sert (t.8)

1.sıfat Çizilmesi, kırılması, buruşması, kesilmesi veya çiğnenmesi güç olan, pek, katı, yumuşak karşıtı (s.120, 204(2))

*Yaratıldığı maksat, içinde, **sert** tomurcuk zırhını patlatıyordu (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

2.Keskin

***Sert** bir dönüşle yanlarından ayrılıyorum (Yeni Gelen, s.73).*

3.Bağışlaması, hoşgörüsü olmayan

*110 yüzünde dört uzun yılda silemediğim **sert** ve hâin bir ifadeyle dikildi karşıma (Yeni Okul, s.114).*

4.zarf Gönül kırıcı, katı, ters bir biçimde (s.118, 188)

*İrkildi Zöhre, “Ne va, ne soryon?” dedi **sert** (Vermek ve Ötesi, s.118).*

5. sıfat Hırçın, öfkeli, hiddetli

*Bir müddet **sert** adımlarla gitti; geldi, sonra durdu, kütüklüğünü düzeltti, adımları yumuşadı (Nöbet, s.207).*

sertleşmek (t.2), s.90, 146

nsz Bir kimsenin davranış veya sözleri sert, kırıcı olmak

Bir yandan kendimi mahkûm ettiğim konuşmama mecburiyeti, kalınlaşıyor, sertleşiyordu (Körün Gördükleri, s.90).

sertlik (t.5), s.20, 166, 204(2), 205

isim Sert, katı olma durumu

Gri bir granit parçasında grinin ve kayanın sertliğini (Isırmak, s.204).

servet (t.2), s.159, 199

isim Ar. servet Varlık, zenginlik, mal mülk

Sahip olduğumuz binlerce kıratlık servete karşılık sadece bir boncuk aldın (Passionya Buluntuları, s.159).

servi ağacı (t.1)

isim, bitki bilimi Servi

Uzun servi ağaçları, eğri mezar taşlarını gölgeliyordu (Dua, s.40).

ses çıkmamak (t.2), s.180, 188

isim ses + y.f. Tr. çıkmak Hiçbir ses duyulmamak

Önceleri bir rüzgâr fırtılsından başka bir ses çıkmazken sonra birden bu fısıltının anlam kazandığını ve Romilanya dilinde politikacı anlamında kullanılan pa-pa-gan kelimesini duydum (Sesli Ansiklopedi, s.180).

ses kesilmek (t.1)

isim ses + y.f. Tr. kesilmek ses, artık duyulmamak

“Hükümet” diye yeniden başladı konuşma, ses kesildi bir süre, bezirgânlar yüksüzü” diye kesik kesik devam etti (Sesli Ansiklopedi, s.181).

ses (t.106), s.16(2), 20, 23(4), 24, 25(2), 26-27, 29, 34(2), 36, 41, 42, 47(2), 52(3), 53, 57, 60(2), 62, 68, 72, 73, 76, 80, 81, 82, 84(3), 85(3), 89, 90, 92, 93, 94, 95, 99, 100, 103, 104(2), 106, 109, 114(3), 117, 119, 126, 127, 128(3), 130, 133, 135(3), 136, 138, 144, 145(3), 146(2), 151, 152(2), 153, 164, 167, 168(3), 169, 170, 177, 178, 180(2), 181, 183, 184, 185, 188, 189(2), 193, 200, 203, 205, 207(2), 208(2)

isim Kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün

Bir hayli aradıktan sonra i harfini buldu ve o fısıltılı ses şöyle cevap verdi (Sesli Ansiklopedi, s.180).

seslenmek (t.3)

1.nsz, -e Uzaktan bağırarak çağırmak, ünlemek

Ömründe olmadığı kadar kararlı, “Nazmi” diye seslendi, “Bana bir sigara

ver.” (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).

2.-e Sözü birine veya birilerine yöneltmek, birine karşı söylemek, hitap etmek (s.165, 167)

“Namaz uykudan hayırlıdır.” diye **sesleniyordum** Kâbe üstünden (Düşünmek, s.165).

sesli (t.5), s.15, 85, 179, 180, 192

sıfat Sesi olan, ses çıkaran

O anlatır, bir görünmez 'kalem zihnime Münâdi'yi çizerdi; gür **sesli**, palabıyıklı, iri ve güçlü bir adamı (Göç Zamanı, s.85).

sessiz (t.3), s.72, 138, 185

sıfat Sesi olmayan, ses çıkarmayan

Sessiz ve hareketsiz oturmasaydı, çalsaydı, söyleseydi belki bu duruma katlanmam kolay olurdu diyorum (Cümbüş, s.138).

sessizce (t.3), s.64, 80, 103

zarf Sessiz bir biçimde, sessiz olarak, sessizcesine

Kapı **sessizce** açıldı (Sınır, s.103).

sessizleşmek (t.1)

nsz Sessiz duruma gelmek, sessiz olmak

Capcanlı kelimeler, dudaklarımda kuruyor, **sessizleşiyordu** (Sınır, s.103).

sessizlik (t.9), s.36(2), 39, 64, 79, 125, 177, 185, 198

isim Ortalıkta gürültü olmama durumu, sükût

Divanın üzerinde o zamana kadar görmediğim, pırlıtlı, madenî bir şeyler vardı ve çocukça bir hiss-i kablelvuku ile bu **sessizliğe** onların sebep olduğunu anlıyordum (Çatal, s.36).

sevdalı (t.1)

sıfat Sevdaya tutulmuş olan, tutkun, vurgun, âşık

Ben o incecik kokuda, doyulmaz bir kadının **sevdalı** ömrünü, yıllarca koklamıştım (Okuyamadığım Mektup, s.122).

sevebilmek (t.1)

-i Sevme ihtimali veya imkânı bulunmak

Bir biti pardon bir ineği **sevebilmen** için, böylesine güzel olmaman gerekmez mi? (Bitler, s.190).

sevgi (t.8), s.17, 122, 133, 135, 164(2), 191, 191-192

isim İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye

yönelten duygu

*Gerek çitin yüksekliği, gerekse bura âdetlerince bu biçim **sevgi** gösterisinin hoş karşılanmayacağı fikri frenledi beni (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

sevgili (t.4), s.84, 141, 149, 150

isim Sevilen ve âşık olunan kimse, yavuklu, dost, yâr, canan

*Belki o, beni beraberinde götürmemek için Münâdi'ye "Sus!" demişti, "Uyanmayın!" Bütün **sevgililerin** insana kucak açtığı ülkeye gitme acelesiyle "Sonra da gelse olur!" demişti belki (Göç Zamanı, s.84).*

sevilmek (t.3)

1.*nsz* Sevgi duyulmak, sevgi beslenilmek

*Karım tarafından delice **sevilen**, oğullarımın baba dediği, kırk yiğitle giden, kırk yiğitle dönen (Kırkinci Adam, s.133).*

2.Beğenilmek

*Yıllar önce 23 Nisan'dı. Ben, İmam Ömer Efendi'nin oğlu, ben öğretmenin etkisinde kalmış kırk çocuk gözünde afaroz edilmiş yapayalnız öğrenci, **sevilmek** ihtiyacıyla onların safına geçmiştim (Nedenlerim, s.99).*

sevimli (t.4), s.37, 156, 189, 192

sıfat Hoşa gitme özelliği olan, hoşa giden, cana yakın, şirin, sempatik

*Bu da ruhunuzun prenses Sima'dan sonra, önce bir kaplana, sonra bir kuğuya, sonra bir ineğe, binbir **sevimli**, yırtıcı ve güzel hayvana geçmiş olmasıyla izah edilebilir (Passionya Buluntuları, s.156).*

sevinç (t.16), s.18(2), 20, 33, 43, 54, 80(2), 81, 104, 128(2), 142, 153, 164, 174

isim İstenen veya hoşa giden bir şeyin olmasıyla duyulan coşku

*Dev **sevinç** ve ızdıraplar yaşamalıydı derinliklerinde (Düşünmek, s.164).*

sevindirmek (t.1)

-i Sevinmesine yol açmak, sevinmesini sağlamak

*Onu pek **sevindirmedi** bu havadisim (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

sevinmek (t.5), s.76, 92, 114, 196, 202

nsz Sevinç duymak

*Ana kalbi bu, önce **sevindi**, bana bir şey demedi; ama o günden sonra yüzüme bir tuhaf bakar oldu (Suç, s.92).*

sevişmek (t.1)

nsz Cinsel ilişkide bulunmak, aşk yapmak

Âşıktı (Deli gibi), seviyordu (Çılgın gibi), evleri olacaktı (Pembe boyalı),

çocukları olacaktı (Deniz gözlü), hep sevişeceklerdi (Bugünkü gibi) (Hepimiz Gibi, s.49).

sevkiyat (t.2), s.91, 92

isim Ar. sevkiyyāt Silahlı kuvvetlerde, personel, silah, araç, yiyecek vb. ikmal maddelerinin, stratejik ve taktik amaçlarla bir yerden başka bir yere gönderilmesi

Sevkiyat günü geldi çattı (Suç, 92).

sevme (t.1)

isim Sevmek işi

Evlenmemizden, çocuklarımızdan, onları azarlamamdan, sevmemden, sıkıntı ve sevinçlerimden (Misafir Geldi, s.20).

sevmek (t.25), s.29, 36, 41, 47, 49, 54(2), 60, 61, 69, 71, 101, 110, 114, 116(4), 122, 133, 155, 156(2), 172, 177

-i Sevgi ve bağlılık duymak

Var olduğuna inandığım ve çok, pek çok sevdiğim bir insanı nasıl görmezden gelir, nasıl başımı çevirir geçerim? (Rilke'nin Dışılığı Hakkında, s.110)

seyir (t.1)

isim Ar. seyr Eğlenmek için bakma, hoşlanarak bakma

İsmimi duymanızın bile, seyrine doyum olmaz dudaklarınızı gülümsemeye renklendirdiğini görür gibi oluyorum (Passionya Buluntuları, s.158).

seyirci (t.2), s.68, 164

isim Bir olayı gören, izleyen kimse, izleyici

Bir de beni görmesi için, bir seyirci düşünüyordum (Düşünmek, s.164).

seyrek (t.1)

sıfat Benzerleri veya parçaları arasında çok aralık bulunan, aralıklı, sık karşıtı

Tana, babasının çekik gözlerine, seyrek sakallı yüzüne birşeyler sorarak baktı (Doğuş, s.80).

seyretmek (t.10), s.32, 33, 66, 82, 91, 117, 125, 164, 194, 200

nsz Ar. seyr + Tr etmek Eğlenmek, görmek, öğrenmek vb. için bakmak, izlemek

Seyretmek için durdum (Bir Eşek Karşısında, s.194).

sezdirmek (t.1)

z.f. -i, -e Sezmesine yol açmak, belli etmek, hissettirmek

Sezdirmeden karısına baktı, şişman ve yaşlı buldu (Kırkinci Yıl, s.94).

seziş (t.1)

isim Sezme işi

*Bilmediğim bir yerden ve fevkalâde bir **sezişle**, beni tanıyor ve düşündüklerimi biliyor kanaati titretiyordu beni (Cümbüş, s.138).*

sezmek (t.3)

1.-i Açık bir kanıt olmaksızın, olmuş veya olacak bir şeyi anlamak, kestirmek, hissetmek

*Bütün lezzetler ve renklerde, üzüntü ve kayıplarda ruh gibi bir varlık **sezersiniz** (Açmadığım Kapı, s.150).*

2.Anlamak, fark etmek (s.15, 16)

*Bomboş hayatımda, muazzam karanlığın manasını **seziyorum** (Bir Sebilden, s.15).*

sıcak (t.13)

1.*sıfat* Yakmayacak derecede ısısı olan, yakmayacak kadar ısı veren, soğuk karşıtı (s.19, 79)

*Yumuşak pöstekiden yapılmış **sıcak** yatakta, kendisi, karısı ve oğlu yan yanaydılar (Doğuş, s.79).*

2.Havadaki yüksek ısı (s.19, 27, 32, 39, 104, 125, 131, 150, 206)

*Avucunuzu **sıcak** bir yaz günü bir mermerin esrarlı soğuğuna bastırmışsınızdır (Açmadığım Kapı, s.150).*

3.*isim* Dostça olan, sevgi dolu

*İnceydi, ama samimi ve **sıcaktı** (Palto, s.125).*

sıcaklık (t.3), s.44, 51, 147

isim Sıcak olan şeyin durumu, etkisi veya sıcak olan şeyin niteliği, hararet

*Bu ağırkanlı adamlarda, hissini parmak uçlarından ta derinlere çekildiği bu yaratıklarda beklemek bir gocuk **sıcaklığında** ve olgun ekin rengindeydi (Bekleyenler, s.147).*

sıçramak (t.2), s.107, 167

nsz Bir uyarı veya heyecan sebebiyle ürkerek birdenbire olduğu yerde doğrulur gibi sarsılmak

*Son zamanlarda, uykudan **sıçrayarak** uyanıyorum (Nedenlerim, s.107).*

sığınmak (t.4), s.44, 45, 124, 140

-e Tehlikelerden kaçarak güvenilir bir yere çekilmek

*Kaçarcasına İngilizce ders kitabıma **sığındım** (Odamdaki Cinayet, s.140).*

sığır (t.4), s.183(2), 184, 185

isim, hayvan bilimi Geviş getirenlerden, boynuzlu büyükbaş evcil hayvanların genel adı

At gibi tüylü, inek gözlü, alt çenesi eşeğe benzeyen bu esatiri yarattığın sığır olduğunu söyledim, inanmak istemedi ama, arkadaşı, belki Türk sığıru böyledir diye ikna etti onu (Almanya Notları, s.183).

sığmak (t.3), s.44, 135, 164

-e Bir kaba, bir yere bütünüyle girebilmek veya içinden geçebilmek

Bir kralın içine sığamayacağı kadar dar bir ölüm bu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.164).

sıhhat (t.1)

isim Ar. *şihhat* Sağlık, esenlik

Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin mucidi benmişim gibi, alçaklık, insan sıhhatini sabote, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu, Mısır'ın namılı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).

sık (t.1)

zarf Kısa zaman aralıklarıyla, az aralıklarla

Yarım ve sık nefeslerle göğsü inip kalkıyordu (Suç, s.91).

sık sık (t.1)

zarf Arası çok geçmeden, az aralıkla, sık olarak, sıkça

Yılların tecrübesi bana öğretmişti ki, insanoğlunun eline geçen hemen her şey sık sık şekil değiştirir (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

sıkı (t.2)

1.sıfat Güçlü ve çabuk, hızlı

Sıkı bir vuruşla, elindeki dalı kırdı attı (Kırkinci Adam, s.133).

2.zarf Sıkıca, iyice

Bunu kaputlarına daha sıkı sarılışlarından anlıyorum (Yeni Gelen, s.71).

sıkıca (t.3), s.84, 127, 132

zarf Sıkı bir biçimde

Onlar, daha bir an evvelki yaşantılarına, hatıra demiş, sıkıca göğüslerine basmış, iki büklüm omuzlarına yüklenmişken, ben verdiği acıya rağmen bıraktıklarımca rahat, unutulacak şeylerin çokluğu karşısında düşünceliydim (Kırkinci Adam, s.132).

sıkıcı (t.2), s.45, 51

sıfat İç sıkıkan, can sıkıkan, tedirgin eden

Hava **sıkıcı**, ihtiyaç içinde kıvranan kadının mırıltısı sıkıntılıydı (Borç, s.45).

sıkılğan (t.1)

sıfat Utangaç

Sıkılğan, dalgın ve tabiî boyasız dudaklar ile, hakikatin tâ kendisi olan hareketleri ne kadar saf, ne kadar uygun değil mi? (Telsiz Memuresi, s.30)

sıkılı (t.3), s.101, 103, 115

sıfat Birbiri içine geçmiş, sıkıştırılmış olan

Sıkılı dişlerimde yakalardım kahkahaları, ya önleyemezsem, ya sürer giderse ve beni nefessiz bırakırsa gülüşüm diye korkardım (Elli Liralık Teşhis, s.).

sıkılmak (t.10)

1.nsz Sıkma işi yapılmak

Sıkılmaktan eğildi şekiller (Kurşun Dünyasından, s.83).

2.-den Can sıkıntısı duymak (s.25, 71, 73, 92, 125, 128, 193)

Mütereddit görünmeme; arkadaşlığından **sıkılmam** ihtimaline rağmen oturduğum çimenliğe serildi (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

3.Utanıp çekinmek (s.73, 89, 125)

Arkadaşlar bana ısrarla bakıyorlar, bakışlarından **sıkılıyorum**, küçülüyorum (Yeni Gün, s.73).

sıkıntı (t.9)

1.isim İşsizlik, tekdüzelik, bezginlik vb. sebeplerden doğan ruhsal yorgunluk, cefa, eziyet (s.74, 76, 111)

Derin bir **sıkıntı** içindeyim (Taşındığım Ev, s.74).

2.Bir bozukluğun, karışıklığın sebep olduğu etkili ve sürekli yorgunluk, mihnet (s.115(2), 126)

O gece, sebebini ancak bugün anlayabildiğim **sıkıntılarla** döndüm durdum (Yeni Okul, s.115).

3.Sorun, mesele, sendrom, problem

Evlenmemizden, çocuklarımızdan, onları azarlamamdan, sevmemden, **sıkıntı** ve sevinçlerimden (Misafir Geldi, s.20).

4.Yokluk ve parasızlığın yol açtığı geçim darlığı

Suluk basma perdelerin aralıklarından yeni günün müjdecisi odaya ümitleriyle, heyecanlarıyla, getirdiği sıkıntı ve sevinçlerle doldu (Yeni Gün,

s.33).

sıkıntı vermek (t.1)

isim sıkıntı + y.f. vermek tedirgin etmek, bunaltmak

Bekleyiş, ona sıkıntı vermiyordu (Doğuş, s.79).

sıkıntılı (t.5), s.45, 72, 100, 113, 151

sıfat Sıkıntı veren, çileli, kasvetli, meşakkatli, mukassi

Postallarımızın çıkardığı gürültü yeknesak, gece sıkıntılı (Yeni Gelen, s.72).

sıkıştırmak (t.1)

-i Bir şeyi dar bir yere zorla sığdırmak, tıkmak

Elleriyle yoklayarak buldu bankı, öbür köşeye yavaşça oturdu ve değneğini iki dizi arasına sıkıştırarak, görmeyen gözlerini ilerde bir noktaya dikti (Körün Gördükleri, s.89).

sıkıştırma (t.1)

isim Sıkıştırmak işi

Milletler birbirlerine kur yapmaktan vazgeçecekler, evlilik müessesesinin pabucu dama atılacak, bugün gayrimeşru sayılan Amerika'nın karanlıktaki sıkıştırmalarını, yarın Rusların gerdeğe girmesini olur sayacaklar (Yorgunluk Hakkında, s.210).

sıklaşmak (t.1)

nsz Sık duruma gelmek veya sıkça ortaya çıkmak, sık görülmek

Yaklaşan ayak sesinin temposuyla, kalbimin atışı sıklaşıyor, sonra duracak gibi oluyordu (Sınır, s.103).

sıkmak (t.2)

1.-i Çevresine sarılarak veya bir şey sararak çepeçevre basınç altına almak

Tana, babasının kemikli ve ince elini aldı, sıktı, başının üzerine koydu, sonra alnuna dayadı (Doğuş, s.80).

2.Baskı altına almak, üzme, bunaltmak, zorlamak

Yani insan kendini sıkarsa ne demek istediği pekâla anlaşılıyordu (Zebra-Son-Animo, s.175).

sımsıkı (t.2), s.30, 117

sıfat Çok sıkı

Sımsıkı kundak içinden çıkmış bu değirmi yüz, pembe pembeydi (Verme ve Ötesi, s.117).

sınıf (t.1)

isim, toplum bilimi Ar. sınıf Bir toplumda, aynı görevi yapan, aynı yararı sağlayan, aynı şartlarda yaşayan büyük insan grubu, klas
Toplumda bir sınıf daha vardı (Passionya Buluntuları, s.155).

sınır (t.12)

1.*isim Rum.* İki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi, hudut
(s.182, 183)

El koydular yiyeceklere, tahlil raporu alınmadan sınırdan geçiremezsin dediler (Almanya Notları, s.183).

2.Komşu il, ilçe, köy veya kişilerin topraklarını birbirinden ayıran çizgi
(s.104(2), 105)

Pervazı tutan ellerinin takallüsüne bakmadan “Sınır” dedim (Sınır, s.104).

3.Bir şeyin yayılabileceği veya genişleyebileceği son çizgi, uç
Altınlaşan tepeleri, beyaz dünyanın muazzam sınırları gibi görürsünüz (Erzurum’da Akşam, s.64).

4.Bir şeyin nicelik bakımından inebileceği veya çıkabileceği en alt ve en üst yer, limit
(s.101, 113, 124, 164(2))

Hastalığımı anlatabilmek için bulduğu terimlerle, arzularım kirlerinden yıkıncak, yıkılacak sınırlar, boğmayacaklar beni ve toplum gözünde davranışlarım bir lâtince isimde meşru olacaklardı (Elli Liralık Teşhis, s.101).

sınır taşı (t.1)

isim Rum. sınır + Tr. taş Sınırı belirlemek için koyulan taş vb. madde

Eski sınır taşları tarlanın alt ve üst ucunda artık sizin taraftaydı (Sınır, s.104).

sınırı aşmak (t.1)

d. isim Rum. sınır + y.f. Tr. zorlamak Bütün gücünü en son tahammül noktasına kadar kullanmak

Ben, onların özlediği evlat ve arkadaş sınırlarını aşıyor; yabancı, bambaşka bir vücutta yeniden var oluyordum (Düşünmek, s.163).

sınırsızlık (t.1)

isim Sınırsız olma durumu, hudutsuzluk

Geniş bir sınırsızlık içindeydi (İnsanlar ve Saatler, s.112).

sıpa (t.1)

isim, hayvan bilimi Eşek yavrusu

Kendi rengindeki sıpasının sevimli zıplamalarına aldırmaksızın, güzel gözlerinde hep bildiğimiz durgun ifade, o da bana bir tanıdıkmişim da bulup

çıkaramamış gibi bakıyordu (Bir Eşek Karşısında, s.192).

sır (t.1)

isim Aklın erişemediği, açıklanamayan veya çözülemeyen şey, giz, gizem
*O halde, sonsuzluğunun **sırrının** benim küçücük alnımda yazılı olduğu doğru mu? (Odamdaki Cinayet, s.141).*

sıra (t.8)

1.*isim* Yan yana, art arda olan şey veya kimselerin tümü, dizi (s.107, 118)
*Bir kaç **sıra** dolunca, bir türkü kırkit ritminde canlandı (Vermek ve Ötesi, s.118).*

2.Bir şeye ayrılan, uygun görülen veya rastlayan zaman (s.174, 178, 185)
*Tam bağırmağa başlayacağı **sırada** babamın hiddetle ona koştuğunu gördüm (Koyun Olmak, s.174).*

3.Dershane, meclis vb. yerlerde kullanılan ve oturup yazı yazacak biçimde yapılan mobilya
*Mektep **sıralarından** bir mısra var dilimde, ihtiyarsız tekrar edip duruyorum (Taşındığım Ev, s.76).*

4.Tahtadan oturak

*Oturduğum **sıraya** doğru bir adam geliyordu (Körün Gördükleri, s.89)*

5.Nöbet

***Sırayla** her adam, tavla oynayan, kâğıt oynayan, oturan, düşünen her adam yapışkan bir ısrarla gözlerime ve kalbime doluyor (Taşındığım Ev, s.76).*

sıradağ (t.1)

isim, coğ. Ortak özellikler gösteren, aralarında uzunlamasına vadilerin bulunduğu dağlar dizisi
*Koca koca dağlar, sanki sâde kulak kesilmişlerdi de, **sıradağların** ardına yöneltmişlerdi bakışlarını_ (Doğuş, s.80).*

sıradan (t.1)

sıfat Bayağı

***Sıradan** biri gibi, bir öğrenci, bir polis memuru, bir öğretmen, bir partili ya da ne bileyim fikrî kıymetlerden yoksun biri gibi davranması ve üstünde taşıdığı serveti belli etmemesi gerekirdi (Fikirci, s.199).*

sıralamak (t.3)

1.-i Birbiri ardı sıra veya yan yana koyarak sıra durumuna getirmek

*Katil aleti olarak masa üzerine **sıraladığımız** nesnelere, aslında yiyecek*

maddeleridir (Almanya Notları, s.185).

2.Art arda söylemek, sayıp dökmek (s.154, 192)

*Hal diliyle hangi memleketin hangi şehrindeyisin, memnun musun hayatından, kaç yıldır buradasın şeklinde pek çok soruyu bir nefeste **sıraladım** (Bir Eşek Karşısında, s.192).*

sıralanmak (t.5)

1.nsz Sıra oluşturacak biçimde yer almak (s.56, 58, 155)

*Mütenevvî eserler, taban tabana zıt fikirlerle Yunanca ve Arapça, Farişî ve Fransızca yanyana, içice eski ciltlerinden memnun, üstüste **sıralanırlardı** (Deli İmam, s.56).*

2.Sıraya, düzene konulmak (s.149, 163)

*Bence hemen her masalın önce uyuyan prensesi hayâl edilir, sonra ona giden yolda binbir engel **sıralanır** (Açmadığım Kapı, s.149).*

sıralı (t.1)

sıfat Sıralanmış, düzenlenmiş, dizili

*Ben çok zaman evvel öldüm, dedi, dudaklarında mağrur tebessümler **sıralıydı** (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

sırası gelmek (t.1)

bir başkasından sonra sıra birinin veya bir şeyin olmak

*Kullandığı sözler, çok daha evvel, defalarca söylenmiş, yıpranmış, ton ve renginden kaybetmiş de **sırası gelince** hazırca çıkarılıvermiş gibiydi (Cümbüş, s.138).*

sırat köprüsü (t.1)

isim, din b. İslam inancına göre mahşer günü üstünden geçilecek olan köprü

*Yol deel ki ölüsü kandilli, **Sırat köprüsü**, diye ortaya konuştu (Şoför Aziz, s.28).*

sıraya sokmak (t.2), s.103, 115

isim sıra + y.f. sokmak düzenlemek, sıralamak, sıraya koymak

*Beceriksiz bir acele ile, söyleyeceğim kelimeleri, zihnimde bir sıraya **sokmaya çalışıyordum** (Sınır, s.103).*

sırf (t.2), s.83, 141

zarf Ar. şirf Tümüyle, tamamen

*Gösterdiği noktalarda, şekiller **sırf** mânâ oluyorlar, mor renkli tırnaklarıyla kadın, onları yakalıyor ve bize anlatıyordu (Kurşun Dünyasından, s.83).*

sırlıklam (t.1)

sıfat BÜSBÜTÜN ıslak, çok ıslak, sırsıklam

Yüzü terle sırsıklam annemin yanma gitmek, o çocuktan başkasının duyamayacağı güzel kokuyu doya doya içime çekmek istedim (Çatal, s.35).

sırtış (t.1)

isim Sırtma işi

Genç kız, budalaca sırtışını dudaklarına perçinlemiş, hayran dinledi (Hepimiz Gibi, s.49).

sırtmak (t.1)

nsz Dişlerini göstererek aptallık, şaşkınlık, kurnazlık veya alay belirtir biçimde gülmek, sırtarmak

Kirli siyah dişlerini göstere göstere sırtarak yanıma yaklaştı (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

sırnaşık (t.2)

1.sıfat Yapmacık

Teklifsiz, altına bir saldalye çekti, yüzünde sırnaşık ve çekingen bir gülümseme vardı (Taşındığım Ev, s.74).

2. Rahatsız eden, sıkıntı veren

Sarışın veya esmer, uzun veya kısa bir adamı, şekil ne olursa olsun bir adamı, onlardan evvelki adamı düşünmeyecekler, onun yılışık, onun küstah ve sırnaşık yüzünü görmeyecekler, görseler bile -Kahkahalarla güldü- görseler bile “A.” diye haykıracaklar, “A.. bak bu bizim Ahmet yahu” (Taşındığım Ev, s.75).

sırt (t.15)

1.isim, anatomi Omurgalı veya omurgasız hayvanlarda boyundan kuyruk sokumuna kadar uzanan üst bölüm

Önde başını yükseklere kaldırmış ve boynuzlarını sırtına kadar eğmiş bir erkek geyik haykırıyordu (Yeni Okul, s.114).

2. İnsanın üstü (s.17(2), 37, 62, 85, 93, 112, 122, 126, 127(2), 152, 163, 194)

Sırtında, bir zamanlar ceket olarak imal edildiğine dair izler bulunan bir giysi vardı ve yakasında kocaman ayyıldızlı bir rozet (Bir Eşek Karşısında, s.194).

sırtına yüklemek (t.1)

d. isim sırt + y.f. yüklemek Bir şeyin yükünü, sorumluluğunu üstüne almak

Soytarı Vön der Rosen, yiğitçe bağlılığı ile hikâyede beraberce yaşıyor, hatta insan zannediyordu ki; kralın soytarısı, umulmaz bir kap içinden çıkan bir iyi dev gibi, kralı, hikâyesini ve ızdıraplarını sırtına yüklenmiş, ayakta tutuyordu

(Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

sırtını (duvara) dayamak (t.1)

isim sırt + y.f. dayamak bir yere dayanmak, yaslanmak

Buna nedense dikkat etti Ahmet Usta; çalıştığı tezgâhın arkasında yere çömeldi ve sırtını duvara dayadı (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).

sırtüstü uzanmak (t.2), s.32, 163

zarf sırtüstü + y.f. uzanmak sırtı yere gelmek üzere yatmak

Böceği uzun uzun seyretti, yüzündeki mes'ut ifade, etrafa seri ve endişeli bakışlarıyla bir ara kayboldu, yalnız olduğunu anlayınca memnun ve müsterih otlar arasında hızlı hızlı yürümeğe çalışan böceği bir müddet takip etti, tekrar etrafına bakındı ve serin zemine sırtüstü uzandı (Erkeklik Özentisi, s.32).

sıtma (t.1)

isim, tıp Anofel türü sivrisineğin sokmasıyla insandan insana bulaşan, titreme, ateş ve ter nöbetleriyle kendini gösteren bir hastalık, ısıtma, malarya
Vücudum bir sıtma titremesiyle sarsıldı, içimden bir iğrenme yükseldi kendime karşı (Elli Liralık Terhis, s.102).

sıvalı (t.1)

sıfat Sıvanmış, kıvrılmış (giysi kolu)

Evin en yaşlı adamı, kolları abdest almak için sıvalı, avlu kapısına kadar yürüdü benimle (Bekleyenler, s.147).

sıvamak (t.1)

-i Kolu, paçayı yukarı çekip toplamak veya kıvrımak

Babam abdest almak için kollarını sıvamakla meşguldü (Çatal, s.36).

sıvanmak (t.2)

1.nsz Sıvama (Kolu, paçayı yukarı çekip toplamak veya kıvrımak) işi yapılmak
Zöhre, abdest almak için sıvandı (Verme ve Ötesi, s.117).

2.Sıvama (Sıva ile kaplamak, sıva vurmak) işi yapılmak

Hani Bursa'da bir türbe vardır, hani canım çinilerinin bir kısmı bir zamanlar söküldü de sonra şey oldu; yerleri çimentoyla sıvandı, işte öylesine yeşil gözleri olan bir seramik resim geçti elime (Passionya Buluntuları, s.156).

sıvaşıp kalmak (t.1)

-e Bulaşmak, üstünde kalmak

Maviydi gözleri, ama sanki üzerlerine süt dökülmüş ve biraz retina tabakasına sıvaşıp kalmıştı (Kurşun Dünyasından, s.82).

sıvışmak (t.1)

-e Haber vermeden sessizce gidivermek, kaçmak

Üzüntülü akşam yemeğinden hemen sonra, yavaşça arka odaya sıvıştım (Göç Zamanı, s.84).

sıyrılmak (t.2), s.131, 196

-den Bir yerden veya bir durumdan çıkmak, kurtulmak

Biz kırk adam, kırk ayrı yaşantıdan sıyrılıp, kırk ayrı dünyaya, dudaklarımızda türkü, gönüllerimizde merak, korku ve acı, yürüyorduk (Kırkinci Adam, s.131).

sızı (t.1)

isim Ruhsal acı, ızdırap

Bugün kalbimde yerleşip kalmış sızı, o gün aldığım yaradandır (Passionya Buluntuları, s.157).

sızlanmak (t.1)

nsz Kendine yapılan bir haksızlığı, kendisini tedirgin eden bir durumu, çare bulması veya sadece sıkıntısına ortak olması için karşısındakine anlatmak, yakınmak, şikâyet etmek, şekva etmek, tazallüm etmek

Yapmacık bir huysuzlukla “Şurada bir ağaç olacaktı.” diye sızlandı (Kırkinci Yıl, s.94).

sızmak (t.1)

-den İnce aralıklardan veya gözeneklerden az miktarda ve belli olmadan yavaş yavaş akmak, çıkmak

Her şey, kapı altından sızan kokular yüklü hava bile sizin kofluğunuzu haykırır yüzünüze (Açmadığım Kapı, s.149).

sicil (t.1)

isim Ar. sicil Resmî belgelerin kaydedildiği kütük

“Sicilim elinde.” dedi, “İstedğin gibi yaz. Ama severek taşıdığım cam da elinde.” (Yeni Okul, s.116).

sigara içmek (t.1)

isim İsp. cigaro + y.f. Tr. içmek sigarayı bir ucundan yakıp öbür ucundan dumanını emerek içine çekmek

Sonu gelmeyen asker dizisini seyrediyor ve sigara içiyorduk; onlar, buruşuk, bol ya da dar elbiseleri içinde acele etmeden geçiyorlardı (Suç, s.91).

sigara paketi (t.2), s.28, 76

isim İsp. cigaro + Fr. paquet Sigaraları muhafaza eden kutu

Sigara paketimi uzattım, hissettirmeden ismini okudu (Şoför Aziz, s.28).

sigara (t.15), s.20(2), 26(2), 27, 58, 59, 66, 104, 119(4), 127, 146

isim İsp. cigaro İnce kâğıda, kıyılmış tütün sarılarak hazırlanan, silindirik biçiminde, ağızdan dumanı çekilen nesne

Sigaranı kalın parmaklarınla sararken, beni gösterirdin yavaşmalara (Sınır, s.104).

sigara tablası (t.1)

isim İsp. cigaro + Ar. tabla Küllük

Sigara tablası zifir kokuyordu (Palto, s.129).

sihirli (t.4), s.21, 38, 145, 207

sıfat Büyülü

Sihirli durgunluk bir meleme yumuşaklığında yırtıldı (Bekleyenler, s.145).

silah (t.1)

isim Ar. silāh Savunmak veya saldırmak amacıyla kullanılan araç

*Sen benden güçlü olmana rağmen ayakucumda, ben **silahı** bir daha, bir daha patlatacaktım (Sınır, s.104).*

silahsız (t.1)

sıfat Silahlı olmayan

Silahsız erkek olur mu? (Bitler, s.187).

silebilmek (t.1)

-i Silme ihtimali veya imkânı bulunmak

*Elimi bir kaldıracılabilmek cesaretini gösterebilsem ve yüzümü acıtarak **silebilsem** diye düşünüyordum (Cümbüş, s.138).*

silik (t.3), s.120, 137, 198

sıfat Kendini gösteremeyen, dikkati çekmeyen veya önemli ve belirli olmayan

Sonra, birbirini izlemişti tuhaflıklar; gözlerinin rengi koyulaşmış, sol kaş hafifçe yukarıya çekilmiş, eski **silik** ifade yerine bir iş adamının enerjik, anlamlı çehresi dolmuştu yüzüne (Fikirci, s.198) .

silikleşmek (t.1)

nsz Silik duruma gelmek

*Böylece Beşinci Kari hikâyesi **silikleşiyor**, bütün tekrarına rağmen anlatamıyor insanlara kendini, sonra mahzun tekrar canlılığını bulduğu zindana dönüyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

silinivermek (t.1)

Hızlıca, çabukça silinen

*Gülümsedi ve okunacak bir şey, çekici bir hikâye olmalı diye düşündü, **siliniverdi** aklından telsiz memuresi (Telsiz Memuresi, s.30).*

silinmek (t.2), s.67, 137

nsz Silme işine konu olmak

*Yavaş yavaş kararan ufuk aynı yavaşlıkla gözden **silinir** (Erzurum'da Akşam, s.67).*

silinmez (t.1)

sıfat mec. Değer ve önemi olan, unutulmayan

*Gidenlerin bıraktığı **silinmez** izler, bütün hafifliğine, bütün boşluğuna rağmen pis bir doluluk var etrafta (Taşınmış Ev, s.76).*

silivrii (t.1)

sıfat, halk ağzında Ucuna doğru gittikçe incelen, sivri

***Silivrii** gaymak, diye bağırdı (Çatal, s.36)*

silmek (t.8)

1.-i Bir şeyin ıslaklığını gidererek kuru duruma getirmek (s.36, 53, 65)

*Küçük torun gözyaşından yol yol olmuş yanaklarını elinin tersiyle **sildi**, ağlamaklı sesle, çekinerek (Mektup, s.53).*

2.nsz Üzerine genellikle bir bez sürterek tozlarını, kirlerini almak veya parlatmak (s.28, 75, 93, 137)

*Küt baş parmağı ile kilometre saatinin tozunu **sildi** ve Aziz, şoförlüğün mağrur kılıfında kaybolup gitti (Şoför Aziz, s.28).*

3.Ortadan kaldırmak, yok etmek veya gidermek

*110 yüzünde dört uzun yılda **silemediğim** sert ve hâin bir ifadeyle dikildi karşıma (Yeni Okul, s.114).*

silsile (t.1)

isim Ar. silsile Birbirine bağlı, birbiriyle ilgili şeylerin oluşturduğu dizi, sıra

*Gurur, benlik, değerler **silsilesi**, iğrenç boyunlarını büktüler, boyasız kapıdan, huzurlarıyla huzursuzluk verdikleri temiz odadan, imamdan, imamın içinden çıkıp gittiler (Deli İmam, s.56).*

Sim (t.6), s.156(4), 157(2)

özel, isim Passionya Buluntuları adlı hikâyede yer alan tanrı

*Şöyle bir yazı var resmin altında: "Sim, Sima için köle, Sima **Sim** için nefestir." (Passionya Buluntuları, s.156).*

simā (t.2), s.109, 191

isim Ar. sīmā Yüz

Kitabını ilk okuyuşundan bu yana zihnimde gelişmiş, son şeklini almış bir tanıdık simā (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

sinekkaydı (t.1)

sıfat Özenle yapılmış

Ben alâkadar olmuyordum, asıl benim, kravatlı, ütülü pantolonlu benim, onlardan başka, sinek kaydı tıraşlı, kol saatli benim alâkadar olmam lâzımdı (Şoför Aziz, s.28).

sinek (t.4), s.39, 91, 117, 185

isim, hayvan bilimi Çift kanatlılardan, birtakım uçucu böceklerin genel adı

Ekşi ve ağır kokuyu, hissetmeden içine çekti ve sineklerin zayıf vızıltularına kulak verdi (Dua, s.39).

sini (t.1)

isim Far. sīnī Üzerinde yemek de yenilebilen, yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi

İri tertemiz sini ortaya konmuştu (Çatal, s.36).

sinir sistemi (t.1)

isim, anatomi Yüksek yapılı organizmalarda, organizmanın yaşadığı ortama uymasını, çeşitli organların iş birliği durumunda çalışmasını sağlayan, sinir hücreleri, sinirler ve sinir merkezinden oluşan sistem

Bizdeki yaşama için gerekli bilgiler yerine onlar Himalaya Dağının yüksekliğini, solucanın sinir sistemini, Brezilya'da elde edilen kahve'nin kaç gram olduğunu öğrenirler (Koyun Olmak, s.173).

sinir (t.1)

isim, anatomi Duyu ve hareket uyarılarını beyinden organlara, organlardan beyne ileten beyazımsı teller ve bu tellerin oluşturduğu demet

Tornanın aynası, dönüyor ve içinden yakaladığı bir sinir ucunu kavramış, sararak çekiyordu (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).

sinirlenmek (t.1)

nsz, -e Duygu ve davranışlarını denetleyemeyecek duruma gelmek, öfkelenmek, köpürmek, feveran etmek

Delikanlının kahkahasında beni sarsan ve iç âlemime nüfuza yeltenen bir şey var, sinirleniyorum (Taşındığım Ev, s.76).

sinmek (t.4)

1.*nsz* Korku, yılgınlık vb. sebeplerle konuşmamak, hareket etmemek veya tepki göstermemek

Karımda ürkmüş, sinmiş bir hal vardı (Misafir Geldi, s.19).

2.-e Hiç çıkmayacak veya güç çıkacak biçimde işlemek, nüfuz etmek (s.122(2), 141)

Mektubun, vatan sinmiş, gerçek sevgi, gerçek hasret ve en önemlisi tertemiz bizim kadınıımız sinmiş her satırını, içerek okuyacağım (Okuyamadığım Mektup, s.122).

sinsi (t.3), s.74, 89, 113

sıfat Gizli ve kurnazca kötülük yapan

Masa üzerinde kol saati, sinsi bir kararla işliyordu (İnsanlar ve Saatler, s.113).

sinsice (t.2)

1.*sıfat* Gizlice, belli etmeden yapılan

İçimi, sinsice dolduran bir hazla, karşı yüzlerde beğenildiğimi görüyordum (Nedenlerim, s.99).

2.*zarf* (sinsi'ce) Belli etmeyerek, gizlice

Karabaş, başı yere eğik sinsice yaklaştı bana (Koyun Olmak, s.171).

sinsilik (t.1)

isim Sinsice davranış

İşte Hüseyin'in rakik kalbine gizlenmiş sinsilikleri, işte Emin'deki hâkimiyet arzusu, işte Ali'nin bakışlarındaki âdi ihtirası ben de görüyorum (Misafir Geldi, s.21).

siper etmek (t.1)

isim Far. siper + y.f. Tr. etmek kendini veya bir şeyi korumak amacıyla bir başka şeyi siper olarak kullanmak

İki elimi iki yana siper edip alnımı cama dayadım (Göç Zamanı, s.84).

sipsivri (t.1)

sıfat Çok sivri

Çıplak yumuşak kavisli tepeler, sipsivri başını göğe kaldırmış dağlar, ahalisinin en kısa anlatılışıdır denebilir (Erzurum'da Akşam, s.64).

sirkeli (t.1)

sıfat İçinde sirke bulunan, içine sirke konmuş olan

Sirkeli bezi değiştirirken babamı sor istersen (Helallik, s.24).

sis (t.2), s.37, 149

isim, coğ. mec. Atmosferin alt tabakalarındaki küçük su taneleri veya buhardan oluşan bulutların çok alçalarak yeryüzüne kadar inmesiyle oluşan duman
Beyninizi örten sisin ardında bir şey kıpırdanıp durmaktadır (Açmadığım Kapı, s.149).

sislenmek (t.1)

nsz Sisle kaplanmak, sise bürünmek, bulanmak

Bu sayı sonrası hayat "murada ermek" gibi bir enginlikte sislenir ve kaybolur (Açmadığım Kapı, s.148).

sistem (t.1)

isim Fr. système Bir sonuç elde etmeye yarayan yöntemler düzeni

Göreceksin ki onlarda da sistem aynıdır (Koyun Olmak, s.174).

sivillik (t.1)

isim Sivil olma durumu

Ama sivillik başkadır diye düşündü (Terhis, s.43).

sivri (t.3)

1.*sıfat* Ucu keskin ve batıcı olan

Kanım, beraberinde sivri bir şeyler sürükleyerek dolaştı (Koltuk Değnekleri, s.107).

2.*Ucuna doğru gittikçe incelen (s.64, 95)*

Masmavi gök ve bembeyaz sivri veya yayvan tepelerin birbirine kaynaşışları sade ince bir zevkin tezahürleri gibi gözükür (Erzurum'da Akşam, s.64).

sivri sivri (t.1)

sıfat Çok sivri

Sivri sivri uçlu, kaşığa benzer şeyleri elinde evirdi, çevirdi (Çatal, s.36).

sivrilmek (t.1)

nsz Başkalarını geride bırakıp yükselmek veya ün kazanmak

Muhakkak ki, Ford veya Austin olmuş, bu benim kadar onları da ilgilendirmezdi, ama bir şeyler söylemek, bu sükûti kalabalık arasından sivrilmek, çıkmak lâzımdı (Şoför Aziz, s.27).

siyah (t.14), s.25, 40, 47, 51, 53, 59, 66, 87, 88, 106, 108, 121, 122, 178

sıfat Far. siyāh Kara, ak, beyaz karşıtı renkte olan

Tatlı, açık kahve rengi ensesini siyah saçları gölgeliyordu (Dua, s.40).

siyahlaşmak (t.1)

nsz Rengi karaya dönmek, kararmak

Sonra soluyordu renkler, siyahlaşıyor ve kayboluyorlardı (Kurşun Dünyasından, s.82).

siyahlı (t.1)

sıfat Üzerinde siyah renk bulunan

Direğin dibinde yalanan siyahlı beyazlı kediye pisi pisi diye yanaştı (Nedamet, s.37).

siz (t.76)

1.zamir Çokluk ikinci kişi zamiri (s.29, 84(2), 85(2), 86(2), 96, 104, 125(2), 127(4), 128(4), 129(4), 132, 135, 144(3), 145(2), 146, 149(3), 155(3), 156(4), 157(6), 158(2), 159(4), 173, 174, 177, 183, 184, 185, 187(5), 188, 189(3), 192, 193(3), 196, 205)

Biliyor musunuz ki o yüz, üç veya beş entari sahibi olunca size benziyecektir (Telsiz Memuresi, s.29).

2.Bir kişiye saygı ve incelik belirtisi olarak kullanılan bir seslenme sözü (s.107, 114, 125(2), 127, 128, 129, 144(2))

Lütfen siz gideceksiniz (Koltuk Değnekleri, s.107).

skandal (t.1)

isim Fr. scandale Büyük yankı uyandıran, utanç verici veya küçük düşürücü olay

Ne büyük bir skandal olurdu (Fikirci, s.201)

soba (t.1)

isim Mac. szoba İçinde kömür, odun veya gaz yakılan, elektrikle de çalıştırılabilen ısınma aracı

Odun yanıyordu sobada, ahenkli çıtırtı hoş bir sıcakla vücudumu sarıyordu (Misafir Geldi, s.19).

sofrayı hazırlamak (t.1)

isim Ar. sufre + y.f. Tr. hazırlamak Sofra takımları ve yiyecekler koyarak sofrayı kurmak

Döndüğümde annem sofrayı hazırlıyordu (Çatal, s.36).

soğuk espri (t.1)

Dinleyende gülme etkisi yaratmayan, kötü espri

Böylesine bir fikir Passionya mantığına göre bir soğuk espri niteliğinde olabilirdi ancak (Passionya Buluntuları, s.155).

soğuk (t.16)

1.*sıfat* Isısı düşük olan, sıcak karşıtı (s.112, 205)

İşte bu sükkûtu, tekâmülüün son merhalesine anlatan bu olgun sükkûtu ancak ölü etin soğuk sertliğinde ısıtırırsınız (Isırmak, s.205).

2.Üşütecek derecede ısısı olan (s.71, 72, 76, 126, 134)

Dışarı çıktığımda, soğuk ve temiz havanın içime hayat vererek dolduğu şu anda, anlattıklarım için derin bir nedamet ile sıkılıyorum (Yeni Gelen, s.71).

3.Duygudan, sevgiden yoksun olan, yakın ve içten olmayan, ilgisiz (s.52, 125, 128, 140)

Hava kadar ıslak ve soğuk sesi, çocuğun kulaklarına erişmedi bile (İnsan Hamal, s.52).

4.*isim* Isının üşütecek kadar az veya düşük olması durumu (s.51, 64(2))

Tanıştığı bir kızla selâmlaştı, aynı mektepten bir arkadaşıyla soğuktan ve Leman'dan bahsettiler (İnsan Hamal, s.51).

5.*zarf* İlgisiz, sevimsiz bir biçimde veya memnuniyetsizliğini belli ederek (s.121, 150)

Ben, bundan evvel de yaptığım gibi, soğuk bir ilgisizlikle dışarıya bakmakta devam edeceğim ve yüz çizgilerime yayılan mutluluğu, duygusuz bir görünüşte kaybedene kadar, öylece kalacağım (Okuyamadığım Mektup, s.121).

soğuk ter boşalmak (t.1)

d. korkmak, heyecanlanmak, bunalmak, gerilmek

Bir soğuk ter boşaldı vücudumdan (Zebra-Son-Animo, s.178).

soğukça (t.1)

zarf Soğuk bir biçimde

Güya madenden dışarı doğru bir kuvvet elinize beklenenin siz olmadığını soğukça tekrar eder (Açmadığım Kapı, s.149).

sokağa fırlamak (t.4), s.92, 166, 191, 199

isim Ar. zuḳāḳ + y.f. Tr. fırlamak aniden evden çıkmak

Laflı uzatmamak için de hemen sokağa fırladım (Papağan Dedi Ki, s.166).

sokak feneri (t.1)

isim Ar. zuḳāḳ + Rum. fener İçinde ışık kaynağı bulunan sokakları aydınlatma aracı

Sokak fenerleri karanlık yolda kendi etraflarında sarı ışıktan bir daire çeviriyordu (Nedamet, s.37).

sokak köpeği (t.1)

isim Evcil olmayan, sokakta yaşayan eğitimsiz köpek

Ama hırçın esinti, medenî şehirlerin bina köşelerinde kırılıyor, fabrikalarında renk, koku ve şekil değiştiriyor, sonra, bir sokak köpeği kadar ürkek, bir irinli düşünceyi yalayıp, bir parça bulaşık suyu kokusu, biraz insan iniltisi yüklenip, insanlara taşıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

sokak (t.8), s.35(2), 39, 88, 99, 127, 191, 199

isim Ar. *zuḳāḳ* İl, ilçe vb. yerleşim bölgelerinde, iki yanında evler olan, caddeye oranla daha dar veya kısa olabilen yol
Leylâk ve hanımeli kokulu sokaklarda akşam, leblebicinin sesinde yaklaşıyordu (Nedenlerim, s.99).

sokak satıcısı (t.1)

isim *zuḳāḳ* + *satıcı* Sokakta mal satan kişi

Bir sokak satıcısına, bir eskiciye sattım. (Palto, s.126).

sokmak (t.3)

1.-i İçine veya arasına girmesini sağlamak -

Kaputu, urbarları eskiden böyle buruşuk deldi emme o ütüv mü ne kefere malı, ona sokup çıkarmışlardı da, ondan öyleydi (İstasyondan, s.65).

2.-e Bir yere girmesini sağlamak, içeri almak (s.104, 206)

İçeri sokmazlardı ki (Nöbet, s.206).

Sokoni (t.1)

isim Yağ üretimi yapan bir marka

Komşunun radyosundan gelen Anadolu sesi, İstanbullaşmış Anadolu sesi, Sokoni markalı, gazyağı tenekesi bozması saksının ve siyah, rutubetli toprak içine gömülü, verimli edası taşıyan, yeşili sarıya çalan karanfil dalları arasında odaya süzülüyordu (Talebe, s.47).

sokulmak (t.1)

nsz, -e Yanaşmak, yaklaşmak

En iri görünenimize, “Romanyalıya” sokuldu (Borç, s.45).

sokuşturulmak (t.1)

Belli etmeden araya sokmak

İçine fazlaca Fransızca sokuşturulmuş bir Yahudiceyle bazı şeyler anlatıyordu (Koltuk Değnekleri, s.106).

sol (t.10)

1.sıfat Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan, sağ karşıtı (s.99, 137, 140, 185,198(2), 203)

Sol yumruğumu kaburga kemiklerinin altına gömdüm ve konuş it! (Odamdaki Cinayet, s.140).

2.isim Bu taraftaki yön (s.178, 187, 200)

Şu orta rafın solundan ucuna kadar, pembeden kızıla renk değiştirenler, ucuza kapatılmış kelepir ruhlar (Zebra-Son-Animo, s.178).

soldurmak (t.1)

-i Solmasına sebep olmak

Günün rengini solduran, insanın ağzını acıtan bir tat vardı bu ayrılıkta (Kırkıncı Adam, s.132).

solgun (t.1)

sıfat Rengini, tazeliğini, canlılığını veya parlaklığını yitirmiş olan, solmuş Yavaşça eğildi, içinde sahip olmanın, hâkim olmanın derin gururuyla solgun yanaklarından öptü (Yeni Gün, s.33).

solucan (t.2), s.90, 173

isim, hayvan bilimi Yuvarlak veya yassı, uzun kurtlara verilen genel ad İhtirasa varan merakının solucan kıvrımlarındaki maksatlı ilerleyiş, beni tiksindiriyordu (Körün Gördükleri, s.90).

soluk (t.4)

1.isim Akciğerlere çekilen, akciğerlerden atılan hava, nefes (s.98, 112)

Derin bir iç sıkıntısının ciğerlerimi dolduran soluklar halinde acı verdiği anlarda, her şeyi anlatabileceğim kanısındayım (Nedenlerim, s.98).

2.sıfat Rengi atmış olan, solmuş, uçuk (s.22, 33)

Misafirim geliyor gözümün önüne, soluk ve asil yüzünü hatırlıyorum (Misafir Geldi, s.22).

solumak (t.6), s.75, 76, 82, 126, 179, 192

nsz Nefes alıp vermek

Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin mucidi benmişim gibi, alçaklık, insan sıhhatini sabote, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu, Mısır'ın namlı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nun gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).

som (t.1)

sıfat Katışıksız

Gelmesi muhakkak olan yeni ve som fikirlerin zenginliği yanında bu zavallı şey saklanmaya değmez göründü gözüne, kaldırdı odanın bir tarafına fırlattı attı (Fikirci, s.199).

somya (t.1)

isim Fr. sommier Şilteyi taşımaya ve ona esneklik vermeye yarayan yaylı kerevet

Masam, sandalyalarım, somyam; eşyalarım, mahir bir hırsız eliyle başkalarıyla değiştirilmiş gibiydi (Misafir Geldi, s.19).

son (t.26)

1.*sıfat* Şimdiki zamana en yakın zamandan beri olan veya bu zamanda yapılmış, olmuş olan, ilk karşıtı (s.84, 98, 109, 147, 182, 196, 198)

Son zamanlarda, uykudan sıçrayarak uyanıyorum (Nedenlerim, s.98).

2.*Artık ondan ötesi veya başkası olmayan (s.26, 68, 73, 96, 121, 130, 149, 164)*
Eskinin son kalıntıları, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında muhteris gözlerin, Reci'de 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına muhatap olmak bahasına elde edilmiş Bali markalı çorapların resm-i geçidine istihfafla seyirci (Tereke, s.68).

3.*Olanca*

O da farkındaydı, o da son gücünü kullandığını biliyordu (Palto, s.128).

4.*isim* Bir şeyin en arkadan gelen bölümü, bitimi, nihayet, akıbet (s.72, 85, 88, 89, 91, 93, 114, 136, 149, 153)

Yolun sonunda Gez köyü pıriltılı, bir kağnı sesi var uzaklarda (Yeni Gelen, s.72).

son bulmak (t.3), s.106, 148, 149

isim son + y.f. bulmak bitmek, tükenmek

Kadın yarı ilgisi onda, çevresini inceliyor, sonra dürtülmüş gibi dönüyor, aynı ses tonlu bir kelime dizisi gürültüyle başlıyor ve son buluyordu (Koltuk Değnekleri, s.106).

son merhale (t.1)

sıfat son derece, son kerte

İşte bu sükûtu, tekâmülün son merhalesine anlatan bu olgun sükûtu ancak ölü etin soğuk sertliğinde ısıtırsınız (Isırmak, s.205).

sona ermek (t.1)

isim son + y.f. ermek son bulmak

*Tören bitmiş, kısa süreli anlaşmamız da, törenle birlikte sona ermişti
(Nedenlerim, s.99).*

sonra (t.144)

1.zarf Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı (s.17, 31, 38, 40, 42, 48, 56, 65, 67, 72, 79, 80, 82(3), 83, 84(2), 85(3), 86, 87(2), 88(2), 89, 91(3), 92(2), 93(2), 94, 95, 97, 93, 101, 102, 103, 104(2), 105(2), 106(2), 107, 109, 112(3), 113(2), 116(2), 117(3), 118(2), 119, 121(3), 122, 123, 124(3), 125(2), 126, 128, 129, 131, 132(2), 133, 134(2), 135(2), 138, 139(3), 144, 145, 146, 149, 155, 156(4), 157(4), 158, 159, 165, 167(3), 169, 172, 174, 175, 176, 180(7), 182, 187, 189(2), 191, 192, 195, 196, 197, 198, 199(3), 200, 201, 204, 205, 206, 207, 210)

Ah dostum, biliyor musun ki onu giydikten sonra hareketlerin de pardösü kadar iğreti olacaktır (Asıl Sebep, s.17).

2.Daha uzak ve ileri bir yerde (s.27, 28(2))

Yol, bir müddet tren hattını takip ettikten sonra sağdaki tepeye doğru yükselmeğe başladı (Şoför Aziz, s.27).

3.isim Arkadan gelen bölüm veya zaman

Bu sayı sonrası hayat "murada ermek" gibi bir enginlikte sislenir ve kaybolur (Açmadığım Kapı, s.148).

sonradan (t.2), s.127, 199

zarf Konuşulan zamanın ardından gelen zamanda, muahharan

Bu fikir ilk anda biraz ağırca geldiyse de sonradan taşıdığı lüzumsuz kelimeleri titizlikle ayırdı attı ve ufacık bir kırıntı kaldı avucunda (Fikirci, s.199).

sonsuz (t.5)

1.sıfat Sonu olmayan, bitmeyen, ebedî

Başsız ve sonsuz bir boşlukta ve içinde bulunduğu andan yoksundu (İnsanlar ve Saatler, s.113).

2.Ölçülemeyecek kadar çok veya büyük olan (s.156, 164, 199)

Bu sonsuz zenginliğin düşünülmesi bile nefesini kesiyordu insanın (Fikirci, s.199).

3.isim Sonu ve sınırı olmayan şey

Sessizlik önünüzdeki arazi kadar sonsuzdur (Erzurum'da Akşam, s.64).

sonsuzluk (t.1)

isim Sonsuz olma durumu

O halde, sonsuzluğunun sırrının benim küçücük alnımda yazılı olduğu doğru mu? (Odamdaki Cinayet, s.141).

sonuç (t.5), s.129, 147, 154, 192, 208

isim Bir olayın doğurduğu başka bir olay veya durum, netice

Ben belki de kaçan sonuç peşinde sürterken onlar bekliyorlardı beklemeyi (Bekleyenler, s.147).

sonuçta (t.2), s.192, 210

zarf Sonuç olarak, binnetice

Nedenleri çeşitli de olsa, böylece aynı sonuçta birleşmiş olur insanlar (Yorgunluk Hakkında, s.210).

sonuncu (t.1)

isim Zaman, yer, sıra bakımından başkalarına göre sonda olan kimse, şey

Sonuncusu da ilki gibi anlamsız ve bayağıdır (Açmadığım Kapı, s.150).

sonunda (t.3), s.148, 164, 185

zarf En son zamanda, nihayetinde

İnsan bilir ki cadı, bütün gücüne rağmen sonunda taş kesilecek, üvey ana başılsanacaktır (Açmadığım Kapı, s.148).

sook (t.1)

sıfat, halk ağzında Isısı düşük olan, sıcak karşıtı, soğuk

“A deli” “Ali Ağan küneşin annında ıscak su içeken, guru ekmek yirken... Ne bilem a’zım vamiyo sook suya, teze ekmeğe.” (Vermek ve Ötesi, s.118).

sopa (t.3), s.37, 99, 189

isim Kalın değnek

Elimde bir uzun sopa vardı ve suçlu suçsuz bütün öğrencileri onunla kıyasıya döğüyordum (Nedenlerim, s.99).

soprano (t.1)

isim, müzik İt. soprano Kadın veya çocuklarda en ince ses

Çitin öbür ucundan bir soprano ses yükselerek kesti konuşmamızı (Bir Eşek Karşısında, s.193).

sorabilmek (t.1)

-i, -e Sorma ihtimali veya imkânı bulunmak

“Ona sorabilmem, onunla konuşabilmem için şair olmam gerekmez mi?” “Hey yarabbi.” diye söylendi (Bitler, s.189).

sormak (t.56), s.24, 25, 27(2), 28, 29, 30, 52, 58, 80(2), 91, 92(2), 100, 107, 115, 118(4), 125(3), 128(2), 138, 145(2), 146(2), 151(2), 152, 157(3), 168, 171, 172, 176, 177(2), 179, 180(2), 181, 183(3), 184, 187, 189(2), 200, 203

-i, -e, -den Birine soru yöneltmek herhangi bir konuda bilgi istemek, soru sormak
Sirkeli bezi değiştirirken babamı sor istersen (Helâllik, s.24).

soru (t.23), s.100(2), 106, 111, 126(3), 128, 138, 140, 144(2), 145(4), 146, 172, 175, 180, 183(2), 192

isim Bir şey öğrenmek için birine yöneltilen ve karşılık gerektiren söz veya yazı, soru

Sorduğu sorular, derdimle ilgili değilmiş gibiydi (Elli Liralık Teşhis, s.100).

soru sormak (t.5), s.140, 144, 146, 180, 182

isim soru + y.f. sormak bir konu hakkında bilgi edinmek üzere soru yöneltmek
“Bir soru sordum ben.” dedim. (Bekleyenler, s.144).

sorulmak (t.2), s.145(2)

nsz, -e, -den Sorulma işine konu olmak

Sorulmuşsa kimler ne zaman sormuşlar bilemiyorum (Bekleyenler, s.145).

sorumlu (t.1)

isim Üstüne aldığı veya yaptığı işlerden dolayı hesap vermek zorunda olan, sorumluluk taşıyan (kimse), mesul

Tabii böylece yapacağım hareketlerin sorumlusu o olurdu (Elli Liralık Teşhis, s.101).

sorumluluk (t.1)

isim Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet

Ama böyle bir düşünce vicdanıma yabancı bir sorumluluk yüklüyor (Rilke'nin Dışiliği Hakkında, s.109).

soy (t.2), s.136, 177

isim Bir atadan gelen kimselerin topluluğu, sülale

Tam adam olması gereken kral ve soyları -yarı adam-. (Beşinci Karl Hikâyesi, s.136).

soyadı (t.1)

isim Herkesin ailece anılmasına yarayan öz adından sonraki adı, aile adı, aile ismi, soy ismi

İsmim soyadım derken savcı: “Kötü maksadınız, ilim adamlarımızın resmî

raporları ile meydana çıktı.” diye adeta haykırdı (Almanya Notları, s.183).

soymak (t.1)

-i Birinin giysilerini çıkarmak

Tebessümünüze karşı elbiselerimi, kazandığınız elbiselerimin bir düğmesine karşı iç çamaşırlarımı, soyduklarınızın tamamına karşı... (Passionya Buluntuları, s.158).

soysuz (t.2), s.201(2)

sıfat Soyunun özelliklerini yitirmiş olan (kimse, bitki vb.), dejenere

Gerçi, her beyin biraz arabulucudur ama, soysuz fikirlerin birleştirilmesinde kullanılırsa, çıkan yine soysuz olur tabî... sahtelerinden de sakınmak lâzım (Fikirci, s.201).

soytarı (t.12), s.95(2), 96(3), 134, 135(4), 158(2)

isim Ar. sa‘terī Söz ve davranışlarıyla halkı güldürüp eğlendiren kimse, maskara

Bütün varımı, yani zilli soytarı şapkamı uzatırdım size (Passionya Buluntuları, s.158).

Soytarı Vön der Rosen (t.1)

özel, isim Beşinci Karl Hikâyesi adlı hikâyede söz ve davranışlarıyla kralı güldüren kişi, maskara

Soytarı Vön der Rosen, yiğitçe bağlılığı ile hikâyede beraberce yaşıyor, hatta insan zannediyordu ki; kralın soytarısı, umulmaz bir kap içinden çıkan bir iyi dev gibi, kralı, hikâyesini ve ızdıraplarını sırtına yüklenmiş, ayakta tutuyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134)

soytarılık (t.2), s.158(2)

isim Soytarı olma durumu, kaşmerlik, maskaralık

O zamanlar soytarılığa özendiğinizden olacak yüzünüzü boyardınız, şapkamı takardınız kafanıza, ellerinizi kukla gibi hareket ettirir, “Ben hükümet oldum.” derdiniz (Passionya Buluntuları, s.158).

soyunmak (t.1)

nsz Üstündeki giysilerin bir bölümünü veya tümünü çıkarmak

O, en sıcak bir atmosferde, kemiklerine kadar soyunmak ihtiyacıyla yanıyordu (Palto, s.125).

söğüt (t.1)

isim, bitki bilimi Söğütgillerden, sulak yerlerde yetişen, yaprakları almaşık ve alt

yüzleri havla örtülü büyük bir ağaç (Salix)

Dere, bölüğün önünde irice bir göl meydana getirirdi, uzun dallı söğütler vardı ve dallarının birkaç misli uzunlukta gölgeleri (Erkeklik Özentisi, s.31).

sökmek (t.3), s.43, 157, 163

-i Bir şeyi bulunduğu yerden kuvvet kullanarak veya gevşeterek çıkarmak, çekip ayırmak

Bir tahliye borusunu sökmeğe çalışıyor ve hayal kuruyordum (Düşünmek, s.163).

sökülmek (t.1)

nsz Sökme işine konu olmak

Hani Bursa'da bir türbe vardır, hani canım çinilerinin bir kısmı bir zamanlar söküldü de sonra şey oldu; yerleri çimentoyla sıvandı, işte öylesine yeşil gözleri olan bir seramik resim geçti elime (Passionya Buluntuları, s.156).

sömürmek (t.1)

-i Bir kimseden veya bir şeyden haksız ve sürekli çıkarlar sağlamak

Alçaltıyor ve iyileşme isteğimizi sömürüyordun (Yeni Okul, s.116).

sönmek (t.3), s.22, 101, 102

nsz Yanmaz, aydınlatmaz, parlamaz olmak

Ya güneş, gaz lambamız gibi sönerse, ya yağarsa yağmur, ya yağmur yağmazsa (Elli Liralık Teşhis, s.101).

söylemek (t.55)

1.-i Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak (s.24, 27, 38, 40, 41, 63(2), 90, 91(2), 100, 101, 103, 104, 110, 115, 125(2), 138, 151, 152(2), 153(2), 176, 180, 183(2), 184, 185, 197(2), 201, 205, 206)

Ama eksikti söylediği, içine derin bir utanma ve huzursuzluk çöktü (Dua, s.40).

2.Yapılmasını istemek (s.24(3), 141, 153(2), 204)

Bana sesin titreyerek söyle iyileşirsem uskumru dolmasını nasıl pişireceğini (Helallik, s.24).

3.nsz Yazmak, düzmek

Şiirler söylemiş, misâller vermiş, ruhu ve eti birbirine karıştıran basit insan davranışıyla alay etmiş, “Ben” demişti “Hiç elmas bir küpeyi mahfazasıyla takan bir kulak görmedim.” (Koltuk Değnekleri, s.107).

4.nsz Türkü, şarkı vb. okumak (s.41, 56, 135, 206, 209)

Sessiz ve hareketsiz oturmasaydı, çalsaydı, söyleseydi belki bu duruma

katlanmam kolay olurdu diyorum (Cümbüş, s.135).

söylenen (t.1)

s.f. Hakkında konuşma yapılan

*O gün ayaklarım altına serilmiş çelenkler ve hakkımda **söylenen** sözler beni uzun zaman düşündürdü, insanlar, beni toprak altından çıkararak, beni şurdan burdan toplayan, eritip bir şekil veren insanlar karşımda hürmetle duruyorlar ve hakkımda övücü konuşmalar yapıyorlardı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

söylenebilmek (t.1)

nsz Söylenme ihtimali veya imkânı bulunmak

*Daha Roma ve İran tesiri düşünülmecek kadar eski oldukları göz önüne getirilirse, iki asıl cinsten, yâni erkek ve dişiden meydana geldiği **söylenebilir** bu toplumun (Passionya Bulnutuları, s.154).*

söylenegelmek (t.1)

Uzunca bir süreden beri söylenen

*Resim ve formüllerin bolluğu **söylenegeldiği** gibi sahife adedini artırmak kaygısından olmayıp, kitabı biraz anlaşılır hale getirmek içindir (Koyun Olmak, s.171).*

söyleniş (t.1)

isim Söyleyiş, telaffuz

*Bir saat evvel, hastahanenin lizol kokulu atmosferinde söylenmiş hastalık ismi, gerek Latince **söylenişi** gerekse Almanca karşılığı ile yuvarlanıyor, yer değiştiriyor, zihin boşluğunda türlü geometrik şekiller alıyorlardı (Palto, s.124).*

söylenmek (t.16)

1.*nsz* Söyleme işi yapılmak (s.36, 66, 118(2), 124, 138)

*Bu bir hasret türküsüydü, daha evvelce **söylenmiş** ve daha sonra **söylenecek** (Verme ve Ötesi, s.118).*

2.Kendi kendine konuşmak, kendi kendine bir şeyler söylemek (s.40, 47, 152, 206, 207)

*“Nideceklerdi ya.” diye kendi kendine **söylendi** (Nöbet, s.206).*

3.Çıkışmak, azarlamak, eleştirmek (s.36, 66, 180)

*“Hey yarabbi.” diye **söylendi** (Bitler, s.189).*

4.Sızlanmak, yakınmak (s.181, 189)

*Elinde büyüteçle satırı inceleyen dostum, “Ah.” diye hayıflanarak **söylendi** “Gördün mü, tablet sansürden geçmiş.” (Sesli Ansiklopedi, s.181).*

söylenti (t.2), s.23, 201

isim Ağzdan ağıza dolaşan, kesinlik kazanmayan haber, rivayet
Maksatlı olduğu **söylentileri** varsa da ben inanamıyorum (Fikirci, s.201).

söyleşmek (t.2), s.31, 168

nsz, -le Karşılıklı konuşmak, hasbihâl etmek, sohbet etmek
Gümüş karınlı balıklar oynaşır, kurbağalar kuşlarla bir şeyler söyleşir, biz de boğazına kadar memleket ve teskere hasretiyle tıkabasa dolu düşünüür, şakalaşır, türkü söyler veya uyurduk... (Erkeklik Özentisi, s.31)

söyletmek (t.2), s.24, 34

-i, -e Söylemesine yol açmak
Çok çekiyorum Nazanım, vazgeç, ustabaşınm yaptığı zulmü söyletme bana (Yeni Gün, s.34).

söyleyebilmek (t.1)

-i, -e Söyleme ihtimali veya imkânı bulunmak
Olması beklenilebilecek şeyleri, daha şimdiden ezbere söyleyebiliyordu (İnsanlar ve Saatler, s.112).

söyleyivermek (t.2), s.49, 177

-i, -e Çabucak söylemek
Şehir ceryanı günde bir kaç defa kesiliyor ve bu da nihayet bir makina, insanlar gibi içinden küfretmesini bilmiyor, belediye hakkında düşündüklerini böyle ulu orta söyleyiveriyor (Zebra-Son-Animo, s.177).

söz (t.39), s.36, 44, 50, 57, 73, 80(2), 90, 91, 94, 100, 101, 118, 126, 129, 132, 135, 138, 145, 152, 156(2), 163, 168(4), 170, 177(2), 181(2), 182, 185, 189, 192, 196, 198, 204

isim Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam, laf, kavil
Haklısın hanım, dedi, kimseye bu söz söylenmez (Çatal, s.36).

söz almak (t.1)

isim söz + *y.f.* almak birinin bir işi yapacağını kesin olarak bildirmesini sağlamak

İsmi burada yazamayacağım üç bilim adamımız cumartesi günü için söz almışlardı (Zebra-Son-Animo, s.176).

söz gelişi (t.1)

edat Bir düşünceyi açıklamak için örnek gösterileceğinde o örneğe giriş olarak söylenen bir söz, söz gelimi, söz misali, temsil, söz temsili, örneğin, mesela,

bilfarz

Elime bir şey, söz gelişi bir kitap alsam, güçlenirdim belki, ama alamazdım (Hayal Ülkelerinden, s.88).

söz konusu olmak (t.1)

sıfat söz konusu + y.f. olmak üzerinde konuşulmak, bahis konusu olmak, bahis mevzusu olmak

Bak namus söz konusu olunca, hele hele erkekçe davranmak gerekince durmamalı insan (Bitler, s.187).

sözcük (t.2), s.173, 189

isim Kelime, anlamlı ses veya ses birliği

Kulağımla duydum, daha beş yaşında bile gözükmeyen bir çocuk ana sözcüğünü inceliyordu (Koyun Olmak, s.173).

söze başlamak (t.3), s.168, 187, 189

isim söz + y.f. başlamak konuşmaya başlamak, bir konuya girmek

Yoksa, siz kalkar da ikisini yatak odamızda görünce diye söze başlarsanız, hâkim bey haklı olarak size; ‘Bu, kanunun karınıza tanıdığı hakdır (Bitler, s.189).

sözleşmek (t.1)

nsz, -le Belli bir yerde, belli bir saatte buluşmayı kararlaştırmak

İşi hafife alanların veya yolunu bulup kaytaranların sözleşmeden bulunduğu yerd burası (Erkeklik Özentisi, s.31).

sözünü kesmek (t.1)

d. isim söz + y.f. kesmek biri konuşurken söze karışıp onun konuşmasına fırsat vermemek

Sert bir tarzda sözümü kesti (Bitler, s.188).

sözünü geri almak (t.1)

d. isim söz + geri + y.f. almak söylemiş olduğu bir sözde haksız olduğunu kabul ederek onun söylenmemiş sayılmasını istemek

Sözümü geri almamdan korkarmış gibi, “Suçluyum değil mi?” diye üsteledi (Palto, s.130).

spiker (t.1)

isim Fr. speaker Radyo ve televizyonda programları, haberleri sunan kimse

Spiker, normal koyuluğunu bulamamış ekranda, dudaklarında memnun bir gülümseme, günün havadislerini veriyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).

St.42 (t.1)

isim Çelik türü

“Ambalaj zeytinyağı, içindekiler ay çiçeği, long life motor yağı (yanık yağdan filtre edilmiş) yer fıstığı yağı, yüzde doksan sekiz virgül dokuz doksan sekiz safiyette alüminyum ve **St.42** karbonlu çelik tozları (Almanya Notları, s.184).

standart (t.1)

isim Fr. *standard* Belirli ölçülere, yasaya, kullanıma uygun olan, ölçün, ölçünlü Konuşmasına, “Yargınız Alman yiyecek maddeleri **standardına** ve usûlüne göre olmasın, yani; konservenin passız tenekede, peynirin süttten, sucuğun sığır ya da bir başka hayvanın etinden sağlık kurallarına göre hazırlanmasını isteyemezsiniz.” diye devam etti (Almanya Notları, s.185).

su altı (t.1)

isim Deniz, göl gibi su yüzeyinin altında kalan bölüm

Su altında metal pırıldıyordu (Kurşun Dünyasından, s.83).

su kadar aziz ol! (t.1)

su getirenlere iyi dilek olarak söylenen bir söz

Pırl pırl bardaklarınla, yalvararak verdiğin su kadar aziz ol! (Bir Sebilciden, s.16)

su örümceği (t.1)

isim, hayvan bilimi Su altında kendi ördüğü ipekten kese içinde yaşayan örümcek (*Argyroneta aquatica*)

Gözden uzak, sazlıkların arasında, çimenden bir yatağım vardı, üstümde alâmisema kanatlı gelin böcekleri, yerde ciddî ve aceleci karıncalar, ince ayakları üzerinde sarhoş **su örümcekleri** dolaşırdı (Erkeklik Özentisi, s.32).

su (t.21), s.32, 40, 50, 79, 80, 83, 89, 108, 117(2), 118(3), 141, 142(2), 144, 179, 186, 210(2)

isim Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde, ab

Fıskiyeden su yükseliyor, etrafa dağılıyor, yeni boyalı siyah ayakkabımın yüzünde ufak kürecikler hâlinde toplanıyordu (Rilke'nin *Dişiliği Hakkında*, s.108).

su uyur, düşman uyumaz (t.1) (atasözü)

"düşmana karşı her zaman uyanık davranmak gerekir" anlamında kullanılan bir söz

Eskiler “Su uyur, düşman uyumaz.” derlermiş (Yorgunluk Hakkında, s.209).

sual (t.3), s.24, 28(2)

isim Ar. su’âl Soru

Elin elimde Madam Eleni; sual dudaklarımda, bağdadî duvarlar arasında mahsur; pansiyon odasında (Helâllik, s.24).

Suat Çavuş (t.7), s.31(4), 32(3)

özel, isim Erkeklik Özentisi adlı hikâyede yer alan çavuş rütbeli er

Allasen yapma Suat Çavuş, bak Allasen diyorum.. (Erkeklik Özentisi, s.31).

Suat vapuru (t.1)

isim Eskiden deniz yolu ile taşımacılık yapan Şehir Hatları Vapuru, Suvat Vapuru

Karşıyaka’dan Suat vapuru ağır ağır yaklaşmaktadır belki (Asıl Sebep, s.18).

sucuk (t.8), s.182, 183, 184(2), 185, 186, 192(2)

isim Şişirilip kurutulmuş bağırsak içine baharlı et kıyması doldurularak yapılan bir yiyecek türü

Sucuk, pastırma, konserve, zeytinyağını gösterdi, tabii yemek için dedim onlara da (Almanya Notları, s.182).

suç (t.8)

1.isim Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış (s.85, 91, 98, 116)

Kim bilir belki asıl suç Münâdi’nindi (Göç Zamanı, s.85).

2.hukuk Yasalara aykırı davranış, cürüm (s.135, 157(2), 183)

Ben hırsızlık suçundan asılacakken tesadüfen rastladığınız ve kurtardığınız haydutum (Passionya Buluntuları, s.157).

suç olmak (t.1)

isim suç + y.f. olmak suç sayılmak

Çirkine güzel demenin ne ağır suç olduğu, Anayasa’nın, “İnsan ve Ülke güzel var olduğunca vardır.” maddesiyle sarıh olarak belirtilmişti (Passionya Buluntuları, s.157).

suçlamak (t.2), s.115, 184

-i, -le Bir kimsenin herhangi bir suç işlediğini öne sürmek, itham etmek

Onlar, okul kadar, ya da daha fazla, bizi suçluyorlardı (Yeni Okul, s.115).

suçlu (t.8), s.110, 116, 130(5), 197

sıfat Suç işlemiş, suçu olan (kimse), kabahatli, mücrim

Halbuki biz sana bakınca, kirli, suçlu ve ufaktık (Yeni Okul, s.116).

suçlu suçlu (t.1)

zarf Çok suçlu

Suçlu suçlu sustu (Palto, s.125).

suçlu suçsuz (t.1)

sıfat Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranışları olan olmayan, ayırt edilmeksizin

Elimde bir uzun sopa vardı ve suçlu suçsuz bütün öğrencileri onunla kıyasıya döğüyordum (Nedenlerim, s.99)

suçluluk hissi (t.1)

isim, ruh bilimi Suçluluk duygusu

Rahatsızdım, bir suçluluk hissi beni eziyordu (Palto, s.139).

suçluluk (t.2), s.90, 126

isim Suçlu olma durumu, mücrimlik

Bir hırsız suçluluğu ile, yavaşça doğruldum (Körün Gördükleri, s.90).

sudan sebep (t.1)

isim Baştan savma, inandırıcı olmaktan uzak sebep

Sudan sebeplerle kahkahalar atıyordu insanlar (Soytarı Olmak, s.95).

suikast (t.1)

isim Ar. *sū* + *kaşd* Gizlice cana kıyma ve kötülük etmeye kalkışma

Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin mucidi benmişim gibi, alçaklık, insan sıhhatini sabote, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu, Mısır'ın namlı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).

sukutuhayal (t.1)

isim Ar. *sukūṭ* + *hayāl* Hayal kırıklığı

Sukutuhayale uğradım (Serhoş, s.63).

sultan (t.2)

1.isim, tarih Ar. *sulṭān* Müslüman, özellikle Sünni hükümdarların kullandıkları unvan, padişah

Gözlerimde gerçek pişmanlık yaşları, “Evet Sultanım,” dedim. “Çalmayacak mısın artık?” (Passionya Buluntuları, s.157)

2.Padişahların erkek ve kız çocukları ile anne ve eşlerine verilen unvan

Daha dün değil miydi güzel sultanın sevinci tatlı hikâyelerde? (Değişme, s.142).

sundurma (t.1)

isim Yağmurdan, güneşten korunmak için yapılan ve arkası bir duvara verilen çatı

*Mehmet de eve gelirken, Karabaş **sundurmadan** başını uzatır işte böyle havlardı (Nöbet, s.206).*

sunmak (t.1)

-i, -e Bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek, arz etmek, yollamak, göndermek, takdim etmek

Sen değil miydin yağ ve şefkat **sunan** ekmekle dilim dilim? (Değişme, s.142).

sunturlu (t.1)

sıfat Yaman, adamakıllı, dehşetli

*O biraz daha **sunturlu** küfür etmesini, senelerce evvel kullanılmış güzel sözlere, şundan, bundan kaptığı ve tesirli sandığı jestleri ilâve etmesini öğrendi (Olgun Adam, s.50).*

suppe (t.1)

isim Alm. Çorba

*Kaç Heer Ochsen Schwanz **Suppe**'sini Hamburg'da içmekte, kaç Çinli pirincini, kaç Rus birbirini yemektedir kimbilir (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

surat (t.1)

isim Ar. şüret Yüz

*Aldığı renkleri tarif için, hamalın **suratını** patlıcana, ayaklarını havuca benzetmek mümkündü (İnsan Hamal, s.51)*

surat asmak (t.2), s.28, 40

d. isim Ar. şüret + *y.f. T.r* *asmak* kaşlarını çatıp yüzüne küskün veya dargın bir anlam vermek, somurtmak

*Şoför ciddiyetini, **surat asmayı** artırarak suali cevapsız bıraktı (Şoför Aziz, s.28).*

suratını dağıtmak (t.1)

d. isim Ar. şüret + *y.f. T.r* *dağıtmak* yüzüne zarar verecek biçimde dövmek

*O, elini tabancasına atarken, ben bir yumrukla **suratını dağıttım** (Odamdaki Cinayet, s.140).*

suratlı (t.1)

sıfat Yüzü ...-yı andıran

İmamı ne dinleyeceğimiz gibi mahallenin çocuklarına benzetirlerdi, ne de

*koskoca göbekli, nursuz **suratlıydı** (Deli İmam, s.56).*

suret (t.1)

isim Ar. şūret Yüz, çehre

*Hayalimde var olan **suretle** bu insanı karşılaştırıyor ve pek az yanıldığımı görüyordum (Cümbüş, s.138).*

susamak (t.1)

nsz Su içme gereksinimi duymak

*Sana anasından süt meleyen kuzu gibi, **susayan** toprak gibi yalvarırım (Doğuş, s.80).*

susmak (t.38)

1.nsz Konuşmasını kesmek (s.26(2), 52, 69(2), 84, 91, 94, 115(2), 118, 125, 126, 127, 128, 132(2), 144, 152, 180, 181(2))

*Tekrar **sustu**, içimden yükselen pişmanlık, iki damla gözyaşı yuvarlanıverdi yanaklarıma (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

2.Konuşmaktan kaçınmak (s.67, 68, 72, 104, 118, 125, 126, 127, 128, 139, 147, 175, 181, 205)

*Kahvede hâlâ **susuyor** esnaf (Tereke, s.68).*

3. Etkisini göstermemek, tepki göstermemek

*Dönüyorum ve hayretle bakıyorum ki, beni esir eden, bana işkence eden günlük meşgale isimli müstebit **susmuş** ve âciz (Misafir Geldi, s.23).*

sustalı çakı (t.1)

isim Sustasına basılarak açılan, açıldıktan sonra sustasına basılmadıkça kapanmayan bir tür büyük çakı

*Ama bir üniversite öğrencisi olarak size **sustalı çakı** daha çok yakışır (Bitler, s.187).*

susturmak (t.1)

-i Susmasını sağlamak, susmasına sebep olmak

*Bilgiyi enteresan bulmamış olacak ki **susturdu** aleti (Sesli Ansiklopedi, s.181).*

susuş (t.3), s.125, 131, 153

isim Susma işi

***Susuşum**, huzurunu bozuyordu (Palto, s.125).*

susuzluk (t.1)

isim Susuz olma durumu, kuraklık

***Susuzluktan** çatlamış toprak, hışırtyla, kanasıya emerdi (Sınır, s.105).*

suya sabuna değmemek (dokunmamak) (t.1)

d. sakıncalı konularla ilgilenmemek, bunlardan söz etmemek

Türlü konular yüzeyinde, suya sabuna değmeden bir kaç söz söyleştik (Papağan Dedi Ki, s.168).

sükûn (t.1)

isim Ar. sukûn Sükûnet

Beni bulunca da, asırlar kadar uzun ve derin arzularının uçuşan saçlarımda, dudaklarımda, gözlerimde ve nazlı dilimde tam sükûna kavuştuğu doğru mu? (Odamdaki Cinayet, s.141).

sükûnet (t.7)

1.isim Ar. sukûnet Durgunluk, dinginlik, hareketsizlik, sessizlik (s.40, 58, 151(2))

Buradaki sükûnet her yerden daha fazla gibiydi (Dua, s.40).

2.Huzur, rahat, sükûn (s.44, 174, 187)

Gözlerindeki pırıl pırıl imanda beni kıskandıran bir şey vardır. Sükûnet verir (Borç, s.44).

sükût (t.10), s.26, 46(2), 72, 205(6)

isim Ar. sukût Susma, konuşmama, söz söylememe, sessizlik

Bir sükût oldu etrafta, hepimizi ezen, hepimizi kahreden bir sükûtta bu (Borç, s.46).

sükûtî (t.1)

sıfat Ar. sukûtî Suskun (kimse)

Muhakkak ki, Ford veya Austin olmuş, bu benim kadar onları da ilgilendirmezdi, ama bir şeyler söylemek, bu sükûtî kalabalık arasından sıvrılmak, çıkmak lâzımdı (Şoför Aziz, s.27).

sülale (t.1)

isim Ar. sulāle Soy, hısım akraba

Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin mucidi benmişim gibi, alçaklık, insan sıhhatini sabote, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu, Mısır'ın namlı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).

Süleyman (t.1)

özel, isim I. Süleyman, Osmanlı İmparatorluğunun onuncu padişahı, Kanuni

Sultan Süleyman, Muhteşem Süleyman

*Aynı anda **Süleyman** ve Neron devirlerindeyim (Misafir Geldi, s.23).*

sümkürmek (t.1)

nsz Soluğu burundan hızla vererek sümüğü dışarı atmak

*Portalya'lı bilgin, âdetlerimizi öğrendiğini gösteren bir jestle dıştan içe doğru **sümkürüp** yutkundu ve "Röportaj öyle mi?" dedi (Zebra-Son-Animo, s.175).*

sürat (t.1)

isim Ar. sur'at Hızlılık, çabukluk, ivinti

*O Cerman ırkına has intikal **sür'atiyle**, üç tekrarda anlayıverdi ne demek istediğimi (Almanya Notları, s.182).*

süratle (t.4), s.28, 97, 170, 178

zarf Çabucak

*Başımı, sağa sola çarparak **sür'atle** geri çektim (Soytarı Olmak, s.97).*

sürçmek (t.1)

nsz Dalgınlıkla yanlış bir iş yapmak, yanılmak

*Ben Rilke'de, benim gönlümce derinlemesine hisseden, benim söylemek istediklerimi, kalemi **sürçmeden** yazabilen öpülesi eller gördüm (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).*

sürdürmek (t.1)

-i Devam ettirmek

*"Bir ur gibi." diye bir başka adam **sürdürdü** konuşmayı (Bekleyenler, s.146).*

süre (t.21), s.93, 106(2), 116, 118, 122, 125(2), 130, 132, 136, 137, 152, 156, 170, 181, 188, 191, 192, 197, 198

isim Bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman parçası, zaman aralığı, zaman bölümü, müddet

*Uzun **süre** nefeslendiler (Kırkıncı Yıl, s.93).*

süreli (t.2), s.99(2)

sıfat Belirli aralıklarla yapılan, çıkan, mevkut, periyodik

*Tören bitmiş, kısa **süreli** anlaşmamız da, törenle birlikte sona ermişti (Nedenlerim, s.99).*

süresince (t.1)

zarf Süresi kadar, boyunca

*Konuşma **süresince** bir kaç esnedi, ceketinin kolundaki bir lekeyi derin derin tetkik etti, ayak değiştirip ağırlığını bir yana aktardı, burnundan birkaç kıl çekip*

inceledi, sırtında bir noktayı ısrarla kaşdı (Napolyon'un Ümidi, s.152).

sürmek (t.3), s.20, 56, 104

-i Devam etmek

*Mücadele burada olmuştu, senelerce, senelerce **süren** mücadele... (Deli İmam, s.56).*

sürü (t.13)

1.*isim* Bir insanın bakımı altındaki hayvanların tümü (s.80, 81, 93, 172(2), 174(3))

*Ay, yatmış keçi **sürüsünü** değiştirmiş, masallaştırmıştı (Doğuş, s.80).*

2.Yönlendirilebilen insan topluluğu (s.75, 172, 173(2))

*Bulanmak hassasının, iğrenmek şıkkının akla gelmeyeceği bir hissizlikle kabul edilecek bunlar, şu **sürü** tarafından (Taşındığım Ev, s.75).*

sürüklemek (t.5)

1.-i Bir şeyi yerden kaldırmadan iterek veya çekerek götürmek (s.107, 108)

*Kalın elyaflı öğle sonrası güneşi, masa üzerindeki çay fincanını dikine katediyor ve çayın kan rengini beraberinde **sürükleyerek** masanın yeşilini bir noktada kırmızıya boyuyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).*

2.-i, -e İlgı uyandırarak bırakamayacak duruma getirmek, çok ilgilendirmek (s.101, 134, 135)

*Beri yandan, doktorun ağzında özel bir anlam alan "humm fobi" sözü, beni dünlere, çocukluğuma **sürüklüyordu** (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

sürüklenmek (t.4), s.72, 95, 107, 193

-e Sürükleme işi yapılmak veya sürükleme işine konu olmak

*Alman kalabalığının yüksek sesli nefesi ve dost omuz vuruşlarıyla demir parmaklıkları pavyonlara **sürüklendim** (Almanya Notları, s.193).*

sürükleyebilmek (t.1)

-i, -e Sürükleme ihtimali veya imkânı bulunmak

*Düşündüm ki, onu istediğim bir teşhise **sürükleyebilirim** (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

sürülmek (t.5), s.75(2), 105, 106, 153

-e Sürme işine konu olmak veya sürme işi yapılmak

*Ben kahrımdan ağlarken, senin oğulların, asıl o kahpe döllerini, **sürülmüş** tarladan çıkan taşları bizim tarafa atarak eğlenirlerdi (Sınır, s.105).*

sürümek (t.1)

-i Herhangi bir sebepten dolayı güçlkle yürümek

Ayaklarımı sürüyerek onlara yürüdüm ve selâm verdim (Bekleyenler, s.144).

sürüngen (t.1)

sıfat, hayvan bilimi Sürünerek giden (hayvan)

“Uysal, çanak yalayıcı sürüngen, aynı zamanda zayıflar karşısında kudurmağa elverişli (Zebra-Son-Animo, s.176).

sürünmek (t.1)

nsz Sürünme işine konu olmak

Yerde sürünen bir ses tonu ve müthiş bir yanılmanın utancıyla, “O sen misin yoksa?” dedi (Cümbüş, s.138).

sürüp gitmek (t.2), s.21, 101

eskiden olduğu gibi, eskiden nasılsa gene öyle olmak, öyle devam etmek

İçimde sürüp giden bir bulantı var (Misafir Geldi, s.21).

süslemek (t.2), s.156, 204

-i Birtakım katkılarla bir şeyin daha güzel, daha göz alıcı olmasını, daha hoş görünmesini sağlamak, bezemek, bezeklemek, donatmak, tezyin etmek

Asrımızda yaşamış olsalardı, tabî ki onlar da kiliselerin duvarlarını yaslı aile tablolarıyla süslerler, ya da ineklere, otomobillere, altına, şöyle veya böyle fikirlere taparlardı (Passionya Buluntuları, s.156).

süslenmek (t.1)

nsz Süsleme işine konu olmak

Ölümlü güzelliklerle, renkle süslenmiş, fikirlerle şeklini gözden saklamış düpedüz ölüm? (Bekleyenler, s.147).

süslü (t.1)

sıfat Süsü olan, süslenmiş, bezenmiş

Yine böyle ayın rengârenk kuşağıyla süslü olduğu bir geceydi (Nöbet, s.206).

süt (t.3), s.80, 82, 185

isim Kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını besledikleri, memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı

Sana anasından süt meleyen kuzu gibi, susayan toprak gibi yalvarırım (Doğuş, s.80).

sütçü (t.1)

isim Süt satan kimse

Derinde sütçünün sesi duyuldu (Yeni Gün, s.34).

süvari (t.1)

isim, denizcilik Far. sevārī Ticaret gemilerinde kaptanlık yapan kimse
Kâh üstünde yattığım denizaltının süvarisi oluyor, türlü başarılar kazanıyordum, kâh Hüseyin çavuş olup, terhisi yaşıyordum (Düşünmek, s.163).

süzmek (t.9)

1.-i Gözle inceleyerek dikkatle bakmak (s.63, 137, 144, 186)

Neden, o, masaya doğru yürürken benim olmayan bir bakışı taklide yeltenmiş, gözlerimi kaçırmış, bir kahvehanede oturabilecek herhangi bir adamın ilgisizliğiyle süzmüştüm çevremi? (Cümbüş, s.137)

2.Göz baygın ve anlamlı bakmak (s.116, 123, 138, 188, 192)

110 başını kaldırdı ve derin derin beni süzdü (Yeni Okul, s.116).

süzülmek (t.3)

1.nsz Sessizce ve görünür bir hareket yapmadan ilerlemek

Onun buram buram tüten bacalara doğru süzüldüğünü, hayalleştğini görürsünüz (Erzurum'da Akşam, s.64).

2.Akmak

Soğuk bir terin sırtından aşağı süzüldüğünü hissetti (İnsanlar ve Saatler, s.113).

Ş HARFİ**şafak** (t.1)

isim Ar. şefağ Güneş doğmadan az önce beliren aydınlık

Şafak daha yeni söküyordu, hatırlarsınız (Passionya Buluntuları, s.157).

şahıs (t.1)

isim Ar. şahş Kişi

Bekleneni, kâh bir adam olarak düşündüm, beklenen şeylerin tümünü bir adamın şahsında bulmayı kurdum (Bekleyenler, s.147).

şahit olmak (t.4), s.18, 21, 46, 200

isim, hukuk Ar. şāhid + y.f. Tr. olmak tanık olmak

İsrarla üzerine titrediklerinin, bilinmesini istemediklerinin bir şahidi olacak pardösüm (Asıl Sebep, s.18).

şahnişin (t.1)

isim, mimarlık Ar. şāhnişīn Eski Türk mimarisinde odanın karşı ön cephesinde

yer alan üç yanı pencereli çıkma, şahniş

Tahinî konak, dedi, şahnişi çıkmaz sokağa bakardı (Serhoş, s.63).

şahsen (t.1)

zarf Ar. şahşen Kendi (kendim, kendin ...), bizzat

Yoksa, gül bitine şahsen düşman değilim (Bitler, s.189).

şair (t.6), s.178, 189(2), 191, 194, 209

isim Ar. şā'ir Şiir söyleyen veya yazan kimse, ozan

Şairi etkisiyle derinden sarsan, renkli iklimlerin o mahzun bitkisi karşısında duyacağım buruk tadı, aç vatan hasretimle orantılı şimdiden hisseder gibiydim. (Bir Eşek Karşısında, s.191).

şaka (t.4), s.42, 126, 158, 167

isim Güldürmek, eğlendirmek amacıyla karşındakini kırmadan yapılan hareket veya söylenen söz, latife

Bütün bu şakalardan sonra beni; soytarınız LİM'i tanıdınız değil mi? (Passionya Buluntuları, s.158).

şakak (t.3), s.45, 91, 111

isim Göz, alın ve yanak arasında, elmacık kemiğinin üstünde bulunan çukurumsu bölge

Hastaydı zavallı, renksiz şakaklarında utanmaktan mütevellit bir kırmızılık dalgası vardı (Borç, s.45).

şakalaşmak (t.1)

nsz, -le Karşılıklı olarak şaka etmek, şaka yapmak

Gümüş karınlı balıklar oynadır, kurbağalar kuşlarla bir şeyler söyleşir, biz de boğazına kadar memleket ve teskere hasretiyle tıkabasa dolu düşünüür, şakalaşır, türkü söyler veya uyurduk (Erkeklik Özentisi, s.31).

şakırtı (t.1)

isim Şakırdayan bir şeyin çıkardığı sesin adı

Camlarda buğu, içerde ağır bir koku var, tavla pullarının şakırtısı radyodaki ağlayan müzikle yarış halinde, hatta galip (Taşındığım Ev, s.74).

şaklabanlık (t.2), s.168, 208

isim Şaklaban olma durumu

Kan tere batıp, binbir şaklabanlık yaptım karşısında (Papağan Dedi Ki, s.168).

şamdanlık (t.1)

isim Şamdan

*Bir bilgine ömür boyu şamdanlık yapmış parçam; o kendine has olgun tavrıyla,
“Sevinmeyin.” diye konuştu (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

şantiye (t.1)

*isim Fr. chantier İnşa durumundaki ev, fabrika, baraj vb. her türlü yapı
Karşı şantiyeden “Monika” nakaratlı bir şarkı yükseliyordu (Okuyamadığım
Mektup, s.121).*

şapka (t.2), s.158(2)

*isim Rus. Keçe, hasır, kumaş, ip vb. ile yapılan başlık
Bütün varımı, yani zilli soytarı şapkamı uzatırdım size (Passionya Buluntuları,
s.158)*

şarjör (t.1)

*isim Fr. chargeur Otomatik silahlarda, belli sayıda mermi taşıyan ve bu
mermileri namluya arka arkaya sürmeye yarayan mekanizma
Sonra erkeğiz nihayet, aşkımızın ispatı gerekiyorsa, ya da birkaç kadeh içersel,
bir şarjör boşaltmazsa kepaze olur insan (Bitler, s.187).*

şarkı (t.5), s.41(2), 43, 121, 141

*isim, müzik Ar. şarkī Ezgi, müzik parçası, melodi, liet
O şarkı da dua gibiydi, hem Turgut da severdi (Dua, s.41).*

şarkı mırıldanmak (t.2), s.40, 41

*isim, müzik Ar. şarkī + y.f. Tr. mırıldanmak belirli bir besteye göre güfteyi
uyumlu olarak okumak
Hemen önünden, vücudunu tatlı bir salıntıya bırakıvermiş güzel bir çingene
kızı şarkı mırıldanarak yürüyordu (Dua, s.40).*

şarkı söylemek (t.2), s.95, 153

*isim, müzik Ar. şarkī + y.f. Tr. söylemek belirli bir besteye göre güfteyi
uyumlu olarak okumak
Kızlı erkekli bir grup, bir ritimle kolkola, sağa sola yalpalıyorlar, eski bir şarkı
söylüyorlardı (Soytarı Olmak, s.95).*

şart (t.1)

*isim Ar. şart Olması başka durumların gerçekleşmesini gerektiren şey, koşul
Gerçekte, Hükümet de, Belediye de bilir bunun ne şartlar altında imâl edildiğini
(Almanya Notları, s.184).*

şart olsun (t.1)

isim Ar. şart + y.f. Tr. olmak yemin etmek için kullanılan bir söz

Yeğen, dedi, sen hasta değilsen, ben belirem, sen hasta değilsen, şart olsun sen hasta değilsen –Ağzını iri iri açtı - aha, diye yalvardı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

şaşalamak (t.1)

nsz Şaşkın bir duruma düşmek, şaşkınca davranmak, şaşırarak

Birden gözlerimiz karşılaştı, şaşaladı, kızardı (Palto, s.124).

şaşıp kalmak (t.1)

z.f. şaşıp + y.f. kalmak Çok şaşmak, büyük bir şaşkınlığa düşmek, şaşakalmak

İlhan o kadar ani ve o kadar eksiksizdi ki, şaştı kaldı (Fikirci, s.198).

şaşırmak (t.3)

1.nsz Ne yapmak gerektiğini bilememek, nasıl davranacağını kestirememek, içinden çıkamamak

Bu güne kadar karşımda saygıyla dikilen, kaba ve beceriksiz ellerini şaşkınlıktan koyacağı yeri şaşırarak cahil çocuk, yontulmamış sükûnetiyle Napolyon'dan, onun kahvesini içtiği saatten bahsediyordu (Napolyon'un Ümidi, s.151).

2. Herhangi bir durum karşısında şaşkınlık duymak, hayret etmek (s.138, 151)

Öylesine şaşırdım ki, dondum kaldım (Napolyon'un Ümidi, s.151).

şaşırtmak (t.1)

-i Şaşırtmasına sebep olmak

Nasıl şaşırttım sizi, evet, o zamanlar köleler vardı (Passionya Buluntuları, s.155).

şaşkın (t.6), s.23, 93, 108, 109, 116, 138

sıfat Düşünceleri dağılmış, karışmış, ne yapacağını bilemez duruma gelmiş

Odama altmış mumluk bir lâmba aydınlatıyor, şaşkın ve kararsızım (Misafir Geldi, s.23).

şaşkınlık (t.4)

1.isim Şaşkın olma durumu (s.68, 151, 177)

Çamurlu zemine yığılı eski eşya karşısında derin bir hayranlık, derin bir özleme ve derin bir şaşkınlık içindeyiz (Tereke, s.68).

2.Şaşkınca davranış

Lâfa, nereden başlayacağını bilmeyen bir şaşkınlıkla hareketlendi (Palto, s.125).

şaşmak (t.1)

-e Umulmayan, beklenmeyen veya olağanüstü bir olay, bir olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek

Vakit öğleyle ikindi arası olduğu için, belediyenin ancak bu saatlerde, ışığa lüzum olmayan bu zamanlarda cereyan verdiğini bilememesine şaşım (Sesli Ansiklopedi, s.179).

şato (t.1)

isim Fr. château Avrupa'da soylu kimselerin oturduğu, çevresi hendek, sur ve kulelerle çevrili konak

Şatonun çirkin yıkıntısının her gizli kovuğunu yokluyor (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

Şavşat (t.1)

özel, isim Artvin iline bağlı ilçelerden biri

Ula Şavşat'ta beni bilmezmişen nasıl tanırlar? (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59)

şef (t.1)

isim Fr. chef Yetki ve sorumluluğu olan, yöneten kimse

Eskinin son kalıntıları, yeni ellerin, rimelli kirpik çukurlarında muhteris gözlerin, Recı'de 12 saat mesaiye veya şef ve patronların el oyunlarına muhatap olmak bahasına elde edilmiş Bali markalı çorapların resmî geçidine istihfafla seyirci (Tereke, s.68).

şeffaf (t.2), s.88, 89

sıfat Ar. şeffāf Saydam

Taşlaşmış yüz çizgilerinin derinliklerinde, yarı şeffaf, tedirgin bir dikkat, sinsî bir ışıktaynıyordu (Körün Gördükleri, s.89).

şefkat (t.1)

isim Ar. şefkat Sevecenlik

Sen değil miydin yağ ve şefkat sunan ekmekle dilim dilim? (Değişme, s.142)

şefkat şefkat (t.1)

zarf Sevgi dolu, sevecen bir şekilde

Şefkat şefkat çağlayan bir anne gözyaşında oluşan birkaç inci çaldım (Passionya Buluntuları, s.157).

şefkatli (t.1)

sıfat Sevecen

Ölüm döşeginizde şu söz ruhunuzu sonsuz mutluluğa kavuşturacaktır: Bugün iyi, faziletli, şefkatliydim (Passionya Buluntuları, s.156).

şehir (t.6), s.17, 134, 146, 177, 192(2)

isim Far. şehir Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent, site

Şehir ayak altındadır güverteden bakınca (Asıl Sebep, s.17)

şehit (t.1)

isim Ar. Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse

Şehitlere gündeliğe gittiğinde görmüştü (Nöbet, s.206).

şehlâ (t.1)

sıfat Ar. şehîd Kusurlu sayılmayacak kadar hafif şaşkınlık (göz)

Gözleri hafif şehlaydı kadının (Okuyamadığım Mektup, s.121).

şekil (t.44), s.18, 27, 29, 64, 72, 75, 82, 83(4), 90, 95, 96(2), 103, 107, 124(3), 126, 130, 133, 141, 145(3), 146(2), 147(2), 150, 164, 173(2), 178, 184, 192(2), 196(2), 198, 201(2)

isim Biçim

Hâtıralar şekillendikçe, hakikî hüviyetlerini takındıkça gözümü yumarak geçtiğim yolun esas cepheleri meydana çıkıyor (Misafir Geldi, s.18)

şekil almak (t.9), s.58, 83, 89, 109, 124, 132, 133, 157, 182

isim Ar. şekl + y.f. Tr. almak belli bir biçime girmek, biçimlenmek, şekillenmek
Kitabını ilk okuyuşumdan bu yana zihnimde gelişmiş, son şeklini almış bir tanıdık sima (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

şekil değiştirmek (t.4), s.124, 134, 149, 196

isim Ar. şekl + y.f. Tr. değiştirmek belli bir biçime girmek, biçimlenmek, şekillenmek

Yılların tecrübesi bana öğretmişti ki, insan oğlunun eline geçen hemen her şey sık sık şekil değiştirir (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

şekil kazanmak (t.1)

isim Ar. şekl + y.f. Tr. kazanmak belli bir biçime girmek, biçimlenmek, şekillenmek, şekil almak

İlk defa şekil kazanmış bölümüm ile bu zamanların oturağı olan bölüm, duydukları hazdan çıldırdılar adeta (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

şekil vermek (t.1)

isim Ar. şekl + y.f. Tr. vermek belirli bir biçime girmesini sağlamak, biçimlendirmek, şekillendirmek

*İnsanlar, beni toprak altından çıkaran, beni şurdan buradan toplayan, eritip bir **şekil veren** insanlar karşımda hürmetle duruyorlar ve hakkımda övücü konuşmalar yapıyorlardı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

şekillenmek (t.5), s.22, 85, 145, 146, 198

nsz Biçimlenmek

*Hatıralar **şekillendikçe**, hakiki hüviyetlerini takındıkça gözümü yumarak geçtiğim yolun esas cepheleri meydana çıkıyor (Misafir Geldi, s.22).*

şekilsiz (t.1)

sıfat Biçimi bozuk

*Bir cam kırığı, **şekilsiz**, bayağı ama gözümde birden esrarlı bir şeymiş hissini alan alalade bir cam parçasıydı bu (Yeni Okul, s.115).*

şempanze (t.1)

isim, hayvan bilimi Fr. chimpanzé Primatlardan, ayakları beş parmaklı, tek yavru doğuran, iyi tırmanıcı olan, ormanlarda yaşayan bir tür maymun (Pan troglodytes)

*Bunlara **şempanze** ruhu düşünüyorum (Zebra-Son-Animo, s.176)*

şerbet (t.1)

isim Meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek

*Babamın mutluluk içinde oluşu, yakut kayalar ve altın saraylar önünden geçişi, köpük köpük gazoz akan derelerden (babam **şerbet** derdi ama, ben gazozu böyle bir dere için daha uygun bulurdum) eğilip kana kana içişi bile yüreğimdeki korkuyu azaltmaz, hafifletmezdi (Hayal Ülkelerinden, s.88).*

şeref (t.2), s.15, 158

isim Ar. şeref Başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer,

onur

*Kalın erkek sesli sebilci, alın, alın diye haykıran asıl arkadaş, **şereflerin** gizlendiği maziden gelen gür aksiseda (Bir Sebilciden, s.15).*

şerefli (t.2), s.172, 200

sıfat Onurlu

***Şerefli** bir koyun gibi davranmaya, yalan söylememeğe mecburdum (Koyun Olmak, s.172).*

şerefsiz (t.1)

sıfat Şereften yoksun olan, onursuz

*Yok... ticaret, evet ama böyle **şerefsizce** bir kazanç (Fikirci, s.201).*

şerit (t.1)

isim Dar, uzun dokuma veya kumaş parçası

Köye şeritleri takmadan gitmeyeceğine ahdetmişti (Nöbet, s.207).

şey (t.148), s.15, 16, 18, 20(3), 21, 22, 23(2), 25, 27, 28, 29, 30(3), 31, 32, 36(2), 40, 44, 45(2), 46, 51, 53, 55(2), 62, 63, 66, 68, 71(2), 72(3), 73, 76, 80(4), 83(3), 85, 87(3), 90(5), 91, 93, 94, 95(2), 98(2), 101, 104, 106, 107(3), 110, 112(2), 115(3), 116, 120, 122, 123, 124, 125, 126(3), 127(3), 129, 131, 132(2), 135(2), 136, 137, 138(2), 146(3), 147(2), 148(2), 149(4), 150(2), 151, 152(2), 153(3), 156(2), 157, 159, 172, 173, 176, 183, 187(4), 189(2), 192, 196, 197, 198, 199(3), 201(3), 205(2), 207(4), 208

isim Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz

Senin boğazını tıkayan bir şey vardır sevinç gibi, teessür gibi (Asıl Sebep, s.18).

şeytanca (t.1)

sıfat Şeytana yaraşan

Kitabı açar açmaz, şeytanca bir özgürlüğe kavuşan çehrelerin vahşiliği elle tutulurcasına gerçektir (Odamdaki Cinayet, s.140).

şeytani (t.2), s.18, 183

sıfat Ar. şeytānī Şeytanca

Tahripkâr yaradılışım bir şeytani incelikle sende gurur, ondan isyan şeklinde tezahür edecek (Asıl Sebep, s.18).

şık (t.1)

isim Ar. şikk Seçenek

Bulanmak hassasınun, öğrenmek şıkkının akla gelmeyeceği bir hissizlikle kabul edilecek bunlar, şu sürü tarafından... (Taşındığım Ev, s.75)

şırıltı (t.1)

isim Şırıldayan suyun çıkardığı sesin adı

Yanlarında akan suyun şırıltısında, bekle, bekle diyen bir mana var gibiydi (Doğuş, s.80).

şiddetlenmek (t.1)

nsz Şiddeti giderek artmak, hızlanmak, azışmak

Konuşması şiddetlenmiş, yere çizdiği şekiller şekil olmaktan çıkmış, oyuklar haline gelmişti (Kırkinci Adam, s.133).

şiddetli (t.2)

1.sıfat Etkisi çok olan, zorlu

*İskemlesine yaslandı, kendini **şiddetli** bir savunmaya hazırlandı (Palto, s.125).*

2.zarf Aşırı, hızlı bir biçimde

*Heyecanlıydı; kalbi, geniş göğsünde **şiddetli** atışıyla kendini hissettiriyordu (Doğuş, s.80).*

şifalı (t.1)

sıfat Sağlığa yararlı olan

*Baş, diş, nezle, grip ağrılarına hanımların muayyen zamanları için ya da romatizmal hallerde kullanılan **şifalı** bir kapsüldür (Almanya Notları, s.184).*

şiir (t.4)

1.*isim, edebiyat Ar. şi'r Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım, koşuk (s.114, 189)*

*Bunlar; uzun ve çok zor geçmiş bir zamanın, bir kütükten oyup çıkardığı bir kadirga, renkli boncuklarla işlenmiş para kesesi, sonu “Gerçek mahkûmiyet sevmektir.” diye biten bir **şiir** ve bir yağlı boya tabloydu (Yeni Okul, s.114).*

2.*Düş gücüne, hayale, imgeye, gönle seslenen, anı, duygu, coşku uyandıran, etkileyen şey (s.107, 163)*

***Şiirler** söylemiş, misâller vermiş, ruhu ve eti birbirine karıştıran basit insan davranışıyla alay etmiş, “Ben” demişti “Hiç elmas bir küpeyi mahfazasıyla takan bir kulak görmedim.” (Koltuk Değnekleri, s.107).*

şikâyet etmek (t.1)

isim Ar. şikâyet + y.f. Tr. etmek sızlanmak

*Siz **şikâyet ettiniz**, diye isyan ettim (Palto, s.128).*

şikâyetçi (t.2), s.128(2)

sıfat Sızlanan, sızıltısı olan, yakınan, şikâyet eden, şekvacı

***Şikâyetçi** sizdiniz (Palto, s.128).*

şimdi (t.26)

1.*zarf Şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda (s.17, 18, 22, 23, 59, 127, 133, 137, 144, 149(2), 156, 166, 193(2), 199, 200(2), 206(2))*

*İzmir limanı güneş güneştir **şimdi** (Asıl Sebep, s.17).*

2.*Az sonra, yakında (s.53, 109, 121)*

*Bitiyor kızım, dedi, **şimdi** ben de geliyorum (Mektup, s.53).*

şimdiden (t.6), s.18, 54, 112, 191, 199(2)

zarf İçinde bulunduğumuz zamandan başlayarak

*Daha **şimdiden** elinde bir hayli malzeme toplamıştı (Fikirci, s.199).*

şimdilik (t.1)

zarf Şimdiki durumda veya zamanda, şimdiki zaman için, şu duruma göre

***Şimdilik** biraz dişini sıkması, işlerini kendisinin yapması gerekiyordu (Fikirci, s.199).*

şimdiye kadar (t.2), s.21, 37

şu ana kadar, bugüne gelinceye kadar

***Şimdiye kadar** yaptığı fenalıklar, kardeşinden zorla aldığı çikolata parçası, taşıdığı köpekler, Ayşe'nin saçını çekişi...(Nedamet,s.37)*

şimşek (t.1)

isim Bir bulutun tabanı ile yer arasında, iki bulut arasında veya bir bulut içinde elektrik boşalırken oluşan kırık çizgi biçimindeki geçici ışık, balkır, çakım, çakın, yalabık, yıldırak

*Bütün hülyaları, **şimşek** gibi birbirine çarpan bir topuk sesi kesti attı ve bunu yüksek sesle haykırdığı künyesi tamamladı (Nöbet, s.207).*

şipşirin (t.1)

sıfat Çok sevimli, çok şirin, cana yakın

*Benim Aliş'im iyidir, **şipşirin** bir bebektir Allahım, hazinen ne geniştir, ne büyüktür senin Rabbim (Mektup, s.53).*

şişe (t.5), s.117(2), 176, 177, 178

isim Far. şîşe İçerisine sıvı konulan, cam veya plastikten yapılmış, dar ağızlı uzun kap

***Şişeyi**, abdestliğin kenarına itinayla koydu (Vermek ve Ötesi, s.117).*

şişirmek (t.2), s.26, 82

-i Şişkin bir duruma getirmek

*Bilmek mi? diye esnedi; sakalını uzun uzun kaşdı, göğsünü olanca hızıyla **şişirerek** karşıki çalı kümesine okkalı bir tükürük yolladı (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

şişman (t.4), s.91(2), 94, 108

sıfat Deri altında fazla yağ toplanması sebebiyle vücudun her yanı şişkin görünen (kimse), şişko, mülahham

*Garson çayı getirdiğinde, "Kalktı mı **şişman**?" diye sordu (Suç, s.91).*

şişmanlamak (t.1)

nsz Şişman duruma gelmek

*Bir hayli **şişmanladım** (Almanya Notları, s.186).*

şişmanlık (t.1)

isim Şişman olma durumu

*Vucütler, geniş bir **şişmanlık** içinde zayıf, yüzler, menşei bir Fransız veya Amerikan ismiyle gösterilmiş boyalarla kat kat (Tereke, s.68).*

şişmek (t.1)

nsz Vücudun bir yeri içine yabancı bir maddenin girmesiyle veya başka bir etkiyle gerilmek, kabarmak

*Aldığı yudumlarla, zayıf avurtları önce tuhaf bir şekilde şişiyor, sonra gırtlak kemiğinin ağır ağır yukarı ve hızla aşağı hareketiyle, yanaklarını **şişiren** doluluk kuru bir sesle kayboluyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).*

Şoför Aziz (t.3), s.27, 28(2)

özel, isim Şoför Aziz adlı hikâyede yer alan otobüs sürücüsü

*Bana Aziz derler, **Şoför Aziz**; her gidiş gelişte alışmışık bu hürmete (Şoför Aziz, s.28).*

şoför (t.2), s.27, 28

isim Fr. chauffeur Sürücü

***Şoför** ciddiyetini, surat asmayı artırarak suali cevapsız bıraktı (Şoför Aziz, s.28).*

şoför mahalli (t.1)

isim Ağır vasıtaların önünde yer alan, şoförün ve yanındakilerin oturması için düzenlenmiş bölüm

***Şoför mahallinin** hemen arkasında oturan birkaç kişi “Fordmuş be!” diye mırıldandılar (Şoför Aziz, s.27).*

şoförlük (t.1)

isim Şoför olma durumu, sürücülük

*Küt baş parmağı ile kilometre saatinin tozunu sildi ve Aziz, **şoförlüğün** mağrur kılıfında kaybolup gitti (Şoför Aziz, s.28).*

şöhret (t.1)

isim Ar. şuhret Ün

*Dilografın, Portalyaca-Türkçe çevirisinde yaptığı yanlışlıklar, herhangi bir yazarımızın, ya da **şöhreti** dillerde gezen romancımızın, Türkçede yaptığı hatalar kadardı (Zebra-Son-Animo, s.175).*

şöyle bir (t.6), s.32, 118, 167, 191, 193, 209

zarf Üstünkörü

*Pek hatırlamıyorum, yemek nasılsa iyi çıkmıştı da biraz fazlaca mı kaçırmıştım, yorgun muydum, yoksa sıcaklardan mıydı; neyse, o gün bir hal olmuştu bana, bir miskinlik, bir yorgunluk kaplamıştı içimi, hadi, demiştim, bizim gölün kenarına **şöyle bir** uzanayım (Erkeklik Özentisi, s.32).*

şöyle böyle (t.1)

zarf Aşağı yukarı, hemen hemen, yaklaşık olarak, acı tatlı, iyi kötü

*Ağırlığı **şöyle böyle**, elli kilo kadar gelir zannederim (Passionya Buluntuları, s.158).*

şöyle ki (t.1)

bağlaç bir düşünceyi açıklamak için söylenecek sözlerin başına gelen bağlaç

***Şöyle ki**: Eğer çeviri çok kötüyse (ki aksi nadiren görülür) buna telif de denir (Koyun Olmak, s.171).*

şöyle (t.11), s.32, 40, 111, 135, 152, 156, 173, 178, 180, 181, 204

zarf Şu yolda, şu biçimde

*İngrid: “Von der Rosen **şöyle** söyledi.” dedi: “Asil efendim; sana pelerininim altında asanı ve gönlümdeki sevgini getirdim (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

şu kadar (t.1)

şunca

***Şu kadar** zamandır sizi dinliyorum (Koyun Olmak, s.174).*

şu (t.34)

1.*sıfat* Bu kelimesine göre yerde, zamanda veya söz zincirinde biraz uzak olanı niteleyen söz (s.17, 20, 22, 23, 24, 30, 43, 44, 62, 71, 75, 151, 155, 159, 168, 174, 177, 178(2), 181, 185, 207, 210(2))

***Şu** ayrılış gününde, bir gariplik çökmüştü çocukların üzerine (Terhis, s.43).*

2.*zamir* Biraz uzakta olan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan söz, şurası (s.50, 83, 122, 155, 174, 185(2), 187)

***Şu**, bana nazar değdiren gözdü (Kurşun Dünyasından, s.83).*

şube (t.3), s.91, 92(2)

isim Ar. şu 'be Bir kurumun, bir kuruluşun alt mevkilerindeki iş yerlerinden her biri

***Şubede** sadece bir doktor bakardı (Suç, s.91).*

şunlar (t.2), s.177, 184

zamir Şu zamirinin çokluk biçimi

Rapordan **şunları** okudu: “Toz kalsiyum karbonat (tebeşir tozu diyecek aklı sıra) ve nişasta.” (Almanya Notları, s.184).

şurada (t.2), s.94, 196

zarf Şu yerde

Yapmacık bir huysuzlukla “**Şurada** bir ağaç olacaktı.” diye sızlandı (Kırkıncı Yıl, s.94).

şuuraltı (t.1)

isim, ruh bilimi Bilinçaltı

Konuşması öyle inandırıcıydı ki, psikologların, tekrardan çok hoşlandıkları şuuraltında gizli bir öldürmek çılgınlığının benim zavallı beynimde de gizli olup olmadığı sorusunu kendi kendime sordum (Almanya Notları, s.183)

Şükran Bey (t.3), s.42, 43(2)

özel, isim Terhis adlı hikâyedeki karakter

Gemi süvarisi **Şükran Bey’in** ona mükâfat olarak verdiği beş tane kırmızı onluk rüyalarına girmişti Dursun’un (Terhis, s.42).

şükür (t.4), s.142(4)

isim Ar. şukr Tanrı’ya duyulan minneti dile getirme

Şükür, şükür, şükür Rabbim **şükür**, yıldızları görebilen gözlerime (Değişme, s.142).

şüphe (t.3), s.175, 183, 199

isim Kuşku

Bana **şüphe** ile uzun uzun baktı (Zebra-Son-Animo, s.175).

şüpheli (t.1)

sıfat Kuşkulu

Alsalar bile uygulayacakları **şüpheliydi** (Fikirci, s.201).

şüphesiz (t.2)

1.sıfat Şüphesi olmayan, kuşkusuz

Ah “yemek” tam bir birleşme noktasıdır **şüphesiz** (Yorgunluk Hakkında, s.210).

2.zarf Kuşkusuz

“**Şüphesiz!**” diye yırtındı hâkim, “Tabii İstanbul Belediyesi bilemez.” (Almanya Notları, s.184).

T HARFİ

tâ kendisi (t.1)

(ta kısa söylenir) o kimse, tastamam kendisi

Sıkılğan, dalgın ve tabiû boyasız dudaklar ile, hakikatin tâ kendisi olan hareketleri ne kadar saf, ne kadar uygun değil mi? (Telsiz Memuresi, s.30)

ta (t.12), s.49, 79, 82, 93, 97, 109, 135, 146, 147, 170, 191, 207

zarf Far. tã Dek, değin, kadar, beri vb. edatlarla birlikte kullanılarak bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz

Beklemek oldum olası, ta ezelde sorunun doğumundan beri vardı (Bekleyenler, s.146).

tabaka (t.3), s.59(2), 76

isim, jeoloji Ar. tabaka Katman

Masa ayaklarında boş sigara paketleri tozlu, çıkan her adamla dışardan içeri soğuk bir hava tabakası giriyor (Taşındığım Ev, s.76).

taban (t.2), s.90, 120

isim Ayağın alt yüzü, aya

Kumlar, tabanlarımda çatırdıyordu (Körün Gördükleri, s.90).

taban tabana zıt (olmak) (t.1)

d. birbirine son derece aykırı

Mütenevvî eserler, taban tabana zıt fikirlerle Yunanca ve Arapça, Fariş ve Fransızca yanyana, içice eski ciltlerinden memnun, üstüste sıralanırlardı (Deli İmam, s.56).

tabanca (t.3), s.60, 140, 187

isim Kısa, hafif, cepte veya belde taşınan ateşli silah

Tahta tabancamsın diyemem, onun elleri yoktur ki (Küçük Anneme, s.60).

tabiat (t.1)

isim Doğa

Sonra da tabiat bilginlerinin binbir çaba ile bulduğu bu gerçeği, gül bitinin, karıncaların ineği olduğunu inkâr edersiniz (Bitler, s.189).

tabiû (t.25)

1.isim Ar. tabiû Olağan, alışılmış, her zamanki gibi olan, beklenildiği gibi (s.85, 101, 109, 126, 127, 166, 175, 187)

*Bu zehirlerin imâlinin Belediyece ve hükümetçe bilinmemesi ve onların böyle bir cinayete ortak olmamaları **tabûdir** (Almanya Notları, s.184).*

2.zarf Elbette, doğallıkla, doğal olarak, işin gereği olarak (s.73, 92, 107, 109, 127, 130, 155, 156, 171, 175, 176, 182, 184(2), 197, 201)

*Sucuk, pastırma, konserve, zeytinyağını gösterdi, **tabii** yemek için dedim onlara da (Almanya Notları, s.182).*

3.Yapmacık olmayan, doğal (s.30, 164)

***Tabii**, bu heykel vücuda yakışır bir de kalbim olması gerekiyordu (Düşünmek, s.164).*

tablet (t.4), s.156, 179, 180, 181

tarih Fr. tablette Eski medeniyetlerden kalma, pişmiş veya güneşte kurutulmuş kilden yapılmış, üzerinde çivi yazısı ile metin yazılı belge

*Kucağında bir yığın tuğla **tablet** vardı (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

tablo (t.3)

1.isim Fr. tableau Bez, tahta, kâğıt vb. maddeler üzerine yapılmış yağlı boya, sulu boya, pastel veya kara kalem resim (s.114, 156)

*Bunlar; uzun ve çok zor geçmiş bir zamanın, bir kütükten oyup çıkardığı bir kadirga, renkli boncuklarla işlenmiş para kesesi, sonu “Gerçek mahkûmiyet sevmektir.” diye biten bir şiir ve bir yağlı boya **tabloydu** (Yeni Okul, s.114).*

2.Yaşanan, var olan olay ve olguların hepsinin genel görünüşü, manzara
*Çizdiği **tabloda** mağlûp ve galipler var (Misafir Geldi, s.21).*

tabure (t.2), s.39, 188

isim Fr. tabouret Sırt ve kol dayayacak yeri olmayan iskemle

*Oturduğu **tabureden**, tezgâha dayanarak, doğruldu (Dua, s.39).*

tabut (t.1)

isim Ar. t̄abūt Ölünün içine konulduğu sandık biçiminde araç, sal (II), ölü salı

Şu duvarların ötesinde Eleni ötesinde, dört tanıdık omuzda bir tabut (Helâllik, s.24).

taç (t.2), s.135, 153

isim Ar. t̄ac Soyluluk, iktidar, güç veya hükümdarlık sembolü olarak başa giyilen, değerli taşlarla süslü başlık

*Oysa kral, **tac'ti**, asası ve ümitlerinden koparılmışlığıyla yapayalnızdı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

tadına bakmak (t.1)

isim tat + y.f. bakmak ağızına alıp tadını denemek, test etmek

“Demek,” dedi “Tavsiyeniz bu?” kelimelerin **tadına bakarcasma**, çiğneyerek, ağır ağır konuşuyordu (Palto, s.127).

Tagor (t.3), s.141(3)

özel, isim 1861 – 1941 yılları arasında yaşamış Hintli yazar, Rabindranath Tagore

Velda, güzeldi ama **Tagor’un** hayâl kadını bir başka anlamda doğuca güzeldi (Odamdaki Cinayet, s.141).

tahakkuk bölümü (t.1)

isim Ar. taḥaqqūḳ + Tr. bölüm Kamu kurum ve kuruluşlarında hesap işlemlerinin yapıldığı birim

Bir saat daha **tahakkuk bölümünde** oturacak ve saatin beş olmasını bekleyecekti (İnsanlar ve Saatler, s.111).

tahammül etmek (t.2), s.56, 183

isim Ar. taḥammul + y.f. Tr. etmek dayanmak, katlanmak, kaldırmak

Bu halk düşmanı, bir insan bünyesinin **tahammül edemeyeceği** yiyeceklerle öldürmek gibi bir şeytanî yol seçmiştir (Almanya Notları, s.183).

tahammül (t.2), s.96, 164

isim Ar. taḥammul İnsanın kötü, güç durumlara karşı koyabilme gücü, kaldırma, katlanma

En güçlü belaları, son **tahammül** sınırlarında, gülerek, minnetle karşılıyordum (Düşünmek, s.164).

tahl (t.1)

isim Ar. daḥl Buğday, arpa, mısır, yulaf, çavdar, pirinç vb. hasat edilen ürünler ile tohumlarının genel adı, hububat

Sen açılan ize, **tahl** yerine kin ekiyordun (Sınır, s.104).

tahinî (t.4), s.62, 63(3)

sıfat Ar. ṭahīnī Tahin renginde olan

Tahini konak, dedi, şahnişi çıkmaz sokağa bakardı (Serhoş, s.63).

tahkir etmek (t.1)

isim Ar. taḥkīr + y.f. Tr. etmek aşağılamak, onur kırmak

Tahkir edercesine bütün kahvedekileri işaret ederek (Taşındığım Ev, s.75).

tahlil raporu (t.1)

isim Ar. taḥlīl + Fr. rapport Yapılan araştırma sonucu ortaya çıkan belge, çıktı

*El koydular yiyeceklere, **tahlil raporu** alınmadan sınırdan geçiremezsin dediler*
(Almanya Notları, s.183).

tahliye borusu (t.1)

isim Arapça tahliye + Tr. boru Boşaltma işlemi yapılan boru düzeneği
*Bir **tahliye borusunu** sökmeğe çalışıyor ve hayal kuruyordum (Düşünmek,*
s.163).

tahmin etmek (t.2), s.67, 152

isim Ar. tahmîn + y.f. Tr. etmek yaklaşık olarak değerlendirmek, oranlamak
*Onlar gelmeden aşığı yukarı kâr "50 Evlek" diye **tahmin edilmişti** kahvede*
(Tereke, s.67).

tahripkâr (t.1)

sıfat Ar. tahrîb + Far. -kâr Yıkıcı, yıkan, zarar veren, tahrip eden
***Tahripkâr** yaradılışım bir şeytanî incelikle sende gurur, onda isyan şeklinde*
tezahür edecek (Asıl Sebep, s.18).

tahsil (t.1)

isim Ar. taḥşîl Öğrenim
***Tahsildesin**, diye alay etti kendisiyle (Talebe, s.48).*

taht (t.1)

isim Ar. taḥt Öğrenim
*Hiddetle kestim sözünü, **tahtını**, tacını, saltanatını diyecek oldum, dinlemedi bile*
(Napolyon'un Ümidi, s.153).

tahta (t.7), s.60, 148, 163, 166, 191, 196, 204

sıfat Far. taḥte Çeşitli işlerde kullanılmak üzere düz, enlice, uzun ve az kalın
biçimde işlenmiş ağaç parçasından yapılmış olan
*O zaman bir **tahta** çit ardından bir eşeğin bana bakmakta olduğunu gördüm*
(Bir Eşek Karşısında, s.191)

tahtaboş (t.1)

isim Far. taḥtepūş Teras
*Dağınık köy evlerinin **tahtaboşlarında** renkli giyimleri içinde kadınlar,*
meydanlıkta erkekler ve çocuklar durgun bekliyorlardı (Bekleyenler,
s.144).

Tahtaburun Mıstık (t.1)

özel, isim Vermekten Ölümsüzlük adlı hikâyede yer alan karakter
*Ölmeden evvel son olarak ceketimi vermiştim **Tahtaburun Mıstığa** (Vermekten*

Ölümsüzlük, s.26).

taka (t.1)

isim, denizcilik Doğu Karadeniz bölgesine özgü yelkenli bir tür kıyı teknesi
*Hemen önümüzden geçen **takanın** motor sesi, tatlı bir rehavetle geniş parka*
yayılyordu (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

takallüs (t.1)

isim Ar. taḳalluṣ Kasılma
*Pervazı tutan ellerinin **takallüsüne** bakmadan “Sınır” dedim (Sınır, s.104).*

takas (t.1)

isim, ticaret Ar. taḳāṣṣ İki ülke arasında yapılan alışverişin karşılıklı olarak
malla ödenmesi
*Ya **takas** oyunu (Passionya Buluntuları, s.158).*

takdim (t.2), s.53, 157

isim Ar. taḳdīm Tanıtma, tanıştırma
“Tanrım”, demişti mektubunda, “senin melek saflarına mademki münasip
gördün benim küçük Aliş’imi al, çünkü veren şendin, çünkü Mevlâm,
*hikmetlerini **takdimden** âciziz (Mektup, s.53).*

takdimci (t.1)

isim Tanıtmacı
*Türk el sanatının **takdimcisi**, takmadan kopan gümüş bilezikleri, dost Alman*
ailelerine götürdüğüm hediyeler olarak tanıttım (Almanya Notları, s.182).

takdir etmek (t.1)

isim Ar. taḳdīr + y.f. Tr. etmek önemini, gerekliliğini, değerini anlamak
***Takdir edersiniz** ki, bu ağırlık bir kadın kafatası için bile oldukça tehlikelidir*
(Passionya Buluntuları, s.158).

takılı (t.1)

sıfat Takılmış, tutturulmuş, asılmış
*Önde **takılı** hortumun görülür görülmez incelikteki deliğinden basınçlı hava*
çıkmaya başladı (Sesli Ansiklopedi, s.180).

takılı kalmak (t.2), s.111, 120

isim takılı + y.f. kalmak bir iş bitmemek
*Eli, yağlı havada **takılıp kalacakmış** gibi bir duygu uyandı içinde (İnsanlar ve*
Saatler, s.111).

takılmak (t.5)

1.nsz Takma işi yapılmak

*Bir gün, yeni **takılmış** camlarını üzerimize diktiğini gördük (Yeni Okul, s.115).*

2.-e Kızdırmak, üzme, şaşırtmak amacıyla şaka yollu konuşmak (s.63, 74)

*Tanımadığım yüzlerle dolu içerisi, demin yanımda oturan yaşlı adama **takılıyorlar** (Taşındığım Ev, s.74).*

3.-e Bir yerde bir süre kalmak, oyalanmak (s.106, 112)

*Ömrünü yapan çıkıntı noktalarına, zihni elinde olmadan **takılıyordu** (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

takınmak (t.1)

-i Bir nitelik veya durum almak

*Bilenin bilmeyen karşısında **takındığı** o hazmı güç tavrıyla, “Tuz ruhu.” dedi (Zebra-Son-Animo, s.177).*

takıvermek (t.1)

-i Çabucak takmak

*İşte canım **takıverse** iyi olurdu ama, tekne de eskiydi birader (Terhis, s.42).*

takip etmek (t.2), s.27, 32

isim Ar. ta`kīb + y.f. etmek yetişmek, yakalamak veya bulmak amacıyla birinin arkasından gitmek, izlemek

*Yaşlı bir müddet tren hattını **takip ettikten** sonra sağdaki tepeye doğru yükselmeye başladı (Şoför Aziz, s.27).*

takla atmak (t.1)

d. isim takla + y.f. atmak bir kimseye yaranmak için onun hoşuna giden davranışlarda bulunmak, dalkavukluk etmek

*Arşivler karıştırmış, telefonlar etmiş, okuyucu karşısında türlü **taklalar atmış**, şaklabanlıklar yapmış, tek tek bütün meyhanelerde, kadeh kadeh konular toplamış, yarın bunları rengârenk çıkarmağa hazır bir gazete yazarıdır gelen (Yorgunluk Hakkında, s.208).*

taklit etmek (t.3), s.121, 194(2)

isim Ar. taqlīd + y.f. Tr. etmek bir kimseye veya bir şeye benzemeye çalışmak

*Bir adam maymunun hareketini **taklit ediyor**, aynı titiz itinayla burnunu karıştırıyordu (Bir Eşek Karşısında, s.194).*

taklit (t.2), s.99, 137

isim Ar. taqlīd Belli bir örneğe benzemeye veya benzetmeye çalışma

*Neden, o, masaya doğru yürürken benim olmayan bir bakışı **taklide** yeltenmiş,*

gözlerimi kaçırmış, bir kahvehanede oturabilecek herhangi bir adamın ilgisizliğiyle süzmüştüm çevremi? (Cümbüş, s.137)

taklitçi (t.1)

isim Bir şeyin benzerini yapan kimse

*Bilgin Pigor'a göre; saksağana **taklitçi**, profesöreysel "İnsan konuşan hayvandır." yargısınca "Konuşması gereken susan hayvan" demek gerekir (Sesli Ansiklopedi, s.181).*

takmak (t.7), s.42(2), 93, 107, 158, 182, 207

*-i Bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştiirmek, geçirmek Adam gözlüklerini hohlayarak sildi, tekrar **taktı** (Kırkıncı Yıl, s.93).*

Taksim meydanı (t.1)

özel, isim İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde yer alan ünlü meydan

*Malûm hayaller, güya terhis olmuşum da Pan-Ameri- kan'da iş hazırmış, Nilüferimi, 6 aydır haber alamadığım Nilüferimi, benim vefasız, benim tatlım Nilüferimi; **Taksim meydanında** görüvermişim de (Erkeklik Özentisi, s.32).*

Taksim (t.1)

özel, isim İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde yer alan ünlü meydan

***Taksime** yöneldi (Fikirci, s.200).*

takvim (t.1)

isim Ar. taḳvīm Bir yılın günlerini, aylarını, sayılı günlerini gösteren, değişik biçimlerde yapılmış çizelge veya defter

*Sözümün burasında ilerledi, masamda çarpık duran **takvimi** düzelitti, tekrar yerine çekildi (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

takviye (t.1)

isim Ar. taḳviye Sağlamaştırma, kuvvetlendirme, berkitme, pekiştirme

*Biliyor musun ki, mutlak samimiyetin o gösterişli kumaş parçası altında cazibesini kaybedecek ve sen nişanlın için sevgini bununla **takviye** alelâdeliğini gösterecek kadar alçalacaksın (Asıl Sebep, s.17).*

talebe (t.1)

isim Ar. ṭalebe Öğrenci

Talebe adlı hikâye, s.47.

talih (t.1)

isim Ar. ṭāli` Şans

***Talibi** Allah'tan kapalıydı onun, mektup da gelmiyordu herkes gibi (Nöbet,*

s.207).

talihsizlik (t.1)

isim Talihsiz olma durumu, şanssızlık, bahtsızlık

*Kendi kendine güldü ve çocuğun gülmeyişini, **talihsizliğine** verdi (İnsan Hamal, s.52).*

talim (t.1)

isim, askerlik Ar. ta'lim Uygulamalı olarak yapılan askerlik eğitimi

*Onlar **tâlîme** başladıklarında ben evlendim (Suç, s.92).*

tam (t.13)

1.*sıfat Ar. tām* Eksiksiz, kesintisiz (s.120, 136, 137, 141, 148, 158, 174, 180, 185, 198, 208)

***Tam** adam olması gereken kral ve soyları -yarı adam- (Beşinci Karl Hikâyesi, s.136).*

2.*En elverişli, en uygun (s.128, 210)*

*İçimdeki ses, kalkmalısın diyordu, işte **tam** zamanı kalkmanın (Palto, s.128).*

3.*zarf O sırada, o anda (s.174, 198)*

***Tam** bağırmağa başlayacağı sırada babamın hiddetle ona koştuğunu gördüm (Koyun Olmak, s.174).*

tam olmak (t.2), s.19, 210

isim Ar. tām + y.f. Tr. olmak uygun gelmek, uymak

*O kadar **tam olacak** ki bu birleşme (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

tamam olmak (t.1)

isim Ar. tamām + y.f. Tr. olmak sona ermek, tamamlanmak

*Portremin zihninde **tamam olması** için, sesimi duymak ihtiyacını hissettiğini biliyordum (Körün Gördükleri, s.90).*

tamamen (t.6), s.37, 52, 82, 128, 132, 193

zarf Ar. tamāmen Bütün olarak, büsbütün, baştan sona

*Bazısında lime lime, bazısında **tamamen** yabancı bir yüz vardı (Kırkıncı Adam, s.132).*

tamamlamak (t.6)

1.-i Eksiksiz, tamam duruma getirmek, bütünlemek (s.24, 99)

*Bütün hülyaları, şimşek gibi birbirine çarpan bir topuk sesi kesti attı ve bunu yüksek sesle haykırdığı künyesi **tamamladı** (Nöbet, s.207).*

2.Bitirmek (s.83, 94, 118, 207)

“Ama, yine de güzel.” diye **tamamladı** konuşmasını (Kırkıncı Yıl, s.94).

tamir etmek (t.2), s.42, 176

isim Ar. ta ‘mīr + y.f. Tr. etmek onarmak

*Hemen hiç kullanılmamış ruhları, boyayarak **tamir ettiğim** aşınmış, kokmuş, bozulmuşlarıyla değiştireceğim (Zebra-Son-Animo, s.176).*

Tana (t.7), s.79(2), 80(4), 81

özel, isim Doğuş adlı hikâyedeki yer alan karakter

***Tana**, yattığı yerden hep bu olmakta olanı düşünmekteydi (Doğuş, s.79).*

tane (t.5), s.42, 51, 59(2), 181

isim Far. dāne Herhangi bir sayıda olan şey, adet

*Kiloyla, **taneyle** veya düzineyle satılır (Sesli Ansiklopedi, s.181).*

tane tane (t.2), s.109, 130

zarf Teker teker

*O, **tane tane** ve kendine has toksözlülüğü ile, “Rilke mi kadın?” demişti (Rilke’nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

tanecik (t.2), s.65, 203

isim Küçük tane

*Ter **tanecikleriyle** dolu alnını, kolunun yeni ile sildi ve çul uçurlu amerikan torbasını ağır ağır çözmeğe başladı (İstasyondan, s.65).*

taneli (t.1)

sıfat Tanelerden oluşmuş

*Çocuk hıçkırıkları, ana gözlerinde iri **taneli** yaş oluyor, akıyordu (Kırkıncı Adam, s.132).*

tanıdık (t.17)

1.sıfat Tanışılıp konuşulan (kimse), bildik, tanış (s.24(2), 51, 107, 116, 127)

Şu duvarların ötesinde Eleni ötesinde, dört tanıdık omuzda bir tabut (Helâllik, s.24).

2.Daha önceden bilinen, görülen, aşına (s.74, 83, 109, 111, 124, 131, 132, 163, 164, 191, 192)

***Tanıdık** şeylerden, babamdan, renklerden ve kokulardan ayrılmak, güzelliğine rağmen yabancı ve uzak bulduğum cennete gitmek, titretiyordu beni (Kurşun Dünyasından, s.83).*

tanımak (t.16), s.23(2), 59, 63(2), 84, 85, 91, 96, 128, 138, 151, 158, 164, 189, 194

-i Daha önce görülen, bilinen bir kimse veya şeyle karşılaşıldığında bunun kim

veya ne olduğunu hatırlamak

*Ben onu, Dede'nin köşeleri yuvarlanmış konuşmasından, el kol hareketlerinin yardımıyla yaptığı küçük benzetmelerden **tanımıştım** (Göç Zamanı, s.84).*

tanışma (t.2), s.20(2)

isim Tanışmak işi

*Geçmişten, halden, gelecekten; karımla **tanışmamdan** (Misafir Geldi, s.20).*

tanışmak (t.1)

nsz, -le Daha önce birbirini tanımayan kimseler birbirini tanır duruma gelmek

***Tanıştığı** bir kızla selâmlaştı, aynı mektepten bir arkadaşla soğuktan ve Leman'dan bahsettiler (İnsan Hamal, s.51).*

tanıtmak (t.1)

-i, -e Bir kimsenin veya bir şeyin tanınmasını sağlamak

*Türk el sanatının takdimcisi, takmadan kopan gümüş bilezikleri, dost Alman ailelerine götürdüğüm hediyeler olarak **tanıttım** (Almanya Notları, s.182).*

Tanrı (t.9), s.53, 54, 156, 164, 174, 197(4)

özel, isim, din b. Kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık, Yaradan, Allah, Rab, İlah, Mevla, Halik, Hüda, Hu, Oğan
Leblebi şekerini pek severdi benim küçüğüm, ona bol bol ihsan edersin değil mi
***Tanrım** (Mektup, s.54).*

tapmak (t.2), s.156, 197

Tutku ile sevmek, bağlanmak

*Asrımızda yaşamış olsalardı, tabii ki onlar da kiliselerin duvarlarını yastı aile tablolarıyla süslerler, ya da ineklere, otomobillere, altına, şöyle veya böyle fikirlere **taparlardı** (Passionya Buluntuları, s.156).*

taraf (t.21)

*1.isim Ar. **taraf** Ön, arka, sağ, sol, üst, alt vb. yanların her biri (s.43, 64, 68, 71, 176, 195, 206(2))*

*Baş **taraf**tan bir şarkı yükseliverdi, "Yaz gelince bahriye" (Terhis, s.43).*

2.mec. Yön, yan, doğrultu (s.22, 45, 67, 104, 105, 155, 164, 172, 198, 199, 200)
*Bu hürriyette acı olan bir **taraf** var (Misafir Geldi, s.22).*

3.Bir şeyin belli bölümü, kısmı (s.17, 120)

*Ne zamandan beriymi, bilmiyordu; koyu renkli ve tutam tutam kıllarla kaplanmıştı elinin üstü, iç **tarafıysa** koruyucu bir nasırla kehribar rengi almıştı (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

tarafından (t.8), s.72(2), 75(2), 87, 99, 133, 163

zarf ...-ınca

*Bir iki saat benim olan hatıralarım, düşüncelerim, zaafırlarım ve iradem yeni gelen **tarafından** gasbedilmiş (Yeni Gelen, s.72).*

taramak (t.1)

s.f. -i Dikkatle bakmak, süzmek

*Çevreyi **tarayan** gözleri daha sonra bana tekrar takıldıysa da artık ilgilenmedi (Koltuk Değnekleri, s.106).*

tarassut etmek (t.1)

isim Ar. taraşşud + y.f. Tr. etmek gözlemek, gözetlemek

*Epey zamandan beri kitap okuyor görünmeme rağmen onu **tarassut ediyordum** (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

tarazlı (t.1)

sıfat Tarazı olan

***Tarazlı** sesi ve bir çocuk merakıyla: Nedir o elindeki kitap? diye sordu (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

tarçın (t.1)

isim, bitki bilimi Far. dārçīn Defnegillerden, genellikle Asya'nın güneyinde yetişen ve değişik türleri bulunan bir ağaç (Cinnamomum)

tarif (t.1)

isim Ar. ta 'rīf Tanım

*Aldığı renkleri **tarif** için, hamalın suratını patlıcana, ayaklarını havuca benzetmek mümkündür (İnsan Hamal, s.51).*

*Bambu şekli, **tarçın** kokusu ve Hindistan güneşi sinmişti mısralarına (Odamdaki Cinayet, s.141).*

tarif etmek (t.4), s.127, 152, 166, 177

isim Ar. ta 'rīf + y.f. Tr. etmek tanımlamak

*İlgisini canlandırabilmek için Napolyon'un aşkından, metresinin vücut yapısını şöyle elimle **tarif ederek** bahsettim (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

tarih (t.5), s.23, 171, 197(3)

isim Ar. tārīh Topluları, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyeti inceleyen bilim

Tarihe bakıyorum 3000'inci yılın adamı, firavunlardan, Benî İsrail'in buzağısından, Olemp'in serhoş tanrılarına, Lat ve Uzza'dan, Avrupa'nın madde aşkına, Amerika'nın tröstüne, Rusya'nın politbürosuna kadar Tarihe bakıyorum, yalnız olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

tarihli (t.1)

sıfat Herhangi bir tarihi taşıyan, günlük

*Bu gayretli âlimin istifade ettiği eserlerden biri 1845 **tarihli** Geschihte des Pfluges idi (Koyun Olmak, s.171).*

tarla (t.6), s.104(2), 105(2), 170, 210

isim Tarıma elverişli olan, sınırlı ve belirli toprak parçası

*Gözümün içine baka baka, sabanı her devirde biraz daha, biraz daha bizim **tarlaya** sokuyordun (Sınır, s.104).*

tarraka (t.1)

isim Ar. *tarq* Gümbürtü

*Perçin çekiçlerinin, muntazam **tarrakası**, ince titreşimler halinde sırtımdan bedenime yayılıyordu (Düşünmek, s.163).*

tartaklamak (t.1)

-i Çekerek ve iterek hırpalamak

*Bir yandan anlatırken, diğer yandan beni gerektiği gibi dinlemediği için herifi **tartaklamak** geliyordu içimden (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

tartışma (t.1)

isim Bir sorun üzerine sözlü veya yazılı olarak karşılıklı, bazen de sertçe savunma

*Hey Rabbim. Bizde belediyeyi esneten bu konu ne **tartışmalara** yol açtı (Almanya Notları, s.185).*

tarz (t.11)

1.*isim* Ar. *tarz* Özel oluş veya davranış biçimi, üslup, stil, janr (s.112, 119, 164, 172, 183, 188)

*Bu **tarz** davranış küçük insan yavrularında bile var (Koyun Olmak, s.172).*

2.Bir kimsenin kendine özgü anlatım biçimi

*Görüyorsunuz, ifade **tarzım** hiç değişmemiş (Passionya Buluntuları, s.156).*

3.Biçim, yol (s.72, 101, 186)

*Bu asap bozucu sükût, alışamadığım bir mücadele **tarzı** (Yeni Gelen, s.72).*

tasalı (t.1)

sıfat Tasası olan, kaygılı

Tasahydim, yorgundum (Bekleyenler, s.147).

tasarlamak (t.2), s.38, 83

-i Bir şeyin nasıl gerçekleşebileceğini düşünmek, zihinde hazırlamak

*Sanyordum ki; yapmayı **tasarladıkları** şeyden vazgeçseler de, ben artık yaşayamam (Kurşun Dünyasından, s.83)*

tasavvur (t.2), s.71, 138

isim Ar. taşavvur Düşünce, amaç, niyet, maksat, plan

*Fark, düşkünlüğün **tasavvuru** ile gerçeği arasındaki nüans kadardı (Cümbüş, s.138).*

tasavvur etmek (t.1)

isim Ar. taşavvur + y.f. Tr. etmek zihinde canlandırmak, göz önüne getirmek

*Bunlardan herhangi biri diğeri için bir evvelki adam, diyor, bunlardan herhangi birinde hiçbir şey **tasavvur edemiyorum** ki daha evvel bir diğerinin olmaması olsun (Taşındığım Ev, s.75).*

tasnif (t.1)

isim Ar. taşnīf Bölümleme

*Modern usûllerle çalışan bir **tasnif** bürosu kurması gerekiyordu (Fikirci, s.199).*

tasnif etmek (t.1)

isim Ar. taşnīf + y.f. Tr. etmek bölümlemek

*Topla fikirleri, **tasnif et**, ver piyasaya (Fikirci, s.199).*

tasvip etmek (t.2), s.21, 61

isim taşvīb + y.f. Tr. etmek bir düşünce veya davranışın doğru olduğunu belirtmek, onamak, uygun bulmak

*Konuştuğumuz, daha doğrusu, onun konuştuğu, benim **tasvip ettiğim** muhaverede mânâsından ziyade ahengine ehemmiyet verdiğim bir akış var (Misafir Geldi, s.21).*

taş (t.12)

1.*isim* Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde (s.40, 80, 104, 105(3), 131, 204(2))

*İçtiğim çay midemde bir bütün halinde ve bir **taş** katılığında (Taşındığım Ev, s.76).*

2. *sıfat* Bu maddeden yapılmış, bu maddeden oluşmuş

Üzerine diktikleri **taş** kaideden çevreme, insanların kaynaştığı bu büyük meydana hayretle bakıyordum (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

3.isimYapı işlerinde kullanılmak için bu maddeden hazırlanmış malzeme
Çünkü, bizi hayvanla müsavî kılan mideye ve öbür tarafa götüremeyeceğimiz bir sürü tuğla, **taş** ve para yığınınna, hülâsa "ihtiyaç" isimli müstebit'e itaatteyiz (Tereke, s.68)

taş bebek (t.1)

isim Genellikle alçı vb.nden yapılmış oyuncak bebek

"Sus Allasen sus" diye yalvardığın anlar, **taş bebeğinin** -olur olmaz saatlerde uyumak ihtiyacıyla kıvrandığını hissettiğin anlar (Göç, s.69).

taş devri (t.1)

özel, isim, tarih İnsanın ortaya çıkışı ve taştan araçlar yapmasından başlayarak kalkolitiğin sonuna kadar geçen tarih öncesi dönem
Passionya ömründe boncuk devri, **taş devrinden** tunç devrine geçişe eşit bir anlam taşır (Passionya Buluntuları, s.154).

taş kesilmek (t.1)

isim taş + y.f. Tr. kesilmek çok şaşırıp ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilememek, sesini çıkaramaz olmak

İnsan bilir ki cadı, bütün gücüne rağmen sonunda **taş kesilecek**, üvey ana bağışlanacaktır (Açmadığım Kapı, s.148).

taşımak (t.15)

1.-i Bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere götürmek (s.105, 134)

Sonra "Amca" dedim, taş **taşımaktan** hışır hışır olmuş ellerimi uzattım, hıçkırıklarım aralık verdikçe "Biz" dedim (Sınır, s.105).

2.mec. Üstünde bulundurmak (s.75, 122, 199)

Daha açılmadan, torbadan köy kokusu, ana kokusu, bacı kokusu, yavuklu kokusu **taşıyordu** (İstasyondan, s.75).

3.mec. Bir nesnenin ağırlığını yüklenmek (s.45, 134, 142, 209)

Ruhumda bir kambur gibi **taşıdığım** illet, kelime kalıplarına döküldükçe yabancılaşıyordu (Elli Liralık Teşhis, s.105).

4.Sahip olmak, özellik olarak bulundurmak (s.47, 139, 142, 199)

Komşunun radyosundan gelen Anadolu sesi, İstanbullaşmış Anadolu sesi, Sokoni markalı, gazyağı tenekesi bozması saksının ve siyah, rutubetli toprak içine gömülü, veremli edası **taşıyan**, yeşili sarıya çalan karanfil dalları arasında

odaya süzülüyordu (Talebe, s.47).

5.Duymak, hissetmek

Ruhumda bir kambur gibi **taşdığım** illet, kelime kalıplarına döküldükçe yabancılaşıyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100)

taşınma (t.1)

isim Taşınmak işi

Genişçe yer yatağının diğer ucunda güzel karısı, akşam münakaşasını yaptıkları yeni eve **taşınma** meselesini unutmuş gibiydi (Yeni Gün, s.33).

taşınmak (t.2), s.74, 76

-e Başka bir yere gitmek, göçmek

Bugün **taşındığım** evde geçireceğim ilk geceyi düşünüyorum (Taşındığım Ev, s.76).

taşınmaz (t.1)

sıfat mec. Taşınamayan, ağır his

Taşınmaz bir ağırlık vardı omuzlarımda (Koltuk Değnekler, s.107).

taşırılmak (t.1)

-i Taşırılmasına yol açmak

Dudak boyası ağzının çevresine **taşırılarak** sürülmüştü (Koltuk Değnekleri, s.106).

Taşkışla (t.1)

özel, isim Fikirci adlı hikâyedeki yer, mekân adı

Taşkışla'nun önüne geldiğinde öğle olmak üzereydi (Fikirci, s.200).

taşlamak (t.3), s.37, 38, 116

-i Taş atmak, taşa tutmak

Ama severek **taşladığım** cam da elinde (Yeni Okul, s.116).

taşlaşmak (t.2), s.89, 137

nsz Taş durumuna gelmek

Midemin **taşlaşmış** katılığı için, tiksinti diyordum (Cümbüş, s.137).

taşlık (t.4), s.35, 67, 87, 88

isim Taşla döşenmiş avlu, sofa, merdiven altı vb

Geniş **taşlıkta** annem akşam yemeğini hazırlamakla meşguldü (Çatal, s.35).

taşmak (t.4), s.40, 45, 65, 138

nsz Sıvı maddeler, içinde buldukları kaba sığmayacak kadar çoğalma ve kabarma yüzünden kenarları aşmak

Yutkunmasam, taşacak ve yapışkan bir lav gibi akacaktı (Cümbüş, s.138).

tat (t.19), s.39(2), 79(3), 85, 94, 101, 112, 129, 131, 132, 181, 191, 204(4), 205

isim, mec. Hoşa giden durum, lezzet, zevk

Günün rengini solduran, insanın ağzını acıtan bir tat vardı bu ayrılıkta (Kırkıncı Adam, s.129).

tatlı (t.12)

1.*sıfat* İnsanı çeken, göze, kulağa hoş gelen, rahatlatan, dinlendiren, sevindiren (s.25, 40, 64, 142, 157)

Tatlı, açık kahverengi ensesini siyah saçları gölgeliyordu (Dua, s.40)

2.*Sevimli, hoş (s.32, 40, 54, 141, 156)*

Nilüferimi, benim vefasız, benim tatlım Nilüferimi; Taksim meydanında görüvermişim de (Erkeklik Özentisi, s.32).

3.*zarf* Hoşa gidecek bir biçimde, tatlılıkla (s.134, 136)

Tirol rüzgârı soğuk ve tatlı esiyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134)

tatmak (t.1)

-i Duymak, hissetmek

Bu hissi tattınız mı hiç, siz ömrünüzde bir defa olsun paltonuzun çalınmasını istediniz mi? (Palto, s.125).

tatmin (t.1)

isim Ar. taṭmīn İstenen bir şeyin gerçekleşmesini sağlama, gönül doygunluğuna erme, doyum

Sen de kalkarsın, sadistçe bir tatmin için zavallı inekleri öldürmeğe (Bitler, s.188).

tatsız (t.1)

sıfat Hoşa gitmeyen, can sıkıcı

Bilmezdi terhisin bu kadar tatsız olacağını (Terhis, s.43).

tavan (t.3), s.88, 101(2)

isim Bir yapının, kapalı bir yerin üst bölümünü oluşturan düz ve yatay yüzey, taban karşıtı

Derken tavan, ilk tehdidini, bir fare tıkırtısında dile getirir, eşyalardan fırlayan yarı şeffaf gölgeler çevremde delice dönerlerdi (Hayal Ülkelerinden, s.88).

tavır (t.3), s.127, 177, 196

isim Ar. ṭavr Bir olay, bir durum karşısında kişinin takındığı davranış, vaziyet, hâl

İlgisiz bir **tavırla**, “Bir kaç gün sırtınızdan çıkarmadan yatağa girin.” dedim (Palto, s.127).

tavla oynamak (t.1)

isim İt. tavola + y.f. Tr. oynamak tavla atmak

Sırayla her adam, **tavla oynayan**, kâğıt oynayan, oturan, düşünen her adam yapışkan bir ısrarla gözlerime ve kalbime doluyor (Taşındığım Ev, s.76).

tavla pulları (t.1)

isim İt. tavola + Far. pül Bölümlere ayrılmış iki yanlı tahta üzerinde on beşerden otuz pul ve iki zarla iki kişinin karşılıklı oynadığı oyunda kullanılan pullar

Camlarda buğu, içerde ağır bir koku var, **tavla pullarının** şakırtısı radyodaki ağlayan müzikle yarış halinde, hattâ galip (Taşındığım Ev, s.74).

tavsiye (t.2), s.127(2)

isim Ar. tavsiye Öğütleme, yol gösterme

“Demek,” dedi “**Tavsiyeniz** bu?” kelimelerin tadına bakarcasma, çiğneyerek, ağır ağır konuşuyordu (Palto, s.127).

tavuk (t.1)

isim, hayvan bilimi Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı (Gallus)

Bir hasta **tavuk** için “Düşünüyor bu” derler ve bekletmeden keserler (Yorgunluk Hakkında, s.210).

tay (t.2), s.79, 200

isim, hayvan bilimi Üç yaşına kadar olan at yavrusu

Bunda, bir müjde tadı, bir erkek evlât veya bir **tayın** doğum müjdesine benzer bir tad vardı (Doğuş, s.79).

tayin edilmek (t.1)

isim Ar. ta ‘yîn + y.f. Tr. edilmek atanmak

Ben mahkemenizce **tayin edilen**, yeminli bilirkişi, Profesör Dr. Hans Mann (Almanya Notları, s.185).

tayin etmek (t.2), s.154, 171

isim Ar. ta ‘yîn + y.f. Tr. etmek belirlemek

Eğer kazı yapmak için beni zorlamamış olsaydınız, coğrafya bilginleri gibi davranur, dizinizin dibinde oturur, gözlerinize bakar, o kayıp ülkenin deniz derinliklerini **tayin ederdim** (Passionya Buluntuları, s.154).

taze (t.3)

1.*sıfat* Bozulmamış, bayatlamamış olan

Ne bilem azım vamiyo sook suya, teze ekmeğe (Vermek ve Ötesi, s.118).

2.Dinç, yıpranmamış, yorulmamış

Giden adamların yüzlerine teker teker bakıyor, taze, kullanılmamış buluyordum (Kırkinci Adam, s.132).

3.Yeni, zamanı geçmemiş

Etraf taze kireç kokuyordu (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

tazyik etmek (t.1)

isim Ar. taziyik + yf. Tr. etmek zorlamak, sıkıştırmak

Endişe, onlardan gelerek beni tazyik ediyor (Yeni Gelen, s.72).

tebaa (t.1)

isim, hukuk Ar. teba 'a Uyrak

Beşinci Kari hikâyesini beraberinde sürükleyerek tebaasının torunlarına taşıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

tebessüm (t.10), s.20, 26, 48, 61, 96, 143, 154, 158, 167, 192

isim Ar. tebessum Gülümseme

Saadetime yetmez miydi bir tebessüm? (Değişme, s.143)

tebessüm vermek (t.1)

isim Ar. tebessum + y.f. Tr. vermek gülümsemek

Ölmemiş olsam bir tebessüm verirdim sana., diye haykıramadım arkasından (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

tebeşir (t.1)

isim Far. tebāşir Toz zerreciklerinden oluşan, çizdiği yerde iz bırakan, beyaz veya açık renkte kireçli kayadan yapılan kara tahta, duvar vb. yüzeylere yazı yazmak için kullanılan, beyaz veya renkli çubuk

Rapordan şunları okudu: "Toz kalsiyum karbonat (tebeşir tozu diyecek aklı sıra) ve nişasta." (Almanya Notları, s.184).

tebrik etmek (t.1)

isim Ar. tebrîk + yf. Tr. etmek kutlamak

Ellerini hararetle sıktım, tebrik ettim, nedir bu diye hayretle sordum (Sesli Ansiklopedi, s.180).

tecavüzkâr (t.1)

sıfat Ar. tecāvuz + Far.-kâr Saldırgan, saldırgan

*Aslında hiç de cinayet değil o eşyaları birbirinden ayırmak; en titiz itinayla silinmiş taşlığı çamurlu ayakkabılarla kirletmek, konağın bakir havasını yabancı ve **tecavüzkâr** seslerle rencide etmek (Tereke, s.68).*

tecessüs (t.1)

*isim Ar. teccusus Merakını gidermeye çalışma, görme, anlama merakı
Tanırsın, dedi, yüzümü **tecessüsle** süzdü (Serhoş, s.63).*

tecrübe (t.1)

isim Ar. tecrube Deneyim

*Yılların **tecrübesi** bana öğretmişti ki, insan oğlunun eline geçen hemen her şey sık sık şekil değiştirir (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

tecrübeli (t.1)

*sıfat **Tecrübesi** olan, görmüş geçirmiş*

Ona tecrübeli insan dediler, çünkü 50 yaşındaydı, vazifesinas dediler, çünkü gitmiş ve gelmişti (Olgun Adam, s.50).

tedirgin (t.3), s.89, 137, 147

sıfat Rahatı, huzuru kaçmış, bizar

*Taşlaşmış yüz çizgilerinin derinliklerinde, yarı şeffaf, **tedirgin** bir dikkat, sinisi bir ışıktaydı (Körüün Gördükleri, s.89).*

tedirgin etmek (t.1)

isim tedirgin + y.f. etmek rahatını, huzurunu kaçırmak

*Elinizde kapı tokmağı, elinizi **tedirgin eder** (Açmadığım Kapı, s.149).*

teessür (t.2), s.18, 22

isim Ar. te'essur Üzüntü

*Senin boğazını tıkayan bir şey vardır sevinç gibi, **teessür** gibi (Asıl Sebep, s.18).*

teferruat (t.1)

isim Ar. teferru'āt Ayrıntı

*Neden bilmiyorum, bütün **teferruata** dikkat etmişim (Misafir Geldi, s.19).*

Teğmen Adnan Bey (t.1)

özel, isim Yeni Gelen adlı hikâyede yer alan asker

***Teğmen Adnan Beye**, sakın ve hiçbirşeyin farkında değilmiş gibi gözüken yeni arkadaşına, nefretle dikkat ediyorum (Yeni Gelen, s.72).*

Teğmen Hulusi (t.1)

özel, isim Yeni Gelen adlı hikâyede yer alan asker

*Dört kişiden biri **Teğmen Hulusi** yalandan bir esneme ile (Yeni Gelen, s.73).*

teğmen (t.1)

isim, askerlik Orduda rütbesi asteğmenle üsteğmen arasında olan, takım komutanlığı yapan subay, mülazım

Dört kişilik grubumuza bu gün bir teğmen daha katıldı (Yeni Gelen, s.71).

tehdit (t.2), s.88, 193

isim Ar. tehdīd Gözdağı

Bıçak tehdidi altında yaşadığımız o zor günlerde birazcık neşemizi onun varlığına borçluyduk (Bir Eşek Karşısında, s.193).

tehdit etmek (t.1)

isim Ar. tehdīd + y.f. Tr. etmek gözdağı vermek

“Ama amca” diye tehdit ederek yalvardım (Sınır, s.105).

tehlike (t.3), s.22, 96, 193

isim Büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek durum, muhatara

Desenize bıçaktan kurtuldular, şimdi de dejenere olmak tehlikesiyle karşı karşıyalar (Bir Eşek Karşısında, s.193).

tehlikeli (t.4), s.88, 158, 173, 177

sıfat Tehlikesi olan, korkulu, muhataralı

Gölgeler daha tehlikeli, daha siyah olurdu (Hayal Ülkelerinden, s.88).

tek (t.7), s.56, 145, 148, 156, 166, 172, 196

zarf Yalnızca

Ve hepiniz, bütün bu insanlar bir tek cevabı bekleyin? (Bekleyenler, s.145)

tek tek (t.2), s.119, 208

zarf Teker teker

Alışılmış uğultu, tek tek ayrılmaya başlamış ve çevredeki her makina bir ayrı tarzda ses çıkarır olmuştü (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).

tek vücut olmak (t.2), s.167, 210

d. isim tek vücut + y.f. olmak birlikte hareket etmek

Bütün dünya milletleri bu birleşme noktaları çevresinde tek vücut olarak toplanmış olacaklar (Yorgunluk Hakkında, s.210).

tekâmül (t.1)

isim Ar. tekāmul Olgunluk, olgunlaşma

İşte bu sükātu, tekāmülün son merhalesine anlatan bu olgun sükātu ancak ölü etin soğuk sertliğinde ısıtırsınız (Isırmak, s.205).

tekaütlük (t.1)

isim Emeklilik

*Bit, ordudaki katır, gazete yazarı, mavi turnosol kâğıdını, **tekaütlüğüne** kadar kızıla çevirerek öğrenciyi hayretler içinde bırakan bir kimya öğretmeni, bir turist, bir politikacı gibi bir şeydir (Bitler, s.189).*

teker teker (t.3), s.132(2), 166

zarf Birer birer, ayrı ayrı

*Giden adamların yüzlerine **teker teker** bakıyor, taze, kullanılmamış buluyordum (Kırkıncı Adam, s.132).*

teklif etmek (t.2), s.20, 44

isim Ar. teklîf + y.f. Tr. etmek önermek, öneride bulunmak

*Canım istemediği halde sigara yakıyorum ve reddedeceğini bildiğim halde **teklif ediyorum** (Misafir Geldi, s.20).*

teklifsiz (t.1)

zarf Samimi, içli dışlı, sıkı fıkı bir biçimde

***Teklifsiz**, altına bir saldıye çekti, yüzünde sırnaşık ve çekingen bir gülümseme vardı (Taşındığım Ev, s.74).*

tekme atmak (t.1)

isim Ayakla vuruş

*İçinde **tekme atan** bir his vardı (Telsiz Memuresi, s.29).*

tekne (t.1)

isim, denizcilik Bir tür küçük deniz taşıtı

*İşte canım takıverse iyi olurdu ama, **tekne** de eskiydi birader (Terhis, s.42).*

teknik (t.1)

isim Fr. technique Fizik, kimya, matematik vb. bilimlerden elde edilen verileri iş ve yapım alanında uygulama

*O günün hikâyesini sen, ey 3000'inci yılın adamı, ileri **teknîğinin** yardımıyla sen ancak öğrenebileceksin (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

tekrar (t.39)

1.isim Ar. tekrār Aynı olayın, işin, hareketin yeniden ortaya çıkışı, tekrarlanması (s.134, 166, 182, 183)

*Böylece Beşinci Kari hikâyesi silikleşiyor, bütün **tekrarına** rağmen anlatamıyor insanlara kendini, sonra mahzun tekrar canlılığını bulduğu zindana dönüyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

2.zarf Bir daha, yine, yeniden, gene (s.21, 26, 28, 32, 38, 47, 52, 59(2), 62, 74,

93, 95, 98, 106, 111(2), 118(2), 123(2), 125, 132(2), 133, 134, 139, 152, 167, 172, 182, 192, 200, 205, 206)

*Eseri hâlâ ders kitabı olarak muhafaza eden Üniversiteye ve kitabın üçüncü tabını yapan fakülte yayın komisyonuna **tekrar** minnettar oluyorum (Koyun Olmak, s.172)*

tekrar etmek (t.12), s.38, 48, 49, 52, 76, 120, 127, 149, 170, 172, 178, 198

isim Ar. tekrār + y.f. Tr. etmek yeni baştan söylemek veya yapmak

*Bunları kendi kendine oluyor zannetti, inanamadı kendinin yaptığına, bir daha **tekrar etti** hareketleri, neden bu kuvvete sahibim dedi (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

tekrar tekrar (t.1)

zarf Üst üste, ardı ardına

*Aynaya **tekrar tekrar** bakıyor ve bu görünmez heykeltıraşın eski çizgileri kullanarak oyduğu yeni yüzü beğeniyordu (Fikirci, s.198).*

tekrarlamak (t.3), s.29, 100, 197

-i Bir işi bir kez daha yapmak, yinelemek, tekrar etmek

*Genç hikâyeci, yüzlerce defa görülen ve bir o kadar okunan vak'ayı **tekrarlamak**, görenleri veya okuyanları küçümsemek gibi bir şey olacak diye düşündü (Telsiz Memuresi, s.29).*

tel (t.3), s.53, 99, 120

sıfat Türlü metallerden yapılmış, kopmaya karşı bir direnç gösteren ince uzun nesneden yapılmış olan

*İhtiyar **tel** çerçeveli gözlüklerinin üzerinden bir müddet küçüğe baktı (Mektup, s.53).*

telaffuz etmek (t.2), s.173, 182

isim Ar. telaffuz + y.f. Tr. etmek Söyleyiş

*Gümrük memuru, Almanca'yı yabancı gibi **telaffuz ederek** (böyle davranırsa, biz daha anlarmışız gibi) "Var ne yanınızdadır?" sorusunu sordu (Almanya Notları, s.182).*

telaş (t.10), s.18, 106, 129, 150, 172, 177(2), 185, 187, 188

isim Herhangi bir sebeple acelecilik

***Telaşla** ve beceriksizce yapılmış bir şekildir bu (Açmadığım Kapı, s.150).*

telaşlı (t.1)

sıfat Telaş eden, telaşa düşen, pürtelaş

*Zaman zaman önümden hızla geçen eteğini görüyor ve annemin pek **telaşlı***

olduğunu anlıyordum (Kurşun Dünyasından, s.82).

telefon etmek (t.1)

isim Fr. téléphone + y.f. Tr. etmek birini telefonla aramak ve bir şey söylemek
Arşivler karıştırmış, telefonlar etmiş, okuyucu karşısında türlü taklalar atmış,
şaklabanlıklar yapmış, tek tek bütün meyhanelerde, kadeh kadeh konular
toplmuş, yarın bunları rengârenk çıkarmağa hazır bir gazete yazarıdır gelen
(Yorgunluk Hakkında, s.208).

telepatik (t.1)

sıfat Fr. télépathique Telepati ile ilgili
Cömertçe bir düşünüşle telepatik yoldan, malın bir kısmını, Millî Eğitim
Bakanlığına, diğerlerini de Dış İşleri, İç İşleri ve Adalet Bakanlıklarına
gönderdi (Fikirci, s.201).

teleskop (t.1)

isim, gök bilimi Fr. télescope Sonsuzdaki bir nesnenin gerçek görüntüsünü,
içbükey bir aynadan yapılmış merceğinin odak düzleminde veren ve gök
bilimiyle ilgili gözlemlerde kullanılan optik aygıt, gözlemci, irakgörür
Zavallı fikirlerin, kimyacıların mikroskoplarında, astronomların
teleskoplarında incelendiğini, matematikçilerin rakam ve denklemlerini iki büklüm
yüklediğini, tıbbın distürüsüyle etlerinin lime lime edildiğini, en kötüsü
hazımsız öğrenci düşüncesinde alayla karşılanacağını düşündü ve vazgeçti
(Fikirci, s.200).

telif (t.2), s.171(2)

sıfat Yazarın kendisinin kaleme aldığı
Telif kitabın sahifesi 30, tercümenin ise 20 liradır (Koyun Olmak, s.171).

tellâl (t.1)

isim Ar. dellâl Herhangi bir şeyi, olayı veya bir şeyin satılacağını halka
duyurmak için çarşıda, pazarda yüksek sesle bağırarak kimse, çağırmaç
Öyle ya sen kalk, pırlanta gibi malı ver fikir tellâllarının eline ve onların birer
fahişe olmalarına şahit ol (Fikirci, s.200).

tellendire tellendire (t.1)

-i Sigara, nargile, çubuk vb.ni keyifle tütürerek içmek
Sigarasını, tellendire tellendire, önünde manevra yapan treni, uzun uzun
seyretti (İstasyondan, s.66).

telsiz (t.3), s.29(2), 30

isim Türlerine göre belirli bir kapsama alanı içinde belirli kişilerin iletişimini sağlayan, elektromanyetik dalgalar yardımıyla çalışan araç
Bahsediver onlara telsiz memuresinden (Telsiz Memuresi, s.29).

telsizci (t.2), s.29(2)

isim Genellikle gemilerde, uçaklarda karayla gemi, yerle uçak arasında ve daha başka gemi ve uçaklarla telsiz bağlantısı kurmakla görevli kimse
Hadi, "Sevsinler, çivit mavisine ne de yakışmış." dedikleri telsizci kızdan (Telsiz Memuresi, s.29).

temas (t.1)

isim Ar. *temāss* Değme (I), dokunma (I), dokunuş (I), değinti
Parmaklarının etime temasında beni teselliye çalışan, bu işten vazgeçmemi rica eden, mağlûbiyeti tabî gören bir mâna var (Yeni Gelen, s.73).

temas etmek (t.2)

1. *isim* Ar. *temāss* + y.f. Tr. *etmek* dokunmak, değmek
Pek dikkat edilmezse, kumaşın etle temas etmeyen ölü kıvrımları göze batmıyor, yadırgamıyordu insan (Soytarı Olmak, s.96).
2. değinmek, sözünü etmek, bahsetmek
Bütün bunları sürüp çıkaran, bütün bunlara temas etmeyen bir konuşma içinde yürüyoruz (Misafir Geldi, s.20).

temelli (t.1)

zarf Büsbütün, tamamen
Ve Elenim, Elenim; veda anında kiranı, borcumu, yün fanılanı gülererek temelli bağışla emi (Helâllik, s.24).

temenni (t.1)

isim Ar. *temennî* Dilek
Başın sağ olsun temennili bir ses tonuyla, "Üzülme beyim, olur böyle şeyler hayatta." diye cevap verdi (Napolyon'un Ümidi, s.152).

temin etmek (t.2), s.171, 193

isim Ar. *te'mîn* + y.f. Tr. *etmek* sağlamak, elde etmek, tedarik etmek
İsterler ki öğrenci hem öğrensin hem de gülme ihtiyacını temin etsin (Koyun Olmak, s.171)

temiz (t.7)

1. *sıfat* Ar. *temyîz* Kirli, lekeli, pis, bulaşık olmayan, arı (I), pak, münezzeh, hijyen, hijyenik (s.45, 56, 71)

Temiz kıyafeti, bir şey istemek için geldiğini gizlemiyordu (Borç, s.45)

2.Ahlakça lekesiz, necip, nezih (s.56(2), 110, 177)

Ya onda bulduğum kâmil ruh ve billurca temiz bir genç kız duyarlığı? (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).

temizce (t.1)

zarf Temiz bir biçimde

Heybetli görünüşü ve temizce kıyafetiyle ona ısınır insan (Borç, s.44).

temizlemek (t.1)

-i Temiz duruma getirmek, kirlere, zararlı maddelerden arıtma

İkinci bir düğmeye basarak aspretörü çalıştırdı ve ruhtan yayılan ağır bir kokudan bulunduğumuz yeri süratle temizledi (Zebra-Son-Animo, s.178).

temizlenmek (t.1)

nsz Temiz duruma gelmek, arınmak, paklanmak

Yatak ve sedir, kilim üzerine yerleştirilmiş semaver, itina ile temizlenmiş odada ayrı birer mâna taşırdı (Deli İmam, s.56).

temizlik yapmak (t.1)

isim temizlik + y.f. yapmak temizlemek

Vücudumun öğünen ve utanan bölümlerinin düzenlenmesiyle ben uğraşırken diğer yandan, bir adam döküm hatalarını gideriyor, fazlalıklarımı tıraşlıyor, arada bir baş tarafıma tükürüp kirliliği bezle temizliğini yapıyordu (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

tempo (t.2), s.103, 107

isim, müzik İt. tempo Ölçünün ayrılmış olduğu zamanlardan her biri, vuruş

Yaklaşan ayak sesinin temposuyla, kalbimin atışı sıklaşıyor, sonra duracak gibi oluyordu (Sınır, s.103).

temsil (t.1)

isim Ar. temsîl Birinin veya bir topluluğun adına davranma

Belki bir adamı temsilen dikildim ben (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

temsil etmek (t.1)

isim Ar. temsîl + y.f. Tr. etmek belirgin özellikleriyle yansıtmak, sembolü olmak
Bir bilgine ömür boyu şamdanlık yapmış parçam; o kendine has olgun tavırla, "Sevinmeyin." diye konuştu, "Bu övmeler size değil, belki temsil ettiğiniz varlığa." (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

tencere (t.2), s.35, 196

isim Ar. tancara İçinde yemek pişirilen, kapaklı, genellikle metal kap
Hafif hırıltıyla yanan gazocağının üstündeki tencereden yayılan yemek kokusu içimi acıyla burkuyordu (Çatal, s.35)

teneffüs (t.1)

isim, biyoloji Ar. teneffus Solunum

Hava teneffüsü zor bir şeymiş gibi geldi (Koltuk Değnekleri, s.107).

teneffüs etmek (t.2), s.75, 133

isim, biyoloji Ar. teneffus + y.f. Tr. etmek soluk almak

Görecekler ki bir yanakta pespembe tüllenmiş hicap vardır, yeryüzünde teneffüs edilmemiş hava, kendilerinden evvel başkası tarafından çiğnenmemiş toprak vardır (Taşındığım Ev, s.75).

teneke (t.4), s.47, 117, 184, 185

isim Yumuşak çelikten yapılmış üzeri kalay kaplı ince sac

Tenekeden çıkardığı ekmekten irice bir dilim kesti, büyük bir mendile bağladı, sonra suyu ve ekmeği, evin en fazla güneş tutan yerine astı (Vermek ve Ötesi, s.117).

tenha (t.2), s.106, 141

sıfat Far. tenhā Kalabalık olmayan

Terminal tenhaydı (Koltuk Değnekleri, s.106).

tenhalaşmak (t.1)

s.f. Tenha duruma gelmek, boşalmak, ıssızlaşmak

Tenhalaşan derin nefeslerle soluyor gibi (Taşındığım Ev, s.76).

tente (t.1)

isim İt. tende Genellikle güneşten korunmak için bir yerin üzerine gerilen bez, naylon vb.nden yapılmış örtü

Satıcıların ahenkli bağırıışları, muhtelif ağızlardan çıkan kaç para, kaç para kalıbına döküliveren uğultu, delik pazarıcı tenteleri altında uzayıp gidiyordu (İnsan Hamal, s.51).

tepe (t.15)

1.*isim* Bir şeyin en üstteki bölümü

Bir müddet sigarayı lâmbanın tepesinden yakmağa uğraştı, kalın duman tabakası aralarına bir perde gibi indi (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

2. Birinin yanı başı, baş ucu (s.83, 197)

"Kapat, kapat!" dediğini duydum kadının, sonra bir cazırtı koptu tepemde

(*Kurşun Dünyasından*, s.83).

3.coğ. Yüksekliği genellikle birkaç yüz metreyi geçmeyen, çok kez tek başına, yamaçları yatık yer biçimi (s.27, 28, 64(5), 66, 72, 79, 93, 94)

Yol, bir müddet tren hattını takip ettikten sonra sağdaki tepeye doğru yükselmeğe başladı (Şoför Aziz, s.27)

tepeden bakmak (t.1)

d. isim tepe + y.f. bakmak küçümsemek

Hele; zaman zaman “Buna ancak Türk ler dayanır.” dedikçe nasıl gururlandım, nasıl tepeden baktım çevreme (Almanya Notları, s.186).

tepetaklak (t.1)

zarf tepetakla

Gerçeğin aksinin doğru olduğunu öğretirler ki, öğrenci zihnî yapısı icabı, tepetaklak fikri doğru olarak görebilsin (Koyun Olmak, s.171).

tepinmek (t.2), s.95, 145

nsz Öfke ve sevincini açığa vuracak davranışlarda bulunmak

Panayır kendini var eden insan elini itmiş, canlanmış, bağımsız tepiniyordu (Soytarı Olmak, s.95).

teпки (t.1)

isim Herhangi bir etkiye cevap olarak doğan, genellikle olumsuz söz veya davranış

İlk tepki Muhalefet liderinden geldi (Fikirci, s.201).

ter (t.9), s.35, 36, 65, 91, 95, 100, 103, 112, 155

isim Derinin gözeneklerinden sızan, kendine özgü bir kokusu olan, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı, arak

Yüzü terle sırlısklam annemin yanma gitmek, o çocuktan başkasının duyamayacağı güzel kokuyu doya doya içime çekmek istedim (Çatal, s.35).

terazi (t.1)

isim Bir kolun iki ucuna asılı iki kefedenden oluşan tartı, mizan

Bu Portalyaca “ruh terazisi” ve “nakil cihazı” kelimelerinden meydana gelmiş (Zebra-Son-Animo, s.176).

tercüme (t.2), s.171(2)

isim Ar. terceme Tercüme

Tercümeyle çalıştıkları eserin aslına uygunluk derecesi, eserin geleceğini tayin eder (Koyun Olmak, s.171)

tereddüt (t.2), s.107, 122

isim Ar. tereddud Kararsızlık, duraksama, ikircik, ikirciklik

***Tereddütle** "Evet" diye cevap verdim. "İnci Hanım gönderdi beni." dedi (Koltuk Değnekleri, s.107).*

tereddüt etmek (t.1)

isim Ar. tereddud + y.f. Tr. etmek kararsız davranmak, duraksamak

*Evime gitmekte **tereddüt ediyorum**, benden evvelkilerin beni merakla bekledikleri yeni evime (Taşındığım Ev, s.76).*

tereke (t.2), s.67(2)

isim Tahıl, her türlü hubûbâtın satıldığı pazar yeri

***Terekeye** gidenlerden dördüncüsü Koltukçu İhsan daha kapıdan girerken çay yap dedi (Tereke, s.67).*

terfi (t.2), s.168, 169

isim Ar. terfî Derece, makam bakımından yükselme

*Karım **terfime** artık muhakkak gözüyle bakıyor (Papağan Dedi Ki, s.169)*

terhis (t.4), s.32, 42, 43, 163

isim, askerlik Ar. terhîş Askerlik ödevini bitirenleri ordudan bırakma

*Bir otomobilin iç lâstiğinden keserek hazırladığı oku ile ne cinayetler işledi **terhise** kadar (Erkeklik Özentisi, s.32).*

terhis olmak (t.4), s.32, 42, 43(2)

isim, askerlik Ar. terhîş + y.f. Tr. olmak askerlik görevini bitirmek

*Biraz sonra **terhis olacak** erleri, onbaşlıları, çavuşları selâmetliyor gibi (Terhis, s.42)*

terim (t.2), s.101, 129

isim Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, ıstılah

*Hastalığımı anlatabilmek için bulduğu **terimlerle**, arzularım kirlerinden yikanacak, yıkılacak sınırlar, boğmayacaklar beni ve toplum gözünde davranışlarım bir lâtincede isimde meşru olacaklardı (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

terk etmek (t.3), s.30, 43, 184

isim Ar. terk + y.f. Tr. etmek bırakmak, ayrılmak

*Elini ağzına bastırды hâkim bey ve salonu **terk etti** (Almanya Notları, s.184).*

terli (t.2), s.93, 139

sıfat Terlemiş olan

Karadeniz'den kopan serin bir rüzgâr, terli sırtlarına vuruyor, titretiyordu (Kırkıncı Yıl, s.93).

Terlikçi Haydar Efendi (t.1)

*özel, isim Deli İmam adlı hikâyede cenaze namazı kılınan mahalleli Cemaat **Terlikçi Haydar Efendi'nin** cenaze namazında bunları dinlediler (Deli İmam, s.57).*

terminal (t.1)

*isim Fr. terminal Otobüs, uçak vb. taşıtların yolcularını ilk aldığı veya son bıraktığı yer **Terminal** tenhaydı (Koltuk Değnekleri, s.106).*

ters (t.2), s.89, 171

*isim Bir şeyin aksi, karşıtı **Nadiren bir fikir doğru ifade edilirse o zaman öğrencideki görüngesi ters olur tabii (Koyun Olmak, s.171).***

tersine (t.1)

*zarf Beklenilenin, umulanın aksine, karşıt olarak, bilakis, aksine **Tersine**, iğrenmeye benzer bir hisle doluydu içim (Körün Gördükleri, s.89).*

tertemiz (t.2)

1.*sıfat Çok temiz, her yanı temiz, arı sili, pirüpak **İri tertemiz** sini ortaya konmuştu (Çatal, s.36).*
2.*Kötülük düşünmeyen, günahsız, lekesiz, suçsuz **Mektubun, vatan sinmiş, gerçek sevgi, gerçek hasret ve en önemlisi tertemiz bizim kadınıımız sinmiş her satırını, içerek okuyacağım (Okuyamadığım Mektup, s.122).***

tesadüf (t.2)

1.*isim Ar. teşâduf Yalnız ihtimallere bağlı olduğu düşünülen olayların kesin olmayan, değişebilen sebebi **Bütün ilerlemene rağmen, bir nazar boncuğun, uğurun, uğursuz saydığın günlerine tesadüflerin, ben hissin yok mu senin? (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).***
2.*Rastlantı, rast geliş **Mutlu bir tesadüfle, küçük yüzeyi üzerinde dikildi kaldı (Palto, s.128).***

tesadüfen (t.1)

*zarf Ar. teşâdufen Rast gelerek, rastlantı sonucu olarak **Ben hırsızlık suçundan asılacakken tesadüfen rastladığınız ve kurtardığınız***

haydutum (Passionya Buluntuları, s.157).

tesadüfi (t.1)

sıfat Ar. teşādufī Rastlantısal

*Vardığım bu hüküm inanın hiç de **tesadüfi** değil, aksine bir İlmî sentezin sonucu (Passionya Buluntuları, s.154).*

teselli (t.5), s.57, 73, 116, 122, 146

isim Ar. tesellī Avunma, avuntu, avunç

*Nasırlaşmış vicdanlarının iniltiden farksız sesini bu **teselliyle** boğdular (Deli İmam, s.57).*

teselli bulmak (t.2), s.126, 197

isim Ar. tesellī + yf. Tr. bulmak avunmak

*Benî İsrail'in buzağısından, Olemp'in serhoş tanrılarına, Lat ve Uzza'dan, Avrupa'nın madde aşkına, Amerika'nın tröstüne, Rusya'nın politbürosuna kadar Tarihe bakıyorum, yalnız olmamakla **teselli buluyorum** (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

teselli etmek (t.2), s.109, 199

isim Ar. tesellī + yf. Tr. etmek avutmak, avundurmak

*Sonra kendisini, üzülmemek lâzım diye **teselli etti** (Fikirci, s.199).*

tesir (t.4), s.38, 154, 180(2)

isim Ar. te'sīr Etki

*O ülkede insanlar yaşarlardı. Daha Roma ve İran **tesiri** düşünülmecek kadar eski oldukları göz önüne getirilirse, iki asıl cinsten, yâni erkek ve dişiden meydana geldiği söylenebilir bu toplumun (Passionya Buluntuları, s.154).*

tesir etmek (t.1)

isim Ar. te'sīr + yf. Tr. etmek etki etmek

*Burnunu sızlatan hasret, odanın havasına da **tesir etmiş** gibiydi (Talebe, s.47).*

tesirinde kalmak (t.1)

isim Ar. te'sīr + y.f. Tr. kalmak etkisinde kalmak

*Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soytarı, Hollanda **tesirinde kalmış** Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir onsekizinci asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soytarı Olmak, s.95).*

tesirli (t.1)

sıfat Etkili

*O biraz daha sunturlu küfür etmesini, senelerce evvel kullanılmış güzel sözlere, şundan, bundan kaptığı ve **tesirli** sandığı jestleri ilâve etmesini öğrendi (Olgun Adam, s.50).*

teskere (doğ. tezkere) (t.2), s.31, 43

isim, askerlik Askerlik görevinin bittiğini bildiren belge

*Gümüş karınlı balıklar oynar, kurbağalar kuşlarla bir şeyler söyler, biz de boğazına kadar memleket ve **teskere** hasretiyle tıkabasa dolu düşünür, şakalaşır, türkü söyler veya uyurduk (Erkekli Özentisi, s.31).*

tespih (t.2), s.99(2)

isim Ar. tesbîh Belirli dinî sözleri tekrarlamak veya elde oyalanmak için kullanılan, türlü maddelerden boncuk biçiminde yapılmış, genellikle otuz üç veya doksan dokuz taneden oluşmuş dizi

*Sol elimde, bir **tespih** tutuyordum (Nedenlerim, s.99).*

tespit (t.1)

isim Ar. teşbîr Belirleme

*“Yüzde otuz yağsız inek sütü, yüzde on verem basili, insan ayağı kiri, iç yağı, yüzde on yedi yetmiş beş patates püresi ve..” diye inledi hâkim “**tespiti** olmayan bazı maddeler.” (Almanya Notları, s.185).*

tespit etmek (t.1)

isim Ar. teşbîr + y.f. Tr. etmek bir şeyi sağlam bir biçimde yerleştirmek, oynamaz duruma getirmek, saptamak, belirlemek

*Sanyordum ki, lifler halinde, boşlukta asılı his uçları, beni sarıyor, şeklimi **tespit ederek**, beynine iletiyorlar (Körün Gördükleri, s.90).*

testere (t.2), s.135, 136

isim Far. dest + erre Ağaç, demir vb. şeyleri kesmeye yarayan, genellikle üçgen biçiminde dişleri olan, dar ve uzunca çelik araç

*Soytarı önemsemez bir tonla, “Keser ve **testere**.” dedi (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

teşekkür (t.1)

isim Ar. teşekkur Yapılan bir iyiliğe karşı duyulan kıvanç ve gönül borcunu anlatma

***Teşekkürle** müsaade isterken, “Bir dakika.” diye durdurdu beni (Zebra-Son-Animo, s.178).*

teşhir (t.1)

isim Ar. *teşhîr* Gösterme, sergileme

Bir çok filiz misali upuzun, japone entarisinden cömertçe taşmış kollu, Marilyn kalçalı kızı, teşhir zevkinden mahrum idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).

teşhir etmek (t.1)

isim Ar. *teşhîr* + y.f. Tr. etmek göstermek

Topluma, göz yaşları ve ağlamaklı sesiyle kendini teşhir eder, bulduğu sadaka ağırlığındaki ilgiyle mutlu olur (Zebra-Son-Animo, s.178).

teşhis (t.4), s.100(2), 101, 102

isim, tıp Ar. *teşhîş* Tanı

Düşündüm ki, onu istediğim bir teşhise sürükleyebilirim (Elli Liralık Teşhis, s.100).

teşhis koymak (t.1)

isim Ar. *teşhîş* + y.f. Tr. koymak kim ve ne olduğunu anlamak, tanımak, seçmek

Bakkal teşhisi koydu: İflah olmaz dedi. Bir diğeri: Hak âşığı dedi (Deli İmam, s.57).

teşkilat (t.1)

isim Ar. *teşkilât* Örgüt

Sürümüzü yöneten köpekler yerine teşkilatlar kurmuşlardır (Koyun Olmak, s.172).

teşyi etmek (t.1)

isim Ar. *teşyî* + y.f. Tr. etmek uğurlamak, geçirmek

Arkamda kalan her hâdise ve her his maniasında beni teşyi eden bir şey var (Misafir Geldi, s.23).

tetik (t.1)

isim Ateşli silahlarda ateşlemeyi sağlamak için çekilen küçük parça

Hummalı bir dikkatle, tetikteydi adam (Körüün Gördükleri, s.90).

tetik etmek (t.1)

isim Ar. *tedkîk* + y.f. Tr. etmek incelemek

Konuşma süresince bir kaç esnedi, ceketinin kolundaki bir lekeyi derin derin tetkik etti, ayak değiştirip ağırlığını bir yana aktardı, burnundan birkaç kıl çekip inceledi, sırtında bir noktayı ısrarla kaşdı (Napolyon'un Ümidi, s.152).

tetik (t.1)

isim Ar. tedkīk İnceleme

*Eşyayı teker teker **tetkik** ve bizim hanıma hikâye, görevlerim arasındaydı (Papağan Dedi Ki, s.166).*

tevakkuf etmek (t.1)

isim Ar. tevakkuf + y.f. Tr. etmek durmak, eğlenmek, eğlenmek

*Elleri arkasında, baklava biçimli odayı arşınlarken bir an aynanın karşısında **tevakkuf etti** (Talebe, s.47).*

tevekkül (t.1)

isim, din b. Ar. tevekkul Herhangi bir işte elinden geleni yapıp daha sonrasını Allah'a bırakma

***Tevekkül** ve rehavet güneşin yakıcı ışıklarıyla caddeyi doldurur ağız ağıza (Borç, s.44).*

tevlit etmek (t.1)

isim Arapça tevlīd + y.f. Tr. etmek doğurmak, sebep olmak, oluşturmak

*Anlattığı şeyler ölümü **tevlit edecek** bir kaza kadar mutlak ve hatırlanılmağa değer (Misafir Geldi, s.21).*

tez (t.1)

zarf Far. tīz Süratli bir biçimde

*Ölümden korkar mı **tez** ölen kimse! (Deli İmam, s.55).*

tezahür (t.1)

isim Ar. tezāhur Belirti

*Masmavi gök ve bembeyaz sivri veya yayvan tepelerin birbirine kaynaşmaları sade ince bir zevkin **tezahürleri** gibi gözükür (Erzurum'da Akşam, s.64).*

tezahür etmek (t.1)

isim Ar. tezāhur + y.f. Tr. etmek belirlemek

*Tahripkâr yaradılışım bir şeytanî incelikle sende gurur, onda isyan şeklinde **tezahür edecek** (Asıl Sebep, s.18).*

tezat (t.1)

isim Karşıtlık, karşıt olma, zıtlık, çelişki, kontrast, antagonizma

*Birçok **tezatları** muhayyilemizin bir icadı olarak kabul ediyorum (Misafir Geldi, s.23).*

tezek (t.2), s.64, 206

isim Yakıt olarak kullanılan kurutulmuş sığır dışkısı

*Yanık **tezek** kokusu karların üzerinden hiç kalkmayan ince bir tül gibidir*

(Erzurum'da Akşam, s.64).

tezgâh (t.4)

1.*isim Far. destgâh* Genellikle dükkânlarda satıcıların önündeki uzun masa
Cevap vermeme fırsat kalmadan, tezgâhtan uzanıp yakama yapıştı ve "Utan, utan!" diye bağırdı (Bitler, s.188).

2.Kahve, meyhane vb.nde müşterilerin üzerinde yiyip içtikleri uzun masa veya büfe

Oturduğu tabureden, tezgâha dayanarak, doğruldu (Dua, s.39).

3.Üzerinde genellikle el veya küçük makinelerle iş görülen yapım aracı (s.34, 119)

Buna nedense dikkat etti Ahmet Usta; çalıştığı tezgâhın arkasında yere çömeldi ve sırtını duvara dayadı (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).

tezgâhtar (t.1)

isim Far. destgâhdâr Kahve, gazino, mağaza vb. yerlerde tezgâhta duran, satış yapan kimse

Yaşlı tezgâhtar sabırla yüzüme bakarken, birkaç kere arkası arkasıya, "Gül için, gül şeyi için, amann şey, gül canım gül" dedim (Bitler, s.187).

tıka basa doldurulmak (t.1)

zarf tıka basa + y.f. doldurmak doldururken çok bastırıp sıkıştırmak

Yağmur tanelerinin içine tıka basa doldurulmuş ayaz, kalın siyah paltolu delikanlının da, 10 yaşındaki hamalın da yüzüne aynı insafsız tokadını indirdi (İnsan Hamal, s.51).

tıka basa (t.1)

zarf Çok sıkıştırarak, boş kalmayacak biçimde

Gümüş karınlı balıklar oynaşır, kurbağalar kuşlarla bir şeyler söyleşir, biz de boğazına kadar memleket ve teskere hasretiyle tıkabasa dolu düşünür, şakalaşır, türkü söyler veya uyurduk (Erkeklik Özentisi, s.31).

tıkırtı (t.2), s.88, 112

isim Tıkırdayan bir şeyin çıkardığı sesin adı

Derken tavan, ilk tehdidini, bir fare tıkırtısında dile getirir, eşyalardan fırlayan yarı şeffaf gölgeler çevremde delice dönerlerdi (Hayâl Ülkelerinden, s.88).

tıkıştırmak (t.1)

-i, -e Boş yer kalmayacak biçimde doldurmak, gelişigüzel koymak, tıka basa sokmak

*İğreniyor, korkuyor, bun alıyor, bu arada delice bir panik içinde, algılarımı, düzensiz, gelişi güzel idrakime **tıkıştırıyordum** (Körün Gördükleri, s.90).*

tılsım (t.1)

*isim Ar. **tılsım** Doğaüstü işler yapabileceğine inanılan güç*

*Bütün **tılsım**, sanki bu sözdeymiş gibi, güneş bir başka parıldadı, çam yeşili bir anda gerçek tonunu buldu (Kırkinci Yıl, s.94).*

tımar etmek (t.1)

*isim Far. **tīmār** + y.f. Tr. **etmek** yaralara bakmak, iyileştirmek, tımarlamak*

*Bilen, çok şey bilen baba, kabilenin önderi, bilgini, hastaları **tımar eden**, ölümlere kutsal sözler söyleyen, saygı uyandıran, güçlü baba; yüzünde buruşuk bir gülüş, gözlerinde bir haz izi, cevap vermedi, yüzünün anlamına sözle bir şeyler eklemedi (Doğuş, s.80).*

tımarhane (t.1)

*isim Far. **tīmār** + **hāne** Akıl hastanesi*

*Bizde eşeklere filozof, düşünen adama heykel derler ve **tımarhane** bahçesine dikerler (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

tınlama (t.1)

isim Tınlamak işi

*İyice gerilmiş çözüden, her ilmik kesildikçe, belli aralıklarla bir **tınlama** geliyor, bir süre sonra, tok bir kirkite sesi, ahenkle yükseliyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).*

tıp (t.2), s.101, 200

*isim Ar. **ṭıbb** Hastalıkları iyileştirmek, hafifletmek veya önlemek amacıyla başvuru teknik ve bilimsel çalışmaların tümü, tababet*

*Kendimi haklı göstermek için, “**Tıp** fobi diyor belki.” diyordum (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

tıpkı (t.8), s.99, 116, 144(2), 149, 172, 174, 210

zarf Tıpatıp, tamamıyla

*Yüzüme vermeğe çalıştığım ifade, **tıpkı** bize öğrettikleri gibiydi; bön ve kötü niyetli (Nedenlerim, s.99).*

tıraş (t.2)

*1.isim Far. **terāş** Saç veya sakalı kesme işi*

*Onun yanağında, **tıraştan** kurtulmuş bir kıl kıvrılarak uzuyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

2. Yalan, asılsız, bıktırıcı, gereksiz söz

O, yabancı biri geldi mi başlar tıraşa (Taşındığım Ev, s.74).

tıraş sabunu (t.1)

isim Tıraş kolaylaştırmak, sert kılları yumuşatmak için kullanılan sabun

Tıraş sabunu kokardı yanakları ve ben artık dayanamazdım (Hayal Ülkelerinden, s.87).

tıraşlamak (t.1)

-i Bir şeyin üzerindeki pürüzleri almak, yontmak

Vücudumun öğünen ve utanan bölümlerinin düzenlenmesiyle ben uğraşırken diğer yandan, bir adam döküm hatalarını gideriyor, fazlalıklarımı tıraşlıyor, arada bir baş tarafıma tükürüp kirli bir bezle temizliğini yapıyordu (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

tıraşlı (t.2), s.28, 92

sıfat Tıraş olmuş, sakalını tıraş etmiş, matruş

Ben alâkadar olmuyordum, asıl benim, kravatlı, ütülü pantolonlu benim, onlardan başka, sinek kaydı tıraşlı, kol saatli benim alâkadar olmam lâzımdı (Şoför Aziz, s.28).

tırıs kalkmak (t.1)

isim tırıs + y.f. kalkmak tırıs gitmeye başlamak

Tırıs kalkmış çift atlı bir kızak yanınızdan sessizce geçiverir (Erzurum'da Akşam, s.64).

turnak (t.4), s.83, 128, 184, 191

isim, anatomi İnsanda ve birçok omurgalı hayvanda parmak uçlarının dış bölümünü örten boynuzsu tabaka

Gösterdiği noktalarda, şekiller sırf mânâ oluyorlar, mor renkli turnaklarıyla kadın, onları yakalıyor ve bize anlatıyordu (Kurşun Dünyasından, s.83).

turnaklı (t.1)

sıfat Tırnağı olan

Kahvenin önünde yığınla duran bez parçalarını, uzun ve ojeyle kızartılmış turnaklı eller muayenede (Tereke, s.68).

tırtıl (t.1)

isim Pulların veya metal paraların kenarındaki kertikleri oluşturan çıkıntılardan her biri

Yaşanmış veya yaşanacak bölümleri, ayar vidasının tırtılunda elliyordu

(*İnsanlar ve Saatler*, s.112).

ticaret (t.3), s.155, 200, 201

isim Ar. *ticāret* Ürün, mal vb. alım satımı

Eğitilmemiş kafaları, toprağın, mahsulün ve terin ticaret metaı olduğunu, kişi ve toplumlar arası huzursuzluğun bunlarla satın alınacağını idrak edememişti henüz (Passionya Buluntuları, s.155).

tiksindirmek (t.1)

-i, -den Tiksinmesine yol açmak

İhtirasa varan merakının solucan kıvrımlarındaki maksatlı ilerleyiş, beni tiksindiriyordu (Körün Gördükleri, s.90).

tiksinti (t.4), s.111, 137(3)

isim Tiksinme işi, tiksinme, nefret

Zihni düşünülmekten eskimiş, emeklilik konusunu tiksintiyle itiyordu (İnsanlar ve Saatler, s.111).

tilki (t.1)

sıfat Çok kurnaz

Bir tilki dikkatiyle amcam, "Ne var?" dedi (Sınır, s.103).

timsah (t.1)

isim, hayvan bilimi Ar. *timsāh* Sürüngenlerden, sıcak bölgelerin akarsularında yaşayan, kalın derili, uzun kuyruklu, iri bir hayvan (Crocodilus)

Ben Sim; sizden sonra gergedan, öküz, eşek, timsah vücutlarında insan olmak için gerekli pek çok hayvan özelliği ile olgunlaştıktan sonra, biraz eşek, biraz karga, biraz insan, pek çok da aşkımızla nihaî şeklimi buldum (Passionya Buluntuları, s.157)

tip (t.2), s.25, 194

1.*isim* Fr. *type* Aynı cinsten bütün varlıkların veya nesnelerin temel özelliklerini büyük ölçüde kendinde toplayan örnek

Gurbette oldunuz da fazlaca özlemle doldunuz mu beni dinleyin ve bu tip parklardan birini görün (Bir Eşek Karşısında, s.194).

2. *mec.* İlgi çekici, değişik, tuhaf kimse

Tip olarak bir fevkalâdeliği yoktu (Vermekten Ölümsüzlük, s.24).

Tirol rüzgârı (t.2), s.134, 136

isim Beşinci Karl'ın ülkesinde esen rüzgârın adı

Tirol rüzgârı soğuk ve tatlı esiyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

titiz (t.4), s.67, 98, 194, 209

sıfat Çok dikkat ve özenle davranan veya böyle davranılmasını isteyen (kimse), memnun edilmesi güç, müşkülpesent

Hükümet erkânı en titiz bir ilgiyle halkın durumunu inceler, onların iyi yük kaldırdıklarını ve daha yüklenebileceklerini düşünür (Yorgunluk Hakkında, s.209).

titizlenmek (t.1)

-e Öfkelenmek, huysuzlanmak, rahatsız olmak

O, ısırmiyorum ya, diye titizlendi; yok ki ısıracak şey (Isırmak, s.205).

titizlik (t.2), s.113, 199

isim Titiz olma, titizce davranma durumu

Sonra, nasılsa duvar saatine bakmayı akıl etti ve bu olaydan sonra, saatine korkulu bir titizlik gösterir oldu (İnsanlar ve Saatler, s.113).

titrek (t.2), s.83, 150

sıfat Titreyen

Parmağı titrek ama alışkındı (Kurşun Dünyasından, s.83).

titreme (t.5), s.63, 102, 104, 114, 205

isim Titreme işi

İnce bir titreme yanak etlerindeydi (Isırmak, s.205).

titremek (t.12)

1. nsz Küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak

Bir doğum ağrısıyla titredi toprak; çevre, bir anne gururuyla derin soludu (Doğuş, s.81).

2.-den Kaslar hızlı küçük kasılmalarla sarsılmak (s.63, 104)

Titremese ellerim, yıkıversem divarı (Serhoş, s.63).

3.Ses kısık ve kesik çıkmak (s.60, 63, 138, 140, 145, 151)

Bilmem bana mı öyle geldi, sesi titredi ihtiyarın (Serhoş, s.63).

4.-den Birinden veya bir şeyden korkmak, korkuya kapılmak (s.94, 95)

Başı önündeydi kadının, sesinde incecik bir haz titriyordu (Kırkıncı Yıl, s.94).

5. Çok üşümek

Ulan ne titriyorsun, erkek olacaksın be (İnsan Hamal, s.51).

titreşim (t.3), s.111, 121, 163

isim, fizik Küçük ve hızlı salınım, ihtizaz, vibrasyon, rezonans

Yorgun çevrede, gündüzden arda kalmış bir vuruş, bir an putrel titreşimlerinde

yankılanıyor, sanki yapı uykuya varmadan evvel son bir defa geriniyordu
(Okuyamadığım Mektup, s.121).

titreşmek (t.1)

nsz Titreşim durumunda olmak, ihtizaz etmek

Gaz lâmbası alevinde titreşiyordu şekiller (Bekleyenler, s.146).

titrete gelmek (t.1)

d. -i korku salmak

Beni titrete gelmiş korkulardan, olaylar arkasına sığınarak, korkuyla kaçış
(Palto, s.124)

titretmek (t.6), s.63(2), 83, 93, 101, 138

-i Titremesine yol açmak

Tanıdık şeylerden, babamdan, renklerden ve kokulardan ayrılmak, güzelliğine rağmen yabancı ve uzak bulduğum cennete gitmek, titretiyordu beni (Kurşun Dünyasından, s.83).

tohtur (t.2), s.58(2)

isim, halk ağzında Hekim

Ben veremmişim, tohtur bilmez mi (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

tok (t.1)

sıfat Kalın ve gür (ses)

İyice gerilmiş çözüden, her ilmik kesildikçe, belli aralıklarla bir tınlama geliyor, bir süre sonra, tok bir kirkıt sesi, ahenkle yükseliyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).

toka (t.1)

isim, denizcilik karşılıklı iki parçayı getirip birbirine dayamak eylemini yapılması için yapılan uyarı

Bir ses, dalga dalga sahile yayıldı, - Hazırolll, tooka. (Terhis, s.42).

tokat indirmek (t.1)

mec. isim tokat + y.f. indirmek el içi ile vurmak

Yağmur tanelerinin içine tika basa doldurulmuş ayaz, kalın siyah paltolu delikanlının da, 10 yaşındaki hamalın da yüzüne aynı insafsız tokadını indirdi (İnsan Hamal, s.51).

tokat (t.1)

isim, mec. İnsana el içi ile vuruş

Gaddar hayatın kıyasıyla vurduğu tokatlara aşına yüzünde hayallerle gelen,

rüzgârın lâtif okşamasını duymaktasın muhakkak (Asıl Sebep, s.18).

Tokat (t.1)

*özel, isim Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde yer alan illerinden biri
Havza-Tokat arasında saçının teli kadar gidip gelmişti (Şoför Aziz, s.28).*

tokluk (t.1)

*isim Tok olma durumu
Hayat da, güzel de, **tokluk** da sensin (Passionya Buluntuları, s.157).*

tokmak (t.1)

*isim Kapı kolu yerinde bulunan ve kapıyı açmaya yarayan topuz
Kapı **tokmağında** eliniz, durup kalacaksınız (Açmadığım Kapı, s.103).*

toksözlülük (t.1)

*sıfat mec. Hatır ve gönül dinlemeden, hiçbir şeyden çekinmeden konuşan
O, tane tane ve kendine has **toksözlülüğü** ile, “Rilke mi kadın?” demişti
(Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

tomurcuk (t.1)

*isim, bitki bilimi Bir bitkinin üzerinde bulunan ve ileride sap, çiçek veya yaprak verecek olan filiz
Yaratıldığı maksat, içinde, sert **tomurcuk** zırhını patlatıyordu (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

ton (t.6)

1.*isim, müzik Fr. tonne Konuşmada sesin duyguları belirtecek biçimde çıkması
(s.29, 135, 138, 145, 152)*

*Soytarı önemsemez bir **tonla**, “Keser ve testere.” dedi (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

2. Bir rengin koyuluk veya açıklık derecesi

*Ağaç yapraklarıyla oynaşan güneş, ya bir karanfil kırmızısına rastlıyor, ya da yeşilde ilgiyle duruyordu; yankılanıyor yeşil ve türlü **tonda** yeşiller gülümsüyordu (Körün Gördükleri, s.89).*

tonlu (t.2), s.95, 106

sıfat, dil bilgisi Yumuşak

*Kadın yarı ilgisi onda, çevresini inceliyor, sonra dürtülmüş gibi dönüyor, aynı ses **tonlu** bir kelime dizisi gürültüyle başlıyor ve son buluyordu (Koltuk Değnekleri, s.106).*

tonunu bulmak (t.1)

Bir rengin koyuluk veya açıklık derecesini bulması

*Bütün tılsım, sanki bu sözdeymiş gibi, güneş bir başka parıldadı, çam yeşili bir anda gerçek **tonunu buldu** (Kırkıncı Yıl, s.94).*

top sakallı (t.1)

sıfat Uzun ve gür sakalı alttan yusuvarlak düzeltilip kesilmiş olan (kimse)

*Kır düşmüş **top sakallı** bir hamalı vardır çarşının, yediden yetmişe Romanyalı diye çağırır millet (Borç, s.44).*

topaç (t.1)

isim Çevresine ip sarılıp birden bırakılarak veya kamçı ile vurularak döndürülen koni biçiminde ucu sivri oyuncak

*Atımsın, **topacımsın** desem gülerler (Küçük Anneme, s.60).*

Topal (t.1)

özel, isim Nöbet adlı hikâyede geçen Kara Hasan'ın babası

*"**Topal'ın** Kara Hasan'ı da everdik" diyordu (Nöbet, s.206).*

toparlamak (t.1)

-i Şaşkın durumdan kurtulup kendine gelmek

*Uzun süre zihnimi **toparlayamadım** (Koyun Olmak, s.192).*

toparlanmak (t.1)

Çekidüzen vermek

*Köfteci Hasan'ın riyakâr kahkahasıyla biraz **toparlandık** (Borç, s.46).*

toplamak (t.8), s.167, 196, 198(2), 199(2), 200, 208

-i Bir araya getirmek, düzene sokmak, düzeltmek

*Arşivler karıştırmış, telefonlar etmiş, okuyucu karşısında türlü taklalar atmış, şaklabanlıklar yapmış, tek tek bütün meyhanelerde, kadeh kadeh konular **toplamaş**, yarın bunları rengârenk çıkarmağa hazır bir gazete yazarıdır gelen (Yorgunluk Hakkında, s.208).*

toplanmak (t.5), s.92, 108, 140, 165, 210

nsz Bir araya gelmek

*Bütün dünya milletleri bu birleşme noktaları çevresinde tek vücut olarak **toplamaş** olacaklar (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

toplantı (t.1)

isim Birden çok kimsenin belirli amaçlarla bir araya gelmesi, içtima

*Öğretmen **toplantılarında**, Profesörler Kurullarında daha nelerle uğraşmazlar ki (Koyun Olmak, s.173).*

topluluk (t.2)

1.Aynı yerde bulunan insan kalabalığı

***Topluluk**, elbiseyle aramdaki uyumu gerektiği kadar gülünç bulmamış olacak ki, “Ötekine, ötekine” diye bağırtıyorlardı (Soytarı Olmak, s.96).*

2.Aynı türden canlıların bir araya gelmesiyle oluşan küme

*Türlü maskaralıklar yapan maymun **topluluğunda** sadece biri parmaklığa asılmış hareketsiz duruyordu (Bir Eşek Karşısında, s.194).*

toplum (t.9), s.101, 129, 136, 154, 155(2), 174, 178, 181

isim, toplum bilimi Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümü, cemiyet

***Topluma**, göz yaşları ve ağlamaklı sesiyle kendini teşhir eder, bulduğu sadaka ağırlığındaki ilgiyle mutlu olur (Zebra-Son-Animo, s.178).*

toplumlar arası (t.1)

sıfat Birçok toplumu ilgilendiren

*Eğitilmemiş kafaları, toprağın, mahsulün ve terin ticaret metaı olduğunu, kişi ve **toplumlar arası** huzursuzluğun bunlarla satın alınacağını idrak edememişti henüz (Passionya Buluntuları, s.155).*

toprak (t.18)

1.*isim* Yer kabuğunun, toz durumuna gelmiş türlü kütle kırıntılarıyla, çürümüş organik cisimlerden oluşan ve canlılara yaşama ortamı sağlayan yüzey bölümü (s.40, 47, 60, 80(3), 104, 105, 132, 133(2), 154, 155(2))

***Topraklardan**, güzelliği veya çirkinliği hakkında kolay karar verilemeyen bir koku yükseliyordu (Dua, s.40).*

2. *sıfat* Yer kabuğunun bu bölümünden yapılmış

*Haziran böceğisin, uçurtmamsın, yağmuru biriktirdiğim **toprak** havuzumsun, köpeğimin kulübesinin, oyunum, çocukluğumsun desem; diyemem ki (Küçük Anneme, s.60).*

3. *jeoloji* Kara

*Görecekler ki bir yanakta pespembe tüllenen hicap vardır, yeryüzünde teneffüs edilmemiş hava, kendilerinden evvel başkası tarafından çiğnenmemiş **toprak** vardır (Taşındığım Ev, s.75).*

4.Arazi, tarla

*Kara Hasan'ın malı, davarı, hem de Fıstık Tepe'de, on adamlık **toprağı** vardı (Nöbet, s.206).*

toprak altı (t.3), s.115, 195, 196

isim Toprağın içi

*Yükseliyordu bina, görgümüzün aksine **toprak altına** değil, göğe doğru, bizim hayalimizin bile erişemeyeceği büyüklüğe ve yüksekliğe (Yeni Okul, s.115).*

topuk sesi (t.1)

isim, askerlik selamlamadan önce ayak topuklarını yan yana getirip çarpmaktan ortaya çıkan ses

*Bütün hülyaları, şimşek gibi birbirine çarpan bir **topuk** sesi kesti attı ve bunu yüksek sesle haykırdığı künyesi tamamladı (Nöbet, s.207).*

torba (t.4), s.58, 65(2), 66

isim Genellikle pamuk ve kıldan dokunmuş, türlü boy ve biçimde, ağzı büzülüp bağlanabilen araç

*Kulpları hâlâ omuzunda duran **torbasını** indirdi ve kucağına aldı (İstasyondan, s.65).*

torbacık (t.1)

isim Küçük torba

*Şu, çamaşırlar arasına konulan lavanta çiçeği **torbacığını** çaresiz uzanan avuçlarından minnetle almış ve uzun süre yanımda taşımıştım (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

torna (t.2), s.120(2)

isim İt. torna Ağaç veya metal eşyaya yuvarlak bir biçim vermek için kullanılan çarklı tezgâh

***Torna**, önündeydi, zamanı dönerek katediyordu (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).*

torun (t.4)

1.isim Bir kimseye göre çocuğunun çocuğu (s.53, 54, 63)

*Ben, güzel Aliş'in ihtiyar dedesi, sana ve küçük **torunuma** kavuşmak için çırpınıyorum, lütfet de yakın zamanda ben de huzurunda yüz süreyim (Mektup, s.54).*

2. Aynı soydan gelenlerden her biri

*Beşinci Karl hikâyesini beraberinde sürükleyerek tebasının **torunlarına** taşıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

tos (t.1)

isim Alın veya boynuzla vuruş şekli

*Babam yalancıktan bir **tos** vurdu bana ve sür'atle yanımdan uzaklaştı (Koyun*

Olmak, s.170).

toz bulutu (t.1)

isim Havada oluşan yoğun toz

Onlar toz bulutları arasında kaybolduktan sonra, uzun bir süre olduğum yerde kalırdım (Hayâl Ülkelerinden, s.87).

toz (t.8)

1.*isim* Çok küçük ve hafif parçacıklara bölünmüş toprak (s.28, 45, 51, 64, 75)

Toz gibi dağılan, ayakların altında gıcırdayan kar, bütün etraf tepeleri bembeyaz rengiyle boyamıştır (Erzurum'da Akşam, s.64).

2.*Çok küçük parçacıklara bölünmüş olan herhangi bir madde (s.184(2), 188)*

Rapordan şunları okudu: "Toz kalsiyum karbonat (tebeşir tozu diyecek aklı sıra) ve nişasta." (Almanya Notları, s.184).

toz toprak (t.1)

isim Toz ve toprak yığını

Geçimle dolu zihnim kayıverse yirmi sene evveline; ayaklarımda toz toprak, karnımda isyankâr midem ve dudaklarımda toprak kokusu (Küçük Anneme, s.60).

tozlu (t.2), s.75, 76

sıfat Toza bulanmış veya tozu olan

Masa ayaklarında boş sigara paketleri tozlu, çıkan her adamla dışardan içeri soğuk bir hava tabakası giriyor (Taşındığım Ev, s.76).

tören (t.2), s.99(2)

isim Bir toplulukta, üyelerin belli bir olayı, kişiyi veya değeri ayırt edip sembolleştirmesi, bunların anlam ve öneminin güçlendirilmesi amaçlarıyla düzenlenen hareket dizisi, merasim

Tören bitmiş, kısa süreli anlaşmamız da, törenle birlikte sona ermişti (Nedenlerim, s.99).

törpülemek (t.1)

-i İnceltmek, terbiye etmek

Gurbetin hissi törpüleyen acısını duymamış kaç gönül var (Bir Eşek Karşısında, s.194).

tramvay (t.2), s.39, 58

isim Fr. tramway Şehirlerde yol üzerinde döşenmiş özel raylarda hareket eden yolcu taşıtı

*Ağır sessizlik, caddedeki **tramvayın** gürültülü freniyle bozuldu (Dua, s.39).*

trapez (t.1)

isim Fr. trapèze Alt uçlarına bir çubuk bağlanmış bulunan iki düşey ipten yapılmış salıncağa benzer bir jimnastik aracı

*Yolum, maymunlar bölümünün önünden geçiyordu. İrice kedi büyüklüğünde bir sürü maymun **trapezlerde** oynayıyorlardı (Bir Eşek Karşısında, s.194).*

tren hattı (t.1)

*isim Fr. train + Ar. **hatt*** Ulaşım sağlayan bir taşıtın uğradığı yerlerin bütünü, yol, geçek

*Yol, bir müddet **tren hattını** takip ettikten sonra sağdaki tepeye doğru yükselmeğe başladı (Şoför Aziz, s.27).*

tren istasyonu (t.1)

isim Fr. train + station Tren, metro durağı

*Münih ve Frankfurt **tren istasyonlarında** hafta tatillerini geçiren vatandaş guruplarına duyduğum aynı ılık sevgiyle uzun süre onu süzdüm (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

tren (t.2), s.65, 66

isim Fr. train Demir yolunda yolcu ve yük taşımakta kullanılan, bir veya birkaç lokomotif tarafından çekilen vagonlar dizisi, katar, şimendifer

*Sigarasını, tellendire tellendire, önünde manevra yapan **treni**, uzun uzun seyretti (İstasyondan, s.66).*

tropikal bitki (t.1)

isim, bitki bilimi Tropikal iklim kuşağında yetişen gür bitki örtüsü

***Tropikal bitkiler** pavyonuna ağırca yürüdüm, dalgındım (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

tröst (t.2), s.176, 197

isim, ekonomi Fr. trust Aynı alanda iş yapan çeşitli ortaklıkların hisse senetlerinin, bir denetim teşkilatına teslim edilmesi ve yönetimin bir teşkilatı yöneten gruba aktarılmasıyla oluşan, tekelci sermayedarlığa dayanan ortaklıklar birliği

*Böylece, bir ruh bankası ve belki de bir ruh **tröst'ü** kurmam mümkün olacak (Zebra-Son-Animo, s.176).*

tuğla duvar (t.1)

isim Balçığın kalıplara dökülüp güneşte kurutulduktan sonra özel ocaklarda

pişirilmesiyle yapılan ve duvar örmekte kullanılan yapı malzemesi yapılan duvar *Hıdır çavuş beş numara gaz lâmbasını tuğla duvara itinayla astı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).*

tuğla (t.2), s.68, 179

isim Rum. Balçığın kalıplara dökülüp güneşte kurutulduktan sonra özel ocaklarda pişirilmesiyle yapılan ve duvar örmekte kullanılan yapı malzemesi Kucağında bir yığın tuğla tablet vardı (Sesli Ansiklopedi, s.179).

tuhaf gelmek (t.1)

*isim tuhaf + y.f. gelmek bir şeyi tuhaf bulmak
Yüzbaşının ağlaması tuhaf gelmişti (Terhis, s.43).*

tuhaf (t.17)

1.sıfat Acayip

Buğulandı ihtiyarın gözleri, bir tuhaf oldu içim (Serhoş, s.62).

2. Şaşılacak, garip, anlaşılmaz

Ana kalbi bu, önce sevindi, bana bir şey demedi; ama o günden sonra yüzüme bir tuhaf bakar oldu (Suç, s.92).

3.ünlem Şaşılan bir şey karşısında söylenen söz

Tuhafır şöyle ilginç bir soru gelmiyordu aklıma (Sesli Ansiklopedi, s.181).

tuhaflaşmak (t.1)

nsz Tuhaf olmak, tuhaf duruma gelmek

Biraz tuhaflaştı ama, yine “Hizmetçiyi” diye söze devam etti (Papağan Dedi Ki, s.168).

tuhaflık (t.2), s.19, 198

isim Tuhaf olma durumu, yabansılık, garabet

Sonra, birbirini izlemişti tuhafliklar; gözlerinin rengi koyulaşmış, sol kaşı hafifçe yukarıya çekilmiş, eski silik ifade yerine bir iş adamının enerjik, anlamlı çehresi dolmuştu yüzüne (Fikirci, s.198).

tunç devri (t.1)

isim Azaplar Ülkesi’nde taş devrinden sonraki tarihi dönem

Passionya ömründe boncuk devri, taş devrinden tunç devrine geçişe eşit bir anlam taşır (Passionya Buluntuları, s.154).

tunç (t.1)

isim Koyu kırmızı renkte olan, bakır, çinko ve kalay alaşımı, bronz

Bileşiminde bakır, kalay, çinko bulunan düpedüz bir tunç (Bir Heykel

Öldürüldü, s.195).

turfanda (t.1)

sıfat *Far. tervende* Yeni, ilk kez ortaya çıkan

Ses “**Turfanda** körpe olur.” diye başladı (*Sesli Ansiklopedi, s.181*).

Turgut (t.10), s.39(3), 40(4), 41(3)

özel, isim *Dua* adlı hikâyede ölmüş olan karakter

Turgut hoş adamdı *vesselâm* (*Dua, s.39*).

turist (t.1)

isim *Fr. touriste* Dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla geziye çıkan kimse, gezgin, gezmen, seyyah

Bit, ordudaki katır, gazete yazarı, mavi turnosol kâğıdını, tekaütlüğüne kadar kızıla çevirerek öğrenciyi hayretler içinde bırakan bir kimya öğretmeni, bir turist, bir politikacı gibi bir şeydir (*Bitler, s.189*).

turnusol kâğıdı (t.1)

isim *Turnusol* boyasından yapılan ayıraç kâğıt

Bit, ordudaki katır, gazete yazarı, mavi turnosol kâğıdını, tekaütlüğüne kadar kızıla çevirerek öğrenciyi hayretler içinde bırakan bir kimya öğretmeni, bir turist, bir politikacı gibi bir şeydir (*Bitler, s.189*).

turşu olmak (t.1)

isim *Far. turşî + y.f. Tr. olmak* yiyecek bozulmak, ekşimek

Turşu olmaya pek uygundur (*Sesli Ansiklopedi, s.181*).

turuncu (t.1)

sıfat *Far. turunc + Ar. -ī* Turunç rengi, kızıl sarı renkte olan

Ta, güneşin Ara tepesini turuncu renge boyamasından bu yana, bir beklenen vardı (*Doğuş, s.79*).

tutam tutam (t.1)

sıfat Tutulacak kadar birçoğu bir arada olan

Ne zamandan beriymi, bilmiyordu; koyu renkli ve tutam tutam kıllarla kaplanmıştı elinin üstü, iç tarafıysa koruyucu bir nasırla kehribar rengi almıştı (*Üçü Çeyrek Geçe, s.120*).

tutmak (t.5), s.99, 104, 137, 140(2)

-i Herhangi bir durumda bulundurmak

Soytarı Vön der Rosen, yiğitçe bağlılığı ile hikâyede beraberce yaşıyor, hatta insan zannediyordu ki; kralın soytarısı, umulmaz bir kap içinden çıkan bir iyi

dev gibi, kralı, hikâyesini ve ızdıraplarını sırtına yüklenmiş, ayakta **tutuyordu** (Beşinci Karl Hikâyesi, s.137).

tutsak olmak (t.1)

isim **tutsak** + y.f. **olmak** bir kimsenin veya nesnenin müptelası olmak
Ata, bir haber ver, yoluna **tutsak olayım** (Doğuş, s.80).

tutunmak (t.1)

-e Tutup bırakmamak, dayanmak, sarılmak veya asılmak
Toprağı avuçlayan ellerin, bu dünyaya sersemce **tutunmaya** çalışacaklardı (Sınır, s.104).

tuz ruhu (t.1)

isim, kimya Hidroklorik asit
Bilenin bilmeyen karşısında takındığı o hazmı güç tavırla, "**Tuz ruhu.**" dedi (Zebra-Son-Animo, s.177).

tuzlu (t.2), s.50, 131

sıfat Tuzu olan
Tanıdık her ağaç, her taş, her şey önünde, bir aylık öpücüğünün **tuzlu** tadını hatırlıyorduk (Kırkıncı Adam, s.131).

tuzlu tuzlu (t.1)

sıfat çok tuzlu olan
Kaçan balonunuzun ardından döktüğünüz göz yaşı **tuzlu tuzludur** (Açmadığım Kapı, s.150).

tükenmek (t.2)

1.nsz Bitmek, sona ermek, kalmamak
Kapılar **tükenmiştir** (Açmadığım Kapı, s.149).
2.Güçsüzleşmek, bitkinleşmek, yılınlaşmak
Kuvvetim tamamen **tükenmişti** (Palto, s.128).

tükürmek (t.4)

1.-i Tükürüğü ağız içinden dışarıya atmak
Aha madem inanmirsen **tükür**, nolur **tükür** ağzıma (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).
2.Ağız yoluyla dışarı çıkarmak (s.59, 195)
Da bu gün, şindik kanlı **tükürmüşem** (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

tükürük (t.3), s.26, 197, 204

isim Tükürük bezlerinin ağza akan salgısı

*O ayağım ki nice yıllar **tükürük** hokkası olarak yaşamıştı (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

tül (t.2), s.64, 90

isim Çok ince gözenekli pamuk, ipek veya sentetik dokuma

***Tül** gibi ince, bir zehirli duman gibi, kaybolmuş bir renk gibi, ecel gibi bir şeydi parkı saran (Körün Gördükler, s.90).*

tüllemek (t.1)

nsz Tül görünümü almak

*Görecekler ki bir yanakta pespembe **tüllenen** hicap vardır, yeryüzünde teneffüs edilmemiş hava, kendilerinden evvel başkası tarafından çiğnenmemiş toprak vardır (Taşındığım Ev, s.75).*

tüm (t.7)

1.isim Bir şeyin bütünü, tamamı, hepsi (s.112, 135, 147, 148, 156)

*Gördüğünüz gibi aklın **tümü** bile değildi istedikleri (Passionya Buluntuları, s.156).*

2.sıfat Yarım olmayan, bütün, eksiksiz

*Blocus Continentale'e inat biz **tüm** milletleri dostumuz bilir uyuruz (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

tür (t.3)

1.isim Çeşit, cins (s.118, 201)

*Susmak, konuşmanın bir başka **türüydü** burada (Verme ve Ötesi, s.118).*

2.biyoloji Ortak özellikleri olan bireylerin tamamı, cinslerin ayrıldığı bölüm, janr

*İç yapısı hayvan **türünden** birine meselâ eşeğe yakın olan bir insan alsak (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

türbe (t.1)

isim Ar. turbe Genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan yapı

*Hani Bursa'da bir **türbe** vardır, hani canım çinilerinin bir kısmı bir zamanlar söküldü de sonra şey oldu; yerleri çimentoyla sıvandı, işte öylesine yeşil gözleri olan bir seramik resim geçti elime (Passionya Buluntuları, s.156).*

Türk gibi kuvvetli (t.1)

Türk milleti gibi güçlü olan anlamında kullanılan bir benzetme sözü

*Sonunda "İşte" dedi, "**Türk gibi kuvvetli** sözü, şu gördüğünüz maddelerin*

kullanılmalarıyla mümkün olur.” (Almanya Notları, s.185).

Türk (t.3), s.182, 183, 185

özel, isim Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan, Türkçenin değişik lehçelerini konuşan soy ve bu soydan olan kimse

Türk el sanatının takdimcisi, takmadan kopan gümüş bilezikleri, dost Alman ailelerine götürdüğüm hediyeler olarak tanıttım (Almanya Notları, s.182).

Türkçe (t.4), s.87, 175(2), 182

özel, isim Genel Türk dili

Türkçe kurallara göre kurduğum için cümlenin anlamı Almancada “Yanımdadır var yiyecek maddesi.” şeklinde oldu (Almanya Notları, s.182).

türkü (t.5), s.24, 118(2), 131, 132

isim, edebiyat Tr. türk + Ar. –ī Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume

İstersen bir türkü tamamla sözliyeceklerini (Helâllik, s.24).

türkü söylemek (t.1)

isim türkü + y.f söylemek ezgisiyle bir türküyü seslendirmek

*Gümüş karınlı balıklar oynaşır, kurbağalar kuşlarla bir şeyler söyleşir, biz de boğazına kadar memleket ve teskere hasretiyle tıkaba- sa dolu düşünüp, şakalaşır, **türkü söyler** veya uyurduk (Erkeklik Özentisi, s.31).*

türlü (t.9), s.89, 96, 124, 142, 163, 168, 194, 203, 208

sıfat Çok çeşitli özellikleri olan, çeşit çeşit, muhtelif

*Ağaç yapraklarıyla oynaşan güneş, ya bir karanfil kırmızısına rastlıyor, ya da yeşilde ilgiyle duruyordu; yankılanıyor yeşil ve **türlü** tonda yeşiller gülümsüyordu (Körün Gördükleri, s.89).*

tütmek (t.2), s.26, 64

nsz Duman veya buhar çıkarmak

*Onun buram buram **tüten** bacalara doğru süzüldüğünü, hayalleştğini görürsünüz (Erzurum’da Akşam, s.64).*

tüy (t.4)

1.*isim* İnsan ve hayvan derisi üzerinde bulunan ince, kısa, yumuşak ve sık uzantılar

*Kız kardeşim **tüylerini** düzeltiyordu (Koyun Olmak, s.170).*

2.Kuşların gövdesini örten ince ve tel gibi uzantıların her biri veya tamamı

*Kuyruğuna yapıştığım gibi, en irilerinden birkaç **tüyünü** koparıp aldım (Papağan Dedi Ki, s.166).*

3.Bazı bitki ve meyvelerle bazı dokumalar üzerinde görülen ince, kısa, yumuşak ve sık uzantılar

*Körpe çocuk ellerinizi bir yaprağın **tüyleri** okşamıştır (Açmadığım Kapı, s.150).*

tüylü (t.5), s.53, 80, 98, 118, 183

sıfat Tüyü olan

*Muhakkak ki nurdan, billurdan oyuncaklar onu, bize bir hatıra olarak bıraktığı, küçük, **tüylü** ayıdan, siyah boyalı mantar tabancasından daha fazla memnun edecektir (Mektup, s.53).*

tüyü bozuk (t.1)

sıfat alay yollu Sarışın veya saçı sakalı seyrek (kimse)

*O zamanlar santralda Hüseyin vardı, İskilipli Hüseyin, **tüyü bozuk** kerata (Terhis, s.42).*

U HARFİ

ucuz (t.1)

sıfat Fiyatı yüksek olmayan, pahası az, düşük fiyatlı, pahalı karşıtı

*O **ucuz** bir pantolon, bense, iki gün yatağa çıkarmadan girdiğim bir gece elbisesinin zavallı kurbanları (Palto, s.129).*

ucuza kapatmak (t.1)

d. argo, isim ucuz + y.f. kapatmak ucuza almak, fırsatı değerlendirmek

*Şu orta rafın solundan ucuna kadar, pembeden kızıla renk değiştirenler, **ucuza kapatılmış** kelepir ruhlar (Zebra-Son-Animo, s.178).*

uç (t.9)

1.*isim Bir şeyin bitim noktası, son; baş; tepe; nihayet (s.88, 90, 104(2), 128, 147)ÖS*

*Parmak **ucumun** ciltlerden birine değmesiyle bir süre duraksar, yavaşçacık kitabı kavrar, çarpan kalbime bastırırdım (Hayal Ülkelerinden, s.88).*

3.*Bir şeyin kenarı (s.33, 178, 193)*

*Genişçe yer yatağının diğer **ucunda** güzel karısı, akşam münakaşasını yaptıkları yeni eve taşınma meselesini unutmuş gibiydi (Yeni Gün, s.33).*

uçkurlu (t.1)

sıfat Uçkuru olan

Ter tanecikleriyle dolu alnını, kolunun yeni ile sildi ve çul uçkurlu Amerikan torbasını ağır ağır çözmeğe başladı (İstasyondan, s.65).

uçlu (t.1)

sıfat Ucu olan, ucu çıkan

Sivri sivri uçlu, kaşığa benzer şeyleri elinde evirdi, çevirdi (Çatal, s.36).

uçmak (t.2), s.140, 141

nsz Kuş, kanatlı böcek vb. hareketli kanatları yardımıyla havada düşmeden durmak, havada yol almak

Beni, o semâda, onun تنها büyüklüğünde bırak uçayım, yalnız...(Odamdaki Cinayet, s.141).

uçsuz bucaksız (t.3)

1.*sıfat* Sonu görülmeyecek kadar geniş olan (s.23, 163)

Bu uçsuz bucaksız dünyada uçuruverecek kadar hafifim (Misafir Geldi, s.23).

2.Çok fazla, pek çok

Uçsuz bucaksız yaşanmış anlar dizisi karşısında düşündü kaldı Ahmet Usta (Üç'ü Çeyrek Geçe, s.120).

uçurtma (t.2), s.60, 69

isim Üzeri renkli kâğıtlarla kaplanmış, genellikle çokgen biçimindeki bir gövde ve süslü bir kuyruktan oluşan, iple bağlanarak rüzgâr yardımıyla uçurulan bir çeşit oyuncak

Haziran böceğisin, uçurtmamsın, yağmuru biriktirdiğim toprak havuzumsun, köpeğimin kulübesisin, oyunum, çocukluğumsun desem; diyemem ki (Küçük Anneme, s.60).

uçuş (t.1)

isim Uçuş işi

Olsaydı insan uçuşunu duyabilirdi (Almanya Notları, s.185).

uçuşma (t.1)

isim Uçuşmak durumu

Bir süre gözlerimi sıkıca yumuyor, ta renkli küreciklerin rengârenk uçuşmaları başlıyana kadar böylece kapalı tutuyor, sonra birden açıyordum (Kurşun Dünyasından, s.82).

uçuşmak (t.2)

1.*nsz* Hep birlikte uçmak

Gölgelerin iğri kaldırımlara düştüğü, çocukların “Evli evine” avazeleriyle sokağı çınlattıkları, küçük yaralarının **delice uçuştukları** saatti.. (Çatal, s.35).

2.mec. Havada gidip gelerek dolaşmak

Beni bulunca da, asırlar kadar uzun ve derin arzularının **uçuşan** saçlarımda, dudaklarımda, gözlerimde ve nazlı dilimde tam sükûna kavuştuğu doğru mu? (Odamdaki Cinayet, s.141).

uçuvermek (t.1)

nsz Çabucak uçmak

Bu **uçsuz bucaksız dünyada uçuruverecek** kadar hafifim (Misafir Geldi, s.23).

ufacık (t.5), s.144, 152, 173, 199(2)

sıfat Çok ufak, küçücük

Sanki bana bakmıyor gibiydiler, dalgın gözlerinde **ufacık** da olsa ilgi kıvılcımı görmedim (Bekleyenler, s.144).

ufak (t.4)

1.sıfat Boyutları normalden küçük (s.59, 108)

Fiskiye'den su yükseliyor, etrafa dağılıyor, yeni boyalı siyah ayakkabımın yüzünde **ufak** kürecikler hâlinde toplanıyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

2.Makam, derece bakımından geri olan

Halbuki biz sana bakınca, kirli, suçlu ve **ufaktık** (Yeni Okul, s.116).

3.isim İçki

Otur anasını satım, akşamdan akşama bi **ufak** (Dua, s.40).

ufak tefek (t.3)

1.sıfat Çok yer kaplamayan, küçük

Masa üzerinde kalmış **ufak tefek** kırıntıları elinin tersiyle itti (Fikirci, s.199).

2. Kısa ve zayıf (s.185, 203)

Ufak tefek bir adam yerinden yavaşça doğruldu, “Bay hâkim.” dedi (Almanya Notları, s.185).

ufaltmak (t.1)

-i Büyük olan bir şeyi daha küçük duruma getirmek, küçültmek

Bir hayat, tanımadığımız, yaşandığını duyduğumuz bir hayat, saçlarını kırıştırmış, yüzlerini **ufaltmış**, sanki bir bıçak almış eline, hikâyesini derin çizgilerle yazmıştı (Kırkinci Adam, s.132).

ufuk (t.4)

1. *isim Ar. ufk* Düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer, çevren

*Yavaş yavaş kararan **ufuk** aynı yavaşlıkla gözden silinir (Erzurum'da Akşam, s.64).*

2. Anlayış, kavrayış, görüş, düşünce gücü, ihata (s.15, 57, 199)

*Dünya bir garip dünya oldu, belki garip dünya oldu demek doğru değil, dünya başka **ufuklara** giden bir dünya oldu (Fikirci, s.199).*

uğraş (t.1)

isim Bir insanın yaptığı iş veya meslek, iş gücü, meşguliyet

*Bu uzun süre **uğraşın** onlara öğrettikleri de cabası (Koyun Olmak, s.173).*

uğraşılmak (t.1)

-le Uğraşma işi yapılmak

*Toplum içinde zararlı fikirler; Tanrı, nedenler, aşk ve gerçek, bir sürü yayın organında pazarlanan resim ve yazılarla zararsız hale getirilir, yok edilmeye **uğraşılır** (Koyun Olmak, s.174).*

uğraşmak (t.9)

1. *-e* Bir işi başarmaya çalışmak, iş edinmek (s.59, 133, 195)

*Bir müddet sigarayı lâmbanın tepesinden yakmağa **uğraştı**, kalın duman tabakası aralarına bir perde gibi indi (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).*

2. Savaşmak

*Toplum için zararlı fikirler; Tanrı, nedenler, aşk ve gerçek, bir sürü yayın organında pazarlanan resim ve yazılarla zararsız hale getirilir, yok edilmeye **uğraşılır** (Koyun Olmak, s.173).*

3. Zamanını bir işe verme durumunda kalmak (s.173(2), 210)

*Kimi para vererek, kimi devletin parasını alarak senelerce **uğraşır** ve **uğraştıklarını** gösterir bir belge alırlar (Koyun Olmak, s.173).*

4. *-le* Bir iş üzerinde sürekli çalışmak (s.171, 181)

*"Ne kadar zor," dedim, "İnsan yavrusuyla **uğraşmak**." (Koyun Olmak, s.171).*

uğultu (t.4), s.51, 119, 184, 185

isim Gürültülü, boğuk ve anlaşılmaz ses, uğuldama sesi

*Satıcıların ahenkli bağırışları, muhtelif ağızlardan çıkan kaç para, kaç para kalıbına dökülüveren **uğultu**, delik pazarcı tenteleri altında uzayıp gidiyordu (İnsan Hamal, s.51).*

uğur (t.1)

isim Bazı olaylarda görülen ve insana iyilik getirdiğine inanılan belirti veya bazı nesnelere var olduğuna inanılan iyilik kaynağı

Bütün ilerlemene rağmen, bir nazar boncuğun, uğurun, uğursuz saydığın günlerine tesadüflerin, ben hissin yok mu senin? (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

uğursuz (t.2), s.168, 197

sıfat Kendinde uğursuzluk bulunan, yomsuz, kadersiz, meymenetsiz, menhus, musibet, meşum, şom

O uğursuz ses bu sefer de “Ah bir biçimli yerde elime geçse” diye lafa karıştı (Papağan Dedi Ki, s.168).

ukalâlık (t.1)

isim Ukalaca davranış

Malûmatlının malûmatsızca, kuvvetlinin zayıf karşısında duyduğu o gaddarca ukalalıkla (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

ula (t.2), s.59(2)

ünlem, halk ağzında Ey nidası, seslenme

Görüyorum ki bana inanmıyorsun, ula sen görmüşmüsen ki ben yalan söyleyem? (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

ulan (t.3), s.31, 52, 188

ünlem Ey, öfke ve nefret anlatan bir seslenme sözü

Ulan ne titriyorsun, erkek olacaksın be (İnsan Hamal, s.52).

ulaşmak (t.1)

-e Varmak, gelmek

Bir nefeste ulaştım çite, abandım (Bir Eşek Karşısında, s.191).

ulu orta (t.1)

zarf Açıktan açığa

Şehir ceryanı günde bir kaç defa kesiliyor ve bu da nihayet bir makina, insanlar gibi içinden küfredmesini bilmiyor, belediye hakkında düşündüklerini böyle ulu orta söyleyiveriyor (Zebra-Son-Animo, s.177).

ulu (t.1)

sıfat Çok yüksek, çok büyük olan (şey)

Dünya, bir dünya mı, dağlar, daha ulu dağlar mı doğuruyor? (Doğuş, s.80).

uluma (t.1)

isim Ulumak işi

Yüzlerce tepenin kızılığa boyandığı akşam saatlerinde, kurtların acı ulumaları

duyulur (Erzurum'da Akşam, s.64).

ulumak (t.1)

nsz. mec İnsan inilti ses çıkararak boğuk boğuk ağlamak

*İçimin en gizli yerlerinden kopmuş **uluyordu** kanım (Soytarı Olmak, s.97).*

uluyuş (t.1)

isim Uluma işi

*Onların **uluyuşlarında** vahşetten ziyade ateşten bir özleyişin haykırışını hissedersiniz (Erzurum'da Akşam, s.64).*

ulviyet (t.1)

isim Ar. Yücelik

*Kaytan bıyıklı asîl sebilci; senden öğreniyorum, hayatı, maksadı ve **ulviyeti** (Bir Sebilciden, s.15)*

umman (t.1)

isim, coğ. Ar. Okyanus

***Umman** genişliğince çamur havuzlar (Değişme, s.143)*

umulmak (t.1)

sıfat Umma durumu yaratılmak veya umma durumuna konu olmak

*Soytarı Vön der Rosen, yiğitçe bağlılığı ile hikâyede beraberce yaşıyor, hatta insan zannediyordu ki; kralın soytarısı, **umulmaz** bir kap içinden çıkan bir iyi dev gibi, kralı, hikâyesini ve ızdıraplarını sırtına yüklenmiş, ayakta tutuyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134)*

umursamak (t.1)

-i Aldırış etmek, önem vermek

*Sorumu **umursamadı** bile, "Yine bu paltoyu alırdım." dedi (Palto, s.128).*

umursamazlık (t.1)

isim Umursamama, aldırış etmeme durumu

*Bir kalın hırka gibi, ağır bir **umursamazlığa** yavaşça sarındı (Cümbüş, s.139).*

umut (t.2), s.88, 146

isim Ummaktan doğan duygu, ümit

*Korkular arkamda, yolun sonundaki ışık noktacıklarında **umut**, babamın getireceklerini, Eldorado'nun bir çağla erikte ısırılabilir buruk ve hoş lezzetini beklerdim (Hayal Ülkelerinden, s.88).*

un (t.2), s.209(2)

isim Öğütülerek toz durumuna getirilmiş tahıl ve başka besin maddeleri

*Diyelim ki o ülkede ekmek **undan** yapılır (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

unutmak (t.9), s.33(2), 101(2), 108, 132, 155, 193

-i Aklında kalmamak, hatırlamamak

*Bilirim kabahat sende değil, bazan küçük, çok küçük olduğunu **unutuyorum** senin (Yeni Gün, s.33).*

unutturamamak (t.2), s.107, 193

-i, -e Unutmasına yol açmak veya unutmasını sağlamak

*Temin ettim ki gösterilen bütün ihtimam onlara eşekliklerini **unutturamamıştır** (Bir Eşek Karşısında, s.193).*

unutulabilmek (t.1)

nsz Unutulma ihtimali veya imkânı bulunmak

*Dönersiniz, geçilmiş odaların **unutulabilecek** köşelerini yeniden ararsınız (Açmadığım Kapı, s.150).*

unutulmak (t.1)

nsz Unutma işine konu olmak

*Onlar, daha bir an evvelki yaşantılarına, hatıra demiş, sıkıca göğüslerine basmış, iki büklüm omuzlarına yüklenmişken, ben verdiği acıya rağmen bıraktıklarımca rahat, **unutulacak** şeylerin çokluğu karşısında düşünceliydim (Kırkinci Adam, s.132).*

upuzun (t.1)

sıfat Çok uzun

*Bir çok filiz misali **upuzun**, japone entarisinden cömertçe taşmış kollu, Marilyn kalçalı kızı, teşhir zevkinden mahrum idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).*

ur (t.2), s.146, 147

isim, tıp. mec. Hücrelerin aşırı çoğalmasıyla insan, hayvan veya bitki dokularında oluşan ve büyüme eğilimi gösteren yumru, bağa, tümör, neoplazma, Çingene ahtapotu, vejetasyon

*Beklemenin **ur** yuvarlaklığı avuçlarında ve onun derdiyle dertliyidiler (Bekleyenler, s.147).*

urba (t.1)

isim Giysi

*Kaputu, **urbaları** eskiden böyle buruşuk deldi emme o ütiüv mü ne kefere malı, ona sokup çıkarmışlardı da, ondan öyleydi (İstasyondan, s.65).*

usare (t.1)

isim, biyoloji Ar. 'uşāre Öz su

*Doğrusu bu, bir yaprak yeşilini buruk **usaresiyle** hissetmek (Isırmak, s.204).*

uskumru dolması (t.1)

isim Bir tür uskumru yemeği

*Ana sesin titreyerek söyle iyileşirsem **uskumru dolmasını** nasıl pişireceğini (Helâllik, s.24).*

usta (t.1)

isim Bir zanaatı gereği gibi öğrenmiş olan ve kendi başına yapabilen kimse

*Sigarayı uzatırken duraladı, düşündü, “Sen bırakmıştın be **usta.**” dedi (Üçü Çeyrek Geçe, s.119).*

ustabaşı (t.1)

isim Bir iş yerinde çalışan ustaların başı olan ve onları denetleyen kimse

*Çok çekiyorum Nazanım, vazgeç, **ustabaşınm** yaptığı zulmü söyletme bana (Yeni Gün, s.34).*

ustaca (t.1)

zarf (usta'ca) El uzluğu ile, ustalıkla, ustacasına

*Resim **ustaca** yapılmıştı (Yeni Okul, s.114).*

usûl (t.2), s.185, 199

isim Bir amaca erişmek için izlenen düzenli yol, tutulan yol, yöntem, tarz

*Konuşmasına, “Yargınız Alman yiyecek maddeleri standardına ve **usûlüne** göre olmasın, yani; konservenin passız tenekede, peynirin süttten, sucuğun sığır ya da bir başka hayvanın etinden sağlık kurallarına göre hazırlanmasını isteyemezsiniz.” diye devam etti (Almanya Notları, s.185).*

usulca (t.1)

zarf Sessiz bir biçimde

*Yurd'dan **usulca** çıktı (Doğuş, s.80).*

uşak (t.1)

isim Erkek hizmetçi

***Uşağın** karşısında yutkunurken, bir yandan nasıl davranmam gerektiğini acele düşündüm (Papağan Dedi Ki, s.167).*

utanç duymak (t.1)

isim utanç + y.f. duymak utanmak

*Birden **utanç duydum** (Palto, s.124).*

utanç (t.4), s.15, 122, 138, 195

isim Utanma, hicap

*Ne kadar zavallıyız diye düşünüyorum, ağlamak istiyorum aziz sebilci, aczimden, **utancımdan** ve hayranlığımdan ağlamak istiyorum (Bir Sebilciden, s.15).*

utanma (t.3), s.41, 94, 122

isim Utanmak durumu, arlanma, teeddüp

Utanmaya benzer bir his geçti içinden (Kırkıncı Yıl, s.94).

utanmak (t.7)

1.*nsz* Onursuz sayılacak veya gülünç olacak bir duruma düşmekten üzüntü duymak, mahcup olmak (s.36, 188(2), 195)

*Annem yaptığını anlamış, **utanarak** önüne bakıyordu (Çatal, s.36).*

2.-den Çekinmek (s.45, 98, 146)

*Bilmiyorum demeye **utandım**, ilerdeki şehre demekle yetindim (Bekleyenler, s.146).*

uyandırılmak (t.1)

nsz Uyanmasını sağlamak

Uyandırılmış bir yılan gibiyim şimdi (Misafir Geldi, s.23).

uyanık (t.1)

sıfat Bilgisizlikten kurtulmuş, bilgili

*Uyuyan çevrede yalnız kendisi **uyanıkmiş** gibi geldi ona (Doğuş, s.79).*

uyaniş (t.1)

isim Uyanma, intibah

*Sonra ani bir his **uyanişıyla** durdum, bir an gözüme bir tanıdık sima çarptı sanki, hızla etrafıma göz gezdirdim (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

uyanmak (t.4)

1.*nsz* Uyku durumundan çıkmak (s.84, 136)

Belki o, beni beraberinde götürmemek için Münâdi'ye "Sus!" demişti, "Uyanmasın!" Bütün sevgililerin insana kucak açtığı ülkeye gitme acelesiyle "Sonra da gelse olur!" demişti belki (Göç Zamanı, s.84).

2.Bilgisizlikten kurtulmak (s.198, 199)

Uyan, fikir topla öyle mi? (Fikirci, s.199).

uydurmak (t.1)

-i Hayal gücünden yararlanarak gerçek dışı bir şey söylemek, yakıştırmak

Uydurduğum bahanelerle örtmeğe çalıştığım ve böylelikle hatırlamaktan kaçındığım şeyler için bile, bunu yapmam gerekiyor (Nedenlerim, s.98).

uygulamak (t.2), s.172, 201

-i Kuramsal bir bilgiyi, ilkeyi, düşünceyi herhangi bir alanda hayata geçirmek, tatbik etmek

Alsalar bile uygulayacakları şüpheliydi (Fikirci, s.201).

uygun bulmak (t.1)

isim uygun + y.f. bulmak yakışır, yaraşır görmek

Babamın mutluluk içinde oluşu, yakut kayalar ve altın saraylar önünden geçişi, köpük köpük gazoz akan derelerden (babam şerbet derdi ama, ben gazozu böyle bir dere için daha uygun bulurdum) eğilip kana kana içişi bile yüreğimdeki korkuyu azaltmaz, hafifletmezdi (Hayal Ülkelerinden, s.177).

uygun (t.6), s.30, 31, 88, 101, 181, 183

sıfat Yakışır, yaraşır, mutabık, mütenasip

Ben özet olarak, insanların nasıl en uygun tarzda öldürülmeleri gerektiğini uzun uzun etüd ettiğimi, öldürmekten müthiş zevk aldığımı, bütün geçimimi bu güne kadar bu yoldan sağladığımı resmen öğrenmiş oldum (Almanya Notları, s.181).

uygunluk (t.1)

isim Uygun olma durumu, yakışık, mutabakat, mukarenet

Tercümeyle çalıştıkları eserin aslına uygunluk derecesi, eserin geleceğini tayin eder (Koyun Olmak, s.171)

uyku (t.10)

1.*isim* Dış uyaranlara karşı bilincin, bütünüyle veya bir bölümünün yittiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu (s.32, 76, 79, 85, 98, 121, 165)

Uyku olanca ağırlığı ile göz kapaklarımı aşağıya iterken sazların aralık verdiği yerden Suat'ı gördüm (Erkeklik Özentisi, s.32).

2.Çevrede olup bitenin farkında olmama, gaflet, aymazlık (s.136, 209(2))

Toplum zannı, uykudan uyanıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.136).

uykulu (t.1)

sıfat Uyku sersemi olan

İnsanın verdiği zavallı ölümlü payeler, zannın uykulu değeri, testere seslerinde doğranıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.136).

uykuya dalmak (t.1)

isim uyku + y.f. dalmak uyumaya başlamak

Ama ben, gerekli saatte olmasa bile, düşüncemin bu noktasında “Uyumak insanların iştirak noktasıdır.” der, en ağır, en nemli uykulara dalarım (Yorgunluk Hakkında, s.211).

uymaz (t.1)

sıfat Aykırı, başka türlü, mugayir

Çünkü inanç, görenek ve hayat felsefemize uymaz (Koyun Olmak, s.172).

uysal (t.1)

sıfat Başkalarına kolayca uyabilen, sözlerini dinleyip karşı gelmeyen, yumuşak başlı

Uysal, çanak yalayıcı süriingen, aynı zamanda zayıflar karşısında kudurmağa elverişli (Zebra-Son-Animo, s.176).

uyum (t.1)

isim Bir bütünün parçaları arasında bulunan uygunluk, ahenk

Topluluk, elbiseyle aramdaki uyumu gerektiği kadar gülünç bulamamış olacak ki, “Ötekine, ötekine” diye bağırişıyorlardı (Soytarı Olmak, s.96).

uyumak (t.15)

*1.nsz Uyku durumunda olmak (s.31, 69, 79, 84, 117, 167, 170, 194, 198, 209(4))
Karabaş uyuyormuş gibi bir gözü hafifçe aralık bizi dinliyordu (Koyun Olmak, s.170).*

2.Çevresindeki olayları fark etmemek, görmemek (s.209, 211)

Blocus Continentale’e inat biz tüm milletleri dostumuz bilir uyuruz (Yorgunluk Hakkında, s.209).

uyuşuk (t.1)

sıfat Duymaz ve hareket edemez duruma gelmiş, uyuşmuş

Bu, yarı uyuşuk zihin oyunu, biliyordum; bir kaçıştı (Palto, s.124).

uyutmak (t.2), s.68, 209

-i Aldatmak, kandırmak

O zaman muhalefet partileri ve hükümet görev başına koşar, avaz avaz ninniler söyler, uyuturlar bizi (Yorgunluk Hakkında, s.209).

uyuyakalmak (t.1)

nsz Ansızın uyumak

Kaç geceler boyunca, o sesi duyabilmek için beklerken uyuyakalmışım (Göç

Zamanı, s.85).

Uyuyan Güzel (t.1)

isim Grimm Kardeşler'in yazıya geçirdiği yüz yıllık uykuya daldığına inanılan prenses

*Hiçbir masal yoktur ki kahraman **uyuyan güzeli** ilk odada bulmuş olsun (Açmadığım Kapı, s.148).*

Uyuyan Prenses (t.3), s.148, 148-149, 149

isim Grimm Kardeşler'in yazıya geçirdiği yüz yıllık uykuya daldığına inanılan prenses

*Zaten **uyuyan prensesin** kırk oda öteye konması, bulmanın tam zevkine varmak içindir (Açmadığım Kapı, s.148).*

uzak (t.19)

1.sıfat Gidilmesi çok süren, çok ötelede bulunan, irak, yakın karşıtı (s.24, 58, 72, 84, 109, 120, 133, 144)

*Giderken **uzaklara** babamın geçtiği yoldan dört tanıdık omuzda kimsesiz Elenim, Elenim söyletme beni (Helâllik, 24).*

2.İhtimali az olan (s.45, 49, 148,

*Bir çok filiz misali upuzun, japone entarisinden cömertçe taşmış kollu, Marilyn kalçalı kıızı, teşhir zevkinden mahrum idraksiz ve intibak imkânından **uzak** kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).*

3.Ayrı, birbiriyle yakın ilgisi olmayan (s.100, 170(2), 174)

*Bir insan önünde, duygularımın çırıl çıplak çirkinliği ve anlatabilmek isteğinin bulup çıkardığı, söylemek istediğimden **uzak** anlamlı kelimeler, bunaltıyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

4.İlişkilerde fazla samîmî olmayan, soğuk, mesâfeli (s.104, 163)

*Sesi **uzak** ve boşuktu (Sınır, s.104).*

5. isim Yakın olmayan yer

*İngiltere kadar **uzak** ve soğuktu soru, omuzlarımı silktim (Odamdaki Cinayet, s.140).*

uzak bulmak (t.1)

isim uzak + y.f. bulmak Yabancı, bilinmez bulmak

*Tanıdık şeylerden, babamdan, renklerden ve kokulardan ayrılmak, güzelliğine rağmen yabancı ve **uzak bulduğum** cennete gitmek, titretiyordu beni (Kurşun Dünyasından, s.83)*

uzak durmak (t.1)

d. isim uzak + y.f. durmak yaklaşmamak, karışmamak

*Konuşmalardan **uzak duruyor**, yüz hatlarında ıstırap kıvrımları ve hareketlerinde mübalâğalı teessür izleri yok (Misafir Geldi, s.22).*

uzak düşmek (t.1)

isim uzak + y.f. düşmek uzak olmak, uzak bulunmak

*Şairdi Ahmet Haşim yurdundan **uzak düşmüş** bir ağaç karşısına duygulandı ve bize güzel bir eser bıraktı (Bir Eşek Karşısında, s.194).*

uzak kalmak (t.2), s.134, 191

isim uzak + y.f. kalmak uzakta bulunmak

*İngrid hikâyeyi anlatırken ben böylece insan gözünden **uzak kaldım** ve Kral'ı yaşadım (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

uzaklara dalmak (t.1)

d. isim uzak + y.f. dalmak Gözleri dalmak, dalıp gitmek, uzaklara gitmek

*Sonra gülümser, gözleri **uzaklara dalar** giderdi (Göç Zamanı, s.86).*

uzaklaşmak (t.4)

1.-den Bir şeyden, bir yerden veya kimseden ayrılıp uzağa gitmek (s.132, 170, 174)

*Başları önlerindeydi, dudaklarında isteksiz bir türkü, **uzaklaşıyorlardı** (Kırkinci Adam, s.132).*

2.Yabancılaşmak, ilgisi azalmak

*Düşüncesiz bir açık kalplilikle masanın çatlak mermeri üzerine döküverdiklerim bizden **uzaklaşmış** ve yabancılaşmış gibi (Yeni Gelen, s.71).*

uzaklık (t.1)

isim, matematik İki nokta arasındaki uzay ölçümü, mesafe

*Yüzünde ilerilere bakan ifade kaybolmuş, bir **uzaklık** ölçüsü belirmişti gözlerinde (Kırkinci Adam, s.133).*

uzamak (t.6)

1.nsz Uzun duruma gelmek, boyu büyümek

*Onun yanağında, tıraştan kurtulmuş bir kıl kıvrılarak **uzuyordu** (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

2.Çok zaman tutmak, uzun sürmek (s.26, 51, 125, 153, 158)

*İkimiz de sustuk, bu sükût karşılıklı bakışmalarımızla **uzadı**, serseride bana karşı bir galibiyet, inkâr edilmez bir üstünlük var gibiydi (Vermekten*

Ölümsüzlük, s.26).

uzanmak (t.16)

1. -e Boylu boyunca yatmak (s.32, 58, 112, 163)

*Pek hatırlamıyorum, yemek nasılsa iyi çıkmıştı da biraz fazlaca mı kaçırmıştım, yorgun muydum, yoksa sıcaklardan mıydı; neyse, o gün bir hal olmuştu bana, bir miskinlik, bir yorgunluk kaplamıştı içimi, hadi, demiştim, bizim gölün kenarına şöyle bir **uzanayım** (Erkeklik Özentisi, s.32).*

2.nsz Bir alana yayılmak (s.28, 93, 119, 195)

*Yol dar bir geçitten sonra inişe **uzanıyordu** (Şoför Aziz, s.28).*

3.nsz Bir şey boyunca sıralanmak (s.84, 176)

*İnce patika, belli belirsiz bir ışıkla yarı aydınlanmış kulübeye kadar **uzanıyordu** (Göç Zamanı, s.84).*

4.Vücudunu yöneltmek veya vücuduyla birlikte kolunu uzatmak (s.34, 83, 119, 122, 185, 188)

*İskemlenin üzerine bıraktığı birinci paketine **uzandı** (Yeni Gün, s.34).*

uzatır uzatmaz (t.1)

Hemen o anda, aniden

*İkinci delikten başımı **uzatır uzatmaz** evham zannettiğim tehlike hissi alevlendi birden (Soytarı Olmak, s.96).*

uzatmak (t.15)

1.-i Baş, kolları veya bacakları bir yere yöneltmek

*Gardiyan kapıdan başını **uzatıp**, 110 sizinle konuşmak istiyor dediğinde, ben, ayrılmam münasebetiyle mahkûmların verdiği hediyeleri inceliyordum (Yeni Okul, s.115).*

2.-e Bir şeyi vermek için birine yöneltmek

*Sigara paketimi **uzattım**, hissettirmeden ismini okudu (Şoför Aziz, s.28).*

uzun (t.47)

1.sıfat İki ucu arasında fazla uzaklık olan, kısa karşıtı (s.28, 31, 40, 52, 68, 75, 94, 99, 106, 115, 118, 141)

*Yeni dokunmuş yerlerde motifler, koyun postu gibi **uzun** tüylü ve intizamsızdılar (Vermek ve Ötesi, s.118).*

2.Başlangıcı ile bitimi arasında fazla zaman aralığı olan, çok süren (s.40, 79, 87, 93, 99, 105, 106, 111, 114(2), 116, 118, 122(2), 125(2), 130, 131, 132, 136, 137, 139, 141, 146, 152, 155, 170, 172(2), 173, 188, 191, 192, 196)

*Onun karanlık ve ümitsiz gözlerinde eskiden bulduklarını arayacaksın **uzun müddet** (Asıl Sebep, s.18).*

uzun uzun (t.14), s.26, 28, 32, 40, 66, 71, 117, 123, 126, 144, 152, 175, 183, 198

zarf Uzun süre, uzun olarak, uzunca

*İrice bir kertenkele, bir taşın üzerinden etrafa **uzun uzun** bakındı (Dua, s.40).*

uzunca (t.1)

sıfat Biraz uzun

*Durdu, **uzunca** bir sessizlik oldu (Çatal, s.36).*

uzunluk (t.1)

isim Bir yüzeyin iki temel boyutundan en büyük olanı, boy, en karşıtı

*Dere, bölüğün önünde irice bir göl meydana getirirdi, uzun dallı söğütler vardı ve dalların birkaç misli **uzunlukta** gölgeleri... (Erkeklik Özentisi, s.31)*

Uzza (t.1)

özel, isim Ar. *al-uzza* İslâm önce Arabistan yarımadasında inanılan bereket tanrıçası, put

*Tarihe bakıyorum 3000'inci yılın adamı, firavunlardan, Benî İsrail'in buzağısından, Olemp'in serhoş tanrılarına, Lat ve **Uzza'dan**, Avrupa'nın madde aşkına, Amerika'nın tröstüne, Rusya'nın politbürosuna kadar Tarihe bakıyorum, yalnız olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

Ü HARFİ

üç (t.21)

1.*isim* İkiden sonra gelen sayının adı (s.20, 67, 119(2), 120(3))

*Duvar saatim **üçü** vuruyor; sesinde yabancı ve beni kızdıran bir şey var (Misafir Geldi, s.20).*

2.*sıfat* İkiden bir artık (s.29, 32, 73, 92, 131, 166(2), 167, 168, 169, 171, 176, 182, 198)

Üç insanın zor kavrayabileceği bir çınar altında, kasabaya gidecek otobüsü bekliyordum (Kırkinci Adam, s.131).

üçgen (t.1)

isim, geometri Üç tepe noktası, üç açısı, üç kenarı olan geometri biçimi, müselles

Bakışları, yüzümde, koltuk değneklerimde ve dizlerimde ayrı ayrı durarak bir

üçgen çizdi (Koltuk Değnekleri, s.106).

üçüncü (t.3), s.170, 172, 209

sıfat Üç sayısının sıra sıfatı, sırada ikinciden sonra gelen

*Eseri hâlâ ders kitabı olarak muhafaza eden üniversiteye ve kitabın **üçüncü** tabını yapan fakülte yayın komisyonuna tekrar minnettar oluyorum (Koyun Olmak, s.172).*

üçüncü sınıf (t.1)

sıfat Değeri düşük, değersiz, sıradan

*Dudaklarında **üçüncü sınıf** bir misafir için kullandığı tebessüm, “Beyefendi biraz gecikecekler, bekleyeceksiniz.” dedi (Papağan Dedi Ki, s.167).*

ülke (t.16)

1.isim Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların tümü, diyar, memleket (s.84, 141, 143, 154(3), 156, 157, 209(3), 210)

*Bugüne kadar bu **ülke** hakkında bilinen, boncuk devrinden kalma birkaç kırık dökük bilgiydi (Passionya Buluntuları, s.154).*

2.Bir özelliği ön plana çıkarılarak düşünülen bölge (s.87(3), 88)

*Eldorado’yu bana babam, hayâl **ülkeleri** diye çevirmişti (Hayâl Ülkelerinden, s.87).*

ümidini yitirmek (t.3), s.153(3)

isim Far. umîd + y.f. Tr. yitirmek Umutsuzluğa kapılma durumu

*Demek.” diye devam etti, “Kılıcı vardı ve öyleyse **ümidini de yitirmedi.**” (Napolyon’un Ümidi, s.153).*

ümit etmek (t.5), s.55, 106, 107, 208(2)

isim Far. umîd + y.f. Tr. etmek umut etmek

*Ayrılmak zordu ama ben bu uzun süre zarfında **ümit etmemeyi** de öğrenmiştim (Koltuk Değnekler, s.106).*

ümit kırıcı (t.1)

isim Umut kırıklığı

*Ne **ümit kırıcı**, ne zor durumdu (Cümbüş, s.139).*

ümit (t.8), s.33, 38, 135, 138, 139, 150, 151, 208

isim Far. umîd Umut

*Suluk basma perdelerin aralıklarından yeni günün müjdecisi odaya **ümitleriyle**, heyecanlarıyla, getirdiği sıkıntı ve sevinçlerle doldu (Yeni Gün, s.33).*

ümit vermek (t.2), s.208, 210

isim Far. umīd + y.f. Tr. vermek umut vermek

Davranışlarının bir araya geldiği noktalar, yarın için bana ümitler verir
(*Yorgunluk Hakkında, s.210*).

ümitli (t.1)

sıfat Umutlu

O hüznü, yorgun ve ümitli zamanda (*Bekleyenler, s.144*).

ümitsiz (t.4), s.18, 135, 139, 204

sıfat Umutsuz

Sonra gözlerinde ümitsiz bir yalvarışla bana döndü (*Cümbüş, s.139*).

ümitsiz ümitsiz (t.1)

zarf Çok umutsuz bir biçimde

Hafifçe ve ümitsiz ümitsiz gülümsiyerek, ağır ağır doğrulurken (*İstasyondan, s.66*).

ümitsizliğe kapılmak (t.1)

isim ümitsizlik + y.f. kapılmak umudu kalmamak, güveni sarsılmak, olumsuzluğa sürüklenmek

Neden sonra, saat bire doğru, tam ümitsizliğe kapılacağı zaman ilk belirti
komşu horozun çığığında şekillendi (*Fikirci, s.198*).

ümitsizlik (t.2), s.37, 72

isim Umutsuzluk

Ümitsizlik, sevimli yüzüne tamamen hâkimdi (*Nedamet, s.37*).

ün kazanmak (t.1)

isim ün + y.f. kazanmak ünü herkesçe bilinmek ve her yerden duyulmak

Bu ün kazanmış doktoru istediğim tarzda hasta olduğumu söylemeye mecbur
edebildim (*Elli Liralık Teşhis, s.101*).

üniformalı (t.1)

sıfat Üniforması olan, üniforma giymiş olan (kimse)

Üniformalı tanımadığım bir adam “Avni Bey?” diye sordu (*Koltuk Değnekleri, s.107*).

üniversite (t.5), s.172, 187, 200(2), 209

isim Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan fakülte, enstitü, yüksekokul vb. kuruluş ve birimlerden oluşan öğretim kurumu, darülfünun

Ama bir üniversite öğrencisi olarak size sustalı çakı daha çok yakışır (*Bitler,*

s.187).

ünlemek (t.1)

-e Yüksek sesle ünlemek

Kurulanırken; Hatçe, “Gız yenge” diye ünledi, “de gayri.” Gelyom gelyom.” diye cevap verdi ona (Vermek ve Ötesi, s.117).

üretmek (t.3), s.200(3)

nsz Oluşturmak, yaratmak, meydana getirmek

Topluyor musunuz fikirleri yoksa üretiyor musunuz? (Fikirci, s.200).

ürkek (t.5)

1.sıfat Çok ürken, korkuya çabuk kapılan (s.38, 115, 134)

Ama hırçın esinti, medenî şehirlerin bina köşelerinde kırılıyor, fabrikalarında renk, koku ve şekil değiştiriyor, sonra, bir sokak köpeği kadar ürkek, bir irinli düşünceyi yalayıp, bir parça bulaşık suyu kokusu, biraz insan iniltisi yüklenip, insanlara taşıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

2.Çekingen (s.36, 82)

Ürkek bir dikkatle hareketli bakışları, benimle ihtiyar kadın arasında gidip geliyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).

ürkeklik (t.1)

isim Ürkek olma durumu

O kendinden emin Hıdır çavuşta bugün bir ürkeklik, bir üzüntü var gibiydi (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

ürkmek (t.1)

nsz Şaşkınlık ve korku duymak

Karımda ürkmüş, sinmiş bir hal vardı (Misafir Geldi, s.19).

ürkütme (t.1)

-i Ürküntü vermek

Bugün babamın, canım babamın güzel yüzünde, erkek yüzünde beni ürküten bir üzüntü var gibiydi (Çatal, s.35).

ürperme (t.5), s.93, 133, 147, 168, 201

nsz Korku, tiksinti, üşüme vb. yüzünden tüylerin dikilip derinin nokta nokta kabarmasıyla görülen ani titreme

Bir serçe sürüsü, birden havalandı, ürperdi kadın, hafif bir çığlık attı ve aksi bir sesle “Muz’iç hayvanlar.” dedi (Kırkinci Yıl, s.93).

ürperti vermek (t.1)

isim ürperti + y.f. vermek korkutmak

*Zaman, rutubette çürümüştü, **ürperti veriyordu** (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

ürün (t.2), s.155, 156

isim Doğadan elde edilen, üretilen yararlı şey, mahsul

*Onlar inanırlardı ki; toprak ekilir, **ürün** alınır ve işte en önemli nokta burası, sadece yenirdi (Passionya Buluntuları, s.155).*

üst (t.23)

1.*sıfat Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, üzeri, fevk, alt karşıtı (s.32, 99, 104, 120, 167)*

*Eski sınır taşları tarlanın alt ve **üst** ucunda artık sizin taraftaydı (Sınır, s.104).*

2.*isim Bir şeyin dış yüzü, yüzey (s.17, 35, 99, 130, 141, 159, 163, 165)*

*Fakirlik ve iğrenç çehreli ihtiyacın **üstüne** geçirilmiş örtü (Asıl Sebep, s.17).*

3.*Vücut, beden (s.19, 54, 120, 146, 199)*

*Senin vereceğin paha biçilmez nice mavi elbiseleri görüyorum daha şimdiden Aliş'imin **üstünde** (Mektup, s.54).*

4.*Giyecek, giysi*

*Gelenlerin elleri ve **üstleri** muhayyel kanlarla kıpkırmızıymış gibi geliyor bana, düşünüyorum da, kendimi pek hayalperest buluyorum (Tereke, s.67).*

5.*Derece olarak daha yukarda olmak*

*Onda bir heykel şekilliği ve normalin **üstünde** bir hayatıyet var (Yeni Gelen, s.72).*

6.*zarf Daha iyi duruma gelmek, kademe atlamak*

*Attığım her adımla alelâdenin **üstüne** çıktığımı hissediyorum (Misafir Geldi, s.22).*

7.*Bir kimse veya bir şey üzerindeki hakimiyet, kontrol gücü*

*Sanki vücudundan dağılan bir elektrik dalgası, **üstümüzdeki** hakimiyetine yeni birşeyler ilâve ediyor (Yeni Gelen, s.72).*

üst kat (t.1)

isim Bulunulan yere göre bir üst daire ve bölüm

*Biliyorum her şey değişti, hayvanlar alt katta değil artık **üst katta** o şerefli insanlar yok (Fikirci, s.200).*

üst üste (t.1)

zarf Birbirinin üstüne konulmuş bir biçimde

Mütenevvî eserler, taban tabana zıt fikirlerle Yunanca ve Arapça, Farişî ve

Fransızca yan yana, içice eski ciltlerinden memnun, üst üste sıralanırdı (Deli İmam, s.56).

üsteğmen (t.1)

isim, askerlik Orduda rütbesi teğmenle yüzbaşı arasında olan subay

Evet gelen üsteğmeniydi (Nöbet, s.207).

üstelemek (t.7)

1.nsz Bir düşünce veya istek üzerinde durmak, direnmek, ısrar etmek, tekit etmek (s.128, 129, 130, 146, 151, 153)

“Canım olsaydı eğer.” diye üsteledi (Palto, s.129).

2.-i Bir isteği, bir buyruğu tekrarlamak, tekit etmek

“Acele et, acele et!” diye üstelemişti (Göç Zamanı, s.85).

üstelik (t.1)

zarf Ayrıca, bir de, bundan başka

Yo... yetimdir, dedi, öksüz de üstelik (Isırmak, s.203).

üstünlük (t.5), s.20, 26, 27, 129, 167

isim Üstün olma durumu, faikiyet, rüçhan, avantaj

İkimiz de sustuk, bu sükût karşılıklı bakışmalarımızla uzadı, serseride bana karşı bir galibiyet, inkâr edilmez bir üstünlük var gibiydi (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

üşenmek (t.2), s.144, 152

nsz Kendinde bir gevşeklik duyarak bir işi yapmaya isteği olmamak, erinmek

Napolyon’un asker, politikacı, önder yönlerini bir bir üşenmeden saydım (Napolyon’un Ümidi, s.152).

üşüme (t.1)

isim Üşüme işi

Odam serin olmadığı halde, ince bir üşümeyle titredim (Odamdaki Cinayet, s.140).

üşütmek (t.2)

1.-i Üşümesine sebep olmak

Erkek, “Hanım, durmıyalım.” dedi, “Üşüteceğiz.” (Kırkıncı Yıl, s.93).

2.nsz Delirmek, aklını yitirmek

Kaybettiklerimiz, bizi üşütecek kadar bomboş bırakmış (Yeni Gelen, s.71).

ütü (t.1)

isim Genellikle giysilerin buruşukluklarını gidermek için bunların üzerinden

geçirilen kızgın demir araç

Kaputu, urbarları eskiden böyle buruşuk deldi emme o ütüy mü ne kefere malı, ona sokup çıkarmışlardı da, ondan öyleydi (İstasyondan, s.65).

ütülü (t.1)

sıfat Ütülenmiş, ütü ile buruşuklukları giderilmiş

Ben alakadar olmuyordum, asıl benim, kravatlı, ütülü pantolonlu benim, onlardan başka, sinek kaydı traşlı, kol saatli benim alakadar olmam lâzımdı (Şoför Aziz, s.28).

üvey ana (t.1)

isim Üvey anne

İnsan bilir ki cadı, bütün gücüne rağmen sonunda taş kesilecek, üvey ana başılsanacaktır (Açmadığım Kapı, s.148).

üzere (t.7), s.22, 52, 72, 139, 144, 150, 200

zarf Neredeyse

Ümidin kaybolmak üzere olduğu bu titrek zaman bölümünde, bazı şeyleri hayal meyal bulursunuz (Açmadığım Kapı, s.150).

üzeri (t.39)

1.isim Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı (s.21, 25, 28, 32, 34, 40, 52, 53, 56, 64, 71, 80, 82, 87, 108, 111, 112, 113, 115, 121, 128, 132, 145, 158, 173, 178, 179, 180(2), 185, 195, 199)

İrice bir kertenkele, bir taşın üzerinden etrafa uzun uzun bakındı (Dua, s.40).

2. Vücut, beden (s.43, 127, 128, 183, 205)

Şu ayrılış gününde, bir gariplik çökmüştü çocukların üzerine (Terhis, s.43).

3.Bazı tamlamalarda zaman bildiren bir söz

Öğle üzeri hoş olurdu orada oturmak (Erkeklik Özentisi, s.32).

üzerinde (t.2), s.98, 152

zarf Üstünde

Kaba zekâsındaki bu ufacık pırıltı, bir bakıma hoşuma gitti ve tahmin edeceğiniz gibi biraz da bildiğim bir konu üzerinde bana konuşma fırsatı verdiği için memnun oldum (Napolyon'un Ümidi, s.152).

üzerine koymak (t.1)

isim üzeri + y.f. koymak üstüne koymak

Diğerine masanın üzerine koydu ve çıktı (Okuyamadığım Mektup, s.121).

üzerine titremek (t.1)

isim üzeri + y.f. titremek üstüne titremek

Israrla üzerine titrediklerinin, bilinmesini istemediklerinin bir şahidi olacak pardösüm (Asıl Sebep, s.18).

üzgün (t.4), s.35, 84, 145, 158

sıfat Üzülmüş, üzüntü duymuş, mahzun, melul, mükedder

Ne üzgün, ne de kırktı sesi (Bekleyenler, s.145).

üzmek (t.3), s.28, 36, 127

-i Üzüntü vermek

Ama biliyordu ki onu üzen, hiddetlendiren bir şey vardı (Şoför Aziz, s.28).

üzücü (t.1)

sıfat Üzüntü veren, acıklı

Birden, “Ne kadar üzücü Napolyon’un düştüğü durum değil mi?” diye sordum (Napolyon’un Ümidi, s.152).

üzülmek (t.12), s.36, 50, 55, 59, 106, 114, 146, 152, 171, 175, 185, 199

nsz Üzüntü duymak, kaygılanmak

Âşık olduğunu zannetti, üzüldü: Güldüğünü zannetti, tuzlu suyu gözyaşı zannetti, yıldızlara bak ne güzel dedi ve esnedi (Olgun Adam, s.50).

üzüm karası (t.1)

sıfat Üzüm renginde olan, siyahi

Gözlerine, üzüm karası gözlerine doyasıya bakabilseydi (Nöbet, s.207).

üzüntü (t.6), s.35, 36, 58, 83, 150, 200

isim Olması istenilmeyen olaylardan doğan ruh tedirginliği, teessür

Sesindeki ürkek ve hürmetkâr eda babamın üzüntüsüne iştirak ettiğine delâlet ediyordu (Çatal, s.36).

üzüntülü (t.1)

sıfat Üzüntü veren

Üzüntülü akşam yemeğinden hemen sonra, yavaşça arka odaya sıvıştım (Göç Zamanı, s.84).

V HARFİ

vahşet (t.1)

isim Ar. vahşet Yabani, vahşi olma durumu

Onların uluyuşlarında vahşetten ziyade ateşten bir özleyişin haykırışını

hissedersiniz (Erzurum'da Akşam, s.64).

vahşilik (t.1)

isim Yabani olma durumu, yabanilik

Kitabı açar açmaz, şeytanca bir özgürlüğe kavuşan çehrelerin vahşiliği elle tutulurcasına gerçekleşti (Odamdaki Cinayet, s.140).

vaka (t.2), s.21, 29

isim Ar. *vağ*'a Olay, hadise

Genç hikâyeci, yüzlerce defa görülen ve bir o kadar okunan vak'ayı tekrarlamak, görenleri veya okuyanları küçümsemek gibi bir şey olacak diye düşündü (Telsiz Memuresi, s.29).

vakit (t.4)

1.*isim* Ar. *vağt* Zaman (s.112, 139, 178)

Ağır ağır Kapalıçarşı'dan geçmiş, eve gelmiş olurdu bu vakit (İnsanlar ve Saatler, s.112).

2.Belirlenmiş olan zaman

Sonra durmuş oturmuş, bir tonda, günün bir vaktinde köycek bekleriz (Bekleyenler, s.145).

vakit bulamamak (t.1)

isim Ar. *vağt* + y.f. Tr. *bulmak* bir kimse veya iş için ayıracak zamanı olmamak
Hakikatten uzakta, aşktan bihaber, "Men ta senin yanında dahi hasretem sana" mısraının mânasını düşünecek vakit bulamadan, geldiler ve gittiler (Hepimiz Gibi, s.49).

valf (t.1)

isim Fr. *valve* Vana

Borular, valflar, makineler (Terhis, s.43).

vapur (t.1)

isim Fr. *vapeur* Su buharı gücüyle çalışan gemi

Limana yaklaşmıştır vapur şu anda (Asıl Sebep, s.17).

var etmek (t.1)

isim var + y.f. *etmek* meydana getirmek

Panayır kendini var eden insan elini itmiş, canlanmış, bağımsız tepiniyordu (Soytari Olmak, s.95).

var kılmak (t.2), s.146, 147

isim var + y.f. *kılmak* meydana getirmek, var etmek

Köyünüzü var kılan şey, bekleme.” diye cevap verdim (Bekleyenler, s.146).

var olmak (t.14), s.23, 80, 96, 97, 102, 110, 137, 138, 141(2), 147, 157, 163, 164

isim var + y.f. olmak sağ olmak, yaşamak

Gördüğüm insan gözlerimde büyüyor, canlanıyor, var oluyordu (Soytarı Olmak, s.95).

var (t.195), s.15, 17, 18(2), 19(3), 20(8), 21(3), 22(5), 23(4), 26(2), 27(3), 28, 29, 30, 31(2), 32(2), 33, 35, 36(2), 37, 39(4), 40(2), 42, 44(2), 45(3), 48, 53, 56(3), 57(2), 58, 63(9), 68, 69, 72(5), 73(2), 74(3), 75(5), 76(4), 79(2), 80(2), 81, 90(2), 96(2), 99, 94, 101, 103, 104, 106, 107, 109(3), 110, 111(2), 118, 119, 122(2), 124(2), 126(3), 128, 129, 132(4), 133(2), 134, 135(2), 141(2), 145, 146(3), 148, 153(2), 155(2), 156(2), 157, 158, 172(2), 173(2), 175(2), 181(2), 182(2), 183, 186, 187, 188, 189(2), 176(2), 179(2), 193, 194(2), 195, 196(2), 197, 200(2), 201(2), 202, 203(2), 204(2), 205, 206, 207(2), 208, 209(3)

isim, dil bilgisi Sahiplik bildiren olumlu ad cümleleri kuran bir söz

Taşınmaz bir ağırlık vardı omuzlarımda (Koltuk Değnekleri, s.107).

varmak (t.1)

-i Acımadan, çekinmeden yapmak

Ne bilem a'zım vamiyo sook suya, teze ekmeğe (Vermek ve Ötesi, s.118).

varabilmek (t.1)

-e Varma ihtimali veya imkânı bulunmak

Düşünün, Avrupa din kültürüne varabilmeleri, Allah'ın kayınvalide, karı, evlât ve akrabalarını bulabilmeleri için daha yüzyıllar geçmesi lâzım (Passionya Buluntuları, s.156).

vâris (t.1)

isim Ar. vâriş Kalıtçı

İhsan Paşa'nın varisi apartman yaptıracakmış deniyor konağın yerine (Tereke, s.68).

varlık (t.18)

1.*isim Var olma durumu, mevcudiyet (s.90, 146, 149, 150, 158, 163, 164, 193(2))*

Mutluluğumu gölgeleyen bir tek kaygum olmasa ne bütün bir varlık olacaktım (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

2.*Var olan her şey (s.149, 150, 164, 180, 193, 196(3), 197)*

O sevgili ve kusursuz varlık, şimdi sadece masalarda gösteriyor yüzünü bana

(Açmadığım Kapı, s.149).

varmak (t.9)

1.-e Erişilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak, vasıl olmak

*Bir süre sonra, babam Eldorado'ya **varmıştır** diye düşünürdüm (Hayal Ülkelerinden, s.88).*

2.Belli bir duruma veya düzeye gelmek

*Bir koyunun, özellikle benim gibi yemini yiyen, semirmeye çalışan, sürüden ayrılmayan, fırsat bulursa komşu tarlalardan çalan, yoksa bulduğu ile yetinen, koyunluk bilincine **varmış** bir koyunun çekineceği ne olabilirdi? (Koyun Olmak, s.170).*

3.Hoş olmayan bir sona ermek (s.90, 100, 138)

*Adam, korkuma inat, yüzsüzlüğe **varan** bir gurur yoksunluğuyla karşımdaki boş yere oturdu (Cümbüş, s.138).*

4.Bir şeyi iyice anlamak veya duymak (s.100, 150, 154)

*Zaten uyuyan prensesin kırk oda öteye konması, bulmanın tam zevkine **varmak** içindir (Açmadığım Kapı, s.150).*

5.Bir durumdan başka duruma geçmek

*Yorgun çevrede, gündüzden arda kalmış bir vuruş, bir an putrel titreşimlerinde yankılanıyor, sanki yapı uykuya **varmadan** evvel son bir defa geriniyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).*

vatan (t.12), s.122, 158, 191(2), 192(3), 193(2), 194, 209, 210

isim Ar. vaṭan Yurt

*Ve benim **vatanımda** da insanlar uyurlar (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

vatandaş (t.2), s.185, 191

isim Yurttaş

*Münih ve Frankfurt tren istasyonlarında hafta tatillerini geçiren **vatandaş** guruplarına duyduğum aynı ılık sevgiyle uzun süre onu süzdüm (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

Vaterlo (t.1)

özel, isim 1815 tarihinden gerçekleşen Fransa İmparatoru Napolyon'un mutlak yenilgisiyle sonuçlanan Vaterloo Savaşı

*Sanki pek anlarmış gibi yaptığı savaşılarından, **Vaterlo**'dan, Rusya'dan uzun süre bahsettim (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

vazgeçmek (t.9)

1.-den *Far. vāz + Tr. geçmek* Eskiden beri yapmakta olduğu bir şeyi artık yapmaz olmak (s.56(2), 210)

İmam ayınları çatlatmadı, imam Arapça söylemekten vazgeçti (Deli İmam, s.56).

2.Niyetten veya karardan dönmek, caymak (s.34, 73, 83, 146, 188, 200)

Parmaklarının etime temasında beni teselliye çalışan, bu işten vazgeçmemi rica eden, mağlûbiyeti tabîi gören bir mâna var (Yeni Gelen, s.73).

vazifeşinas (t.1)

sıfat Ar. vazîfe + Far. -şinās Ödevine, işine bağlı

Ona tecrübeli insan dediler, çünkü 50 yaşındaydı, vazifeşinas dediler, çünkü gitmiş ve gelmişti (Olgun Adam, s.50).

vaziyet (t.1)

isim Ar. vaz'iyet Durum, tavır, hâl

Vaziyete hareketle hâkim olabileceğimi zannediyorum (Yeni Gelen, s.72).

ve (t.572), s.15(2), 17(6), 18(3), 19(4), 20(7), 21(6), 22(5), 23(13), 24, 25(3), 27, 28, 29(3), 30(3), 31(2), 32(4), 33, 36(2), 37, 38(2), 39(3), 40(3), 41(3), 44(2), 45(3), 46(5), 47, 49(2), 50(3), 51, 52(3), 53, 54(2), 55(2), 56(3), 60, 61, 64, 65(3), 66, 67(4), 68(8), 70, 71(6), 72(5), 73, 74, 75(4), 76(5), 79, 80(2), 81, 82(5), 83(6), 84(3), 85(4), 87(6), 88(3), 89(3), 91(3), 92(3), 93(2), 94(3), 95(3), 96(3), 97, 98(6), 99(8), 100(2), 101(4), 103(2), 104(3), 106(6), 107(4), 108(3), 109(4), 110(3), 111(2), 112(4), 113(3), 114(9), 115(10), 116(8), 117(3), 118(3), 119(2), 120(9), 121(4), 122(5), 123, 125, 126(4), 127(2), 128(2), 129(3), 131(3), 134(4), 135(8), 136(4), 137(3), 138(9), 139, 140(6), 141(7), 142, 143, 144(3), 145, 146(4), 147(5), 148(3), 149(3), 150(5), 151, 152, 153, 154(2), 155(6), 156(4), 157(6), 158, 159(2), 163(5), 164(9), 165, 166(2), 167, 168(6), 169, 170, 171(4), 172(7), 173(3), 174(8), 175(2), 176(9), 177(3), 178(4), 179, 180(4), 171(3), 183, 184(6), 185(2), 186(2), 187(2), 188(2), 191(2), 192(4), 193(4), 194(4), 195, 196(5), 197, 198(3), 199(5), 200(5), 201(6), 203(2), 204(4), 205(2), 207(3), 208, 209(10), 210(4), 211

bağlaç Ar. İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz

Delikanlının kahkahasında beni sarsan ve iç âlemime nüfuza yeltenen bir şey var, sinirleniyorum (Taşındığım Ev, s.76)

veda (t.1)

isim Ar. vidā' Ayrılırken birbirine selam ve esenlik dileme

Ve Elenim, Elenim; veda anında kiranı, borcumu, yün fanılanı gülererek temelli

bağışla emi (Helallik, s.24)

vefasız (t.1)

sıfat Vefası olmayan, sevgisi çabuk geçen, hakikatsiz, bivefa

Malûm hayaller, güya terhis olmuşum da Pan-Ameri- kan'da iş hazırmış, Nilüferimi, 6 aydır haber alamadığım Nilüferimi, benim vefasız, benim tatlım Nilüferimi; Taksim meydanında görüvermişim de (Erkeklik Özentisi, s.32).

vehmetmek (t.1)

nsz Ar. vehm + Tr. etmek Yersiz korkuya, kuşkuya düşmek, kuruntuya kapılmak, evhamlanmak

Şair olduğunu vehmeder (Zebra-Son-Animo, s.178).

Velda (t.2), s.140(2)

özel, isim Odamdaki Cinayet adlı hikâyede geçen sekreter karakteri

Mayk, külüstürüne (Bu, onun öğünmek için gösterdiği bir çeşit alçak gönüllülüğün etkisiyle otomobiline verdiği isim; yoksa yepyeni ve lüks bir araba) atladı ve güzel sekreteri Velda'ya doğru volla aldı (Odamdaki Cinayet, s.140).

verebilmek (t.2), s.122, 126

-i Verme gücü bulunmak

İri siyah gözlerinde ayrılmanın hüznü ve küçücük bir hediye vermenin utancıyla bana "Ancak bunu verebiliyorum." demişti (Okuyamadığım Mektup, s.126).

verem basili (t.1)

isim, tıp Herhangi bir organa ve en çok akciğerlere yerleşen Koch basili

"Yüzde otuz yağsız inek sütü, yüzde on verem basili, insan ayağı kiri, iç yağı, yüzde on yedi yetmişbeş patates püresi ve.." diye inledi hâkim "tesbiti olmayan bazı maddeler." (Almanya Notları, s.185).

verem (t.1)

isim, tıp Ar. verem Herhangi bir organa ve en çok akciğerlere yerleşen Koch basilinın yol açtığı ateşli ve bulaşıcı bir hastalık, tüberküloz

-Yalancı bir hiddetle- Eşşek gibisen be, verem kim, sen kim (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

veremli (t.1)

sıfat, tıp Vereme tutulmuş, müteverrim

Komşunun radyosundan gelen Anadolu sesi, İstanbul- laşmış Anadolu sesi, Sokoni markalı, gazyağı tenekesi bozması saksının ve siyah, rutubetli toprak

içine gömülü, **veremli** edası taşıyan, yeşili sarıya çalan karanfil dalları arasında odaya süzülüyordu (Talebe, s.47).

verilmek (t.2), s.71, 122

nsz Verme işine konu olmak

*O ağır hareketlerle müteredit, kıpırdanırken, hiç gereği olmadığı halde bundan yıllarca evvel bana **verilmiş** bir hediyeyi düşünüyordum (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

verme (t.1)

isim Vermek işi

*Ne okul, ne sen biliyordun **vermesini** (Yeni Okul, s.116).*

vermek (t.51)

1.-i, -e Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek (s.15(4), 15, 115, 117, 119, 122(2), 138, 159, 177, 179, 199, 200)

*Pırl pırl bardaklarınla, yalvararak **verdiğin** su kadar aziz ol (Bir Sebilsiden, s.15).*

2.Bırakmak veya bağışlamak (s.25, 26, 55(4), 81, 139)

*Ölmeden evvel son olarak ceketimi **vermiştim** Tahtaburun Mıstığa (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).*

3.Ondan bilmek, atfetmek

*Kendi kendine güldü ve çocuğun gülmeyişini, talihsizliğine **verdi** (İnsan Hamal, s.52).*

4.Düşünce veya bilgi anlatan şeyleri başkalarına iletmek, bildirmek

*Spiker, normal koyuluğunu bulamamış ekranda, dudaklarında memnun bir gülümseme, günün havadislerini **veriyordu** (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

5.s.f. Herhangi bir duruma yol açmak (s.72(2), 127, 135, 137)

*Erzurum'un eğri kaldırımlarında, yürüyüşümüzde sürükleniyoruz hissini **veren** bir çekilme var (Yeni Gelen, s.72).*

6.-i Ödemek (s.46, 101, 158)

*Derhal elini geniş ceket cebine attı ve iki gümüş lira çıkardı.- Hadi, dedi, gelmişken **verelim** bari (Borç, s.46).*

7.Sahip olmasını sağlamak (s.26(4), 52, 53, 54, 56, 93, 99, 119, 136, 185)

*Pardösümü sana emaneten **verdiğim** için beni muahaze ettiler (Asıl Sebep, s.16).*

8.Bir şey üzerinde etki yapmak, biçimini değiştirmek

Sesime özel bir anlam verdim (Napolyon'un Ümidi, s.151).

9.Ayırmak, harcamak

O kadar emindim ki, iki yıllık iznimi O'nu aramaya vermiştim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

10.y.f. Kök veya gövdeleri sonuna -ı (-i, -u, -ü) zarf-fiil eki almış fiillere gelerek tezlük bildiren birleşik fiiller oluşturur

Tırıs kalkmış çift atlı bir kızak yanınızdan sessizce geçiverir (Erzurum'da Akşam, s.64).

11.Hoşgörmek

Heyecan ve telaşınızı biraz da yaşınıza veriyorum (Bitler, s.187).

vesile (t.2), s.71, 189

isim Ar. vesīle Sebep, bahane

Hatıralar ve tasavvurlar bu vesileyle bir daha ortaya döküldü ve bir daha içimizi sızlattı (Yeni Gelen, s.71).

vesselâm (t.1)

ünlem Ar. vesselâm "İşte o kadar, son söz şudur" anlamlarında kullanılan bir söz

Turgut hoş adamdı vesselâm (Dua, s.39).

veya (t.30), s.23(2), 25, 27, 29(3), 31(3), 40, 44, 64, 68(2), 75(3), 79, 112(2), 124, 125, 127, 131, 132, 167, 181, 197, 204

bağlaç Ar. ve + Far. yā Aynı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilen söz, yahut

Zannederim dikkatimi çeken sarı, sakallı yüzündeki derin ifadesizliği veya bendeki bir şeyle meşgul olmak ihtiyacıydı (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

vınlama (t.1)

isim Vınlamak işi

Küçük motor hafif bir vınlamayla çalıştı (Sesli Ansiklopedi, s.180).

vızıltı (t.1)

isim Vızıldama sesi

Ekşi ve ağır kokuyu, hissetmeden içine çekti ve sineklerin zayıf vızıltılarına kulak verdi (Dua, s.39).

vicdan (t.4), s.57, 83, 109, 201

isim Ar. vicdān Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama

yapmasını sağlayan güç

Öyle ama eldeki mal hemen paraya çevrilmezse, o zaman **vicdanı** ile mâlî ihtiyacı arasında bocaladı (Fikirci, s.201).

vicdan azabı (t.1)

isim Ar. vicdān + isim Ar. azāb Yapılan bir işten dolayı duyulan acı, üzüntü Korkuları ve **vicdan azapları**, güzel konuşan hukuk adamlarının ifâdesinde hemen hemen yok denecek kadar inceliyor, hatta çoğu iyi bir iş yapmanın iç rahatlığına erişiyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135)

vida (t.1)

isim İt. vite Döndürülerek bir yere sokulan burmalı çivi Yaşanmış veya yaşanacak bölümleri, ayar **vidasının** tırtulunda elliordu (İnsanlar ve Saatler, s.112).

viraj (t.1)

isim Fr. virage Dönemeç Keskin bir **virajı** oldukça sür'atle geçtikten sonra (Şoför Aziz, s.28).

virgül (t.1)

isim Fr. virgule Yazılı cümlelerde birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime grupları arasına konulan, kısa bir durmayı göstermek için kullanılan noktalama işaretinin adı (,) Ambalaj zeytinyağı, içindekiler ay çiçeği, long life motor yağı (yanık yağdan filtre edilmiş) yer fıstığı yağı, yüzde doksan sekiz **virgül** dokuz doksan sekiz safiyette alüminyum ve St.42 karbonlu çelik tozla... (Almanya Notları, s.184)

vitamin (t.1)

isim, biyoloji Fr. vitamine Besinlerde bulunan, vücutta genellikle yapılmayan, yağda veya suda çözünebilme özelliği olan, eksikliği veya fazlalığı çeşitli hastalıklara yol açan maddelere verilen genel ad Bizim çocuklar gibi, yani, bilinen ve bilinmeyen **vitaminlerin** cümlesini içinde toplayan, eskilerin düpedüz pirinç unu dedikleri lüks mamayla beslenmiş üç çocuğun rahatça yatıp uyuyacakları büyüklükteydi (Papağan Dedi Ki, s.167).

vites (t.1)

isim Fr. vitesse Otomobillerin çekiş ve hızını ayarlamaya yarayan dişliler düzeni Uzun uzun, dördüncü **vites**e küfretti (Şoför Aziz, s.28).

vitrin (t.5)

1.*isim Fr. vitrine* Bir dükkân veya mağazanın dışarıdan camla ayrılan ve mal

sergilemek için kullanılan yeri, sergen (s.29, 72, 125)

*Anlatı ver binlerce defa gördükleri, bir defa dahi hatırlarına getirmedikleri ekmeği ve **vitrinden** eksilen 3 ekmeğin için telsizci kızın böyle giyindiğini (Telsiz Memuresi, s.29).*

2. İçine konan şeylerin görünmesi için yapılmış camlı dolap (s.109, 138)

*İhtilâçlarla sarsılan bir sakat yolcunun, **vitrin** camlarının yansımalarından yararlanarak ta içimize bakan gözlerinin gerilerinde bulur gibi olurdum (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

Von der Rosen (t.2), s.135(2)

özel, isim Beşinci Karl Hikâyesi adlı hikâyede söz ve davranışlarıyla kralı güldüren kişi, maskara

*Gözlerinde, kahraman **Von der Rosen'in** düşüncesini sürükleyip götürmek istediği tacı, gerçek değerini alıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

vukuat (t.1)

isim Ar. vukū'āt Polisi ilgilendiren olay veya olaylar

*Hiç bir **vukuatım** yoktur (Nöbet, s.207).*

vurabilmek (t.1)

-i, -e Vurma ihtimali veya imkânı bulunmak

*Seni bir çiftleyle **vurabileseydim** (Sınır, s.104).*

vurmak (t.7), s.18, 20, 93, 103, 159, 165, 170

-e Elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak

*Gaddar hayatın kıyasına **vurduğu** tokatlara aşına yüzünde hayallerle gelen, rüzgârın lâtif okşamasını duymaktasın muhakkak (Asıl Sebep, s.18).*

vuruş (t.5)

1.isim Vurma işi (s.133, 140, 193, 197)

*Sıkı bir **vuruşla**, elindeki dalı kırdı attı (Kırkinci Adam, s.133).*

*2. teknik Bir kuvvetin etkileme süresi ile şiddetinin çarpımından çıkarılan nicelik Yorgun çevrede, gündüzden arda kalmış bir **vuruş**, bir an putrel titreşimlerinde yankılanıyor, sanki yapı uykuya varmadan evvel son bir defa geriniyordu (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

vücut (t.29), s.19, 22, 30, 33, 40, 43, 55, 56, 68, 72, 79, 97(2), 100, 102, 104(2), 137, 152, 154, 157, 163, 164, 174, 178(2), 195, 196, 205

isim Ar. vucūd İnsan veya hayvan gövdesi, beden

*Eğer kanım olmamış olsaydı, eğer kanım **vücutumdan** çıkmak, beni bomboş*

bırakmak isteğini yüzüme haykırmamış olsaydı, belki hâlâ insanları güldürmekte devam edecektim diye düşündüm (Soytarı Olmak, s.97).

Y HARFİ

ya da (t.27), s.89, 90, 91, 95, 98, 108, 109(2), 115, 145(2), 147, 148, 150, 154, 156, 172, 175, 176(2), 181, 184, 185, 187, 193, 194, 199

bağlaç Seçeneği, çeşitliliği veya tercihi belirten bir söz

Ağaç yapraklarıyla oynaşan güneş, ya bir karanfil kırmızısına rastlıyor, ya da yeşilde ilgiyle duruyordu; yankılanıyor yeşil ve türlü tonda yeşiller gülümsüyordu (Körün Gördükleri, s.89).

ya (t.54), s.26, 36, 40, 42, 48, 57, 59, 62(3), 65, 76(2), 89, 101(10), 110, 116, 122(4), 124, 132, 147, 152(2), 153(3), 158, 172, 184, 185, 188, 200, 201(2), 202, 204(3), 205, 206, 209, 210(2)

bağlaç Fars. *yā* Şaşma, şaşkınlık bildiren bir söz

Misafirlere “Kalk da ellerini yıka!” diyemeyiz ya! (Çatal, s.36).

yaban (t.1)

isim Fars. *yābān* Yabancı, el, yerli halktan olmayan kimse

Bakışlarını zorla kopardı uzaklardan, ağırca bana döndü, “Siz yaban”sınız dedi (Bekleyenler, s.144).

yabancı gelmek (t.1)

d. isim yabancı + y.f. gelmek tanımamak

Doktor, üzüldüğümü gördüğü için özür dilercesine “Burada rastladığım ruhlar var tabii.” dedi, “Hem de bana yabancı gelmeyen ruhlar (Zebra-Son-Animo, s.175).

yabancı (t.17)

1.*sıfat* Başka bir milletten olan, başka devlet uyruğunda olan (kimse), bigâne, ecnebi

İsim yapmış bu yabancı ruh nakli bilgininin İstanbul ruhunun çok derinlerde gizlendiğini ve çok zaman kullanılmadığını bilmemesi normaldi (Zebra-Son-Animo, s.175).

2.Aileden, çevreden olmayan (kimse veya şey), özge (s.133(2))

“Şimdi bizim evde bir yabancı var.” dedi (Kırkinci Adam, s.133).

3.Tanınmayan, bilinmeyen, yad (s.18(2), 74, 83, 110, 132, 163(2), 182)

O, yabancı biri geldi mi başlar tıraşa (Taşındığım Ev, s.74).

4.Belli bir yere veya kimseye özgü olmayan (s.20, 68, 109, 120)

Aslında hiç de cinayet değil o eşyaları birbirinden ayırmak; en titiz itinayla silinmiş taşıdığı çamurlu ayakkabılarla kirletmek, konağın bakir havasını yabancı ve tecavüzkâr seslerle rencide etmek (Tereke, s.68).

5.Bir konuda bilgisi, deneyimi olmayan

Elleri iki yana sarkmıştı Tagor'un, dudaklarında tatlı bir gülümseme vardı, mutluydu ve asildi, yabancıydı odama (Odamdaki Cinayet, s.141).

yabancılaşımak (t.3), s.71, 100, 115

nsz Tanımaz, bilmez duruma gelmek, yabancı olmak, bigâne düşmek

Ruhumda bir kambur gibi taşıdığım illet, kelime kalıplarına döküldükçe yabancılaşıyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).

yabanî (t.2), s.40, 131

sıfat Doğada kendiliğinden yetişen (bitki)

Turgut'un mezarı yeni olmasına rağmen, yabanî otlardan gözükmüyordu (Dua, s.40).

yadırgamak (t.3), s.96, 164, 192

-i Kendine yabancı gelen bir kimseye, duruma veya şeye alışamamak, ısınamamak

Pek dikkat edilmezse, kumaşın etle temas etmeyen ölü kıvrımları göze batmıyor, yadırgamıyordu insan (Soytarı Olmak, s.96).

yadırganmak (t.1)

nsz Yadırgama işi yapılmak

Kulaklarımda nal sesleri ve yadırganmayan söylentiler var (Misafir Geldi, s.23).

yağ (t.4), s.62, 142, 184(2)

isim Birleşiminde stearik, oleik, palmitik asitlerle gliserin bulunan ve bunların oranlarına göre

Sen değil miydin yağ ve şefkat sunan ekmekle dilim dilim? (Değişme, s.142).

yağ kandili (t.3), s.62(2), 115

isim Tr. yağ + isim Ar. kindil İçinde yağ bulunan bir kaba konmuş bir fitilin yakılması sûretiyle etrâfi aydınlatan kandil

Yağ kandiline benzettim bu ihtiyarı (Serhoş, s.62).

yağlı boya (t.2)

1.isim Eşyaya renk vermek veya onu dış etkilerden korumak için sürülen, boyanın bazı özel sıvılarla karıştırılmasıyla yapılan kimyasal madde

Ben, parlak siyah boya üzerine ve Buick markasının hemen altına, kan kırmızısı yağlı boya ile, Türkçesini yazmıştım (Hayâl Ülkelerinde, s.87).

2. sıfat Bu boya ile yapılmış (resim)

Bunlar; uzun ve çok zor geçmiş bir zamanın, bir kütükten oyup çıkardığı bir kadirga, renkli boncuklarla işlenmiş para kesesi, sonu “Gerçek mahkûmiyet sevmektir.” diye biten bir şiir ve bir yağlı boya tabloydu (Yeni Okul, s.114).

yağlı (t.2), s.106, 111

sıfat Üzerinde veya içinde yağı olan

Eli, yağlı havada takılıp kalacakmış gibi bir duygu uyandı içinde (İnsanlar ve Saatler, s.111).

yağmak (t.2), s.101(2)

nsz Yağmur, kar, dolu gökten düşmek

Ya güneş, gaz lambamız gibi sönerse, ya yağarsa yağmur, ya yağmur yağmazsa (Elli Liralık Teşhis, s.101).

yağmur (t.7), s.51, 60, 74, 89, 92, 101(2)

*isim Atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne düşen yağışın sıvı durumunda olanı, yağar, yağış, baran, bereket, rahmet
Son yağmurdan arta kalan su damlacıkları, oturduğum bankta yarım küreler halinde parıldıyordu (Körün Gördükleri, s.89).*

yağsız (t.1)

sıfat Yağı olmayan

Yüzde otuz yağsız inek sütü, yüzde on verem basili, insan ayağı kiri, iç yağı, yüzde on yedi yetmişbeş patatesi püresi ve... (Almanya Notları, s.185).

yahu (t.3), s.75, 76, 181

ünlem "Hey, bana bak, baksana" anlamlarında bir seslenme sözü

O nezaket gösterdi, yapmacık bir neşeyle “Dur yahu.” dedi (Sesli Ansiklopedi, s.181).

Yahudice (t.1)

özel, isim Yahudi dili

İçine fazlaca Fransızca sokuşturulmuş bir Yahudiceyle bazı şeyler anlatıyordu (Koltuk Değnekleri, s.106).

yaka (t.4), s.126, 127, 140, 194

isim Giysilerin boyna gelen, boynu çeviren bölümü

Yakasında bir leke vardı, bana bazı şeyler hatırlatırdı (Palto, s.126).

yakabilmek (t.1)

-i Yakma ihtimali veya imkânı bulunmak

Ya babalık dedim, sen bir fıçı hayali arıyorsun, fitilini içine daldırıp, kana kana yakabileceğin bir dolu fıçı (Serhoş, s.62).

yakalamak (t.7)

1.-i Bir kimseyi veya bir şeyi elle tutmak (s.101, 120)

Tornanın aynası, dönüyor ve içinden yakaladığı bir sinir ucunu kavramış, sararak çekiyordu (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).

2.Bir kimseyi hoşla gitmeyecek bir durumda bulmak, bir kimsenin suçu ortaya çıkmak

Gerçek, dedi, geçende taş yerken yakaladılar (Isırmak, s.204).

3.-den Söz, bakış veya işareti Farsk etmek (s.83, 100, 107)

Konuşmamdan yakaladığı bâzı kelimelerle, bir başka cümle kurarak tekrarlıyordu bana (Elli Liralık Teşhis, s.100).

4.Arayarak veya rastlantı sonucu bulup bağlantı kurmak

Deminden beri zihnimin kıvrımları arasında kan-ter içinde aradığım ismi nihayet yakaladım (Bitler, s.188).

yakamoz (t.1)

isim Rum. Denizde balıkların veya küreklerin kımıldanışıyla oluşan parıltı

Küçük dalgalarda renk yakamozludur (Asıl Sebep, s.17).

yakarı (t.1)

isim Yakarış

Rölantinin fısıltısında, bu içli yakarayı bulurdum (Hayâl Ülkelerinden, s.87).

yakaya yapışmak (t.1)

isim yaka + y.f. yapışmak hesap sormak veya bir şey istemek için tutup bırakmamak

Cevap vermeme fırsat kalmadan, tezgâhtan uzanıp yakama yapıştı ve “Utan, utan!” diye bağırdı (Bitler, s.188).

yakıcı (t.2), s.44, 133

sıfat Yakma özelliği olan, yakan

Tevekkül ve rehavet güneşin yakıcı ışıklarıyla caddeyi doldurur ağız ağıza (Borç, s.44).

yakın (t.9)

1.*sıfat Az bir ara ile ayrılmış olan (zaman veya yer), uzak karşıtı (s.54, 100)*

*Ben, güzel Aliş'in ihtiyar dedesi, sana ve küçük torunuma kavuşmak için çırpınıyorum, lütfet de **yakın** zamanda ben de huzurunda yüz süreyim (Mektup, s.54).*

2.Aralarında sıkı ilgi bulunan

*Okulun bize daha **yakın**, daha bizden olması gerekmez miydi? (Yeni Okul, s.116).*

3.sıfat Benzeyen, andıran, yaklaşan (s.180(3))

*Sonra tabletlerden birini masa üzerine itinayla koydu, basınçlı hava hortumunu yirmi dereceye **yakın** bir eğimle birinci satır üzerinde yavaşça gezdirdi (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

4.isim Uzak olmayan yer

*Fikir piyasasının merkezlerinden en **yakınına**, Babiâli'ye doğru bir kaç adım attı (Fikirci, s.200).*

5.isim Aralarında sıkı ilişki olan arkadaş, dost veya akraba

*Benim **yakınım**, ama nasıl **yakınım**dı bilerseniz (Palto, s.126).*

yakında (t.1)

zarf Çok geçmeden

*Nasil olsa demokratik Amerika yönetimi, **yakında** onların cümlesinin hakkından gelecek (Bitler, s.188).*

yakınlık (t.3), s.22, 28, 133

isim Yakın olma durumu

*Aynı tehlikeye maruz kalmamız dolayısıyla mutad hilâfına bir **yakınlık**, bir kardeşlik var etrafta (Misafir Geldi, s.22).*

yakışıklı (t.1)

sıfat Güzel, gösterişli (erkek)

*Sen bir an göze çarpan, **yakışıklı** erkek, bir dilenci veya sadece insansındır (Telsiz Memuresi, s.29).*

yakışmak (t.5)

1.nsz Güzel durmak, iyi gitmek, yaraşmak, uygun gelmek (s.29, 63, 87)

*Hadi, "Sevsinler, çivit mavisine ne de **yakışmış**." dedikleri telsizci kızıdan (Telsiz Memuresi, s.29).*

2.-e Uygun olmak, iyi karşılanmak, münasip olmak (s.164, 187)

*Ama bir üniversite öğrencisi olarak size sustalı çakı daha çok **yakışır** (Bitler, s.187).*

yaklaşmak (t.12), s.17, 18(2), 25, 45, 69, 95, 97, 99, 103, 170, 183

-e Arada az bir aralık kalacak biçimde ilerlemek, aradaki uzaklığı azaltmak veya büsbütün ortadan kaldırmak için ileri gitmek, yakınlaşmak

*Leylâk ve hanımeli kokulu sokaklarda akşam, leblebicinin sesinde **yaklaşıyordu** (Nedenlerim, s.99).*

yaklaştırmak (t.1)

-i Bir şeyi kendine yakın duruma getirmek

*Bakma benzimin verem sarısına, iğrenme; **yaklaştır** müşfik başını, çaresiz gidişini göz yaşlarını pazen entarine kurulayayım (Helâllik, s.24).*

yakmak (t.7)

1.-i Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak (s.20, 59, 66, 127(2))

*Ya babalık dedim, sen bir fiçı hayali arıyorsun, fitilini içine daldırıp, kana kana **yakabileceğin** bir dolu fiçı (Serhoş, s.66).*

2.s.f. Yanıyormuş gibi bir etki yapmak (s.87, 126)

*O, bilinmeyen âleme doğru yola çıkmadan biraz öncesine kadar, göz diplerimi **yakan** yaşlarla yiğitçe savaşırdım (Hayall Ülkelerinden, s.87).*

yakut (t.1)

sıfat, jeoloji Ar. yâkūt Pembe veya erguvan tonları ile karışık koyu kırmızı renkte, saydam bir korindon türü olan değerli taştan yapılmış veya bu taşla süslenmiş

*Babamın mutluluk içinde oluşu, **yakut** kayalar ve altın saraylar önünden geçişi, köpük köpük gazoz akan derelerden (babam şerbetli derdi ama, ben gazozu böyle bir dere için daha uygun bulurdum) eğilip kana kana içişi bile yüreğimdaki korkuyu azaltmaz, hafifletmezdi (Hayâl Ülkelerinden, s.88).*

yakut yakut (t.1)

sıfat, mec. Çok parlayan, ışıldayan, geleceği aydınlatan

*Yoksa **yakut yakut** hayallerim ihtiras mıydı? (Değişme, s.143).*

yalamak (t.3)

1.-i Bir şeyin üzerinden dilini sürüp geçirmek

*Ta, ilk gün annemin ıslak tüylerimi **yalarken** kulağıma fısıldadığı sözü, babam otlarmış gibi yanıma yaklaşarak tekrar etti, “Dikkatli ol” (Koyun Olmak, s.170).*

2.z.f. Dilini gezdirerek bir şeyin üzerindeki almak (s.134, 204)

*Ama hırçın esinti, medenî şehirlerin bina köşelerinde kırılıyor, fabrikalarında renk, koku ve şekil değiştiriyor, sonra, bir sokak köpeği kadar ürkek, bir irinli düşünceyi **yalayıp**, bir parça bulaşık suyu kokusu, biraz insan iniltisi yüklenip, insanlara taşıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

yalan (t.2), s.38, 197

isim Doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz, kıştır

*Sonra, söyleyeceği **yalanları** tasarlıyarak- tan, müteessir ve ürkek eve doğru yürüdü (Nedamet, s.38).*

yalan söylemek (t.2), s.59, 172

isim yalan + y.f. söylemek Gerçeğe uymayan şeyler söylemek

*Görüyorum ki bana inanmıyorsun, ula sen görmüş müsen ki ben **yalan söylirem**? (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).*

yalancı (t.2), s.58, 117

sıfat Gerçek olmayan, gerçeğe benzetilmiş

*Bir **yalancı** bilezik, elinin koyu esmerliğini kolunun beyazlığından ayırıyordu (Vermek ve Ötesi, s.117).*

yalancıkdan (t.2), s.170, 180

zarf Yalandan

*Babam **yalancıkdan** bir tos vurdu bana sür'atle yanımdan uzaklaştı (Koyun Olmak, s.170).*

yalandan (t.2), s.61, 73

zarf Gerçek olmayarak, yapmacık bir biçimde, oyun olsun diye, yalancıkdan, sureta

*Çocuğun alamıyacağı kadar küçük, büyüğün tasvib edeceği kadar büyük; **yalandan** bir tebessüm dudaklarımda "Beni sever misin" derim ve belli etmeden aynı gülümseme ile "Beni dövecek olan" diye düşünürüm (Küçük Anneme, s.60).*

yalanmak (t.1)

nsz Kendini yalamak

*Direğin dibinde **yalanan** siyahlı beyazlı kediye pisi pisi diye yanaştı (Nedamet, s.37).*

yalansız (t.1)

sıfat İçinde yalan olmayan

*Bir çömlek kırığında bütün bir insan ömrünü yemek **yalansız**, o kapta can*

vermiş nebatların ümitsiz feryatlarını hissetmek (Isırmak, s.204).

yalayıp geçmek (t.1)

z.f. yalayıp + y.f. geçmek rüzgâr, dalga vb. sıyrarak, dokunarak hızla geçmek

Bir kırmızılık Hatçe'nin yanaklarını yalayıp geçti (Vermek ve Ötesi, s.118).

yaldızlamak (t.1)

-i Bir eşyayı yaldızla kaplamak, yaldız sürerek süslemek

Usta hem binbir oymayla bezemiş hem de bir güzel yaldızlamıştı (Papağan Dedi K, s.167).

yaldızsız (t.1)

sıfat Aldatmayan, göz boyamayan

Yaldızsız ve boyasız iki el, gelecek olanı beraberce beklediler (Beşinci Karl Hikâyesi, s.136).

yalnız kalmak (t.4)

1.isim yalnız + y.f. kalmak Yanında kimse olmamak, tek başına bulunmak (s.34, 98, 127)

Ahmed'imiz de öldü, yalnız kaldın Nazanım (Yeni Gün, s.34).

2.Baş başa kalmak

Böylece Müdür Bey, tesellilerimizden kopuyor ve yalnız kalıyorduk (Yeni Okul, s.116).

yalnız (t.12)

1.sıfat Yanında başkaları bulunmayan (s.23(2), 129)

Hâdiseler, sebepler ve mânalar dünyasında hür ve yalnızım (Misafir Geldi, s.23).

2.zarf (ya'lnuz) Yanında başkaları olmayarak (s.32, 72, 141, 197)

Böceği uzun uzun seyretti, yüzündeki mes'ut ifade, etrafa seri ve endişeli bakışlarıyla bir ara kayboldu, yalnız olduğunu anlayınca memnun ve müsterih otlar arasında hızlı hızlı yürümeğe çalışan böceği bir müddet takip etti, tekrar etrafına bakındı ve serin zemine sırtüstü uzandı (Erkeklik Özentisi, s.32).

3.zarf (ya'lnuz) Yalnızca (s.79, 108, 136, 146)

Uyuyan çevrede yalnız kendisi uyanıkmiş gibi geldi ona (Doğuş, s.79).

4.bağlaç Ama

Resim ustaca yapılmıştı. Yalnız, anlayamadığım bir dengesizlikle sanki sağa sarkıyordu (Yeni Okul, s.114).

yalnızlık (t.4), s.63, 87(2), 135

isim Yalnız olma durumu, kimsesizlik

*Yıllardır taşıdığım şeydir **yalnızlık** acısı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

yalpalamak (t.2), s.95, 208

nsz Dengesi bozularak bir sağa, bir sola eğilmek

*Aynı saatlerde Mecidiyeköy'de, kulak verin bir ayak sesi **yalpalar**, yorgundur (Yorgunluk Hakkında, s.208).*

yaltaklanmak (t.2), s.28, 189

nsz Birine hoş görünmek için onursuzca davranmak, dalkavukluk etmek, tabasbus etmek

*Hatta onları sevimli bile bulurum, diye **yaltaklandım** (Bitler, s.189).*

yalvarış (t.3), s.15, 126, 139

isim Yalvarma işi, yalvarma, rica

*Sesinde, sorun diyen bir **yalvarış** vardı (Palto, s.126).*

yalvarmak (t.13), s.16, 20, 29, 38(2), 54, 59, 69, 80, 104(2), 105, 142

nsz Birinden ısrarlı bir biçimde, kendine acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek

*Pırıl pırıl bardaklarınla, **yalvararak** verdiğin su kadar aziz ol (Bir Sebilciden, s.16).*

yalvarta yalvarta (t.1)

zarf Yalvarma işini yaptırmak

*Kapıda; can düşmanımın, oniki yaş muhayyilesinin bütün gücüyle öldürdüğüm, işkence ede ede, **yalvarta yalvarta** öldürdüğüm amcamın kapısında, korkuyla, kinle bekledim (Sınır, s.103).*

yamyam (t.1)

sıfat Daha çok din, tapınma, büyü vb. amaçlarla insan eti yiyen (kimse)

*Bir ekvator **yamyamıyla** bir İngiliz lordu arasında bulduğum müşterek noktalar, gülmek, ağlamak, ümit etmek, yorulmak gibi şeyler de olsa, yine de ümit etmekte devam ederim (Yorgunluk Hakkında, s.208).*

yan (t.38)

1.isim Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü, profil (s.56, 80, 188)

*Meşrute vardı mescidin **yanında**, tek odalı küçük baraka yarıya kadar kitap doluydu (Deli İmam, s.56).*

2.isim Sağ ve solun ortak adı, yön, taraf, cihet (s.25, 27(2), 35, 40, 45, 64, 74(3), 79, 80(2), 82, 84, 105, 123, 145, 170(2), 172, 182, 194(2), 195(2), 201)

Yanımdaki yolcu kulağıma doğru eğildi (Şoför Aziz, s.27).

3.isim Birlikte, beraberinde olma (s.73, 122, 132, 153, 182(2))

Şu, çamaşırlar arasına konulan lavanta çiçeği torbacığını çaresiz uzanan avuçlarından minnetle almış ve uzun süre **yanımda** taşımıştım (Okuyamadığım Mektup, s.122).

4.sıfat Üstte, altta, arkada veya önde olmayan

Kırmızı balık, **yan** yüzgeçlerini kullanmaksızın yalnız kuyruk hareketiyle havuzu devrediyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

yan yan (t.1)

zarf Yanlamasına

Kapıya belli etmemeye çalışarak, **yan yan** sedire kadar ilerler, gözlerimi ondan ayırmaksızım, elimi kitaplara uzatırdım (Hayal Ülkelerinden, s.88).

yanak (t.14), s.26, 33, 37, 45, 53, 75, 82, 87, 100, 103, 118, 125, 154, 205

isim Yüzün göz, kulak ve burun arasındaki bölümü

Yanaklarınızı çukur çukur yapan tebessümünüzde bitmez tükenmez baharları, vücudunuzda bereketli toprakları görebilirdim (Passionya Buluntuları, s.154).

yanaşma (t.1)

isim Genellikle bir çiftçi yanında çalışan işçi, tutma

Sigarayı kalın parmaklarıyla sararken, beni gösterirdin **yanaşmalara** (Sınır, s.104).

yanaşmak (t.3)

1.-e Bir şeyin, bir kimsenin yanına gelmek (s.37, 168)

Direğin dibinde yalanan siyahlı beyazlı kediye pisi pisi diye **yanaştı** (Nedamet, s.37).

2.Vapur, kayık vb. kıyıya varmak

Bundan evvel olduğu gibi gemi çatırtılarla **yanaşacak** (Asıl Sebep, s.18).

yanı başı (t.2), s.146, 200

isim Yakını, hemen yanı, omuz başı

Yapıyı gözden geçirirken, "Ey... koca kışla" diye bir ses duydu **yanı başında** (Fikirci, s.200).

yanı sıra (t.1)

zarf Yanında, beraberinde

Sabırsızlığımın **yanı sıra** bir korku, içten içe düşüncelerimi sarıyordu (Okuyamadığım Mektup, s.122).

yanık (t.4)

1.sıfat Yanmış olan (s.27, 64, 184)

Sigara dumanı ve yanık motor yağı kokusuyla derinden derine içlerine dolan bu üstünlük arzusu önüne geçilir gibi değildi (Şoför Aziz, s.27).

2.sıfat Duygulu, dokunaklı, acılı, etkili

Huşû ile diz çöktü, yanık ve hoş sesiyle şarkıyı mırıldanmağa başladı (Dua, s.41).

yanılma (t.1)

isim Yanılmak işi

Yerde süürünen bir ses tonu ve müthiş bir yanılmanın utancıyla, "O sen misin yoksa?" dedi (Cümbüş, s.138).

yanılmak (t.6), s.138, 146, 148, 193, 194, 206

nsz Tanımayarak, niteliğini iyi anlamayarak aldanmak

Hayalimde var olan suretle bu insanı karşılaştırıyor ve pek az yanıldığımı görüyordum. (Cümbüş, s.138).

yanında (t.2), s.154, 199

zarf Bir şeye, bir kimseye göre, nispetle

Bir arkeologun bir kırık çömlekten, ya da bir alt çene kemiğinden bulup çıkardığı gerçekler yanında, benim bulduklarım daha az değerli olmazdı (Passionya Buluntuları, s.154).

yani (t.12)

1.bağlaç Ar. ya 'nī "Demek oluyor ki" anlamlarında bir söz (s.154, 158, 167)

Daha Roma ve İran tesiri düşünülmecek kadar eski oldukları göz önüne getirilirse, iki asıl cinsten, yâni erkek ve dişiden meydana geldiği söylenebilir bu toplumun (Passionya Buluntuları, s.158).

2.zarf "Sözün kıyası, doğrusu" anlamlarında bir söz (s.26, 45, 56, 172, 185, 188, 192, 193)

Hem misk gibi kızlarımız dururken, pardon durmazken, yani demek istiyorum ki dünya milletleri onlardan yararlanır dururken, ne zorunuz var böyle karanlık güzellerin peşinde dolaşıp, çirkefi üzerinize sıçratmağa (Bitler, s.188).

yankılanmak (t.3), s.89, 121, 196

nsz Ses vermek, ses çıkarmak, yankı durumunda geri dönmek, aksetmek

Ağaç yapraklarıyla oynaşan güneş, ya bir karanfil kırmızısına rastlıyor, ya da yeşilde ilgiyle duruyordu; yankılanıyor yeşil ve türlü tonda yeşiller

gülümsüyordu (Körün Gördükleri, s.89).

yanlış (t.4)

1.*sıfat* Bir kurala, bir ilkeye, bir gerçeğe uymayan, aykırı olan, hatalı (s.110, 202)

Bu konuyla ilgili, içimde bir şeye karşı bir hiddet hissediyorum ve bu yanlış inançla Rilke de benim kadar suçlu diyorum (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).

2.*zarf* Hatalı bir biçimde (s.147, 173)

O zaman yanlış düşündüğümü, bu konuda fazla konuşmamam gerektiğini anladım (Bekleyenler, s.147).

yanlışlık (t.2), s.109, 175

isim Yanlış davranış, yanlış iş, yanlış sanı, hata

Bu işte anlatılması güç, çirkin bir yanlışlık, bir haksızlık var zannediyorum (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

yanmak (t.15)

1. *nsz* Ateş durumuna geçmek, tutuşmak (s.19, 35, 206)

Odun yanıyordu sobada, ahenkli çıtırtı hoş bir sıcakla vücudumu sarıyordu (Misafir Geldi, s.19).

2.-*e, mec.* Isı, ışık veren bir konuma geçmek (s.89, 91, 94)

Bir süre bakıştılar, kadının yüzü bir iç ışıkla yandı (Kırkıncı Yıl, s.94).

3.-*e* Vücut veya nesnelere ısı artmak

O, en sıcak bir atmosferde, kemiklerine kadar soyunmak ihtiyacıyla yanıyordu (Palto, s.125).

4.-*e, mec.* Parlamak, parıldamak (s.35, 88, 112, 116, 117, 122, 138)

Eğildi, iki elini masaya dayadı, fena bir ışıkla yandı yüzü, gizli bir şey söylermişçesine; "Gençken askerden kaçmış da." dedi (Suç, s.91).

yansıma (t.1)

isim Yansıma işi

İhtilâçlarla sarsılan bir sakat yolcunun, vitrin camlarının yansımasından yararlanarak ta içimize bakan gözlerinin gerilerinde bulur gibi olurdum (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

yan yana (t.4), s.18, 56, 79, 172

zarf Biri ötekini yanında olarak

Yanyana, kolkola kaldığımızda; aranızda bir yabancı olacak -Ben-. (Asıl Sebep,

s.18).

yapabilmek (t.2), s.112, 188

-i Yapma ihtimali veya imkânı bulunmak

O saatte, neler yapabileceğini bütünüyle düşünebiliyordu (İnsanlar ve Saatler, s.112).

yapayalnız (t.5), s.84, 97, 99, 129, 135

sıfat Yanında kimse veya hiçbir şey bulunmayan (kimse)

Yapayalnız odamda, benimle hiç bir ilgisi olmayan yeni elbisemin, bana azab verışı nedendi? (Palo, s.129).

yapı (t.7)

1.isim Barınmak veya başka amaçlarla kullanılmak için yapılmış her türlü mimarlık eseri, bina

Yorgun çevrede, gündüzden arda kalmış bir vuruş, bir an putrel titreşimlerinde yankılanıyor, sanki yapı uykuya varmadan evvel son bir defa geriniyordu (Okuyamadığım Mektup, s.121).

2.isim Canlı bir varlığın ruh veya beden özelliklerinin tümü, bünye, strüktür (s.152, 171, 180(2), 195, 200)

Gerçeğin aksinin doğru olduğunu öğretirler ki, öğrenci zihnî yapısı icabı, tepetaklak fikri doğru olarak görebilsin (Koyun Olmak, s.171).

yapılmak (t.7), s.17, 79, 114, 150, 164, 192, 209

nsz Yapma işine konu olmak

Ve biliyor musun ki yeni elbisesi, seni karşılamak için binbir mahrumiyetle yapılan o zavallı entari, canım gösterişini, kurulan bir sürü hayalle birlikte kaybedecek (Asıl Sebep, s.17).

yapım (t.2), s.93, 196

isim Yapma işi, inşa, imal, konstrüksiyon

Kimbilir yapımını, iş bilmeze verdiler (Kırkıncı Yıl, s.93).

yapış yapış (t.2), s.100, 103

sıfat Yapışmış

İnce bir terle yapış yapıştı vücudum (Elli Liralık Teşhis, s.100).

yapışkan (t.5)

1.sıfat Yapışma özelliği olan (s.111, 138)

Yutkunmasam, taşacak ve yapışkan bir lav gibi akacaktı (Cümbüş, s.138).

2.sıfat Gitmek bilmeyen (s.76, 91, 94)

Sinekler yapışkan, hava boğucuydu (Suç, s.91).

yapışmak (t.4), s.39, 115, 138, 140

z.f. mec. Birini rahatsız etmek, sataşmak, peşini bırakmamak, musallat olmak
Açılış konuşması, parçalar hâlinde kulaklarımda, bir isim, İsviçre, düşüncemde
yapışıp kalmıştı (Yeni Okul, s.115).

yapıştırmak (t.1)

-i Gecikmeden karşılık vermek veya gerekeni yapmak

Adama ikinci yutkunma fırsatı vermeden ilk soruyu yapıştırdım, “İstanbul ruhunu nasıl buldunuz?” (Zebra-Son-Animo, s.175).

yapmacık (t.2), s.94, 181

sıfat İçten olmayan (tavır, davranış, duygu), yapma, yapay, sahte, suni, zahirî, sofistike

Yapmacık bir huysuzlukla “Şurada bir ağaç olacaktı.” diye sızlandı (Kırkıncı Yıl, s.94).

yapmak (t.74)

1.-i Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek (s.20, 23(4), 28, 33, 35, 37(3), 45, 52, 62, 67, 83, 85, 87, 92, 96, 98(2), 101, 112, 116(2), 120, 154, 157, 168(2), 173(2), 175(2), 196(2), 197, 199(2), 200(2), 207, 208)

Yaptığım iyi ve fena her şeyden bir pişmanlık duyar gibiyim (Misafir Geldi, s.20).

2.nsz Bir şeyi başka bir şey durumuna getirmek (s.104, 122, 174, 176, 197)
Sesinde kinli bir sevinçle, anasını kahpe yapacak, diyordun (Sınır, s.104).

3.Düzenli bir duruma getirmek (s.93, 94, 143)

Sonra, “Pek de dik yapmışlar.” dedi (Kırkıncı Yıl, s.93).

4.nsz Üretmek (s.42, 172)

Düşün be onun yaptığı dalış ibresini gâvurlar bile düşünememişti (Terhis, s.42).

5.nsz Davranmak, hareket etmek (s.28, 31, 32, 36, 37, 38, 51, 98, 121, 194, 196)
Böyle yaparsam, beni omuzlarımdan eğilmeye iten baskıya dayanabilirim, belki de başımı dimdik tutabilirim diyorum (Nedenlerim, s.98).

6. y.f. Bir durum yaratmak (s.39, 48, 115, 120, 154)

Durakladı, hesabını yaptı, eh o kadar diye düşündü (Dua, s.39).

7. Bir dileği, bir isteği yerine getirmek, uygulamak, ifa etmek

Terekeye gidenlerden dördüncüsü Koltukçu İhsan daha kapıdan girerken çay

yap dedi (Tereke, s.67).

8.z.f. Bir işi halletmek, tamamlamak

*Bana telâşla, "Sen otur." dedi. "Bilet ve pasaport işini **yapıp** hemen geleceğim (Koltuk Değnekleri, s.106.)*

yaprak (t.4), s.57, 89, 150, 204

isim, bitki bilimi Bitkilerde solunum, karbon özümlemesi, terleme vb. olayların oluştuğu, çoğu klorofilli, yeşil ve türlü biçimdeki bölümler

*Ağaç **yapraklarıyla** oynayan güneş, ya bir karanfil kırmızısına rastlıyor, ya da yeşilde ilgiyle duruyordu; yankılanıyor yeşil ve türlü tonda yeşiller gülümsüyordu (Körün Gördükleri, s.89).*

yaptırmak (t.2), s.68, 107

-i, -e Yapmasını sağlamak, yapmasına imkân vermek

*İhsan Paşa'nın varisi apartman **yaptıracakmış** deniyor konağın yerine (Tereke, s.68).*

yâr (t.1)

isim Fars. *yâr* Sevgili

*Çatık kaşlı **yâr** mısın diye düşünürüm; parasızlıksın, kalleşliksin diye düşünürüm amma; söyleyemem ki (Küçük Anneme, s.61).*

yara açılmak (t.1)

d. isim *yara* + *y.f. açılmak* büyük üzüntü vermek

*Gönlümde bir **yara açılmış** kanıyordu (Nedenlerim, s.99).*

yara (t.2)

1.*isim* Keskin bir şeyle veya bir vuruşla vücutta oluşan derin kesik

*Düşmanın kıyasıyla vuracağı yerlerde **yaralar**, derin ve katlanması zor acularla zonkluylardı (Düşünmek, s.165).*

2.*isim* Dert, üzüntü, acı

*Yıllar geçti o **yara** hâlâ kanıyor (Nedenlerim, s.99).*

Yarabbi (t.3), s.142(2), 189

özel, isim, din b. Ar. yâ+rabb Tanrı

***Yarabbi**, sen değil miydin içimi dolduran seccadede? (Değişme, s.142).*

yaradılış (t.2), s.18, 129

isim Bir kimsede doğuştan bulunan vücut ve ruh özelliklerinin tümü, mizaç, huy, tıynet, cibilliyet

*Tahripkâr **yaradılışım** bir şeytanî incelikle sende gurur, onda isyan şeklinde*

tezahür edecek (Asıl Sebep, s.18).

yaralı (t.2), s.32, 38

sıfat Yarası olan, yaralanmış (kimse), mecruh

Çok gördüm, yaralı bir kuşun narin boynunu parmaklarıyla kopardığını (Erkeklik Özentisi, s.32).

yaramaz (t.2), s.44(2)

sıfat Uygun ve yararlı olmayan, bir işe yaramayan

Bize yaramaz bunlar Ali Efendi bilâder, diye cevap verir (Borç, s.44).

yararlanmak (t.6), s.109, 155, 167-168, 171, 172, 188

-den Kendine yarar sağlamak, faydalanmak, istifade etmek

İhtilâçlarla sarsılan bir sakat yolcunun, vitrin camlarının yansımından yararlanarak ta içimize bakan gözlerinin gerilerinde bulur gibi olurdum (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

yararlı olmak (t.1)

isim yararlı + y.f. olmak yarar sağlamak, faydalı olmak

Şunu öğrenmiş olmanız gerekirdi ki; yontma taş devrinden bugüne, güzel gözlerinizin o bereketli meyvesi, toplum dertlerinden çok, arzularınızın elde edilmesi için yararlı olmuştu (Passionya Buluntuları, s.155).

yarasa (t.2), s.35, 143

isim, hayvan bilimi Yarasalardan, ön ayakları perdeli kanat biçiminde gelişmiş, vücudu yumuşak sık kıllarla kaplı, iskeletleri hafif yapılı, uçabilen memeli hayvan (Vespertilio)

Gölgelerin iğri kaldırımlara düştüğü, çocukların "Evli evine" avazeleriyle sokağı çınlattıkları, küçük yarasaların delice uçtuğu saati., eve dönme saati (Çatal, s.35).

yaratıcı (t.2), s.156, 197

özel, isim Tanrı

"Ey Yaratanımız, ürünlerimize bereket, insanlarımıza, istenmemesi gereken şeyleri istemeyecek akıl ver." diyor (Passionya Buluntuları, s.156).

yaratık (t.19), s.85, 110, 129, 141, 145, 147, 166, 168, 172, 177, 180(2), 181, 183(2), 186, 189, 190, 192

isim Yaratılmış canlı varlık, mahluk

Nasıl içimde nefes alan o kutlu yaratığı öldürür, yerine bir yabancı erkeği kabul ederim? (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).

yaratılmak (t.1)

nsz Yaratma işine konu olmak

Yaratıldığı maksat, içinde, sert tomurcuk zırhını patlatıyordu (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).

yaratmak (t.6)

1.-i, *din b.* Allah, olmayan bir şeyi var etmek (s.135(2), 142)

Ama, bana öyle geldi ki; Allah, bir hiçte, nasıl herşeyi yaratmaya kudretli olduğunu göstermek istedi ve Kral Beşinci Karl'ı yarattı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

2. *nsz* Zekâ, düşünce ve hayal gücünden yararlanarak o zamana kadar görülmeyen yeni bir şey ortaya koymak, yapmak

İnsanlar benim madenî vücudumda, şeklimde bir ayrı varlık yarattılar (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

3.*nsz* Olmasına, ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak (s.146, 205)

Köy, beklemeyi yaratıyor diye mırıldandım (Bekleyenler, s.146).

yardım (t.3)

1.*isim* Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet (s.83, 85)

Onun bana işkenceye hazırlanan kadına yardıma çalışması, akıl almaz görünüyordu ve artık beni ölümden hiç bir şeyin kurtaramıyacağı kanısı yerleşiyordu içime (Kurşun Dünyasından, s.83).

2.*isim* Etki

O günün hikâyesini sen, ey 3000'inci yılın adamı, ileri tekniğinin yardımıyla sen ancak öğrenebileceksin (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

yardımcı olmak (t.1)

isim yardımcı + *y.f.* olmak yardımda bulunmak

Yardımcı olmadım, yüz vermedim, bıraktım sıkılsın (Palto, s.125).

yardımsever (t.1)

sıfat Hayırsever

Düşüncelerimi, yardımsever bir anlamla gizlemeye çalışarak elimi uzattım, "Ver bakalım." dedim, "Ne zaman doğru dürüst okumasını öğreneceksin bilmem ki." (Okuyamadığım Mektup, s.122).

yargı (t.2), s.181, 185

isim Kavrama, karşılaştırma, değerlendirme vb. yollara başvurularak kişi, durum

veya nesnelere eleştirici bir biçimde değerlendirilmesi, hüküm

Bilgin Pigor'a göre; saksığana taklitçi, profesöreysel "İnsan konuşan hayvandır." yargısınca "Konuşması gereken susan hayvan" demek gerekir (Sesli Ansiklopedi, s.181).

Yargıtay Başkanı (t.1)

isim Tüze yargılıklarınca verilen karar ve yargıların son inceleme organının (merci) başı

*Pekçok insan keşke konuşmasaydı dedi ama, **Yargıtay Başkanı** konuştu (Fikirci, s.202).*

yargıya varmak (t.1)

isim yargı + y.f. varmak karşılaştırma ve değerlendirme yaparak bir sonuca ulaşmak, anlam vermek

*Bu noktadan hareket ederek şu **yargıya varabiliriz**; orada erkekler, genç, orta yaşlı ve ihtiyardılar (Passionya Buluntuları, s.155).*

yarı (t.16)

1.*sıfat* Bir şeyin yarısı kadar olan, yarım olan (s.47, 56, 74, 83, 88, 89, 97, 98, 105, 106, 124, 136)

***Yarı** at, **yarı** kuşu andırır bir parça, benim büyük adam olacağıma işarettti (Kurşun Dünyasından, s.83).*

2.*zarf* Gereğinden az, tam olmayarak (s.55, 58, 83, 84)

*Kırçıl sakalları, bu küçük Mescid'in mütevazı imamının kemikli yüzünü **yarı** örterdi (Deli İmam, s.55).*

yarıda kesmek (t.1)

isim yarı + y.f. kesmek Tamamlamadan bırakmak

***Yarı** kes konuşmayı istersen (Helâllik, s.24).*

yarım (t.7)

1.*sıfat* Bütün bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri (s.19, 89, 95, 117, 195)

***Yarım** saat evvel çocuklarımın çığlık çığlığa oynadığı bu odada hissedilir bir tuhaflık vardı (Misafir Geldi, s.19).*

2.*zarf* Tam ve istenildiği gibi olmayan, eksik, noksan (s.91, 156)

*İşimi **yarım** bıraktım ve nefes nefese size mektup yazmaya koştum Hanımefendi (Passionya Buluntuları, s.156).*

yarın (t.12), s.23, 55(2), 143, 208, 208-209, 210(6)

isim Gelecek, ilerideki zaman

Yarını düşünüyorum, yapmam ve yapmamam icap eden şeyleri (Misafir Geldi, s.23).

yarış (t.1)

isim Yarışma, rekabet

Camlarda buğu, içerde ağır bir koku var, tavla pullarının şakırtısı radyodaki ağlayan müzikle yarış halinde, hattâ galip (Taşındığım Ev, s.74).

yarmak (t.1)

-i Ortasından, içinden geçmek

Mevzu, diin ve bugün çemberini yarmış, insanlardan bahsediyoruz (Misafir Geldi, s.23).

yaslanmak (t.5), s.27, 108, 125, 180, 199

nsz Dayanmak

İskemlesine yaslandı, kendini şiddetli bir savunmaya hazırlandı (Palto, s.125).

yaslı (t.1)

sıfat Yas tutan (kimse), matemli

Asrımızda yaşamış olsalardı, tabii ki onlar da kiliselerin duvarlarını yaslı aile tablolarıyla süslerler, ya da ineklere, otomobillere, altına, şöyle veya böyle fikirlere taparlardı (Passionya Buluntuları, s.156).

yaş I (t.9)

1.isim Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman (s.26, 50, 51, 94, 103, 109, 173)

Sen sağsın, senin damarlarında on beş yaşındaki çocuk hayatıyeti var, diyemedim (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

2.isim Hayatın çeşitli evrelerinden her biri, çağ (s.155, 187)

Kadınlar da, doğar, genç olur, uzun yıllar sonra genç yaşlarında ölürlerdi (Passionya Buluntuları, s.155).

yaş II (t.8), s.43, 59(3), 87(2), 132, 157

isim Gözyaşı

Ama en kıyağı, Şükran beyin gözlerinden yaşlar aka aka Hüseyinin alnından öpüşü olmuştu (Terhis, s.43).

yaşa (t.1)

ünlem Hoşnutluk, sevinç vb. duyguları anlatmak için söylenen bir söz, yaşasın, ole, oley

Abi, demişti, yaşa Hamit abi, demişti (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

yaşama (t.1)

isim Yaşamak işi

Bizdeki yaşama için gerekli bilgiler yerine onlar Himalaya Dağının yüksekliğini, solucanın sinir sistemini, Brezilya'da elde edilen kahve'nin kaç gram olduğunu öğrenirler (Koyun Olmak, s.173).

yaşamak (t.30)

1.nsz Canlılığını, hayatını sürdürmek (s.80, 101, 137, 156, 170, 193, 196, 197)

Asrımızda yaşamış olsalardı, tabii ki onlar da kiliselerin duvarlarını yaslı aile tablolarıyla süslerler, ya da ineklere, otomobillere, altına, şöyle veya böyle fikirlere taparlardı (Passionya Buluntuları, s.156).

2.i.f. Sağ olmak (s.23(2), 83, 210, 211)

Ölmek ve annemin vicdanına ölümü yükleyerek, onun üzüntüsünde yaşamaya devam etmek istiyordum (Kurşun Dünyasından, s.83).

3. i.f. Varlığını sürdürmek (s.83, 107, 109, 127, 131, 134)

Zaman zaman incecik ve derinden bir his, bir iğne acısıyla kendini hissettiriyordu; ama düşüncem bu delişmen isteği daha yeşermeden yakalıyor, yaşamasına, gelişmesine fırsat vermeden boğuyordu (Koltuk Değnekleri, s.107).

4.-de Oturmak, eğlenmek

O ülkede insanlar yaşarlardı (Passionya Buluntuları, s.154).

5.-le Sürmek, devam etmek

"Bu da eskiyecek." dedim "Bu da sizinle yaşayacak, bunun da yakasında lekeler olacak (Palto, s.127).

6.-i Bir durumu yaşar gibi olmak, bir durumla özdeşleşmek, duymak, hissetmek (s.21, 98, 101, 134, 147, 159, 163, 164)

Güzel ama hangi sevmek, yaşamak ateşiyle yanan gönül vardır ki, korkmamış, korkuyu yaşamamış, onu bir elbise gibi eskitmemiş olsun (Elli Liralık Teşhis, s.101).

yaşanmak (t.4), s.112(2), 120, 132

nsz Yaşama işi yapılmak

Yaşanmış veya yaşanacak bölümleri, ayar vidasının tırtılunda elliyordu (İnsanlar ve Saatler, s.112).

yaşantı (t.3), s.98, 131, 132

isim Hayat tarzı, içinde yaşanan şartların tümü, hayat

İçime öyle geliyor ki, titiz bir dikkatle, yaşantımı bir düzene sokmam gerekir

(Nedenlerim, s.98).

yaşarmak (t.2), s.96, 135

nsz Islanmak, nemlenmek

Kızlı erkekli grup, histeriyle katılmış bir ağız ve gülmeden yaşarmış bir çift mavi göz olmuş, bana dikmişlerdi bakışlarını (Soytarı Olmak, s.96).

yaşayış (t.1)

isim Yaşama işi

Ben, bin nazla mektubu alırken o, gözlerini yatağının baş ucundaki resme dikecek, yüz resimde canlanacak, ılık bir yaşayışla odayı dolduracak (Okuyamadığım Mktup, s.122).

yaşıt (t.1)

isim Aynı yaşta olan kimselerden her biri

Gülmeye alışmamış, şaşkın bir kırışıkla; “Yaşıtlarım da sonra kaçmışlar.” dedi (Yeni Okul, s.116).

yaşlı I (t.16), s.45, 74, 80, 81, 90, 94, 115, 124, 146, 147, 187, 200(2), 203, 205, 207

sıfat Yaşı ilerlemiş, kocamış, ihtiyar (kimse)

Bir yaşlı adam hatıralarına dalmış, onunla beraber binayı seyrediyordu (Fikirci, s.200).

yaşlı II (t.2), s.24, 183

sıfat Yaşla dolmuş (göz)

Eline aldığı sucuğun bandajında, gözleri yaşlı bir yaratığın renkli bir resmi vardı (Almanya Notları, s.183).

yatak (t.10), s.32, 33, 56, 75, 79, 121, 122, 127, 129, 147

isim Uyuma, dinlenme vb. amaçlarla üzerine veya içine yatılan eşya, döşek

Senelerdir aynı saatte kalkmağa alışık işçi; yatağın içinde bir kaç döndü, gözlerini açmakta bir müddet inat etti (Yeni Gün, s.33).

yatağa girmek (t.1)

isim yatak + y.f. girmek Hazırlanıp yatmak

Yatağa girmeden evvel bahçeye son bir defa baktım, sonra sıkıca sarındığım yorgan altında yapayalnız, geçmek bilmeyen günü ve Dede'yi düşündüm (Göç Zamanı, s.84).

yatak odası (t.6), s.36, 166(3), 189(2)

isim Yatmak için kullanılan oda

Üst kat çalışma, orta kat mutfak, alt kat yatak odası (Papağan Dedi Ki, s.166).

yatılabilir (t.1)

nsz Yatma ihtimali veya imkânı bulunmak

*Onlar bilmeyecek veya bilecek ve derin bir iç huzuru ile kabul edecekler ki yatak vardır çarşafı lekesiz olduğu için **yatılabilir**, iskemle vardır tozu silince pekâlâ oturulabilir ve kız vardır, öpülmek içindir (Taşındığım Ev, s.75).*

yatışmak (t.2), s.179, 189

nsz Coşku, sinir, korku vb.nin etkisi azalmak, geçmek, sakinleşmek

*Ne ise adam biraz **yatıştı** (Bitler, s.189).*

yatmak (t.9)

1.nsz Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak (s.80, 163)

*Kâh üstünde **yattığım** denizaltının süvarisi oluyor, türlü başarılar kazanıyordum, kâh Hüseyin çavuş olup, terhisi yaşıyordum (Düşünmek, s.163).*

2.Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek (s.33, 73, 75, 79(2), 126, 167)

***Yatmalı** artık, diyor ve Allah rahatlık versin sözünün son heceleriyle, ayak sesleri kayboluyor (Yeni Gelen, s.73).*

yavaş yavaş (t.2), s.64, 192

zarf Yavaş bir biçimde, ağır ağır, adım adım, aheste aheste, aheste beste, sepil sepil

***Yavaş yavaş** kararan ufuk aynı yavaşlıkla gözden silinir (Erzurum'da Akşam, s.64).*

yavaşça (t.12), s.33, 34, 60, 80, 84, 88, 89, 90, 123, 139, 180, 185

zarf Oldukça yavaş bir biçimde, usulca

*Sıklı yumruğunu, yüzüme doğru uzattı ve elini **yavaşça** açtı (Yeni Okul, s.115).*

yavaşlamak (t.1)

nsz Yavaş gitmeye başlamak, hızını azaltmak, yavaş olmak

Bizim hareketlerimiz yavaşlıyor, sönüyor, mânasızlaşıyor, sathileşiyor (Misafir Geldi, s.22).

yavaşlık (t.2), s.62, 64

isim Yavaş olma durumu

*Yavaş yavaş kararan ufuk aynı **yavaşlıkla** gözden silinir (Erzurum'da Akşam, s.64).*

yavru (t.5), s.34, 152, 173, 174, 187

isim Yeni doğmuş hayvan veya insan

*Bu tarz davranış küçücük insan **yavrularında** bile var (Koyun Olmak, s.174).*

yavuklu (t.1)

isim Sözlü

Daha açılmadan, torbadan köy kokusu, ana kokusu, bacı kokusu, yavuklu kokusu taşıyordu (İstasyondan, s.65).

yay (t.1)

isim Ok atmaya yarayan, iki ucu arasına kiriş gerilmiş, eğri ağaç veya metal çubuk

Yay gibi kıvrılmış balıklar gelirdi gözüne, oralarda deniz de mi başka kokardı ne? (Terhis, s.42).

yayılmak (t.14), s.22, 25, 35, 42, 43, 114, 121, 122, 146(2), 152, 163, 167, 178

nsz Genişlemek, büyümek, etrafa dağılmak

Normalden büyüktü ağzı ve ses, renkler hâlinde arkadaki ormana yayılıyordu (Yeni Okul, s.114).

yayın komisyonu (t.1)

isim Tr. yayın + Fr. comission Yayım lanacak kitapları inceleyecek kurul

Eseri hâlâ ders kitabı olarak muhafaza eden Üniversiteye ve kitabın üçüncü tabını yapan fakülte yayın komisyonuna tekrar minnettar oluyorum (Koyun Olmak, s.172).

yayın organı (t.1)

isim İletişim araçları

Toplum için zararlı fikirler; Tanrı, nedenler, aşk ve gerçek, bir sürü yayın organında pazarlanan resim ve yazılarla zararsız hale getirilir, yok edilmeye uğraşılır (Koyun Olmak, s.174).

yayvan (t.1)

sıfat Eni boyundan ve derinliğinden çok olan, basık ve geniş

Masmavi gök ve bembeyaz sivri veya yayvan tepelerin birbirine kaynaşmaları sade ince bir zevkin tezahürleri gibi gözüktür (Erzurum'da Akşam, s.64).

yaz günü (t.2), s.104, 150

isim Sıcaktan kaynaklanan elverişsiz zaman dilimi

Ben o sıcak yaz günlerinde, içimde mâni olamadığım bir titremeye oturur kalırdım (Sınır, s.104).

yaz (t.5), s.28, 43, 51, 60, 116

isim Kuzey yarım kürede 21 Haziran 23 Eylül, güney yarım kürede 21 Aralık 21 Mart tarihleri arasındaki zaman dilimi, ilkbaharla sonbahar arasındaki sıcak

mevsim

Yaz; çayırlardan, çıplak tepelerden, uzun eğri yollardan bizim arabayı sade benzin götürür sanırsın (Şoför Aziz, s.28).

yazabilmek (t.1)

-i Yazma ihtimali veya imkânı bulunmak

Ben Rilke'de, benim gönlümce derinlemesine hisseden, benim söylemek istediklerimi, kalemi sürçmeden yazabilen öpülesi eller gördüm (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.110).

yazan (t.1)

sıfat Düşüncelerini özel işaret ve sembollerle anlatan kişi

Yazan postaya vermemiş, bizzat götürüp karısının başına atmış anlaşılan (Passionya Buluntuları, s.158).

yazar (t.5)

1.isim Bilim, edebiyat, sanat alanlarında kitap yazan veya kitap hazırlayan, bir eseri ortaya koyan ve eserin sahibi olan kimse, kalem erbabı, müellif (s.175, 192(2))

Yazar olmayanın kendini yazar, profesör olmayanın kendini profesör, devlet adamı olmayanın kendini devlet adamı Farszetmesi zordur, burada (Bir Eşek Karşısında, s.192).

2.isim Özellikle gazete ve dergilerde herhangi bir konuda yazı yazan kimse, kalem erbabı, muharrir (s.171, 209)

Gazete yazarı fahişe, fahişeyse yazar gibi yorgundur (Yorgunluk Hakkında, 209).

yazı (t.8)

1.isim Düşüncenin belli işaretlerle tespit edilmesi, yazma işi (s.51, 53(3), 71, 156)

Önündeki yazıya gülümsiyerek baktı, bu bir mektuptu, Allaha yazılmış bir mektup (Mektup, s.53).

2.Herhangi bir konuda yazılmış bilim, düşünce ve sanat ürünü (s.108, 174)

Yazılarını hep bu açıdan okumuş, bu yönden değerlendirmiştim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

yazılı (t.1)

sıfat Yazılmış olan, muharrir, sözlü karşısı

O halde, sonsuzluğunun sırrının benim küçücük alnımda yazılı olduğu doğru

mu? (Odamdaki Cinayet, s.141)

yazılmak (t.3), s.40, 53, 158

nsz Yazma işi yapılmak

Önündeki yazıya gülümsüyerek baktı, bu bir mektuptu, Allaha **yazılmış** bir mektup (Mektup, s.53).

yazmak (t.10)

1.-i Söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak (s.29, 53, 87, 132, 189, 206)

İhtiyar mümkün mertebe düzgün **yazmağa** çalışmıştı yazıyı (Mektup, s.53).

2.-e Yazı ile anlatmak, yazıya dökmek (s.156(2))

İki gündür size **yazamadım** (Passionya Buluntuları, s.156).

3.nsz İnsanın geleceğini belirlemek

Bir hayat, tanımadığımız, yaşandığını duyduğumuz bir hayat, saçlarını kırlaştırmış, yüzlerini ufaltmış, sanki bir bıçak almış eline, hikâyesini derin çizgilerle **yazmıştı** (Kırkinci Adam, s.132)

4.nsz Yazı ile bildirmek, haber vermek (s.176, 185)

“İsmi burada **yazamayacağım** üç bilim adamımız cumartesi günü için söz almışlardı (Zebra-Son-Animo, s.176).

yedi (t.2), s.168, 185

sıfat Altıdan bir artık

Yedi asıl renk, nüanslarıyla resmigeçit yaptı Müdür Beyin yüzünde (Papağan Dedi Ki, s.168).

yedi tepe (t.1)

isim, coğrafya İstanbul ilinin içinde bulunan tarihi yarımadaadaki yerler

Ne de olsa **yedi tepe** üzerine kurulmuş, diye yaltaklandı (Şoför Aziz, s.28).

yediden yetmiş (t.1)

zamir Herkes

Kır düşmüş top sakallı bir hamalı vardır çarşının, **yediden yetmiş** Romanyalı diye çağırır millet (Borç, s.44).

yedilmek (t.1)

nsz Yedeğe alınarak götürülmek

Misafirimin eliyle **yedilen** bir kör gibiyim (Misafir Geldi, s.20).

yedinci (t.1)

sıfat Yedi sayısının sıra sıfatı, sırada altıncıdan sonra gelen

"Çiçekçi ilerde, soldan **yedinci dükkân.**" diye cevap verdi (Bitler, s.187).

yegâne (t.2), s.72, 164

sıfat Fars. yegâne Biricik, tek

Burnu irice, burun delikleri açık, kemikli ve renksiz yüzünde iğrenç gururuyla dikkati çeken **yegâne** yer, mavi yeşil arası gözleri (Yeni Gelen, s.72).

yeğen (t.6), s.58(2), 59(4)

isim Birine göre, kardeş, amca, hala, dayı veya teyzenin çocuğu

Yeğeni, Daşdan, ayaklarını altına almış, hürmetkâr oturuyordu karşısında (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

yeknesak (t.1)

sıfat Fars. yek + Ar. nesak Tekdüze

Postallarımızın çıkardığı gürültü **yeknesak**, gece sıkıntılı (Yeni Gelen, s.72).

yelken (t.1)

isim, denizcilik Rüzgâr gücünden yararlanarak geniş bir yüzey oluşturacak biçimde yan yana dikilen ve teknenin direğine uygun bir biçimde takılarak onu hareket ettiren kumaş veya şeritlerin tümü

Dursun, gelmezden evvel balıkçıydı, gittikten sonra da eski **yelkenleri** tamir edecek (Dursun, s.42).

yelkenli (t.1)

isim, denizcilik Yelkeni olan, yelkenle giden deniz veya göl taşıtı, yelken

Ben değil miydim kâğıttan **yelkenlinin** küçük sahibi? (Değişme, s.143).

yelkovan (t.2), s.112(2)

isim Saatin, dakikaları gösteren ve akrepten daha uzun olan ibresi

Akrep ve **yelkovan** delice bir hızla, bir solukta 19.15'i gösterdiler (İnsanlar ve Saatler, s.112).

yelpaze (t.1)

sıfat Sallandığında küçük bir hava akımı yapan ve özellikle yüzü serinletmeye yarayan, katlanabilir, taşınabilir araç biçiminde olan

Misafirimin küçük gözleri, **yelpaze** gibi açık dağınık kaşları altından hiddet ve küçümsemeye parlıyor (Misafir Geldi, s.21).

yeltenmek (t.3), s.75, 76, 137

-e Yapamayacağı bir işe girişmek, özenmek, heves etmek, meyletmek

Delikanlının kahkahasında beni sarsan ve iç âlemime nüfuzla **yeltenen** bir şey var, sinirleniyorum (Taşındığım Ev, s.75).

yem (t.2), s.90, 170

isim Hayvan yiyeceği

Bir yaşlı kadın yem atıyordu güvercinlere (Körüün Gördükleri, s.90).

yemek odası (t.2), s.166(2)

isim Yemek yenilen oda, yemek salonu, salamanje

Üç çocuk olunca yatak odasını da yemek odasına çevirmek gerekti (Papağan Dedi Ki, s.166).

yemek I (t.19)

1.*isim* Yemek yeme, karın doyurma işi (s.182, 186, 193, 210(2))

Diğer ülkede insanlar yemek yerler (Yorgunluk Hakkında, s.210).

2.*isim* Yenmek için pişirilip hazırlanmış yiyecek, aş, taam, ekmek (s.19, 20, 32, 35, 121, 146, 210(2))

Odam sıcaktı ve ben misafirime karnını doyurabileceği iki kap sıcak yemek ikram edebilmişim (Misafir Geldi, s.19).

3.*isim* Konuklara yiyecek verilerek yapılan ağırlama

Köy odası, yemekten sonra gelen karaltılarla kısa zamanda doldu (Bekleyenler, s.146).

yemek II (t.14)

1. -i Ağızda çiğneyerek yutmak (s.118, 155, 170, 185, 186(2), 204(2), 210(2))

Bir kaç gün havuç yiyemem muhakkak (İnsan Hamal, s.51).

2.Hoşa gitmeyen kötü bir duruma uğramak, tutulmak (s.188, 210)

Kafasına bir yumruk yemiş gibi sallandı adam (Bitler, s.188).

3.-i Aşındırmak, kemirmek, oymak, delmek, ısırma

Ciğerimde böcekler dolaşmış, duyuyorum emmi, aha ciğerimi yiyorlar (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

yemek yemek (t.3), s.198, 210(2)

isim yemek + y.f. yemek karın doyurmak

Yemek yemek fiili, içmek fiili, fiil olarak sonuçta aynıdır (Yorgunluk Hakkında, s.210).

yemekhane (t.1)

isim Tr. yemek + Fars. hāne Okul, fabrika vb. kuruluşlarda yemek yenilen büyük salon

Sonra ranzadan yere atladı, yavaşça yanımdan ayrıldı ve yemekhaneye doğru yürüdü (Okuyamadığım Mektup, s.123).

yemin edebilmek (t.1)

isim Ar. yemîn + Tr. etmek ant içme ihtimali, imkânı bulunmak

*İri lâcivert gözlü, saman rengi saçlı olduğuna **yemin edebilirdim** (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

yeminli (t.1)

sıfat Bazı mesleklerde işini doğru yapacağına dair noter veya odalardan onay almış olan (kimse)

*Ben mahkemenizce tayin edilen, **yeminli** bilirkişi, Profesör Dr. Hans Mann (Almanya Notları, s.185).*

yemyeşil (t.1)

sıfat Her yanı yeşil, çok yeşil

*Gözleriniz beni **yemyeşil** sardı (Passionya Buluntuları, s.157).*

yen (t.1)

isim Giysi kolu

*Ter tanecikleriyle dolu alnını, kolunun **yeni** ile sildi ve çul uçkurlu amerikan torbasını ağır ağır çözmeğe başladı (İstasyondan, s.65).*

yenge (t.5), s.92, 104, 117, 118(2)

isim Bir kimsenin kardeşinin, dayısının veya amcasının karısı

*Daha bir haftalık gelindi **yengen**, Ali diye sordu, kuzum neren sakat senin? (Suç, s.92)*

yeni (t.42)

1.sıfat Kullanılmamış veya az kullanılmış olan, eski karşıtı (s.17, 33, 87, 92, 126(2), 128, 129(2), 150, 164, 166, 198(3))

*Ve biliyor musun ki **yeni** elbisesi, seni karşılamak için binbir mahrumiyetle yapılan o zavallı entari, canım gösterişini, kurulan bir sürü hayalle birlikte kaybedecek (Asıl Sebep, s.17).*

2.sıfat Oluş veya çıkışından beri çok zaman geçmemiş olan (s.33(2), 34, 40, 62, 63, 68, 72, 96, 114, 115, 117, 118, 125(2), 145)

*Fıskiyeden su yükseliyor, etrafa dağılıyor, **yeni** boyalı siyah ayakkabımın yüzünde ufak kürecikler hâlinde toplanıyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).*

3.sıfat Tanınmayan, bilinmeyen

*Keşfettiğim **yeni** dünyada cazip şeyler var (Misafir Geldi, s.22).*

4.zarf Biraz önce, çok zaman geçmeden (s.71(2), 133, 157)

*Bir iki saat benim olan hatıralarım, düşüncelerim, zaaf larım ve iradem **yeni** gelen tarafından gasbedilmiş (Yeni Gelen, s.71).*

5.sıfat O güne kadar söylenmemiş, görülmemiş, gösterilmemiş, düşünülmemiş olan (s.198, 199, 200)

*Hissediyordu ki; bu reform his ve düşüncelerinde atlayacak, böylece yeni yüz **yeni** düşüncelerle dengeli hale gelecekti (Fikirci, s.198).*

6.sıfat En son edinilen

*Evime gitmekte tereddüt ediyorum, benden evvelkilerin beni merakla bekledikleri **yeni** evime (Taşınmış Ev, s.76).*

yeniden (t.11), s.37, 38, 83, 135, 141, 150, 158, 163, 181, 201(2)

zarf Gene, yine, bir daha, tekrar

*Daha dün, zavallının sırtına bir sopa indirdiği için **yeniden** pişman oldu (Nedamet, s.37)*

yenik (t.1)

sıfat Savaş veya yarışmada yenilmiş, mağlup

*Bana doğru eğildi, yorgun ve **yenik**, “Neden bu mösyö?” dedi (Palto, s.129).*

yenilebilmek (t.1)

nsz Savaş veya yarışmada karşısındakinden aşağı durumda kalmak, kaybetmek, mağlup olmak gücü olan

*Doyasıya savaşacağım ve sonunda belki de **yenilebileceğini** bir düşman (Düşünmek, s.164).*

yenilmez (t.2), s.143, 164

sıfat Yenen, mağlup olmayan

*Ben miyim dünün **yenilmez** kahramanı? (Değişme, s.164).*

yenmek (t.3)

1.-i Tutmak, bastırmak

*Çoktan sormak istediği bir soru dudaklarındaydı, **yendi** çekingenliğini, canlı bir hamleyle “A yenge” dedi (Vermek ve Ötesi, s.118).*

2. nsz Yemek işine konu olmak (s.155, 210)

*Onlar inanırlardı ki; toprak ekilir, ürün alınır ve işte en önemli nokta burası, sadece **yenirdi** (Passionya Buluntuları, s.155).*

yepyeni (t.5)

1.sıfat Çok yeni, hiç kullanılmamış (s.85, 140)

*Belki de diye düşünürdüm, Dede sırtında **yepyeni** bir hırka, çağırıldığı yerdeki*

çocuklara hikâyeler anlatmaktadır (Göç Zamanı, s.85).

2.sıfat Eskiyle bağlantısı olmayan (s.120, 188, 189)

*Yüz çizgileri **yepyeni** bir anlam alırken, gözlerinde küçüldüm, küçüldüm (Bitler, s.188).*

yer (t.66)

1.isim Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân (s.40(2), 41, 45, 75, 84(2), 85(2), 93, 105, 107, 112(2), 118, 119, 120, 132, 138, 139, 163, 168(2), 175, 178, 185, 194, 205)

*Sonra gittiği **yer** aklına geldi, surati asıldı (Dua, s.40).*

2.isim Gezinilen, ayakla basılan taban (s.32, 79(3), 87, 91, 92, 95, 123, 133, 140(2), 141, 142, 156, 183)

*Gözden uzak, sazlıkların arasında, çimenden bir yatağım vardı, üstümde alâimisema kanatlı gelin böcekleri, **yerde** ciddî ve aceleci karıncalar, ince ayakları üzerinde sarhoş su örümcekleri dolaşırdu (Erkeklik Özentisi, s.32).*

3.isim Bir olayın geçtiği veya geçeceği bölüm, alan, mahal

*İşi hafife alanların veya yolunu bulup kaytaranların sözleşmeden buluştuğu **yerd**i burası (Erkeklik Özentisi, s.31).*

4.isim Vücudun herhangi bir bölümü (s.51, 72, 92, 128, 165)

*Çocuğun muhtelif **yerlerini**, muhtelif şeylere benzetti (İnsan Hamal, s.51).*

5.zarf Taraf, bölge (s.79, 103, 117, 128, 202,

*Kar kokulu rüzgâr, Yurd'un aralık bulduğu **yerlerinden** esiyordu (Doğuş, s.79).*

6. zarf Bölüm, kısım (s.112, 148, 151, 200, 208)

*Kolundan çıkardı, kurma **yerini** geri çekti ve hiddetle çevirdi (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

yer değiştirmek (t.1)

isim yer + y.f. değiştirmek bulunduğu yerden bir başka yere geçmek

*Bir saat evvel, hastahanenin lizol kokulu atmosferinde söylenmiş hastalık ismi, gerek Latince söylenişi gerekse Almanca karşılığı ile yuvarlanıyor, **yer değiştiriyor**, zihin boşluğunda türlü geometrik şekiller alıyorlardı (Palto, s.124).*

yer fıstığı (t.1)

isim, bitki bilimi Baklagillerden, çiçekleri döllendikten sonra toprağa gömülerek meyve veren bir tarım bitkisi, araşit (Arachis hypogaea)

*Ambalaj zeytinyağı, içindikiler ay çiçeği, long life motor yağı (yanık yağdan filtre edilmiş) **yer fıstığı** yağı, yüzde doksan sekiz virgül dokuz doksan sekiz*

safiyette alüminyum ve St.42 karbonlu çelik tozla.. (Almanya Notları, s.184).

yer yatağı (t.1)

isim Yere serilen yatak

Genişçe yer yatağının diğer ucunda güzel karısı, akşam münakaşasını yaptıkları yeni eve taşınma meselesini unutmuş gibiydi (Yeni Gün, s.33).

yer yer (t.1)

zarf Zaman zaman

Bir zamanlar yaşamış, ama şimdi artık var olmayan bir adamın yüz çizgilerine ve yer yer buharlaşarak yok olmuş bir insan vücudunun silik, belirsiz, aşınmış kalıntısına sahipti (Cümbüş, s.137).

yere yığılmak (t.1)

isim yer + y.f. yığılmak yere düşmek

Yere yığıldı, baktım ölmüştü (Odamdaki Cinayet, s.140).

yerinde (t.4)

1.zarf Zamanı, yeri uygun düşerek, gerektiği biçimde (s.91, 95, 111)

Hiç bir şey yerinde durmuyordu (Soytarı Olmak, s.95).

2.zarf Durumunda

Senelerin tanıdık sıkıntısı, her zamanki yerinde, göğsü üzerindeydi (İnsanlar ve Saatler, s.111).

yerine (t.15), s.19, 29, 38, 41, 55, 68, 104, 110, 128(2), 139, 152, 172, 173, 198

zarf Bir şeyin veya bir kimsenin yerini almak üzere

Acaba dua yerine “Her yer karanlık” şarkısını söylese olur muydu? (Dua, s.41).

yerleşmek (t.4), s.75, 83, 157, 164

nsz Yaygın duruma gelmek, tutunmak

Ben, beni tanıyanların görmek istediklerinden ayrı, zihinlerinde yerleşmiş çizgilerden başkaydım_(Düşünmek, s.164).

yerleştirilmek (t.1)

-e Yerleştirme işine konu olmak

Yatak ve sedir, kilim üzerine yerleştirilmiş semaver, itina ile temizlenmiş odada ayrı birer mâna taşırdı (Deli İmam, s.56).

yerleştirmek (t.2), s.164, 174

-e Yerleşmesini sağlamak

İstedğim çizgileri, yüzümün istediğim tarafına yerleştiriyordum (Düşünmek,

s.164).

yerli yerinde (t.2), s.111, 148

zarf Uygun, yakışır bir biçimde, gerektiği gibi

Herkes, büronun değişmez bir parçasıymışçasına, yerli yerindeydi (İnsanlar ve Saatler, s.111).

yeryüzü (t.1)

isim Dünya

Görecekler ki bir yanakta pespembe tüllenmiş hicap vardır, yeryüzünde teneffüs edilmemiş hava, kendilerinden evvel başkası tarafından çiğnenmemiş toprak vardır (Taşındığım Ev, s.75).

yeşermek (t.2)

1.nsz Bitkinin yaprak vermesi, yapraklanması

Ağaç yeşermese, deniz köpüklenmese, deniz de ölmüştür, ağaç da.. (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

2.z.f. Canlanmak, yeniden ortaya çıkmak

Zaman zaman incecik ve derinden bir his, bir iğne acısıyla kendini hissettiriyordu; ama düşüncem bu delişmen isteği daha yeşermeden yakalıyor, yaşamasına, gelişmesine fırsat vermeden boğuyordu (Koltuk Değnekleri, s.107).

yeşil (t.14)

1.isim Sarı ile mavinin karışmasından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk (s.47, 89(3), 93, 108, 119, 178, 204(2))

Komşunun radyosundan gelen Anadolu sesi, İstanbullaşmış Anadolu sesi, Sokoni markalı, gazyağı tenekesi bozması saksının ve siyah, rutubetli toprak içine gömülü, verimli edası taşıyan, yeşili sarıya çalan karanfil dalları arasında odaya süzülüyordu (Talebe, s.47).

2.sıfat Bu renkte olan (s.40, 52, 72, 119, 156)

Hamalın uzun, kıvrıkcık kirpiklerine, eşsiz yeşil gözlerine baktı (İnsan Hamal, s.52).

Yeşilköy (t.1)

özel, isim İstanbul ilinini Bakırköy ilçesine bağlı bir mahalle

Bir yandan, ta Yeşilköy'ü, diğer yandan Adalar'ı görüyorlardı (Kırkıncı Yıl, s.93).

yeter (t.2), s.155, 176

sıfat İhtiyacı karşılayacak kadar olan, kâfi

*Tabî **yeter** bu ön bilgi (Passionya Buluntuları, s.155).*

yetim (t.3), s.29(2), 203

sıfat, Ar. yetīm Babası ölmüş olan (çocuk), babasız

*Haykırır yüzlerine o garibin dört **yetimle** bir ihtiyar anayı beslediğini (Telsiz Memuresi, s.29).*

yetinmek (t.5), s.106, 125, 146, 156, 197

-le Bir şeyi kendisi için yeter bularak daha çoğuna gerek görmemek, daha çoğunu istememek, kanaat etmek, iktifa etmek

*Omuz silmekle **yetindim** (Palto, s.125).*

yetişmek (t.1)

-de Yardım etmek, yardımına koşmak

*Ya yıkılırsa evimiz, ya ben yıkılan tavanı ellerimle tutar da “**Yetişin** tavan yıkılıyor.” çağırma kimse koşmazsa (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

yetki (t.1)

isim Bir görevi, bir işi yasaların verdiği imkânlarla göre, belli şartlarla yürütmeyi sağlayan hak, salahiyet, mezuniyet

*Ben mahkemenizce tayin edilen, yeminli bilirkişi, Profesör Dr. Hans Mann. Bağlı olduğum bilim dalının verdiği **yetkiyle**, size şunu söylemem gerekiyor. Katil aleti olarak masa üzerine sıraladığımız nesnelere, aslında yiyecek maddeleridir (Almanya Notları, s.185).*

yetmek (t.5)

1.nsz Bir gereksinimi karşılayacak, giderecek nicelikte olmak (s.68, 75)

*Sahip olduğumuz cüz'î iradeyi -İlâhi iradeye göre cüz'î, aslında bize **yetecek** kadar muhakkak- derin bir lâkaydî ile uyutmaktayız (Tereke, s.68).*

2.-e Yeterli sebep olmak (s.143, 167)

*Kuş olmak, müdür olmak için **yetermiş** gibi (Papağan Dedi Ki, s.167).*

3.Kötü bir davranış, durum, tutum yeterli olmak, kâfi gelmek

*Habil, olanlar **yetmezmiş** gibi, odamda bu gece Kabil'i öldürdü (Odamdaki Cinayet, s.141).*

yetmiş (t.1)

sıfat Yedi kere on, altmış dokuzdan bir artık

*“Yüzde otuz yağsız inek sütü, yüzde on verem basili, insan ayağı kiri, iç yağı, yüzde on yedi **yetmiş**beş patates püresi ve..” diye inledi hâkim “tesbiti olmayan bazı maddeler (Almanya Notları, s.185).*

yıǒılı (t.1)

sıfat Yıǒılmış olan

*Çamurlu zemine **yıǒılı** eski eşya karşısında derin bir hayranlık, derin bir özleme ve derin bir şaşkınlık içindeyiz (Tereke, s.68).*

yıǒın (t.3), s.68(2), 179

isim Bir şeyin yıǒılmasıyla oluşturulan küme, tepe

*Kucağında bir **yıǒın** tuğla tablet vardı (Sesli Ansiklopedi, s.179).*

yıǒmak (t.1)

-i Biriktirmek

*Biz zamanı, onların gidiş günleri üzerine **yıǒdık** (Kırkıncı Adam, s.132).*

yıkamak (t.4), s.36, 210(3)

-i Su veya başka bir sıvı kullanarak bir şeyi temizlemek

*Misafirlere “Kalk da ellerini **yık**!” diyemeyiz ya! (Çatal, s.36).*

yıkanmak (t.1)

nsz Yıkama işi yapılmak veya yıkama işine konu olmak.

*Hastalığımı anlatabilmek için bulduğu terimlerle, arzularım kirlerinden **yıkanacak**, yıkılacak sınırlar, boğmayacaklar beni ve toplum gözünde davranışlarım bir lâtincede meşru olacaklardı (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

yıkılmak (t.4), s.101(4)

nsz Herhangi bir sebeple çökmek, göçmek

*Ya yıkılırsa evimiz, ya ben yıkılan tavanı ellerimle tutar da “Yetişin tavan **yıkılıyor**.” çağırma kimse koşmazsa (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

yıkıntı (t.1)

isim Yıkılan bir şeyin parçaları, kalıntıları, enkaz

*Şatonun çirkin **yıkıntısının** her gizli kovuğunu yokluyor (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

yıkıvermek (t.1)

-i Çabucak yıkmak

*Titremese ellerim, **yıkıversem** divarı (Serhoş, s.63).*

yıkmak (t.3)

1.-i Kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak, bozmak, tahrip etmek (s.65, 132)

*Önce nasırlı elleriyle, kepini öne doğru **yıkıp** bir müddet başını kaşdı (İstasyondan, s.64).*

2.Yıkımına yol açmak, mahvına sebep olmak

Bir bilseydi, içimde neleri, nasıl yaktığımı (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).
yıl (t.25), s.79, 93(2), 99(2), 106, 111, 114, 116, 119, 132(3), 135, 155, 171, 192(2), 195, 196(2), 197(4)

isim Dünya'nın, Güneş çevresinde tam bir dolanım yapması için geçen 365 gün, 5 saat ve 49 dakikalık zaman

Otuz yıl önce buraya gelmişlerdi (Kırkıncı Yıl, s.93).

yılan (t.3)

1.isim, hayvan bilimi Sürüngenlerden, ayaksız, ince ve uzun olanların genel adı, yerdegezen, uzun hayvan (s.98, 176)

Yılan, maymun, köpek ve çakal ruhu gibi (Zebra-Son-Animo, s.176).

2.sıfat Sinsi ve hain

Uyandırılmış bir yılan gibiyim şimdi (Misafir Geldi, s.23).

yıldız (t.7), s.35, 50, 71, 79, 141, 142, 206

isim Çekirdeğinde oluşan füzyon sonucunda açığa çıkan enerjiyi uzaya ışınım biçiminde yayan, ışıklı gök cisimlerinden her biri

Pencereden, ilerde sahip olacağımı düşündüğüm, beyaz köpeğimin daha bu sabah yaptığım, çamurdan kulübesi görünüyor, haziran böcekleri yanıp söniyor, dallar arasından gözükken gökyüzünde yıldızlar pırl pırl (Çatal, s.35).

yılışık (t.2), s.75, 152

sıfat Yapmacık davranışlarla hoş görünmeye çalışan

Sarışın veya esmer, uzun veya kısa bir adamı, şekil ne olursa olsun bir adamı, onlardan evvelki adamı düşünmeyecekler, onun yılışık, onun küstah ve sırnaşık yüzünü görmeyecekler, görseler bile -Kahkahalarla güldü- görseler bile "A." diye haykıracaklar, "A.. bak bu bizim Ahmet yahu" ... (Taşındığım Ev, s.75).

yılışmak (t.1)

nsz Yapmacık davranışlarla hoş görünmeye çalışmak

Karabaş değişti birden, "İdare et abi." diye yılıştı (Koyun Olmak, s.174).

yıllarca (t.4), s.96, 112, 122(2)

zarf Yıllar boyu, birçok yıl, senelerce

Aynada görülen, içimde yıllarca bir asalak olarak beslenmiş, büyümüş gelişmiş soytarı vardı (Soytarı Olmak, s.96).

yıllık (t.3), s.15, 109, 111

sıfat Bir yıl için, senelik, senevi

Bu, onyediyıllık ahbaba şöyle bir alıcı gözüyle baktı (İnsanlar ve Saatler,

s.111).

yıpranmak (t.1)

nsz Çeşitli etkenlerle eski gücü kalmamak

Kullandığı sözler, çok daha evvel, defalarca söylenmiş, yıpranmış, ton ve renginden kaybetmiş de sırası gelince hazırca çıkarılıvermiş gibiydi (Cümbüş, s.138).

yırtıcı (t.1)

sıfat Beslenmek için başka hayvanları parçalayarak yiyen (hayvan)

Bu da ruhunuzun prenses Sima'dan sonra, önce bir kaplana, sonra bir kuğuya, sonra bir ineğe, binbir sevimli, yırtıcı ve güzel hayvana geçmiş olmasıyla izah edilebilir. (Passionya Buluntuları, s.156).

yırtık (t.2)

1.sıfat Yırtılmış olan

Parçalanmış ve dağılmış ben'i bir yırtık resimmişçesine birleştirmek ve gerçek yüzümü görmek istiyorum (Nedenlerim, s.98).

2. sıfat Utanması, çekinmesi olmayan

Siyah, yırtık ve edebsiz gözleri vardı (Koltuk Değnekleri, s.106).

yırtılmak (t.3), s.115, 119, 145

nsz Yırtma işi yapılmak veya yırtma işine konu olmak

Bir şey köyün havasında yırtılmıştı (Yeni Okul, s.115)

yırtınmak (t.1)

nsz Parçalanırcasına bağırarak

"Şüphesiz!" diye yırtındı hâkim, Tabii İstanbul Belediyesi bilemez (Almanya Notları, s.184).

yırtmak (t.1)

-e Kâğıt, kumaş gibi bükülüp katlanan şeyleri parçalamak

Hırsla yırtar, yeni bir diğerini çizersiniz (Açmadığım Kapı, s.150).

yiğit (t.8), s.29, 80, 131, 132(2), 133(2), 189

sıfat Güçlü ve yürekli, kahraman, alp

Yiğit atam; atım nasıl koşmak isterse, oğlunun oğlu nasıl meme isterse, güçlü alev nasıl ağaç isterse, bu değersiz oğlun da senden cevap ister (Doğuş, s.80).

yiğitçe (t.2), s.87, 134

zarf Yiğit gibi, yiğide yaraşır bir biçimde, yüreklilikle

O, bilinmeyen âleme doğru yola çıkmadan biraz öncesine kadar, göz diplerimi

yakan yaşlarla **yiğitçe** savaşırdım (*Hayâl Ülkelerinden*, s.87).

yine (t.20)

1.zarf Yeniden, bir daha, tekrar, gene (s.23, 24, 45, 67, 75, 128, 137, 168, 183, 197(2), 198, 201, 206)

Bir perde açılıyor yine beş sene evvelden, anlatılanları harfiyen hatırlıyorum (Misafir Geldi, s.23).

2. zarf Buna rağmen, bununla birlikte (s.94, 145, 176, 192, 202, 208)

“Ama, yine de güzel.” diye tamamladı konuşmasını (Kırkıncı Yıl, s.94).

yirmi (t.3), s.15, 60, 180

sıfat İki kere on, on dokuzdan bir artık

Yirmi beş senelik mülevves hayatımın, kaytan bıyıklı mürşidi, aydınlanan ufkunda, asaletin erişilmez yüksekliğini idrâk edebiliyorum (Bir Sebilden, s.15).

yitirmek (t.3), s.153(3)

-i Bazı nitelik veya özelliklerin yok olması durumuna uğramak, kaybetmek

Ağır ağır “İşte” diye bağladım konuşmamı, “Napolyon Bonapart her şeyini yitirmiş, belinde kılıcı, Elbe isimli adaya sürüldü.” (Napolyon’un Ümidi, s.153).

yiyecek (t.11), s.130, 182, 183(5), 185(2), 186(2)

isim Yenmeye elverişli olan her şey

Adam meraklı, yaklaştı yiyeceklere (Almanya Notları, s.183).

yo (t.6), s.114, 118, 128, 173, 176, 203

ünlem "Hayır" anlamında kullanılan bir söz

Güvensiz bir sesle “Yo” dedi, pek de şikâyetçi değilim (Palto, s.128).

yoğrulmak (t.1)

nsz Yoğurma işi yapılmak veya yoğurma işine konu olmak

Sanki sormak, beklemek ve aramak, yoğruluyordu (Bekleyenler, s.146).

yoğun (t.4)

1.isim Etkisi güçlü olan, ağır (koku vb.) (s.95, 111)

Ter, kızarmış domuz sucuğu ve isimsiz insan kokularıyla hava yoğundu(Soytari Olmak, s.95).

2.sıfat Dolu, sıkı, sıkışık, çok, konsantre (s.174)

Hâlâ bilmiyor musun; sürüünün selâmeti, içlerinde buldukları yoğun fi-kirsizliktir (Koyun Olmak, s.174).

3.sıfat Nitelikçe yüklü, kesif (s.135)

Ağır, yoğun, ümitsiz ve mânâ yüklüydü zaman (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

yoğunlaşmak (t.1)

nsz Yoğun duruma gelmek, tekâsüf etmek, konsantre olmak

Ya karanlık içimde yoğunlaşır ve orda katılaşırsa (Elli Liralık Teşhis, s.101).

yoğunlaştırmak (t.1)

-i Yoğun duruma getirmek, teksif etmek

Sıcak, havayı kurutmuş, kekik ve yabanî nane kokuları, yoğunlaştırmış, acılaştırmıştı (Kırkinci Adam, s.1312).

yoğurt (t.1)

isim Maya katılarak koyulaştırılmış beyaz, kıvamlı bir süt ürünü

Her yiğit ayrı şekilde yoğurt yer (Telsiz Memuresi, s.29).

yohsa (t.1)

bağlaç, halk ağzında "Aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz

İreliye gidek mi, yohsam ki eylenek mi, diye düşündü (İstasyondan, s.65).

yok etmek (t.1)

isim yok + y.f. etmek varlığına son vermek

Toplum için zararlı fikirler; Tanrı, nedenler, aşk ve gerçek, bir sürü yayın organında pazarlanan resim ve yazılarla zararsız hale getirilir, yok edilmeye uğraşılır (Koyun Olmak, s.174).

yok olmak (t.6)

1.isim yok + y.f. olmak ortadan kalkmak, kaybolmak (s.51, 57, 102)

"Hak ile yeksan" olmak, hiç var olmamışçasına yok olmak istiyordum (Soytari Olmak, s.97).

2.varlığı sona ermek (s.55, 97, 137)

Ben yok olsa, açılsa Bâb-ı sır (Deli İmam, s.55).

yok (t.35), s.20, 22, 25, 26(2), 39(2), 60, 90, 96, 107, 118, 126, 132, 135, 137, 143, 148(2), 149(5), 185, 188, 197, 200, 201(2), 203(2), 205(2), 207

isim Olmayan, bulunmayan şey

Konuşmalardan uzak duruyor, yüz hatlarında ıstırap kıvrımları ve hareketlerinde mübalâğalı teessür izleri yok (Misafir Geldi, s.22).

yok yok (t.1)

"hayır hayır!" anlamında kullanılan bir söz

Sonra İstanbul, görünen her yer, yok yok hemen her şey değişti (Kırkinci Yıl, s.93).

yoklamak (t.3), s.89(2), 146

-e Dokunarak incelemek

*Elleriyle **yoklayarak** buldu bankı, öbür köşeye yavaşça oturdu ve değneğini iki dizi arasına sıkıştırarak, görmeyen gözlerini ilerde bir noktaya dikti (Körün Gördükleri, s.89).*

yokluk (t.1)

isim Yok olma, bulunmama durumu, adem, ademiyet, fıkdan, gaybubet

*Böylece, hor gördüğüm korkum, bir illet kabul edegeldiğim derdim, gözümde **yokluğuna** katlanılması güç bir özellik oluyordu (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

yoksa (t.16)

1.bağlaç "Aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz (s.140, 153, 170, 174, 175, 189(2), 204)

*"Mayk, külüstürüne (Bu, onun öğünmek için gösterdiği bir çeşit alçak gönüllülüğün etkisiyle otomobiline verdiği isim; **yoksa** yepyeni ve lüks bir araba) atladı ve güzel sekreteri Velda'ya doğru volla aldı." (Odamdaki Cinayet, s.140).*

2.bağlaç Sayılan ihtimallerin dışında bir ihtimali bildirmek için kullanılan bir söz (s.32, 137, 200)

*Pek hatırlamıyorum, yemek nasılsa iyi çıkmıştı da biraz fazlaca mı kaçırmıştım, yorgun muydum, **yoksa** sıcaklardan mıydı; neyse, o gün bir hal olmuştu bana, bir miskinlik, bir yorgunluk kaplamıştı içimi, hadi, demiştim, bizim gölün kenarına şöyle bir uzanayım (Erkeklik Özentisi, s.32).*

2.bağlaç Endişe, merak, umut gibi duyguları güçlü biçimde anlatmak için kullanılan bir söz (s.111, 138, 143, 171, 192)

*Yerde sürünen bir ses tonu ve müthiş bir yanılmanın utancıyla, "O sen misin **yoksa**?" dedi (Cümbüş, s.138).*

yoksun (t.7), s.112, 113, 132, 149, 192(2), 199

sıfat Belli bir şeyden kendisinde olmayan, belli bir şeyin yokluğunu çeken, mahrum

*Başsız ve sonsuz bir boşlukta idi ve içinde bulunduğu andan **yoksundu** (İnsanlar ve Saatler, s.113).*

yoksunluk (t.1)

isim Yoksun olma durumu, mahrumluk, mahrumiyet

*Adam, korkuma inat, yüzüzlüğe varan bir gurur **yoksunluğuyla** karşımdaki boş*

yere oturdu (Cümbüş, s.138).

yokuş (t.1)

isim Aşağıdan yukarıya gittikçe yükselen eğimli yer, iniş karşıtı

Ağır ağır eski sebinin yanından geçti, mezarlığa doğru yokuş aşağı inmeğe başladı (Dua, s.40).

yol (t.35)

1.*isim* Genellikle yerleşim alanlarını birbirine bağlamak için düzeltilerek açılmış ulaşım şeridi (s.24, 27(2), 28(4), 37, 38, 72(3), 84, 88(2), 93, 94, 141, 182, 201, 204)

Aziz efendi be, dedi, Amasya yolu gene kapalıymış, ama maşallahı var senin Fordun (Şoför Aziz, s.27)

2.*isim* Gidiş çabukluğu, hız (s.54, 131)

Ben 74 senedir sana gelmek için yorulduğum Allahım, ama O, benim tatlı Aliş'im, benim bu kadar senede alamadığım yolu nasıl da dört senede katediverdi (Mektup, s.54)

3.*isim* Bir amaca ulaşmak için başvurulması gereken çare, yöntem (s.22(2), 80, 183(2), 194)

Bana ağır gelen bu yoldan yürümeyi akıl edememem (Misafir Geldi, s.22)

4.*isim* Gaye, uğur, maksat

Bence hemen her masalın önce uyuyan prensesi hayâl edilir, sonra ona giden yolda binbir engel sıralanır (Açmadığım Kapı, s.149).

5.*isim* Davranış, tutum, gidiş veya davranış biçimi (s.167, 172, 173, 176, 183)

İnsanlar bunu, bu küçük gerçeği saçma, yani insanca bir yoldan bellemeğe çalışırlar (Koyun Olmak, s.172).

yol açmak (t.1)

d. isim yol + y.f. açmak bir olayın sebebi olmak

Bizde belediyeyi esneten bu konu ne tartışmalara yol açtı (Almanya Notları, s.185).

yol aramak (t.1)

d. isim yol + y.f. aramak çare bulmaya çalışmak

Masala girer girmez, bütün dikkatimiz o güzel yüzde son bulan engellerin arasında hızla yol arar (Açmadığım Kapı, s.149).

yol yol (t.2), s.53, 150

zarf Çizgiler biçiminde, iplik iplik

*Kirlenmiş bir yüzde gözyaşı **yol yoldur** (Açmadığım Kapı, s.150).*

yola çıkmak (t.4), s.87, 132, 147, 192

isim yol + y.f. çıkmak bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek

*Gün ağarırken **yola çıktım** (Bekleyenler, s.147).*

yolcu (t.6), s.27(2), 87, 109, 141, 203

isim Yolculuğa çıkmış kimse

*Hayâl ülkeleri **yolcuları**, babam ve Buick beraberlerinde her şeyi götürürlerdi (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

yolculuk (t.3), s.146(3)

isim Ülkeden ülkeye veya bir ülke içinde bir yerden bir yere gidiş veya geliş, gezi, seyahat, sefer

*“Orada bitiyor mu **yolculuk**?” diye üsteledi, “Hayır,” dedim, “**Yolculuk** bitmiyor.” (Bekleyenler, s.146).*

yollamak (t.3), s.26, 140, 207

-i, -e Göndermek

*Eh, **yollayacak** bir dul anası bir de yaşlı emmisi vardı (Nöbet, s.207).*

yollu (t.1)

sıfat Yolu herhangi bir nitelikte olan

*Onun gelmemesinin sebebi benmişim gibi, eh dedim teselli **yollu** “Üzülmemek lâzım, olur ki gece gelir (Bekleyenler, s.146).*

yolmak (t.1)

z.f. -i Bitki, tüy vb.ni çekerek yerinden çıkarmak, çekip koparmak

*Bir müddet bu otları **yolup** yolmamayı düşündü (Dua, s.40).*

yolunu bulmak (t.1)

d. argo yasal olmayan yollardan kazanç sağlamak

*İşi hafife alanların veya **yolunu bulup** kaytaranların sözleşmeden bulunduğu yerd burası (Erkeklik Özentisi, s.31).*

yontma taş devri (t.1)

özel, isim Tarihten önceki zamanların en eski devri, Yontma Taş Çağı

*Şunu öğrenmiş olmanız gerekirdi ki; **yontma taş devrinden** bugüne, güzel gözlerinizin o bereketli meyvesi, toplum dertlerinden çok, arzularınızın elde edilmesi için yararlı olmuştu (Passionya Buluntuları, s.155).*

yontulmak (t.1)

nsz İnsan kabalıktan, görgüsüzlükten kurtularak toplum törelerine göre davranır duruma gelmek

Bu güne kadar karşımda saygıyla dikilen, kaba ve beceriksiz ellerini şaşkınlıktan koyacağı yeri şaşırان cahil çocuk, yontulmamış sükünetiyle Napolyon'dan, onun kahvesini içtiği saatten bahsediyordu (Napolyon'un Ümidi, s.151).

yorgan (t.5), s.82, 83(2), 84, 146

isim Yatakta örtünmeye yarayan, içi pamuk, yün vb. şeylerle doldurularak dikilmiş geniş örtü

Yorganı ağırca kaldırdı annem, ellerini alnımda gezdirdi (Kurşun Dünyasından, s.83).

yorgun (t.23), s.35, 41, 58, 105, 107, 116, 121, 126, 129, 144, 147, 182, 191(2), 199, 205, 208(6), 209

sıfat Çalışma vb. sebeplerle beden veya zihin etkinliği yavaşlayan, yorulmuş olan, bitap

Oynamaktan yorgun, eve dönmekten üzgün olduğum saat! (Çatal, s.35).

yorgunluk (t.7), s.32, 35, 38, 67, 81, 208, 209

isim Çalışma vb. sebeplerle bireyin ruh ve beden etkinlikleri açısından verimlilik düzeyinin azalması, bitaplık

Büyüklerin ellerinde çıkınlarıyla, ciddi yüzlerinde derin yorgunluk izleriyle sokağımızdan geçtikleri saat (Çatal, s.35).

yorulmak (t.4), s.30, 54, 208(2)

nsz Yorgun duruma gelmek

Fakirken güzel o, çünkü şu anda insan, düşünen, gören ve ne için yorulduğunu bilen hakikî insan (Telsiz Memuresi, s.30).

yosun (t.1)

isim, bitki bilimi Çoğu sularda, ağaç veya taşların üzerinde yetişen tallı bitkilerin ilkel yapıdaki örneklerine verilen genel ad

Yağ, yosun ve zehirli boya kokuyordu bulunduğum yer (Düşünmek, s.163).

yön (t.7)

1.*isim* Belli bir noktaya göre olan yer, taraf

Baba, elini ılık rüzgârın estiği yöne doğrulttu. (Doğuş, s.81).

2.*isim* Bir şeyin belli bir noktaya baktığı yan, veçhe

Ağaçtan bir duvara karşıydı yönü (Yeni Okul, s.114).

3.isim Bir yere gitmek için izlenen yol, cihet, istikamet

Ağır ama kararlı, Gümrük bölümünün aksi yönüne sürüklendim (Koltuk Değnekleri, s.107).

4.isim Tutulacak, izlenecek yol (s.108, 131, 146)

Yazılarını hep bu açıdan okumuş, bu yönden değerlendirmiştim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

5.isim, mec. Bakım, taraf (s.152)

O asrı, o asrın düşüncesini, Napolyon'un asker, politikacı, önder yönlerini bir bir üşenmeden saydım (Napolyon'un Ümidi, s.152).

yönelmek (t.4), s.164, 191, 196, 200

-e Belli bir yön tutmak, yüzünü belli bir yöne doğru çevirmek, teveccüh etmek, yönelmek

Ben, sonsuz ve katksız aşkın başlangıcında, Tanrıya yöneliyordum (Düşünmek, s.164).

yöneltmek (t.1)

-i, -e Birine veya bir şeye doğru bakmak

Koca koca dağlar, sanki sâde kulak kesilmişlerdi de, sıra dağların ardına yöneltilmişlerdi bakışlarını (Doğuş, s.80).

yönetici (t.1)

isim Yönetme gücünü elinde bulunduran kişi, yöneten kişi, idareci, menajer

Bu ülkenin yöneticileri, fırıncıları, kasapları, lâğımcıları ve şairleri vardır (Yorgunluk Hakkında, s.209).

yönetim (t.2), s.155, 188

isim Yönetme işi, çekip çevirme, idare

Nasil olsa demokratik Amerika yönetimi, yakında onların cümlesinin hakkından gelecek (Bitler, s.188).

yönetmek (t.1)

-i Bir kurum veya kuruluşun yasalara, kurallara ve belli şartlara uygun biçimde işlemlerini sağlamak, idare etmek, tedvir etmek

Sürümüzü yöneten köpekler yerine teşkilatlar kurmuşlardır (Koyun Olmak, s.172).

yudum (t.1)

isim Sıvı içiminde ağza alınan miktar

Aldığı yudumlarla, zayıf avurtları önce tuhaf bir şekilde şişiyor, sonra gırtlak

kemiğinin ağır ağır yukarı ve hızla aşağı hareketiyle, yanaklarını şişiren doluluk kuru bir sesle kayboluyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).

yuğrulmak (t.1)

*-dan, halk ağzında Yoğurma işi yapılmak veya yoğurma işine konu olmak
İkisi de, sanki çamurdan **yuğrulmuşlardı** (İnsanlar ve Saatler, s.115).*

yukarı (t.2), s.82, 198

*isim Bir şeyin üst bölümü, fevk, aşağı karşıtı
Aldığı yudumlarla, zayıf avurtları önce tuhaf bir şekilde şişiyor, sonra gırtlak kemiğinin ağır ağır **yukarı** ve hızla aşağı hareketiyle, yanaklarını şişiren doluluk kuru bir sesle kayboluyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).*

yumabilmek (t.1)

*-i Yumma ihtimali veya imkânı bulunmak
O Zeynep'ten bir şey istemiyordu ki, dizlerine bir an başını dayayıp gözlerini **yumabilseydi** (Nöbet, s.207).*

yumru (t.1)

*isim Yuvarlak, şişkin şey
Boğazıma dizilen kelimeler, **yumrular** gibiydi, çıkmasınlar istiyordum (Palto, s.126).*

yumruk (t.5)

1.*isim* Parmakların kapanmasıyla elin aldığı biçim (s.103, 105, 120)
*Sıkılı **yumruklarım** terden yapış yapıştı (Sınır, s.103).*
2. *isim* Elin bu biçimiyle yapılan vuruş (s.140(2))
*Sol **yumruğumu** kaburga kemiklerinin altına gömdüm ve konuş it! (Odamdaki Cinayet, s.140).*

yumruklamak (t.1)

*-i Yumrukla vurmak
Karı gibi ağlıyordu bir yandan, bir yandan göğsünü **yumrukluyordu** (Suç, s.92).*

yumuşacık (t.2), s.46, 168

sıfat Hoşa giden, istenilen yumuşaklıkta olan, çok yumuşak olan
***Yumuşacık** bir sesle, "Geh, bili bili." diye papağana yanaşım (Papağan Dedi Ki, s.168).*

yumuşak (t.5)

1.*sıfat* Dokunulduğunda veya üzerine basıldığında çukurlaşan, eski biçimini

kaybeden, katı karşıtı (s.79, 204(2))

Yumuşak pöstekiden yapılmış sıcak yatakta, kendisi, karısı ve oğlu yan yanaydılar (Doğuş, s.79).

2.sıfat Kaba, hırçın, sert olmayan, kolay yola gelen, uysal (s.185)

O, iki elini de **yumuşak** hareketlerle sallayarak sessizliği sağladı (Almanya Notları, s.185).

3.sıfat (Çizgi, görünüm, sınır vb. için) keskin ve sivri olmayan; gözü rahatsız etmeyen (s.64)

Çıplak **yumuşak** kavisli tepeler, sipsivri başını göğe kaldırmış dağlar, ahalsinin en kısa anlatılışıdır denebilir (Erzurum'da Akşam, s.64).

yumuşaklık (t.4), s.20(2), 145, 204

isim Yumuşak olma durumu, mülayemet

Sihirli durgunluk bir meleme **yumuşaklığında** yırtıldı (Bekleyenler, s.145).

yumuşamak (t.2), s.118, 207

nsz Öfkesi, kızgınlığı, inadı geçmek

Bir müddet sert adımlarla gitti; geldi, sonra durdu, kütüklüğünü düzeltti, adımları **yumuşadı** (Nöbet, s.207).

yumuşatmak (t.2)

1.-i Sertliğini gidermek, yumuşak duruma getirmek

İri küt parmaklarıyla **yumuşatmağa** çalıştığı sigara çiğ beyaz renkteydi (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).

2.-i Kabalığını, katılığını, sertliğini veya acımasızlığını ortadan kaldıracak duruma getirmek

Duyduğu merhamet yüzündeki derin çizgileri **yumuşatmıştı** (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

Yunanca (t.1)

özel, sıfat Yunan diliyle yazılmış olan

Mütenevvî eserler, taban tabana zıt fikirlerle **Yunanca** ve Arapça, Farsisî ve Fransızca yanyana, içice eski ciltlerinden memnun, üstüste sıralanırlardı (Deli İmam, s.56).

yurt (t.5)

1.isim Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, vatan (s.194)

Şairdi Ahmet Haşim **yurdundan** uzak düşmüş bir ağaç karşısına duyulandı ve

bize güzel bir eser bıraktı (Bir Eşek Karşısında, s.194).

2.isim Memleket (s.176)

Yurdumuzda kazanabileceğinizi zannediyor musunuz? (Zebra-Son-Animo, s.176)

3.isim Göçebe Türklerin oturduğu çadır (s.79, 80, 81)

Yurdun aralık bulduğu yerlerinden esiyordu (Doğuş, s.79).

yurttaş (t.1)

isim Yurtları veya yurt duyguları bir olanlardan her biri, vatandaş

Beni ayıpladı besbelli, “İyi yurttaş” dedi, “Başbakanın güldüğüne gülerdir bir bakıma” (Zebra-Son-Animo, s.177).

yutkunma (t.3), s.125, 129, 175

isim Yutkunmak işi

Adama ikinci yutkunma fırsatı vermeden ilk soruyu yapıştırdım, “İstanbul ruhunu nasıl buldunuz?” (Zebra-Son-Animo, s.175).

yutkunmak (t.3), s.138, 167, 175

nsz Tükürüğü yutmak veya bir şey yutuyormuş gibi gırtlak hareket ettirmek

Uşağın karşısında yutkunurken, bir yandan nasıl davranmam gerektiğini acele düşündüm (Papağan Dedi Ki, s.167).

yutturmak (t.1)

-e Kandırmak, aldatmak

Eğri fikri doğru diye yutturmak (Fikirci, s.201).

yuvarlak (t.2), s.98, 168

sıfat Top veya küre biçiminde olan, müdevver

Önce yuvarlak, hafif tüylü bir çehre beliriyor karşımda (Nedenlerim, s.98).

yuvarlaklık (t.1)

isim Yuvarlak olma durumu

Beklemenin ur yuvarlaklığı avuçlarında ve onun derdiyle dertliyidiler (Bekleyenler, s.147).

yuvarlamak (t.2)

1. *nsz* Sözü belirsizce, anlaşılmayacak biçimde söylemek

Ben onu, Dede'nin köşeleri yuvarlanmış konuşmasından, el kol hareketlerinin yardımıyla yaptığı küçük benzetmelerden tanımuştım (Göç Zamanı, s.85).

2. *-i* Kelimelerin bazı seslerini söylememek

Almanca karşılığı ile yuvarlanıyor, yer değiştiriyor, zihin boşluğunda türlü

geometrik şekiller alıyorlardı (Palto, s.124).

yuvarlanıvermek (t.1)

-e Ansızın yuvarlanmak

Tekrar sustu, içimden yükselen pişmanlık, iki damla gözyaşı yuvarlanıverdi yanaklarıma (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

yük (t.5)

1. isim Araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin hepsi (s.45)

Romanyalı, taşıdığı yüklerin eğemediği dimdik oturuşuyla aramızda, orta yerimizdeydi (Borç, s.45).

2. isim Tedirginlik veren şey, engel (s.17, 207, 209)

Oh, bu Mehmet için ağır bir yükü (Nöbet, s.207).

yüklemek (t.2), s.83, 109

-i Bir yükümlülük altına sokmak, sorumlu tutmak

Ölmek ve annemin vicdanına ölümü yükleyerek, onun üzüntüsünde yaşamaya devam etmek istiyordum (Kurşun Dünyasından, s.83).

yüklenebilmek (t.1)

-i Yüklenme ihtimali veya imkânı bulunmak

Hükümet erkânı en titiz bir ilgiyle halkın durumunu inceler, onların iyi yük kaldırdıklarını ve daha yüklenebileceklerini düşünür (Yorgunluk Hakkında, s.209).

yüklenmek (t.4)

1.-e Kendi ağırlığını başka bir şey üzerine vermek, bedeniyle abanmak (s.44)

Malta çarşısına olanca sıcaklığı ile yüklenince güneş, dükkân saçaklarının altına sığınır esnaf (Borç, s.44).

2.-i Bir şeyi yapmayı kabul etmek, üstüne almak (s.132, 134, 200)

Onlar, daha bir an evvelki yaşantılarına, hatıra demiş, sıkıca göğüslerine basmış, iki büküm omuzlarına yüklenmişken, ben verdiği acıya rağmen bıraktıklarımca rahat, unutulacak şeylerin çokluğu karşısında düşünceliydim (Kırkinci Adam, s.132).

yüklü (t.4)

1. sıfat Yüklü olan (s.85, 149)

Denkler, kap-kacak, leğen ve mutlu insanlar yüklü bir araba (Göç Zamanı, s.85).

2. sıfat Bir duyguyu, bir olguyu içinde veya üzerinde fazlaca bulunduran (s.96,

135)

*Ağır anlamlarla **yüklüydü** kahaahalar, içimde bir noktayı acıtıyorlardı (Soytarı Olmak, s.96).*

yüksek (t.12)

1.sıfat Altı ile üstü arasındaki uzaklık çok olan, alçak karşıtı (s.63, 108, 121, 179)

***Yüksek** dıvar, büyük dıvar (Serhoş, s.63).*

2. sıfat Güçlü, şiddetli (s.170, 193, 207)

***Yüksek** sesle “Neden ama?” diye isyan ettim (Koyun Olmak, s.170).*

3. sıfat Normal değerlerin üstünde olan

***Yüksek** ilmî gerçekler bir yana, ufacık bir kelime üzerinde bile ısrarla durur, meselâ bir kitap kelimesini ele alır; biri kitabı, kitaba, kitaptan derken, diğeri; sen kitapsız, ben kitapsız, o kitapsız, biz kitapsızız şeklinde çeker (Koyun Olmak, s.173).*

4.isim Yukarıda, üst tarafta olan yer (s.23, 114)

*Önde başını **yükseklere** kaldırmış ve boynuzlarını sırtına kadar eğmiş bir erkek geyik haykırıyordu (Yeni Okul, s.114).*

5. isim Toplum içinde para, ün vb. bakımından üstünlüğü olan

*“Anladık,” diyordu, “anladık işte, sen bizden **yükseksin**, ama bizi de düşün (Şoför Aziz, s.28).*

yüksekçe (t.1)

sıfat Altı ile üstü arasındaki uzaklık çok olan

*Babam, boynunu **yüksekçe** bir çalığa uzatmışçasına çoban köpeğini işaret etti (Koyun Olmak, s.170).*

yükseklik (t.5), s.15, 115, 173, 191, 197

isim Yüksek olma durumu

*Yirmi beş senelik mülevves hayatımın, kaytan bıyıklı mürşidi, aydınlanan ufkunda, asaletin erişilmez **yüksekliğini** idrâk edebiliyorum (Bir Sebilciden, s.15).*

yükselivermek (t.1)

nsz Çabucak veya ansızın yükselmek

*Baş taraftan bir şarkı **yükseliverdi**, “Yaz gelince bahriye” (Terhis, s.43).*

yükselmek (t.17)

1.nsz Yüksekçe çıkmak (s.27, 104, 108, 115, 117)

Yol, bir müddet tren hattını takip ettikten sonra sağdaki tepeye doğru yükselmeğe başladı (Şoför Aziz, s.27).

2.s.f. Güçlenmek, şiddetlenmek (s.20, 26, 40, 52, 102, 117, 120, 121, 189, 193(2))

Tekrar sustu, içimden yükselen pişmanlık, iki damla gözyaşı yuvarlanıverdi yanaklarıma (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

3.s.f. Yüce duruma gelmek, yücelmek

Kadın erkekle paralel alçalan ve yükselen bir yaratıktır (Sesli Ansiklopedi, s.181).

yükseltici (t.1)

sıfat Yükselten, güçlendiren, şiddetini artıran

Baş döndürücü galibiyetler, yükseltici mağlûbiyetler var (Misafir Geldi, s.22).

yükseltmek (t.1)

-i Güçlendirmek, şiddetlendirmek

Bildiklerimi, bu ilgisiz adama ille de anlatmak kaygusuyla sesimi bir ton yükselttim (Napolyon'un Ümidi, s.152).

yün (t.1)

sıfat Koyun tüyünden yapılmış

Ve Elenim, Elenim; veda anında kiranı, borcumu, yün fanılanı gülererek temelli başıyla emi (Helâllik, s.24).

yürek çarpıntısı (t.1)

isim, mec. Sevgi, merak, kaygı, korku vb. duygular sebebiyle beliren tedirginlik

Tokmağı yüreğim çarparak vurdum (Sınır, s.103).

yürek (t.1)

isim Bir kimsenin ruhsal yönü, gönül

Babamın mutluluk içinde oluşu, yakut kayalar ve altın saraylar önünden geçişi, köpük köpük gazoz akan derelerden (babam şerbet derdi ama, ben gazozu böyle bir dere için daha uygun bulurdum) eğilip kana kana içişi bile yüreğimdeki korkuyu azaltmaz, hafifletmezdi (Hayal Ülkelerinden, s.88).

yürüme (t.1)

isim Yürüme işi

Gururumdan aldım yürüme gücünü (Koltuk Değnekleri, s.107).

yürümek (t.23)

1.nsz Adım atarak ilerlemek, yayan gitmek (s.20, 22, 30, 32, 40, 47, 52, 71, 89,

131)

Böceği uzun uzun seyretti, yüzündeki mes'ut ifade, etrafa seri ve endişeli bakışlarıyla bir ara kayboldu, yalnız olduğunu anlayınca memnun ve müsterih otlar arasında hızlı hızlı yürümeğe çalışan böceği bir müddet takip etti, tekrar etrafına bakındı ve serin zemine sırtüstü uzandı (Erkeklik Özentisi, s.32).

2.-e Bir yere gelmek, bir yere ulaşmak, kaplamak

Sonra, kanım derinden bir kıpırdadı, gürültüyle taa kılcal damarlara yürüdü (Soytarı Olmak, s.97).

3.-e Yol almak (s.37, 38, 39, 54, 93, 123, 137, 144, 146, 147, 178, 191)

Hayvana doğru yürürken, pişmanlık ve mecburiyetin ağırlaştırdığı adımları müteredditti (Nedamet, s.37).

yürüyüş (t.1)

isim Yürüme işi

Yazı aydınlatılmış Erzurum'un eğri kaldırımlarında, yürüyüşümüzde sürükleniyoruz hissini veren bir çekilme var (Yeni Gelen, s.72).

yüz (t.122)

1.sıfat On kere on, doksan dokuzdan bir artık (s.115, 122)

Yüz gözlü bir dev gibiydi ve bütün ağırlığını köy omuzlarında hissediyordu (Yeni Okul, s.115).

2.isim Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat (s.18, 21, 22(2), 25, 29(4), 30, 32, 33, 35(4), 37, 44, 47, 48, 51, 52, 54, 55, 58(2), 59(3), 63, 66, 68, 70, 72, 74(4), 75(2), 80(3), 82(2), 89, 91(2), 92, 94, 95, 96(5), 97, 99(3), 104, 106(2), 109, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 122(2), 123, 124, 125, 129, 132(7), 133(2), 138(2), 139, 142(2), 144, 149(3), 150, 151(2), 152, 153, 158, 164, 168(2), 174, 179, 180(2), 182, 187(2), 188, 198(5), 204, 205)

Gaddar hayatın kıyasıya vurduğu tokatlara aşına yüzünde hayallerle gelen, rüzgârın lâtif okşamasını duymaktasın muhakkak (Asıl Sebep, s.18).

3. isim Yüzey (s.108, 137)

Fıskiyeden su yükseliyor, etrafa dağılıyor, yeni boyalı siyah ayakkabımın yüzünde ufak kürecikler hâlinde toplanıyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

yüz sürmek (t.1)

d. isim yüz + y.f. sürmek aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek

Ben, güzel Aliş'in ihtiyar dedesi, sana ve küçük torunuma kavuşmak için çırpınıyorum, lütfet de yakın zamanda ben de huzurunda yüz süreyim (Mektup, s.54).

yüz vermemek (t.1)

d. isim yüz + y.f. vermek ilgi, yakınlık göstermemek

Yardımcı olmadım, yüz vermedim, bıraktım sıkılsın (Palto, s.125).

yüzbaşı (t.1)

isim, askerlik Orduda rütbesi üsteğmenle binbaşı arasında olan subay

Yüzbaşının ağlaması tuhaf gelmişti Dursun'a (Terhis, s.43).

Yüzbaşı Şükran (t.1)

özel, isim Düşünmek adlı hikâyede yer alan komutan, yüzbaşı

*Göğsümün hizasında, gemi kumandanı **Yüzbaşı Şükran** bey duruyordu (Düşünmek, s.165).*

yüzde (t.4), s.184, 185(3)

isim Herhangi bir sayı ile kullanıldığında yüze bölünen bir şeyin o kadarlık parçasını belirten bir söz

*“**Yüzde** otuz yağsız inek sütü, **yüzde** on verem basili, insan ayağı kiri, iç yağı, **yüzde** on yedi yetmişbeş patates püresi ve..” diye inledi hâkim “tesbiti olmayan bazı maddeler.” (Almanya Notları, s.185).*

yüze çıkarmak (t.1)

d. isim yüz + y.f. çıkarmak belli olmak, açığa çıkmak, belirlemek

*Soytarının içinde gizli özü, ancak onun önce var, sonra hükümdar, daha sonra da mahkûm olmasıyla **yüze çıkardı** ve zamanımıza kadar yaşattı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

yüzey (t.3), s.120, 128, 168

isim, matematik Bir cismi uzaydan ayıran dış ve yaygın bölüm, satıh, yüz

*Kendini bildiğinden bu yana geçenler, dönen **yüzeyde** silik belirdiler (Üçü Çeyrek Geçe, s.128).*

yüzgeç (t.1)

isim Balıklarda ve yüzen memelilerde karın ve göğüste çift, sırt, kuyruk ve anüste tek olarak bulunan, hareketi ve dengeyi sağlayan organ

*Kırmızı balık, yan **yüzgeçlerini** kullanmaksızın yalnız kuyruk hareketiyle havuzu devrediyordu (Koltuk Değnekleri, s.108).*

yüzlerce (t.2), s.29, 64

sıfat Pek çok, çok sayıda

Yüzlerce tepenin kızılığa boyandığı akşam saatlerinde, kurtların acı ulmaları duyulur (Erzurum'da Akşam, s.64).

yüzsüzlük (t.1)

isim Yüzsüz olma durumu, yüzsüzce davranış

*Adam, korkuma inat, **yüzsüzlüğe** varan bir gurur yoksunluğuyla karşımdaki boş yere oturdu (Cümbüş, s.138).*

yüzünden (t.2), s.139, 174

zarf -den ötürü

*Sarı, bütün bu azarlar senin **yüzünden** başıma geldi der gibi yüzüme baktı, kuyruğu bacaklarının arasında uzaklaştı (Koyun Olmak, s.174).*

yüzüne bakmamak (t.1)

d. isim yüz + y.f. bakmak önem vermemek, ilgilenmemek

*Önceleri, uzun süre **yüzüne bakamadım** (Cümbüş, s.137).*

yüzyıl (t.4), s.156(2), 195, 197

isim Yüzyıllık süre, asır

*Sizi **yüzyılların** ötesinde bir prenses olarak bulmamı sağlayan bu ilmi şimdi daha çok seviyorum (Passionya Buluntuları, s.156).*

Z HARFİ

zaaf (t.1)

isim Ar. za'f Düşkünlük

*Bir iki saat benim olan hatıralarım, düşüncelerim, **zaaflarım** ve iradem yeni gelen tarafından gasbedilmiş (Yeni Gelen, s.71).*

zahir (t.1)

isim Ar. zāhir Dış yüz, görünüş

*Oğlum da, torunlarım da kör oldu **zahir** (Serhoş, s.63).*

zahmet (t.1)

isim Ar. zaḥmet Güçlük

*Sedire oturduğunda; **zahmet** göstermeden kazanabildiği bir üstünlük var (Misafir Geldi, s.20).*

zahmetsizce (t.1)

zarf Zahmetsiz bir biçimde, kolay bir biçimde

*"Mesela" diyor, **zahmetsizce** beş sene evvel beraber çalıştığımız müessesede bir Cumartesi gününe geçiyor (Misafir Geldi, s.21).*

zalim (t.1)

sıfat Ar. zālīm Acımasız ve haksız davranan, zulmeden

Resme bakınca, daha mağrur, daha zalim, daha tatlısınız (Passionya Buluntuları, s.156).

zaman (t.81)

1.*isim Ar. zamān* Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit (s.25, 26, 33, 36, 40, 42, 49, 54, 64, 69(2), 75, 79, 82, 84, 85(3), 86, 93, 94, 98, 100, 111, 112(2), 113, 114, 118, 120(4), 122(2), 128, 132, 134, 135, 144, 145, 146(3), 147, 150(2), 171, 174(2), 175, 179, 180, 184, 191, 192, 193, 196(3), 197, 198(2), 201, 203, 209, 209-210)

Şu kadar zamandır sizi dinliyorum (Koyun Olmak, s.171).

2. *isim* Dönem, devir (s.45, 91, 93, 135, 138, 155(2), 156, 157(2), 158, 181, 200)
Sonra, “Bizim zamanımızda muayene hastahanedede olmazdı.” dedi, “Şubede sadece bir doktor bakardı (Suç, s.91).

zaman zaman (t.7), s.82, 107, 185, 192, 193(2), 209

zarf Ara sıra

Zaman zaman önümden hızla geçen eteğini görüyor ve annemin pek telaşlı olduğunu anlıyordum (Kurşun Dünyasından, s.82).

zampara (t.1)

sıfat Fars. zenbāre Sürekli kadın peşinde koşan, kadınlara düşkün (erkek), kadıncıl, keskin, zendost

“Ya, zampara ya.” diye söylendi (Napolyon’un Ümidi, s.152).

zan (t.5), s.72, 136(2), 173(2)

isim Ar. zann Sanı

İnsanın verdiği zavallı ölümlü payeler, zannın uykulu değeri, testere seslerinde doğrantıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.136).

zannetmek (t.30), s.20, 25, 29, 31, 50(3), 52, 72, 96, 97, 109, 114, 116, 119, 120, 125(2), 132, 134, 153(2), 158, 159, 173, 175, 176, 182, 184(2)

nsz isim Ar. zann + y.f. Türkçe etmek Sanmak

Beni rahatsız eden, zannederim, misafirimin alışamadığım rahatı (Misafir Geldi, s.20).

zapt etmek (t.2)

1.*isim Ar. zabṭ + y.f. Tr. etmek* tutmak

Karşımdaki delikanlının dudaklarında kahkahalar zorla zaptedilmiş

(*Taşındığım Ev*, s.75).

2.anlamak, kavramak, bütünüyle öğrenmek

Gülmek bir yana, kulaklarım her zamankinden daha fazla bir hassasiyetle, söylenenleri zaptediyordu (Palto, s.127).

zar (t.1)

isim Tavla ve başka oyunlarda kullanılan kemik, fil dişi, plastik vb. maddelerden küp olarak yapılan ve altı yüzünde, birden altıya kadar benekler bulunan oyun aracı

Kibrit kutusunu, masaya zar gibi attım (Palto, s.128).

zararı yok (t.1)

özür dileyenlere karşılık olarak bağışlandığını, olayın pek önemli olmadığını bildirmek için söylenen bir söz

Zararı yok bizim tarlayı da ek (Sınır, s.105).

zararlı (t.1)

sıfat Zarar veren, zararı dokunan, dokuncalı, muzır, tahripkâr

Toplum için zararlı fikirler; Tanrı, nedenler, aşk ve gerçek, bir sürü yayın organında pazarlanan resim ve yazularla zararsız hale getirilir, yok edilmeğe uğraşılır (Koyun Olmak, s.174).

zararsız (t.1)

sıfat Zarar vermeyen, zararı dokunmayan, dokuncasız, ziyansız

Toplum için zararlı fikirler; Tanrı, nedenler, aşk ve gerçek, bir sürü yayın organında pazarlanan resim ve yazularla zararsız hale getirilir, yok edilmeğe uğraşılır (Koyun Olmak, s.174).

zarfında (t.1)

zarf Belli bir sürede, belli bir süre içinde

Ayrılmak zordu ama ben bu uzun süre zarfında ümit etmemeyi de öğrenmiştim (Koltuk Değnekleri, s.106-107).

zarımsı (t.1)

sıfat Zarsı, ince perde veya örtüyle kaplanmış olan gibi

Yerde birikmiş kan koyulaşıyor, üstü zarımsı bir donmayla parıldıyordu (Odamdaki Cinayet, s.141).

zarif (t.1)

sıfat Ar. zarîf Çekicilik, biçim, görünüş, durum, konuşma ve davranışlarıyla hoş giden, beğenilen, zarafetli

Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla Paris'te, Bastil Meydanı civarında, ya da Köln'ün zarif Dom'u önünde, güvercinlere ekmek kırığı atan insanlar arasında rastlayacağımdan emindim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).

zat (t.1)

isim Ar. zāt Kendi, öz

Kahve kurulur, müşteriler, dolar, taşar, belediye memuruna “Mamafi beyim zatınız” filân diye fiyakalı birkaç lâf söylerler, hülyaların ve kadehlerin dibi gözükmeye başlarken bekâr odalarına doğrulurlardı (Dua, s.40).

zaten (t.12), s.26, 52, 64, 83, 129, 148, 158, 159, 166, 205, 206, 209

zarf Ar. zāten Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen, zati

Anlayamadı, yüzünde zaten mevcut aptallık ifadesi, büsbütün derinleşti (İnsan Hamal, s.52).

zavallı (t.21)

1.sıfat Acınacak kadar kötü durumda bulunan (s.15, 17, 18, 37, 45, 66, 68, 115, 129, 155, 164, 183, 192, 199)

Yağ kandili ışığında zavallıydı eşyalar (Yeni Okul, s.115).

2. sıfat Gücü bir şeye yetmeyen, âciz (s.15, 72, 136, 149, 188, 189, 200)

Ne kadar zavallıyız diye düşünüyorum, ağlamak istiyorum aziz sebilci, aczimden, utancımdan ve hayranlığımdan ağlamak istiyorum (Bir Sebilciden, s.15).

zayıf (t.11)

1.sıfat Ar. za'if Eti, yağı az olan, sıska, cılız, arık (insan veya hayvan) (s.45, 68, 82, 85, 106)

Aldığı yudumlarla, zayıf avurtları önce tuhaf bir şekilde şişiyor, sonra gırtlak kemiğinin ağır ağır yukarı ve hızla aşağı hareketiyle, yanaklarını şişiren doluluk kuru bir sesle kayboluyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).

2. sıfat Görevini yapacak yeterli gücü olmayan (s.45, 127)

Zayıf aklının olanca muhafazakârlığıyla her gözden uzak tutmayı, sadece kendi sahip olmayı kurar ileride evleneceği kadına (Borç, s.45).

3. sıfat Enerjisi, etkisi, yoğunluğu az olan (s.39, 122)

Eksi ve ağır kokuyu, hissetmeden içine çekti ve sineklerin zayıf vızıltılarına kulak verdi (Dua, s.39).

4. sıfat Kişilik ve ruhsal yönden gereği kadar güçlü olmayan (s.25, 176)

Malûmatlının malûmatsızca, kuvvetlinin zayıf karşısında duyduğu o gaddarca

ukalâlıkla: -Demek; dedim; sen coğrafya nedir bilmiyorsun? (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).

Zebra-Son-Animo (t.2), s.175, 177

*Zebra-Son-Animo adlı hikâyede söylenen küfür niteliğinde kötü söz
Birden bir sessizlik kapladı etrafı, mekanik bir ses “Zebra son animo” diye
hiddetle söylendi (Zebra-Son-Animo, s.177).*

zehir (t.1)

*isim Fars. zehr Organizmaya girdiğinde kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri
bozan ve miktarına göre canlıyı öldürebilen madde, ağı, sem
Bu zehirlerin imâlinin Belediyece ve hükümetçe bilinmemesi ve onların böyle
bir cinayete ortak olmamaları tabîdir (Almanya Notları, s.184).*

zehirlemek (t.1)

*-e Birine zararlı düşünceler, zararlı duygular aşılacak
Şimdi tek odalı fakirhaneyi de böyle münasebetsiz bir çekişmeyle zehirlememek
için kalktım Müdür Beye bayram tebriğine geldim (Papağan Dedi Ki, s.166).*

zehirli (t.2), s.90, 163

*sıfat Zehri olan
Tül gibi ince, bir zehirli duman gibi, kaybolmuş bir renk gibi, ecel gibi bir şeydi
parkı saran (Körün Gördükleri, s.90).*

zekâ (t.1)

*isim, ruh bilimi Ar. zekâ’ İnsanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri
algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı, anlak, dirayet,
zeyreklik, feraset
Kaba zekâsındaki bu ufacık pırıltı, bir bakıma hoşuma gitti ve tahmin
edebileceğiniz gibi biraz da bildiğim bir konu üzerinde bana konuşma fırsatı
verdiği için memnun oldum (Napolyon’un Ümidi, s.152).*

zeklenmek (t.1)

*-e halk ağzında Alay etmek, zevklenmek
Çenizim yok diye zekleniyola, biliyom (Vermek ve Ötesi, s.118).*

zelil (t.1)

*sıfat Ar. zelîl Hor görülen, aşağı tutulan, aşağılanan
Odada karım ve ben yalnız, odam fakir ve zelil, ağzımda bir acılık var; ıstırap
veriyor (Misafir Geldi, s.23).*

zemin (t.4)

1.isim Fars. *zemīn* Taban, döşeme, yer (s.32, 68(2))

Çamurlu zemine yığılı eski eşya karşısında derin bir hayranlık, derin bir özlem ve derin bir şaşkınlık içindeyiz (Tereke, s.68).

2. isim Ortam (s.49)

Hava, zaman ve zemin müsaitti (Hepimiz Gibi, s.49).

zenci (t.1)

isim Ar. *zencī* Siyah ırktan olan kimse, siyahi

“*Zenci* desenize şuna.” diye irkildi adam (Bitler, s.187).

zengin (t.1)

sıfat Fars. *senḡn* Yararlı veya kendisinden beklenen, istenilen nitelikleri çok olan

Hissettiklerim, henüz bilmediğim ama varlığından emin olduğum bir zengin ve uçsuz bucaksız lisanla anlatılabildi (Düşünmek, s.163).

zenginlik (t.2), s.199(2)

isim Zengin olma durumu, varlıklılık

Gelmesi muhakkak olan yeni ve som fikirlerin zenginliği yanında bu zavallı şey saklanmaya değmez göründü gözüme, kaldırdı odanın bir tarafına fırlattı attı (Fikirci, s.199).

zevahiri kurtarmak (t.1)

isim Ar. *zēvāhir* + y.f. Tr. kurtarmak görünüşü kurtarmak

Sırtında sana iftihar veren ve zevahiri kurtaran bir pardösü var (Asıl Sebep, s.17).

zevk (t.6)

1.isim Ar. *zēvk* Hoşa giden veya çekici bir şeyin elde edilmesinden, düşünülmesinden doğan hoş duygu, haz (s.45, 101, 155, 207)

İçinde, ihanet etmenin zevki ve acısı karşılaştı (Nöbet, s.207).

2.isim Güzeli çirkinden ayırt etme yetisi, beğeni

Masmavi gök ve bembeyaz sivri ve yayvan tepelerin birbirine kaynaşmaları sade ince bir zevkin tezahirüleri gibi gözükür (Erzurum'da Akşam, s.64).

3.isim Eğlence

Kabloları, boruları birbirine geçirdi, bir yandan “Azizim zevkten öleceksin fevkalade fevkalade” diye söyleniyordu (Sesli Ansiklopedi, s.180).

zevk almak (t.1)

d. isim Ar. *zēvk* + y.f. Tr. almak hoşlanmak, beğenmek

Ben özet olarak, insanların nasıl en uygun tarzda öldürülmeleri gerektiğini uzun uzun etüd ettiğimi, öldürmekten müthiş zevk aldığımı, bütün geçimimi bu güne kadar bu yoldan sağladığımı resmen öğrenmiş oldum (Almanya Notları, s.183).

zevkine varmak (t.1)

isim Ar. zevk + y.f. Tr. varmak zevkini çıkarmak

Zaten uyuyan prensesin kırk oda öteye konması, bulmanın tam zevkine varmak içindir (Açmadığım Kapı, s.148).

Zeynep (t.9), s.206(4), 207(5)

özel, isim Nöbet adlı hikâyedeki askerin nişanlısı

Geçen bahar nişanlamışlardı Zeynep'le (Nöbet, s.206).

zeytinyağı (t.2), s.182, 184

isim Zeytin tanelerinden çıkarılan bitkisel yağ

Sucuk, pastırma, konserve, zeytinyağını gösterdi, tabii yemek için dedim onlara da (Almanya Notları, s.182).

zıddına gitmek (t.1)

d. isim Ar. zidd + y.f. Tr. gitmek sinirlendirmek, sınırını bozmak

Hem bilgimi göstermek hem de zıddına gitmemek için şöyle devam ettim (Koyun Olmak, s.173).

zıplama (t.1)

isim Sevinçten veya oyun yapmak için bulunduğu yerde havaya doğru fırlamak, zıplamak işi

Kendi rengindeki sıpasının sevimli zıplamalarına aldırmaksızın, güzel gözlerinde hep bildiğimiz durgun ifade, o da bana bir tanıdıkmişim da bulup çıkaramamış gibi bakıyordu (Bir Eşek Karşısında, s.192).

zıplamak (t.1)

nsz Sevinçten veya oyun yapmak için bulunduğu yerde havaya doğru fırlamak

“O” hı.. der demez, anladım diye zıplasam; sen beni sevensin (Küçük Anneme, s.60).

zırh (t.1)

isim eskimiş Fars. zirih Savaş gemilerinin veya bazı araçların dışına kaplanılan çelik levha

Yaratıldığı maksat, içinde, sert tomurcuk zırhını patlatıyordu (Üç'ü Çeyrek Gece, s.120).

zit (t.2), s.23, 56

sıfat Ar. zidd Karşıt, ters

Bunlar zıt mânalarına rağmen aynı şeyin devamıymışçasına geçiyor (Misafir Geldi, s.23)

zifir (t.1)

isim Ar. zefîr Tütün dumanının bıraktığı yağlı ve siyah kir

*Sigara tablası **zifir** kokuyordu (Palto, 129).*

zihin boşluğu (t.1)

isim Düşünce üretme

*Bir saat evvel, hastahanenin lizol kokulu atmosferinde söylenmiş hastalık ismi, gerek Latince söylenişi gerekse Almanca karşılığı ile yuvarlanıyor, yer değiştiriyor, **zihin boşluğunda** türlü geometrik şekiller alıyordu (Palto, s.124).*

zihin (t.21), s.60, 85(2), 90, 103, 106, 111, 112, 115, 124, 126, 137, 149(2), 150, 163, 164(2), 170, 188, 198

isim Ar. zihn Canlının duygu ve davranışlar dışındaki ruhsal süreç ve etkinliklerinin bütünü

*Ben, beni tanıyanların görmek istediklerinden ayrı, **zihinlerinde** yerleşmiş çizgilerden başkaydım (Düşünmek, s.164).*

zihinlere çizilmek (t.1)

d. isim Ar. zihn + y.f. Tr. çizmek unutulmayacak biçimde aklında tutmak

*Çamlıca; **zihinlerine çizilmiş** bir resimdi (Kırkinci Yıl, s.94).*

zihni (t.1)

sıfat Ar. zihni Zihinsel

*Gerçeğin aksinin doğru olduğunu öğretirler ki, öğrenci **zihni** yapısı icabı, tepetaklak fikri doğru olarak görebilsin (Koyun Olmak, s.171).*

zihnimi toplamak (t.1)

d. isim Ar. zihn + y.f. Tr. toplamak kendine gelmek, sağlıklı düşünmeye başlamak

*Uzun süre **zihnimi toparlayamadım** (Koyun Olmak, s.170).*

zilli (t.1)

sıfat Zili olan, üstünde zili bulunan

*Bütün varımı, yani **zilli** soytarı şapkamı uzatırdım size (Passionya Buluntuları, s.158).*

zincir (t.1)

isim Hükümlülerin eline, ayağına vurulan demir bağ

Düşmanları zincirle bağlamadılar ya beline herifin kılıcını (Napolyon'un Ümidi, s.153).

zincirli (t.1)

sıfat Zincirle bağlı olan

Sonra pencerenin önünde, ayağından zincirli bir papağan gözüme çarptı (Papağan Dedi Ki, s.167).

zindan (t.4), s.134(2), 135(2)

isim Fars. zindān Tutuklu veya hükümlülerin içine konulduğu kapalı yer

O, ışıkla karanlık arasında, zindanın kapısında durdu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

zinde (t.1)

sıfat Fars. zinde Dinç, canlı, diri, sağlam

Sanki, uzun uyku yıllarından sonra, henüz gözlerini açmış kadar zinde hissediyordu vücudunu (Doğuş, s.79).

Ziraat Alet ve Makinaları Bilgisi (t.1)

özel, isim Tarım ile ilgili alet, araç bilgilerini içeren kitap

Örneğin ben Ziraat Alet ve Makinaları Bilgisi isimli kitaptan çimenler arasında birkaç sayfa bulmuştum (Koyun Olmak, s.171).

Ziraat Fakültesi (t.1)

özel, isim Tarım, bitkisel üretim ve hayvansal üretim bilgilerinin öğretildiği tarım ihtisas bölümü

O Ziraat Fakültesinde öğrencidir (Koyun Olmak, s.171).

ziya (t.1)

isim Ar. ziyā' Işık

Ateş ateşti gözlerinden fışkıran ziya (Göç, s.70).

ziyade (t.2), s.21, 64

zarf Ar. ziyāde Çok, daha çok, daha fazla

Onların uluyuşlarında vahşetten ziyade ateşten bir özleyişin haykırışını hissedersiniz (Erzurum'da Akşam, s.64).

ziyaret (t.2), s.166(2)

isim Ar. ziyāret Birini görmeye, biriyle görüşmeye gitme, görüşme

Geçen seferki düşme numarası, bir bayram daha ileri atmıştı ziyaretimi ama buradaydım işte (Papağan Dedi Ki, s.166).

zonklamak (t.2), s.111, 165

nsz Vücutun bir yeri nabız atışı gibi, kesik kesik ağrımak veya sancımak
*Düşmanın kıyasıya vurduğu yerlerde yaralar, derin ve katlanması zor acılarla
zonkluyorlardı (Düşünmek, s.165).*

zor (t.24)

1.sıfat Fars. zūr Sıkıntı veya güçlkle yapılan, kolay karşıtı (s.45, 54, 60, 63, 85, 107, 139, 145, 148, 153, 165, 171, 173, 188, 193)

Atın zayıf baldırlarında kaslar zorlanmaktan şekillenirken, anlatılması zor incecik bir hüüzün içimi kaplardı (Göç Zamanı, s.85).

2.isim Sıkıntı, güçlük, rahatsızlık (s.106, 125, 192, 193)

Bu durum onun için zordu, biliyordum, ama inad ediyordum (Palto, s.125).

3.zarf Güçlkle (s.114, 131, 132, 144, 145)

Bunlar; uzun ve çok zor geçmiş bir zamanın, bir kütükten oyup çıkardığı bir kadirga, renkli boncuklarla işlenmiş para kesesi, sonu “Gerçek mahkûmiyet sevmektir.” diye biten bir şiir ve bir yağlı boya tabloydu (Yeni Okul, s.114).

zorla (t.3)

1.zarf Zor kullanarak, cebren, zecren, metazori

Şimdiye kadar yaptığı fenalıklar, kardeşinden zorla aldığı çikolata parçası, taşıdığı köpekler, Ayşe'nin saçını çekişi...(Nedamet, s.37)

2. zarf İstemeyerek, isteksiz olarak, zoraki (s.75, 91)

Zorla doğruldu yerinden, iki elini birden alnına götürerek selâmladı beni ve gitti (Suç, s.91).

zorlama (t.1)

isim Zorlamak işi, zecir

Bir iç zorlamasıyla, çevreyle ilgilendim (Palto, s.124).

zorlamak (t.5), s.90, 100, 124, 150, 154

-e Birine bir şey yaptırmak amacıyla güç kullanmak, boyun eğdirmeye çalışmak, zor kullanmak, mecbur etmek

Olanca gücümlle kendimi, onu incelemeye zorladım (Palto, s.124).

zorlanmak (t.1)

-e Zorlama işi yapılmak

Atın zayıf baldırlarında kaslar zorlanmaktan şekillenirken, anlatılması zor incecik bir hüüzün içimi kaplardı (Göç Zamanı, s.85).

zorlu (t.1)

sıfat Güçlü, kuvvetli, şiddetli

*Taşlığın en karanlık köşesindeki o kapı, o beni gönümce düşünceden alıkoyan karanlık dehliz önünde, gözlerimi yere indirip en **zorlu** azapları beklerdim (Hayâl Ülkelerinden, s.88).*

zorluk (t.1)

isim Sıkıntı veya güçlükle yapılma durumu, zor olma, güçlük, zahmet

*Bir müddet en uygun kelimeleri bulmakta **zorluk** çekerek duraladı (Erkeklik Özentisi, s.31).*

Zöhre (t.5), s.117(2), 118(3)

özel, isim Vermek ve Ötesi adlı hikâyedeki anne karakteri

***Zöhre**, abdest almak için sıvandı (Vermek ve Ötesi, s.117).*

zulüm (t.1)

isim Ar. *zulm* Güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, kıyğı, eziyet, cefa

*Çok çekiyorum Nazanım, vazgeç, ustabaşının yaptığı **zulmü** söyletme bana (Yeni Gün, s.34).*

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Sözlükler, çok geniş kapsamlı ve çok farklı değişkenlerin uyumlu biçimde birbiriyle çalıştığı büyük bir sistemdir. Sözlük bilimi, bu sistemin her anını kontrol eden ve neticede başarılı sonuçlar alınabilmesi için uygun çözümler üreten bir bilim dalıdır (Baskın, 2014, s. 445). Bu bilim dalını, kısa ve tatmin edici bir biçimde tanımlamak oldukça güç (Kirkness, 2004, s. 55) olsa da onu, “sözlük hazırlamanın teorik ve uygulamasıdır” (Bussmann, 2006, s. 682) biçiminde kabul etmek mümkündür. Elbette bu tanımları genişletmek mümkündür. Örneğin Kirkness’e göre “sözlük bilimi, temelde sanat ve beceridir. Aynı zamanda bir meslek ve bir hobi, bir bilim, ticari girişim ve bir akademik bilim dalıdır. Hatta eski bir uygulamadır ve aydın toplumlardaki fikinsel geleneğin bütün bir parçasıdır” (Kirkness, 2004, s. 58). Sözlük bilimi ülkemizde akademik bir bilim dalı hüviyetiyle resmi bir kimlik kazanmamış olsa da sözlükler pek çok akademik çalışmanın nesnesi olabilmişlerdir. Ülkemizde düzenlenen sözlük bilimi sempozyumları (toplamda üç tane; İstanbul, Sakarya ve Eskişehir’de), sözlüklere ayrılmış özel dergi sayıları (Kebikeç, 1998 ve 1999; Turkish Studies, 2009; Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, 2011 vb.) tezler ve yayımlanmış makalelerdir. Ancak bunların sayıları, dünyada sözlük bilimi çalışmaları göz önünde bulundurulduğunda, çok azdır. Örneğin Oxford yayınevinin bünyesindeki Lexicography dergisi 1988 yılından beri yılda en az dört sayı olmak üzere kesintisiz yayımlanmaktadır. Aynı biçimde Afrika sözlük biliminin lokomotifi niteliğindeki Lexicos dergisi dünyada üst düzey indekslerde taranan saygın bir dergi hüviyetine kavuşmuştur. Bu dergiler, sözlük bilimi kurumları (European Association for Lexicography, Dictionary Society of North America, African Association for Lexicography, Asian Association for Lexicography, Australasian Association for Lexicography vb.) ve diğer platformlar var olan sözlüklerin iyileştirilmesini, kullanıcıların beklentileri doğrultusunda kullanışlı sözlüklerin üretilmesini, eski eserlerin gün yüzüne çıkarılarak dilsel, kültürel değerlerin bilinmesini vb. sağlamaktadır. Yani sözlük ile ilgili hem teorik çalışmalara hem de pratik uygulamalara ön ayak olmaktadır. Bu çalışmaların teorik boyutu göz önünde bulundurulduğunda sözlüğün *tarihi, türleri, kullanımı ve eleştirisi* etrafında yoğunlaştığı görülür. Bunlardan sözlük eleştirisi, var olan bir kaynak yapının incelenmesi, iyi veya eksik yanlarının ortaya çıkarılmasıdır. Buna sözlüğü inceleme süreci de demek de mümkündür. Bu, sözlüğün kalitesi ve onun

kullanılabilirliği açısından çok önemli durumdur. Zira var olan sözlüklerin kullanılabilirliğinin artırılması ancak sözlük eleştirileriyle mümkündür. Bu yüzden “sözlük eleştirisi dikkat ve özen gerektirir” (Chan ve Taylor, 2003, s.258). Onu, evrensel ilkelere ve somut, uygulanabilir ölçütlere göre gerçekleştirmek gerekir. Ancak ülkemizde eleştiri kültürü gelişmediğinden ne somut ve uygulanabilir ilkelerden ne de eleştiriye tahammülden bahsedilemez. Örneğin sözlük eleştiri ve değerlendirme yazıları, sözlük hazırlayan ve yayımlayanlar tarafından kendilerine yapılan birer saldırı olarak kabul edilebilmekte ve çeşitli yollarla engellenebilmektedir. Böylesi yazıların sözlük ticaretini olumsuz etkileyeceğini düşünen üreticiler, sözlük eleştirisi yazarları karalayabilmektedir (Usta, 2010, s. 99). Bu yüzden sözlük eleştirisi çalışan bilim insanlarının sayısı azdır. Örneğin Aksan, bu konuyla ilgili yaptığı çalışmada Türkçe Sözlük’deki tanımlarda eksiklik ve yetersizlik olduğunu belirtmiş ve tanımlama bölümündeki eksikliklerden bahsetmiştir. Ayrıca bitişik ya da ayrı yazılması gereken kelimelerde yazım yanlış olduğunu da vurgulamıştır (Aksan, 1998, s.118). Böler (2006), “Türkçe Sözlük (TDK) ile Örnekleriyle Türkçe Sözlük’ü (MEB) Karşılaştırma Denemesi” adlı makalesinde sözlükçülüğün düzenli, ilkeli ve sistemli bir çalışmaya ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Sözlüklerde yer alacak en küçük bir hatanın bile dile zarar verebileceğini vurgulamış ve bu bağlamda *Örnekleriyle Türkçe Sözlük’ü* ile *Türkçe Sözlük’ü* karşılaştırarak onların zayıf yönlerini ortaya çıkarmıştır. Böler bu çalışmasında, *Örnekleriyle Türkçe Sözlük’ün* acaleye getirildiğini, özenli hazırlanmamış olduğunu ve bu sebepten sözlükte birçok eksiğin var olduğunu belirtmiştir. Bunların bazıları, madde başları ile iç maddeler arasındaki tutarsızlıklar, kısaltmadaki hatalar ve tanımlamada dildeki kullanım sıklığına çoğunlukla dikkat edilmemesi gibi eksikliklerdir (Böler, 2006, s.116).

BÖLÜM VI

SONUÇ

Yazıyla gerçekleştirilmiş eğitim tarihinin en eski ve uzun geçmişe sahip eğitim materyallerinden biri olan sözlük, kil tabletlerden papirüse, kağıttan sanal ortama geçiş süreçlerinin hepsine uyum sağlayabilmiş, her daim kendini güncelleyebilmiş bir eğitim aracıdır. Özellikle günümüzde bilgi teknolojilerinin gelişimine paralel olarak oldukça fazla sayıda çeşitlenebilmiş ve her durum için ayrı bir sözlük biçimine dönüşmüştür. Bugün kitabevlerinin raflarında tıp terimleri sözlüğü, eczacılık sözlüğü, İngilizce-Türkçe Sözlük, yeni okumaya başlayanlar için sözlük, okul öncesi resimli sözlük, eğitim sözlüğü, psikolji sözlüğü gibi pek çok sözlüğe rastlamak mümkündür. Bu, sözlüğün gücünden yararlanmak isteyenlerin hedef seçtikleri durum için uygun kaynak eser üretmeleri demektir. Doğal olarak dil eğitimi söz konusu olduğunda sözlükler, özellikle bilinmeyen kelimeler konusunda ilk akla gelen kaynaklardandır. Türkçe eğitimi için sözlük kullanımı Türkçe Dersi Öğretimi Programında da açıkça önerilmiş, bir sözlük kültürünün oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır.

Türkçe eğitiminde kullanılabilir çok sayıda sözlük bulmak mümkündür. Ancak bu sözlüklerin çoğu öğrencilerin gereksinimini karşılamaktan uzaktır. Çünkü ihtiyaçlarını ya da belli bir becerinin geliştirilmesini esas almamışlardır. Bu yüzden okuma ve yazma becerileri başta olmak üzere tüm dil becerilerinin geliştirilmesine olanak tanıyan sözlükler üretilmelidir. Zira bu çalışmada elde edilen sonuca göre Türkçenin en gelişmiş sözlüğü bile (Türkçe Sözlük) okuma etkinliğinde karşılaşılan bazı durumları açıklamaktan acizdir. Aşağıda Türkçe Sözlük'te yer almayan ve okuma esnasında öğrencilerin sözlüğe başvurabilecekleri kelime veya anlamlar yer almaktadır:

acemilik (t.1)

isim, askerlik Askerliğin inceliklerini öğrenmek için geçirilen süre

Acemiliği çetin olmuştu garibin, hele gemiye alışması (Terhis, 42).

acılaştırmak (t.1)

-i Bazı maddelerin duyu organlarını yakması durumu

Sıcak, havayı kurutmuş, kekik ve yabanî nane kokuları, yoğunlaştırmış, acılaştırmıştı (Kırkinci Adam, s.131).

açar açmaz (t.2), s.140, 199

Aniden, hemen o anda

Daha gözlerini açar açmaz, peki ama diye düşündü, neden eldeki malı hemen satışı çıkarmamalı? (Fikirci, s.199).

açık kalplilik (t.2), s.71, 100

isim Düşündüğünü olduğu gibi söyleyen, içi temiz, gizli yönü olmayan (kimse), samimi, açık yürekli

Düşüncesi bir açık kalplilikle masanın çatlak mermeri üzerine döküverdiklerim bizden uzaklaşmış ve yabancılaştırmış gibi (Yeni Gelen, s.71).

Adalar (t.1)

özel, isim İstanbul'un Anadolu Yakası'nın güney kıyılarının açıklarında, Marmara Denizi'nin kuzeydoğu kesiminde yer alan takımada

Bir yandan, ta Yeşilköy'ü, diğer yandan Adalar'ı görüyordu (Kırkıncı Yıl, s.93)

Adalet Bakanlığı (t.1)

özel, isim Bir ülkede adalet işlerini yapmakla görevli yürütme organı

Sahi Adalet Bakanlığında da bir kıpırdanma var (Fikirci, s.201-202).

adamlık (t.1)

sıfat Herhangi bir sayıda kişiden oluşan

Kara Hasan'ın malı, davarı, hem de Fıstık Tepe'de, on adamlık toprağı vardı (Nöbet, s.206).

akşam yemeği (t.2), s.35, 84

isim Akşam vakti yenilen yemek

Geniş taşlıkta annem akşam yemeğini hazırlamakla meşguldü (Çatal, s.35).

akşamdan akşama (t.1)

zarf Nadir olarak yapılan, sürekli olmayan

Otur anasını satım, akşamdan akşama bi ufak (Dua, s.40).

Alman Hukuku (t.1)

isim Almanya Fedaral Cumhuriyeti'nde uygulanan yasalar, tüze

Böylece hâkimin bu hareketinin Alman Hukukunda on dakika ara demek olduğunu öğrenmiş olduk (Almanya Notları, s.184).

Almanya (t.2), s.182(2)

özel, isim Orta Avrupa'da bulunan federal cumhuriyet

Almanya sınırına geldiğimde, yorgundum (Almanya Notları, s.182).

Amerika (t.5)

2.özel, isim Kuzey Amerika'da yer alan elli eyalet ve bir federal bölgeden oluşan federal anayasal cumhuriyet, Amerika Birleşik Devletleri (s.179, 188, 197, 210)

Mısır'ın namlı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar

(*Sesli Ansiklopedi, s.179*).

analık duygusu (t.1)

isim Anne olma, anne gibi davranma duygusu

Hani güzel yüzünü çepçevre ihata ediveren analık duygusu (*Göç, s.70*).

anguaz (t.1)

isim, tıp Karın üstü kaslarının veya boğazın kasılmasına yol açan, ruhsal ve fiziksel bir rahatsızlık

Fobi altıgen, anguaz dikdörtgendi (*Palto, s.124*).

anlam kazanmak (t.2), s.83, 180

isim anlam + y.f. kazanmak bir anlam bildirmek

Nasıl anlam kazanıyordu şekiller ve komşuların hakkımızdaki düşüncelerini bu şekillerden nasıl da kolayca okuyordu kadın (*Kurşun Dünyasından, s.83*).

annesiz (t.1)

sıfat Annesi ölmüş olan

Bana hep annesiz bir evin korkutan yalnızlığı kalırdı (*Hayal Ülkelerinden, s.87*).

asap bozmak (t.1)

sıfat çok sinirlenmek, ne yapıp edeceğini bilmeden şaşkın, karmaşık bir duruma düşmek, sınırlarını bozmak

Bu asap bozucu sükût, alışamadığım bir mücadele tarzı (*Yeni Gelen, s.72*).

aşk-ı ilâhi (t.1)

isim Allah aşkı

Aşk-ı İlâhi kan yerine deveran etse damarlarınızda (*Deli İmam, s.55*).

ateş içinde kıvranmak (t.1)

hasta çok ateşli bir durumda olmak

Ben ateş içinde kıvranırdım Eleni; ben bağdadî duvarlar arasında mahsur (*Helâllik, s.25*).

avaz avaz (t.1)

zarf Fars. āvāz Yüksek ses, nara, avaze

O zaman muhalefet partileri ve hükümet görev başına koşar, avaz avaz ninniler söyler, uyuturlar bizi (*Yorgunluk Hakkında, s.209*).

avcı kıyafeti (t.1)

isim Avcıların giymiş oldukları bir çeşit giysi

Avcı kıyafeti, doğunun bütün belirtilerine sahip yüzümle, bir anlaşmaya varmış görünüyordum (*Soytarı Olmak, s.96*)

avcı kostümü s.95

isim Avcıların giymiş oldukları bir çeşit giysi

*Bir bayern **avcı kostümü**, geniş kareli, sivri külahlı bir soyтары, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir on-sekizinci asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soyтары Olmak, s.95).*

ay ay (t.1)

zarf Her otuz günde bir yapılan

*Önce gün gün, sonra **ay ay**, sonra da yıllarca evveline gittiler (İnsanlar ve Saatler, s.112)*

azaba sokmak (t.1)

isim Ar. ‘azāb + y.f. Tr. *sokmak* acı çektirmek, üzme

*Kendimi **azaba sokmak**, ve sonra da bunun için doktora para vermek mantıksız geliyordu bana (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

bâb-ı sır (t.1)

isim Ar. *bâb* + *sirr* Aklın erişemediği, açıklanamayan veya çözülemeyen şey, giz, gizem konusu, hususu

*Ben yok olsa, açılrsa **Bâb-ı sır** (Deli İmam, s.55).*

Babil (t.1)

özel, isim Babil, Mezopotamya'da adını aldığı Babil kenti etrafında M.Ö. 1894 yılında kurulmuş, Sümer ve Akad topraklarını kapsayan bir imparatorluk

Solumaktan fırsat buldukça sanki yüksek bina fikrinin mucidi benmişim gibi, alçaklık, insan sıhhatini sabote, suikast diye kesik kesik yüzüme haykırıyordu, Mısır'ın namlı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika'nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hazinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).

bahsedivermek (t.1)

nsz Ansızın bahsetmek

***Bahsediver** onlara telsiz memuresinden (Telsiz Memuresi, s.29).*

baka baka (t.2), s.85, 104

zarf Her bir şeyi teker teker incelemek, tetkik etmek

*Dede, her kelimenin tadına **baka baka**, ağır ağır: “Bir gece,” derdi, “Sabaha karşı Münâdi, Göç zamanıdır diye bağırarak.” (Göç Zamanı, s.85).*

basa basa (t.1)

zarf Bâzı harf, hece ve kelimeleri sesi yükseltmek veya vurgusunu değiştirip belirterek

söylemek

*Kelimelerin üstüne **basa basa**, tane tane, “Suçlusunuz.” dedim (Palto, s.130).*

Bastil Meydanı (t.1)

özel, isim Paris’te bulunan, Fransız İhtilâli ile sembolleşmiş meydan, Bastille Meydanı

*Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla Paris’te, **Bastil Meydanı** civarında, ya da Köln’ün zarif Dom’u önünde, güvercinlere ekmek kırığı atan insanlar arasında rastlayacağımdan emindim (Rilke’nin Dışılığı Hakkında, s.109).*

Bayern (t.1)

özel, isim Avcı kıyafetleri üreten marka

*Bir **bayern** avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soytarı, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir on-sekizinci asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soytarı Olmak, s.95).*

Beefsteak (t.1)

İng. Sığır bifteği

*Şu anda Londra’da kaç gentlemen kaç lokantada **Beefsteak** ve pudding’ini yemektedir? (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

beklenen (t.5) s.79, 147(3), 149

sıfat Gelmesi veya olması beklenir durumda olmak

*Bekleneni, kâh bir adam olarak düşündüm, **beklenen** şeylerin tümünü bir adamın şahsında bulmayı kurdum (Bekleyenler, s.147)*

belediye memuru (t.1)

isim Belediyede görevli kimse

*Kahve kurulur, müşteriler dolar, taşar, **belediye memuruna** “Mamafi beyim zatınız” filân diye fiyakalı birkaç lâf söylerler, hülyaların ve kadehlerin dibi gözükmeye başlarken bekâr odalarına doğrulurlardı (Dua, s.40).*

belediyece (t.1)

zarf Belediye tarafından yapılan, bilinen

*Bu zehirlerin imâlinin **Belediyece** ve hükümetçe bilinmemesi ve onların böyle bir cinayete ortak olmamaları tabiidir (Almanya Notları, s.184).*

Benî İsrail (t.1)

özel, isim Musa peygamberin kavmi, İsrailoğulları

*Tarihe bakıyorum 3000’inci yılın adamı, firavunlardan, **Benî İsrail’in** buzağısından, Olemp’in serhoş tanrılarına, Lat ve Uzza’dan, Avrupa’nın madde aşkına, Amerika’nın*

tröstüne, Rusya'nın politbürosuna kadar Tarihe bakıyorum, yalnız olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

beri yandan (t.4), s.100, 101, 118, 201

*zarf Diğer taraftan, başka bir yönden, karşılık olarak
Bir yandan, düşüncelerimin bağlı olduğu kökleri zorlarken, **beri yandan** beni vardığı
peşin hükme itiyordu (Elli Liralık Teşhis, s.100).*

Beşiktaş (t.1)

*özel, isim 1903 yılında kurulan Türk futbol takımı
Ekmek, yemek, ihtiyaç, para, bizim çoluk-çocuk, hattâ Fener-**Beşiktaş** maçı (Misafir
Geldi, s.20).*

Beşinci Karl (t.4), s.134(3), 135

*özel, isim Beşinci Karl Hikâyesi adlı hikâyede yer alan kral karakteri
Ama, bana öyle geldi ki; Allah, bir hiçte, nasıl herşeyi yaratmaya kudretli olduğunu
göstermek istedi ve Kral **Beşinci Karl'ı** yarattı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

Beten (t.1)

*Alm. Almandada dua etmek anlamına gelen söz
Halıyı gösterdi "**Beten**" dedim, bu söz de benim için namaz kılmak anlamındaydı
(Almanya Notları, s.182)*

Bilal Daveti (t.1)

*isim Ezan
Bir **Bilal daveti**, dudaklarımda besteleniyordu (Düşünmek, s.165).*

bilinmeyen (t.5), s.58, 87, 97, 146, 167

*sıfat Görülmeyen, anlamlandırılmayan
O, **bilinmeyen** âleme doğru yola çıkmadan biraz öncesine kadar, göz diplerimi yakan
yaşlarla yiğitçe savaşırdım (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

billurca (t.1)

*sıfat Billur gibi duru, temiz olan
Ya onda bulduğum kâmil ruh ve **billurca** temiz bir genç kız duyarlığı? (Rilke'nin
Dişiliği Hakkında, s.110).*

Blocus Continentale (t.1)

*özel, isim Fransızların İngiltere'ye ticaret ambargosu, abluka uygulamak için diğer
Avrupa ülkelerle birlikte kurdukları topluluk
Blocus Continentale'e inat biz tüm milletleri dostumuz bilir uyuruz (Yorgunluk
Hakkında, s.209).*

boğazını tıkamak (t.1)

*d. üzüntü, kaygı vb. sebeplerle isteksiz yemek, iştahı kesilmek, boğazına dizilmek
Senin boğazını tıkayan bir şey vardır sevinç gibi, teessür gibi (Asıl Sebep, s.18).*

Boğaziçi (t.1)

*özel, isim Karadeniz ve Marmara denizi arasındaki boğazın Asya ve Avrupa kıyılarının tamamına verilen isim
Güzellik Boğaziçi'nde olduğu kadar asma yaprağında da var (Deli İmam, s.57).*

boncuk devri (t.4), s.154(2), 159(2)

*isim Azaplar Ülkesi'nde tarihi bir dönem, çağ
Bugüne kadar bu ülke hakkında bilinen, boncuk devrinden kalma birkaç kırık dökük bilgiydi (Passionya Buluntuları, s.154).*

Brezilya (t.1)

*özel, isim Güney Amerika'da yer alan federal cumhuriyet
Dağının yüksekliğini, solucanın sinir sistemini, Brezilya'da elde edilen kahve'nin kaç gram olduğunu öğrenirler (Koyun Olmak, s.173).*

Buick (t.2), s.87(2)

*özel, isim ABD'li otomobil markası
Ben, parlak siyah boya üzerine ve Buick markasının hemen altına, kan kırmızısı yağlı boya ile, Türkçesini yazmıştım (Hayal Ülkelerinden, s.87).*

bulgur köftesi (t.1)

*isim Kaynatılıp kurutulduktan ve kabuğu çıkarıldıktan sonra kırılan buğday ile yapılan köfte
Sade suya bulgur, bulgurlu sade su, sonra bulgur köftesi, sebze bulgur, bulgurlu sebze yemektedir Anadolu (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

Burhanlar (t.1)

*özel, isim Hâfız Burhan olarak da bilinen Burhan Sesyılmaz, Osmanlı-Türk Türk Sanat Müziği gâzelhan, hâfız, mevlithân ve ses sanatçısı
Hafız Samiler söylerdi, büyük Burhanlar söylerdi, anlardım, anlardım, doyasıya anlardım (Serhoş, s.63).*

bülbüllü (t.1)

*sıfat Bülbülü olan
Hani bir dere akardı evler arasından., hani sana renkli çakıllar buluverdiğim bülbüllü dere (Göç, s.69).*

cereyan vermek (t.1)

isim, fizik Ar. cereyān + y.f. Tr. vermek elektrik enerjisini kullandırmak

Vakit öğleyle ikindi arası olduğu için, belediyenin ancak bu saatlerde, ışığa lüzum olmayan bu zamanlarda cereyan verdiği bilememesine şaşım (Sesli Ansiklopedi, s.179).

cevaplandırmak (t.1)

-i Bir şeyin cevabını, karşılığını vermek, yanıtlandırmak

Soruları cevaplandırırken, bir yandan hastalığının benim bir özelliğim olup olmadığını düşünüyor (Elli Liralık Teşhis, s.100).

Chevre (t.1)

isim, hayvan bilimi Fr. Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen, memeli dişi hayvan (Capra hircus), keçi

Kaşları nasıl çatıldı delikanlının “Cahil” diye çıkıştı çobana, “Bal gibi Chevre bu işte.” (Koyun Olmak, s.171).

Coni (t.1)

isim, halk ağzında Amerikan askeri

Ben, dedim, yeniyim, Avrupalıyım, Amerikalıyım, Coniyim (Serhoş, s.62).

deliksiz (t.1)

zarf Hiç uyanmadan uyunan uyku

Ertesi gün ve gece deliksiz uyudu (Fikirci, s.199).

deliyle deli olmak (t.1)

d. Akli dengesini yitirmiş biçimde coşkunca, azgınca davranmak

Deliyle deli olacak değillerdi ya! (Deli İmam, s.57).

denge kurmak (t.1)

isim denge + y.f. kurmak iki kişi, durum veya olay arasında orta yolu bulmak, uyum sağlamak, denge sağlamak

İçim o kadar çok değişik eğilimlerle doluydu ki, ilk günler bütün çabam iç yapımda bir denge kurmağa çalışmakla geçti (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).

deniz gözlü (t.1)

sıfat Mavi gözleri olan

Âşıktı (Deli gibi), seviyordu (Çılgın gibi), evleri olacaktı (Pembe boyalı), çocukları olacaktı (Deniz gözlü), hep sevişeceklerdi (Bugünkü gibi) (Hepimiz Gibi, s.49).

deponer çavuşu (t.1)

isim, askerlik Ordu mallarının saklandığı, bakımlarının yapıldığı yer, debboy bölümünden sorumlu asker

*Suat deponer çavuşuydu, pek Suat Çavuş da demezdik de hani, samimiyeti ilerletenler
“Kız Suat” filân da derlerdi (Erkeklik Özentisi, s.31).*

derinden derine (t.1)

Gizli gizli, belli etmeden, içten içe

*Sigara dumanı ve yanık motor yağı kokusuyla **derinden derine** içlerine dolan bu üstünlük arzusu önüne geçilir gibi değildi (Şoför Aziz, s.27).*

Dış İşleri (t.1)

isim Bir devletin başka devletlerle ilgili işleriyle uğraşan bakanlık, hariciye

*Cömertçe bir düşünüşle telepatik yoldan, malın bir kısmını, Millî Eğitim Bakanlığına, diğerlerini de **Dış İşleri**, İç İşleri ve Adalet Bakanlıklarına gönderdi (Fikirci, s.201).*

diğer yandan (t.3), s.93, 152, 195

zarf Öte yandan, başka bir yönden, karşılık olarak

*Vücudumun öğünen ve utanan bölümlerinin düzenlenmesiyle ben uğraşırken **diğer yandan**, bir adam döküm hatalarını gideriyor, fazlalıklarımı tıraşlıyor, arada bir baş tarafıma tükürüp kirli bir bezle temizliğini yapıyordu (Bir Heykel Öldürüldü, s.195).*

Dilograf (t.2), s.175(2)

isim Zebra-Son-Animo adlı hikâyede yer alan dil bilimci, dilci

***Dilografın**, Portalyaca - Türkçe çevirisinde yaptığı yanlışlıklar, herhangi bir yazarımızın, ya da şöhreti dillerde gezen romancımızın, Türkçede yaptığı hatalar kadardı (Zebra-Son-Animo, s.175).*

din kültürü (t.1)

isim Dinin insanın çevresine karşı davranış biçimlerini belirleyen araçların tümü

*Düşünün, Avrupa **din kültürüne** varabilmeleri, Allah'ın kayınvalide, karı, evlât ve akrabalarını bulabilmeleri için daha yüzyıllar geçmesi lâzım (Passionya Buluntuları, s.156).*

diş kökü (t.1)

isim Dişin alt kısmı, damak içinde kalan kısım

***Dişlerinin kökünde** lezzetini hissetmeli insan (Isırmak, s.204).*

doğuca (t.1)

sıfat Doğu medeniyeti düşüncesince beğenilen tarzda

*Velda, güzeldi ama Tagor'un hayâl kadını bir başka anlamda **doğuca** güzeldi (Odamdaki Cinayet, s.141).*

dolu dolu (t.1)

zarf Çok duygulu biçimde

*İsmi bilmediğim bir hisle gözlerim **dolu dolu** oldu (Çatal, s.35).*

Dom (t.1)

özel, isim Almanya'nın Köln şehrinde bulunan tarihi katedral

*Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla Paris'te, Bastil Meydanı civarında, ya da Köln'ün zarif **Dom'u** önünde, güvercinlere eklemek kırığı atan insanlar arasında rastlayacağımdan emindim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

domuz sucuğu (t.1)

isim Şişirilip kurutulmuş bağırsak içine baharlı domuz eti doldurularak yapılan bir yiyecek türü

*Ter, kızarmış **domuz sucuğu** ve isimsiz insan kokularıyla hava yoğundu (Soytarı Olmak, s.95).*

dört yüz (t.1)

sifat Üç yüz doksan dokuzdan bir artık

*Hani dört mevsimde **dört yüz** oyunla yaklaştığımız, doğru dürüst ne yaptığımızı bilmezken kucaklaştığımız seneler (Göç, s.69).*

dudaklarından dökülmek (t.2), s.47, 104

d. isim dudak + *y.f. dökülmek* açıkça söylemekten çekindiği şey, konuşmasından belli olmak

*Yüzünü kaplayan alaycı tebessüm, acı bir kahkaha olarak **döküldü dudaklarından** (Talebe, s. 47)*

dut pestili (t.1)

isim Dutun kaynatılması ve yufka biçiminde kurutulması ile hazırlanan pestil

*Ayşe kokulu bir **dut pestilini** öper gibi ağır ağır ısırды, derin bir iç çekişle başını iğdi (İstasyondan, s.65).*

dükkân sahibi (t.1)

isim Dükkânı yasalara göre tasarrufu altında bulunduran, dükkânın sahibi olan kimse

*Hepimiz gülüştük güyâ ve Malta çarşısının eğri parkeleri bir hamalın ve bir sürü **dükkân sahibinin** kahkahalarına şahit oldu bu gün (Borç, s.46).*

düşmek (t.11)

5. Bürünmek, başlamak, farklı bir hâle gelmek

*Kır **düşmüş** top sakallı bir hamalı vardır çarşının, yediden yetmişe Romanyalı diye çağırır millet (Borç, s.44).*

ebatsız (t.1)

isim Boyutu olmayan

Ya her gün konuştuğu laflar insanın, incecik, **ebatsız** derinliksiz, kâğıt helvası tadında laflar? (Isırmak, s.204).

ede ede (t.1)

zarf Yapmak

Kapıda; can düşmanımın, on iki yaş muhayyilesinin bütün gücüyle öldürdüğüm, işkence **ede ede**, yalvarta yalvarta öldürdüğüm amcamın kapısında, korkuyla, kinle bekledim (Sınır, s.103).

Edebiyat Fakültesi (t.1)

isim Edebiyat öğretimi yapılan yükseköğretim bölümü

İstanbul üniversitelerinden birine meselâ **Edebiyat Fakültesine...** (Fikirci, s.200).

Eflâtun (t.1)

özel, isim Platon ya da İslam dünyasında Eflatun olarak bilinen, Antik klasik Yunan filozofu, matematikçi ve batı dünyasındaki ilk yüksek öğretim kurumu olan Atina Akademisinin kurucusu

“Sahih-i Bu- harî” vardı, “İslâm Tarihi”, “**Eflâtun**” vardı (Deli İmam, s.56).

Elbe (t.1)

özel, isim Elbe İtalya'nın Toskana eyaletine bağlı bir ada

Sesime özel bir anlam verdim. Ağır ağır “İşte” diye bağladım konuşmamı, “Napolyon Bonapart her şeyini yitirmiş, belinde kılıcı, **Elbe** isimli adaya sürüldü (Napolyon'un Ümidi, s.153).

Eldorado (t.3), s.87, 88(2)

özel, isim İsp. mitolojik kayıp altın şehir

Bir süre sonra, babam **Eldorado**'ya varmıştır diye düşünürdüm (Hayal Ülkelerinden, s.87).

emi (t.1)

halk ağzında Tamam mı? anlamında kullanılan söz, he mi

Ve Elenim, Elenim; veda anında kiranı, borcumu, yün fanılanı gülerek temelli bağışla **emi** (Helâllik, s.24).

esneye esneye (t.1)

zarf Uykulu bir biçimde

Yine dükkânın önüne iskemleleri attığımız bir gündü, **esneye esneye** parti münakaşaları yaptığımız bir gün (Borç, s.45).

ete kana dönüşmek (t.1)

d. canlandırmak, ete kemiğe dönüştürmek

*Ama belki de sizin sorunuz kıvamında bir hareket, **ete kana dönüşmüş** bir adım, bir aksiyon beklenen (Bekleyenler, s.145).*

etli etsiz (t.1)

sıfat Dolgun ve dolgun olmayan

*Garson yine böyle fincanlar taşıyacak dudaklara sürülmüş, dudaklara, **etli etsiz** dudaklara, bıyıklı, bıyıksız dudaklara sürülmüş fincanlar... (Taşındığım Ev, s.75).*

evlilik müessesesi (t.1)

isim, hukuk Karı ve kocadan oluşan topluluk, evlilik birliği

*Milletler birbirlerine kur yapmaktan vazgeçecekler, **evlilik müessesesinin** pabucu dama atılacak, bugün gayrimeşru sayılan Amerika'nın karanlıktaki sıkıştırmalarını, yarın Rusların gerdeğe girmesini olur sayacaklar (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

fenalık yapmak (t.1)

isim Ar. fenā' + Tr. -lık + y.f. Tr. yapmak kötülük etmek, kötülükte bulunmak

*İşte ben bu çehrede bir dost gülümseme, hareketlerimi beğenen bir ifade bulmak için o **fenalığı yapmış**, babama ihanet etmiştim (Nedenlerim, s.99).*

Fener (t.1)

isim Türk futbol takımı, Fenerbahçe

*Ekmek, yemek, ihtiyaç, para, bizim çoluk-çocuk, hattâ **Fener-Beşiktaş** maçı (Misafir Geldi, s.20).*

fevkalade fevkalade (t.1)

Çok iyi, güzel

*Kabloları, boruları birbirine geçirdi, bir yandan “Azizim zevkten öleceksin **fevkalade fevkalade**” diye söyleniyordu (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

Fıstık Tepe (t.1)

isim Nöbet adlı hikâyede geçen Kara Hasan adlı karakterin memleketindeki bir yerin adı

*Kara Hasan'ın malı, davarı, hem de **Fıstık Tepe'de**, on adamlık toprağı vardı. (Nöbet, s.206).*

fikir sahibi olmak (t.1)

Faydalanmak üzere başkalarının düşüncelerini öğrenmek

*Bilmiyor musun ki, her koyun **fikir sahibi olsa** değer birimleri değişir ve kafatası kalınlığının, iri boynuzlu olmanın bir meziyet olmadığı anlaşılırdı (Koyun Olmak, s.174).*

filtre edilmek (t.1)

isim Fr. filtre + y.f. Tr. edilmek süzmek

*Ambalaj zeytinyağı, içindekiler ay çiçeği, long life motor yağı (yanık yağdan **filtre edilmiş**) yer fıstığı yağı, yüzde doksan sekiz virgül dokuz doksan sekiz safiyette alüminyum ve St.42 karbonlu çelik tozları (Almanya Notları, s.184).*

Ford (t.5), s.27(5)

isim ABD menşeli otomotiv şirketi, Ford Motor Company

*Kör müsün. **Ford**; hem de **Fordun** böylesi (Şoför Aziz, s.27).*

Frankfurt Hayvanat Bahçesi (t.1)

isim Almanya'nın Frankfurt ilinde yer alan hayvanat bahçesi

*O bahçeye, o, Haşim'i ta içinden kavrayıp kaktüs turnaklarıyla gönlünü kanatan **Frankfurt Hayvanat Bahçesine** yöneldim (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

gazete yazarı (t.4), s.189, 208, 209(2)

isim Çalıştığı gazete için haber toplayan, yazı yazan, gazetenin hazırlanmasında hizmet eden, bu işi meslek edinmiş kimse, Gazeteci

*Bit, ordudaki katır, **gazete yazarı**, mavi turnosol kâğıdını, tekaütlüğüne kadar kızıla çevirerek öğrenciyi hayretler içinde bırakan bir kimya öğretmeni, bir turist, bir politikacı gibi bir şeydir (Bitler, s.189).*

gecelik takkesi (t.2), s.209(2)

isim Geceleri uyurken gecelik elbisenin üstüne giyilen ince kumaştan dikilmiş veya ipten örülmüş, çoğunlukla yarım küre biçiminde başlık

*En hafif omuzlarla **gecelik takkesini** giyer (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

gemi süvarisi (t.1)

isim, denizcilik Ticaret gemilerinde kaptanlık yapan kimse

***Gemi süvarisi** Şükran Bey'in ona mükâfat olarak verdiği beş tane kırmızı onluk rüyalarına girmişti Dursun'un (Terhis, s.42).*

geride bırakmak (t.1)

Bir yerden daha ileri gitmek, o yerin arkada kalması

İstanbul Kapı'yı geride bıraktık (Yeni Gelen, s.72)

gırtlaktan geçmemek (t.1)

d. isim gırtlak + y.f. geçmek sevdiği bir kimsenin yokluğu veya yoksulluğu dolayısıyla bir yiyeceği yalnız başına yemekten üzüntü duymak, boğazından geçmemek

***Gırtlaktan geçmiyordu** ki zavallının (İstasyondan, s.66).*

gırtlak kemiği (t.1)

isim Gırtlak çıkıntısı, âdemelması

*Aldığı yudumlarla, zayıf avurtları önce tuhaf bir şekilde şişiyor, sonra **gırtlak kemiğinin** ağır ağır yukarı ve hızla aşağı hareketiyle, yanaklarını şişiren doluluk kuru bir sesle kayboluyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).*

girer girmez (t.1)

zarf hemen, o anda

*Masala **girer girmez**, bütün dikkatimiz o güzel yüzde son bulan engellerin arasında hızla yol arar (Açmadığım Kapı, s.149).*

gömmek (t.1)

-a Vurmak

*Sol yumruğumu kaburga kemiklerinin altına **gömdüm** ve konuş it! dedim (Odamdaki Cinayet, s.140).*

gönülden fıskırmak (t.1)

d. En samimi, sevecen duygulardan çıkmış olan

*Ya mektubu okuyamazsam, ya o seven **gönülden fıskırmış** kelimelerin göğüslerinde dinlendiremezsem başımı, ya bu zayıf teselli böylece kurursa (Okuyamadığım Mektup, s.122).*

görev başı (t.1)

isim Bir kimsenin yapmış olduğu işin başına geçmesi

*O zaman muhalefet partileri ve hükümet **görev başına** koşar, avaz avaz ninniler söyler, uyuturlar bizi (Yorgunluk Hakkında, s.209).*

göstere göstere (t.1)

zarf Görünür olarak, açık bir şekilde yapılan

*Kirli siyah dişlerini **göstere göstere** sırtarak yanıma yaklaştı (Vermekten Ölümsüzlük, s.25).*

gözden silinmek (t.1)

d. ortadan çekilmek veya görünmez olmak, kaybolmak

*Yavaş yavaş kararan ufuk aynı yavaşlıkla **gözden silinir** (Erzurum'da Akşam, s.64).*

gözlerini (ondan) ayırmak (t.1)

d. sürekli denetim altında bulundurmak

*Kapıya belli etmemeye çalışarak, yan yan sedire kadar ilerler, **gözlerimi ondan ayırmaksızım**, elimi kitaplara uzatırdım (Hayal Ülkelerinden, s.88).*

gözleri üzerinde görmek (t.1)

d. dikkati bir yerde toplanmak, gözleri üzerinde dolaşmak

Bilirim bensiz olamazsın, benim için ağladığını, akşamları eve geldikçe inanmayan

gözlerinin üzerimde dolaştığını görürüm (Yeni Gün, s.34).

gözü var (t.1)

Bir şey veya kimseyi elde etme arzusunda olmak, ele geçirmeyi aklına koymak

*Receplerin Hatice'nin Mehmet'te **gözü vardı** (Nöbet, s.207).*

gurbet türküsü (t.1)

isim Doğdukları yerden ayrı olan kişilerin memleketlerine özlemlerini anlatan türküler

*O, yaşadığını duyduğumuz hayatın sırrına adım adım, dudaklarımızda bir **gurbet türküsü**, ilerliyorduk (Kırkinci Adam, s.131).*

gül biti (t.7), s.188(5), 189(2)

isim, hayvan bilimi Yaprak biti

*Bir nefeste, "**Gül biti** için toz istiyorum." diyebildim (Bitler, s.188).*

gümrük memuru (t.1)

isim Tr. gümrük + Ar. me'mür Sınır kapılarında devlet hizmetinde aylıkla çalışan kimse, görevli

***Gümrük memuru**, Almancayı yabancı gibi telaffuz ederek (böyle davranırsa, biz daha anlarmışız gibi) "Var ne yanınızdadır?" sorusunu sordu (Almanya Notları, s.182).*

gün doğumu (t.1)

isim Güneşin ufukta belirmesi, ortalığın aydınlanması

*İlk ben isyan ettim ve bir **gün doğumunda**, arkama bakmadan ayrıldım köyden (Bekleyenler, s.116).*

gün gün (t.1)

Yirmi dört saatte bir

*Önce **gün gün**, sonra ay ay, sonra da yıllarca evveline gittiler (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

Habil (t.1)

özel, isim İlk Adem peygamberin büyük oğlu Kabil tarafından öldürülen küçük oğlu

***Habil**, olanlar yetmezmiş gibi, odamda bu gece Kabil'i öldürdü (Odamdaki Cinayet, s.141).*

Hafız Sami (t.1)

özel, isim 1874-1943 arasında yaşamış Türk mûsikişinas, müzisyen

***Hafız Samiler** söylerdi, büyük Burhanlar söylerdi, anlardım, anlardım, doyastıya anlardım. Sağır oldum, duymuyorum, kör oldum, görmüyorum (Serhoş, s.63).*

Hak âşığı (t.1)

Allah aşkıyla akli başından gitmiş, dünyâyâ aldırılmaz duruma gelmiş olan (kimse),
cezbeli

*Bir diğeri: **Hak âşığı** dedi (Deli İmam, s.57).*

haklı göstermek (t.1)

isim haklı + y.f. göstermek davasını, iddiasını, düşüncesini, davranışını doğru göstermek

*Kendimi **haklı göstermek** için, “Tıp fobi diyor belki.” diyordum (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

Hamburg (t.1)

özel, isim Hamburg, resmî adıyla Hür Hansa Şehri Hamburg, Almanya'nın ikinci büyük şehri olup kendi başına ayrı bir eyâlet

*Kaç Heer Ochsen Schwanz Suppe'sini **Hamburg'da** içmekte, kaç Çinli pirincini, kaç Rus birbirini yemektedir kimbilir (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

harf harf (t.1)

zarf Farkına, anlamına vararak söylemek

*Makul olmalı, sana kalk seccadeyi ye demiyorum, ama âyetler; şöyle **harf harf** çiğnenmezler mi? (Isırmak, s.204).*

hasret kovuşturan (t.1)

Özleme son veren, kavuşuran anlamında tren için kullanılmı söz kalıbı

*Goca **hasret kovuşturan**, kimbilir, kaç anayı ağlatmış, nice tepeler aşmış, ne kardeşler kavuşturmuştu (İstasyondan, s.66).*

Haşim (t.1)

özel, isim Tam adı Ahmet Haşim olan 1884-1933 yılları arasında yaşamış Sembolizm Türk şâir

*O bahçeye, o, **Haşim'i** ta içinden kavrayıp kaktüs tırnaklarıyla gönlünü kanatan Frankfurt Hayvanat Bahçesine yöneldim (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

hatırlanılmak (t.1)

hatırlanmaya, akla gelmeye değer olan

*Anlattığı şeyler ölümü tevlit edecek bir kaza kadar mutlak ve **hatırlanılmağa** değer (Misafir Geldi, s.21).*

hayat bulmak (t.1)

d. isim Ar. hayâl + y.f. Tr. bulmak Canlanmak

*Cansız her şey **hayat buluyor**, yaşıyor, heyecanlanıyor, gülümsüyordu (Doğuş, s.80).*

hayır hayır (t.1)

Kesin bir biçimde “olmaz, yok, öyle değil” anlamında kullanılan söz

Hayır hayır, Mehmet bunu yapamazdı (Nöbet, s.207).

haykırma (t.1)

nsz Ansızın haykırmak

Haykırma yüzlerine o garibin dört yetimle bir ihtiyar anayı beslediğini (Telsiz Memuresi, s.29).

hayret verici olmak (t.1)

Şaşırtıcı olmak

Doğrusu bu benim için bir hayli hayret verici oldu (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

hayretler içinde bırakmak (t.1)

şaşmasına sebep olmak

Bit, ordudaki katır, gazete yazarı, mavi turnosol kâğıdını, tekaütlüğüne kadar kızıla çevirerek öğrenciyi hayretler içinde bırakan bir kimya öğretmeni, bir turist, bir politikacı gibi bir şeydir (Bitler, s.189).

hazır beklemek (t.1)

isim Ar. hâzîr + y.f. Tr. beklemek bir şeyi hemen yapabilecek durumda olmak

Gerilmiş yüz çizgilerinde renksiz bir azab, çılgılık olmaya hazır bekliyordu (Kurşun Dünyasından, s.82).

hazırca (t.1)

sıfat hazır hale getirilmiş

Kullandığı sözler, çok daha evvel, defalarca söylenmiş, yıpranmış, ton ve renginden kaybetmiş de sırası gelince hazırca çıkarılmış gibiydi (Cümbüş, s.138).

heh (t.1)

ünlem Alaylı gülüş hâlinin ifâdesi

“Anarşist.” diye yalancıktan azarladı beni ve “Heh, heh, heh, heh.” diye güldü (Sesli Ansiklopedi, s.180).

herein (t.1)

İng. İngilizce burada anlamına gelen kelime

Aynı ses tonlu “Herein” çağrısı aralarını, deli panayı kahaahaları dolduruyordu.

hırsla (t.6), s.122, 123, 174, 184(2), 187

zarf Öfkeli, kızgın biçimde

Parmakları, mektubu iki kat yapacak kadar hırsla kavramıştı (Okuyamadığım Mektup, s.122).

hışır hışır (t.1)

zarf Tahriş olmuş, büzüşmüş, nasılaşmış

Sonra "Amca" dedim, taş taşımaktan **hışır hışır** olmuş ellerimi uzattım, hıçkırıklarım aralık verdikçe "Biz" dedim (Sınır, s.105).

Himalaya Dağı (t.1)

isim, coğrafya Asya kıtasının orta ve güney kısmında yer alan dünya üzerindeki en büyük ve en yüksek dağı

Bizdeki yaşama için gerekli bilgiler yerine onlar **Himalaya Dağının** yüksekliğini, solucanın sinir sistemini, Brezilya'da elde edilen kahve'nin kaç gram olduğunu öğrenirler (Koyun Olmak, s.173).

Hindistan (t.1)

isim, coğrafya Dünyanın en büyük yedinci coğrafya alanı ve en büyük ikinci nüfusuna sahip Güney Asya'da bulunan ülke

Bambu şekli, tarçın kokusu ve **Hindistan** güneşi sinmişti mısralarına (Odamdaki Cinayet, s.141).

Hollanda (t.1)

özel, isim Kuzey ve batıda Kuzey Denizi, güneyde Belçika, doğuda Almanya ile komşu olan devlet

Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soytarı, **Hollanda** tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir on-sekizinci asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soytarı Olmak, s.95).

hoşgörülük (t.1)

gücenilecek veya karşılık gelinecek bir davranışı hoşgörü ile karşılamak, anlayışla karşılamak, kusur saymamak durumu

Hırsla, "Ben" diye söze başlarken, o sükûnet ve **hoşgörülükle**, "Evet anlıyorum, siz öğrencisiniz." dedi (Bitler, s.187).

hudutlarını (bile) aşmak (t.1)

d. bütün gücünü en son noktaya kadar kullanmak

O kadar ki" dedim "sizin neslinizdeki gibi zaman zaman **hudutlarını bile aşmayı** düşünmez oldular, semiz ve mutlular şimdi (Bir Eşek Karşısında, s.193).

hukuk adamı (t.1)

isim Hukuku meslek edinen, hukukla uğraşan kimse

Korkuları ve vicdan azapları, güzel konuşan **hukuk adamlarının** ifâdesinde hemen hemen yok denecek kadar inceliyor, hatta çoğu iyi bir iş yapmanın iç rahatlığına erişiyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

hükümetçe (t.1)

zarf Bir ülkenin yönetim kuruları tarafından

*Bu zehirlerin imâlinin Belediyece ve **hükümetçe** bilinmemesi ve onların böyle bir cinayete ortak olmamaları tabiidir (Almanya Notları, s.184).*

hürriyetsever (t.1)

*sıfat Ar. hürriyet + Tr. sever Hürriyetçi, hürriyetperver, özgürük savunucusu, düşkünü Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soytarı, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir on-sekizinci asır Fransız **hürriyet severinin** klasik elbiseleriydi bunlar (Soytarı Olmak, s.95).*

Hüvel bâkî (t.1)

Ar. “Her şey gelip geçicidir, bâki kalan O’dur” şeklinde Allah’ın ebediliğini ifade eden ve Osmanlılar’da genellikle mezar taşlarının baş kısmına yazılması âdet olan Arapça ibare

*Bir kuş neşeyle öttü, heceleyerek; eski yazıyla yazılmış “**Hüvel bâkî**” ibaresini okuyabildi (Dua, s.40).*

ıstırap vermek (t.1)

isim Ar. iztirâb + y.f. Tr. vermek Bir olayın veya durumun acı hissi vermesi

*Odada karım ve ben yalnız, odam fakir ve zelil, ağzımda bir acılık var; **ıstırap veriyor** (Misafir Geldi, s.23).*

iç âlem (t.1)

isim, felsefe Bireyin ruhsal yaşamının bütünü

*Delikanlının kahkahasında beni sarsan ve **iç âlemime** nüfuza yeltenen bir şey var, sinirleniyorum (Taşınmadığım Ev, s.76).*

iç durumu (t.2), s.140, 148

isim Ruhsal durum, ruh durumu

*Anlatılması güç bir **iç durumuydu** bu (Odamdaki Cinayet, s.140).*

iç rahatlığı (t.1)

isim, mec. Gönül ferahlığı, dertsizlik

*Korkuları ve vicdan azapları, güzel konuşan hukuk adamlarının ifâdesinde hemen hemen yok denecek kadar inceliyor, hatta çoğu iyi bir iş yapmanın **iç rahatlığına** erişiyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).*

ilâç paketi (t.1)

isim Ar. ‘ilâc + Fr. paquet İçine ilaçların konulduğu kutu

*Elleri hırsıyla titreyerek bir **ilâç paketini** bana uzattı, “Nedir bu?” diye sordu (Almanya*

Notları, s.184).

in (t.2), s.178(2)

isim Ruh birimi

Değeri 100 üzerinden 0,01 **in** (in bir ruh birimidir) (Zebra-Son-Animo, s.178).

incileşmek (t.1)

sıfat inci haline gelmiş olan

*Bebeğin yüzüne biraz güneş kırmızısı, gözlerine biraz altın tozu ekdim, bir büyük dikende **incileşen** çiğ damlacığı, göz pınarlarımı süsledi (Isırmak, s.204).*

İngiltere Kralı (t.1)

özel, isim Birleşik Krallık, İngiltere'nin devlet başkanı

***İngiltere Kralı** ölür, ağlarım, Rita'nın değiştirdiği kocaların listesini bilirim (Serhoş, s.62).*

İngiltere (t.1)

özel, isim İngiltere, Birleşik Krallık'ı meydana getiren dört ülkeden en büyük ve merkezî olanı

***İngiltere** kadar uzak ve soğuktu soru, omuzlarımı silktim (Odamdaki Cinayet, s.140).*

inmek (t.8)

4.z.f. Alçalmak

*Yarım ve sık nefeslerle göğsü **inip** kalkıyordu (Suç, s.92).*

İran (t.1)

özel, isim Resmî adı İran İslam Cumhuriyeti Güneybatı Asya'da ülke

*Daha Roma ve **İran** tesiri düşünülmecek kadar eski oldukları göz önüne getirilirse, iki asıl cinsten, yâni erkek ve dışıdan meydana geldiği söylenebilir bu toplumun (Passionya Buluntuları, s.154).*

İsa (t.3), s.165, 203, 204

özel, isim Peygamber

*Küçüktüm o zaman, hani imamın **İsa** efendimizden bahsettiğinde (Isırmak, s.203).*

ise (t.5), s.96(2), 171, 189, 196

bağlaç –imek bağlacı

*Bir insanın diktiği bir fidan, kısa bir süre bir kütük, biraz daha sonra **ise** biçilir tahta olur (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

İslâm Tarihi (t.1)

isim İslam dininin çıkışından itibaren anlatan kitap

Meşrute vardı mescidin yanında, tek odalı küçük baraka yarıya kadar kitap doluydu.

“Sahih-i Bu- harî” vardı, “İslâm Tarihi”, “Eflâtun” vardı. (Deli İmam, s.56).

İstanbul Kapı (t.1)

özel, isim Erzurum ili merkezinde bulunan mahalle, yer

Burnu irice, burun delikleri açık, kemikli ve renksiz yüzünde iğrenç gururuyla dikkati çeken yegâne yer, mavi yeşil arası gözleri. İstanbul Kapı’yı geride bıraktık (Yeni Gelen, s.72).

İstanbul Belediyesi (t.2), s.184(2)

isim İstanbul ilinin temizlik, aydınlatma, su, toplu taşıma ve esnafın denetimi gibi kamu hizmetlerine bakan, başkanı ve üyeleri halk tarafından seçilen, tüzel kişiliği olan örgüt

Bunu ben değil İstanbul Belediyesi bile bilemez (Almanya Notları, s.184).

İstanbullaşmak (t.1)

sıfat İstanbul Türkçesi kullanır hâle gelmiş

Komşunun radyosundan gelen Anadolu sesi, İstanbullaşmış Anadolu sesi, Sokoni markalı, gazyağı tenekesi bozması saksının ve siyah, rutubetli toprak içine gömülü, veremli edası taşıyan, yeşili sarıya çalan karanfil dalları arasında odaya süzülüyordu (Talebe, s.47).

istidacı (t.1)

isim Para karşılığında dilekçe, mektup vb. yazan kimse, arzuhâlcı

Bu demekti ki; bakkal, lâğımci, ciğerci, kasap, istidacı ve boş gezip kaldırımları ölçen meslek erbabının devlet yönetimi hakkındaki düşüncelerinden yararlanamazlardı (Passionya Buluntuları, s.155).

işe başlamak (t.2), s.164, 166

isim iş + y.f. başlamak Herhangi bir çalışmaya koyulmak

Önce koltuklardan işe başladım (Papağan Dedi Ki, s.166).

Kabil (t.2), s.141(2)

özel, isim Dini kaynaklarda geçen, Âdem ile Havva’nın büyük oğlu olan ve kardeşi Habil’i öldüren, tarihteki ilk cinayeti işleyen kişi

Kabil, akan suya bakarak ilk insan hayâlini kuruyordu (Odamdaki Cinayet, s.141).

kadeh kadeh (t.1)

sıfat Çok, pek çok

Arşivler karıştırmış, telefonlar etmiş, okuyucu karşısında türlü taklalar atmış, şaklabanlıklar yapmış, tek tek bütün meyhanelerde, kadeh kadeh konular toplamış, yarın bunları rengârenk çıkarmağa hazır bir gazete yazarıdır gelen (Yorgunluk

Hakkında, s.208).

kalmak (t.41)

6. Bir şeyin altında ezilmek

*Krikonun kaymasıyla bir arkadaşımın arabanın altında **kalmasından** bahsediliyor (Misafir Geldi, s.22).*

7.Son olarak

*Yalnız sizin köyde beklemeyi lezzetine, şekline, yönüne göre bir isimlendirmek **kalmış** (Bekleyenler, s.146)*

kan rengi (t.1)

isim Koyu kırmızı renk

*Kalın elyaflı öğle sonrası güneşi, masa üzerindeki çay fincanını dikine katediyor ve çayın **kan rengini** beraberinde sürükleyerek masanın yeşilini bir noktada kırmızıya boyuyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).*

Kapalıçarşı (t.1)

özel, isim İstanbul ilinin merkezinde Beyazıt, Nuruosmaniye ve Mercan semtlerinin ortasında yer alan dünyanın en büyük çarşısı ve en eski kapalı çarşılarından biri
*Ağır ağır **Kapalıçarşı'dan** geçmiş, eve gelmiş olurdu bu vakit (İnsanlar ve Saatler, s.112).*

Karacaoğlan (t.1)

özel, isim 17. yüzyılda yaşayan âşık edebiyatının en önemli şâirlerinden biri
*Kara oğlum, **Karaca oğlan** (Talebe, s.47).*

Karadeniz (t.1)

özel, isim Türkiye'nin kuzeyinde yer alan iç deniz

***Karadeniz'den** kopan serin bir rüzgâr, terli sırtlarına vuruyor, titretiyordu (Kırkıncı Yıl, s.47).*

Karasu (t.1)

özel, isim Karasu, Marmara Bölgesi'nde, Sakarya iline bağlı bir ilçe

*Sağda, **Karasu** civa pırıltılarıyla yoluna devamda (Yeni Gelen, s.72).*

Kennedyler (t.1)

özel, isim Suikastle öldürülen ABD'nin 35. başkanı John Fitzgerald Kenndy'nin ailesi
*Be yavrum, **Kennedylerin** akıbetini gördünüz (Bitler, s.187).*

keşif bölüğü (t.1)

isim, askerlik Düşmanın durumunu anlamak, arazi ve yollar hakkında bilgi toplamak için gönderilen bölük, keşif kolu

Keşif bölümünden Mehmed Korkusuz (Nöbet, s.207).

keyifli keyifli (t.1)

zarf Mutlu bir biçimde

Keyifli keyifli gülümsedi (Dua, s.40).

kılığına sokulmak (t.1)

oymuş gibi görünmek

Keloğlan kılığına sokulmuş da olsa, bir prens olduğunu hissetmeyecek bir kalp için, prensesin de anlamı yok tıpkı kırk bir kapı gibi (Açmadığım Kapı, s.149).

kırk bir (t.4), s.148, 149(3)

isim Kırktan sonra gelen sayı

Masallarda kırk bir, rakamların son bulunduğu yerdir (Açmadığım Kapı, s.149).

kırk birinci (t.8), s.148(3), 149(2), 150(3)

sıfat Kırk bir sayısının sıra sıfatı

Kırk kapıyı açtığım kolaylıktan çok uzak görünüyordum kırkbirinci kapı karşısında (Açmadığım Kapı, s.148).

kırk ikinci (t.1)

sıfat Kırk iki sayısının sıra sıfatı

Artık bir kırk ikinci kapı yoktur sizin için (Açmadığım Kapı, s.149).

kıskançlık duymak (t.1)

kıskanmak

Tuhaf bir kıskançlık duydu acemi erata karşı (Terhis, s.43).

kıvrık kıvrık (t.1)

sıfat Eğrilip bükülmüş, yuvarlak bir biçim verilmiş olan

Lâf olacak, bizim imamın lâfları gibi kıvrık kıvrık ve baharatlı (Isırmak, s.203).

kibrit kutusu (t.1)

isim Ar. *kibrīt* + Rum. *kutu* Bir ucu sürtünme sonucu yanabilecek birleşimde olan küçük tahta veya karton parçalarını bulduran küçük kutu

Kibrit kutusunu, masaya zar gibi attım (Palto, s.128).

kilometre saati (t.1)

isim Fr. *kilomètre* + Ar. *sā`at* Arabalarda yer alan araçların ne kadar yol aldığını gösteren gösterge, takograf

Küt baş parmağı ile kilometre saatinin tozunu sildi ve Aziz, şoförlüğün mağrur kılıfında kaybolup gitti (Şoför Aziz, s.28).

kimya öğretmeni (t.1)

isim Kimya dersini veren kimse, hoca, muallim, muallime

*Bit, ordudaki katır, gazete yazarı, mavi turnosol kâğıdını, tekaütlüğüne kadar kızıla çevirerek öğrenciyi hayretler içinde bırakan bir **kimya öğretmeni**, bir turist, bir politikacı gibi bir şeydir (Bitler, s.189).*

koyun postu (t.1)

isim Koyunun derisinin terbiye edilmesi ile yapılan post

*Yeni dokunmuş yerlerde motifler, **koyun postu** gibi uzun tüylü ve intizamsızdılar (Vermek ve Ötesi, s.118).*

koyunluk (t.1)

isim Koyun gibi (verilen buyruklara uyan, kendi kişiliğini gösteremeyen kimse) olma durumu

*Bir koyunun, özellikle benim gibi yemini yiyen, semirmeye çalışan, sürüden ayrılmayan, fırsat bulursa komşu tarlalardan çalan, yoksa bulduğu ile yetinen, **koyunluk** bilincine varmış bir koyunun çekineceği ne olabilirdi? (Koyun Olmak, s.170).*

Köln (t.1)

özel, isim Almanya'nın dördüncü, Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti'nin en büyük şehri
*Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla Paris'te, Bastil Meydanı civarında, ya da **Köln'ün** zarif Dom'u önünde, güvercinlere ekmek kırığı atan insanlar arasında rastlayacağımdan emindim (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

köpük köpük (t.1)

sıfat Kabarcık oluşturacak biçimde

*Babamın mutluluk içinde oluşu, yakut kayalar ve altın saraylar önünden geçişi, **köpük köpük** gazoz akan derelerden (babam şerbet derdi ama, ben gazozu böyle bir dere için daha uygun bulurdum) eğilip kana kana içişi bile yüreğimdaki korkuyu azaltmaz, hafifletmezdi (Hayâl Ülkelerinden, s.88).*

köpükçük (t.1)

isim Küçük kabarcık, köpük

*Dudakların kenarındaki tükürük **köpükçüklerini** yaladı (Isırmak, s.204).*

kötü kötü (t.1)

zarf Kaba, endişe veren bir biçimde

*Önceleri kaşlarını çatıp **kötü kötü** baktı bana; daha sonra yılışık bir gülümseme yüzüne yayıldı (Napolyon'un Ümidi, s.152).*

köycek (t.1)

isim Bütün, tüm ahali olarak

Sonra durmuş oturmuş, bir tonda, günün bir vaktinde köycek bekleriz.” diye bitirdi konuşmasını (Bekleyenler, s.145).

krempertev (t.1)

isim Açık saman rengi parlaklığında

Yüzünü aydınlatan nur, henüz yerini krempertev’e terk etmemiş (Telsiz Memuresi, s.30).

kurşunîlik (t.1)

isim Kurşunî durumunda olan

Çelik iskelet, göğün ruhsuz kurşunîliği üzerine, kalın, siyah ve kesin çizgilerle çizilmiş, dev bir resim gibiydi (Okuyamadığım Mektup, s.121).

kürecik (t.2), s.82, 108

isim Küçük küre biçiminde

Fıskiyeden su yükseliyor, etrafa dağılıyor, yeni boyalı siyah ayakkabımın yüzünde ufak kürecikler hâlinde toplanıyordu (Rilke’nin Dişiliği Hakkında, s.108).

lafın sonunu getirememek (t.1)

d. sözü bitirememek, yarıda kalmak

Lâfın sonunu getiremedi, ağladı (Suç, s.92)

Lala Paşa Camii (t.1)

özel, isim Erzurum’da yer alan tarihi Osmanlı camisi

Lala Paşa camii’nin önünden geçiyoruz ve kararsızız (Yeni Gelen, s.72).

Lat (t.1)

özel, isim İslâm öncesi Arabistan’daki kader, kısmet ve bereket tanrıçası, putu

Tarihe bakıyorum 3000’inci yılın adamı, firavunlardan, Benî İsrail’in buzağısından, Olemp’in serhoş tanrılarına, Lat ve Uzza’dan, Avrupa’nın madde aşkına, Amerika’nın tröstüne, Rusya’nın politbürosuna kadar Tarihe bakıyorum, yalnız olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

Leningradlı İvan İvanoviç (t.1)

özel, isim Zebra-Son-Animo adlı hikâyede geçen roman karakteri

Örneğin Newyorklu Robert Jonson’un, Leningradlı İvan İvanoviç’in aziz ruhlarının izlerini pek çok insanda gördüm (Zebra-Son-Animo, s.176).

Londra (t.1)

özel, isim İngiltere ve Birleşik Krallık’ların başkenti

Şu anda Londra’da kaç gentlemen kaç lokantada Beefsteak ve pudding’ini ye-

mektedir? (Yorgunluk Hakkında, s.210).

long life (t.1)

İng. Uzun ömürlü yağ çeşidi

*Ambalaj zeytinyağı, içindekiler ay çiçeği, **long life** motor yağı (yanık yağdan filtre edilmiş) yer fıstığı yağı, yüzde doksan sekiz virgül dokuz doksan sekiz safiyette alüminyum... (Almanya Notları, s.184).*

lüks (t.2)

2.sıfat Pahalı

*Bizim çocuklar gibi, yani, bilinen ve bilinmeyen vitaminlerin cümlesini içinde toplayan, eskilerin düpedüz pirinç unu dedikleri **lüks** mamayla beslenmiş üç çocuğun rahatça yatıp uyuyacakları büyüklükteydi (Papağan Dedi Ki, s.167).*

malade (t.1)

isim Fransızcada hasta anlamına gelen sözcük

*Dirseğiyle dürttü erkeği, çenesiyle beni gösterdi ve ilgisiz bir acımayla, esnermiş gibi, “**Malade**” dedi (Koltuk Değnekleri, s.106).*

Malta çarşısı (t.2), s.44, 46

özel, isim İstanbul’un Fatih ilçesinde yer alan gıda ihtiyaçlarının karşılandığı tarihi çarşı

*Hepimiz gülüştük güyâ ve **Malta çarşısının** eğri parkeleri bir hamalın ve bir sürü dükkân sahibinin kahkahalarına şahit oldu bu gün (Borç, s.46).*

manasızlaşmak (t.2), s.22(2)

nsz Anlamsız duruma gelmek

*Bizim hareketlerimiz yavaşlıyor, sönüyor, **mânasızlaşıyor**, sathileşiyor (Misafir Geldi, s.22).*

Marilyn kalçalı (t.1)

isim Amerikalı aktris ve model Marilyn Monreo gibi kalçası olan

*Bir çok filiz misali upuzun, japone entarisinden cömertçe taşmış kollu, **Marilyn kalçalı** kızı, teşhir zevkinden mahrum idraksiz ve intibak imkânından uzak kafasıyla reddetmesi bundandır (Borç, s.45).*

Mayk Hammer (t.1)

özel, isim ABD’li yazar Frank Morrison Spillane’in yazdığı çizgi roman serisinin ana karakteri

***Mayk Hammer** cesede dikmişti bakışlarını (Odamdaki Cinayet, s.141).*

Mayk (t.1)

özel, isim ABD’li yazar Frank Morrison Spillane’in yazdığı çizgi roman serisinin ana karakteri

Mayk, küliüstürüne (Bu, onun öğrenmek için gösterdiği bir çeşit alçak gönüllülüğün etkisiyle otomobiline verdiği isim; yoksa yepyeni ve lüks bir araba) atladı ve güzel sekreteri Velda’ya doğru volla aldı (Odamdaki Cinayet, s.140).

mecbur edebilmek (t.1)

isim Ar. mecbūr + y.f. Tr. edebilmek zorlama ihtimali bulunmak

Bu ün kazanmış doktoru istediğim tarzda hasta olduğumu söylemeye **mecbur edebilirdim** (Elli Liralık Teşhis, s.101).

Mecidiyeköy (t.1)

özel, isim İstanbul ilinin Şişli ilçesinde yer alan bir semt

Aynı saatlerde **Mecidiyeköy’de**, kulak verin bir ayak sesi yalpalar, yorgundur (Yorgunluk Hakkında, s.208).

memeli hayvan (t.1)

isim, hayvan bilimi Doğurarak üreyen, memeleri olan, sıcakkanlı, iki akciğerli, kalbinde dört boşluğu olan, vücutları genellikle tüylerle örtülü omurgalı hayvanlar sınıfı

Sonra kendi kendime, **memeli hayvanlarda** beyin ağırlığı en önemli üstünlüktür (Papağan Dedi Ki, s.167).

mi (t.181), s.17(3), 26(3), 27, 28, 29(3), 30(3), 31, 32(3), 40, 41, 42, 43, 45, 53, 55, 58(2), 59, 60, 61(2), 63, 65(3), 66, 74, 80(3), 84(3), 85, 86, 91(2), 93, 106, 109(3), 111(2), 114, 116(3), 118, 125(5), 128(4), 129, 130, 137(2), 138(4), 141(5), 142(14), 143(16), 144, 145(4), 146(2), 152(4), 153, 155, 157(3), 158(2), 167, 171(2), 173(3), 174(3), 176(2), 177, 179, 181, 183(2), 184(3), 187, 188(4), 189(2), 190(2), 192(2), 193, 194, 197(2), 200(4), 201, 203(2), 204(6), 205, 206(2), 207

edat sonuna getirildiği tümceye ya da sözcüğe, söyleyiş biçimine, tonlamaya göre soru, şaşma ya da yadsıma anlamı katar

Bilmek mi? diye esnedi; sakalını uzun uzun kaşdı, göğsünü olanca hızıyla şişirerek karşiki çalı kümesine okkalı bir tükürük yolladı (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

Mısır (t.1)

özel, isim Arap yarımadasında yer alan, başkenti Kahire olan devlet

Mısır’ın namılı firavun sülaleleri, Babil hükümdarları ve Amerika’nın gökdelen mimarlarının tümü, dostumun geniş küfür hâzinesinden hisselerini bol bol aldılar (Sesli Ansiklopedi, s.179).

Millî Eğitim Bakanlığı (t.2), s.201(2)

isim Eğitim ve öğretim hizmetlerini yürüten bakanlık, kurum

Cömertçe bir düşünüşle telepatik yoldan, malın bir kısmını, Millî Eğitim Bakanlığına, diğerlerini de Dış İşleri, İç İşleri ve Adalet Bakanlıklarına gönderdi (Fikirci, s.201)

misafir evi (t.1)

isim Konukların kaldıkları yer

Delikanlılar Âşık Garip kitabını okurlar, o da misafir evinin arka tarafındaki çatlaktan dinlerdi (Nöbet, s.206).

misâl vermek (t.1)

isim Ar. mişâl + y.f. Tr. vermek bir konuyu daha ayrıntılı bir biçimde anlatabilmek için örneklendirmek, örnek vermek

Şiirler söylemiş, misâller vermiş, ruhu ve eti birbirine karıştıran basit insan davranışıyla alay etmiş, “Ben” demişti “Hiç elmas bir küpeyi mahfazasıyla takan bir kulak görmedim (Koltuk Değnekleri, s.107).

motorlaşmak (t.1)

sıfat Motor haline gelmek

Sebeb-i saadetimiz buzdolabı ve değişik markalı otomobillerin biz azad olmaz köleleri, motorla motorlaşmış biz zavallılar (Tereke, s.68).

muhalefet lideri (t.1)

isim Hükûmet kurmaya katılmamış partinin başkanı

İlk tepki Muhalefet liderinden geldi (Fikirci, s.201).

münakaşa yapmak (t.3), s.33, 45, 67

isim Ar. munākaşa + y.f. Tr. yapmak tartışmak, münakaşa etmek

Genişçe yer yatağının diğer ucunda güzel karısı, akşam münakaşasını yaptıkları yeni eve taşınma meselesini unutmuş gibiydi (Yeni Gün, s.33).

mürüvvetini göstermek (t.1)

d. isim Ar. muruvvet + y.f. Tr. göstermek anne ve baba çocuklarının sevinçli günlerini görerek mutluluk duymak, mürüvvetini görmek

Düğün günü anam; Rabbim bir mürüvvetini gösterdi amma, asıl mürüvvetini dedi (Suç, s.92).

nakil cihazı (t.1)

isim Zebra-Son-Animo’da ruhları rengine, şekline vb. ayıran cihaz

Portalyaca “ruh terazisi” ve “nakil cihazı” kelimelerinden meydana gelmiş (Zebra-Son-Animo, s.176).

Napolyon Bonapart (t.4), s.152, 153(3)

özel, isim Fransız asker ve devlet adamı

Napolyon Bonapart bir Fransız generaliydi (Napolyon'un Ümidi, s.152).

Napolyon (t.15), s.151(9), 152(5), 153

özel, isim Fransız asker ve devlet adamı Napolyon Bonapart

Bu güne kadar karşımda saygıyla dikilen, kaba ve beceriksiz ellerini şaşkınlıktan koyacağı yeri şaşırان cahil çocuk, yontulmamış sükûnetiyle Napolyon'dan, onun kahvesini içtiği saatten bahsediyordu (Napolyon'un Ümidi, s.151).

nasırlaşmış (t.1)

sıfat Nasırı olan, nasır bağlamış, nasırlı

Nasırlaşmış vicdanlarının iniltiden farksız sesini bu teselliyle boğdular (Deli İmam, s.57).

nefessiz (t.3), s.101, 103, 124

zarf Soluk almama durumu

Hani konuşmanın mecburiyet olduğu, ama nefessiz kalmışçasına mecburiyet olduğu anlar vardır (Palto, s.124).

nezaket gösterisi (t.1)

isim, Ar. nezāket + Tr. gösterisi Nazikçe davranış biçimi

Ya da bir çeşit nezaket gösterisiydi davranışı (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).

noktacık (t.1)

isim Çok küçük boyutlarda işaret, benekcik

Korkular arkamda, yolun sonundaki ışık noktacıklarında umut, babamın getireceklerini, Eldorado'nun bir çağla erikte ısırılacak buruk ve hoş lezzetini beklerdim (Hayal Ülkelerinden, s.88).

ohoo (t.1)

ünlem neler neler, çok vb. anlamında söylenir.

Ohoo, çok oluyor ben öleli; çok oluyor çok (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

okuyan (t.2), s.29, 172

s.f. Okumak işini, eylemini yapan gerçekleştiren kişi

Oh, o kitabı düşünüyorum, o kitaptan yararlanarak mezun olmuş öğrenciyi, halen okuyanları, meselâ o kitaptan öğrendiği tarzda bir fabrika kurup, çelik imal etmeye çalışan insanı düşünüyorum (Koyun Olmak, s.172).

Olemp (t.1)

özel, isim Olimpos olarak bilinen Yunanistan kuzeyinde, Teselya ve Orta Makedonya idari bölgeleri arasından kalan meşhur, mitolojik dağ
*Tarihe bakıyorum 3000'inci yılın adamı, firavunlardan, Benî İsrail'in buzağısından, **Olemp'in** serhoş tanrularına, Lat ve Uzza'dan, Avrupa'nın madde aşkına, Amerika'nın tröstüne, Rusya'nın politbürosuna kadar Tarihe bakıyorum, yalnız, olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

olgunlaşmak (t.2)

2.Olgun duruma gelmek, olmak

*Ben Sim; sizden sonra gergedan, öküz, eşek, timsah vücutlarında insan olmak için gerekli pek çok hayvan özelliği ile **olgunlaştıktan** sonra, biraz eşek, biraz karga, biraz insan, pek çok da aşkınlıkla nihâî şeklimi buldum (Passionya Buluntuları, s.157).*

on sekizinci (t.1)

sıfat On yediden sonra, on dokuzdan önce gelen sayı

*Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soytarı, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir **on-sekizinci** asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soytarı Olmak, s.95).*

on yedi (t.2), s.111(2)

isim On altıdan sonra, on sekizden önce gelen sayı

*Bu, **onyedi** yıllık ahbaba şöyle bir alıcı gözüyle baktı (İnsanlar ve Saatler, s.111).*

oto-füze (t.1)

isim Uzaktan kontrol edilebilen, otomatik füze

*Belki küçük bir gezegen, belki katılaştırılmış havadan mamul bir **oto-füze**, belki, belki düpedüz kadın diyorum kendi kendime (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

öğle sonrası (t.1)

isim Gündüz saat on ikiden sonra ikindiye kadar olan zaman dilimi

*Kalın elyafli **öğle sonrası** güneşi, masa üzerindeki çay fincanını dikine katediyor ve çayın kan rengini beraberinde sürükleyerek masanın yeşilini bir noktada kırmızıya boyuyordu (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).*

ön plân (t.2), s.134, 197

isim İlk sırada, başlangıçta yer alan, görünür olan

*Zaman geçtikçe kendi fikirleri **ön plana** geçer oldu, tabî kullandıkları isim yine aynıydı (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

önüne koymak (t.1)

isim ön + y.f. koymak ortaya koymak, meydana çıkarmak, göstermek

Raftan bir şişe alarak ekranın önüne koydu, bir düğme çevirdi, bir anda ışıklar yanıp sönmeye, göstergeler oynamağa başladılar (Zebra-Son-Animo, s.177).

Pan-Amerikan (t.1)

özel, isim 1927'de kurulan ve 1980'lere değin dünyanın pek çok yöresini kapsayan bir havayolu ağına sahip olan ABD merkezli eski havayolu şirketi
*Malûm hayaller, güya terhis olmuşum da **Pan-Amerikan'da** iş hazırmış, Nilüferimi, 6 aydır haber alamadığım Nilüferimi, benim vefasız, benim tatlım Nilüferimi; Tak-sim meydanında görüvermişim de... (Erkeklik Özentisi, s.32).*

para kesesi (t.1)

isim, Fars. pāre + kīse Para gibi cepte taşınan şeyleri koymaya mahsus kumaş, örgü, deri veya boncuktan ufak torba
*Bunlar; uzun ve çok zor geçmiş bir zamanın, bir kütükten oyup çıkardığı bir kadirge, renkli boncuklarla işlenmiş **para kesesi**, sonu “Gerçek mahkûmiyet sevmektir.” diye biten bir şiir ve bir yağlı boya tabloydu (Yeni Okul, s.114).*

Paris (t.1)

özel, isim Fransa devletinin başkenti
*Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla **Paris'te**, Bastil Meydanı civarında, ya da Köln'ün zarif Dom'u önünde, güvercinlere ekmek kırığı atan insanlar arasında rastlayacağımdan emindim (Rilke'nin Dışılığı Hakkında, s.109).*

patlıcan siyahı (t.1)

isim Patlıcan rengi, koyu siyah
*Küçüğün ayağı havuç kırmızısından **patlıcan siyahına** dönerken; yazı hatırlamamak elinden gelmedi (İnsan Hamal, s.51).*

peşinde sürtmek (t.1)

d., mec. Başboş, amaçsız gezip dolaşmak
*Ben belki de kaçan sonuç **peşinde sürterken** onlar bekliyorlardı beklemeyi (Bekleyenler, s.147).*

Pıgale (t.1)

özel, isim Paris'in Montmatre civarındaki mahalle
***Pıgale'i** gözünüzün önüne getirin (Yorgunluk Hakkında, s.208).*

polis memuru (t.1)

isim Şehirde kamu düzenini, huzur ve güvenliği sağlayan kuruluş, kolluk, zabıta
*Sıradan biri gibi, bir öğrenci, bir **polis memuru**, bir öğretmen, bir partili ya da ne bileyim fikrî kıymetlerden yoksun biri gibi davranması ve üstünde taşıdığı serveti belli*

etmemesi gerekirdi (Fikirci, s.199).

politbüro (t.1)

isim Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nde(bugünkü Rusya Fedarasyonu'ndan önce 1990'da dağılan devlet) komünist partinin, politikalarını belirleyen en üst karar organı

*Tarihe bakıyorum 3000'inci yılın adamı, firavunlardan, Benî İsrail'in buzağısından, Olemp'in serhoş tanrılarına, Lat ve Uzza'dan, Avrupa'nın madde aşkına, Amerika'nın tröstüne, Rusya'nın **politbürosuna** kadar Tarihe bakıyorum, yalnız olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

Portalyaca (t.2), s.175, 176

özel, isim Portalya ülkesinde konuşulan dil

*Dilografın, **Portalyaca** - Türkçe çevirisinde yaptığı yanlışlıklar, herhangi bir yazarımızın, ya da şöhreti dillerde gezen romancımızın, Türkçede yaptığı hatalar kadardı (Zebra-Son-Animo, s.175).*

Portalyalı (t.1)

özel, isim Portalya ülkesine mensup olan kişi

***Portalyalı** bilgin, âdetlerimizi öğrendiğini gösteren bir jestle dıştan içe doğru sümküriüp yutkundu ve "Röportaj öyle mi?" dedi (Zebra-Son-Animo, s.175).*

post (t.1)

Alm. Almancada posta (bir yere gelen veya bir yerden gönderilen mektup ve emanetlerin tümü) anlamında kullanılan kelime

*Arkadaşlardan biri, Alman postacıyı taklid ederek, "**Post**" diye bağırdı (Okuyamadığım Mektup, s.121).*

Profesör Dr. Hans Mann (t.1)

özel, isim Almanya Notları adlı hikâyede mahkemede bulunan özel ve teknik bilgi gerektiren hallede oy ve görüşü istenen uzman kişi

*Ben mahkemenizce tayin edilen, yeminli bilirkişi, **Profesör Dr. Hans Mann** (Almanya Notları, s.185).*

Profesör Pfluges (t.1)

özel, isim Alman bilim adamı

***Profesör Pfluges**'i atmuş, Geschihte'yle iktifa etmişti (Koyun Olmak, s.171).*

rahmet bulutu (t.1)

isim Atmosferde nem yüklü bulutlar, yağmur bulutu

*O gün bir **rahmet bulutu** gibiydiniz (Passionya Buluntuları, s.157).*

rahmetlik (t.1)

halk ağzında Ölmüş olan kimse

***Rahmetlikte**, kendisi gibi, ne at vardı, ne avrat (Dua, s.39).*

rakı kadehi (t.1)

isim Rakı içmek için özel olarak üretilen, dar ve uzunca bardak, rakı bardağı

*İhtiyara dikkatle baktım, kaldırdığı **rakı kadehine** baktım, aslan südü ha diye takıldım (Serhoş, s.63).*

randövü defteri (doğ. randevu defteri) (t.1)

isim Fr. rendez-vous + Ar. defter Belli bir saatte, belli bir yerde iki veya daha çok kişi arasında kararlaştırılan buluşmaların not alındığı defter

***Randövü defterini** gösterdi (Zebra-Son-Animo, s.176).*

Rein şarabı (t.1)

isim Almanyanın Ren yöresinde üretilen bir beyaz şarap çeşidi

*Ama biri **Rein şarabı**, diğeri gözyaşını içerir (Yorgunluk Hakkında, s.210).*

Reiner Maria Rilke (t.2), s.108, 109

özel, isim 1875 – 1926 yıllarında yaşamış Alman şiirinin en önemli temsilcilerinden

*Belli etmemeye çalıştığım halde hâlâ şaşkındım ve doğrusu hâlâ **Reiner Maria Rilke'nin** erkek olduğuna inanamıyordum (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).*

renk renk (t.2), s.155, 199

sıfat Çeşitli, farklı renklerde olan

*O, boy boy, **renk renk** evlâtlarını sever, onlara, bugüne iyi bakın derdi (Passionya Buluntuları, s.155).*

Rilke (t.7), s.108(2), 109(3), 110(2)

özel, isim 1875 – 1926 yıllarında yaşamış Alman şiirinin en önemli temsilcilerinden şâir, yazar

*Aman Rabbim nasıl bütünümlle **Rilke'nin** kadın olduğuna inanmıştım (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.108).*

Roma (t.1)

özel, isim M.Ö. IX. yüzyılda İtalya Yarımadası'nda kurulan Roma şehir devletlerinde başlayarak tüm Akdeniz'i çevreleyen M.Ö. 753 – M.S. 476 yılına kadar hüküm süren medeniyet, Antik Roma

*Daha **Roma** ve İran tesiri düşünülmecek kadar eski oldukları göz önüne getirilirse, iki asıl cinsten, yâni erkek ve dışiden meydana geldiği söylenebilir bu toplumun. (Passionya Buluntuları, s.154).*

Romilanya dili (t.1)

özel, isim Sesli Ansiklopedi adlı hikâyede yer alan makine dili

Romilanya dilinde politikacı anlamında kullanılan pa-pa-gan kelimesini duydum
(*Sesli Ansiklopedi, s.180*).

ruh bankası (t.1)

isim Ruhların bir denetim teşkilatı tarafından-ortaklığa dayanan- yönetilmesi, elde edilmesi

Böylece, bir ruh bankası ve belki de bir ruh tröst'ü kurmam mümkün olacak (Zebra-Son-Animo, s.176).

ruh durumu (t.1)

isim İnsanın içinde bulunduğu şartların veya taşıdığı psikolojik niteliklerin bütünü, vaziyeti, hâletiruhuyesi

“Şey” ruh durumunuza göre şekil değiştirir (Açmadığım Kapı, s.149).

ruh haleti (t.1)

isim Psikolojik durum, hâletiruhuye

Ben, bu ruh haleti içinde, gördüklerimin tamamen gerçek olmadığını sanıyordum (Kurşun Dünyasından, s.82).

ruh hali (t.2), s.101, 112

isim İnsanın içinde bulunduğu şartların veya taşıdığı psikolojik niteliklerin bütünü, durumu, vaziyeti, hâletiruhuyesi

Birden ruh halime uygun bir fikirle düşüncem aydınlandı (Elli Liralık Teşhis, s.101).

ruh nakli (t.1)

isim İnsan ruhunun başka bir insan ruhuna taşınması durumu

İsim yapmış bu yabancı ruh nakli bilgininin İstanbul ruhunun çok derinlerde gizlendiğini ve çok zaman kullanılmadığını bilmemesi normaldi (Zebra-Son-Animo, s.175).

sabaha dek (t.1)

zarf bütün gece boyunca, sabaha kadar

Sabaha dek kıvrandı durdu (Fikirci, s.201).

sağda solda (t.1)

zarf orada burada, etrafta

Binbir çeşit hayvan sağda solda bağıyor, oynuyor ya da uyuyordu (Bir Eşek Karşısında, s.194).

Sahih-i Buharî (t.1)

özel, isim Buhariyi Şerif adı ile meşhur hadis kitabını yazan, hadis alimlerinin önemlilerinden birisi

“*Sahih-i Buharî*” vardı, “*İslâm Tarihi*”, “*Eflâtun*” vardı (*Deli İmam, s.56*).

saray adamları (t.1)

isim Fars. serāy + Ar. ādem Sarayda görevi bulunan kişiler

Kralın katilleri, asiller, saray adamları, politikacılar aynı suç çerçevesinde toplanmışlardı (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135)

sarsıcı (t.1)

sıfat Zarar verici etkide olan

Bilselerdi kendilerini bu çok sarsıcı zevkten mahrum ederler miydi? (Passionya Buluntuları, s.155).

satın alabilmek (t.1)

Satın alma gücü olmak

Bunu satın alabilmek için iki ay aralıksız çalıştım (Palto, s.125).

saygı uyandırmak (t.1)

isim saygı + y.f. uyandırmak birine, bir şeye karşı saygı hissetmek

Bilen, çok şey bilen baba, kabilenin önderi, bilgini, hastaları tumar eden, ölümlere kutsal sözler söyleyen, saygı uyandıran, güçlü baba; yüzünde buruşuk bir gülüş, gözlerinde bir haz izi, cevap vermedi, yüzünün anlamına sözle birşeyler eklemedi (Doğuş, s.80).

sebilullâh (t.1)

Allah yolu, Allah yolunda karşılıksız yapılan şey

Verin, verin inilteleri arasında, ruhunun nüfuz edemediğim derinliklerinden kopup gelen (sebilullâh) alın, Allah aşkına alın, biraz daha alın diyen mert yalvarışı (Bir Sebilciden, s.15).

seksen türlü (t.1)

zarf Birbirinden çok farklı, çok değişik bir biçimde

Sen söyleyen çünkü, seksen türlü bahane bulurlar (Napolyon'un Ümidi, s.152).

senbernar (t.1)

isim Çok büyük ve adeleli, İsviçre kökenli köpek ırkı, Saint Bernard

Onlar çoğunlukla senbernar ya da pudel ruhunu beğenirler (Zebra-Son-Animo, s.176).

sıklı (t.3), s.101, 103, 115

sıfat Birbiri içine geçmiş, sıkıştırılmış olan

Sıkılı dişlerimde yakalardım kahkahaları, ya önleyemezsem, ya sürer giderse ve beni nefessiz bırakırsa gülüşüm diye korkardım (*Elli Liralık Teşhis*, s.103).

sınırı aşmak (t.1)

d. isim Rum. sınır + y.f. Tr. zorlamak Bütün gücünü en son tahammül noktasına kadar kullanmak

Ben, onların özlediği evlat ve arkadaş sınırlarını aşıyor; yabancı, bambaşka bir vücutta yeniden var oluyordum (Düşünmek, s.163).

sıraya sokmak (t.2), s.103, 115

isim sıra + y.f. sokmak düzenlemek, sıralamak, sıraya koymak

Beceriksiz bir acele ile, söyleyeceğim kelimeleri, zihnimde bir sıraya sokmaya çalışıyordum (Sınır, s.103).

sırtına yüklemek (t.1)

d. isim sırt + y.f. yüklemek Bir şeyin yükünü, sorumluluğunu üstüne almak

Soytarı Vön der Rosen, yiğitçe bağlılığı ile hikâyede beraberce yaşıyor, hatta insan zannediyordu ki; kralın soytarısı, umulmaz bir kap içinden çıkan bir iyi dev gibi, kralı, hikâyesini ve ızdıraplarını sırtına yüklenmiş, ayakta tutuyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).

sırtüstü uzanmak (t.2), s.32, 163

zarf sırtüstü + y.f. uzanmak sırtı yere gelmek üzere yatmak

Böceği uzun uzun seyretti, yüzündeki mes'ut ifade, etrafa seri ve endişeli bakışlarıyla bir ara kayboldu, yalnız olduğunu anlayınca memnun ve müsterih otlar arasında hızlı hızlı yürümeğe çalışan böceği bir müddet takip etti, tekrar etrafına bakındı ve serin zemine sırtüstü uzandı (Erkeklik Özentisi, s.32).

sıvaşıp kalmak (t.1)

-e Bulaşmak, üstünde kalmak

Maviydi gözleri, ama sanki üzerlerine süt dökülmüş ve biraz retina tabakasına sıvaşıp kalmıştı (Kurşun Dünyasından, s.82).

sigara paketi (t.2), s.28, 76

isim İsp. cigaro + Fr. paquet Sigaraları muhafaza eden kutu

Sigara paketimi uzattım, hissettirmeden ismini okudu (Şoför Aziz, s.28).

silinivermek (t.1)

Hızlıca, çabukça silinen

Gülümsedi ve okunacak bir şey, çekici bir hikâyeye olmalı diye düşündü, siliniverdi

aklından telsiz memuresi (Telsiz Memuresi, s.30).

silinivermek (t.1)

Hızlıca, çabukça silinen

*Gülümsedi ve okunacak bir şey, çekici bir hikâye olmalı diye düşündü, **siliniverdi** aklından telsiz memuresi (Telsiz Memuresi, s.30).*

silinmez (t.1)

sıfat mec. Değer ve önemi olan, unutulmayan

*Gidenlerin bıraktığı **silinmez** izler, bütün hafifliğine, bütün boşluğuna rağmen pis bir doluluk var etrafta (Taşınıdığım Ev, s.76).*

sivri sivri (t.1)

sıfat Çok sivri

***Sivri sivri** uçlu, kaşığa benzer şeyleri elinde evirdi, çevirdi (Çatal, s.36).*

sofrayı hazırlamak (t.1)

isim Ar. sufre + y.f. Tr. hazırlamak Sofra takımları ve yiyecekler koyarak sofrayı kurmak

*Döndüğümde annem **sofrayı hazırlıyordu** (Çatal, s.36).*

soğuk espri (t.1)

Dinleyende gülme etkisi yaratmayan, kötü espri

*Böylesine bir fikir Passionya mantığına göre bir **soğuk espri** niteliğinde olabilirdi ancak (Passionya Buluntuları, s.155).*

sokağa fırlamak (t.4), s.92, 166, 191, 199

isim Ar. zukaḳ + y.f. Tr. fırlamak aniden evden çıkmak

*Laflı uzatmamak için de hemen **sokağa fırladım** (Papağan Dedi Ki, s.166).*

sokak feneri (t.1)

isim Ar. zukaḳ + Rum. fener İçinde ışık kaynağı bulunan sokakları aydınlatma aracı

***Sokak fenerleri** karanlık yolda kendi etraflarında sarı ışıktan bir daire çeviriyordu (Nedamet, s.37).*

sokak köpeği (t.1)

isim Evcil olmayan, sokakta yaşayan eğitimsiz köpek

*Ama hırçın esinti, medenî şehirlerin bina köşelerinde kırılıyor, fabrikalarında renk, koku ve şekil değiştiriyor, sonra, bir **sokak köpeği** kadar ürkek, bir irinli düşünceyi yalayıp, bir parça bulaşık suyu kokusu, biraz insan iniltisi yüklenip, insanlara taşıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134).*

sokak satıcısı (t.1)

isim zukāk + satıcı Sokakta mal satan kişi

Bir sokak satıcısına, bir eskiciye sattım. (Palto, s.126).

Sokoni (t.1)

isim Yağ üretimi yapan bir marka

Komşunun radyosundan gelen Anadolu sesi, İstanbullaşmış Anadolu sesi, Sokoni markalı, gazyağı tenekesi bozması saksının ve siyah, rutubetli toprak içine gömülü, veremli edası taşıyan, yeşili sarıya çalan karanfil dalları arasında odaya süzülüyordu (Talebe, s.47).

sokuşturulmak (t.1)

Belli etmeden araya sokmak

İçine fazlaca Fransızca sokuşturulmuş bir Yahudiceyle bazı şeyler anlatıyordu (Koltuk Değnekleri, s.106).

son merhale (t.1)

sıfat son derece, son kerte

İşte bu sükûtu, tekâmülün son merhalesine anlatan bu olgun sükûtu ancak ölü etin soğuk sertliğinde ısırsınız (Isırmak, s.205).

söylenen (t.1)

s.f. Hakkında konuşma yapılan

O gün ayaklarım altına serilmiş çelenkler ve hakkımda söylenen sözler beni uzun zaman düşündürdü, insanlar, beni toprak altından çıkararak, beni şurdan burdan toplayan, eritip bir şekil veren insanlar karşımda hürmetle duruyorlar ve hakkımda övücü konuşmalar yapıyorlardı (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).

söylenegelmek (t.1)

Uzunca bir süreden beri söylenen

Resim ve formüllerin bolluğu söylenegeldiği gibi sahife adedini artırmak kaygısından olmayıp, kitabı biraz anlaşılır hale getirmek içindir (Koyun Olmak, s.171).

St.42 (t.1)

isim Çelik türü

“Ambalaj zeytinyağı, içindikiler ay çiçeği, long life motor yağı (yanık yağdan filtre edilmiş) yer fıstığı yağı, yüzde doksan sekiz virgül dokuz doksan sekiz safiyette alüminyum ve St.42 karbonlu çelik tozları (Almanya Notları, s.184).

Suat vapuru (t.1)

isim Eskiden deniz yolu ile taşımacılık yapan Şehir Hatları Vapuru, Suvat Vapuru Karşıyaka'dan Suat vapuru ağır ağır yaklaşmaktadır belki (Asıl Sebep, s.18).

suçlu suçlu (t.1)

zarf Çok suçlu

Suçlu suçlu sustu (Palto, s.125).

suçlu suçsuz (t.1)

sıfat Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranışları olan olmayan, ayırt edilmeksizin
*Elimde bir uzun sopa vardı ve suçlu suçsuz bütün öğrencileri onunla kıyasıyla
döğüyordum (Nedenlerim, s.99)*

şarkı mırıldanmak (t.2), s.40, 41

isim, müzik Ar. şarkī + y.f. Tr. mırıldanmak belirli bir besteye göre güfteyi uyumlu
olarak okumak

*Hemen önünden, vücudunu tatlı bir salıntıya bırakıvermiş güzel bir çingene kız
şarkı mırıldanarak yürüyordu (Dua, s.40).*

şefkat şefkat (t.1)

zarf Sevgi dolu, sevecen bir şekilde

Şefkat şefkat çağlayan bir anne gözyaşında oluşan birkaç inci çaldım (Passionya
Bulutuları, s.157).

şekil değiştirmek (t.4), s.124, 134, 149, 196

isim Ar. şekl + y.f. Tr. değiştirmek belli bir biçime girmek, biçimlenmek, şekillenmek
*Yılların tecrübesi bana öğretmişti ki, insan oğlunun eline geçen hemen her şey sık sık
şekil değiştirir (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

şekil kazanmak (t.1)

isim Ar. şekl + y.f. Tr. kazanmak belli bir biçime girmek, biçimlenmek, şekillenmek,
şekil almak

*İlk defa şekil kazanmış bölümüm ile bu zamanların oturağı olan bölüm, duydukları
hazdan çıldırdılar adeta (Bir Heykel Öldürüldü, s.196).*

tahakkuk bölümü (t.1)

isim Ar. tahakkuk + Tr. bölüm Kamu kurum ve kuruluşlarında hesap işlemlerinin
yapıldığı birim

*Bir saat daha tahakkuk bölümünde oturacak ve saatin beş olmasını bekleyecekti
(İnsanlar ve Saatler, s.111).*

tahlil raporu (t.1)

isim Ar. tahlil + Fr. rapport Yapılan araştırma sonucu ortaya çıkan belge, çıktı
*El koydular yiyeceklere, tahlil raporu alınmadan sınırdan geçiremezsin dediler
(Almanya Notları, s.183).*

tahliye borusu (t.1)

isim Arapça tahliye + Tr. boru Boşaltma işlemi yapılan boru düzeneği

Bir tahliye borusunu sökmeğe çalışıyor ve hayal kuruyordum (Düşünmek, s.163).

tavla pulları (t.1)

isim İt. tavola + Fars. pül Bölümlere ayrılmış iki yanlı tahta üzerinde on beşerden otuz pul ve iki zarla iki kişinin karşılıklı oynadığı oyunda kullanılan pullar

Camlarda buğu, içerde ağır bir koku var, tavla pullarının şakırtısı radyodaki ağlayan müzikle yarış halinde, hattâ galip (Taşındığım Ev, s.74).

tebessüm vermek (t.1)

isim Ar. tebessum + y.f. Tr. vermek gülümsemek

Ölmemiş olsam bir tebessüm verirdim sana., diye haykıramadım arkasından (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

tesirinde kalmak (t.1)

isim Ar. te'sîr + y.f. Tr. kalmak etkisinde kalmak

Bir bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soytarı, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir on-sekizinci asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar (Soytarı Olmak, s.95).

titrete gelmek (t.1)

d. -i korku salmak

Beni titrete gelmiş korkulardan, olaylar arkasına sığınarak, korkuyla kaçış (Palto, s.124)

toka (t.1)

isim, denizcilik karşılıklı iki parçayı getirip birbirine dayamak eylemini yapılması için yapılan uyarı

Bir ses, dalga dalga sahile yayıldı, - Hazıroğlu, toka. (Terhis, s.42).

tokat indirmek (t.1)

mec. isim tokat + y.f. indirmek el içi ile vurmak

Yağmur tanelerinin içine tika basa doldurulmuş ayaz, kalın siyah paltolu delikanlının da, 10 yaşındaki hamalın da yüzüne aynı insafsız tokadını indirdi (İnsan Hamal, s.51).

tonunu bulmak (t.1)

Bir rengin koyuluk veya açıklık derecesini bulması

Bütün tılsım, sanki bu sözdeymiş gibi, güneş bir başka parıldadı, çam yeşili bir anda gerçek tonunu buldu (Kırkinci Yıl, s.94).

toparlanmak (t.1)

Çekidüzen vermek

*Köfteci Hasan'ın riyakâr kakkahasıyla biraz **toparlandık** (Borç, s.46).*

topuk sesi (t.1)

isim, askerlik selamlamadan önce ayak topuklarını yan yana getirip çarpmaktan ortaya çıkan ses

*Bütün hülyaları, şimşek gibi birbirine çarpan bir **topuk** sesi kesti attı ve bunu yüksek sesle haykırdığı künyesi tamamladı (Nöbet, s.207).*

tren hattı (t.1)

*isim Fr. train + Ar. **hatt** Ulaşım sağlayan bir taşıtın uğradığı yerlerin bütünü, yol, geçek*

*Yol, bir müddet **tren hattını** takip ettikten sonra sağdaki tepeye doğru yükselmeğe başladı (Şoför Aziz, s.27).*

tren istasyonu (t.1)

isim Fr. train + station Tren, metro durağı

*Münih ve Frankfurt **tren istasyonlarında** hafta tatillerini geçiren vatandaş guruplarına duyduğum aynı ılık sevgiyle uzun süre onu süzdüm (Bir Eşek Karşısında, s.191).*

tuğla duvar (t.1)

isim Balçığın kalıplara dökülüp güneşte kurutulduktan sonra özel ocaklarda pişirilmesiyle yapılan ve duvar örmekte kullanılan yapı malzemesi yapılan duvar

*Hıdır çavuş beş numara gaz lâmbasını **tuğla** duvara itinayla astı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.58).*

tuhaf gelmek (t.1)

isim tuhaf + y.f. gelmek bir şeyi tuhaf bulmak

*Yüzbaşının ağlaması **tuhaf gelmişti** (Terhis, s.43).*

tunç devri (t.1)

isim Azaplar Ülkesi'nde taş devrinden sonraki tarihi dönem

*Passionya ömründe boncuk devri, taş devrinden **tunç devrine** geçişe eşit bir anlam taşır (Passionya Buluntuları, s.154).*

tuzlu tuzlu (t.1)

sıfat çok tuzlu olan

*Kaçan balonunuzun ardından döktüğünüz göz yaşı **tuzlu tuzludur** (Açmadığım Kapı, s.150).*

Türk gibi kuvvetli (t.1)

Türk milleti gibi güçlü olan anlamında kullanılan bir benzetme sözü

Sonunda “İşte” dedi, “**Türk gibi kuvvetli** sözü, şu gördüğünüz maddelerin kullanılmalarıyla mümkün olur.” (Almanya Notları, s.185).

ufak (t.4)

3.isim İçki

*Otur anasını satım, akşamdan akşama bi **ufak** (Dua, s.40).*

ula (t.2), s.59(2)

ünlem, halk ağzında Ey nidası, seslenme

*Görüyorum ki bana inanmıyorsun, **ula** sen görmüşmüsen ki ben yalan söylirem? (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).*

uymaz (t.1)

sıfat Aykırı, başka türlü, mugayir

*Çünkü inanç, görenek ve hayat felsefemize **uymaz** (Koyun Olmak, s.172).*

Uyuyan Güzel (t.1)

*isim Grimm Kardeşler’in yazıya geçirdiği yüz yıllık uykuya daldığına inanılan prenses
Hiçbir masal yoktur ki kahraman **uyuyan güzeli** ilk odada bulmuş olsun (Açmadığım Kapı, s.148).*

Uyuyan Prenses (t.3), s.148, 148-149, 149

*isim Grimm Kardeşler’in yazıya geçirdiği yüz yıllık uykuya daldığına inanılan prenses
Zaten **uyuyan prensesin** kırk oda öteye konması, bulmanın tam zevkine varmak içindir (Açmadığım Kapı, s.148).*

uzak bulmak (t.1)

isim uzak + y.f. bulmak Yabancı, bilinmez bulmak

*Tanıdık şeylerden, babamdan, renklerden ve kokulardan ayrılmak, güzelliğine rağmen yabancı ve **uzak bulduğum** cennete gitmek, titretiyordu beni (Kurşun Dünyasından, s.83)*

uzaklara dalmak (t.1)

d. isim uzak + y.f. dalmak Gözleri dalmak, dalıp gitmek, uzaklara gitmek

*Sonra gülümser, gözleri **uzaklara dalar** giderdi (Göç Zamanı, s.86).*

uzatır uzatmaz (t.1)

Hemen o anda, aniden

*İkinci delikten başımı **uzatır uzatmaz** evham zannettiğim tehlike hissi alevlendi birden (Soytarı Olmak, s.96).*

Uzza (t.1)

özel, isim Ar. al-uzza İslâm önce Arabistan yarımadasında inanılan bereket tanrıçası, put

Tarihe bakıyorum 3000'inci yılın adamı, firavunlardan, Benî İsrail'in buzağısından, Olemp'in serhoş tanrılarına, Lat ve Uzza'dan, Avrupa'nın madde aşkına, Amerika'nın tröstüne, Rusya'nın politbürosuna kadar Tarihe bakıyorum, yalnız olmamakla teselli buluyorum (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).

üçüncü sınıf (t.1)

sıfat Değeri düşük, değersiz, sıradan

Dudaklarında üçüncü sınıf bir misafir için kullandığı tebessüm, "Beyefendi biraz gecikecekler, bekleyeceksiniz." dedi (Papağan Dedi Ki, s.167).

ümidini yitirmek (t.3), s.153(3)

isim Fars. umîd + y.f. Tr. yitirmek Umutsuzluğa kapılma durumu

Demek." diye devam etti, "Kılıcı vardı ve öyleyse ümidini de yitirmedi." (Napolyon'un Ümidi, s.153).

ümit kırıcı (t.1)

isim Umut kırıklığı

Ne ümit kırıcı, ne zor durumdu (Cümbüş, s.139).

ümitsiz ümitsiz (t.1)

zarf Çok umutsuz bir biçimde

Hafifçe ve ümitsiz ümitsiz gülümsiyerek, ağır ağır doğrulurken (İstasyondan, s.66).

ümitsizliğe kapılmak (t.1)

isim ümitsizlik + y.f. kapılmak umudu kalmamak, güveni sarsılmak, olumsuzluğa sürüklenmek

Neden sonra, saat bire doğru, tam ümitsizliğe kapılacağı zaman ilk belirti komşu horozun çığığında şekillendi (Fikirci, s.198).

üst (t.23)

5.Derece olarak daha yukarda olmak

Onda bir heykel şekilliği ve normalin üstünde bir hayatiyet var (Yeni Gelen, s.72).

6.zarf Daha iyi duruma gelmek, kademe atlamak

Attığım her adımla alelâdenin üstüne çıktığımı hissediyorum (Misafir Geldi, s.22).

7.Bir kimse veya bir şey üzerindeki hakimiyet, kontrol gücü

Sanki vücudundan dağılan bir elektrik dalgası, üstümüzdeki hakimiyetine yeni birşeyler ilâve ediyor (Yeni Gelen, s.72).

üzüm karası (t.1)

sıfat Üzüm renginde olan, siyahi

Gözlerine, üzüm karası gözlerine doyasıya bakabilseydi (Nöbet, s.207).

vakit bulamamak (t.1)

isim Ar. vakt + y.f. Tr. bulmak bir kimse veya iş için ayıracak zamanı olmamak

Hakikatten uzakta, aşktan bihaber, “Men ta senin yanında dahi hasretem sana” mısraının mânasını düşünecek vakit bulamadan, geldiler ve gittiler (Hepimiz Gibi, s.49).

var kılmak (t.2), s.146, 147

isim var + y.f. kılmak meydana getirmek, var etmek

Köyünüzü var kılan şey, bekleme.” diye cevap verdim (Bekleyenler, s.146).

Vaterlo (t.1)

özel, isim 1815 tarihinden gerçekleşen Fransa İmparatoru Napolyon’un mutlak yenilgisiyle sonuçlanan Vaterloo Savaşı

Sanki pek anlarmış gibi yaptığı savaşılarından, Vaterlo’dan, Rusya’dan uzun süre bahsettim (Napolyon’un Ümidi, s.152).

verem basili (t.1)

isim, tıp Herhangi bir organa ve en çok akciğerlere yerleşen Koch basili

“Yüzde otuz yağsız inek sütü, yüzde on verem basili, insan ayağı kiri, iç yağı, yüzde on yedi yetmişbeş patates püresi ve..” diye inledi hâkim “tesbiti olmayan bazı maddeler.” (Almanya Notları, s.185).

vermek (t.51)

11.Hoşgörmek

Heyecan ve telaşınızı biraz da yaşınıza veriyorum (Bitler, s.187).

yakut yakut (t.1)

sıfat, mec. Çok parlayan, ışıldayan, geleceği aydınlatan

Yoksa yakut yakut hayallerim ihtiras mıydı? (Değişme, s.143).

yalvarta yalvarta (t.1)

zarf Yalvarma işini yaptırmak

Kapıda; can düşmanımın, oniki yaş muhayyilesinin bütün gücüyle öldürdüğüm, işkence ede ede, yalvarta yalvarta öldürdüğüm amcamın kapısında, korkuyla, kinle bekledim (Sınır, s.103).

yapmak (t.74)

8.Bir işi halletmek, tamamlamak

*Bana telâşla, "Sen otur." dedi. "Bilet ve pasaport işini **yapıp** hemen geleceğim (Koltuk Değnekleri, s.106.)*

Yarabbi (t.3), s.142(2), 189

özel, isim, din b. Ar. yâ+rabb Tanrı

***Yarabbi**, sen değil miydin içimi dolduran seccadede? (Değişme, s.142).*

Yargıtay Başkanı (t.1)

isim Tüze yargılıklarınca verilen karar ve yargıların son inceleme organının (mercii) başı

*Pekçok insan keşke konuşmasaydı dedi ama, **Yargıtay Başkanı** konuştu (Fikirci, s.202).*

yayın komisyonu (t.1)

isim Tr. yayın + Fr. comission Yayınlanacak kitapları inceleyecek kurul

*Eseri hâlâ ders kitabı olarak muhafaza eden Üniversiteye ve kitabın üçüncü tabını yapan fakülte **yayın komisyonuna** tekrar minnettar oluyorum (Koyun Olmak, s.172).*

yedi tepe (t.1)

isim, coğrafya İstanbul ilinin içinde bulunan tarihi yarımadaadaki yerler

*Ne de olsa **yedi tepe** üzerine kurulmuş, diye yaltaklandı (Şoför Aziz, s.28).*

yemin edebilmek (t.1)

isim Ar. yemîn + Tr. etmek ant içme ihtimali, imkânı bulunmak

*İri lâcivert gözlü, saman rengi saçlı olduğuna **yemin edebilirdim** (Rilke'nin Dişiliği Hakkında, s.109).*

yenilebilmek (t.1)

nsz Savaş veya yarışmada karşısındakinden aşağı durumda kalmak, kaybetmek, mağlup olmak gücü olan

*Doyasıya savaşacağım ve sonunda belki de **yenilebileceğini** bir düşman (Düşünmek, s.164).*

yenilmez (t.2), s.143, 164

sıfat Yenen, mağlup olmayan

*Ben miyim dünyanın **yenilmez** kahramanı? (Değişme, s.164).*

Yeşilköy (t.1)

özel, isim İstanbul ilinini Bakırköy ilçesine bağlı bir mahalle

*Bir yandan, ta **Yeşilköy'ü**, diğer yandan Adalar'ı görüyorlardı (Kırkıncı Yıl, s.93).*

yüksekçe (t.1)

sıfat Altı ile üstü arasındaki uzaklık çok olan

*Babam, boynunu **yüksekçe** bir çalıya uzatırmuşçasına çoban köpeğini işaret etti (Koyun Olmak, s.170).*

yükseltici (t.1)

sıfat Yükselten, güçlendiren, şiddetini artıran

*Baş döndürücü galibiyetler, **yükseltici** mağlûbiyetler var (Misafir Geldi, s.22).*

Zebra-Son-Animo (t.2), s.175, 177

Zebra-Son-Animo adlı hikâyede söylenen küfür niteliğinde kötü söz

*Birden bir sessizlik kapladı etrafı, mekanik bir ses “**Zebra son animo**” diye hiddetle söylendi (Zebra-Son-Animo, s.177).*

zihinlere çizilmek (t.1)

d. isim Ar. zihn + y.f. Tr. çizmek unutulmayacak biçimde aklında tutmak

*Çamlıca; **zihinlerine çizilmiş** bir resimdi (Kırkıncı Yıl, s.94).*

Ziraat Alet ve Makinaları Bilgisi (t.1)

özel, isim Tarım ile ilgili alet, araç bilgilerini içeren kitap

Örneğin ben Ziraat Alet ve Makinaları Bilgisi isimli kitaptan çimenler arasında birkaç sayfa bulmuştum (Koyun Olmak, s.171).

Ziraat Fakültesi (t.1)

özel, isim Tarım, bitkisel üretim ve hayvansal üretim bilgilerinin öğretildiği tarım ihtisas bölümü

O Ziraat Fakültesinde öğrencidir (Koyun Olmak, s.171).

MİSALLİ BÜYÜK SÖZLÜKTE YER ALANLAR

acımak (t.7)

1.i.f. Birine zarar gelmesine üzüлüp önleme isteği duymak, merhamet etmek (s.56, 89, 106, 126(2))

*Dirseğiyle dürttü erkeği, çenesiyle beni gösterdi ve ilgisiz bir **acımayla**, esnermiş gibi, “Malade” dedi (Koltuk Değnekleri s.106).*

açık (t.4)

1.sıfat Aralığı çok, genişliği alışıldandan veya gerektiğinden fazla olan (s.21, 72, 100).

*Misafirimin küçük gözleri, yelpaze gibi **açık** dağımık kaşları altından hiddet ve küçümsemeyle parlıyor (Misafir Geldi, s.21).*

açılmak (t.13)

1.nsz Kapalı, örtülü, kilitli, bağlı, toplu veya katlı durumdan çıkarılmak, açık hâle getirilmek (s.22, 55, 57, 65, 98, 103, 104, 148, 149, 150(2))

Daha **açılmadan**, torbadan köy kokusu, ana kokusu, bacı kokusu, yavuklu kokusu taşıyordu (İstasyondan, s.65).

aha (t.1)

ünlem halk ağzında İşte, işte burada, işte şurada

Ağzımı iri iri açtı- **aha**, diye yalvardı (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

âhır zaman (t.1)

isim Dünyanın sonunun yaklaştığı, kıyametin kopmasının yakın olduğu zaman bölümü
Hey yeğen, hey **âhır zaman** dölü, emmine inanmırsen he! (Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

akıl vermek (t.1)

isim Ar. 'akl + y.f. Tr. vermek Ne yapması gerektiğini söylemek, yol göstermek

Ey Yaratanımız, ürünlerimize bereket, insanlarımıza, istenmemesi gereken şeyleri istemeyecek **akıl ver** (Passionya Buluntuları, s.156)

alan (t.2)

2.mec. Bir uzmanlık ve çalışma konusunu içine alan çevre

"İnsanlar" dedi Pek çok **alandan** bize benzerler (Koyun Olmak, s.172).

alınmak (t.4)

2. Örnek alınıp uygulanmak

Okulun modeli İsviçre'den **alınmıştı**, seninki de Avrupa'dan (Yeni Okul, s.116).

3. Belirlenmek, tespit edilmek

El koydular yiyeceklere, tahlil raporu **alınmadan** sınırdan geçiremezsin dediler (Almanya Notları, s.183).

Allasen (t.3), s.31, 69, 204

ünlem "Allah'ını seversen" sözünün halk ağzında ve günlük konuşmadaki bir şekli

Bir melemeyi veya bir rengi dişlerinde hissetmek, ısırarak kırmızıyı doyasıya, şöyle

Allahsen kırmızının ruhuna giden başka yol var mı? (Isırmak, s.204).

anlatılmak (t.9), s.21, 85, 109, 112, 122, 138, 140, 153, 191

nsz Tasvir ve hikâye edilmek, bildirilmek

Bir perde açılıyor yine beş sene evvelden, **anlatılanları** harfiyen hatırlıyorum (Misafir Geldi, s.21).

atlamak (t.4)

3.Geçmek

Hissediyordu ki; bu reform his ve düşüncelerinde **atlayacak**, böylece yeni yüz yeni düşüncelerle dengeli hale gelecekti (Fikirci, s.198).

ayağa kalkmak (t.3)

3. Telâş ve hiddetle davranmak, harekete geçmek

Uğuldu ile ayağa kalktı salon (Almanya Notları, s.185).

baş kaldırmak (t.1)

Kendini göstermek, ortaya çıkmak

Bende koltukçu olmayan taraf, bu gün yine baş kaldırmış durumda (Tereke, s.67)

başını sallamak (t.5), s.28, 91, 125, 144, 200

Tasdik etmek, evet demek

Memleket İstanbul mu, diye sordu, hafif bir baş sallamayla cevap verdim (Şoför Aziz, s.28).

belli etmemek (t.1)

İrâdesini kullanarak duygularını, hâlini açığa vurmamak, içinde bulunduğu durumu göstermemeye çalışmak

Kapıya belli etmemeye çalışarak, yan yan sedire kadar ilerler, gözlerimi ondan ayırmaksızım, elimi kitaplara uzatırdım (Hayâl Ülkelerinden, s.88).

beslemek (t.3)

1.Geçimini sağlamak, geçindirmek

Haykırır yüzlerine o garibin dört yetimle bir ihtiyar anayı beslediğini (Telsiz Memuresi, s.29).

boğucu (t.1)

sıfat, mec. Sıkıntı ve kasvet veren

Sinekler yapışkan, hava boğucuydu (Suç, s.91).

bunaltıcı (t.1)

sıfat Bunaltan, bunaltı veren, sıkıcı, sıkıntılı

Aklına ilk gelen, yazın tozu, bunaltıcı sıcaklığı, dondurmacıda tanıdığı "İspanyolu" oldu (İnsan Hamal, s.51).

cennete gitmek (t.1)

isim Ar cennet + y.f. Tr gitmek Ölmek

Tanıdık şeylerden, babamdan, renklerden ve kokulardan ayrılmak, güzelliğine rağmen yabancı ve uzak bulduğum cennete gitmek, titretiyordu beni (Kurşun Dünyasından, s.83).

cüz'î irade (doğ. cüzi irade) (t.1)

Allah'ın insana verdiği seçme, yapıp yapmama gücü, irâde-i cüz'iyye

Sahip olduğumuz cüz'î iradeyi -İlâhi iradeye göre cüz'î, aslında bize yetecek kadar

muhakkak- derin bir lâkaydî ile uyutmaktayız (Tereke, s.68).

çıkarmak (t.21)

8. Meydana getirmek, oluşturmak, hâsıl etmek (s.72, 114, 119)

Postallarımızın çıkardığı gürültü yeknesak, gece sıkıntılı (Yeni Gelen, s.72).

çukur çukur (t.1)

zarf Gülerken yüzdeki değişim, gamzeli bir biçimde

Yanaklarınızı çukur çukur yapan tebessümünüzde bitmez tükenmez baharları, vücudunuzda bereketli toprakları görebilirdim (Passionya Buluntuları, s.154).

da (t.150), s.17, 23, 26(4), 27, 29, 31(4), 32(3), 33, 36(2), 39, 41(2), 42, 43, 47, 50, 51(3), 52, 54(3), 55(2), 57, 58, 59, 62(2), 63(3), 65, 67, 75(2), 79, 80, 83(2), 84, 87,89, 90, 91(2), 99(3), 101(2), 105, 106, 111(2), 112, 114, 116(3), 125, 126, 127(3), 128(3), 129, 131, 135, 141, 144, 148, 149(5), 150(2), 151(3), 152, 153(2), 155, 156(3), 157(3), 158, 166, 168, 169, 172(2), 173, 174(2), 175, 176, 177, 181, 182, 183, 185, 186(2), 187, 189(4), 192(2), 193, 194, 197, 198,199, 200(3), 201(3), 202, 206(2), 207(2), 209(3), 210(2)

bağlaç Her çeşit ve her gramer şeklindeki kelimedenden sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, “dahi, bile, esâsen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta” vb. mânâlara gelen, kelimedenden ayrı yazılan takı [Sonuna geldiği kelimenin anlamı ve cümledeki görevi üzerinde yaptığı değişiklik kelimenin sıfat, zamir, isim, fiil, zarf... oluşuna göre değişir]

Beni muaheze ettiler, pardösümü emaneten sana verdiğim için ve biraz da kahraman mevkiine kondum (Asıl Sebep, s.17).

dağılmak (t.7)

3.mec. Bölünmek, parçalanmak, gücünü kaybetmek

Dikkatim, çekingen bir ayak sesiyle dağıldı (Körün Gördükleri, s.89).

de (t.163), s.17, 18(2), 21(2), 26(4), 28(2), 31(3), 32, 34, 39, 40, 42(2), 45, 47(2), 48(2), 52, 53, 54(2), 55, 56, 58, 59, 69, 80, 83, 85(2), 86, 89, 93(2), 94, 96(2), 98, 99, 101, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 115(2), 116, 118(2), 121, 125, 127, 128(2), 131, 132(2), 135(3), 138(2), 139, 144(4), 145(5), 147, 149(3), 150, 152, 154, 156, 157, 158(2), 159(3), 164(3), 166(3), 167, 168, 171(3), 172(2), 173(2), 175(2), 176(3), 182(2), 183, 184(2), 185, 188(3), 189, 192(2), 193(2), 194(4), 196, 197(2), 198, 199, 201(2), 202, 203, 204(2), 205, 206(6), 207(5), 208(3), 209(3)

bağlaç Her çeşit ve her gramer şeklindeki kelimedenden sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu

önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, “dahi, bile, esâsen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta” vb. mânâlara gelen, kelimedен ayrı yazılan takı [Sonuna geldiği kelimenin anlamı ve cümledeki görevi üzerinde yaptığı değişiklik kelimenin sıfat, zamir, isim, fiil, zarf... oluşuna göre değişir]

İkisi de daldı bir süre (Vermek ve Ötesi, s.118).

delip geçmek (t.1)

z.f. delip + y.f. geçmek Aşmak

*Ara dağınu **deldi geçti** bakışı (Doğuş, s.81).*

der demez (t.1)

hemen o anda

*“O” hı.. **der demez**, anladım diye zıplısam; sen beni sevensin (Küçük Anneme, s.60).*

deveran etmek (t.1)

isim Ar. deverān + y.f. Tr. etmek Dönüp dolaşmak, dönmek

*Aşk-ı İlâhi kan yerine **deveran etse** damarlarınızda (Deli İmam, s.55).*

dinlendirici (t.1)

isim Dinlendirme hassası olan, dinlendiren

*Derin ve **dinlendirici** bir çocuk uykusu sabahından sonra bir daha Dede’yi görmedim (Göç Zamanı, s.85).*

elini uzatmak (t.2), s.88, 122

uzanmak

*Düşüncelerimi, yardımsever bir anlamla gizlemeye çalışarak **elimi uzattım**, “Ver bakalım.” dedim, “Ne zaman doğru dürüst okumasını öğreneceksin bilmem ki.” (Okumadığım Mektup, s.122).*

geçirilmek (t.1)

s.f. (Bir şey bir yere veya kendine mahsus olan yere) Yerleştirilmek, konulmak, takılmak, sokulmak

*Fakirlik ve iğrenç çehreli ihtiyacın üstüne **geçirilmiş** örtü (Asıl Sebep, s.17).*

geçirmek (t.5)

4. (Bir şeyi bir yere veya kendine mahsus olan yere) Yerleştirmek, koymak, takmak, sokmak

*Kabloları, boruları birbirine **geçirdi**, bir yandan “Azizim zevkten öleceksin fevkalade fevkalade” diye söyleniyordu (Sesli Ansiklopedi, s.180).*

göz kırpma (t.2), s.63, 96

(Karşısındakine işâret etmek veya bir şey anlatmak için) Bir gözünün kapağını açıp kapamak

Kurnazca göz kırptı, kolumu çimdikledi (Serhoş, s.63).

gözlerini yere indirmek (t.1)

d. (Karşısındakine bakmakta iken) Utanma, üzüntü vb. bir duygu sebebiyle önüne bakmak

Taşlığın en karanlık köşesindeki o kapı, o beni gönümce düşünceden alıkoyan karanlık dehliz önünde, gözlerimi yere indirip en zorlu azapları beklerdim (Hayal Ülkelerinden, s.88).

gümüş (t.4)

1.sıfat Gümüşün rengine benzeyen parlak, açık gri renk, gümüşi rengine olan (s.31, 59)

Gümüş karınlı balıklar oynar, kurbağalar kuşlarla bir şeyler söyler, biz de boğazına kadar memleket ve teskere hasretiyle tıkabasa dolu düşünür, şakalaşır, türkü söyler veya uyurdu (Erkeklik Özentisi, s.31).

hahha (t.1)

ünlem (ses taklidi k.) Alaylı gülüş hâlini ifâde eder

Çoban; "Hah ha" diye güldü "Deel beyim bu koyun." (Koyun Olmak, s.171).

hak kapısı (t.2), s.44(2)

Bir kimsenin hakkını arayabileceği makam

Dükkân kapısı hak kapısıdır, hak kapısından içeri bakan olmaz, pek o saatlerde (Borç, s.44).

hak kazanmak (t.1)

(Bir şeyi) Elde etmeye lâıyk duruma gelmek

Tanıdık çehrelerde bu imtiyaza en hak kazanmış annemdi tabii (Düşünmek, s.164).

hak yemek (t.1)

d. isim Ar. *hakk* + y.f. Tr. yemek Haram helâl demeden başkalarına âit olan şeyi kendine mal etmek, harama el uzatmak

hı (t.3), s.60, 118, 179

ünlem halk ağzı Evet

İlgisiz, "Hu..." dedim (Sesli Ansiklopedi, s.179).

hıçkıra hıçkıra (t.1)

zarf İçini çeke çeke ağlamak

*İşte o yarı karanlıkta **huçkura huçkura** ağlayarak seni öldürmeyi kurardım (Sınır, s.105).*

hum (t.3), s.24, 101, 169

*ünlem “Dur, düşünelim bakalım, evet, peki” anlamında söylenecek fikre hazırlık sözü
Beri yandan, doktorun ağzında özel bir anlam alan “**hum** fobi” sözü, beni dünlere,
çocukluğuma sürüklüyordu (Elli Liralık Teşhis, s.101).*

hırçın (t.1)

sıfat, mec. Sert, incitici, haşın

*Ama **hırçın** esinti, medenî şehirlerin bina köşelerinde kırılıyor, fabrikalarında renk,
koku ve şekil değiştiriyor, sonra, bir sokak köpeği kadar ürkek, bir irinli düşünceyi
yalayıp, bir parça bulaşık suyu kokusu, biraz insan iniltisi yüklenip, insanlara
taşıyordu (Beşinci Karl Hikâyesi, s.134)*

huzurunu bozmak (t.1)

tedirgin, rahatsız etmek

*Susuşum, **huzurunu bozuyordu** (Palto, s.125).*

iç sıkıntısı (t.1)

isim Aylaklığın veya sıkıcı düşüncelerin verdiği tedirginlik

*Derin bir **iç sıkıntısının** ciğerlerimi dolduran soluklar halinde acı verdiği anlarda,
her şeyi anlatabileceğim kanıstayım (Nedenlerim, s.98).*

içi ürpermek (t.1)

d. isim iç + y.f. ürpermek Üşür gibi olmak

*Bu hülyalı İstanbul akşamındaki mânalı serinlik **içimi hafifçe ürpertti** (Çatal, s.35).*

inmek (t.8)

5.Ulaşmak

*Faydalı olmak isteği içlerine öylesine işlemiştir ki, ilmin menbaını bulabilmek için
yararlandıkları eserlerin basım tarihi asrın başlarına, hatta geçen asra kadar **iner**
(Koyun Olmak, s.171).*

işlemek (t.5)

3.Yapmak (s.41, 183)

*Kimbilir, belki de bu dikenler, Turgudun **işlediği** günahlardı (Dua, s.41).*

kalbolmak (t.1)

Ar. kalb + Türk. olmak Değişmek, çevrilmek, dönüşmek

*Ama öyle yumuşaklık ki, bir anda çelik sertliğine **kalbolabilir** (Misafir Geldi, s.20).*

kana kana (t.2), s.62, 88

zarf Kanıncaya kadar, doya doya, bol bol

Ya babalık dedim, sen bir fıçı hayali arıyorsun, fitilini içine daldırıp, kana kana yakabileceğin bir dolu fıçı (Serhoş, s.62).

kanal (t.1)

isim, mec. Yol, vâsıta

Diğer kazılarda olduğu gibi pek çok değerli buluntu, sizin de bildiğiniz kanallardan dünya müzelerine akıyor (Passionya Buluntuları, s.159).

kanat açmak (t.1)

isim kanat + y.f. açmak Uçmak, kanatlanmak

Bırak, bulutlarına asılayım ve güneşinde kanat açayım (Odamdaki Cinayet, s.141).

karnını doyurmak (t.1)

Yemek yemek, doymak

Odam sıcaktı ve ben misafirime karnını doyurabileceği iki kap sıcak yemek ikram edebilmiştim (Misafir Geldi, s.19).

karşısında bulmak (t.1)

(Biriyle) Ummadığı, beklemediği anda karşılaşmak

Sonra tekrar sürüklendik, nasıl oldu bilmiyorum, kendimi duvara eşit aralıklarla asılmış kıyafetlerin karşısında buldum (Soytarı Olmak, s.95).

kavramak (t.7)

3.Sarmak (s.84, 184)

Bir ney âhenginde erimiş bir çağrı, sizi içinizden kavrayıp bir yere, uzak, renkli, bilinmez ve esrarlı bir yere çekti mi? (Göç Zamanı, s.84).

keskin (t.1)

sıfat Hatları dik veya dike yakın bir açı yaparak birleşen, geçişleri sert olan

Keskin bir virajı oldukça sür'atle geçtikten sonra (Şoför Aziz, s.28).

kocamış (t.1)

sıfat Yaşlanmış

Olabilir mi, bütün bu insanlar, kadınlar, çocuklar, kocamışlar bir soruda birleşmiş olun? (Bekleyenler, s.145).

koruyucu (t.1)

sıfat Korumak işini yapan, koruyan (kimse veya nesne)

Ne zamandan beriydi, bilmiyordu; koyu renkli ve tutam tutam kıllarla kaplanmıştı elinin üstü, iç taraftıysa koruyucu bir nasırla kehribar rengi almıştı (Üçü Çeyrek

Geçe, s.120).

kuşak (t.3)

1.*isim, meteoroloji* Düşmekte olan yağmur damlacıklarında güneş ışınlarının kırılıp yansınmasıyla gökyüzünde oluşan yedi renkli, kemer biçimindeki görüntü

kuzum (t.4), s.92, 128(2), 189

ünlem (İyelik ekinin kalıplaşmasıyla) Sevgi ve yalvarma ifâdesi taşıyan söz

Kuzum bir ben miyim dünyada yeni palto alan? (*Palto, s.128*).

mevkii (doğ. mevki). (t.3)

1.*isim, mec. Ar. mevki* ‘ Bir kimsenin veya bir nesnenin benzerleri arasındaki yeri, değeri, seviyesi (s.17, 28)

Beni muaheze ettiler, pardösümü emaneten sana verdiğim için ve biraz da kahraman mevküine kondum (Asıl Sebep, s.17).

mısra (t.4), s.48, 49, 76, 141

isim, edebiyat Ar. mişrā ‘ Bir beyit, şiir veya manzûmenin satırlarından her biri, dize *Hakikatten uzakta, aşktan bihaber, “Men ta senin yanında dahi hasretem sana” mısraının mânasını düşünecek vakit bulamadan, geldiler ve gittiler (Hepimiz Gibi, s. 49).*

muhafazakârlık (t.1)

isim Tutuculuk, taassup

Zayıf aklının olanca muhafazakârlığıyla her gözden uzak tutmayı, sadece kendi sahip olmayı kurar ileride evleneceği kadına (Borç, s.45).

ne (t.122)

6. Bâzı kelimelerle kullanıldığında onların gereksizliğini ve yokluğunu bildirir (s.26, 27, 128)

Bilsen ne olacak yani? dedi, bu kitabın kıymeti ne? (Vermekten Ölümsüzlük, s.26).

7.*zamir* Hangi şey (s.30, 32, 45, 56, 63, 65, 66, 84, 85, 103, 104, 116, 119, 128, 148, 157(2), 158, 170, 173, 175, 177, 180(2), 181(2), 182, 183, 185, 200(2), 204, 205, 206(3), 207)

Fakirken güzel o, çünkü şu anda insan, düşünen, gören ve ne için yorulduğunu bilen hakikî insan (Telsiz Memuresi, s.30).

8.*bağlaç* Bağlaç olarak ve tekrar edilerek cümlede yer alan aynı değerdeki öğelerin başına getirildiğinde bunları red ve inkâr etmek için kullanılır (s.50, 63, 75, 85, 105, 145, 201)

Fakat ne gördü, ne duydu, ne bildi (Olgun Adam, s.50).

9.Niçin, ne demeye (s.92, 116, 143, 158)

Rahmetli anam sağdı daha, neye ayırdılar diye sordu, almıyorlar dedim (suç, s.92)

nevi (t.2), s.177, 180

isim, Ar. Cins, tür

Para edeceklerini sanmıyorum ama, bu bir nevi kolleksiyon merakı işte (Zebra-Son-Animo, s.177).

olduğu gibi (t.1)

Nasıl ise öyle, aynen

Bundan evvel olduğu gibi gemi çatırtılarla yanaşacak (Asıl Sebep, s.18).

on iki (t.1)

isim On birden sonra, on üçten önce gelen sayı

Kapıda; can düşmanımın, oniki yaş muhayyilesinin bütün gücüyle öldürdüğüm, işkence ede ede, yalvarta yalvarta öldürdüğüm amcamın kapısında, korkuyla, kinle bekledim (Sınır, s.103).

on sekiz (t.1)

isim On yediden sonra, on dokuzdan önce gelen sayı

Onsekiz yaş gözünün gördüğü ve zamanın özlem fırçasıyla rötuşlar yaptığı bir resim (Kırkıncı Yıl, s.94).

özgürlük (t.2), s.140, 192

isim Başka bir gücün baskısı altında bulunmama, bağımsızlık, hürriyet

İnsanların benim, benimse insanlar gibi davrandığım o mutlu özgürlükten yoksunum burada (Bir Eşek Karşısında, s.192).

özlenmek (t.2), s.48, 112

nsz Bir şey veya kimseye karşı hasret duyulmak, görmek veya kavuşulmak istenmek, arzulanmak

Nesi vardı memleketinin özlenecek, neydi içindeki sıkıntı? (Talebe, s.48).

özleyiş (t.1)

isim Özlem, hasret

Onların uluyuşlarında vahşetten ziyade ateşten bir özleyişin haykırışını hissedersiniz (Erzurum'da Akşam, s.64).

patlatmak (t.2)

1.-i Patlamak işine sebep olmak, patlamasına yol açmak

Yaratıldığı maksat, içinde, sert tomurcuk zırhını patlatıyordu (Üçü Çeyrek Geçe, s.120).

patlıcan moru (t.1)

isim Patlıcan rengi, koyu mor, patlıcânî

Nihayet patlıcan morunda karar kıldı (Papağan Dedi Ki, s.168).

sabah (t.5), s.35, 47, 85, 141, 151

isim Günün başlangıcı, gündüzün ilk saatleri

Gözlerin sabahın beşiği, yıldızların krallık ülkesidir (Odamdaki Cinayet, s.141).

sabahtan beri (t.1)

zarf Sabahtan bu yana, sabahtan beri

Ağzında, sabahtanberi yapışakalmış acılık, olduğu gibi duruyordu (Dua, s.39).

sade (t.5)

2.İçine bir şey katılmamış (s.210(2))

Sade suya bulgur, bulgurlu sade su, sonra bulgur köftesi, sebzeli bulgur, bulgurlu sebze yemektedir Anadolu (Yorgunluk Hakkında, s.210).

safına geçmek (t.1)

isim Ar. şaff + y.f. Tr. geçmek Bir kimsenin bulunduğu veya mensup olduğu taraf veya gruba katılmak

Ben, İmam Ömer Efendi'nin oğlu, ben öğretmenin etkisinde kalmış kırk çocuk gözünde afaroz edilmiş yapayalnız öğrenci, sevilmek ihtiyacıyla onların safına geçmiştim (Nedenlerim, s.99).

sağ olmak (t.1)

isim sağ + y.f. olmak Yaşamak

Turgut sağ olsaydı, diye düşündü (Dua, s.40).

sert (t.8)

2.Keskin

Sert bir dönüşle yanlarından ayrılıyorum (Yeni Gelen, s.73).

şaşıp kalmak (t.1)

z.f. şaşıp + y.f. kalmak Çok şaşmak, büyük bir şaşkınlığa düşmek, şaşakalmak

İlhan o kadar ani ve o kadar eksiksizdi ki, şaştı kaldı (Fikirci, s.198).

tarraka (t.1)

isim Ar. tarq Gümbürtü

Perçin çekiçlerinin, muntazam tarrakası, ince titreşimler halinde sırtımdan bedenime yayılıyordu (Düşünmek, s.163).

uzak (t.19)

4.İlişkilerde fazla samîmî olmayan, soğuk, mesâfeli (s.104, 163)

Sesi uzak ve boğuktu (Sınır, s.104).

yağ kandili (t.3), s.62(2), 115

isim Tr. yağ + isim Ar. kindil İçinde yağ bulunan bir kaba konmuş bir fitilin yakılması sûretiyle etrâfı aydınlatan kandil

Yağ kandiline benzettim bu ihtiyarı (Serhoş, s.62).

yalan söylemek (t.2), s.59, 172

isim yalan + y.f. söylemek Gerçeğe uymayan şeyler söylemek

Görüyorum ki bana inanmıyorsun, ula sen görmüş müsen ki ben yalan söyleyem?

(Bilinmeyen Kahramanlar, s.59).

yalnız kalmak (t.4)

1.isim yalnız + y.f. kalmak Yanında kimse olmamak, tek başına bulunmak (s.34, 98, 127)

Ahmed'imiz de öldü, yalnız kaldın Nazanım (Yeni Gün, s.34).

2.Baş başa kalmak

Böylece Müdür Bey, tesellilerimizden kopuyor ve yalnız kalıyorduk (Yeni Okul, s.116).

yarıda kesmek (t.1)

isim yarı + y.f. kesmek Tamamlamadan bırakmak

Yarı kes konuşmayı istersen (Helâllik, s.24).

yatağa girmek (t.1)

Hazırlanıp yatmak

Yatağa girmeden evvel bahçeye son bir defa baktım, sonra sıkıca sarındığım yorgan altında yapayalnız, geçmek bilmeyen günü ve Dede'yi düşündüm (Göç Zamanı, s.84).

yer (t.66)

4.Vücutun herhangi bir bölümü (s.51, 72, 92, 128, 165)

Çocuğun muhtelif yerlerini, muhtelif şeylere benzetti (İnsan Hamal, s.51).

5.zarf Taraf, bölge (s.79, 103, 117, 128, 202)

Kar kokulu rüzgâr, Yurd'un aralık bulduğu yerlerinden esiyordu (Doğuş, s.79).

6.Bölüm, kısım (s.112, 148, 151, 200, 208)

Kolundan çıkardı, kurma yerini geri çekti ve hiddetle çevirdi (İnsanlar ve Saatler, s.112).

yoğun (t.4)

3.Nitelikçe yüklü, kesif (s.135)

Ağır, yoğun, ümitsiz ve mânâ yüklüydü zaman (Beşinci Karl Hikâyesi, s.135).

yön (t.7)

5. *mec.* Bakım, taraf (s.152)

O asrı, o asrın düşüncesini, Napolyon'un asker, politikacı, önder yönlerini bir bir üşenmeden saydım (Napolyon'un Ümidi, s.152).

zeklenmek (t.1)

halk ağzında Alay etmek, zevklenmek

Çenizim yok diye zekleniyola, biliyom (Vermek ve Ötesi, s.118).

zihin boşluğu (t.1)

isim Düşünce üretme

*Bir saat evvel, hastahanenin lizol kokulu atmosferinde söylenmiş hastalık ismi, gerek Latince söylenişi gerekse Almanca karşılığı ile yuvarlanıyor, yer değiştiriyor, **zihin boşluğunda** türlü geometrik şekiller alıyordu (Palto, s.124).*

ÖTÜKEN SÖZLÜKTEN ALINANLAR

olgun (t.7)

3. İstenilen kıvama ve duruma gelmiş olan; olmuş; olan (s.146, 205)

*Madem **olgun**, madem etli canlı ve madem var (Bekleyenler, s.146).*

4. *sıfat* (Bitki, hayvan, organ veya hücre için) olgunluğa erişmiş

*Bu ağırkanlı adamlarda, hissini parmak uçlarından ta derinlere çekildiği bu yaratıklarda beklemek bir gocuk sıcaklığında ve **olgun** ekin rengindeydi (Bekleyenler, s.147).*

öte (t.8)

4. Daha ileride, gelecekte bulunan zaman (s.156, 195, 197) ÖS

*Yüzyıllar **ötesinden** sen, ey 3000'inci yılın adamı sen, alay etme bizimle (Bir Heykel Öldürüldü, s.197).*

uç (t.9)

isim Bir şeyin bitim noktası, son; baş; tepe; nihayet (s.88, 90, 104(2), 128, 147)ÖS

*Parmak **ucumun** ciltlerden birine değmesiyle bir süre duraksar, yavaşçacık kitabı kavrar, çarpan kalbime bastırırdım (Hayal Ülkelerinden, s.88).*

yumuşak (t.5)

3. (Çizgi, görünüm, sınır vb. için) keskin ve sivri olmayan; gözü rahatsız etmeyen (s.64)

Çıplak yumuşak kavisli tepeler, sipsivri başını göğe kaldırmış dağlar, ahalisinin en

kısa anlatılışıdır denebilir (Erzurum'da Akşam, s.64).

KAYNAKÇA

- Akalın, Ş. (2010). Sözlük bilimi ve sözlükcülük. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 162-169.
- Aksan, D. (2014). *Türkçenin zenginlikleri incelikleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Başkan, Ö. (2003). *Bildirişim (insan-dili ve ötesi)*. İstanbul: Multilingual.
- Çelik, N. (2016). *Edirneli Şevki divânı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demir, C. (2006). Türkçe/edebiyat eğitimi ve kişisel kelime serveti. *Millî Eğitim*, 169, 207-226.
- Güneş, A. A. (2006). *Bahaeddin Özkışı'nın eserlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK.
- MEB. (2017). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara.
- Özkışı, B. (2014). *Göç zamanı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Özkışı, F.Ö. (2007). *Anularla Bahaeddin Özkışı'yi anma*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Öztürk, F. (2007). *Bâki divânı sözlüğü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Püsküllüoğlu, A. (2014). *Yaşar Kemal sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Şaguj, İ. (2015). *Metin Eloğlu sözlüğü*. İstanbul: 160. Kilometre.
- Şaguj, İ. (2016). *Sonu zor sözlüğü (Mustafa Irgat)*. Yayın Pasaj69.org.
- Şenödeyici, Ö. (2011). *Nâili divânı sözlüğü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tuncer, E. (2016). *Sükkerrî divânı sözlüğü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.
- Yaman, H. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıkları üzerine bir değerlendirme. *TÜBAR*, 735-751.
- Yardım, M. N. (2004). Bir tartışmayla gündeme gelen yazar Bahaeddin Özkışı. *Türk Edebiyatı Dergisi*, 373, 4-10.

Yardıı, M. N. (2012). *Kayıp istasyon*. İstanbul: Anonim Yayıncılık.

Yumuşak, F. C. (2012). Kısa kısa (küçürek) öykünün tanımı, imkânları ve sorunları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 287-294.

